

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de
Matrimonio

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Tract. IV. De Sacramento Eucharistiæ,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

TRACTATUS QVARTVS

D E

SACRAMENTO
EUCHARISTIÆ*Ad quæst. 73. Divi Thomæ, usque ad 84.*

P R Æ F A T I O.

seff.
13.
cap.
2.

*E*t si nullum Religionis mysterium sit, quod non merito in genti-
moris miraculum nuncupare liceat; adeo tamen cetera super
unum Eucharistiæ sacramentum, adeoque insolita, & stupenda
completitur, ut potiori jure inter amoris miracula summum, ul-
timus amoris conatus, quo vires suas experiri voluit, ultima
que meta dici possit, & quo Salvator (ut Tridentinum inquit)
amoris sui divitiis omnes effudit. Non miror quæ a San-
ctis Patribus in hujus sacramenti commendationem plurimæ congestæ sunt, neque supra
verum est quod jam inter primæ nascentis Ecclesiæ initia Martyr Ignatius scripsit, et
se antidotum mortis, pharmacum immortalitatis: quod postea Hieronymus,
omnium novitatum novitatem esse: quod Germanus Patriarcha Constantinopoli-
tanus, esse arcam luminum: quod Damascenus, esse officinam miraculo-
rum: quod Græci Patres *ἡ δαδὴν τῆς ζωῆς*: quod sua vius, ut solet, Bernardus, San-
ctum Sanctorum, Sacramentum Sacramentorum, amorem amorum, dulce-
dinem dulcedinum; & iterum cum ita Sponsam compellat, Gratulare Sponsa
gaude incomparabiliter gloriosa, & amabilis sponsa. In terra sponsum ha-
bes in sacramento, in cælis habitura es sine velamento. Et hic, & ibi veri-
tas: sed hic palliata, ibi manifesta. Multo plura excogitavit Matthæus VVro-
matiensis, dum ita præclare Sacram Eucharistiæ his nominibus nuncupat: Redem-
ptionis memoriale, pignus hæreditatis æternæ, futuræ jucunditatis amabile
præludium, artha Sponsæ, jocale divinum cœlitus ei donatum, Ecclesiæ mi-
litanæ

PRÆFATIO.

litantis cum triumphante suave glutinum, & unio fraterna, dum eam dulcedinem qua illa fruitur sine velamento, ista habet sub sacramento: & si illa cœlestis Hierusalem habet Deum suum jucundiùs, ista in terra militans habet eum mirabiliùs. *Sedeam omnem commendationem, & si que ceteris excogitanda relicta sit; mihi videtur Tridentinum hoc uno verbo complexum fuisse, amoris sui divitias omnes in hoc Sacramento Salvatore effudisse. Unde festivè quidam dixit: hic Hercules divinus amor posuit, fixitque columnas, & dixit, non plus ultra. Scilicet excurrit quantum potuit divinus amor, & cum ultimam metam, extremumque limitem in Eucharistia sacramento attigisset, spatii magnitudinem & cursus velocitatem miratus ac pene stupens stetit, postisque columnis dixit, non plus ultra.*

Sane non est quod post hujus sacramenti institutionem & usum aliud Ecclesia desideret: habet in uno cibo integram hereditatem, ut illud Isaia vaticinium impletum sit: Cibabo te hereditate Jacob. Hic enim divina Eucharistia cibus, una hereditas est, à morituro jam-jam, & testamentum condente Christo, Ecclesie constituta, cujus vacuum, undamque imaginem, cumulatorem felicitate Jacobum, Isaac parens existimabat. Ita enim senex Isaac precabatur, cum jam suis votis, & Jacobi filii felicitati, nullam mensuram adhiberet, sed divitias omnes & cœli, & soli effundendas & congerendas peroptaret: Det tibi Dominus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini. Sed quid roris è cœlo, è visceribus terræ pinguedinis abundantia significet, si ad Ecclesiam referatur? Non est adeo difficilis hujus figure explicatio, ut divinatione opus sit, ubi vini & frumenti mentio incidit. Sed ut hujus vaticinii mysterium omne detegam, Isaias olim Divini Verbi personam, non alio quam roris nomine, mittendam postulabat: Rorate cœli desuper: nec alia terra fecunditas est, quam Beatæ Virginis, quam idem Vates aperiri, & instar germinis parturiri Salvatore peroptabat: Aperiat terra, & germinet Salvatorem. Cum igitur Eucharistia sacramentum, Angelorum, sortiumque panis, & animarum cibus, divinitatem omnem, quanta quanta est, Divini Verbi personam, & humanitatem Christi habeat; integra est, & quâ nec major esse unquam possit, in uno cibo Ecclesie hereditas, cujus solâ imagine felicem sese Jacob olim existimabat, seque solabatur, & quam omnino cum nostra commutasset. Sed hic cibus reficiendis animis debebatur, hoc potu recreandus erat homo, nec alio remedio expellendum erat infusum visceribus antiquum virus: unde merito Sedulius lib. i. operis Paschalis, hoc carmine Christum compellat.

Qui pereuntem hominem, vetiti dulcedine pomi,
Instauras meliore cibo, potuque sacra-
Sanguinis, infusum depellis ab angue venenum.

Longum esset plura hic prosequi, & me diutius in limine distinerent, si colligerentur que hinc inde, ut occasio feret, sapius spargam. Sed hæc pauca præterire non potui, ne illotis manibus Divinissimam Eucharistiam attingerem, & in divina mysteria temere irruere viderer; sed ut demisso animo, & post salutatum & adoratum in limine numen, me accedere, eâ Præfatione testarer.

Sed antequam hinc abeam, unum mihi addendum est, ut ubique soleo, quod ad Angelici mei Præceptoris commendationem spectet. Non fefelli te (AMICE LECTOR) cum in Præfatione Tractatus de attributis, Ecclesiam cum paradiso
terre-

PRÆFATIO.

terrestri contuli, cuius universam faciem, instar fontis, in quatuor capita diffusa, D. Thomæ Summa veluti effusis aquis irrigat. Sed alterum est quod tam collationem illustret; Eucharistia sacramentum esse arborem vitæ in medio Paradisi confirmat, & D. Thomam Cherubinum, cui hujus arboris custodia demandata est. Id Tolosani Patres in eo Mausoleo, quo D. Thomæ Sacre Reliquiæ reconduntur, egregie expresserunt, ubi infra deauratam imaginem, adeo exactè elaboratam, adeo ad vivum expressam, ut in ea sese ars mirari possit, & nihil præter vocem dei se putes, quâ Angelicus Doctor ita representatur, ut alterâ manu sacram Eucharistiam, alterâ gladium versatilem, & flammeum habeat, hi versus adpietæ sunt.

Ex Evangelii folio Cherubinus Aquinas,
Vitalem ignito protegit ensæ cibum.

Et sanè uni D. Thomæ à ceteris omnium scholarum Doctoribus, Sacre Eucharistie curam & custodiam veluti demandatam, & ab eo luculentius, & validius hoc sacramentum & explicatum & defensum fuisse, adeo nemini dubium est, ut extraneos etiam testes in hujus rei fidem producere liceat. Ita enim Iacobus Grenados, Societatis Jesu, Controversiâ sextâ de Eucharistia, in Præfatione cap. 1. scripsit: Inter omnes Theologos Scholasticos principem locum obtinet sanctus Thomas, Angelicus Doctor, huic Angelorum panis devotissimus; ita ad sacramentum hoc cognoscendum, explicandumque, divino lumine perfusus, ut propterea, quæ de Eucharistia dictavit, illam Salvatoris nostri laudem bis meruerint; Bene scripta hæc sunt. Et Ecclesia universalis volens in hujus almi Sacramenti honorem, solemnissimum festum instituere, non alio officio, quàm eo quod S. Thomas ordinavit, celebrare decrevit. Hæc ibi citatus Author: quibus subjungit. Quare si in omnibus disputationibus Theologicis, in hac certè, peculiari studio, mentem S. Thomæ & attingere, & declarare, illiusque sacris vestigiis insisteret, Deo juvante conabimur.

Hæc omnino à me dicta esse velim intelligas (AMICE LECTOR.) Quod enim, si extranei ita sese Divo Thomæ addictos esse profitentur, nec ab ipsius doctrina vel latum unguem recessuros: de Discipulis tibi statuendum putas? Sanè verissimè statues, si ita dixeris; id quidem extranei omnes pollicentur, sed id soli Discipuli implent.

Cæterum cum hæc infelicitas Christianissimi & florentissimi regni habeat, ut medios inter Ecclesiæ, fideique hostes, Calvinistas, versemur (quamvis plures inter præcipuos & Antesignanos, in sinum Ecclesiæ quotidie redeant, & spes sit, hæresim, quæ penè vires nullas habet, brevi omnino extinguendam) quibus necesse sit sapius in controversiam venire, & Eucharistiæ veritatem, realitatem Christi præsentiam sub speciebus Eucharisticis, quam negant, propugnare; opus pretium me facturum existimaui, & rem Theologis perutilem, si in ipso hujus Tractatus lumine, Disputationem præmitterem, quâ veritatem hujus sacramenti validè defenderem, ut inde veluti ex Panoplia refertissima, Lector argueret omnia depromat, quæ ex Scriptura, Conciliis, Patribus, & Theologorum præ-

P R Æ F A T I O.

capis deduci solent, ad Sectariorum errores refellendos, & Ecclesia Catholica fidem propugnandam; & cum præterea potissima sit hujus Tractatus assertio de vera & reali Christi presentia in Eucharistia Sacramento, quæque ceteras longè superat, imò quàm semper inter præcipua fidei Christianæ mysteria, tota antiquitas reposita, æquissimum visum est, ut primum locum quem dignitate sibi vendicat, etiam ordine obtineret.

LAUDETUR VENERABILE
SACRAMENTVM.

DISPUTATIO PROOEMIALIS

De Veritate Eucharistiae.

Contra Hæreticos.

Cum ex fide Eucharistiæ mirum in A modum cultus Dei promoveatur, spes erigatur fidelium, & charitas incendatur, alique innumeri fructus oriantur in Ecclesia, nihil mirum quod serpens invidus, hæreticos adversus illam tam vehementer concitarit, tantasque adversus illam, his præsertim temporibus, procellas excitavit, ut vix ullum Doctrinæ Christianæ dogma, tot machinis, tamque pertinaciter fuerit appetitum, ut pie ac eleganter expendit Soto in 4. sent. 9. quæst. 2. art. 1. ubi hæc scribit: *Hofus ille antiquus, qui ab initio mendax fuit, & pater mendacii, inter omnia orthodoxæ fidei Sacramenta, inaccessus hujus Sacramenti Majestati & veritati insensibilis est, quare nunquam non illam labefactare contendit. Etenim quoniam superbiam ejus ascendit semper, fit ut Deo cum primis invideat, quod tantâ veneratione in hoc Sacramento colatur, & adoretur; & Sacerdotibus, quod eâ donati sint facultate quam Angeli non meruerunt, ut creatas substantias in corpus & sanguinem Dei transformare valeant; & cunctis sumentibus, quod illas vires hinc identidem resumant, quibus ejus nequissimos impulsus propulserunt; & Ecclesia, quod eo pacis vinculo per hoc sacrum mysterium conglutinetur, quam ipse in celo & in terra perturbare conatus fuit; & quod per hoc demum viaticum, ad illam gloriam capeffendam provebamur, de qua ille fuit suo merito deturbatus.*

Cum ergo præcipuum Catholici Doctoris munus sit, fidei Christianæ dogmata contra impugnantes defendere, & hæreticorum tela Catholicæ doctrinæ clypeo propulsare, eorumque sophismata diluere: priusquam cum Catholicis Doctoribus, de essentia, unitate, & necessitate Eucharistiæ, aliisque ad ipsam spectantibus disputemus, & varias quæ in Scholis agitari solent controversias aggrediamur, necessarium esse duxi, veritatem Sacramenti Eucharistiæ, seu veram ac realem Christi in eo præsentiam, contra hujus temporis hæreticos propugnare, & disputationem integram de veritate Eucharistiæ, seu vera & reali Christi præsentia in hoc Sacramento, in hujus Tractatus limine instituerem, quemadmodum initio Tractatum de Trinitate, & de Incarnatione, disputationem prooemialem, & cæteris præambulum præfiximus, in qua hæreticorum errores, quibus illorum mysterium veritas impetitur, confutavimus.

(*)

ARTICULUS PRIMUS.

Duo præcipui Hæreticorum errores contra Sacramentum Eucharistiæ breviter recensentur.

Simon Magus primus nostrorum Sacramentorum Patriarcha fuit. Ille enim cum Discipulis (ut ait Ignatius Episcopus ad Smirnenenses, cuius verba Theodoretus Dialogo, referri Eucharistiæ & oblationes non admittit, quæ veram Christi carnem rejiciebat. Hinc error jamdiu sopitum, & ferè extinctum, in Gallia fuscitavit an. 1051. (teste Sigeberto in Chronico) Berengarius Andegavensis Archidiaconus, quæ idcirco D. Thomas hic qu. 75. art. 1. primum hujus hæresis autorem appellat. Adelmannem etiam Episcopus Brixienfis, & Hago Episcopus Lingonenfis, qui temporibus illis floruerunt, Epistolis ad Berengarium, ad eum scribunt, quæ ad primum assertorem hujus hæresis, & ferè id monent ne Ecclesiam perturbet, & ut minuerit, quem exitum habuerint Hæretici qui ante eum fuerunt.

Porro duplex fuit hujus hæretici error indicis. In primis enim dicere cepit, panem & vinum Eucharistiæ esse tantummodo sacramentum, seu corporis Christi signum, subindeque Eucharistiæ non verè & realiter, sed figurativè tantum, Christi carnem & sanguinem continere. Qui error primò damnatus est sub Leone IX. in Concilio Vercellensi, deinde in Turonensi sub Victore II. ejus successore, in quo Berengarius primò suum errorem abjuravit, sed cum paulo post in illum relapsus esset, ipsum iterum retractavit in Concilio generali Romano sub Nicolao II. his verbis quæ referuntur de consecratione dist. 2. *Ego Berengarius, indignus sacri Ministerii Andegavensis Ecclesiæ Diaconus, cognoscam veram, Catholicam, & Apostolicam Fidem, anathematizans omnem hæresim, præcipue eam de qua habui in infamatus sum, quæ asseruit conatur panem & vinum, quæ altari ponuntur, post consecrationem, solummodo sacramentum, & non veram corpus & sanguinem Christi esse.*

Verum levis ille protheus, post abjuratam illam hæresim, incidit in alium errorem, quæ ferebat, integram naturam substantiæ panis & vini remanere post consecrationem in Eucharistiæ, accidentaliter conjunctam corpori Christi eo modo quo unum suppositum potest localiter conjungi alteri, unde transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi hæc secunda hæresis negavit, quam etiam in alio Concilio Romæ sub Gregorio VII. habito, solenniter abjuravit, his verbis: *Ego Berengarius credo, & ore confiteor, panem & vinum quæ ponuntur in altari, per mysterium sacre orationis, & verè*

nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram
et propriam & vivificantem carnem & sanguinem Jesu
Christi Domini nostri, & post consecrationem esse ve-
rum Christi corpus, quod natum est ex Virgine, & quod
pro salute mundi in cruce pendit.

Licet autem post tertiam illam adjurationem,
Berengarius constans in fide permanferit, & in
communione Ecclesiæ Catholicæ obierit, erro-
ris tamen sui pestifera semina reliquit, ut notavit
Guillelmus Malmesberienfis lib. 3. de gestis An-
golorum, ubi hæc scribit: Berengarius plane quam-
vis ipse sententiam correxerit, omnes tamen quos ex ro-
nasteris depraverat, convertere nequivit. Aded
pejoratum est alios exemplo aut verbo à bono infirmare,
quia fortassis peccatum tegerat alienum, cum de-
lectum fuerit eum. Et sane cum Berengarii re-
tractatione & obitu, ejus errores extincti non
sunt, sed inselicius repullularunt diversis sæcu-
lis apud diversas sectas hæreticorum. Illos qui-
dam attribuant Albigenisibus, contra quos se-
ptem annorum spatio generose & feliciter pu-
gnavit S. P. Dominicus. Alii eos etiam tribuunt
Flagellantibus. Postea Waldenses, Wiclef,
Oecolampadius, Zwinglius, Petrus Martyr,
Calvinus, & alii, veram & realem corporis &
sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento
præsentiam negarunt, ideoque sacramentarii di-
cti sunt. Lutherus verò talem quidem præsentiam
admisit, imò & mordicus propugnavit, ac
pro ea apologiam edidit, ut constabit ex dicen-
dis infra art. 9. sed alium Berengarii errorem,
quo integram substantiam panis & vini remane-
re post consecrationem asserbat, amplexus est,
subindeque transubstantiationem negavit, quem
plures ejus discipuli in Germania secuti sunt,
ideoque impanatores, seu panisistæ vocantur. Ne-
gat etiam Lutherus, Eucharistiam, seu Missam,
veram ratione sacrificii habere, ut patet ex libro
quem edidit de abroganda Missa, ubi se hunc
errorem à Diabolo didicisse fateretur. Unde, ut
illi objicit Petrus Faber, clarissimus Juriscon-
sultus, alio modo quam Paulus loqui debet:
nam cum Apostolus dicat: *Quod accepit à Domino,*
hoc tradidi vobis, Lutherus dicere debet: *Quod*
accepit à Demone, hoc tradidi vobis. Hos Lutheri
errores confutabimus infra, cum agemus de
transubstantiatione, & sacrificio Missæ: hic ve-
rò Sacramentarium hæresim, apertissimis
Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum testi-
monio, nec non variis rationibus Theologicis
refellimus, & postea quæ ex Scriptura, SS. Pa-
tribus, & ratione, Catholicis obijciunt, brevi-
ter ac perspicue diluimus.

ARTICULUS II.

Duplici Scripturæ testimonio Calvinistarum
error refellitur.

PLura adduci solent Scripturæ testimonia ad
refellendum Calvinistarum errorem & pro-
bandam veram & realem Christi præsentiam in
Eucharistia, sed duo præcipua sunt in quibus
hæc veritas manifestè exprimitur. Primus su-
mitur ex capite sexto Joannis, ubi Christus oc-
casionem capiti ex illo miraculo quo quinque pa-
nibus multa hominum millia satiavit, primum
eos ad fidem suam adhortatur, tum à fide transi-
tum facit ad corpus suum in hoc Sacramento
dandum, his verbis: *Panis quem ego dabo, caro mea*

Tom. V.

A est pro mundi vita. Nisi manducaveritis carnem Filii
hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vi-
tam in vobis, &c. Quod enim ibi Christus non
loquatur de manducatione spirituali per fidem,
ut contendunt hæretici, constat primò, quia lo-
quitur in futuro: *Panis quem ego dabo, caro mea est*,
utpote quia nondum hoc Sacramentum insti-
tuerat: cum autem de fide loquitur, non in fu-
turo, sed in præsentem, vel præterito loquitur, quia
objectum fidei semper est præsens, cum fides, ut
ait Bernardus, sit exemplar quoddam æternita-
tis, quæ præterita, præsentia, futura, sinu suo va-
stissimo comprehendit.

B Secundo, Christus ibi expressè distinguit car-
nem & sanguinem per modum cibi & potus, di-
cens: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est*
potus: At si loquebatur de sola manducatione
per fidem, illa distinctio erat inanis & superflua;
nam comestio & potio per fidem, sunt unum &
idem, nempe credere in Christum: Ergo ibi
Christus non loquebatur de sola manducatione
per fidem.

C Tertiò, Christus ibidem comparat & præfert
Eucharistiam Mannæ, quod typus fuit hujus Sa-
cramenti, ait enim: *Hic est panis qui de celo descen-*
dit. Non sicut manducaverunt Patres vestri manna,
& mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in
æternum: At si Eucharistia esset tantum figura
Corporis Christi, vel de sola fide loqueretur,
non debuisset præferre Eucharistiam mannæ;
etenim manna etiam fuit Corporis Christi figu-
ra, ut infra ostendemus, & Patres qui manna in
deserto manducaverunt, in Christum credide-
runt, subindeque spirituali manducatione per
fidem corpus ejus comederunt: Ergo &c.

D Quartò, Christus ibidem ait: *Caro mea verè*
est cibus, & sanguis meus verè est potus: At si ejus ca-
ro solâ fide ederet, ut volunt Calvinistæ, illa
non esset verè cibus, sed tropicè tantum & meta-
phoricè: nam sicut os & guttur animæ, meta-
phoricè tantum est, neque est magis os & gut-
tur, quam imago Regis sit verè Rex; ita & ejus
cibus & potus, est tantum cibus & potus meta-
phoricè, non autem verè & propriè: Ergo caro
Christi in Eucharistia non editur solùm mandu-
catione spirituali per fidem, sed sub speciebus
panis, verè & substantialiter à fidelibus sumitur.
Unde Hilarius lib. 8. de Trinit. De veritate carnis
& sanguinis, non relictus est ambigendi locus, nunc e-
nim & ipsius Domini professione & fide nostra, verè ca-
ro est, & verè sanguis est.

E Quintò, Judæi audientes Christum dicen-
tem, *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est*
potus, litigabant ad invicem dicentes: *Quomodo*
potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum?
Aliqui etiam ex Discipulis Christi, ex illis verbis
scandalizati sunt, & dixerunt: *Durus est hic sermo,*
& quis potest eum audire? At si Christus de spiri-
tuali manducatione per fidem loquutus fuisset,
facile hoc scandalum sedare poruisset, & unico
verbo figuræ aut manducationis per fidem, diffi-
cultatem omnem non modò elevare, sed peni-
tius adimere: quod tamen Christus non fecit,
quin potius acrius instans, iterumque repetitis
affirmationibus dictum suum confirmans, sub-
junxit: *Amen Amen dico vobis, nisi manducave-*
ritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sangui-
nem, non habebitis vitam in vobis; & ad facien-
dam fidem hujus mysterii, mentionem fecit
miraculi futuræ ascensionis suæ, dicens: *Hoc*
vos scandalizat: Si ergo videritis Filium hominis

ascen-

ascendentem ubi erat prius. Quasi volens rem u-
nam inuicibilem, alia reque mirabili confirmare:
Ergo Christus ibi non loquebatur de spirituali
corporis sui manducatione per fidem, sed de ve-
ra & reali, facienda ore corporis, mediantibus
speciebus panis.

10 Adde quod solebat Christus, si quid obsecu-
raturis proposuisset, explicare Discipulis ab ip-
so exigentibus, ut patet Matth. 13. de parabolis
seminantis & zizaniorum: quæ autem fuit un-
quam vel maior occasio vel necessitas explican-
dis sensum suum Discipulis; & corrigendi eor-
um existimationem, si falsa erat, quam tunc
temporis, cum uique ad defectionem penè om-
nes scandalizati sunt: Et tamen Christus illos
ob eam existimationem abire passus est, & ad
duodecim Discipulos dixit: *Nunquid & vos vul-
tis abire?* Quasi diceret: Non habeo aliud quod
faciam, mysterium proposui, ad quod creden-
dum fide opus est: qui non vult credere, abeat.

11 Secundum testimonium sumitur ex capite
26. Matthæi, ubi Christus adimplens quod
promiserat Joan. 6. & Sacramentum Eucharis-
tiæ instituens, sic ait Discipulis suis, *Accipite &
comedite, hoc est corpus meum.* Quibus verbis nula
alia suppetunt quæ brevius, & distinctius, &
expresius significare possint, Christi corpus in
Eucharistia verè & realiter contineri. Unde Lu-
therus, infra citandus, cum maximè propensus
esset ad hoc Sacramentum negandum, ingenuè
fessus est, se non posse tam manifeste Scripturæ
testimonio repugnare.

12 Illud tamen variis explanationibus eludere
conantur Calvinistæ. Aliqui pronomen *Hoc*, ex-
plicant adverbialiter pro *hic*, ut sensus sit, *hic se-
det corpus meum*: expositio ridenda magis quam
impugnanda; quis enim rem oculis præsentem,
cujusmodi erat Christi corpus Apostolorum
prospectui, digito videndam commonstret? Alii
explicant verbum *est*, pro significat, ita ut sen-
sus sit, panis ille significat & repræsentat cor-
pus meum, sive est signum vel figura corporis
mei. Alii non in verbo *est*, sed in nomine, *corpus*,
tropum fingunt, ut nimirum hac voce non signi-
ficetur corpus Christi naturale, sed aut mysti-
cum Discipulorum, aut signum & figura veri
corporis Christi. Alii demum pronomen *Meum*,
exponunt possessivè, ut sensus sit, *Hoc*, ostento
pane, *est corpus meum*, id est à me creatum. Sed
hæc duo postrema commenta appetè refellunt
verba subsequenti, *quod pro vobis tradetur: qui
pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Non
enim corpus, & sanguis Apostolorum, nec panis
à Christo creatus, sed ipsum Christi corpus, pro
nobis traditum est, ejusque sanguis in remissionem
peccatorum effusus.

13 Alia verò explicatio, verba Christi esse figu-
ratè accipienda affirmans, quæ apud Calvinistas
præcipua est, multipliciter confutari potest. Pri-
mò ex septima Synodo generali actione 6. ubi
sacra Synodus damnat hæreticos qui Eucharis-
tiam vocabant figuram aut imaginem corporis
Christi, & rationem dat sui anathematis, quia
Christus non dixit, *sumite imaginem corporis mei, sed
sumite corpus meum.*

14 Secundò ex Damasceno libro 4. fidei cap.
14. dicente: *Non est figura panis & vinum corporis
& sanguinis Christi: absit enim hoc, sed est ipsum
corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente,
hoc est meum: non figura corporis, sed corpus: non
figura sanguinis, sed sanguis.* Similia habet

Theophylactus in cap. 26. Matthæi, de cap. 26.
Marci, ubi eadem Christi verba, *Hic est corpus
meum, exponens, subdit: Ostendit quod ipsum cor-
pus Domini est panis qui sanctificatur in altari, & non
respondens figura: non enim dicit, hoc est figura, sed
hoc est corpus meum.*

Tertiò, Christus verbis relictis Eucharistiam
instituens, testamentum condebat suum, juxta
illud Luca 22. & 1. Corinth. 11. *Hic calix novi
testamenti est in meo sanguine.* Unde SS. Pa-
tres, Eucharistiam, *Hæreditarium munus novi tes-
tamenti* appellant. Et Augustinus in *Plalati*
Quare litigas? (inquit) *Frater sumus. Non
testatus mortuus est Pater. Fecit testamentum, ut
sit mortuus est. ubi inventa fuerit ipsa
ditas, ipsam teneamus. Aperit testamentum. Sed
testamenta à viris bonis & prudentibus, non
verbis propriis & perspicuis condi solent. Unde
in Lege Non aliter ff. de Legatis 3. statuitur, ut in
significatione verborum alicujus testamenti
non liceat recedere à proprietate verborum, ad
ubi manifestum est, alteri sensibile testatore.*
Ergo prædicta Christi verba, non figuratè & me-
taphoricè, sed propriè accipienda sunt.

Confirmatur: Testamentum vetus Exod. 24.
disertis verbis & perspicuis, antiqui Patris
datum est: Sed non deest vetus testamen-
tum, quod novum umbra & figura erat, propriis
vocibus ac perspicuis proponi, novum autem
figuratis & obscuris locutionibus tradit: Ergo
prædicta verba, quibus Christus Eucharistiam
instituit, & suum testamentum
condidit, non debent in sensu figurativo inte-
gi. Unde egregiè Tertullianus lib. 4. contra
Marcionem cap. 40. *In Calicis mentione (Chri-
stus) testamentum constituens, sanguine suo
suum substantiam corporis confirmavit.*

Confirmatur amplius: Christus verbum illud
præstantissimum omnium Sacramentorum in-
stituit, ut sententia Calvinistæ: At Sacramenta,
cùm sint Ecclesiæ bases & fundamenta, minime
debent tropis & obscuris verbis implicari, ut
gravissimi erroris circa eorum usum deest occa-
sio. Unde Circumcisio clarissime instituitur Exo-
d. 17. & comestio agni Paschalis Exod. 12. & in
toto Levitico, ubi tot sacrificia & expiationes,
hæcque sacræ ceremoniæ instituntur, ut re-
ferre est vocem ullam metaphoricam. Matthei
quoque ultimo, Christus Baptismi usum & præ-
ceptum, propriis ac perspicuis verbis declara-
vit: Quis ergo sibi persuadeat, ipsum in institu-
endo & tradendo primario legis Evangelicæ Sa-
cramento, obscurè & tropicè loquutum esse, &
verba illa, *Hoc est corpus meum*, non in sensu pro-
prio, sed figurativo usurpasse? Forè (inquit
Hilarius) qui verbum est, & qui veritas est, *loqui
veram esse sententiam & qui sapientia est, in sententia
eravit & qui virtus est, in ea fuit infirmitas, ut
eloqui quæ vellet intelligi.*

Addo quod quando Christus verba illa pro-
tulit, tunc morti erat propinquus, & ultimum
vale dicebat Discipulis: Solent autem homines
jam morti proximi, & ultimum vale dicentes
amicis suis, perspicuis verbis uti, & non meta-
phoricè. Ergo idem de Christo sentiendum est. Unde
egregiè Augustinus: *Cum verba non propria
nis morientis audiantur iurari ad inferos, non
dicit esse mentitum, & impius iudicatur
forè illa contempserit, Quomodo ergo
iram Dei, si vel non credentes, vel contem-
pserimus verba novissima & unius finis Dei.*

Domini nostri ac Salvatoris, & ituri ad caelum, & inde profecturi, quis ea negligat, quis observet; & inde venturi, ut de omnibus iudicet.

Quartò, Tropi & figuratae locutiones non sunt nec debent esse usui, nisi vel ad ornatum, aut amplificationem sermonis, ut in concionibus fieri consuevit, vel ad occultandum sensum: Sed tropus in illis quatuor Christi vocibus, *Hoc est corpus meum* nec esset ornamento, nec amplificationi, ut patet, sed confusio, neque debuit apponi ad occultationem sensus, quia tunc Christus erat cum solis Apostolis, quibuscum privatum, ut amicus amicis, ut magister discipulis, familiari colloquio, abique ambagibus, distinctè mysteria pandebat; unde & dicebat Luca 8. *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, rateris autem in parabolis; & Joan. 15. *Iam non dico vos servos, sed amicos*, quia omnia quaecunque audivi à Patre meo, nunc feci vobis. Propter quod cap. 16. dicebant ei Discipuli: *Nunc palam loqueris & proverbium nullum dicis*. Adde quod, ubi Apostoli non intelligebant figuratum sermonem, interrogabant Dominum, ut patet Matth. 15. *Esse nobis parabolam istam*; & tamen quoad præsens mysterium, nullus eum interrogavit, quia se habet perspicue locutus erat.

Quintò, Consueverunt Evangelistæ mutuas tibi operas tradere, ut quod ab uno obcurius est traditum, id aliis clariùs enarret: hinc Joannes Baptista, Elias à Matthæo nuncupatur, sed ut quis sit sensus dignoscatur, subiungit Lucas: *Veni Ioannes in virtute & spiritu Eliae*. Quod verò à Luca dictum est, eiectionem fuisse demonium in digito Dei, à Matthæo in Dei spiritu exponitur. Joseph, Christi Pater non semel scribitur, sed ne falleremur dictionis ambiguitate, Lucas addidit, *ut putabatur*. Matthæus & Marcus accusatum Christum memorant, quia dixisset, *Solvite templum hoc, & in triduo reedificabo illud*; sed quia de quo templo locutus esset, reliquerant incertum, id minimè reticendum Divus Joannes putavit, & de templo corporis suum debere intelligi significavit. Et tamen loquentes de institutione Eucharistiae, ejusque historiam narrantes, nullus eorum interpretatus est dictum alterius, utendo verbo significat, aut nomine figurat vel signi, sed unanimi consensu ut sunt ubique verbo est, & vocibus corporis & sanguinis. Ergo verba illa non debent in tropico & figurativo exponi.

Denique testimonia Scripturæ quibus aliorum mysteriorum quæ Sacramentarii nobiscum admittunt, veritas ostenditur, non apertius eam declarant, quam verba illa, *Hoc est corpus meum*, tealem corporis Christi sub speciebus panis existentiam ostendunt: Ergo sicut Sectarii alia testimonia in sensu typico & figurativo non audent exponere, ita nec istud in illo sensu debent interpretari. Consequentia patet; Antecedens verò probatur primò de mysterio Trinitatis. Ex eo colligunt Sectarii nobiscum, Personas Divinas eandem numero habere naturam, quòd Filius loquens de Patre, & de seipso, dicat: *Ego & Pater unum sumus*, Joannes loquens de tribus personis, hæc scribat: *Hi tres unum sunt*. Illa autem duo testimonia non magis aperta sunt pro unitate in natura, quam hæc verba, *Hoc est corpus meum*, pro reali præsentia corporis Christi in Eucharistia: unde Arriani ea interpretabantur de unitate præcisè quoad effectum, & varia loca Scripturæ arripiebant ad confirmationem suæ

Tom. V.

interpretationis, multò opportuniora, quam ea quibus Calvinistæ abutuntur, ad eludendam veritatem horum verborum, *Hoc est Corpus meum*: dicebant enim loca illa de unitate naturæ debere intelligi, sicut intelligitur iste Actuum 4. *Credentium erat anima una, & cor unum*. & illud Joan. 17. *Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut nos unum sumus*. Quoad mysterium verò Incarnationis idem probatur: nam ex illo loco, *Verbum caro factum est*, unde colligitur, non magis constat verbum nostram naturam verè, realiter, & non tantum quoad speciem live apparentiam sumpsisse, quam ex isto, *Hoc est Corpus meum*, constat, Corpus Christi realiter esse præsens in Eucharistia; imò prior locus de Incarnatione, magis patet figuris quibus Marcionistæ & alii antiqui hæretici abutebantur; dicebant enim locum illum explicandum esse de assumptione non veræ carnis, sed phantasticæ, si-ve secundum apparentiam, juxta illud ad Philipenses 2. *In similitudinem hominum factus, & habitum inventus ut homo*. Triumpharent certè Sacramentarii, si similem locum possent nobis objicere pro suis tropis in mysterio Eucharistiae. Denique quoad mysterium resurrectionis idem suadet, ex eo quod idè Calvinistæ colligant nobiscum ex Scriptura, futuram corporum nostrorum resurrectionem, quia Apostolus dicit quod *mortui resurgent incorrupti*: ille autem locus magis patet figuris quibus utebantur Originistæ, quam iste, *Hoc est Corpus meum*, pateat tropis quibus Calvinistæ conantur eum explicare. Nullus item est Scripturæ locus, qui istorum explicationi ita faveat, sicut in specie favere videbatur Originistis locus iste alius Apostoli: *seminatur corpus animale, resurget spirituale*: quemadmodum enim *ly, seminatur*, figuratè explicandum est, ita etiam sumendum videtur, *ly, resurget*. Concludamus ergo cum Fulberto Carnotensi Episcopo Epist. 1. *Hoc sacramentum non est inanis mysterii Symbolum, sed Corpus Christi verum*. Nullus locus dubietati relinquitur, quando ille ipse qui auctor est muneris, testis est veritatis. Addamus istud S. Gaudentii tract. 2. in Exodum: *Quod annuntiatum est credas, quia quod accipis, Corpus est panis illius celestis, & sanguis est illius sacrae vitis*. Nam eam panem consecratum & vinum Discipulis suis porrigeret, sic ait: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*. Cre- damus queso cui credidimus. Nescit mendaciū veritat.

ARTICULUS III.

Veritas Catholica probatur ex traditione.

Secunda probatio Catholicæ veritatis de reali præsentia Christi in Eucharistia, sumitur ex perpetua & nunquam interrupta traditione, ab Apostolis ad nos usque, continuâ successione, per manus Majorum delatâ, quæ in omni ætate & sæculo viguit.

Primus oculatus hujus traditionis testis sit Beatus Andreas Apostolus, qui (ut in ejus vita ab ejus Discipulis conscripta refertur) Egæ Proconsuli, ut diis suis immolaret hortanti, respondit: *Ego omnipotenti Deo, qui vivus & verus est, quotidie immolo, non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatam agnū in altari, cujus carnes, postea cum omnis populus credentium manducaverit, agnus qui sacrificatus est, integer perseverat, & vivus* Hujus-

23

modi

modi vero narrationem indubitate esse fidei, testatus est ante sexcentos annos Petrus Damianus serm. 7. de S. Andrea, ubi de hac historia sic loquitur: Non immerito in singularem autoritatem artem suscepit, quam qui viderunt, scripserunt, & ministri fuerunt sermonis. Eandemque refert Metaphrastes, qui floruit ante annum Domini 859.

Secundus hujus traditionis testis est Jacobus frater Domini, qui in sua Liturgia expressè fateatur, per verba consecrationis verum corpus & sanguinem Christi confici. Idem in sua Marcus Evangelista affirmat.

Tertius sit Ignatius, qui vixit Apostolorum tempore, & Joannis Apostoli discipulus fuit, tertiusque à Petro Antiochenus Episcopus: Ille enim in Epistola ad Romanos hæc scribit: Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec volaptatibus huius vite: panem Dei volo, panem celestem Filii, qui est caro Christi Dei. Et in Epistola ad Smirnenles (ut refertur à Theodoro dial. 3.) de Saturnianis & Simoniacis hæreticis loquens, sic ait: Eucharistias & oblationes non admittunt, quod non constentur Eucharistiam esse carnem Salvatoris Domini nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passæ est.

Quartus sit Clemens Romanus, tertius à Petro Pontifex, & ab ipso in successorem nominatus, qui lib. 8. Apostolicarum constitutionum, sic Deum alloquitur: Rogamus te ut mittas Spiritum Sanctum tuum super hoc sacrificium, testem passionum Domini Iesu, ut ostendat hunc panem, Corpus Christi tui, & hunc calicem, sanguinem Christi tui. Etcap. 21. Percepto corpore & pretioso sanguine Christi. Quæ verba leguntur etiam in Liturgia Jacobi Apostoli.

Quintus sit S. Martialis, qui fuit etiam B. Petri Discipulus: ille enim in Epistola ad Burdigalenses cap. 3. hæc scribit: Quod Iudei per invidiam immolaverunt (id est corpus & sanguinem Christi) nos in ara sanctificata, salutis nostra causâ proponimus.

Sextus sit Dionysius Areopagita, Pauli Apostoli Discipulus, qui in libro de Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. Eucharistiam sic alloquitur: O divinisimum & sanctum sacramentum, obducta tibi symbolicè opera menta revelans, dilucide nobis demonstrare, ac spirituales nostros oculos, singulari, apertoque lumine imple. Ubi notanda sunt hæc verba, Obducta tibi symbolicè opera menta, quæ apertè declarant, Eucharistiam aliud esse præter symbolum, seu figuram, Christum scilicet, quem sub signorum operimentis latentem invocant.

Septimus sit S. Irenæus, qui secundo sæculo vixit: ille enim lib. 4. adversus hæreses cap. 34. disputans contra resurrectionis corporum adversarios hæc scribit: Quomodo autem rursus dicunt, carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ Corpore Domini & Sanguine alitur. Ubi docet corpora nostra fieri incorruptibilia, quia aluntur corpore Christi: Ergo censet corpus Christi non solum mente & ore fidei, sed & corpore ipso percipi.

Octavus sit Iustinus Martyr, qui apol. ad Antoninum in fine, hæc habet: Non communem usitatumque panem, usitatumque potionem capimus, sed quemadmodum Dei Verbum homo factus, Iesus Christus, & carnem & sanguinem habuit, sic etiam cibum, qui per preces sermonis quem ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis, carnesque nostra communione aluntur, Iesu Christi ejus, qui homo fa-

ctus est, & carnem & sanguinem esse accepimus. Apostoli enim ita tradiderunt. Quibus verbis non solum panem & vinum, per verba consecrationis in carnem & sanguinem Christi converti, sed etiam id esse Apostolorum traditionem asserit.

Nonus sit Tertullianus, qui lib. de resur. carnis cap. 8. hæc scribit. Caro ablutur, ut anima conetur. Caro angitur, ut anima conetur. Caro corpore & sanguine Christi reficitur, ut & anima deo saginetur. Quæ verba intelligi nequeunt de comestione mentis per fidem, tum quia illæ caro corpore & sanguine Christi reficitur, affirmatque, tum quia illæ comestione deo saginari. Tum etiam, quia comestione illam comparat cum ablutione & unctione, quæ in Baptismo & Confirmatione fiunt, quibus verè, & realiter corpus afficitur.

Alii ejusdem traditionis testes, qui per longas ætates veram & realem Christi in Eucharistia præsentiam docuerunt, apud Bellarminum lib. 1. de Euchar. videri possunt. Potestque hæc traditio confirmari ex praxi & disciplina primitivæ Ecclesiæ, quæ summâ diligentia cavebatur, ne Catechumenis aperiretur mysterium Eucharistia, cujus rei certa sunt monumenta apud antiquos Patres, referentes hanc disciplinam Ecclesiæ, ut apud Ambrosium deis qui initiantur mysteriis cap. 1. Theodoretum dial. 1. ubi jubetur, qui submissâ voce, & mysticè, id est obsecratè, coram Catechumenis disputabant de Eucharistia. Unde Augustinus tract. 11. in Joan. si interrogaveris Catechumenum, credis in Christum? Respondet, credo, & signat se cruce Domini. Si interrogaveris eum, manducas ne carnem Carnem Christi, & bibis jus sanguinem? nescit quid loquatur: Quia sciret non licebat hoc mysterium Catechumenis declarare. Ex quo manifestè colligitur, fideles primitivæ Ecclesiæ, non existimasse Eucharistiam esse solum manducationem Christi mentalem, per fidem, repræsentatam in symbolis externis, nam Catechumenis non fuisset celandum tale mysterium, cum illi jam crederent in Christum, ac scirent Patres veteris testamenti manducasse agnum paschalem, figuram Christi immolati: Ergo Ecclesiæ tunc sentiebat, mysterium Eucharistia aliud esse quàm solum manducationem mentalem corporis Christi.

Aliud ejusdem veritatis signum & argumentum est, alia antiqua cæremonia, cujus meminit Augustinus lib. 2. de peccat. meritis cap. 6. quæ benedicebatur panis, ut daretur Catechumenis, quem sanctum sacramentumque appellat Augustinus, quamvis (inquit) non sit corpus Christi. Nam si Eucharistia nihil aliud esset quàm purus panis, solâ Sacerdotis benedictione sacratum, quid opus erat alium panem benedicere, ut daretur Catechumenis? aut cur hic etiam non appellatur corpus Christi?

Idem colligitur ex eo quod summa semper fuit religio in sumenda & tractanda Eucharistia, quam re omnium sacratissima: hinc enim constitutum fuit, ut non nisi à jejunis perciperetur sicut asserit Augustinus Epist. 118. cap. 6. in verbis: Hoc placuit Spiritui sancto, ut in hoc tantum sacramento, in os Christi præparatum, corpus intraret, quàm ceteri cibi. Unde summum peccatû censetur dare illam non jejunis, sicut ex Chrysostomo colligi potest Epist. 4. ad Corin. cum quidam finxisset, Christum non jejunis ministrasse Eucharistiam, re-

ARTICULUS IV.

Catholica veritas definitionibus Conciliorum stabilitur.

Non solum Scriptura & Traditio, sed etiam 27
plura Concilia generalia, veritatem Catholicam, de reali & corporea manducatione corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, aperte docent. In primis enim Concilium Nicaenum primum, Anno 330. celebratum, & ipso Calvino, cum tribus aliis proximis generalibus, libro 4. Instit. cap. 9. §. 8. receptum, & approbatum, hanc veritatem docuit: sic enim habet libro 3. (editionis Pisani) cap. de sacra mensa: In hac sacra mensa ne humiliter inrenti simus ad profuturum panem & calicem, sed attollentes mentem fide, intelligamus situm in illa sacra mensa agnum illum Dei, tollentem peccata mundi, incurrentem a Sacerdotibus immolatum; & pretiosum ejus corpus, & sanguinem, verè nos sumentes, credamus hac esse nostra redemptionis symbola. Quibus verbis Concilium perspicue asserit, Christum residere in sacra illa mensa, in qua symbola panis & vini proponuntur, ac in ea incurrentem immolari a Sacerdotibus, & a fidelibus verè recipi.

Secundò eadem veritas definita fuit in Concilio Ephesino in Epistola Cyrilli ad Nestorium, à Concilio approbata, in qua sic dicitur: Ad mysticas benedictiones accedimus, eaque ratione sanctificamur, ut per sacra carnis, & pretiosi sanguinis Christi, omnium nostrum Salvatoris, participes effecti. Et paulò post: Neque enim illam ut carnem communem suscipimus, sed tanquam verè vivificam, ipsiusque Verbi propriam.

Tertiò, Concilium Nicaenum 2. seu septima 29
Synodus Oecumenica, art. 6. hæc habet: Nemo unquam Sanctorum Apostolorum, qui tuba sunt spiritus Sancti, aut gloriosorum Patrum nostrorum, incurrentium nostrum sacrificium, in memoriam passionis Christi Domini Dei nostri, & totius sue dispensationis factæ, imaginem corporis illius dixit: Nam is qui accipit à Domino, sic non dicit, aut confitetur, sed auditur sic dicentem Evangelicè, Nisi comederitis carnem Filii hominis &c. Quo nihil clarius & expressius ad refellendum Calvinistarum errorem dici potest.

Quartò exortà hæresi Berengarii, qui ut supra art. 1. diximus, circa Annum 1050. presentiam Christi in Eucharistia sacramento negavit, in pluribus Conciliis quæ ibidem retulimus, ejus error proscriptus est; & Catholica veritas sancita & confirmata, nimirum in Concilio Vercellensi sub Leone IX. in Turonensi sub Victore II. & in duobus aliis Conciliis, sub Nicolao II. & Gregorio VII. Romæ habitis, in quibus Berengarius publicè suum errorem retractavit.

Quintò, in Concilio amplissimo totius orbis sub Innocentio III. Romæ celebrato, iterum eadem hæresis damnata est, & Catholica veritas de reali presentia corporis Christi, can. 1. his verbis declarata: Verum Christi corpus & sanguis in sacramento altaris, sub speciebus panis & vini veraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divinâ.

Sextò, eadem veritas explicata est in Concilio generali Viennensi, sub Clemente V. in Constantiensi, sub Martino V. in Florentino, sub Eugenio

ponit ille: Hoc feci, expungatur corpus meum ex alio Episcoporum, & abiciat me etiam Christus à regno suo. Ob summam etiam reverentiam quâ fides hoc sacramentum in primitiva Ecclesia colebant, vasa ad Eucharistiæ celebrationem non nisi ex rebus valde pretiosis, ut ex auro & argento fieri solebant. Unde in Ecclesia Rhemenfi, ante mille annos, à D. Remigio calix aureus relictus est, cum hac inscriptione:

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro.
Et in multis Germaniæ Monasteriis vetustioribus, extant adhuc antiquæ fistulæ aureæ, vel argenteæ, quarum erat olim usus ad sanguinem ex calice tutius hauriendum, Quin etiam apud Prudentium in libro *perisæpæ*, Præfectus Gentilis, D. Laurentio Martyri inter alia dicit: B

Hanc esse vestris orgiis,
Moremque & artem proditum est,
Hanc disciplinam fœderis,
Bibant ut auro Antistites:
Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auroque nocturnis sacris
Affare fixos cereos.

Demum fideles non figurativè tantum, sed verè & realiter, carnem & sanguinem Christi, sub speciebus panis & vini, in Eucharistia sumere, argumentum est, quod Christiani inter alia olim, accusabantur ab Ethnicis, quod in suis sacris, carnem humanam ederent, ut patet ex Tertulliano in Apologetico cap. 7. ubi sic ait: Dicitur sceleratissimi de sacramento in fanticidii, & pabuli. Et ex Felice in Octavio, ubi ait quod Gentiles Christianis exprobrare solebant, quod infantem farinâ rectum secretis vulneribus confoderent, ejusque membra inter se partirentur. Eundem etiam cultum, quo fideles in primitiva Ecclesia Christum sub speciebus panis & vini in Eucharistia latentem colebant, occasionem fuisse Gentilibus suspicandi Christianos colere Ceterem & Bacchum, testatur D. Augustinus libro 20. contra Faustum cap. 13. Certè si fideles in Eucharistia carnem & sanguinem Christi figurativè tantum & non realiter sumerent, debebant eximii illi Catholicæ fidei defensores id omnino apertè declarare in suis Apologiis, ut hoc immane crimen infanticidii, quo Christiani olim gravabantur, omnino amoverent; & ut Gentilibus, qui nos impios appellant, ex eò quod Deum nostrum manducemus, penitus os occluderent: hæc enim defensio facilissima erat, si vera fuisset. Hoc verò illi nequaquam in suis Apologiis præstant, non enim ad Sectariorum topoi, sed ad omnipotentiam Dei recurrunt, ut mysterium Eucharistiæ explicant, ut patet de Iustino Martyre, qui in sua Apologia, ad calumniam allatam Paganorum respondens, sic ait: Non enim ut communem panem hæc sumimus, sed quemadmodum per Verbum Dei incarnatum, Jesus habet carnem & sanguinem; sic etiam per preces verbi Dei ab ipso Eucharistiam factum cibum ex quo carnes nostræ aluntur, ipse incarnatus Jesus carnem, & sanguinem esse edocti sumus.

Eugenio IV. & tandem in Tridentino, sessione 13. cap. 1. ubi sic dicitur: *Docet Sancta Synodus, & aperte ac simpliciter profiteretur, in almo Sancta Eucharistia sacramento, post panis & vini consecrationem, Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum atque hominem, verè, realiter, ac substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilibus contineri. Quibus verbis hæc res quatuor confutatur. Primum Ubiquitarum, asserentium Christum adesse in hoc sacramento, non virtute consecrationis, sed ubiquitatis corporis Christi. Secundum Sacramentarium, negantium Christum verè esse in hoc sacramento, sed tantum, ut in signo. Tertiò Calvini, affirmantis Christum non esse in hoc sacramento realiter, sed solà fide apprehensum. Quartò Calvinistarum, dicentium Christum non esse in hoc sacramento substantialiter, sed per quandam virtutem accidentalem, quâ nobis conjungitur.*

ARTICULUS V.

Catholica veritas testimonio Sanctorum Patrum confirmatur.

PLura SS. Patrum testimonia, pro ejusdem veritatis confirmatione, adducunt Bellarminus, Valentia, Perronius, Coëffeteus, & alii; nos clariora & faciliora seligimus.

33 In primis ergo plures ex SS. Patribus docent, fideles sumere corpus & sanguinem Christi, non solùm ore mentis per fidem, sed etiam ore ipso corporis, & per veram & propriam comestitionem. Ita D. Augustinus libro 2. contra Adversarium legis & Prophetarum cap. 9. ubi ait: *Christum Jesum carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem, fidei corde & ore suscipimus.* Et Leo sermone 6. de jejuniis septimi mensis, ubi hæc scribit: *Sic Sancta mensa communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Christi & sanguinis ambigatis, hoc enim ore sumitur, quod fide creditur.* Item S. Gregorius Papa homil. 23. in Evang. explicans verba illa Exodi 12. *Fasciculum hyssopi tingere in sanguine qui est in limine, & aspergere ex eo superliminare, & utrumque postem, subdit: Sanguis Christi super utrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.*

34 Secundò SS. Patres docent, quod per Eucharistia perceptionem, Christus verè nobis commiscetur, & non per fidem tantum, sed etiam re ipsa nobis unitur. Sic enim loquitur Chrysostomus homil. 3. in Matth. *Semetipsum nobis commiscet, & non fide tantum, verum & ipse, nos suum efficit corpus.* Item Cyrillus Alexandrinus libro 10. in Joan. cap. 13. dicit, Non tantum rectâ nos fide & charitate sincera Christo spiritualiter conjungi, sed etiam corporaliter, communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare. Ibique unionem illam corporalem Christi cum fidelibus, quæ fit per usum Eucharistia, hoc exemplo declarat: *Quemadmodum (inquit) si quis igne liquefactam ceram, alia cera similiter liquefacta ita misuerit, ut unum quid ex utrisque factum videatur, sic communicatione corporis & sanguinis Christi, ipse in nobis est, & nos in ipso: non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem & vitam traduci, nisi naturalis*

vita corpus ei conjungeretur. Alio exemplo dicitur: *Quemadmodum parum fermenti, teste apostolo Corinth. 11. totam massam sibi similem reddit, sic etiam pus illud vivificum, in corpus nostrum ingreditur, & in se transfert atque commutat, siveque simile & mortale (futurum suo tempore) reddit.* Nihil enim est, quoad fieri potest, ut naturam nostram salutarem intra corpus admittat. Ibi etiam docet, oportere, ut sicut veritus cibos corporales ab Adamo comestus est, ita Christi corpus nobis corporaliter & intra viscera ipsa sumatur, adeoque non tantum mente per fidem, ut in damnum quod corpore fuerat inditum, per contrarium repellat actionem. Legatur totum illud caput quod nihil clarius dici potest contra errorem Calvinistarum, contententium spiritu tantum deum etiam corpore, à nobis percipi corpus & sanguinem Christi.

Tertiò, docent SS. Patres, sacramentum Eucharistia propter Christum in eo existentem, se adorandum: Sed non debet adorari, immo talis cultus esset idololatria, nisi Christum verè & realiter contineretur. Ergo SS. Patres censent Christum in sacramento Eucharistia verè & realiter contineri. Unde rectè Theodoretus dixit, hæc mysteria adorari, non quia significant, sed quia ea sunt quæ creduntur. Minor patet, immo cultus adorationis soli Deo exhibendus est. Major verò passim docetur à SS. Patribus, præsertim ab Augustino Epistola 110. cap. 27. ubi ait, quod fideles veniunt ad mensam, manducant, & bibunt. Idem asserit in Psalmo 21. Expolit. ubi illud, *Manducaverunt, & adoraverunt, sed expressius & plenius in Psal. 98. super illud, Adoravit bellum pedum ejus: ubi scabellum terram, & terram explicat carnem Christi, Quia in ipso locum hic ambulavit (inquit) & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam manducet, nisi prius adoraverit, inventum est quod adoratur tale scabellum pedum Domini, utrumque lumen non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.* Et Ambrosius lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. super eadem verba sicut: *Per scabellum terram intelligitur, per terram autem, caro Christi, quam & hodie in mysteriis adoramus.* Similiter dicit Chrysostomus homil. 3. in Epistola ad Ephes. ubi sic habet: *Adora, & manduca, & Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 5. mystag. hæc scribit: Accede ad calicem sanguinis illius, adorationem in modum. Unde Concilium Tridentinum sessione 13. cap. 5. latræ cultum promovere semper in Ecclesia recepto ei exhiberi docet.*

Nec solùm homines, sed & Angeli Christum in hoc sacramento adorant, & ad contemptum ipsius contremiscunt, ut dicit Chrysostomus variis in locis, præsertim libro 1. de Sacerdotio, ubi hæc scribit: *Per id tempus quo nimirum Sacerdos Missæ sacrificium offert, & Angeli Sacerdoti assident, & calicem panis & vini universus ordo clamores excitat, & locustarum vicinus, in illius honorem qui immoletur, & angelorum choris plenus est: id quod credere abunde licet, ex tanto illo sacrificio, quod tunc peragitur, & verò & commemorantem quandam auri, & diceret senem quandam, virum admirabilem, cui revelationum mysteria multa divinitus fuisset, sibi narrasse, se tale alim visum dignum habitum à Deo fuisse: ac per illud quidem tempus*

repente Angelorum multitudinem conspexisse (quatenus aspectus humanus ferre poterat) fulgentibus vestibus inducorum. altare ipsum circumdantium : denique sic capite inclinatum, ut si quis milites præfente Rege stantes videret. Ethomil. 3. contra Anomæos, versus finem : Tempore illo (inquit, non solum homines clamorem illum tremendum reddunt, sed etiam Angeli Domino genua flectunt, Archangeli rogant : habent sibi tempus ad id idoneum, habent sacram illam oblationem in favore. Itaque ut homines ramos olearum gerentes, movere Reges consueverunt, eoque arboris genere, Angeli tunc pro ramis oleaginis, corpus Domini ipsum protendentes, rogant pro genere humano, quasi dicant : pro his Domine rogamus, quos tu adeo dilexisti, ut pro eorum salute mortem obires, animam in cruce efflares : pro his supplicamus pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem : pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti. Similia docet D. Gregorius libro 4. dial. cap. 58. his verbis : Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora, ad sacerdotis vocem celos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio, Angelorum choros adesse, summa iuris sociari, terrena celestibus jungi, unum quoque ex visibilibus atque invisibilibus fieri.

Nec solum Angelos sponte adorare Christum positum in altari, sed etiam Demones cogi illum adorare, tradit Chrysostomus homil. citatâ contra Anomæos : Agitatos (inquit) Diaconus tempore illo adducit, & iuber caput tantum inclinare, atque illo corporis gestu supplicare.

Quartò, Sancti Patres æquiparant præsentiam Christi sub speciebus, illi quam habuit in locis in quibus non dubitatur fuisse substantialiter : puta Christum fuisse substantialiter in præsepio : At SS. Patres æquiparant præsentiam quam Christus habet in altari, ei quam habuit in præsepio : Chrysostomus enim in oratione de S. Philogonio hæc scribit : Si cum fide accesserimus, prædubio videbimus eum in præsepio iacentem : nam hæc mensa vicem explet præsepis : siquidem & hic ponitur corpus Dominicum, non quidem factis involutum, sicut tunc, sed undequaque Spiritu Sancto conveltum. At Magi quidem nihil aliud quam adorant : ritulidè sicut pura accesseris conscientia, permittemus ut sumas, & sumpto, domum abeas. Similia docet Theodoretus Ancyranus in oratione de Nativitate, recitata in Ephesino Concilio.

Item, Christus est verè & substantialiter in throno cæli : At idem Chrysostomus homil. 24. in 1. ad Corinthios versus finem, æquat præsentiam quam Christus habet in altari, ei quam habet in cælo, docetque per consecrationem sacerdotum mysteriorum Eucharistiæ, terram fieri quodammodo cælum, & hoc ipsum quod pretiosissimum est in cælo, in terra collocari. Verba ejus sunt : Hic terram tibi cælum facit hoc mysterium. Aperi ergo cæli portas, & perspice, & tunc videbis quod dictum est. Nam quod illic est omnium pretiosissimum & maxime honorandum, hoc ostendam tibi situm in terra. Sicut enim in regia id quod est omnium magnificissimum, non parietes, non tectum aureum, sed corpus Regis sedens in solio. Sed hoc tibi nunc licet videre in terra. Non enim Angelos, nec Archangelos, neque celos, & celos celorum, sed ipsum eorum ostendo Dominum. Vidisti quemadmodum quod est omnium præstantissimum & maxime honorandum vides in terra : neque solum vides, sed etiam tangis, sed etiam comedis, & eo accepto, domum reverteris.

Tom. V.

A Quintò, SS. Patres docent in mysterio Eucharistiæ reperiri plura divina omnipotentia miracula, ex quibus realis & substantialis corporis Christi præsentia sub speciebus sacris, manifestè colligitur. In primis enim dicunt esse miraculum omnipotentia Dei, quod Christi corpus jam toties & à tot hominibus manducatum, non sit consumptum. Ita Nyssenus in oratione catechetica cap. 37. supra citato, ubi considerandum esse ait, quomodo possit unum illud corpus quod tam multis fidelium toto orbe semper distribuitur, totum esse in unoquoque, & ipsum in se totum manere. Et respondet id fieri virtute benedictionis, in illud transformatâ eorum qua apparent natura. Idem miraculum diserte commendavit Beatus Andreas Apostolus, qui (ut supra articulo secundo retulimus) Proconsuli Romano hortanti ut dijs suis immolaret, respondit : Ego omnipotenti Deo, qui verus & vivus est, quotidie immolo, non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatam agnem in altari, cujus carnes postquam omnis populus manducaverit, agnus qui sacrificatus est, integer perseverat, & vivus. At non esset miraculum, quod fide perceptum corpus Christi, non sit consumptum, nam fidei manducatio non potest destruere suum objectum : Ergo SS. Patres censent, corpus Christi, non solum spiritualiter, & per fidem, sed etiam verè & substantialiter, à fidelibus in Eucharistiæ usu manducari.

Deinde SS. Patres dicunt esse miraculum omnipotentia Dei, quod corpus Christi quod est in cælo, sit simul in terra, atque in ea varijs locis existat. Ita Concilium Nicænum primum, cap. de sacra mensa, Chrysostomus libro 3. de sacerdotio, ubi sic exclamat : O miraculum ! O Dei benignitatem ! qui cum Patre sursum sedet, eodem articulo temporis, omnium manibus pertractatur. Et homil. 2. ad populum Antiochenum, in fine : Elias melotem Discipulo reliquit : Filius autem Dei ascendens, carnem suam dimisit : sed Elias quidem exiit : Christus autem & nobis reliquit, & ipsam habens ascendit. Basiliius in Liturgia : Veni ad sanctificandum nos, qui sursum Patri confides, & hic nobis invisibiliter coexistis. Demum Gregorius Nyssenus orat. de Paschate : Sicut divinitas replet mundum, & tamen una est, ita innumerabilibus locis corpus Domini consecratur, & tamen unum Corpus est. At non est miraculum omnipotentia Dei, Corpus Christi esse in cælo realiter & corporaliter, & in terra per figuram & representationem : Ergo SS. Patres censent corpus Christi non mysticè, & figurativè, sed verè, realiter, & substantialiter in Eucharistia residere.

Item SS. Patres dicunt fuisse miraculum, quod Christus ferebat se manibus suis, quando dicebat, Hoc est corpus meum : At nullum esset miraculum ferre manibus suis symbolum sui representativum, hoc enim homines facere possunt : Ergo idem quod prius. Minor patet. Major verò probatur ex Augustino in Psal. 33. ubi tractans locum, ubi juxta Septuaginta legimus de Davide 1. Regum 21. ferebatur in manibus suis, subdit : Hoc fratres, quomodo fieri possit in homine, quis intelligat ? Quis enim portatur in manibus suis ? Manibus alienis potest portari homo ; manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligitur, in ipso Davide secundum litteram non invenimus, in Christo autem invenimus ; ferebatur enim in manibus suis, quan-

Aa

quan-

quando commendans ipsam corpus suum ait, hoc est corpus meum, serebat enim illud corpus in manibus suis. Certè quemadmodum nihil hac oratione Augustini luculentius nec elegantius dici potuit, si Christus reipsa & substantialiter in Eucharistia præsens sit; ita nihil absurdius, aut ineptius proferri potuit, si sacramentum Eucharistiae sit tantum figura & symbolum corporis Christi, nullus enim est, qui suis manibus sui symbolum aut effigiem gestare non possit.

41. Præterea SS. Patres dicunt, esse miraculum soli divinæ omnipotentiae, non minus quam creationem cæli & terræ possibile, quod panis efficiatur corpus Christi: Sed ut panis efficeretur corpus Christi, metaphoricè tantum & symbolicè, non esset opus actione divinæ omnipotentiae propriâ, sufficeret enim sola relatio rationis, & institutio; quemadmodum non actione divinæ omnipotentiae, sed solâ relatione rationis, & institutione, Agnus Paschalis, Manna, Panes propositionis, & similia, repræsentabant corpus Christi: Ergo SS. Patres censent, panem per verba consecrationis, verè & substantialiter converti in corpus Christi. Minor pater, Major verò varijs SS. Patrum testimonijs ostenditur: Cyprianus enim scribit de cæna sic ait: Panis iste non effigie sed naturâ mutatur, omnipotentia Verbi factus est caro, &c. Nissenus orat. Catech. cap. 37. Deus hæc dat virtute benedictionis, in illud (corpus nempe Christi) transelementatâ eorum quæ apparent naturâ. Ambrosius lib. 4. de sacram. cap. 4. querit, quomodo fidei persuaderi possit quod accipiat corpus Christi? Et respondet id fieri, quia omnipotenti Verbo Dei, panis incipit esse corpus Christi, qui ante consecrationem erat panis, quemadmodum Verbo Dei factum est cælum, facta est terra &c. Non erat (inquit) cælum, non erat terra, ipse dixit & facta sunt. Et ego tibi dico, ante consecrationem quæ peragitur verbus ipsius Christi, non erat corpus Christi, sed ipse dixit & factum est, ipse mandavit & creatum est. Similia habet in libro de initiandis cap. 9. ubi ait: Fortè dicis, aliud video, & quomodo tu mihi asseris quod corpus Christi accipiam: hoc ergo nobis superest ut probemus, id quod accipis non esse id quod natura formavit, nempe panem, sed maiorem esse vim benedictionis quam naturæ, quia ejus benedictione natura ipsa mutatur. Virgam tenebat Moyses, projecit eam, & facta est serpens &c. De totius mundi creatione legisti, ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt. Sermo ergo Christi qui potuit ex nihilo facere quod non erat, potest ea quæ sunt in id mutare quod non erat. His adde Gaudentium Brixianum tract. 2. in Exodum, cujus hæc sunt verba: Creator omnium qui omnipotentia suâ de terra panem creat, de pane rursus efficit corpus suum; & qui olim aquam convertit in vinum, vinum jam in sanguinem convertit. Idem fusiùs explicat Damascenus lib. 4. cap. 14. his verbis: Quæsit Virgo, quomodo fiet mihi istud? Respondit Gabriel Archangelus: Spiritus Sanctus superveniet in te. Tu quoque nunc quæris, quomodo panis nunc fiat corpus Christi, & vinum aqua mixtum, fiat sanguis Christi? Tibi quoque respondeo: Spiritus Sanctus superveniet, eaque efficit quæ in orationis facultatem & mentis intelligentiam excedunt. Et post pauca: Quod si quæras quo pacto id fiat, satis tibi sit audire, quod per Spiritum Sanctum id fiat. Quemadmodum ex sancta Dei Matre, per Spiritum Sanctum Dominus sibi ipsi carnem condidit, nec quidquam amplius nobis perspectum & exploratum est, quam quod Verbum Dei est verum, & efficax, atque omnipotens,

ut ea efficiat quæ nulla ratio humana præstat. Quin ne hoc quoque alienum fuerit dicere, quod vinum & aqua, in bibentis ac comedentis corpore sanguinem immutantur: Sic panis & vinum quæ ponuntur in altari, per Sancti Spiritus invocationem & adventum, mirabili modo in Christi corpus & sanguinem vertuntur.

Ultimum argumentum ex SS. Patrum auctoritate desumptum, petitur ex eo quod SS. Patres ex veritate præsentiae realis corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, tanquam a certissimo fundamento, & notissimo fiducialulo, argumentantur contra varios hereticos ad illorum errores confutandos. Sic Hilarius 8. de Trinit. probat contra Arianos, Patrem & Filium esse unum, non tantum unitate voluntatis & affectus, sed etiam unitate reali & naturalis; quia nos cum Filio unum efficiamus, realiter naturali conjunctione corporum, in Eucharistia sacramento: Verè (inquit) abo dominum & verbum carnem sumimus, naturamque carnis suæ sacramentum nobis admiscuit. Et paulo post: Hæc nobis ideo commemorata sunt, quia voluntate tantum unitate heretici Personas Divinas unitas interpretantur, & ad id exemplum unitatis nostræ Deo utuntur: quasi nobis ad Filium voluntate tantum religionis unius, nulla per sacramentum carnis naturalis communionis proprietate indulgetur. Item Similiter lib. 2. contra hereses cap. 2. probat contra Gnosticos, Christum venisse in vera carne, quia (inquit) alioquinque calix Eucharistiae communicatio sanguinis ejus esset, neque panis frangimus, communicatio corporis ejus. Sanguis enim non est, nisi à venis & carnibus, & artem quæ est secundum hominem, substantia. Item Irenæus, Cyrillus Alexandrinus, Gregorius Nyssenus, alijque Patres, simili argumentatione tunc ad probandam carnis resurrectionem, cujus semen accipimus, & jus ad illam spectabile, per conjunctionem realem corporis nostri cum corpore Christi, quæ fit in sacramento Eucharistiae, quod idcirco resurrectionis seminis & immortalitatis antidotum, à SS. Patribus appellatur.

ARTICULUS V.

Ratio Divi Thomæ exponitur.

Res rationes seu congruentias, ad ejusdem veritatis Catholicæ confirmationem adducit D. Thomas hic quaest. 75. art. 1. quarum prima, & præcipua, desumpta ex figuris Eucharistiae quæ fuerunt in antiqua lege, potest disponi. Si Eucharistia sit tantum lignum, figura corporis Christi, nec ipsum continent, non erit præstantior, in ratione sacramenti, quam manna, vel agnus paschalis, aliæque legis sacramenta: Sed hoc dici nequit. Ego Minor pateo, umbra enim & figuræ sunt quæ nobilius & inferius corpore figurato: panis autem, & agnus paschalis, erant umbrae dignæ Eucharistiae, ut passim docet SS. Patres, ut etiam Origenes hom. 7. in lib. Numer. Tunc in antiqua erat manna cibis: nunc autem in specie carnis etiam est verus cibus. Et Hieronymus in cap. 1. Epistolæ ad Titum: Tantum interest inter panem propositionis & corpus Christi, quantum inter umbra & veritas.

ARTICULUS VII.

Aliud argumentum desumptum ex disparitate fidelium novi testamenti ab antiquis, in manducatione corporis Christi, ut panis celestis.

Hoc argumentum sumitur ex verbis Christi, 47.
promittentis Joan. 6. se daturum fidelibus novi testamenti carnem suam manducandam, modo aliquo, quo fideles veteris testamenti illam non manducaverunt, ait enim: *Non Moyses dedit vobis panem de caelo sed Pater meus dat vobis panem de caelo verum. Panis enim Dei est qui de caelo descendit, & dat vitam mundo. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de caelo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur, &c.* Ex quibus verbis constat, fideles novi testamenti, post descensum Christi de caelo, esse quoad manducationem corporis Christi, ut panis celestis, in conditione diversa, ac multo meliori, quam fuerint Patres antiquae legis: Sed talis diversitas salvari nequit, nisi dicatur fideles novi testamenti, realiter & substantialiter manducare carnem Christi adorandam, sub signis sensibilibus panis, & sub speciebus Eucharisticis contentam, sicut Ecclesia Catholica docet: Ergo ita sentiendum est. Major pater, Minor vero subsumpta probatur: quia nisi ita corpus Christi manducemus, fuerunt nobis patres fideles veteris testamenti, quoad illam manducationem, tum quia manducaverunt Manna, & Agnum paschalem, quae, ut ostendimus articulo precedenti, fuerunt excellentiores figurae corporis Christi, quam panis communis, hominum arte confectus: tum etiam, quia Patres qui Manna in deserto manducaverunt, in Christum crediderunt, subindeque spirituali manducatione per fidem, corpus ejus comederunt: Sed praeter manducationem oralem signorum, & manducationem mentalem corporis Christi per fidem, in quo Patres veteris testamenti, nobis pares fuerunt, nihil aliud restat in quo sumus dispares & dissimiles, nisi realis manducatio corporis Christi: Ergo ut salvetur disparitas inter Patres antiquae legis, & fideles novi testamenti, quoad manducationem corporis Christi, ut panis celestis, & verba Christi supra relata verificentur, dicendum & facendum est, nos verè, realiter, & substantialiter manducare corpus Christi in Eucharistia, & fideles veteris testamenti illud solum figuratiter aut mentaliter per fidem manducasse, juxta illud Apostoli 1. ad Corinthios 10. *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualement manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualement biberunt.* Unde egregiè Ambrosius libro de ijs qui iniantur cap. 7. *Considera ut praestantior sit, panis Angelorum, an caro Christi, quae utique est corpus vitae. Manna illud è caelo, hoc supra caelum. Illud celi, hoc Domini celorum. Illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum servaretur; hoc alienum ab omni corruptione, quod quicumque religiosè gustaverit, corruptionem sentire non poterit.* Et ibidem supra dictum discrimen quod inter fideles novae legis, & Patres veteris testamenti reperitur, expendens, sic ait: Illis

Aa 2

aqua

inter imaginem & veritatem, inter exemplaria verorum, & ea ipsa quae exemplaria praefigurabantur. Item Leo Papa sermone 7. de passione Domini sic ait: *Ut ergo umbra cederent corpori, & cessarent imagines sub praesentia veritatis, antiqua observantia novo excludatur sacramento; hostia in hostiam transit, sanguine sanguis auferetur, & legalis festivitas, dum mutatur, impletur: Christi scilicet carne & sanguine substituitis agno paschali, & sanguini ejus.* Major verò in qua est difficultas, & quam negant Haeretici, facile suaderetur. Manna enim quod de caelo cadebat, & Angelorum artificio mirabili fiebat, praestantius erat pane communi, qui de clibano prodit, & manu pistorum fit; perfectius etiam corpus Christi representabat, quam panis, tum quia de caelo erat, Psal. 77. tum etiam quia saporem mirabilem continebat, Sapient. 16. & aequali mensura sumebatur ab omnibus, licet inaequaliter colligeretur, Exodi 16. cum denique, quia incorruptibile erat die sabbati, per quod representabat corpus Christi non corruptendum in sepulchro die sabbati. Idem à fortiori dicendum de agno paschali, nam melius caro Christi, per veram carnem Agni exprimebatur, mors per veram ejus mortem, & sanguis per sanguinem, quam per solum panem, vel panis fractionem: Ergo si Eucharistia sit tantum signum vel figura corporis Christi, nec ipsum contineat, non erit praestantior, sed inferior, & minus perfecta in ratione signi, & sacramenti, quam Manna, & Agnus paschalis, atque veteris legis sacramenta.

Respondent Haeretici, quod licet Eucharistia sit tantum signum & figura corporis Christi, nec ipsum contineat, perfectior tamen est, in rationem sacramenti, Manna & Agno Paschali, aliisque veteris legis sacramentis: tum quia significat Christum, ut jam actu existentem, cum tamen veteris legis sacramenta, ipsum ut futurum designarent; tum etiam, quia Eucharistia, & alia novae legis sacramenta, sunt diuturniora, & usque ad consummationem saeculi duratura.

Sed contra primam responsionem sic argumentor: Si Eucharistia non sit praestantior veteris sacramentis, nisi quia est Symbolum Christi actu jam existentis, sequitur totam illam excellentiam esse communem statuis & imaginibus Christi modò depictis, utpote quae etiam representant Christum jam in caelo existentem; & consequenter imagines illas esse praestantiores omnibus sacramentis legis Mosaeicae.

Deinde, Si Eucharistia ideo solum sit praestantior sacramentis veteribus, quia significat Christum jam natum, passum, mortuum, & in caelis regnantem, non erit nobilior Baptismo, utpote quod est signum passionis, sepulturae, & resurrectionis Christi: Sed hoc falsum est, etiam apud Sectarios: Ergo & illud.

Secunda quoque responsio inutilis est, duratio enim ac diuturnitas pertinet solum ad dignitatem accidentariam, nos verò de substantiali hinc agimus, ad quam impertinenter omnino se habet diuturnitas major vel minor: homo enim v.g. quamvis non habeat ita durabilem & diuturnam existentiam, sicut lapides, absolute tamen & simpliciter, est longè nobilior quibuscumque lapidibus.

**

ARTICULUS VIII.

Tres alie rationes breviter expendantur.

aquas de petra fluxit, tibi sanguis est Christo. Illos ad A horam aqua satiavit, te sanguis diluit in aeternum. Iudas bibit & sitit, tu cum biberis, sitire non poteris; illud in umbra, hoc in veritate. Et libro 4. de sacramentis capite 4. Magnum quidem (inquit) & venerabile, quod Manna Iudaeis pluit de caelo, sed intellige quid est amplius, Manna de caelo, an corpus Christi, utique qui est author caeli? Deinde Manna qui manducavit, mortuus est? qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum, & non morietur in aeternum. Similia docet Salvianus libro 2. ad Ecclesiam, his verbis: Iudaei quippe habebant quondam umbram, nos veritatem: Iudaei Manna manducaverunt, nos Christum: Iudaei carnes avium, nos corpus Dei: Iudaei pruinam caeli, nos Deum caeli.

Respondent primo Haeretici, apud Bellarminum libro 1. de Eucharistia cap. 4. discrimen fidelium novi testamenti ab antiquis esse in eo situm, quod fidelibus novae legis detur signum sensibile repraesentans clarius corpus Christi, puta cum verbis, quibus non constabant sacramenta veteris testamenti.

Sed haec solutio facile refellitur, tum quia Manna & Agnus paschalis longè melius & clarius repraesentabant corpus Christi, ut articulo precedenti ostensum est: tum etiam, quia cum Christus panem à se dandū præfert manna, non in eo præfert, quod panis à se dandus, repraesentet clarius corpus suum, quam manna; sed in eo præfert, quod manna erat tantum manna, at panis quem daturus erat, est ejus caro.

Respondent secundo, Christum loco citato solum velle, quod fideles veteris testamenti non manducaverunt carnem suam, ut panem caelestem, vi legis, & ministerio Moysis; at non negare, quin eam manducaverint dono Patris caelestis, & suo.

Sed hoc etiam effugium facile potest confutari: Nam si Christus nihil aliud voluisset dicere, quam viventes sub veteri testamento non manducasse panem Caelestem, vi legis præcisè, Christus esset locutus tantum de illis qui non habuerunt tunc fidem vivam, per quam participarent promissionibus Christi, & ejus benedictionibus, sed haeserunt tantum in signis exterioribus, & in vi materiali legis; illi enim soli non manducaverunt per fidem Christum, ut panem caelestem: At Christus loquitur de omnibus fidelibus veteris testamenti, ait enim, universaliter: Patres vestri manducaverunt manna, & mortui sunt, qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. Ergo Christus asserit Patres veteris testamenti, etiam fide vivā, præditos, non manducasse corpus suum, quemadmodum nos illud in lege nova manducamus: Ergo illud manducamus aliter quam fide, vel quam in signo, cum Patres veteris testamenti illud per fidem & in signo spiritualiter manducaverint, ut disertè docet Augustinus Tractatu 26. in Joan. his verbis: Manducavit manna & Moyses, manducavit manna & Aaron, manducavit manna & Phinees, manducaverunt ibi multi, qui Domino placuerunt, & mortui non sunt. Quare? Quia visibilem cibum spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustaverunt, ut spiritualiter satiarentur. Quare obstupuit Princeps Wirtembergensis, cum audivit à Beza in colloquio Monpelgattensi, non alio modo nos uniri carni Christi per Eucharistiam, quam Patres antiquos per mann, id est spiritualiter, & per solam fidem.

Prima sumitur ex alijs mysterijs nostrae fidei, quae admittuntur ab Haeticis, nimirum mysterio Trinitatis, Incarnationis & Resurrectionis: ex his enim tribus mysterijs breviter ostendendum est, in Eucharistia mysterio, non creditur ab Orthodoxis, nullam prorsus inveniendi repugnantiam, ut causantur haeretici, subinde immerito ejus existentiam negare, cum, supposita illius possibilitate, illud Dei bonitatis, summo quo prosequitur homines amoni, & convenientissimum, nec sit indecens ejus majestati, ut ex solutione argumentorum patet. Sic ergo potest argumentum proponi. Si esse impossibile Christum, verè, realiter, & substantialiter sub speciebus Eucharisticis existeret, hoc repugnaret ex eo quod mutata tota substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi, accidentia panis & vini remaneret, ne subiecto; vel ex eo quod totum corpus Christi contineretur sub minima quantitate, non occupans locum, sed modo indivisibili sub speciebus existens; vel denique ex eo quod corpus Christi remanens in caelo, esset tamen simul in pluribus alijs & distantibus locis: Sed in nullis istorum trium est repugnantia, vel implicatio. Ergo Christum verè, realiter, & substantialiter sub speciebus Eucharisticis existeret, nulla ex parte repugnat. Major patet, haec enim tria detaxat in isto sacramento videntur repugnantia involvere. Minor verò probatur, quantum ad singulas partes. Et in primis quod non repugnet ex primo capite, ostenditur ex mysterio Incarnationis: Non minus enim est de ratione substantiae, & naturae completa, per se subsistere, & propria substantia terminari, quam de ratione accidentis, alicui subiecto inherere: Ergo si non obstat quod substantia ex natura sua potest per se subsistere, nihilominus virtute divina humanitas Christi sustentatur in alieno supposito, scilicet in supposito Verbi Divini: ita ut versā, licet natura accidentis sit substantia inherere, illudque ex sua natura exigit ab aliquo subiecto fulciri & sustentari, poterit tamen supernaturaliter, & de potentia Dei extraordinaria, per se subsistere, sive existeret, ab eo quod sustentetur ab ulla substantia.

Quod verò ex secundo capite (ex eo nimirum quod corpus Christi sub minima quantitate, & modo indivisibili sub speciebus Eucharisticis contineatur) nullam mysterium Eucharistiae involvat repugnantiam, colligitur ex eodem Incarnationis mysterio, in quo Verbum Divinum immensitatem suam parvulo corpulculo quasi inclusit, sicut Eliseus corpus suum corpori parvuli aptavit, ut vivificaret illud: cur ergo non poterit similiter corpus Christi, cum suis dimensionibus, virtute divina redigi ad punctum, & carere extensione locali, praefertim cum occupatio loci sit effectus tantum secundarius quantitatatis, atque adeo extra ejus essentiam: unde Christus, illa claustra Virginis, ex ejus utero prodijt, & clauso lapide egressus est de sepulchro, & clausis januis coenaculi ingressus est.

Demum quod ex tertio capite non repugnet, ex eo nempe quod idem corpus sit in pluribus locis, & sacramentaliter in pluribus hostijs producat.

ducatur, ex mysteriis Trinitatis & Resurrectionis colligitur, cum fide certā credamus, eandem numero naturam subsistere in tribus personis realiter inter se distinctis, & unum & idem individuum in resurrectione generali fore reproduendum.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Magis difficilia sunt, & sensibus repugnantia, tria illa mysteria, quam præsentia realis corporis Christi in Eucharistia: Ergo cum aliunde æquæ expresse habeatur in Scriptura istud, ac habeantur illa, æquæ admitti debet. Consequentia pater, Antecedens verò probatur primò de mysterio Trinitatis, quia quod una natura in tribus personis realiter distinctis existat, mirabilis est, quam quod unum corpus existat in pluribus locis, in uno circumscriptivè, & in aliis sacramentaliter, sive substantialiter; nam hoc corpus cum illis locis nullo modo identificatur, bene tamen natura divina cum tribus personis, realiter inter se distinctis: minùs autem repugnat servare suam unitatem in pluribus locis à se realiter distinctis, quam eandem numero naturam subsistere in tribus personis ei identificatis, & inter se realiter distinctis. Secundò, quoad mysterium Incarnationis: cum enim major sit unio inter substantiam Verbi, & naturam divinam, quam inter locatum & locum, magis incomprehensibile est, quod in Incarnatione per assumptionem humanæ naturæ ad personalitatem Verbi, non confundantur natura divina & natura humana, vel non dividatur hypostasis, quam quod idem corpus Christi sit modo dicto in pluribus locis. Tertiò quantum ad mysterium Resurrectionis, quia magis difficile apparet, quod unum & idem individuum bis fiat, quam quod idem numero corpus sacramentaliter in pluribus hostiis vel producat vel existat; si enim per creationem & resurrectionem bis sit homo, sit duplici actione: si autem sit duplici actione, quomodo est idem homo?

Secunda ratio sumitur ex usu Eucharistiæ, & fundatur in verbis Apostoli 1. ad Corinthios 11. *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non disjucians corpus Domini.* Ex quibus sic formatur argumentum: Apostolus gravat facilegiò & Deicidio omnes illos qui cum peccati mortalis conscientia recipiunt Eucharistiam, & dicit eos sibi judicium sumere, quia non discernunt corpus Christi. Vel ergo sunt rei illorum criminum, quia revera corpus Christi sumunt indigne; vel quia tractant indigne Eucharistiam, secundum quod est signum & figura corporis Christi: Si primum dicatur, habemus intentum, nempe corpus Christi verè & realiter, & non figurativè tantum contineri in Eucharistia. Secundum verò dici nequit: Primò, quia Manna & Agnus Paschalis in lege veteri erant signum & figura corporis Christi, & tamen nunquam auditum est, eos qui indigne hujusmodi sacramenta recipiebant, fuisse reos Corporis & Sanguinis Christi. Secundò, quia si reverentia erga Eucharistiam secundum quod est figura corporis Christi, reum facit peccati mortalis, sequitur contra doctrinam Adversariorum, quod imaginibus Christi debetur aliquis cultus. Et certè mira est inconstantia Calvinistarum, qui putant se obsequium & honorem Christo & ejus Sanctis præstare, cum eorum imagines demoluntur, & tamen summum facilegiū putant indigne sumere figuram

Tom. V.

A corporis Christi, eò quod injuria tali imagini illata, redundet in eum quem representat.

Hæc ratio illustrari & confirmari potest ex testimoniis SS. Patrum, qui prædicta Apostoli verba ponderantes, apertè docent iis significari, illos qui indigne ad sacram mentis accedunt, gravem ipsi corpori & sanguini Christi irrogare injuriam. Ambrosius in cap. 10. ad Hebræos ait quod hoc peccato conculcatur corpus Domini. Cyprianus serm. de lapsis, quod vis infertur corpori Domini, & ore ac manibus in Dominum delinquitur. Theodoretus in cap. 11. Epistolæ ad Corinth. hæc scribit: Illud autem, reus erit corporis & sanguinis, hoc significat, quod quemadmodum tradidit illum Iudas, ipsi autem insultant Iudæi, ita cum ignominia & dedecore afficiunt, qui sanctissimum ejus corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum os immittunt. Demum Chrysostomus homil. 2. 7. in 1. ad Corinth. hæc habet: Per hoc autem quod frequenter ait, *Corporis & sanguinis Domini*, manifestat quod non sit nudus homo qui immolatur, sed ipse Dominus & factor omnium, ut videlicet per hæc ipsos exterreat.

Tertium argumentum est ad hominem, & sumitur ex doctrina ipsius Calvini: ille enim libro 4. instit. cap. 17. §. 10. & 32. docet Eucharistiæ sacramentum esse maximum arcanum Spiritus sancti, incomprehensibile, ac tantum, ut ejus magnitudine animus obruatur. Item in libro de optima ineunda concordia ratione folio 863. sic ait: *In sacra cena miraculum agnoscimus, quod & naturæ fines, & sensus nostri modum exuperat.* At hæc ineptè dicuntur, si Eucharistia sit tantum figura vel signum corporis Christi; siquidem hoc facillimè capi potest, nec est adeò stupendum, neque in eo ullum apparet miraculum, quod naturæ fines transcendat, & intellectus nostri modum & intelligentiam superet: Ergo sacramentum Eucharistiæ (juxta doctrinam Calvini principia) non solum debet esse signum vel figura corporis Christi, sed illud realiter & substantialiter continere; hoc enim est maximum arcanum Spiritus sancti, incomprehensibile, ac tantum, ut ejus magnitudine animus obruatur, & miraculum quod & naturæ fines, & sensus nostri modum exuperat.

ARTICULUS IX.

*Præcluditur aditus solitæ evasioni & fraudi
Hæreticorum,*

Calvinistæ ut vim argumentorum quæ proposuimus declinent, & testimonia Conciliorum & SS. Patrum, quæ supra retulimus, eludant: plerumque afferunt, se omnino credere quod corpus Christi verè & realiter sumatur in Eucharistia. Ita loquitur Calvinus 4. instit. cap. 17. §. 32. ubi habet hæc verba: *In sacra sua cena jubet me Christus sub symbolis panis & vini corpus ac sanguinem suum sumere; non dubito quin & Christus verè porrigat, & ego recipiam.* Et §. 33. Falso (inquit) jactant, quia docemus spirituales esse manducationem, non esse veram & realem. Similia habentur art. 17. Calvinianæ confessionis, ubi sic dicitur: *Præsentiam veram realem Christi Domini confitemur, At illam quam fides nobis offert, non autem quam excogitata docet transubstantiatio.*

Verum hæc responsio, seu potius elusio & fraus hæreticorū, multipliciter confutari potest,

Aa 3

Pri-

Primò quidem ex doctrina ipsorum Calvinistarum illi enim asserunt fideles veteris testamenti manducasse corpus Christi, eodem specificè modo, quo volunt nos illud in Eucharistia manducare. Sic interpretantur Apostolum 1. ad Corinth. 10. asserentem fideles veteris testamenti eandem escam manducasse, & eundem potum bibisse, id est (inquiunt) eandem quam nos nunc manducamus ac bibimus: Atqui certum est fideles veteris testamenti, non potuisse realiter uniri corpori Christi, cum illud nondum existeret, & omnis unio realis inter duo extrema, utraque realiter existere postulet: Ergo manducatio, & unio cum Christi corpore, quam Calvinistæ in Eucharistia habere dicunt, non potest dici realis.

57. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Res futuras & nondum existentes non possumus attingere, nisi apprehensione mentis intentionali: Ergo fideles veteris testamenti, non nisi apprehensione mentis attingere poterant corpus Christi nondum existens: Ergo illa unio cum Christi corpore quæ erat in veteri testamento, realis non erat: At ex Hæreticis nostra unio cum Christi corpore in Eucharistia, & nostra manducatio, est eadem specificè ac ea quæ fuit fidelium in veteri testamento: Ergo realis dici nequit.

58. Secundò, Hæretici asserunt manducationem Christi in Eucharistia, seu unionem cum Christi corpore quæ fit in Eucharistia, non in ea sola fieri, sed factam esse etiam in Baptismo & confirmari in acceptione per fidem Evangelii, Christum nobis annuntiantis. Ita habetur in Catechismo Calvinistarum Dominica 1. ubi Minister interrogat: *Hæc communio fit ne tantum in cæna?* Et puer respondet: *Nequaquam, habetur enim per Evangelii prædicationem.* Subjungit Minister: *Quid ergo amplius habemus in cæna?* Respondet puer: *Communio nostra cum Christo, amplius in ea confirmatur.* Eadem docet Calvinus 4. instit. cap. 17. ubi apertè proficitur, unionem cum Christi corpore quæ fit in Eucharistia, non differre specificè & substantialiter, ab ea quæ fit in Baptismo, vel in Evangelii acceptione per fidem. At unio cum Christo quæ fit in Evangelii acceptione, non potest dici realis, est enim unio fidei, quæ est quidem realis operatio animæ, sed non unio realis cum Christi corpore; siquidem unio mentalis cogitationis vel affectûs, fertur in objecta toto cælo à nobis remota, sæpe nondum existentia, & fortè nunquam futura; unio verò cum re non existente, non est realis; unio quippe realis & actualis, utriusque extremi existentiam præsupponit: unde in Christum nondum existentem credebant Patriarchæ antiquæ legis, ei tamen actû & realiter non uniebantur; & nos credimus futura, ut resurrectionem mortuorum, & vitam æternam, & tamen illis objectis realiter non unimur; nec ea realiter possidemus: Ergo unio Calvinistarum per fidem cum Christi corpore in Eucharistia, realis unio cum Christo dici nequit: per unionem enim fidei, objecto fidei realiter non unimur.

59. Tertiò, SS. Patres suprà art. 4. relati, asserunt quòd per Eucharistiæ perceptionem Christus verè nobis communicetur, & non per fidem tantum, sed etiam re ipsa nobis unitur; talemque unionem similem esse asserunt illi, quæ una cera liquefacta, alteri similiter liquefactæ unitur, & quæ fermentum farinæ cui injectur commisce-

A tur: Ergo censent unionem quam habemus cum Christo in Eucharistia, non dici realem, quòd fiat per fidem, ut docent Calvinistæ, sed ex eo quòd verè & substantialiter corpus Christi, mediantibus speciebus Eucharistiæ, in hominem & viscera nostra, per veram & realem manducationem descendat. Unde Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. *Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur tibi sanguis.* Id est Christus in membris nostris capitur. Similiter etiam Nyssen orat. Catech. cap. 1. *Cum nihil (inquit) possit esse intra corpus nostrum, nisi per escam & potionem misceatur visceribus nostris, Christus carnem suam manducandam nobis dedit, & sit in visceribus.*

B Demum SS. Patres apertè docent, fieri transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, per verba consecrationis: Ergo fallum est quòd dicunt Calvinistæ in suo Catechismo, nimirum præsentiam veram & realem Christi Domini in Eucharistia, eam esse quam des offert, non autem quam excogitata docet transubstantiatio. Consequentia patet, Antecedens verò testimoniis SS. Patrum suadetur. In primis enim Ambrosius libro 4. de sacramentis cap. 1. sic ait: *Tu forte dicis meus panis est istic, sed panis iste panis est ante verba sacramentorum, non accipitur consecratio. de pane fit caro Christi.* Et rursum cap. 2. *Antequam consecraretur panis esset, ubi autem verba Christi accesserunt, corpus est Christi.* Denique autem dicitur: *Accipite & edite ex eo omnes, Hic est corpus meum.* Et ante verba Christi, calix est vini & aquæ: nus: ubi verba Christi operata fuerint, hic sanguis efficitur qui plebem redemit. Et libro de mysteriis cætiandis cap. 9. *Quantis (inquit) nimis exemplis probemus non hoc esse quòd natura format, sed quòd benedictio consecravit; majoremque esse vim benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur: Virgam tenebat Moyses, præcurrens, & facta est serpens. Postea narrat multa alia miracula Moysis, Eliæ, & Elizei, tandemque licet concludit: *Quòd si tantum valuit humana benedictio naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam sacramentum istud quòd accipis, Christi corpus conficitur. Quòd si tantum valuit sermo Eliæ, ut ignem de cælo deponeret, non valeret Christi sermo, ut species muret elementorum?* De totius mundi scriptis legitis: *Quia ipse dixit, & facta sunt; ipse mandavit, & creata sunt.* Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quòd non erat, non potest ea que sunt in id mutare quòd non erant? Non cum mures est novas rebus dare, quam mutare naturas. Ubi tam apertè loquitur de transubstantiatione, seu mutatione panis in corpus Christi, ut impudentia sit id negare, vel revocare in dubium.*

E Non minùs clarè docet illam Cyprianus, vel Author sermonis de cæna Domini, quem antiquum aliquem & doctissimum Patrem fuisse, dicentur Hæretici: sic enim sermone illo dicitur: *Panis iste quem Dominus Discipulus percipit, non effigie sed naturâ mutatus, omnipotentia verbi factus est caro.* Item Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. myltagoga apertè patet transubstantiationem panis in corpus Christi, & solis species panis remanere post eam transubstantiationem asserit. Ejus verba sunt: *Christus aquam aliquando mutavit in vinum, quòd est sanguis propinquum, in Cæna Galilææ, solâ voluntate, &*

non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem
transmutatur. Quare omni cum certitudine corpus &
sanguinem Christi sumamus: nam sub specie panis da-
tur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis. Simi-
litudo docet Nyssenus orat. catechet. cap. 37. ubi sic
ait: Recte ergo nunc quoque Dei verbo sanctificatum
panem in Dei Verbi corpus credo transmutari. Et pau-
lo post: Hoc autem dat virtute benedictionis, in illud
transsementatâ eorum quæ apparent naturâ. Da-
masceus etiam 4. libro de fide cap. 14. transub-
stantiationem clarissimè docet, his verbis: Panis,
vinumque, & aqua per invocationem & adventum
spiritus sancti, supernaturaliter transmutatur in cor-
pus & sanguinem Christi. Theophilactus quoque
in caput. Joannis illam apertè tradit, dicens:
Transformatur arcane verbis panis ille per mysticam
benedictionem, & accessionem sancti Spiritus, in carne
Domini. Denique Eusebius Emisenus, vel potius
Eucherius Lugdunensis, homil. 5. de Paschate,
aliquantè post initium, hæc habet: Invisibilia Sa-
cerdos visibiles creaturas in substantiam corporis &
sanguinis sui, verbo suo, secretâ potestate, convertit. Et
in fine, Ut tibi novum & impossibile non debeat vide-
ri, quod in Christi substantiam, terrena & mortalia
commutentur. Addit ibidem: Quando benedicenda
verba celestibus creatura sacris altaribus imponuntur,
antequam invocatione summi Numinis conferentur,
substantia illis est panis & vinum: post verba autem Chri-
sti, corpus & sanguis est Christi. Quid mirum autem,
si hæc quoque verbo creare potuit, possit creata convertere?
Imo jam minoris videtur esse miraculi, si id quod ex
nihilò agnoscitur condidisse, jam conditum in melius
valeat commutare. Require quid ei potest esse diffi-
cile, cui facile fuit visibilia & invisibilia voluntatis im-
perio suscitare. Quo nihil clarius & expressius pro
transubstantiatione dici potest. Unde pater
mentiri Calvinum, cum libro 4. instit. cap. 17. §.
14. asserit illam non ita pridem excogitatum esse,
& primis illis sæculis quibus prior adhuc vige-
bat religionis doctrina, fuisse ignoratam. Nam
Patres quos citavimus, antiquissimi sunt, & plu-
res ex illis tertio & quarto sæculo floruerunt. Tur-
pius adhuc erravit Lutherus, cum in libro de
captivitate Babylonis cap. 1. dixit transubstanti-
ationem esse inventum S. Thomæ, & opinio-
nem Thomistarum, eamque fuisse approbatam
à Papâ cap. Firmiter. Siquidem S. Thomas
nondum natus erat, cum editum fuit caput il-
lud, & Concilium Lateranense celebratum.
Constat enim illud Concilium anno 1215. fuisse
celebratum, sanctum verò Thomam natum
postea anno 1224.

ARTICULUS X.

*Hæreticorum testimonii, Calvinii hæresis
refellitur.*

Cum Novatianus cap. 18. de Trinit. rectè di-
xerit, firmum esse genus probationis quod ab Ad-
versariis sumitur, ut veritas etiam ab ipsis inimicis ve-
ritatis probetur: placet hic referre quædam hære-
ticorum testimonia, quibus Catholica veritas de
reali Christi præsentia in Eucharistia confirma-
ri potest.

61. In primis ergo Lutherus, quem ipsi etiam
Calvinista, virum Sanctum, & à Deo ad refor-
mandam Ecclesiam electum, agnoscunt, tam
clare & apertè realem corporis & sanguinis
Christi sub speciebus Eucharisticis præsentiam

A docet, ut de hoc nullus dubitationi locus super-
sit. Nam in Epistola ad Argentinenses hæc scri-
bit: Vellem quod posset mihi aliquis persuadere, nihil
esse in Eucharistia, præter panem & vinum, magno ille
beneficio me devinceret; jam sæpe gravibus curis in hæc
materia defudavi: verum ego me captum video, nulla
elabendi via relicta est, textus Evangelii nimis est aper-
tus. Et in sermone de Eucharistia tomo 7. accitet
in Sacramentarios invenitur, eò quod realem
corporis Christi in Eucharistia præsentiam ne-
gent: Satanæ (inquit) haud dubie author est eis hu-
jus sacramenti Eucharistia labefaciendi ac everendi;
contendens plane, epoto ovo, nobis tantum relinquere
putamina: hoc est, Christi corpus & sanguinem è pane
& vino tollere, ut præter simplicem panem à pistore con-
fectum, nihil reliquum remaneat. Item in Apologia
de cœna Domini hæc habet: Rogamus Sacramen-
tarios ne petant à nobis ut illum textum probemus (Hoc
est corpus meum) possunt enim ea de re consulere
pueros vix septem annos natos, qui in scholis istorum
verborum syllabas colligere discunt; siquidem Biblia
Græca, Hebræica, Latina, & Germanica extant, aut
hoc ipsi agant, ostendant Biblias in quibus scriptum est,
Hoc est corpus mei signum. Quod si non possunt
præstare, imponant aliquantisper suo conscientium, &
imperent stylo suo quietem, donec ejusmodi Biblia in
medium afferant. Et rursus ibidem in eds stylium
acuens, subdit: Doctor Carlostadius, ex his sacrosan-
ctis vocabulis, Hoc est corpus meum, misere distor-
quet pronomen, Hoc. Zuinglius autem verbum sub-
stantivum, Est, macerat. Oecolampadius nomen, Cor-
pus, torturæ subicit. Alii totum textum excarnifcant,
& invertunt vocabulum, Hoc, ex primo in postero-
rem locum deturbantes, & dicunt: Accipite, com-
edite, corpus meum quod pro vobis datur, est
Hoc. Alii dimidiam partem textus crucifigunt, &
vocem, Hoc, in medium collocant, & inquirunt: Acci-
te, comedite, quod pro vobis datur, Hoc est cor-
pus meum. Alii sic obruncant, Hoc est corpus
meum ad mei commemorationem: Id est, corpus
meum hic non debet adesse reipsa, sed tantum comme-
moratio mei corporis, ut textus sonet. Accipite, comedi-
te, hoc est corporis mei commemoratio quod pro vobis
datur. Demum in libro de abroganda missa, lon-
gam ait se habuisse disputationem cum Damone,
qui sophysticis argumentis contendebat, Chri-
stum non adesse sub sacris speciebus, à quo tamē,
ut ipse ibidem testatur, convinci non potuit.

Potest etiam in confirmationem Catholicæ
veritatis adduci quod ex Zuinglio refert Bellar-
minus libro 3. de Eucharistia capite 8. ubi ait
quod tantus de reali Christi in Eucharistia præ-
sentia erat in orbe terrarum consensus, an-
tequam Carlostadius & Zuinglius apparere cœ-
pissent, ut Zuinglius scribat in commentariis
de vera & falsa religione, cap. de Eucharistia, se
valde occultè initio egisse, & cum patricis ami-
cis contulisse negotium istud novi dogmatis
proponendi: metuebat enim ne omnes offende-
ret, cum nullum omnino sciret esse ejus senten-
tiæ, quam ipse invehere in Ecclesiam cogitabat.
Unde idem Zuinglius ibidem pag. 214. edit, Ti-
guri. ait Augustinum non ausum fuisse palam
proferri corpus Christi esse tantum figurativè
in Eucharistia, quia tunc temporis invaluerat
opinio de reali corporis & sanguinis ejus præ-
sentia in hoc sacramento: Facile (inquit) ad-
ducimur, Augustinum præ aliis acuto perspicacique
ingenio virum, sua tempestate non fuisse ausum di-
sertè veritatem proloqui, quæ jam casum magna parte
dede-

63. dederat. Vidit omnino pius homo quid hoc sacramentum esset, & in quem usum esset institutum. Verum iuvauerat opinio de corporea carne.

Demum Erasmus in Epistola ad Conradum Pellicanum, Catholicae veritati, de reali corporis Christi in Eucharistia praesentia, apertissime favet, & ab ea senullatenus unquam dimoveri potuisse testatur. Ad id (inquit) negavi semper me posse animum inducere, praesertim cum Evangelica atque Apostolica littera tam evidenter nominent corpus quod datur, & sanguinem qui effunditur. Et infra: Si tibi persuasum est in synaxi nihil esse prater panem & vinum, ego membratim discerpi malim, quam profiteri idem quod tu profiteris, & omnia perpeti malim, quam tali flagitio contra meam conscientiam admisso, ex hac vita demigrare.

Porro Erasmus dubiae fidei author creditur, & quem Catholicae religionis amor non admodum urgebat, ut in ejus defensionem vellet suam sententiam, tuosque sensus regere. Unde quidam acutè & lepidè, ad nomen Desiderii, quo Erasmus nuncupabatur, alludens, scripsit hos versus.

*Queritur, Erasmus dum sese vertit ad omnes:
Sit ne Roma tuus, sit ne Luthere tuus?
Cujus sit generis merito dubitatur Erasmus.
Sed desiderium nullius esse puto.*

Nihil ergo gratiae tribuisse existimandus est: imò nimium haereticis favit, quibus proluisse videtur, ut verè quidam dixerit: Vbi innuit Erasmus, irrui Lutherus: alter vetò, Erasmus ova fovisse, Lutherum exclusisse, affirmavit.

ARTICULUS XI.

Primum argumentum realis praesentiae corporis Christi in Eucharistia, ex recenti miraculo.

64. PRATER argumenta quae fuscè satis explicata sunt, aliud addi posset sumptum ex variis miraculis, quibus veritatem hujus sacramenti Deus saepius confirmavit: Sed hæc quia vel notissima sunt, vel ea haeretici negant, & rident, statueram praetermittere. Verum non possum praeterire ingens illud miraculum, quod hic in Gallis, dum hæc scriberem, contigit, & religionis causam prodidisse me putarem; nisi argumento uterem, quo Deus veritatem hujus sacramenti voluit comprobare, & quod velint nolint haeretici non negabunt, cum in hujus fidem testes advocari possint, tum plurimi qui aderant, tum universa Gallia ad quas nedum incerta fama, sed & certissimum testimonium pervenit ex Epistola Episcopi Andegavenensis. Res ita contigit. Est vicus in diocesi Andegavenensi, quem vulgò vocant les Vignes de Saint Florent, propè Salmurium. Ibi die secundâ mensis Junii hujus anni 1668. quæ erat dies Sabbathi intra Octavam Corporis Christi, cum ad Salutem decantandam omnes convenissent, dum à Parrocho hic versus elatâ voce inchoatur, *Verbum caro panem verum, &c.* visa est loco Hostiae, integra species hominis. Advertit id statim Parrochus, & vocatis qui aderant, propius accedunt, adeo ut faciliè & figura & lineamenta notari potuerint. Erat capillis subnigris, & ad humeros defluentibus, splendidâ facie, majestare supra humanam, in-

A fertis in modum crucis manibus, quatuordecim strâ dexterae apposita erat, totumque circumdabatur. Hæc ita per horæ quadrantem circumspiciuntur à Parrocho, & ceteris qui aderant, & probandum miraculum propius accedunt. Postea cepit parva quadam nubes totius hominis speciem involvere, & ab intus oculis subducere, ac demum nube paulatim aëra abeunte, Hostia in propria figura, & eodem statu quo erat antea, remansit. Statim hujus nuntium delatum est ad Episcopum Andegavensem, qui in eum locum se contulit, ut in jus certior fieret, & Parrochi, aliorumque personarum depositionibus exceptis, summaque gentiâ adhibita, hujus miraculi fidem testis Epistolâ Pastoralis, quæ per Gallias delata, ubique sparsa est, ut jam planè infanti esset hominibus, ita contigisse velle negare.

Nolui hoc miraculum praeterire, quod in nostrâ ætate, sed & superiori mentis hæc scribo contigit, ne calumnientur hæretici nos miracula dubiae fidei asserere, aut quodam pejus, supposita fingere. Sed praeterea instantias temporis, quo hoc miraculum contigit, animadverti velim, quæ sane probant. Dum huius praesentia malo remedium adhibere: Etenim miraculum hoc contigit, cum non multo ante vulgatus fuisset liber gallico idiomate scriptus contra realem Christi praesentiam in Eucharistia, cuius elegantia plura ingenia corrupti potuissent, & sub eodem tempore, quo habebant Salmurium, quod parvo intervallo, & quibus duntaxat leucis distat ab eo vico in quo miraculum contigit. Nisi haeretici tenebris amarent, agnoscerent veritatem hujus mysterii, quod Ecclesia defendit, quod Deus miraculo probat.

ARTICULUS XII.

Solvuntur argumenta Haeticorum, desumpta ex sacra Scriptura.

OBJICIUNT primò haeretici verba illa Cant. Joan. 6. ubi murmurantibus Capharnaitarum quod Christus dixisset, *Caro mea non est caro*. Respondet Christus: *Spiritus est qui vivificat, non prodest quidquam: verba qualitercumque sunt, Spiritus & vita sunt.* Quibus verbis congeritur error Capharnaitarum, qui dicitur: *Populus iste existimabant carnem Christi realiter esse manducandam, monendo ipsos, spiritum tantum, & solâ fidem, ab eis esse sumendam.* Hoc est potissimum Zuinglii fundamentum, in quo de vera & falsa religione cap. de Eucharistia, ubi hoc argumentum, murum aëneum, & aliam rem infractum appellat.

Verum murus ille, non aëneus, sed luteus, facile potest everti: respondetur enim, ideo verba illa protulisse Christum, ut falsam imaginationem Capharnaitarum corrigeret: cum enim existimarent, carnem Christi in propria specie & more communi edendam, mortuum scilicet, & divisam in frustra, ut bubulae carnes & vaccae eduntur, opus fuit ut Christus explicaret modum quo ipsum edi oporteret, nimirum taliter quidem, non tamen in propria specie carnis, sed aliena; propter quod dixit, *Caro non prodest quidquam*, id est caro carnaliter accepta.

sub forma carnis, eo pacto quo carnem animam sumitis: sed verba quae locutus sum vobis Spiritus & vita sunt, continent enim spirituales hunc, vivificum, & reconditum sensum, quod caro Filii hominis manducanda vobis erit, sumendo eam sub aliena specie, & tamen credendo eam veram Christi carnem esse. Velut explicat Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Joan. a cap. 14. ad 22. Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam: id est, caro mea, si esset putet carnis humana, non proderet, sed quia conjuncta est Spiritui, id est, Verbo unita hypostaticè, proderit vobis. Eodem modo verba illa explicat Augustinus tract. 27. in Joan. ubi sic ait: Caro non prodest quidquam, sed quomodo illi (scilicet Capharnaïca) intellexerunt, carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilanatur, aut in macello venditur, non quomodo Spiritus vegetatur. Accedit Spiritus ad carnem, & prodest plurimum, nam si caro non proderet, verbum caro non fieret. Et paulo post: Sicut illi intellexerunt carnem, non sic ego ad manducandum carnem meam. Non ergo adamantinum, sed vitreum est, illud haereticorum fundamentum, ut enim ejusdem Augustini verbis utar (serm. 11. de verbis Apostoli: Lucet quidem veritate, sed frangitur veritate).

Obijciunt secundò haeretici: Apostolus 1. ad Corinth. 10. & 11. appellat Eucharistiam panem: Ergo non est corpus Christi. Item haec verba Marci 14. Non bibam amodo de hoc genere vitis, donec bibam illud novum in regno Dei, dicta sunt à Christo, post consecrationem calicis: Ergo est adhuc vinum post consecrationem.

Respondeo Eucharistiam, licet sit corpus & sanguis Christi, panem & vinum interdum in Scriptura appellari. Primum quia facta est conversio panis in Corpus Christi, & vini in sanguinem: Scriptura verò solet eum terminum qui per conversionem existit, appellare nomine termini seu rei ex qua facta est conversio. Sic Genes. 2. Eva vocatur os, quia ex osse per conversionem facta erat. Et Exodi 7. serpens factus ex conversione virgae Moysis, vocatur virga. Item Joan. 2. vinum factum ex conversione aquae, vocatur aqua. Secundò, quia Eucharistia retinet similitudinem & accidentia panis & vini, vocari potest panis & vinum; sicut in Scriptura Genes. 18. & Actuum 1. Angeli qui habebant exterius speciem hominis, vocantur viri. Tertiò, cibus in Scriptura vocatur panis, unde cum caro Christi in Eucharistia, sit verus animae cibus, ipso attestante Joan. 6. Caro mea verè est cibus, non mirum quod illa interdum nomine panis designetur, sicut & sanguis nomine vini. Per quod patet ad locum Marci: maxime quia verè species vini sub quibus continebatur sanguis Christi, erant ex vitis genimine.

Obijciunt tertio Molinæus in Clypeo fidei parte 2. sect. 25. & sequentibus, primæ editionis: Ex Evangelio constat, Christum accepisse panem, & benedixisse, fregisse, ac dedisse Discipulis suis, dicendo: Hoc est Corpus meum: Ergo id quod Christus dabat Discipulis, erat panis simul & Corpus Christi; panis quidem realiter, id est significativè; alioquin enim (inquit) falsa erit illa pars narrationis, quæ dicit Evangelista, Christum panem accepisse, fregisse, & dedisse.

Confirmat hoc argumentum primum, quia cum Christus dicens, hoc est corpus meum, addiderit, teste Paulo 1. ad Corinth. 11. quod pro vobis frangitur, corpus Christi non est in Eucharistia, nisi eo modo quo frangitur: Sed frangitur in Eucharistia.

Tom. V.

stia tantum significativè, non verò realiter: Ergo non est in Eucharistia realiter, sed tantum significativè.

Confirmat secundò: Verba illa Christi, Hoc est corpus meum, sunt sacramentalia, quandoquidem Christus ea proferendo, sacramentum instituit: Sed sacramentum est in genere signi: Ergo (inquit Molinæus) non nisi de signo sui corporis locutus est Christus, signoque tribuit nomen rei significatæ.

Ad objectionem respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam: veritas enim narrationis Evangelicæ, requirit ut id quod Christus dedit Discipulis, fuerit verè panis & corpus Christi, non quidem simul, sed successive: panis ante consecrationem, & corpus Christi post consecrationem, juxta illud Ambrosii lib. 4. de Sacrament. cap. 5. Antequam consecraretur, panis est: ubi autem Christi verba accesserint, Corpus est Christi. Denique audi dicentem, Accipite & edite ex eo omnes: Hoc est corpus meum. Sicut ergo Christus in Cana Galilææ, aquam in vinum vertens, poterat, amphoram aquæ plenam manibus tenens, dicere, Hoc est vinum, & eodem instanti quo hæc verba absolvebat, aquam in vinum vertere, eo quod significatio nominis demonstrativi hoc, & veritas propositionis practica & factiva sui objecti, metienda sit ex instanti quo absolvitur: ita similiter, ob eandem rationem, hæc propositio Christi, panem præ manibus tenens, ac dicentis, Hoc est corpus meum, verissima fuit; quia cum esset practica, & factiva ejus rei quam significabat, ad ejus veritatem sufficiebat, quod in fine illius, hoc quod Christus demonstrabat, scilicet panis, in corpus Christi per transubstantiationem transisset.

Ad confirmationem dicendum, illud ab Apostolo additum, quod pro vobis frangitur, intelligendum esse de Christi passione, quæ significatur per verbum de præsentis, quia quando Christus illa verba consecrationis protulit, erat proxime futura, & moraliter præsens, ut Beza pie in eodem locum Apostoli exponit. Quapropter vulgata nostra vertit præsens & futurum, per futurum, tradetur. Et ita falsum est assumptum Molinæi, nempe Christi corpus non esse in sacramento, nisi eo modo quo in eo frangitur, cum sermo ibi non sit de fractione quæ erat in sacramento, sed quæ brevis futura erat in cruce & passione, in qua licet ossibus parcitum sit, juxta illud: Os non comminuetur ex eis: caro tamen Christi concissa, tracta, & delacerata fuit. Addo quod, corpus Christi, ut est panis Eucharisticus, aliquo modo frangitur, non quidem secundum se, seu ratione sui, ita ut pars à parte divellatur, sed ratione specierum, quæ cum sint illius involucrium, ut accidentia sunt involucrium substantiarum, quod speciebus contingit, dicitur corpori Christi contingere: unde sicut substantia dicitur visibilis per accedens, ratione suorum accidentium; ita quando franguntur species, dicitur corpus ipsum frangi, denominativè à speciebus fractis.

Ad secundam confirmationem, concessio Antecedente, nego Consequentiam: ex eo enim quod verba illa Christi, Hoc est corpus meum, sunt sacramentalia, non recte colligitur illa duntaxat corpus Christi significare, quin potius oppositum inferendum est, verba enim sacramentalia, cum sint practica, sive effectiva illius quod significant; sicut verba Baptismi. Ego te baptizo, verè abluunt; ita verba Eucharistiæ, Hoc est corpus meum,

Bb

meum,

meum, efficiunt corpus Christi verè & realiter A
esse sub speciebus.

76. Obijciunt quartò hæretici : Apostolus i. ad Corinth. 10. sic ait: *Patres nostri omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, & eundem potum spiritalem biberunt*: Atqui non manducaverunt carnem Christi, nisi solâ fide, aut in figura : Ergo neque nos aliter eam quàm in figura vel per fidem manducamus.
77. Respondeo Apostolum non dicere, quòd Judæi manducaverint eandem escam nobiscum, sed quòd omnes eandem inter se escam manducaverunt, quia omnes tam boni quàm mali Manna manducaverunt, mare transierunt &c. Quòd si D. Augustinus interdum dicat, Patres antecessores eandem nobiscum escam manducasse, id debet intelligi de eadem esca, non quoad rem ipsam, sed quoad significationem, quatenus scilicet corpus quod re ipsa suscipimus in hoc sacramento, figurabatur per Manna & Agnum paschalem, idè quod unum quid dici poterant, modo quo figura & figuratum, imago & res representata per illam, ad modum unius se habent. Quod verò hæc sit Augustini mens, apertè colligitur ex his quæ scribit lib. 2. contra litteras Petilianæ cap. 37. ubi sic habet: *Aliud est pascha quod illi (scilicet Judæi) in ove celebrarunt, aliud autem quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus*. Ubi Agno paschali opponit corpus Domini quod sumimus in Eucharistia; quod non faceret, si per corpus Domini, intelligeret tantum figuram corporis Christi, cum etiam Agnus paschalis hoc haberet, imò expressius quam panis materialis corpus Domini significaret, ut supra art. 5. exponendo rationem D. Thomæ ostentum est.
78. Obijciunt quintò : Memoria est tantum rerum absentium & præteritarum, non verò præsentium : Sed Eucharistia est commemoratio Christi, juxta illud Luca 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: Ergo Christus non est in ea realiter præsens.
79. Respondeo primò, negando Majorem : memoria enim potest esse rei præsentis, si illa sit occulta: nam licet Deus secundum essentiam ubique realiter præsens sit, quia tamen talis præsentia est occulta, Scriptura jubet nos ubique Dei memores esse : unde quòd Eucharistia sumatur in Christi commemorationem, non excludit realem ejus præsentiam in hoc sacramento, sed tantum innuit eam esse occultam.
80. Respondeo secundò, Eucharistiam non esse commemorationem Christi simpliciter & præcisè, sed Christi patientis & morientis, juxta illud i. ad Corinth. 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*: passio autem & mors Christi jam præterierunt, unde potest earum memoria fieri in Eucharistia, licet Christus ibi realiter & substantialiter existat.
81. Obijciunt sextò : In multis Scripturæ locis verbum *Est*, sumitur pro significat, ut cum i. ad Corinth. 10. dicitur: *Petra erat Christus*, & cum in Evangelio Christus de se dicebat, *Ego sum vitis vera, Ego sum ostium*. Item Exodi 12. agnus qui à Judæis immolabatur, vocatur *Passus*, id est transitus, & ad Galatas 4. duo filii Abrahe, esse duo testamentum dicuntur. Quidni ergo hæc verba Christi, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, in eodem sensu metaphoricò, non licebit usurpare, & quæ figura & repræsentatione corporis & sanguinis Christi interpretari.

77. Respondeo Apostolum non dicere, quòd Judæi manducaverint eandem escam nobiscum, sed quòd omnes eandem inter se escam manducaverint, quia omnes tam boni quàm mali Manna manducaverunt, mare transierunt & Quod si D. Augustinus interdum dicat, Patres ante nos eandem nobiscum escam manducasse, id debet intelligi de eadem esca, non quoad rem ipsam, sed quoad significationem, quatenus scilicet corpus quod re ipsa suscipimus in hoc sacramento, figurabatur per Manna & Agnum paschalem, ideòque unum quid dici poterant, modo quo figura & figuratum, imago & res representant per illam, ad modum unius fe habent. Quod verò hæc sit Augustini mens, à pertè colligitur ex his quæ scribit lib. 2. contra Iulianas Petilianæ cap. 37. ubi sic habet: *Aliud est pascha quod illi (scilicet Judæi) in ore celebrarunt, aliud autem quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus.* Ubi Agno paschali opponit corpus Domini quod sumimus in Eucharistia; quod non faceret, si per corpus Domini, intelligeret tantum figuram corporis Christi, cum etiam Agnus paschalis hoc haberet, imò expressius quam panis materialis corpus Domini significaret, ut supra art. 5. exponendo rationem D. Thomæ ostentum est.

78. Obijciunt quindò : Memoria est tantum rerum absentium & præteritarum, non verò præsentium : Sed Eucharistia est commemoratio Christi, juxta illud Luca 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: Ergo Christus non est in ea realiter præsens.

79. Respondeo primò, negando Majorem : memoria enim potest esse rei præsentis, si illa sit occulta : nam licet Deus secundum essentiam ubique realiter præsens sit, quia tamen talis præsentia est occulta, Scriptura jubet nos ubique Dei memores esse : unde quòd Eucharistia sumatur in Christi commemorationem, non excludit realem ejus præsentiam in hoc sacramento, sed tantum innuit eam esse occultam.

80. Respondeo secundò, Eucharistiam non esse commemorationem Christi simpliciter & præcisè, sed Christi patientis & morientis, juxta illud 1. ad Corinth. 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*: passio autem & mors Christi iam præterierunt, unde potest earum memoria fieri in Eucharistia, licet Christus ibi realiter & substantialiter existat.

81. Obijunctexto : In multis Scripturæ locis
verbum *est*, sumitur pro significat, ut cum i. ad
Corinth. 10. dicitur: *Petra est Christus*, & cum in
Evangelio Christus sese dicebat, *Ego sum vita ve-
ra, Ego sum osium*. Item Exodi 12. agnus qui à
Judæis immolabatur, vocatur *Phasæ*, id est tran-
situs, & ad Galatas 4. duo filii Abraham, esse duo
testamenta dicuntur. Quidni ergo hæc verba
Christi, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, in
eodem sensu metaphoricò, non licebit ulupar-
re, & quæ figura & repræsentatione corporis &
sanguinis Christi interpretari?

A Respondeo primò, quòd si hic dicitur
leret, probaret non solum licere hereticis
isti, Hoc est corpus meum, in sensu metaphisico
improprio uti, pater, sed etiam isti: Ego et
unum sumus. Hi tres unum sunt. Et unum
est. Hæc enim verba non magis exprobra-
cant consubstantialitatem Filii cum Patre,
unitatem naturæ divinæ in tribus personis,
ista, Hoc est corpus meum, realem exaltationem
corporis Christi, sub speciebus panis: unde et
verba tropis & figuris expolita sunt: unde et
alia? Vel in aliis proprietates retinenda
non etiam & in istis: Unde egregie arguitur
lib. 3. de doctrina Christiana. Si animus
rit alicuius erroris opinio, quidquid affirmat
ra, figurat, animi arbitrarior. Rectè etiam Sacra-
tarius verba ista Irenæi lib. 4. adversus
cap. 35. adaptari possunt: Coguntur huius
typos typorum, & in imagines imaginum advertere,
nunquam figure animum suum in uno & eodem
ut loquitur Feuardentius ejus Commentarius
in cap. 12. lib. 1. Vmbri & metonymie vbi
Corporis Christi usu excidunt. Similes & ty-
pamque quidem relinquit, in umbram autem tran-
tum fecit, & perditur eam, ut eodem cap. 12. in-
nævus ait. Hoc eodem apologo utitur Epi-
nius contra Cerdonianos: Contingit (inquit)
nis proverbium, qui umbra intentum non carnis
C habebat in ore, & in aquam intuent, & marmora
bram aquæ esse putant, quam cibum quæ in
bat, aperio eorū etiam eum quem habebat an-
hi, cum viam repererint, & umbram affluant
suspiciunt eorū obortum non solum dant, quæ
iporum, ut ita dicam, erat ex dolo datus, cum
sed etiam pernecium sub ipsi attraxerunt.

Respondeo secundo, concessio Antecedens
negando consequentiam & pariterem: *nam*
in his locis Scripturae, in quibus signum
reī significatā gerit, additur aliquod fidei
vel predicatum, ex quo allegorice senten-
tia nitefit deprehenditur: immo etiam
quam Paulus diceret, *Petra autem* *est Christus*
dixerat loquens de Hebræis, *Et* *liberati* *sunt*
spirituali consequente es *petra*, *proinde* quod
erat de petra spiritualis, & de Jesuismo Similis
quando Christus dixit se esse vitam, veluti
determinavit ibi se loqui de vite & Christo
universalis, ut ex antecedentibus & consequen-
tibus aperte colligitur. Item Exodus *non* *absolu-*
tè *enuntiatur* *de* *ipso* *agno, quod* *significat*
de *ipsa* *ceremonia* *elūs agni, quod* *transitus*
transiit, id est *ceremonia* *quod* *repre-*
sentat *enit* *legitur, Hac* *est* *regia* *pharae.* De qua
Apostolus duorum filiorum Abrahæ testem
testes, allegoricè duo testamenta interpretans
subdit enim: *Qua sunt per allegoriam* *in* *Abra-*
ha *in* *nostro* *casu, planè* *oppo-* *litum* *contingit,*

E ba enim quæ Christus adiunxit prædicatio
corporis & sanguinis, dicens quod pro vobis
datur, vel traditur: Quod pro vobis affunditur, vel
traditur, repugnant metaphora, vel allegoria, quod
quidem quod traditum fuit, vel effusum, non
erat solum figura corporis & sanguinis Christi.
Instant Calviniſta: Christus Luc. 22. & 26.
Corinth. 11. æſeſtetur calice Hic calix æſeſtetur
teſtamentum, ſeu ſecundus in ſanguine meo: At quod
eſt in calice, non eſt teſtamentum & ſecundus
metaphoriç: Ergo verba quæ Chriſtus adiunxit
prædicatio ſui ſanguinis, non tepugnant meta
phora, vel allegoria, ſed potius eam innuntiat.

Respondeo concessa Majori, negando

rem : vox enim testamenti secundum communem & usitatum modum loquendi, dupliciter sumitur. Primò pro voluntate testatoris & hoc modo usurpatur à Matthæo, cum dicit, *Hic est sanguis novi testamenti*. Secundò, pro instrumento authentico quo declaratur voluntas testatoris, & hoc modo sumitur à Luca & Paulo dicentibus: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*, ita ut sensum faciat hæc propositio: Hic calix est instrumentum authenticum meæ voluntatis, consistens in meo sanguine. Vel sanguis meus contentus in hoc calice, est instrumentum vi cuius ex voluntate mea fideles habent jus ad percipiendam cœlestem hereditatem: unde falsum est sanguinem Christi qui est in calice, non posse dici testamentum & fœdus in propria acceptione testamenti.

Adde quod, testamentum & fœdus in Scriptura, & lingua Hebraica, quâ Christus utebatur, dicuntur esse hostia, seu victima cæsa in confirmationem reconciliationis & concordia: Sed Christi sanguis in calice, est victima cæsa, seu pars victimæ cæse pro reconciliatione generis humani: Ergo propriè testamentum seu fœdus dici potest. De quo videri potest Maldonatus in versum 28. capituli 26. Matthæi.

Dici etiam potest cum Cardinali Perronio lib. 1. de Euchar. cap. 36. quod phrasi usitatâ Hebraicâ, sacrificium pro fœdere, vocatur fœdus, sicut sacrificium pro peccato, appellatur peccatum; unde Osee 4. Sacerdotes comedere peccata populi dicuntur, id est victimas oblatas pro peccatis populi: unde cum Christi sanguis positus in calice, sit victima pro peccatis nostris, phrasi usitatâ Scripturæ, & propriâ, fœdus & testamentum novum dici potest.

Obijciunt septimò Calvinistæ: Christus variis locis Evangelii significat se non futurum in terra, post gloriosam ascensionem suam; ut cum Joan. 6. Discipulis murmurantibus, quod pretium unguenti in caput ejus effusi à Magdalena, non esset potius datum pauperibus, dixit: *Pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis*: At si Christus esset realiter & substantialiter præsens in Eucharistia, post gloriosam ascensionem suam, adhuc remaneret in terra: Ergo non est realiter & substantialiter præsens in Eucharistia.

Addit Calvinus lib. 4. instit. cap. 17. §. 27. Scriptura testatur Christum, quod attinet ad naturam humanam, ascendisse in celum, ibique mansurum usque ad diem judicii, & tunc demum, & non ante, ad inferna loca rediturum: non igitur verum est, eum sepe descendere, ut Papistæ volunt.

Hoc argumentum videret Adversariis insolubile, unde perpetuò clamant nos destruere non articulum Symboli, nempe ascensionem Christi in celum, ejusque in celo permanentiam usque ad diem judicii. Verum hæc facile dissolvitur, Christus enim verbis quæ dixit ad Discipulos de effusione unguenti murmurantes, significare tantum voluit, quod non erat futurus in terra, post gloriosam ascensionem suam, præsentia ordinariâ & familiari, in qua ei convenirent obsequia effusionis unguenti, aut similia: hoc verò non excludit, quod præsens sit in terra, aliâ præsentia, sed miraculosâ & supernaturali. Sicut cum Lucæ 24. apparuit in cœnaculo Discipulis, verè tunc cum illis erat, & nihilominus dixit illis: *Hæc sunt verba quæ locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum*; quia nimirum

tunc erat quidem realiter cum illis, sed præsentia miraculosâ & supernaturali, antea verò fuerat cum illis præsentia ordinariâ & familiari. Quod autem de præsentia istâ, verba suprâ dicta Christi ad Discipulos intelligenda sint, ex eo patet, quod Christus ibi loquatur de præsentia quâ habemus nobiscum pauperes; id enim requirit antithesis: *Pauperes semper habebitis, me autem non semper habebitis*: id est eo modo quo habetis pauperes, hoc est, visibiliter & humano modo conversantem.

Ad illud quod subdit Calvinus, respondeo 90. realem Christi in Eucharistia præsentiam, cum mysterio ascensionis ejus in celum, & perpetuam ejus usque ad diem judicii in celo permanentiam, nequaquam pugnare; non enim debet celum deferere, aut descendere motu locali, ut fiat præsens in Eucharistia; nec repugnat illud simul esse circumscriptivè & modo connaturali in celo, & sacramentaliter, ac modo supernaturali & miraculoso in Eucharistia, ut fusiùs infra declarabitur.

ARTICULUS XIII.

Solvuntur objectiones Calvinistarum ex Patribus.

PLurima obijciunt Calvinistæ Patrum testimonia, ad probandum Eucharistiam esse tantum figuram corporis Christi, illudque solum per fidem spiritualiter à fidelibus manducari; sed difficiliora tantum & obscuriora hic adducemus, & exponemus; alia verò apud Cardinalem Perronium lib. 2. de Eucharistia videri poterunt.

Obijciunt ergo primò Hæretici: SS. Patres nonnunquam vocant Eucharistiam, signum corporis, antitypum, figuram, & repræsentationem Christi: ut patet ex Tertulliano lib. 1. contra Marcionem, paulo ante medium, ubi hæc scribit: *Sed ille usque nunc nec aquam reprobavit Creatoris, quâ suos abluvit, nec oleum quo suos ungit, nec mellis & lactis societatem, quo suos insantat, nec panem in quo corpus suum repræsentat*. Et libro 4. cap. 40. explicans illa verba Christi, *Hoc est corpus meum*; hæc ait: *Acceptum panem, & distributum Discipulis, corpus suum fecit dicendo, Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei*. Similiter

Maximus in annotationibus libri de Ecclesiastica hierarchia, in cap. 3. dicit: *Dona in altari perfecta, id est Eucharistia, symbola sunt, at non veritas: σύμβολα ταῦτα ἔσονται ἀληθινά*. Item S. Ambrosius lib. 1. de officiis cap. 48. asserit Christum hic offerri in imagine, in celo in veritate. Demum S. Augustinus in enarratione Psalmi 3. in principio dicit: *Christus adhibuit Indam ad convivium, in quo corporis & sanguinis sui figuram commendavit, & tradidit Discipulis*. Et libro contra Adimantum cap. 12. Non dubitavit (inquit) Dominus dicere, hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.

Ad hæc omnia testimonia responderi potest 92. primò generali solutione, Patres quidem vocare interdum Eucharistiam, figuram, signum, & antitypum Corporis Christi, vel secundum species solas, & symbola externa, quæ sunt signa Corporis Christi, non vacua, sed plena resignificatâ, sicut pastillus significat carnes quas continet: vel etiam secundum totum constitutum ex corpore & speciebus, quod est signum corpo-

ris Christi, non simpliciter sumpti, sed ut patientis in cruce, cuius passionis & mortis Eucharistia est commemoratio & representatio: quem, admodum enim Rex aliquis posset ludo publico victoriam olim à se reportatam ita exprimere, ut ipse suimet personam gereret, & representaret: ita Christus in Eucharistia realiter existens, seipsum olim passum representat. Item Eucharistia à SS. Patribus figura appellatur, quia symbolum est Corporis mystici, quod est Ecclesia, cuius unitas per panem ex multis granis confectum representatur, ut explicat Augustinus tract. 26. in Joan. Vel quia est representatio gloriæ nostræ futuræ, & fruitionis divinæ essentiae, cuius est veluti pignus. Unde Prosper de corp. Domini: *Qui Corpus Christi sumit, eam salutis accipit, & æternitatis potulum bibit.*

93. Quod verò interpretationes istæ legitimæ sint patet ex ipsiis SS. Patribus, qui eas aperte tradunt: nam S. Augustinus citatus à Gratiano can. *Vtrum sub figura*, de consecrat. dist. 2. sic ait: *Corpus Christi & veritas & figura est. Est veritas, dum corpus Christi, & sanguis, ex panis & vini substantia efficitur. Figura verò est id quod exterius sentitur.* Item eadem distinctione, can. *Corpus Christi*, de sumpto ex Hilario Papa, Leonis primi successore, sic dicitur: *Corpus Christi quod sumitur de altari, figura est, dum panis & vinum videtur extra: veritas autem, dum Corpus & Sanguis Christi in veritate interior creditur.* Refert etiam Claudius de Sanctis, Repetit. 3. cap. 4. fol. 76. initio istud ex Anselmo: *Christi benedictione panis fit corpus ejus, non significativè tantum, sed etiam substantivè.* Neque enim ab hoc sacramento figuram omnino excludimus, neque eam solum admittimus. Veritas est, quia Christi corpus est. Figura est, quia immolatur quod incorruptibile habetur. Similiter Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. in fine sic ait: *Figura porro rerum futurarum idcirco dicuntur, non quod non verè corpus & sanguis Christi sint; sed quod nunc quidem divinitatis Christi per ea participes efficiamur, tunc autem intellectuali modo, & per solum aspectum.* Denique D. Ambrosius lib. 1. de officiis hæc scribit: *Hic umbra, hic imago, illic veritas. Umbra in lege, imago in Evangelio, veritas in celestibus.* Ante agnus offerebatur, offerebatur & vitulus. Nunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offert seipsum quasi sacerdos, ut peccata dimittat. Hic in imagine, ibi in veritate, ubi apud Patrem pro nobis quasi advocatus intervenit. Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus. Illic facie ad faciem, ubi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate est.

94. Ex his ergo facile constat solutio ad omnia testimonia adducta: majoris tamen claritatis gratiâ, per singula discurrendum est. Unde ad Tertullianum respondeo ipsum in primo loco usurpare verbum illud, *representare*, pro demonstrare, seu præsentem exhibere: sicut in communi modo loquendi accipi solet, & ipse Tertullianus frequenter usurpat; sic enim lib. 4. contra Marcionem capite 22. dicit, *Patrem representantem Filium dixisse, hic est filius meus dilectus.*

95. Ad secundum verò testimonium respondeo primò solutione generali adductâ, quod cum Tertullianus expressè dicat in illo loco, *Christum panem corpus suum fecisse, id est in corpus suum convertisse, quando deinde subdit, Hoc est corpus meum, id est figura corporis, non intendit excludere realitatem, sed cum realitate etiam ad-*

A mittit significationem, & vult quod spectat externæ, sunt modo explicato, figuræ corporis Christi realiter contenti.

Respondeo secundò, Tertullianum eo quod in veteri testamento fuerat figura corporis Christi, scilicet panis, effectus, indicandæ charitatis, per conversionem, corpus suum. Unde particula *id est*, non explicat prædicationem propositionis, seu corpus meum, sed in prædicationem nempe particulam *hoc*. Qui sensus ex antecessoribus facile intelligitur, nam ibi docere videtur, Christum non venisse improvvisò, sed antea fuisse prophetarum, omnesque prophetas implevisse, substituendo scilicet prophetarum veritatem. Inter exempla autem harum citationum figuræ in veritate, quas implevit Christus, hanc affert, quod panis in veteri lege figura corporis Christi, juxta illud Jeremias: *Mittamus lignum in panem ejus*, id est crucem corpus ejus, & in nova lege Christus figuram illam implevit, seu in veritatem mutavit, convertendo panem in corpus suum. Unde Tertullianus subiicit: *figura autem non fuisse, nisi veteri esset.* Quæ ultima verba aperte declarant, quod loqui de pane, qui in veteri testamento figura corporis Christi, non verò de pane Eucharistico; si enim de Eucharistia loqueretur, non diceret, non fuisse figuram, sed non esset.

Nec mirari quicumque debet, quod patet hoc loco citato, non ad prædicatum propositionis, sed ad subiectum referatur; hæc enim methetis, seu transpositio, stylo Tertulliani, consuetudo, & involuto, familiaris est, sicut alibi libro contra Praxeam cap. 29. *Christus mortuus est, ubi planum est vocem unctam, non ad mortuum, sed ad Christum (ex græco usque ad latine translatione) referendam.*

Ad locum Maximi respondeo ejus sententiam non esse, quod dona quæ sunt in altari, sint in veritate corpus Christi, sed tantum quod non sint æterna ipsa beatitudo, & sanctorum gloria: seu quod participatio Eucharistiae non sit reipsa, sed representatio tantum, gloria nostra futura, & fruitio divinæ essentiae. Hæc intentio Maximi manifestè repellenti antecedentia & consequentia in quæstione: nam hic Author, cum Dionysio capite de celestis hierarchiæ, quod interpretatur, imò & cum D. Paulo ad Hebræos 10. tria distinguit, umbram, imaginem, & veritatem, umbramque ait fuisse in lege veteri, imaginem esse in Evangelio, veritatem autem futuram in celo, unde annor. 5. post verba citata in objectione, *Donna perfecta in altari, sunt imago, umbra sunt sacrificiis legibus, veritas erit in celo.* Ex quo etiam facile intelligitur locus Ambrosii, *centis Christum hic offerri in imagine, in calice veritate: non enim ibi opponit imaginem substantiæ & veritati, sed tantum claræ notitiæ; quia hic Christum velatum per fidem adoramus in celo facie ad faciem contemplabimur: unde vult tantum Christum offerri hic in imagine, hoc est in speciei alienæ panis & vini, cum tamen in celo appareat in propria specie. Illi parer ex verbis ejus quibus explicat quod dixit, ait enim: *Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus, illic facie ad faciem plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate.* Unde etiam paulò ante distinguitur unctio ab imagine: *Ante (inquit) agnus offerebatur,**

offeratur vitulus; tunc Christus offertur, sed offertur A
quasi homo recipiens passionem.

In eodem sensu intelligenda sunt hæc verba
D. Bernardi ex leim. 33. in Cantica, quæ etiam
objiciuntur ab hæreticis: Hæbeo & ego Verbum,
sed in carne; & mihi apponitur veritas, sed in sacra-
mento. Angelus ex adipe framenti sagnatur, & nudo
satiatur grano. Me oportet interim quodam sacra-
menti cortice esse contentum, carnis fuisse, littera pa-
lida, velamine fidei. Significat enim Angelos frui
ipsâ adipe, quia facie ad faciem intuentur Ver-
bum, nos autem in conspectu non habere, nisi
corticem sacramenti; nec enim videmus aliud
quàm species panis & vini, sed tamen intra eum
corticem latere etiam granum, suprà dixerat
Bernardus.

Deniq; ad Augustinum respondeo, quòd li-
cèt loquendo de Eucharistia, eam signum & fi-
guram corporis Christi appellet, propterea ta-
men non excludit quin sub figura externa reali-
ter includatur corpus Christi; neq; dicit totam
Eucharistiam esse figuram tantum corporis
Christi, aut esse figuram vacuum, sed intendit
Eucharistiam esse exterius figuram, & interiùs
plenam veritatem corporis Christi; quemad-
modum columba quæ sedit super caput Christi
Marci 1. & Lucæ 3. erat figura Spiritus Sancti,
per speciem externam, & intus Spiritus Sanctus
juxta illud, Vidit Spiritum tanquam columbam,
aut in specie columbæ, descendentem. Unde, ut
suprà vidimus, idem S. Doctor, apud Gratianum
de consecrat. dist. 2. can. *Vtrum sub figura*, ait:
Corpus Christi & veritas & figura est. Veritas, dum in
virtute Spiritus Sancti ex panis & vini substantia effi-
citur: figura verò est id quod exterius sentitur.

Obijciunt insuper Calvinistæ celebrem locum
ex Augustino in Psal. 98. ubi Christum sic lo-
quentem ad Capharnaitas inducit: *Spiritualiter*
intelligite quod loquutus sum: non hoc corpus quod vi-
detis manducaturi estis, & bibaturi illum sanguinem
quem fufuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum
aliquod commendavi vobis: spiritualiter intellectum
vivificabit vos, caro autem non prodest quidquam.

Verùm hic locus rectè explicatur à D. Thoma
hic quæst. 75. art. 1. ad 1. de corpore visibili &
passibili ut tali, quale tunc erat: nam corpus
Christi comedendum erat in aliena specie, &
impassibiliter ac invisibiliter se habens. Nec ob-
stat quòd utitur ibi D. Augustinus pronomine
demonstrativo *Hoc*, & relativo *Quod*: nam fami-
liare est ut his vocibus demonstrentur & refe-
rantur res etiam secundum statum aliquem &
modum accidentarium, ut eum ille dicebat:
Non sum qui fueram &c. Et Ambrosius lib. 2. de
Penit. cap. 10. refert quendam rectè dixisse, *Ego*
non sum ego, quia mutaverat vitam & mores. At-
que ita seipsum explicat Augustinus in Epist. ad
Irenæum, verbis relatis de consecrat. dist. 2. cap.
45. *Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, &*
bibaturi illum sanguinem, quem fufuri sunt qui me cru-
cifigent. Ipsum quidem, & non ipsum. Ipsum invisibili-
ter, & non ipsum visibiliter.

Obijciunt etiam aliud Augustini testimoni-
um, desumptum ex libro 2. de peccatorum me-
ritis cap. 26. ubi sic ait: *Quod accipiunt, quamvis*
non sit corpus Christi, sanctum tamen est, quoniam sa-
cramentum.

At ibi manifestè loquitur Augustinus de pa-
ne Catechumenorum, quem vocat sacramen-
tum, latè & impropiâ significatione, id est sa-
cramentum.

Tom. V.

crum signum, vel unitatis inter fideles, vel ip-
sius Eucharistiæ & corporis Christi.

Deniq; obijciunt illud Augustini tra. 25. in
Joan. *Quid parâs dentem aut ventrem? Crede, &*
manducasti. Et istud ex tra. 26. *Credere in eum,*
hoc est manducare panem vivum.

Sed ad hæc facile responderetur, Augustinum ibi
loqui de manducatione Christi spirituali, per fi-
dem Incarnationis, non autem de Eucharistia;
nondum enim pervenerat ad locum Evangelij
ubi agitur de hoc sacramento, ut rectè observa-
vit Bellarminus.

ARTICULUS XIV.

Solvuntur argumenta ex rationibus
humanis.

Argumenta desumpta ex rationibus huma-
nis, quæ contra realem Christi in Eucharis-
tia præsentiam obijciuntur ab hæreticis, ad
quinq; præcipua reduci possunt. Obijciunt en-
nim in primis, repugnare quòd accidentia in Eu-
charistia sine subiecto existant, eum inhærentia
sit de ratione accidentis, sicut perfectas est de ra-
tione substantiæ. Secundò dicunt repugnare
corpus humanum esse inextensum localiter, eum
extensio localis sit effectus formalis quantitatis,
subindeq; corpus Christi non posse intra parvam
hostiam contineri, & multò minus poni in indi-
visibili, ut docent Catholici. Tertiò, asserunt re-
pugnare quantitatem corporis Christi penetra-
re quantitatem panis & vini, & intra ipsam col-
locari: cum impenetrabilitas sit de ratione cor-
poris, & proprius effectus quantitatis. Quarto,
contendunt implicare contradictionem, idem
corpus indivisum manens, simul existere in plu-
ribus locis, subindeq; corpus Christi non posse
esse in coelo empyreo ad dexteram Patris, & in
terra in sacramento Eucharistiæ, & multò minus
simul poni in pluribus altaribus per consecratio-
nem diversarum specierum. Denum dicunt,
D hac præsentia reali concessâ, multa Christi ma-
jestate prorsus indigna admittenda esse, nempe
Christum aliquando in terram cadere, dentibus
ateri, in ventrem & secessum ire, à muribus de-
vorari, vel corrodi, putrescere, ejus sanguinem
accescere, & tandem cremari. Ecce quibus argumen-
tis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas,
quam possidet vanitas! inquit D. Augustinus in si-
mili lib. 22. de civit. cap. 11. ferè initio.

Ad primum respondeo quòd licèt accidentia
non possint naturaliter existere sine subiecto cui
inhæreant, bene tamen supernaturaliter & de
potentia Dei extraordinaria: non magis enim
est de ratione accidentis alteri inhære, quàm
de ratione substantiæ per se subsistere; quod e-
nim inhærentia est in accidentibus, hoc hypo-
stasis seu subsistentia est in substantijs: cur ergo,
sicut in mysterio incarnationis humanitas Chri-
sti privatur propriâ hypostasi & subsistentiâ, ut
in altero, scilicet in Verbo, subsistat; non poterit
divinitus quantitas panis & vini in Eucharistia,
carere inhærentiâ sibi debitâ, & sine subiecto ex-
istere. Potestq; id confirmari & illustrari ex do-
ctrina D. Basilij, qui homil. 6. in Hexameron tra-
dit primâ die creatam esse lucem per se subsi-
stentem, & ab omni subiecto separatam. Verba
ejus sunt: *Primo die ipsa natura lucis producta est,*
quarto autem die, Solis corpus, ut esse illi primogenita

Bb 3

luci

luci vehiculum, est conditum. Et infra subdit: Ita, ne mihi dixeris fieri hac non posse, ut lux à corpore solis separaretur. Neque enim ego lucis à solis corpore separationem mihi ac tibi possibilem esse dico, sed asserendum esse censeo, quia mentis solâ agitatione, cogitatione, disparari à se possunt, ea re ipsa se iungi facultate Creatoris utriusque naturae posse. Idem docet Nazianzenus in oratione de novo die Dominico, & Theodoretus in quaestionibus super Genesim, quaest. 14. & 16.

106. Ad secundum dicendum, nullam implicare contradictionem, quod corpus aliquod liberetur ab extensione locali sibi connaturaliter debita: nam de essentia corporis non est extensio illa actualis, & dispositio partium in loco, secundum quandam correspondentiam ad illam, sed extensio tantum in ordine ad se, quae consistit in ipsa multitudine partium ex quibus constat ipsius entitas, apta coextendi loco, & spatio divisibili. Unde licet corpus Christi in Eucharistia careat extensione locali, & ponatur in indivisibili, non propterea desinit habere duas aures, duo brachia, duos pedes, & quotquot partes habebat antea; neque propterea desinit caput esse unitum immediatè collo, & non pectori; collum autem humeris & non pedibus, quamvis haec omnia secundum locum simul sint, & unico spatij puncto claudantur.

107. Porro quod corpus aliquod possit divinitus ab extensione locali liberari, tum autoritate Scripturae, tum ratione probari potest. Christus enim Matth. 19. Marci 10. Lucae 18. testatur, Deum posse efficere ut camelus transeat per foramen acus; nisi locum non occupando, alioquin majus esset minus suo minori: Ergo divinitus potest corpus liberari ab extensione locali sibi connaturaliter debita. Ratio etiam id suadet: Nam ut magnitudo suâ mole replet locum, & aliud corpus extrudit, ita corpus grave, suâ gravitate ponderat, & alia corpora deprimat: At fieri potest divinitus, ut corpus grave, suâ gravitate non ponderet, & alia corpora sibi subiecta non deprimat, ut patet cum Christus super aquas ambulavit: Ergo etiam supernaturaliter & de potentia Dei absoluta fieri potest, quod corpus aliquod privetur extensione locali sibi connaturaliter debita, & quamvis habeat extensionem partium in ordine ad se, non tamen in ordine ad locum. Adde quod difficilius est, corpus quodcumque; è nihilo creare, aut in nihilum redigere, quam in punctum spatij illud contrahere; & tamen certâ fide credimus, duo prima à Deo effici posse: cur ergo tertium quoque divinitus esse possibile non credemus?

108. Iisdem rationibus patet, possibilem esse penetrationem dimensionum supernaturaliter: tria enim corpori conveniunt, quorum unum ex altero connaturaliter sequitur. Primum est habere partes extra partes. Secundum, coextendi & commensurari loco. Tertium, expellere seu extrudere aliud corpus ex loco, seu non pati secum aliquam magnitudinem in loco sibi adaequato; & hoc tertium sequitur ex secundo, sicut secundum ex primo; idè enim unum corpus non patitur aliud secum, quia replet totum locum: unde sicut potest supernaturaliter aliquod corpus ab extensione locali liberari, & esse extensum in ordine ad se, absque eo quod sit extensum in ordine ad locum, quia prius per Dei

A potentiam potest separari à suo possessori, ab illo non dependeat essentialiter, ita quoque unum corpus occupare locum, & tamen non expellere aliud, quod dicitur proprie penetrare corporum. Unde SS. Patres communiter sentent, Christum de utero matris clauso, manens se; idque praedictum fuisse Ezechiel. 44. ubi describitur porta quaedam clausa, per quam Dominus intrat: hanc enim portam intra semper clausam Virginis Deiparae esse docet Hieronymus in commentario huius loci, ubi brosius lib. de inst. Virg. cap. 7. Quae porta clausa, idè clausa quia virgo portam intra, per quam Christus intravit in hunc mundum, quando virginali fuit partu, & genitalis virginitatis clausura non solvit. Mansit intemerata, & pudoris, & inviolata integritas, ut ait Augustinus, cum exiret ex Virgine. Et cap. 8. Haec porta clausa erat, & non aperiatur: bona porta Maria, quae clausa non aperuit. Afferunt etiam SS. Patres, Christum post resurrectionem suam, intraisse coelum januis clausis, sicut in nativitate sua, in utero clauso Matris exierat: Molt corpus in utero Augustinus ubi divinitus erat, ista clausa non aperiunt: ille quippe non enim aperit intrare potuit, nascente virginitas Matris inviolata permansit, & gra sunt omnia & obferata (subdit Hilarius) ecce assistit medius, cui per virtutem suam introitus pervia. Nihil cedit ex solidis, neque per naturam aliquod tanquam lapsu insensibili ligna & lapides ceciderunt. Corpus Domini à se se non desinit, ut scribitur nihilo; & unde qui assistit in medio est: idem per rationis miraculum eleganter declarat Christus lib. 12. in Joan. exponens enim verba illa Iohannis: Cum ergo sero esset die illa una sabbatorum, & res essent clausae &c. haec scribit: Obferat sibi in medio stetit Christus, inestimabili quadam ratione Deoque convenienti supra rerum ordinem, contraria rationem humanam. Nemo enim dicit, quomodo quod in crasso corpore cum esset Dominus, in tantis angustiis, tametsi januae clausae essent, penetravit, apud se cogit potius divinum Evangelium habere, quam haec de aliquo nostri similis dicere, sed de o portis qui Deo ac Patri asidet, atque omnia quae vult facit. Oportebat enim cum Deus secundum naturam suam sit ac verus, nequaquam subiacere rerum ordini, sicuti res ab ipso creatae, sed necesse est, & omnium quae aguntur rationi dominari. Aliqui dicunt quo pacto mare pedibus suis subiceret, saltuque suo pede transiret, neque enim nostrum corpus in aqua subsistuntur, aut quomodo alia miracula virtute sua convenienter ederet? Et rursus exponens verba 26. ejusdem capitis 20. Joannis, ait: Apparuerunt sibi Discipulis mirabili ratione, ut Deus enim sicuti nos aperiri sibi fores ingreditur, ita eo neglecto januam penetravit & in media domo repente apparet &c.

E Docent etiam SS. Patres, quod post resurrectionem generalem, corpora gloriola sancta ratione doni subtilitatis, quo erunt penetrabilia, corpora penetrabunt. Ita Author de cognitione verae vitae apud Augustinum cap. 45. ubi dicit scribit: Corpus sanctorum resurget spiritale, & velocitate, levitate, perspicuitate spiritibus erit aptum, & omne solidum erit et penetrabile, sicut & corpus Domini, lapide clauso surrexit, & janua clausa intravit. Idem docet Damascenus libro 2. de fide cap. 28. his verbis: Resurget corpus spiritale.

inmutabile, subtile; hoc enim significat spirituale, quale post resurrectionem corpus Domini erat, cum per janua clausas transiret. Item Anselmus lib. de similitudinibus cap. 53. Quicumque Angelis asimilantur, eorum quoque libertatem necessario assequuntur. Itaque sicut Angelus nihil obstat, nec aliud eos impedire potest, vel constringere, quin pro velle suo cuncta peneant liberrimè; ita non erit aliquid obstatum quod nos retinet, nulla clausula qua nobis ullatenus obstat &c. Demum Laurentius Justinianus lib. de disciplina & perfectione Monachorum cap. 23. sic habet: Caro cum in hac vita degit & peregrinatur à Domino, animalis natura est; post verò resurrectionis gloriam, tota spiritualis efficitur, ita ut omne solidum ei sit pervium; non clausuris tineri poterit inclusa, non vinculis religata, non restricta custodiri, sed liberam ingrediendi & egrediendi ubique recipit facultatem. Ex quo patet solutio ad tertium.

Ad quartum verò dicendum quòd quamvis repugnet idem numero corpus esse simul in pluribus locis circumscriptivè, non tamen implicat quòd sit in uno circumscriptivè, & in pluribus aliis sacramentaliter: unde corpus Christi potest esse præsens in celo circumscriptivè, & ad dexteram Patris in propria specie sedere, & simul in terra sacramentaliter poni in Eucharistia, & in pluribus altaribus simul existere, ut dicitur docet Tridentinum sess. 13. cap. 1. his verbis: Docet Sancta Synodus, & aperte ac simpliciter profertur, in almo Eucharistie Sacramento, post panis & vini consecrationem, Christum realiter ac substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilibus contineri: nec enim hac inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in celo asideat, iuxta modum existendi naturalem, & in multis nihilominus aliis locis sacramentaliter præsens, sua substantia nobis adsit. Idem tradunt SS. Patres: Basiliius enim in sua Liturgia, sic Christum deprecatur: Veni ad sanctificandum nos, qui sursum Patri confides, & hic nobis in visibilibus coexistis. Et Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio, sub initium: O miraculum (inquit) Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus peractatur! Item Gregorius Nyssenus in orat. de Paschate, sic ait: Sicut divinitas replet mundum, & tamen una est: ita Christus innumerabilibus locis consecratur, & tamen unum corpus est.

Ratio verò à priori, cur licet repugnet idem numero corpus circumscriptivè poni in pluribus locis, non implicet tamen illud fieri præsens sacramentaliter in pluribus altaribus, est quia præsentia localis & circumscriptiva sumitur à quantitate, & est effectus formalis illius, saltem secundarius: unde cum effectus formalis secundarius multiplicari nequeat, immultiplicato primario, à quo essentialiter dependet; nec effectus formalis primarius multiplicari possit, nisi ipsa forma multiplicetur; quia effectus formalis primarius nihil aliud est quàm ipsa forma, ut communicata subiecto, hinc fit quòd non possint multiplicari præsentia locales & circumscriptivæ, immultiplicatà quantitate: cum autem unitas numerica corporis à quantitate sumuntur, implicat eam in uno & eodem corpore multiplicari. At verò præsentia sacramentalis non à quantitate, sed à conversione substantiæ panis in corpus Christi desumitur; unde potest dari præsentia sacramentales, quot possunt poni conversiones: illæ verò, cum non

tribuant unitatem numericam corpori Christi, sicut quantitas, possunt in infinitum multiplicari, ipso Christi corpore immultiplicato, & eodem numero permanente.

Quid ergo jurat (inquit P. Nicolai in notis ad artic. 1. quæst. 75.) altercari, an in pluribus locis unum corpus extendi possit? quòd ad Eucharistia veritatem impertinens est, & plus nocet quàm prodest, ad illius oppugnatores refellendos. Nam si proposito ista. Nullum corpus pluribus locis extensivè adesse simul potest, negetur simpliciter, jam desectetur contra disceptatio ad incommoda quadam sensibilia quæ huiusmodi extensionem corporalem consequi possunt, nec de corpore Christi quidquam amplius disceptatur; ac in opinione quam ut absurdam Catholicis plerique rejiciunt, momentum tanta veritatis & tam necessaria defensionis reponitur: si autem concedatur, sicut concedi debet, quòd extensivè quidem nullum corpus adesse simul pluribus locis potest, sed intenso modo, qui supradictis incommodis non afficitur, potest, intra cancellos constringitur disceptatio, nec evagatur extra propriam rationem corporis Christi, cui singularis est ille modus. Et rursum in Scholijs ad artic. 5. quæst. 76. Impertinens (inquit) & frustraneum est ad veritatem Eucharistia astruendam, imò magis periculosum & noxium, quàm proficuum & securum ad eam defendendam, ut unum corpus asseratur circumscribi pluribus locis posse, vel in pluribus locis per sua quantitatatis extensionem esse; quia cum illo modo existens, qualitercumque astruatur, nihil commune habet modus proprius quo Christus est singulariter in sacramento, nec isdem ac ille incommodis ex obnoxius: puta ut corpus Christi dicatur simul esse supra se ac infra se; simul dextrorsum sibi ac sinistrorsum, sicut omnino necesse est in corporibus localiter extensis contingere: præter alias plures antilogias vel contradictiones inde necessario consequentes, ut quòd simul sedere idem corpus stare possit, vel quiescere simul & moveri, & similia, cum nihil tale modus corporis Christi pariatur.

Ad quintum in primis dico, Ethnicos & Judæos, simili argumento divinitatem Christi, & Incarnationis mysterium olim impugnasse; quare Augustinus Epist. 49. ait quòd in Christum non crederemus, si fides Christianorum metueret cachinnum Paganorum. Dicebant enim, Deum concipi, novem mensibus in utero mulieris portari, in cunis vagire, esurire, algere, crucifigi, mori &c. Dei maiestate prorsus indignum videri. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 1. Nos autem predicamus Christum crucifixum, Iudæis, quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Stultum quippe (subdit Gregorius) hominibus visum est, ut pro hominibus author vite moreretur, & inde contra eum homo scandalum sumpsit, unde ei amplius debitor fieri debuit. Nam raris Deus ab hominibus dignius honorandus est, quando pro hominibus & indigna suscepit. Mysteria ergo nostræ fidei, eo ipso Dei maiestate maxime digna sunt, quòd eorum dignitas sit ita supra humanam rationem elevata, ut videatur potius indignitas, si per eam duntaxat consideretur. Unde bellissimè Tertullianus in libro de carne Christi: Quodcumque Deo indignum est, mihi expedit. Salvus sum, si non confundar de Domino meo. Natus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum est. Et mortuus est Dei Filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit: certum est quia impossibile. Et libro 2. contra Marcionem ait, Assumpsisse Deum quadam

Hom.
6. 13
E-
vang

sibi

sibi indigna, nobis autem necessaria, & ideo jam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum, quam salus hominibus. Sicut ergo charitas erga homines, & nostrae salutis desiderium, Christum ad ea impulit, quae ejus maiestate Judaeis & Gentilibus indigna visa sunt: ita & ad Eucharistiae sacramentum institutendum, in quibus variis indignitatibus voluit subijci, quae furor & insania haereticis videntur, sed quae infinitam ejus sapientiam mirum in modum commendant, ut egregie declarat Augustinus concione 1. in Psalmum 33. cui titulus est: *Psalmus David, cum mutavit vultum suum coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit, Qui Psalmus ex ordinatione Apostolorum in primitiva Ecclesia canebatur, cum fideles ad sacram synagoga accedebant, ut refert S. Clemens in libro de Constitutionibus Apostolicis.* Sic ergo ait: *Quasi furor & insania videbatur dare carnem suam manducandam hominibus, & bibendum sanguinem.* Sed Regi Achis, id est stultis & ignorantibus. Dixerunt enim, *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Arreptitum putabant Dominum, & nescire quid loqueretur, & insanire: ille autem qui noverat, quod dicebat, in illa mutatione vultus sui, & quasi furor & insania, sacramenta praedicabat.* Notant etiam aliqui, quod quando David coram Rege Abimelech stultitiam simulavit, distuebant saliva ejus in barbam, ut ait Scriptura: quia cum saliva sit signum infantiae, barba vero sapientiae, & aetatis virilis: verba Christi quae puerilia videbantur, quando carnem suam manducandam promittebat, infinitam ejus sapientiam & potentiam mirum in modum commendabant.

113. Respondeo secundo, negando ex vera & reali Christi manducatione sequi absurda illa & inconvenientia quae obijciuntur ab haereticis: cum enim Christus existat in Eucharistia, modo non passibili, sed impassibili, nullo modo ledi potest, proinde proprie loquendo non cadit in terram, nec pedibus concalcatur, aut dentibus atteritur, sed ista omnia penes solas species fiunt. Cujus exemplum habemus in homine; licet enim ipso cadente, corpus cadat, anima tamen in corpore existens non dicitur proprie cadere, sed tantum per accidens, ad motum corporis. Non alteratur etiam aut corrumpitur corpus Christi in Roma, hoc per manducationem; sed integrum & incorruptibile perseverat, juxta id quod Beatus Andreas Aegae Praefatus, ut Dijs suis immolaret hortanti, respondit: *Deo qui vivus & verus est quotidie immolo, non taurorum carnes, aut hircorum sanguinem, sed immaculatum agnum in altari, cujus carnes posteaquam omnis populus credentium manducaverit, agnus qui sacrificatus est, integer perseverat & vivus.* Unde Cyprianus de caena Domini: *Integer erogatur, distributus non demembratur, incorporatur & non injuriatur, recipitur, & non includitur.* Et Augustinus apud Bedam in cap. 10. prioris ad Corinthios: *Quando Christus manducatur, vita manducatur, nec occiditur ut manducetur, sed mortuus vivificat: quando manducatur, reficit, sed non deficit.* Non ergo timeamus fratres manducare istum panem, ne forte finiamus illum, & postea quod manducetur non inveniamus: manducatur Christus, vivit manducatus, quia resurrexit occisus. Item corpus Christi, cum sit gloriosum & incorruptibile, in substantiam ipsorum summentium non transiit, sed eos potius in se spiritualiter mutat, ut docet idem Sanctus Doctor libro 7. Confess.

capite 10. ubi loquens in persona Christi, ait: *Cibus ego sum grandum, & creta & marmoreus cibus me; nec tu me mutabis in te, sicut idem tradit Leo Papa Sermon. 13. de passione, in verbis: Non aliud agit participatio corporis & sanguinis Christi, quam ut in id quod sumimus transeamus.*

Demum quod hostia consecrata putrefieri vel corrumpi possit, nihil indecens inter quae veritati consecrationis, & verae ac reali Christi sub speciebus Eucharisticis praesentiae advenitur, ut haeretici obijciunt: quia in corpore Christi putrefactio illa seu corruptio non redoundat, sicut nec in ipsius divinitatem, propter tantam unionem, injuria humanitatis, vel corporis infirmitates ac passionem redoundant. Sic Soli ceno sine sordibus volutur, nullam commens inde feciditatem, ut Basilus occasione incarnationis exagrat, & huc accommodat per test. Sic in medio rubi flammis & ardenti gelus qui personam Dei representabat, nullum sentiens lesionem, ut Exodi 3. videre est. Quod ergo metuendum, ne quid ex illa hostiae corruptione vel putrefactione Christus minus patiatur. Unde Guttmundus de veritate Eucharistiae lib. 2. statim post initium, sapienti Berengario, *Quod caro Christi est immutabilis, potest autem corrumpi sacramentum, si minus asservetur, ita respondet: Oligum elephanti assuetum! prompior ad extorquendam opinionem corruptionis Dei suam perditionem, quam ad perniciem cum fidelibus suam rejectionem!* Ex paulo paulo. *Nobis panis ille celestis, illa Eucharistia, divina manduca manna, quod immaculati agni carum impassibile factum de sacris altaribus sumimus, per quod & vivimus, & a corruptione sanamur, nunquam corrumpitur, nunquam putrescit &c.*

ARTICULUS XV.

Solvitur alia obiectio haereticorum, & consensus Ecclesiae Graecae cum Latina, quod transubstantiationem, & realem Christi praesentiam in Eucharistia, haereticis demonstratur.

Cum Petrus Martyr, Kemnitius, & Calvinista, Catholicis nonnunquam obijciant, Gracos a transubstantiatione semper abhorruisse, eosque realem Christi in Eucharistia praesentiam semper negasse, ut hujus obijectionis seu potius imposturae & mendaciae, falsitas aperte constet, hic breviter demonstrandum est: pio, Ecclesiam Graecam, quoad illa duo dogmata nostrae dogmata, consentire cum Latina, & nusquam inter Latinos & Gracos fuisse controversiam, an panis verè & substantia realiter converteretur in corpus Domini, vel an Christi caro & sanguis sub speciebus Eucharisticis realiter essent.

Plura igitur hujus Ecclesiae Graecae cum Latina consensus afferri possunt argumenta, seu testimonia, quae videri possunt apud Bellarminum lib. 3. de Eucharistia cap. 11. tria solum hic indiciam, quae satis recentia sunt. Primum sumitur ex censura Orientalium ad Augustinam confessionem. Cum enim Lutherani Augustinam confessionem ad Patriarcham Constantinopolitanum

aliosque Episcopos Græcos misissent, ut contro-
versiarum quas circa transubstantiationem panis
& vini in corpus & sanguinem Christi nobiscum
habent, eos iudices constituerent, Censuram
pro probatione remiserant, & inter alia, hæc
ad eos rescripserunt: *Multa de vobis referuntur,*
que nobis nullo pacto probari possunt. Ecclesia
igitur sancta illud iudicium est. In sacra Cœna, post
consecrationem & benedictionem, panem in illud
eternum corpus Iesu Christi, vinum autem in silius san-
guinem, virtute Spiritus sancti transire, ac immutari.
Et paulo post dicunt, corpus Christi non descen-
dere de cœlo, ut in Eucharistia præsens adsit,
sed fieri præsens, per transmutationem, & transi-
tionem panis in corpus. Item ibidem asserunt,
sub speciebus panis verum corpus Domini conti-
neri.

17. Secundum testimonium sumitur ex Petro Ar-
cudio, Authore Græco, qui in libro de concor-
dia Ecclesie Occidentalis & Orientalis in septem
Sacramentorum administratione libro 3. cap. 2.
hec scribit : In Sacramento Eucharistie in primi-
tias agnoscunt, & amplectuntur, quin & firmissi-
me credunt veram substantiam, transubstantiationem,
naturā consistat ex antiquis. & omnium ætatum Pa-
tris Græci, norissimè autem ex ipomet Jeremia
Patris circa Constantinopolitano in cap. 10. sue Cen-
suræ contra Luberianos. Et quamvis eo nomine
non ulantur, sunt tamen authores aliorum nominum
quibus eam, quantum sit possit, appellant & expre-
ssant.

Dicunt enim μαρτυροῦντες ὅτι καὶ ἐκ τῆς
μεταστάσεως καὶ μεταποιήσεως καὶ μεταβάσεως
μετὰ τοὺς ποιητὰς, μεταφύσειν μετὰ τοὺς αἰσθητοὺς τελευτᾷ
& πλεονεξίαν μὴ εἶναι ἀλλ' αἰσαίου γένους. Offerit autem
huiusmodi exemplum Chrysostomus ad declaran-
dam hanc miram mutationem hominū à Peni-
tentia seu de Eucharistia in Encantis : ὁ σαρὲν κινεῖς
μοι φορεμὴν ἡνάς, ὁ δὲν δύναται, ὁ δὲν πελαδίζει·
ἐγὼ γὰρ ὁ δὲν ποιεῖ συναναλίσκουμαι τὰ μυστήρια τῇ τοῦ
αὐτοῦ σοφίας. Sicut cere igni adhibita nihil substan-
teremaneat, nihil superfluit, sic & hic putamysteria
consistat corporis substantia.

Hoc quidem notandum fuit, non propter Lati-
ni, qui Græcos in hoc dogmate fortis habent, & or-
thodoxè sentire judicant, sed propter hæreticos, qui
propria decore alius adscribere non erubescunt.
Petrum, inquam, pseudomartyrem, qui in libro con-
tra Stephanum Gardinerum objecto 128. nimia im-
pudentia dicit, Græcos abhorruisse à transubstantia-
tione. Et Kemitium, qui similiter, ut est hæreticus
familiarissimum, mentitur Græcos in Concilio Flo-
rentino admittere noluisse mutationem panis in cor-
pus Christi. Nam in eo Concilio (quod græcè tri-
plimum, beneficio Græcorum extat, & licet quilibet
perspicere verum) non fuit questio: An panis verè
& substantialiter verteretur in corpus Domini, prout
neque nullo in alio Concilio, seu tempore, Latini cum
Græcis hanc controuersam disceptarunt, sed quibus-
nam verbis illa ineffabilis mutatio fieret, in contro-
uersam venit.

*Porro Graeci Patres, uno excepto Marco Ephe-
sino, magnifice sentive de verbis Domini, quibus
solvi fieri corpus Christi, professi sunt. Et argumen-
ta in contrarium ex lingua sumpta, fortia in specie, so-
lutione profligant. Ceterum ne dicant haretici;
propterea non de scribi loca ex libris sanctorum Pa-
trum de hac miranda mutatione, quod ea eorum
scriptis non extant, pauca ex multis subiiciam. Et*
Tom. v.

A statim profert verba Cyrilli Jerosolymitani in Ca-
te: hesi quarta & quinta mytagogica , Gregorii
Nysseni oratione Catechetica cap. 37. Chrysos-
tomi homilia 82. in Matthæum , Damasceni
libro 4. de fide capite 14. Theophilacti in ca-
put 14. Marci, & tandem septimi Synodi actio-
ne sexta.

Tertium testimonium sumitur ex Synodo habita Constantinopoli anno 1642. sub Parthezio Patriarcha Constantinopolitano; cum enim à tringinta fere annis Batavi Cyrellum Patriarcham Constantinopolitanum dolo fessellissent, & ab ipso in extrema senectute constituto, suæ confessionis fidei testimonium, manu ipsius scriptum & firmatum accepissent, quod apud Batavos & Gallos tanquam Orientalis Ecclesiæ unam sententiam & fidei confessionem ostentabant: Tunc Parthenius, Cyrelli successore, cum dolum & fraudem animadvertisset, Constantinopoli anno 1642. Concilium cogit in quo Calvinitarum doctrinâ omnino proscripta esset. Sic vero habet Censura Concilii Articulo 17.

Ἡ ἐκείνη δὲ ἐνταύθα εἰς τὸν ὁμοῦνον, ὡς καὶ ἐν αὐτῇ ἔτερον εἰ μὴ τύποι ψιλὸν ἐγκαθίστηται, ὥς ἀν εἰ τι τοιαῦτα παλαιὰ νόμιμα λαμβάνομεν καὶ γὰρ φησὶ εἶναι σωμα χρυσὸν ἀλλ' οὖν πνευματικὸν καὶ ἱερόμυχον ἄρτον ἵππη ἀγίασματά τε· ἀλλὰ τὸ ἱερόμυχον πνευματικὸς εἰ μάλλον εἴπειν ποιῆτέ μιν· ὃ πάσι σεβέτης ἀναπάντων; ὃ γὰρ Ἰησοῦς ἐκ ἐφθορᾶ τοῦ τοῦ ὅστις τοῦ σώματος μου, ἀλλὰ τοῦ τοῦ ὅστις τοῦ σώματος μου, καὶ τοῦ τοῦ ὅστις τοῦ σώματος μου. τοῦτο δηλαδὴ τὸ ἱερόμυχον καὶ λαμβάνομεν καὶ ἐξ ἱερομύχου, ἐκ λυόμενου αγίας ἵππη ἐκ ἱερομύχου. Divinam Eucharistiam ita disciprit, ut nihil ipsi aliud, nisi figuram vacuum relinqnat, ac si adhuc umbra veteris legis serviret. Non enim dicunt, panem quem jam sanctificatum videmus, & manducamus esse corpus Christi verum; sed intellectam spiritualiter, aut potius phantasticam; quod summa impietas est. Non enim Iesus dixit, hoc est corporis mei typus, sed hoc est corpus meum; hic est sanguis meus: hoc scilicet quod videmus, quod accipimus, quod manducamus, quod frangimus, cum jam sanctificatum & benedictum est.

DISPVATIO II.

*De Sacramento Eucharistiæ
secundum se.*

Ad quaestionem 73. Divi Thomae.

DE Venerabili Sacramento Eucharistiæ secundum se considerato agit Divus Thomas 3. parte quæstione 73. ubi de ejus existentia, essentia, unitate, necessitate, institutione, nominibus, & figuris disserit. De his pariter in hac disputatione nobis agendum incumbit, invocata prius hujus admirabilis sacramenti gratia, verbis Divini Dionysii, qui capite 3. Ecclesiasticæ hierarchiæ, actuarus de Eucharistia, sic præfatur. *O divinum penitus sanctumque mysterium, obduclæ tibi signantium operimenta signorum, dignanter aperiens nobis, palam atque aperte luceſce, nostrisque*

spirituales oculos, singulari & aperto intuitu fulgore ample.

ARTICULUS PRIMUS.

In quo essentialiter consistat sacramentum Eucharistiae, & pro quo supponat?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & referuntur sententia.

1. Eucharistiam esse verum & proprium novæ legis sacramentum, ut certum & indubitatum supponimus: licet enim hoc nomine in Scriptura non appelleretur, ex ipsa tamen aperte colligitur, convenire Eucharistiæ quicquid ad rationem sacramenti pertinet; nimirum esse signum sensibile, à Christo permanentiter institutum, ad significandam & efficiendam gratiam. Dicit enim Joan. 6.

Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita....

Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis

ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ubi

nomine panis aliquid sensibile designatur, & per

vitam, ipsa gratia, quæ est vita spiritualis animæ,

significatur. Constante autem & permanentiter

usque ad mundi finem institutam fuisse, significavit

Christus Lucæ 22. quando post consecrationem

addidit: *hoc facite in meam commemorationem.* Quod interpretans Paulus 1. ad Corinthios

11. *Quotiescumque (inquit) manducabitis Panem*

hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annuncia-

bitis, donec veniat, in fine sæculorum, ad mundum

judicandum. Ergo ex Scriptura evidenter colligitur,

Eucharistiam esse verum & proprium novæ

legis Sacramentum. Quod ita manifestum est, ut

Vazquez hic disputatione 167. cap. 1. fusè contenda-

ret, nullum hæreticum in speciali negasse Eucha-

ristiam esse sacramentum; licet plures malè senserint

de reali præsentia Christi in ea. Imò addunt

aliqui ipsum Mahometum cap. 4. Alcorani fateri,

hoc sacramentum esse veneratione dignum, ut

notat Præteolus libro 11. verbo *Mahometes* prope

finem nulla ergo de hujus sacramenti existentia

est inter Catholicos controversia: sed gravis difficultas

est in explicando, in quo consistat formaliter.

Ratio dubii est, quia in hoc sacramento multa

concurrunt, scilicet species consecrata, verba quibus

consecratur corpus Christi sub speciebus contentum,

usus seu sumptio de quibus dubitari potest,

utrum pertineant ad essentiam hujus sacramenti,

vel in quo ex illis consistat?

2. In primis enim hæretici nostri temporis, Lutherani scilicet, Zvingliani, & Calvinistæ, existimant hoc sacramentum non consistere in aliqua re permanente, sed in solo usu, seu sumptione; ita quod sicut aqua in Baptismo non habet rationem sacramenti, nisi quando actu applicatur, ita (inquirunt) panis Eucharisticus non habet rationem sacramenti, nisi quando actu manducatur, non verò quando convertitur in paxide.

3. Ex Catholicis verò, qui universaliter tenent hoc sacramentum in aliqua re permanente consistere, Aureolus apud Capreolum in 4. dist. 8. artic. 2. docere videtur, sumptionem esse partem integrantem hujus sacramenti, eo modo quo satisfactio est pars integralis sacramenti Pœnitent-

tiæ. Alii vero, ut Corneio, Delugo, & Berni, docent consecrationem, seu actionem quæ panem & vinum in corpus & sanguinem Christi convertitur, intrinsecè & essentialiter concurrere ad constitutionem sacramenti Eucharistiae.

Demum inter Thomistas & Recentiores controversia est, an corpus & sanguis Christi in rebus pertineant ad constitutionem sacramenti Eucharistiae, vel solum in obliquo, & de connotato. Alii enim, Suarez, Vazquez, Sylvius, & alii, & docent sacramentum Eucharistiae esse quoddam compositum resultans ex speciebus consecrata & corpore Christi in eis contento; ita quod Eucharistia etiam in rebus pertineat seu concurrat ad hoc sacramentum constituendum. Thomistæ vero aliter pro speciebus consecratis, in obliquo tamen & de connotato importare corpus Christi ut contentum; consecrationem ut actionem per quam efficitur, seu conficitur, & ipsam sumptionem, ita quod aliquid ad quod ordinatur, ita quod ordinatur ad ista sic essentialis huic sacramento, non tamen componatur ex illis, tanquam ex partibus essentialibus, aut integralibus.

§. II.

Rejicitur alius sententia, vera statuitur.

Dico primò: Sacramentum Eucharistiae in solo usu seu sumptione non consistere.

Conclusio est certa de fide, & definita in Tridentino sessione 13. Can. 3. hi verbis: *si quis dixerit peracta consecratione in admirabili Eucharistia sacramento, non esse corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante, vel post, & in hostiæ partibus consecratis, quæ post communionem referuntur, vel supersunt, non remanere verum corpus Domini, anathema sit.* Et cap. 3. sic ait: *Item Eucharistia excellens & singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sacrificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis author ante usum est.* Rndum enim Eucharistiam de manu Domini & ipsi susceperant, cum verè tamen ipse affunderet, corpus suum esse quod præbebat. & semper has fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem, verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem, sub panis & vini specie, una cum ipsius anima, & Divinitate existere. Quibus verbis Concilium hanc rationem infundit, quæ probatur primo nostra conclusio, quando verum esse sacramentum Eucharistiae, quando verum illi adesse corpus & sanguinem Christi: Sed ante usum & sumptionem, verum est in Eucharistia corpus & sanguinem Christi contineri: Ergo ante usum & sumptionem, est Eucharistia sacramentum.

Major patet, hæretici enim, præsertim Lutherani & Zvingliani, ideo volunt hoc sacramentum consistere in solo usu, quia existimant tunc tantum in eo esse corpus & sanguinem Christi. Minor vero sic ostenditur. Tunc aderat in nocte, tunc corpus Christi, quando hæc verba prolata sunt: *Hoc est corpus meum*; si enim tunc non adfuit, hæc tota propositio fuisset falsa, & Christus mendacium protulisset: Sed antequam comedere & bibere, Christus protulit illa verba: Ergo erat tunc præsens ante sumptionem, & consequenter tunc modo quando proferuntur verba à Sacerdote.

Minor patet, praesertim de calice, siquidem Apostoli omnes successively ex vno & eodem calice biberunt, nec Christus protulit verba, nisi semel. Negant minorem vtriusque argumenti Sectarii, sed in reddenda ratione negati differunt: Aliqui enim dicunt, quod Christus non prius verba consecrationis protulit, quam cibum & potum discipulis suis dederit, idque probant ex verbis Matthaei 26. ubi sic legitur: *Accipit Jesus panem & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait, accipite & comedite, hoc est corpus meum*. Alij vero fatentur quidem cum Calvino, verba illa *Hoc est corpus meum*, prolata fuisse ante manducationem, sed dicunt non fuisse impleta & verificata nisi in ipsa manducatione, idque probant, quia cum aliquid promittitur sub conditione praeccepti, non impletur promissio, nisi praecceptum impleatur: Christus autem simul coniunxit promissionem & praecceptum: promissio enim fuit, *Hoc est corpus meum*; praecceptum vero, *Accipite & comedite*, & consequenter corpus Christi non fuit praesens vel significatum, nisi cum Apostoli acceperunt & comederunt panem.

7 Sed contra primam responsionem est, quod non ex ordine verborum scriptura, sed ex eorum sensu & significatione colligi debet quid Christus prius, & quid posterus in sacra cena fecerit; atque cum Marc. cap. 14. sic habeat de calice: *Gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis, hic est sanguis &c.* liceret inferre, Christum nonnisi post actionem bibendi, verba consecrationis protulisse, quod tamen falsum esse debet, etiam apud haereticos, alias enim pronomen, *hic*, non demonstrasset: nec Apostoli sumpsissent sacramentum: Debet ergo ex solo sensu verborum scripturae, colligi ordo eorum quae à Christo in ultima cena factae sunt: sensus autem cogit ut dicamus prius verba consecrationis à Christo fuisse prolata, quam dederit discipulis cibum & potum, quia numquam illa verba, *Accipite & manducate, hoc est corpus meum*, continet rationem, cur debuerit comedi ille cibum, ut denotat illa particula causalis, enim, prius autem debuit ratio illa ab audientibus percipi, quam eis daretur cibum ille manducandus, ut videlicet scirent quid acciperent. Adde quod si invitantur ad manducandum, quia est corpus Christi: & ad bibendum, quia est sanguis: prius fuit sanguis & corpus Christi, quam biberent & manducarent.

8 Quod secundam responsionem, ex eo impugnatur, quod si verba illa, *Hoc est corpus meum* continerent promissionem, deberent exprimi per verbum futuri temporis, sicut fit in aliis promissionibus: sic enim de Baptismo loquitur *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*: At Christus non dixit, *Hoc erit corpus meum*, sed *Hoc est corpus meum*: Ergo verba illa promissionem non continent.

9 Probatur secundo conclusio ex SS. Patribus Cyrillus enim in Epistola ad Calosyrium, de quibusdam qui dicebant quod Corpus Christi non remanebat sub hoc sacramento, si in crastinum reseruetur, quia (inquirebant) de Agno paschali qui erat figura huius sacramenti, non remanebat quidquam usque mane, ut praecipitur Exodi 11. de illis, inquam, qui id asseriebant, sic ait: *Insanum quidam dicentes mysticam benedictionem cessare à sanctificatione, si quae eius reliqua remanserint in diem subsequenti*: Non enim

A mutatur sacramentum corporis Christi, sed virtus benedictionis, & vivificativa gratia jugis est. Item Clemens Ep. 1. quae inscribitur ad Iacobum fratrem Domini dicit. *Reliquias fragmentorum corporis Domini custodire debent, ne qua putredo in sacrario inveniatur; ne cum id negligenter agatur, Corpori Domini gravis iniuria inferatur*. Et constitutionum Apostolicarum lib. 8. cap. 13. *Sumant Diaconi reliquias, & in tabernaculum inferant &c.* Tabernaculum autem intelligit armariolum sive arculam, in qua propter varios usus, & nominatim propter communionem infirmorum, sacra hostiae reconduntur & asservantur, sicut jam olim asservari solebant. Inde usus argentearum vel aurearum Columbarum, id est vasorum vel pixidum, quae sub illa figura, in symbolum Spiritus Sancti formabantur, ad sacram ibi Eucharistiam asservandam. Hinc etiam in primitiva Ecclesia usus Turrium argentearum, in quibus corpus Christi asservari solebat, ut colligitur ex Gregorio Turonensi libro de gloria Martyrum cap. 86. ubi sic ait: *Accepta turre in qua ministerium (seu mysterium) Domini corporis habebatur, ferre hanc ad ostium caput Diaconus, ac templum egressus est, ut eam altari superponeret*. Inde postea, oritur quoque nomen, quod iuxta graecum *εὐχαριστία*, spongi thalamum significat, & propterea illi arculae vel pixidi olim inditum, in qua includebatur corpus Christi asservandum.

C Hinc denique Ciborii nomen, quo passim à Latinis eadem pixis vel arcula appellari solet, eo quod verum animae cibum contineat, scilicet Christum, qui Ioan. 6. ait *Caro mea verè est cibus*. Ex quibus omnibus aperte constat, semper in Ecclesia Dei creditum esse, quod non simul cum usu desinat esse corpus Christi in sacramento Eucharistiae, sed quod permanenter in eo conservetur. Unde Tertull. libr. 7. ad uxorem, innuit, fuisse olim moris, ut fideles Eucharistiam secum deferrent quam opportuno tempore reciperet. Basiliius in Ep. ad Caesariam patritiam, testatur, Anachoretas qui non poterat commodè saepius Ecclesiam frequentare, consueville Eucharistiam secum in eremum deferre. Ambrosius in oratione de obitu Satyri fratris sui cap. 7. scribit eum in oratorio involutam Eucharistiae particulam suspendisse ad collum suum, in periculo naufragij, & eo auxilio fretum, se deiecisse in mare, ac liberum ad litus evasisse. August. libr. 2. de visitatione infirmorum ca. 4. dicit salutem esse ut corpus Domini servetur in gratiam infirmorum. Iulianus Martyr, qui vixit primo saeculo post Apostolos, in secunda Apologia prope finem scribit, post sacra peracta in Ecclesia, Eucharistiam dari consueville Diaconis, deferendam ad absentes, qui impediti fuerant ex causa rationabili, ne celebratione mysteriorum interessent. Demum S. Hieronymus Epistol. ad Rusticum, laudat S. Exuperium, Episcopum Tholosanum, quod ob inopiam voluntariam cogeretur corpus Christi in canistro portare. Verba eius sunt: *Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro*.

D Probatur tertio conclusio ratione fundamē- tali Eucharistia est sacramentum per modum cibi spiritualis animae: Ergo sicut cibus naturalis, ante actualem manducationem, ita est cibus completè habens virtutem adequatam ad nutriendum, ut ipsa manducatio sit tantum conditio necessaria, ut de facto nutriat, non verò pars

10 intrin-

intrinsicca essentialis, vel integralis: ita similiter Eucharistia ante sumptionem, sic est completè cibus, habens virtutem adæquatam ad spiritaliter animam reficiendam, ut eius sumptio siue usus, sit tantum conditio requisita ut virtus ejus habeat suum effectum. Ex quo confutata manet sententia Aureoli, asserentis sumptionem esse partem integram sacramenti Eucharistia.

¶ I Dico secundo: Consecratio non est pars intrinsicca, constituens sacramentum Eucharistia, sed duntaxat aliquid essentialiter ab eo connotatum, per modum fieri & viæ ad ipsum.

Probatur breviter: Actio per quam conficitur cibus corporalis, non est cibus ipse factus, neque aliquo modo illius pars, sed solum aliquid in obliquo connotatum, per modum fieri cibi, & viæ ad ipsum. At Eucharistia est instituta ut alimonia & cibus spiritalis: Ergo consecratio, quæ est actio per quam conficitur, non est pars Sacramenti, sed duntaxat aliquid connotatum, per modum fieri & viæ antecedenter se habentis.

Confirmatur: Sicut in Confirmatione consecratio materiæ, quamvis simpliciter necessaria sit, & ad valorem sacramenti, & ad fructum ejus recipiendum; non est tamen pars intrinsicca sacramenti, quia remotè tantum ordinatur ad sanctificationem fidelium: quia ita in sacramento Eucharistia, consecratio non ordinatur immediatè ad sanctificandos fideles, sed ad sanctificandam materiam, quæ deinde cedit in sanctificationem fidelium, non potest dici pars intrinsicca huius sacramenti.

¶ 2 Dico tertio, corpus & Sanguinem Christi, neque esse sacramentum Eucharistia, neque partem intrinsiccam & essentialem illud componentem.

Probant hanc conclusionem aliqui ex nostris Thomistis, ex eo quod corpus Christi non est quid sensibile, ut est in hoc sacramento: de ratione autem sacramenti, aut partis ipsius essentialis, est quod sit aliquid sensibile. Verum hæc ratio non multum urget, quia licet corpus Christi non sit sensibile per se, est tamen sensibile ratione specierum: ut autem aliquid sit pars essentialis sacramenti, sufficit quod sit sensibile per aliud, ut patet manifestè in contritione, quæ non est sensibilis per se, sed tantum ratione alterius, & tamen iuxta communem sententiam, etiam Thomistarum, contritio est pars essentialis sacramenti Penitentia; nam id quod est sacramentum tantum in penitentia, integratur ex actibus penitentis, contritione scilicet & confessione, tanquam ex materia; & ex absolutione Sacerdotis, tanquam ex forma. Unde hæc ratio prætermittitur.

¶ 3 Melius probatur conclusio, supponendo duos quæ admittuntur etiam ab adversariis. Primum est, in hoc mysterio species consecratas esse sacramentum tantum, corpus Christi rem & sacramentum simul, rem verò tantum, esse ipsam gratiam cibantem. Ita docet D. Thom. hic a. 1. ad 3. & a. 6. & communiter Theologi cum illo. Secundum est, nos hic loqui de constitutivo ejus quod est sacramentum tantum. His præmissis.

Sic formatur ratio: illud quod est res & sacramentum simul, non potest pertinere ad essentialitatem ejus quod est sacramentum tantum, tanquam pars intrinsicca: Sed corpus Christi contritum sub speciebus, est res & sacramentum simul, quia & significat gratiam cibantem, & significatur à speciebus consecratis. Ergo corpus Christi

Atti non est pars intrinsicca ejus quod est sacramentum tantum. Sicut ergo Baptismus non constituitur ex ablutione & charactere, qui est res & sacramentum simul, sed solum supponit pro ablutione sub præscripta forma verborum, quæ sola essentialiter constituit: ita Eucharistia non componitur ex speciebus & corpore actus guine Christi, sed solum supponit pro speciebus consecratis, in illis quæ essentialiter continentur & ex illis ac corpore & sanguine Christi solum unum efficitur, sicut ex continente & contento.

Respondent Adversarij, negando Materiam nam contritio (inquunt) est res & sacramentum simul in sacramento Penitentia, & tamen est pars essentialis ejus quod est sacramentum tantum.

B Sed contra primò: Cui convenit significare aliud, & significari ab alio, non convenit significare tantum: Sed res & sacramentum simul, significat & significatur: sacramentum verò tantum, habet solum significare. Ergo illud quod est res & sacramentum simul, non potest esse sacramentum tantum.

Contra secundò: Implicat quod effectus constituat suam causam, & sit pars intrinsicca illius: Sed res sacramenti, est effectus sacramenti: Ergo implicat quod illud constituat.

Confirmatur: Res sacramenti supponit sacramentum: Ergo non constituit, sed constitutum supponit. Unde ad illud quod obicitur de contritione, Respondetur, contritionem sub diversa ratione habere quod sit sacramentum tantum, & quod sit res & sacramentum simul. Nam quatenus sit sensibilis per signa exteriora, id quodammodo concipitur, ut informis, id est non formata per gratiam, est sacramentum tantum: est autem res & sacramentum simul, quatenus est formata per gratiam, sive simpliciter & absolute, ut quando est contritio imperfecta, seu attritio; sive secundum quid, quatenus magis augetur & perficitur, per receptionem sacramenti, ut in Tractatu de Penitentia latius exponemus.

¶ Alia ratione potest breviter suaderi conclusio: Omnia sacramenta secundum se tota, & secundum omnes suas partes intrinsiccas, sunt quedam Dei instrumenta separata: & corpus & sanguis Christi, non sunt instrumenta separata, sed conjuncta divinitati: Ergo neque sunt sacramentum Eucharistia, neque pars intrinsicca illius. Unde Tridentinum sessio 13. c. 1. ait corpus & sanguinem Christi constitui in Eucharistia sacramento, nimirum sacramentaliter, ut declarat canon. 8. Hæc autem locutio esset impropria, si corpus & sanguis Christi essent ipsum sacramentum Eucharistia, vel pars intrinsicca illud componens, quæ est cum pars in toto non continetur sacramentaliter.

E Dico ultimò: Sacramentum Eucharistia consistere in speciebus consecratis, & pro ipsis supponere. Ita communiter docent Discipuli D. Thomæ, præsertim Soto in 4. dist. 8. quæst. 1. c. 1. ubi sic ait: Sicut Sacramentum Baptismi supponit pro materiali ablutione, determinata per formam, quatenus est in fieri: ita sacramentum Eucharistia supponit pro materialibus speciebus consecratis per formam, quatenus permanenter continet corpus Christi. Ratio etiam id suadet: Sacramentum enim est signum rei sacræ hominem sanctificantis: & species consecratæ sicut hujusmodi; significatur

enim gratiam ut cibantem hominem spiritualiter, A
subindeque ut sanctificantem ipsum: Ergo in ipsis
consistit, & pro eis supponit sacramentum Eu-
charistiae. Unde D. Thomas hic art. 8. licet: In
hoc sacramento tria considerare possumus, scilicet id quod
est sacramentum tantum, quod est panis & vinum &c.
Erit Prola quam canit Ecclesia in festo Corporis
Christi ibidem S. Doct. sic ait: *Eracto denum sa-
cramento, ne vacilles, sed memento, tantum esse sub fra-
gmento, quantum toto tegitur.* Sed sola species tran-
guntur, & regunt Christum: Ergo sola species,
Christum continentes & regentes, sunt sacra-
mentum Eucharistiae, & pro ipso supponunt.

18 Confirmatur ex dictis in precedentibus con-
clusionibus: Sacramentum Eucharistiae non sup-
ponit pro corpore & sanguine Christi, ut patet ex
precedenti conclusione. Nec pro verbis conse-
crationis, haec enim traiecit, istud verò sacra-
mentum permanet. Nec pro ipsa consecratione,
seu actione convertiva panis & vini in corpus &
sanguinem Christi; cum illa sit actio per quam
constituitur Eucharistia sacramentum, non verò
ipsam sacramentum, ut in secunda conclusione
declaramus. Nec pro sumptione, nam haec sup-
ponit sacramentum jam consecratum, & solum
est illius applicatio, & conditio ut causet gratiam
in homine, ut in prima conclusione ostensum
est: Supponit ergo pro speciebus consecratis,
quae eo ipso quod tales sunt, ordinem dicunt
continentis ad contentum, ad corpus & sangui-
nem Christi, siquae haec, licet non pertineant in
recto ad hoc sacramentum, pertinent tamen ad
illud in obliquo, quatenus continentur in illo. Ex
quo plura solvuntur Adversariorum argumenta,
quae patet ex dicendis paragrapho sequenti.

§. II.

Solvuntur objectiones contra duas primas conclu-
siones.

Obijcies primò contra primam conclusionem:
19 Baptismus, Confirmatio, & alia novae legis
sacramenta, consistunt in usu: Ergo & Eucharistia:
omnia enim sacramenta novae legis sunt ejusdem
generis.

Respondeo concessio Antecedente, negando
Consequentiā; licet enim omnia sacramenta
novae legis sint ejusdem generis, non tamen ejus-
dem speciei. Rationem discriminis affert Divus
Thomas hic art. 1. ad 3. quia scilicet Eucharistia
continet rem sacram absoletè, nempe Corpus
Christi, alia verò continent tantum rem sacram,
in ordine ad aliud; nempe virtutem ad sanctifi-
candum eos quibus applicantur. Hinc enim fit
quod Eucharistia perficiatur in sola consecratio-
ne materiae; alia verò in applicatione ad hominem
sanctificandum. Nam ex eo quod contentum in
aliis sacramentis, non est sacram absoletè, sed in
ordine ad aliud, fit quod debeant alteri applicari,
ut illud sacram continent, quia non continent
illud, nisi ut valeat & per modum transeuntis.

20 Obijcies secundo: Cum sacramenta pendeant
à divina institutione, non existunt, si in illis con-
ficiendis defuit divina institutio: Sed si non man-
ducetur panis Eucharisticus, deest in conficienda
Eucharistia divina institutio; Christus enim in-
stituendo hoc sacramentum, iussit panem accipi
& manducari: Ergo sine manducatione, si ve-
ritas, non est sacramentum Eucharistiae.

Tom. V.

Confirmatur: Omne sacramentum novae le-
gis, debet esse signum effectivum gratiae sancti-
ficantis suscipientes: Sed Eucharistia non causet
gratiam cibantem & nutrientem, nisi in actua-
li usu & sumptione: Ergo talis usus & sumptio,
est pars essentialis, vel saltem integralis ipsius.

Ad objectionem respondeo, quod etsi Chri-
stus instituerit usum Eucharistiae, non tamen
tanquam partem essentialē, vel integram
ipsius; quin potius sicut licet natura instituerit
seu ordinaverit cibum naturalem ad usum; prius
tamen est verè & integrè cibis, quam quis eo
utatur. Ita similiter prius est cibus Eucharisticus,
sive sacramentum Eucharistiae, quam sumatur &
manducetur.

Ad confirmationem dico, de ratione sacra-
menti non consistentis in usu, quale est Eucha-
ristia, non esse quod causet semper in actu se-
cundo gratiam, sed sufficere quod semper sit
aptum eam causandi; & de facto ipsam conse-
crat, positis requisitis; atque adeo posito usu,
sive applicatione, tanquam conditione sine qua
non.

Quaes, an Eucharistia cavaret gratiam, si
poneretur in stomacho hominis miraculosè, sine
eo quod in illum per oris manducationem intra-
ret, ut à probatis Authoribus refertur contigisse
cuidam Comiti Gallo, juxta Massiliam: ille
enim dum esset morti proximus, & malà stoma-
chi dispositione prohiberetur à communione, &
receptione Eucharistiae, quam ardentè exopta-
bat; allatam sibi hostiam, & super stomachum
positam, apertò divinitus pectore suscepit, & sta-
tim obiit.

Respondeo negativè: cum enim Eucharistia
sit instituta per modum cibi spiritualis animae,
non confert gratiam sine actuali manducatione.
Unde in illo miraculoso evento, Deus suà virtute,
præter communes regulas, dedit effectum sacra-
menti, sine manducatione sacramentali, ex solo
voto sacramenti, quia virtutem suam sacra-
mentis non alligavit.

Obijcies tertio contra secundam conclusio-
nem: In sacramento Eucharistiae verba consecra-
tionis sunt forma intrinseca, & essentialis.
Ergo & ipsa consecratio, seu conversio panis &
vini in corpus & sanguinem Christi. Conte-
quentia patet ex paritate rationis. Antecedens ve-
ro probatur ex Florentino dicente Sacramenta
novae legis perfici rebus ut materiā, & verbis ut
formā: Ergo sicut in aliis sacramentis, verba
sunt forma intrinseca, & pars essentialis, ita &
in Eucharistiae sacramento. Ratio etiam id luo-
det: Ideo enim in aliis sacramentis verba sunt
forma intrinseca & pars essentialis, quia deter-
minant materiam ad significandum gratiam san-
ctificantem: Atque etiam in sacramento Eucha-
ristiae verba consecrationis determinant mate-
riam, ad significandum gratiam; Ergo sicut in
aliis sacramentis verba sunt forma intrinseca,
& pars essentialis, ita & in Eucharistia. Ma-
jor patet, Minor probatur. Species non sunt
significativae gratiae, nisi ratione consecratio-
nis, quae fit per verba determinata: Ergo spe-
cies determinantur per verba ad significandam
gratiam.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius
primam probationem desumptam ex authorita-
te Concilii Florentini, dicendum, propositio-
nem Concilii afferentis sacramenta novae legis
perfici rebus ut materiā, & verbis ut formā, de-
bere

Cc 3

bere

bere per distributionem accommodam applicari diversimodè diversis sacramentis; ita ut de illis quæ consunt in usu, possit dici ipsa intrinsecè componi ex rebus & verbis; de Eucharistia verò quæ non consistit in usu, extrinsecè tantum; propter rationes propositas, quæ oppositum concludunt de Eucharistia ac de aliis sacramentis. Potestque hæc solutio illustrari, ex eo quòd idem Concilium post verba relata, statim loquens de materia sacramenti Eucharistie, dicit esse panem & vinum quantum ad substantiam, formam verò verba consecrationis: At constat illam materiam non esse intrinsecam huic sacramento, quia est tantum materia circa quam versatur consecratio, & quæ per verba consecrationis destruitur: Ergo similiter ex eo quòd dicit verba consecrationis esse formam, non potest colligi quòd sint forma intrinsecæ, sed duntaxat extrinsecæ.

Ad secundam probationem ex ratione peritam, respondeo illud esse discrimen inter sacramentum Eucharistie, & alia nova legis sacramenta, quòd verba in Eucharistia efficiunt ipsū sacramentum, unde habent determinare materiam per modum efficientis, & consequenter extrinsecè, non autem per modum principii constitutivi; quare hoc argumento, solum concluditur, species in Eucharistia non habere rationem sacramenti, nisi quatenus connotant & dicunt respectum ad verba per quæ determinantur ad significandum Corpus Christi, & gratiam cibantem; atque adeò verba solum in obliquo debent dici pertinere ad essentiam hujus sacramenti.

§. IV.

Diluuntur argumenta contra tertiam conclusionem fieri solita.

28 **C**ontra tertiam conclusionem in qua diximus corpus & sanguinem Christi neque esse sacramentum Eucharistie, neque partem intrinsecam illius, obijciunt primò Recentiores plura SS. Patrum testimonia, quibus asserunt Eucharistiam componi seu constare ex speciebus & corpore Christi: dicitur enim in cap. Hoc est, de consecrat. dist. 2. *Sacrificium Ecclesia duobus constare, scilicet visibili elementorum specie, & invisibili Domini Iesu carne.* Et Irenæus lib. 4. cap. 34. ait, *Eucharistiam duobus rebus constare: terrenis, & celestibus.* Item D. Thomas in 4. dist. 8. qu. 1. art. 1. quaestione. 1. ad 2. inquit: *Ex speciebus & corpore Christi fit unum sacramentum.*

29 Verum ad hæc facile respondetur, has omnes locutiones à nobis admitti, sed non deduci ex illis quòd sacramentum hoc, in recto, & prout in genere signi, componatur ex Christo, tanquam parte, aut tanquam ex constituyente hoc sacramentum intrinsecè, sed tantum quòd Christus terminativè, ut res contenta, & significata, subindeque extrinsecè & in obliquo, ad hoc sacramentum pertineat; sicut objectum pertinet ad specificationem actus & potentie, & signatum ad speciem signi, & sicut contentum est terminus quem essentialiter respicit ipsa res continens. Unde D. Thomas paulò ante verba in objectione adducta, ait: *Sicut in aliis sacramentis ex elemento & virtute quasi unum efficitur.* Virtus autem per quam alia sacramenta elevantur, non est sacramentum, nec pars intrinsecæ componens illud, nec ad illud pertinet in recto, sed tan-

tum in obliquo: Ergo & in sacramento Eucharistie corpus Christi non se habet per modum partis intrinsecæ, sed solum ad modum extrinsecæ connotati, seu per modum contenti, & significati.

Dices, D. Thomas loco citato asserit ex speciebus & corpore Christi fieri unum sacramentum: Sed ex speciebus consecratis & corpore Christi non potest fieri unum sacramentum, utrumque sit pars intrinsecæ & essentialis ipsi constitutens: Ergo etiam corpus Christi est pars intrinsecæ constitutens & componens sacramentum Eucharistie, una cum speciebus.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem; ut enim ex speciebus consecratis & corpore Christi, dicatur fieri unum sacramentum, sufficit quòd ipsæ species consecratae commone corpus Christi, ut rem ab ipsis contentam designificant, subindeque quòd ipsæ Christum terminativè & in obliquo ad sacramentum Eucharistie pertineat.

Ex speciebus ergo in recto importatis, & corpore Christi in obliquo, fit unum sacramentum, eo quòd species non possint habere rationem sacramenti tantum, nisi contineant ipsum corpus Christi, quia alias non significarent gratificantem, cum non habeant eam significare, nisi ex determinatione facta per verba, quæ resificuntur, debent species realiter contineri corpus Christi.

Ex his solutæ duæ manent rationes quas supra hic disp. 165. cap. 5. adducit, & dicit esse evidentes. Prima est: Eucharistia est corpus Christi, seu constat corpore Christi, ut dicunt SS. Patres citati: Hoc sacramentum est Eucharistia. Ergo hoc sacramentum est corpus Christi, aut constat corpore Christi.

Secunda est: Spiritus cibis constat corpore Christi: Hoc sacramentum est spiritus cibis animæ: Ergo hoc sacramentum est corpus Christi, vel constat corpore Christi.

Hæc rationes (inquam) solutæ manent ex istis. Ad primam enim respondetur Eucharistiam à SS. Patribus appellari carnem vel corpus Christi, per Metonymiam, tribuendo contenti nomen continenti, qui est frequentissimum modus loquendi. Similiter cum dicunt eam constare corpore Christi, solum intendunt, eam constare corpore Christi, ut re per eam significatam, & in ipsa contentam; non verò ut parte intrinsecæ eam constituyente & componente, ut jam exposuimus. Quod verò hæc interpretatio legitima sit, & menti SS. Patrum consona, ex eo patet, quòd etiam Patres & Ecclesia, passim asserunt, quòd Eucharistia continet corpus Christi, & quòd in hoc sacramento continetur corpus Christi: quæ locutiones (ut supra annotavimus) essent valde improprie, si corpus Christi esset ipsum sacramentum Eucharistie, vel pars intrinsecæ illud componens.

Ad secundam similiter dico, spiritum cibis animæ, constare corpore Christi ut contentum & significatum, non ut significante & continente, ideòque pertinere ad sacramentum Eucharistie, tanquam terminum significationis connotatum ab ipsa, non vero tanquam rationem significatam, vel constitutivam ipsius signi.

Dices, si corpus Christi non pertineat ad sacramentum Eucharistie tanquam pars intrinsecæ essentialis, sed solum tanquam connotatum essentiali in obliquo importatū, non magis perti-

nebit ad constitutionem Eucharistiae, quam gratia A
per eam causata, utpote cum gratia pertineat etiam
in obliquo ad essentiam cuiuslibet sacramenti,
quia est terminus & objectum sacramenti: Conse-
quens est haec: Ergo &c.

Respondeo negando sequelam, & paritatem
Majoris: Ratio vero disparitatis est, quia corpus
Christi pertinet essentialiter ad sacramentum Eu-
charistiae, non solum ut quid significatum, & cau-
satum, sicut gratia, sed etiam ut quid realiter prae-
sens & contentum formaliter sub ipsis speciebus
consecratis.

§. V.

Solvuntur objectiones contra ultimam con-
clusionem.

Contra ultimam conclusionem, in qua dixi-
mus sacramentum Eucharistiae consistere in
speciebus consecratis, & pro ipsis supponere, quae-
dam fieri solent argumenta, quae breviter hic pro-
ponemus, ac diluimus.

In primis ergo obijciunt: Sacramentum Eucha-
ristiae secundum se est adorandum vero cultu la-
triae, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 5. Atqui spe-
cies, etiam cum habitudine ad corpus Christi prae-
sens, confiderata, non debent adorari cultu la-
triae, quia ut saepe docet 7. Synodus, hoc cultu solus
Deus adorari debet: Ergo species consecratae, seu
ut dicunt habitudinem ad corpus Christi praesens,
non sunt ipsum Eucharistiae sacramentum, nec pro
ipso supponunt.

Secundo, Materia huius sacramenti est panis &
vinum: Sed panis & vinum non sunt materia spe-
cierum consecratarum, cum illae neque fiant ex
pane & vino; neque panis & vinum convertantur
in ipsas: Ergo species consecratae non sunt ipsum
Eucharistiae sacramentum.

Tertio, Sacramentum Eucharistiae conficitur
per verba consecrationis: At hoc non convenit
speciebus Eucharisticis, neque praecise secundum
se consideratis, quandoquidem non fiunt, sed re-
manent; neque ut dicentibus relationem ad cor-
pus Christi, cum ad relationem non detur actio:
Ergo idem quod prius.

Quarto, Eucharistia est verus cibus animae: At
species consecratae non sunt animae cibus aut po-
tus, sed duntaxat corpus & sanguis Christi: Tum
quia Joan. 6. dicitur: *Caro mea verè est cibus, & san-
guis meus verè est potus*: nullibi autem in Scriptura
legitur quod species consecratae sunt cibus & potus
animae. Tum etiam, quia gratia quae animam spi-
ritualiter cibata ac reficit, non producit etiam in-
strumentaliter à speciebus consecratis, cum id
praestare nequeant, nisi mediante aliqua virtute
divina; quae tamen superflue omnino ipsis com-
municaretur, quandoquidem corpus, seu huma-
nitas Christi sub illis contenta, sufficientem adhuc
habet virtutem: Ergo sacramentum Eucharistiae
non consistit in speciebus consecratis, neque pro
ipsis supponit.

Ad primum respondeo primò, cum Marco à
Serra, quod cum Tridentinum docet sacramen-
tum Eucharistiae adorandum esse cultu la-
triae, ibi accipitur continens pro contento; sacramentum
scilicet, pro Christo in eo contento. Unde cum
doctrina illa reducitur ad definitionem, sic propo-
nunt Can. 6. *Si quis dixerit in sancto Eucharistiae sa-
cramento, Christum unigenitum Dei Filium, non esse
eius laetitia etiam externo adorandum, anathema sit.*

Respondeo secundò, concessa Majori, negan-
do Minorem, nempe quòd species Eucharisticae,
ut continentès corpus & sanguinem Christi, non
debeant adorari adoratione la-
triae, cum enim ex
eo quòd contineant Christum, sint ei conjunctae,
objiciuntur adorandae eodem actu quo Christus
adoratur, aded ut sicut qui adorat Verbum in car-
ne, eodem actu adorat carnem ipsam; ita qui ad-
orat Christum sub speciebus Eucharisticis, ea-
dem adoratione adorat ipsas species. Pro cuius in-
telligentia.

Sciendum est, species Eucharisticas posse duo-
bus modis adorari: vel simul cum ipso Christo, vel
prout distinctae à Christo, & praecise propter di-
gnitatem quam habent ex eo quòd ipsum conti-
neant. Si adorentur simul cum Christo, quamvis
res per se primò adorata sit Christus, concomitan-
ter tamen, & quasi implicite, atque aded eodem
cultu quo Christus, adorantur species illae. Si verò
adorentur ut distinctae à Christo, facit adorationem
illam non esse la-
triae perfectae, sed hyperdu-
liae; quia licet dignitas quae provenit in illis specie-
bus ex conjunctione ad Christum, sit major excel-
lencia & dignitate purè creata, & creabili, minor
tamen est quàm dignitas Christi, secundum se
considerati, & in hoc sensu debet explicari septima
Synodus.

Ad secundum dicendum, quod licet panis &
vinum non sint materia specierum consecrata-
rum, sunt tamen materia ex qua habent, quod
contineant corpus Christi, quod sufficit ut pa-
nis & vinum dicantur materia sacramenti Eucha-
ristiae.

Ad tertium respondeo species ut consecratas, 42.
sive consecrationem passivam specierum, ra-
tione cuius ex continentibus substantiam panis,
redduntur continentes corpus Christi, fieri per
verba consecrationis, & consequenter resul-
tare relationem earum ad corpus Christi prae-
sens.

Ad quartum nego Minorem, non solum enim 43.
caro & sanguis Christi, sed etiam species conse-
cratae, ut elevatae ad causandam gratiam, ratione
huius elevationis sunt cibus & potus animae, quo
spiritualiter nutritur; quia tamen caro & sanguis
Christi, utpote instrumenta divinitati conjuncta,
ad hanc nobiliori modo concurrunt, ipsis & non
speciebus in Scriptura hoc attribuitur. Per quod
patet responsio ad primam probationem Minori-
s. Ad secundam vero, nego antecedens; tam
enim species sacramentales quam humanitas Chri-
sti in eis contenta, concurrunt instrumentaliter
ad causandam gratiam; cum eo tamen discrimine,
quod humanitas Christi ad productionem con-
currit ut instrumentum Divinitati conjunctum;
species vero consecratae, ut instrumentum separa-
tum, & subordinatum humanitati Christi, ut in-
strumento conjuncto Divinitati, à qua tanquam à
causa principali derivatur virtus gratiae producti-
vae, & tam humanitas Christi, quam species sacra-
mentales moventur instrumentaliter & elevantur
ad gratiae productionem.

44. **E**X dictis inferes primò, quòd in Eucharistia species consecrata, continentes corpus & sanguinem Christi, sunt sacramentum tantum: corpus autem & sanguis Christi sub illis, sunt res sacramenti & sacramentum simul: gratia verò sanctificans, res sacramenti tantum. Ratio est, quia species consecrata significant tantum, & non significantur: corpus & sanguis Christi significantur ipsis speciebus, & significant gratiam; ita tamen quòd non tantum significantur, ut volunt hæretici, sed etiam verè & realiter sub illis contineantur: gratia verò sanctificans, per modum alimenti spiritualis, tantum significatur, nec significat aliquid quòd sit effectus proprius sacramenti Eucharistiae, licet significet gloriam, cujus est semen, quæ est significatum commune omnibus sacramentis.
45. Inferes secundo, Sacramentum Eucharistiae physice sumptum, nihil aliud esse, quam species panis & vini, consecrata sub præscripta verborum forma, ut realiter continent Christum, ad causandam gratiam cibantem animam. Metaphysicè verò consideratum, esse sacramentum novæ legis, significans Christum, ut realiter contentum sub ipsis speciebus, & gratiam cibantem animam.

ARTICULUS II.

Verum Sacramentum Eucharistia, sit unum specie infima, & unde unus ejus specifica desumatur?

46. **E**Xtra dubium & controversiam est, Eucharistiae sacramentum esse aliquo modo unum, tum quia in omnibus speciebus consecratis continetur Christus, qui est unus: tum etiam, quia Eucharistia est sacramentum, Ecclesiasticæ unitatis, quæ per illud significatur, & quodammodo efficitur, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 10. *Unus panis & unum corpus multi sumus omnes qui de uno pane & de uno calice participamus.* Verum difficultas est & controversia inter Theologos, de modo hujus unitatis, an scilicet illa sit specifica, vel duntaxat generica? Quidam enim, ut Major, & Gabriel, apud Vazquem hic disputatione 39. sectione 3. existimant, Eucharistiam esse unum sacramentum in genere solum, & plura specie distincta. Alii verò Theologi communiter docent, illam esse unum sacramentum unitate specifica & atomata. Verum adhuc difficultas est, unde sit hæc unitas desumenda: Aureolus enim illam sumit ex unitate rei contentæ, qui est Christus: Alensis, & Divus Bonaventura, ex unitate institutionis; Sanctus verò Thomas, ejusque Discipuli, & alii Theologi communiter, ex unitate finis ad quem ex Christi institutione ordinatur, nimirum refectionis spiritualis.

§. I.

Duplici conclusione vera sententia statuitur,

47. **D**ico primò, Eucharistiam esse unum specie infima sacramentum, & non plura specie diversa.

Probatur conclusio ratione quam insinuat S.

A Thomas in 4. sent. dist. 8. quest. 1. art. 1. in primo ex argumentis sed contra, quæ propositæ sunt resolutionem quaestione 2. his verbis: *In quibusdam, tunc sacramenta novæ legis non assentiant traditionem Ecclesiæ, ut constat ex Lateranensi cap. Firmiter, de summa Trinitate, ex Flaminio in instructione Armenorum, & ex Tridentino sess. 7. ubi assertum esse septem sacramenta novæ legis, & non plura: Ergo Eucharistia est unum specie infima sacramentum, & non plura specie diversa.*

Nec valet si dicas, quòd sunt tantum septem sacramenta novæ legis, five genericè, five specificè; ita quòd quædam sunt specificè unum, ut Baptismus & Confirmatio, alia genericè tantum, ut sacramentum Ordinis, vel etiam Eucharistia. Nam contra est, quia sacramentum Ordinis etiam specificè est unum, quia tota species & essentia sacramenti Ordinis, desumitur ex ordine tantum specificè, scilicet ex ordine ad sacrificium, quia sacerdotium & sacrificium correlativè habent, ut constat ex Tridentino sess. 23. cap. 1. licet ista species Ordinis, plures gradus habeat, unum perfectum (scilicet Sacerdotium) alios deinceps, & ministrantes illi, ut Diaconatum, Subdiaconatum &c. Sicut in eadem specie hominidum tur plures gradus, nimirum rationalis, qui est humanus, & vegetativus, ac sensitivus, qui sunt inferiores, & rationali ministrantes. Unde dicuntur Ordines, solum sunt species quædam incomplete & inadæquate, quæ materialiter se habent ad constituendam speciem adæquatam & totalem sacramenti Ordinis. De quo fusius in Tractatu de Ordine.

Potest etiam suaderi conclusio ex Catechismo Pii V. parte 2. cap. 4. ubi dicitur: *Non plura, sed unum tantum Eucharistia sacramentum Ecclesiæ auctoritate definitum est.* Atqui si Eucharistia sacramentum non esset unum specificè, sed solum genericè, possemus simpliciter dicere, quòd non sit unum sacramentum tantum, sed plura: sicut ut simpliciter dicimus, quòd sunt plura animalia, & non unum, licet sint genericè unum. Ergo sacramentum Eucharistia, est unum specificè & atomatum genericè.

Eandem unitatem probat Suarez hic disp. 39. sect. 3. hoc discursu: Hoc sacramentum significat passionem Christi, & ipsum Christum in eo contentum; item significat unionem fidelium, & futuram gloriam: Sed nihil horum complete significatur per unam speciem, siquidem passio Christi significatur per separatam consecrationem sanguinis, & ex utraque specie unum integrum figuratur Christi completum, qui constat carne & sanguine. Item gratia perfecti convivii, non nisi in cibo & potu exprimitur. Denique fidelium unitas in uno corpore, & plena satietate gloriæ, non nisi per utramque speciem exprimitur: Ergo sacramentum Eucharistia duplici specie constat, indeque est unum specie sacramentum, & non plura, quamvis species panis & vini, ut constituentes corpus & sanguinem Christi, ad ejus constitutionem concurrant.

Verum plura quæ in hac ratione assumuntur, efficaciter non probant intentum; siquidem unitas passionis Christi multa possunt esse figura & sacramenta. Item partim quæ integrant corpus Christi, etiam possunt dari diversâ figura completa, ad invicem non adæquata, inter se specie completa distincta, quamvis significatum

essentiativè quid incompletum. Demum ex A unitate fidelium & gloriæ futuræ, probatur aliqualls unitas sacramenti Eucharistiæ, non tamen unitas simpliciter & secundum speciem atomam, de qua solum agimus in præfati. Unde ut illa efficitur probetur, recurrendum est ad rationem D. Thomæ hic art. 2. de sumptis ex unitate finis, ad quem ex Christi institutione hoc sacramentum ordinatur, *Sacramentum enim Eucharistiæ* (inquit S. Doctor) *ordinatur ad spiritualem refectiorem, quæ corporali conformatur: Ad corporalem autem refectiorem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus qui est alimentum humidum; & idem etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus, secundum illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: Ergo hoc sacramentum multa quidem materialiter, sed unum formaliter & perfectivè.* Hæc ratio magis patebit ex dicendis conclusionibus sequenti, potestque confirmari & illustrari, exemplo sacramenti Extremæ Unctionis: nam sicut in Extrema Unctione sunt plures unctiones partiales, & plures formæ partiales, & tamen est unum sacramentum, quia omnia illa ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, scilicet ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex sensibus oriuntur, & animam deprimunt: ita sacramentum Eucharistiæ, licet constet duobus speciebus, & formis partialibus, censetur tamen esse unum specie sacramentum, quia hæc ordinantur ad unum finem, videlicet ad unam refectiorem spirituales. Unde

Dico secundò: Unitas specifica sacramenti Eucharistiæ non desinitur ex unitate rei contentæ, scilicet corporis Christi; neque ex unitate institutionis ejus; sed ex unitate finis ad quem ex Christi institutione ordinatur.

Prima pars probatur: nam licet Christus sit res significata & contenta in hoc sacramento, tamen diverso modo continetur & significatur per speciem panis, & per speciem vini, & per diversas formas consecratur: unde restat semper difficultas, quare iste diversus modus significandi & continendi, non sufficiat ad distinguendum specie sacramentum Eucharistiæ, licet res significata materialiter & entitativè sit eadem: Ergo recurrendum ad illud principium unde sumatur unitas specifica sacramenti Eucharistiæ.

Confirmatur: Unitas rei contentæ in sacramento Eucharistiæ, si aliquid probaret, non solum unitatem specificam, sed etiam individualement probaret in omnibus sacramentis Eucharistiæ, quæ sunt in toto mundo, quia omnia idem nomen corpus Christi continent: At Eucharistiæ sacramentum, licet gaudeat unitate specificâ, non tamen numericâ, sed est diversum numero in diversis Ecclesiis, & altaribus, ut ostendimus articulo sequenti: Ergo ex unitate rei contentæ in Eucharistiâ, scilicet corporis Christi, unitas ejus specifica probari non debet.

Secunda verò pars, quæ asserit, unitatem specificam huius sacramenti, non sumi ex unitate institutionis ejus, evidens est: tum quia institutio Christi se habet per modum causæ efficientis, quæ non specificat, sed solum causa formalis: tum etiam, quia non repugnat quòd Christus unâ institutione, duo sacramenta specie distincta sub unico genere designavit.

Tertia denique pars, quæ affirmat unitatem specificam Eucharistiæ, sumendam esse ex unitate

Im. 17.

re finis ad quem ex Christi institutione ordinatur, patet, tum ex impugnatione aliarum sententiarum: tum etiam quia Eucharistia essentialiter est signum: signum autem, ut specificationem, ita unitatem specificam sumit à termino significato, quia in Eucharistia est perfecta animi sanctitas, per modum spiritualis refectiorem: unde sicut cibus & potus integrant unum convivium materiale, per ordinem ad unam refectiorem corporis: ita corpus & sanguis Christi, sub speciebus panis & vini, unam comestionem sacramentalem, per ordinem ad unam refectiorem animæ. Nam sicut homo ad perfectam refectiorem corporalem eget cibo utroboretur, & potu ut animio calore refrigeretur: ita animus ad plenam refectiorem spirituales, eget Christi corpore, ut in vita gratiæ roboretur, & Christi sanguine, ut à noxiis concupiscentiæ calore refrigeretur: unde gratia habitualis, cum ordine ad auxilia roborantia & conservantia in vita spirituali, respondet sacramento corporis existentis sub speciebus panis; eadem verò gratia cum ordine ad auxilia extinguentia vel mitigantia concupiscentiam, respondet sacramento sanguinis existentis sub speciebus vini, ideòque Zachariæ 9. *vinum germinans virgines* appellatur.

Dices: Ergo laici sumentes tantum corpus, defraudantur gratiâ respondente sanguini.

Respondeo negando sequelam, quia licet non recipiant illam ex vi formalis & directæ significationis sacramenti, recipiunt tamen ex vi materialis & indirectæ, quia sicut concomitanter cum corpore accipiunt sanguinem; ita cum eo, indirectè & ex consequenti, recipiunt gratiam sacramentalem illi respondentem.

Instabis: Ergo saltem in triduo, si quis sumpsisset corpus, fuisset defraudatus gratiâ respondente sanguini. Respondeo, transeat totum, nullum enim videtur absurdum vel inconveniens id concedere.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijciens primò: Ecclesia in oratione Missæ ait: *Purificent nos Domine quasumus sacramenta qua sumpsimus: Ergo Eucharistia non est unum specie sacramentum, sed plura.* Unde Concilia & SS. Patres sæpe loquuntur de Eucharistia in plurali, vocando sacramenta.

Respondeo cum sancto Thoma hic art. 2. ad 1. quòd in eadem collecta, & pluraliter dicitur, primò: *Purificent nos sacramenta qua sumpsimus; & postea singulariter subditur: Hoc tamen sacramentum non sit nobis reatus ad penam &c.* ad ostendendum, quòd hoc sacramentum quodammodo est multa (scilicet secundum partialem & materialem distinctionem signorum, simpliciter autem unum). Eodem modo intelligi debent Concilia & S. Patres, dum loquuntur de Eucharistia in plurali numero, scilicet de distinctione materiali & partiali signorum.

Obijciens secundò: Tam species panis absque speciebus vini, quàm species vini absque speciebus panis, sunt integrum sacramentum; alioquin communicans in una tantum specie, non sumeret integrum sacramentum, nec in pixide asserviretur totum: Ergo Eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.

Dd

Respon-

60. Respondeo, ne laicos sumere, nec in pixide A
 asservari integrum sacramentum formaliter, sed
 tantum materialiter; quia scilicet sub speciebus pa-
 nis, concomitanter saltem, continetur sanguis; unde
 (ut supra annotavimus) laici sub una tantum
 specie panis communicantes, nullam defraudantur
 gratiam, huic sacramento correspondente, quia in-
 directe saltem & ex consequenti recipiunt gratiam
 sacramentalem alteri speciei respondentem. Sunt
 tamen aliqui Theologi, qui existimant, Sacer-
 dotes sub utraque specie communicantes, plus re-
 cipere gratiam, quam laicos, qui sub una tantum
 specie communicant. Nec propterea (inquiunt)
 injuste facit Ecclesia, privans fideles specie Cali-
 cis: tum quia id praestat ob inconvenientiam & irre-
 verentiam, quae contingebant circa hoc divinum
 sacramentum, quae moraliter loquendo impediri
 non poterant: tum etiam, quia id compensari
 potest ex frequenti communione sub speciebus pa-
 nis, & ex majori ac serventiori dispositione ad
 communionem. Sicut Ecclesia nullam facit injuriam
 fidelibus, ex eo quod non permittat illos bis in
 die communicare in eadem specie, cum tamen, si
 possent, major illis gratia conferretur.

61. Obijciens tertio: Sacramentum est in genere
 signi, unde ut sit unum, debet esse unica res signi-
 ficans: Atqui in Eucharistia non est unica res si-
 gnificans, sed sunt duae, scilicet species panis, &
 species vini: Ergo Eucharistia non est unum sa-
 cramentum, sed plura.

62. Respondeo, quod licet in Eucharistia sint plu-
 res res significantes, materialiter, & partialiter;
 non tamen formaliter & adaequate, quia omnes
 ordinantur ad significandum unum convivium
 spirituale, & unam animae refectionem, unde est
 unum specie infirmum sacramentum; sicut supra di-
 cebamus, Extremam unctionem esse unum spe-
 cie totum sacramentum; quia licet constet plu-
 ribus unctionibus, & formis partialibus, illae ta-
 men ordinantur ad significandum unum effectum
 perfectum, nempe perfectam animae sanitatem.

ARTICULUS III.

*Utrum sacramentum Eucharistiae sit multiplex
 numero, & unde sumatur unitas
 ejus numerica?*

63. Sunt quidam Theologi, qui existimant sacra-
 mentum Eucharistiae, non solum esse specie,
 sed etiam numero unum in tota Ecclesia, adeo ut
 sit idem numero sacramentum quod Romae, &
 Parisiis conficitur: quia (inquiunt) unitas nume-
 rica Eucharistiae, sumitur ex unitate corporis Chri-
 sti, quod est unum numero in omnibus speciebus,
 ubicumque, & a quocumque consecratur. Sicut
 ergo, si Filius Dei assumeret diversas humanita-
 tes, unus esset homo numero; & si idem homo
 esset in diversis locis, & haberet diversas albedi-
 nes, esset idem album: ita cum idem Christus ex-
 istat sub diversis locis, & haberet diversas specie-
 bus sacramentalibus, idem erit sacramentum nu-
 mero. In hanc sententiam, ut valde proba-
 bilem, accipiam, & commendantem unitatem
 quae in hoc sacramento significatur, inclinant
 Soto & Suarez, eamque alii Recentiores sequuntur.
 Dico tamen, plura esse numero Eucharistiae

sacramenta, quae in diversis Ecclesiis vel ab aliis
 consecrantur, seu conficiuntur.

Probatum primo: Ubi sunt plures materiae
 numero sacramenta esse oportet; idem namque po-
 ra sunt numero baptismi, quia numero multi-
 plicantur ablutiones & formae: Sed quando plu-
 res Sacerdotes celebrant in diversis Ecclesiis, in
 altaribus, sunt plures numero materiae & formae
 Eucharistiae, ut patet: Ergo & plura numero sa-
 cramenta.

Probatum secundum: Sacramentum Eucharistiae
 supponit pro speciebus consecratis, & in illis
 essentialiter consistit, ut art. 1. ostendimus: Sed spe-
 cies consecratae Parisiis existentes, non sunt eadem
 numero cum existentibus Romae, ut constat, illae
 eadem species simul essent in duobus locis, ubi
 quatuor, & in uno desinerent esse, & in alio perma-
 nerent: Ergo sacramentum Eucharistiae quod Pa-
 risiis & Romae conficitur, non est idem numero,
 sed diversum. Unde falsum est quod Aduersarij
 supponunt, nempe unitatem Eucharistiae, per
 unitatem corporis Christi; sumitur enim ex unitate
 speciei, prout dicunt ordinem ad unam numerum
 refectionem spirituales, ut infra dicemus.

Ad exempla vero quae adducuntur ab Aduer-
 sariis, neganda est consequentia & pietas. Ratio
 disparitatis est, quia unitas numerica hominum,
 sumitur ab unitate numerica suppositi, sive indi-
 vidualitatis; unitas numerica albedinis, ab unitate
 numerica subiecti: At vero species sacramen-
 tales, cum non subsistant per substantiam Christi,
 neque in eo subiectentur, aliunde quam ab ipso
 desumunt suam unitatem & multipliciterem nu-
 mericam, in ratione sacramenti, videlicet ab uni-
 tate & multipliciterem numerica summentium, &
 sumptionum.

Dices, Omnes fideles faciunt unum numerum
 corpus mysticum Ecclesiae: Ergo similiter omnes
 species sacramentales quae sunt ubique, faciunt
 unum numero sacramentum Eucharistiae. Anteceden-
 tens est certum, Consequentia vero probatur
 ex illo Apostoli 1. ad Corinth. 10. *Unum corpus
 multi sumus omnes qui de uno pane & de uno
 calice participamus*: quibus verbis reddens ra-
 tionem Apostolus, quare omnes fideles, cum
 multi sint, fiant unum corpus Christi mysticum,
 addit eam esse unitatem Panis & Calicis celestis,
 quibus aluntur spiritualiter: Ergo licet corpus mys-
 ticum est unum numero, ita & Panis ac
 Calix spiritualis, sive Eucharistia.

Respondeo concessio Antecedente, negando
 Consequentiam, & ad ejus probationem dico,
 Apostolum in verbis citatis loqui metonymice,
 id est accipere species panis & vini, pro corpore
 & sanguine Christi, contentis sub ipsis; quae
 vult solum quod sicut corpus & sanguis Christi,
 contenta sub speciebus sacramentalibus quae sunt
 ubique, sunt unum numero corpus, & unum
 numero sanguis: ita omnes fideles ex eo quod
 non aluntur spiritualiter nisi illo cibo & potu, con-
 stituunt unum numero corpus mysticum. Haec
 suppositis.

Restat adhuc difficultas & controversia inter
 Theologos, unde unitas numerica Eucharistiae
 desumenda sit? Quidam enim putant illam de-
 sumi ex unitate & continuatione physica speciei
 panis, atque ita quot fuerint species panis & vini
 physice discontinuae, tot erunt numero sacra-
 menta. Alii vero existimant Eucharistiam unam

vel diversitatem numericam habere, ratione consecrationis, per quam conficitur; ita ut unum sit sacramentum, quod unicā consecratione conficitur; plura verò sacramenta, si distinctis numero consecrationibus conficiantur. Alii verò asserunt unitatem numericam Eucharistiæ, nec ex continuatione physica specierum, nec ex unitate consecrationis sumi, sed ex ordine ad unam sumptionem. Et hæc sententia probabilior videtur: quia Eucharistiæ sacramentum est institutum à Christo per modum convivii spiritualis, quo reficitur anima; unde de illo agendum est cum analogia ad convivium materiale, ut communiter docent Scholastici cum D. Thoma hic art. 2. Sed convivium materiale non habet suam unitatem numericam à physica continuatione ciborum, cum plura fercula inter se discontinua, possint in eodem convivio ministrari: nec ab actione quā præparatur, cum unica vel pluribus actionibus inter se discontinuis, & numero diversis, præparari possit; sed à cibis & ferculis prout ordinantur ad unam refectio- nem: Ergo pariter unitas numerica sacramenti Eucharistiæ, nec sumitur à communitate physica specierum, nec ex unitate consecrationis per quam conficitur, sed ex ordine ad unam numero refectio- nem ad quam deservit.

Deinde, in Missa Sacerdos dividit Hostiam in tres partes, & potest sumere sanguinem multiplici & distincto haultu, & tamen tunc sumitur unum tantum sacramentum, non obstante discontinuatione partium specierum: Ergo unitas numerica sacramenti Eucharistiæ, non sumitur ex continuatione physica specierum.

Si dicatur quod quælibet pars hostiæ, aut quælibet portio vini, non est materia integra, verum est; sed hujus nulla alia ratio assignari potest, nisi quia omnes ordinantur ad eandem numero refectio- nem; nam in qualibet est totum corpus, aut totus sanguis Christi: Ergo ex ordine ad unam refectio- nem spiritua- lem, unitas numerica sacramenti Eucharistiæ sumi debet, non verò ex continuatione physica specierum, vel ex unitate consecra- tionis; cum enim quæstio procedat de principio intrinseco individuationis, non est recurrendum ad causam efficientem extrinsecam. Præterquam quod, si unā consecratione plures hostiæ consecrentur, quæ à pluribus sumantur, erunt plura numero sacramenta.

Dices, Antequam sacramentum Eucharistiæ deserviat ad unam vel plures refectio- nes spiritua- les, præsupponitur constitutum, non solum in suo esse specifico, sed etiam in suo esse individuali, ut- pote jam existens à parte rei: Ergo ejus unitas nu- merica non sumitur ex ordine ad unam refectio- nem spiritua- lem.

Respondeo distinguendo Antecedens. Suppo- nitur in suo esse individuali constitutum incom- pletè, concedo: completè, nego.

Explicatur: Duplex est constitutio sacramenti Eucharistiæ in esse individuali, una incompleta, conveniens ei ex intentione saltem virtuali Sa- cerdotis consecrantis, per quam deputatur ad unam vel plures refectio- nes; altera completa, quæ consequenter ad talem intentionem, idem sacramentum deservit de facto ad unam vel plu- res refectio- nes; quapropter licet Sacerdos con- secret plures hostias in ordine ad plures refectio- nes, non habent tamen completè, sed tantum inchoativè esse plura numero sacramenta, ante- quam in ipsa sumptione deserviant de facto plu- ribus refectio- nibus. Similiter si plures consecret in

Tom. IV.

ordine ad unicam numero refectio- nem, inchoati- vè tantum ex tunc erunt unicum numero sacra- mentum, completè verò in ipsa actuali & unica sumptione. Quod si post consecrationem eas ap- plicet ad plures refectio- nes, tunc sicut prior inten- tio eas consecrandi in ordine ad unicam refectio- nem mutatur: ita & constitutio incompleta sacra- menti in esse individuali, ab ea proveniens, ac proinde sient tunc plura numero sacramenta; eo- dem modo quo si unicam hostiam in ordine ad u- nicam numero refectio- nem consecraret, & tamen postea pluribus eam divideret. Neque verò id mi- rum videbitur, si attentè consideretur, sacra- mentum Eucharistiæ esse (ut supra dicebamus) ex sua institutione, convivium spirituale, dicens analogi- am ad convivium materiale; constat enim quod plura fercula, ex deputatione ad unam refectio- nem, constituunt inchoativè unum convivium; completè verò, quando postea ministrantur. Item manifestum est, primam illam deputationem posse mutari ita ut deserviant pluribus refectio- nibus, & ita plura convivia efficiant.

Instabis: Intentio Sacerdotis consecrantis plu- res hostias ad unam vel plures refectio- nes, est quid merè extrinsecum sacramento Eucharistiæ, nihil reale intrinsecum ponens in speciebus consecratis: Ergo ab ea non potest provenire, etiam inchoati- vè, unitas vel pluralitas numerica istius sacramenti.

Respondeo distinguendo Consequens: Ergo ab ipsa non potest provenire, etiam inchoativè, unitas vel pluralitas numerica istius sacramenti, tanquam à ratione formali, concedo; tanquam à conditione requisita, nego. Quemadmodum enim intellectus dividens dies & annos, licet ex- trinsecus temporis, est tamen conditio ad ejus mul- tiplicitatem requisita; ita proportionaliter in præ- senti, ordinatio mentalis specierum ad unam vel plures refectio- nes in Sacerdote consecrante, habet se ad modum conditionis requisitæ ad uni- tatem vel multiplicitatem numericam ipsius sacra- menti.

ARTICULUS IV.

Utrum realis susceptio Eucharistiæ, vel saltem ejus votum, sit simpliciter ad salutem necessarium?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

Suppono primò, dupliciter posse aliquid dici simpliciter necessarium ad salutem, scilicet ne- cessitate præcepti tantum, si ex natura sua non ha- beat necessariam connexionem cum nostra salute, sed tantum ex præcepto divino vel Ecclesiastico; & necessitate etiam medii, si nempe etiam ex sua natura necessariò connectatur cum nostra salute, sicut ad gloriam requiritur gratia, & in adultis me- rita. Non agimus hic de necessitate præcepti su- mendi Eucharistiæ, de hoc enim differit S. Do- ctor infra quæst. 80., art. 11. sed tantum de neces- sitate medii, & inquirimus, an illa sit medium ne- cessarium ad salutem? Quod ut magis declaretur,

Suppono secundò, susceptionem Eucharistiæ aliam esse realem & sacramentalem, consisten- tem in sumptione specierum consecratarum, ad quam

Dd 2.

quam

quam Christus suos Discipulos invitavit dicens, *Accipite & manducate*; aliam mysticam & spiritualementem; sumptam scilicet pro desiderio & voto illius de qua dicitur Job. 31. *Quis det de carnibus ejus ut satureretur?*

74. Suppono tertio, votum alicujus rei esse duplex, explicitum & implicitum: explicitum est desiderium rei in seipsa, id est ad ipsam rem expressè cognitam terminatum; implicitum verò est desiderium ejusdem rei, non in seipsa distinctè cognita, sed in aliquo alio cum illa connexionem aliquam habente. Querimus ergo, an realis susceptio Eucharistiae, vel saltem votum ejus explicitum, vel implicitum, sit medium ad salutem necessarium? In cujus difficultatis resolutione, varia sunt Authorum placita.

75. In primis enim quidam haeretici Armeni existimarunt, realem susceptionem Eucharistiae, esse omnibus hominibus medium necessarium ad salutem; & propterea simul cum Baptismo Eucharistiam parvulis dabant, ut ex Guidone Carmelita refert Waldensis tomo 2. de sacram. cap. 97. Eundem errorem tribuere Graecis Jacobitis, & Nestorianis Prateolum, refert Suarez hic disp. 40. sect. 2.

Catholici verò in tres sententias divisi sunt, Suarez enim, Vazquez, & alii Recentiores communiter, docent Eucharistiam, neque in re, neque in voto, esse ad salutem necessariam. Aliqui verò, quos refert Vazquez hic disp. 169. cap. 2. asserunt Eucharistiam in voto explicito, necessariam esse ad salutem, necessitate medii; & de hoc sacramento eodem modo philosophandum esse existimant, sicut de Baptismo, & de Pœnitentia; ita quod sumptio realis Eucharistiae non sit determinatè necessaria ad salutem, sed casu quo non possit realiter & sacramentaliter recipi, debebat dari votum, id est desiderium talis sumptionis; sicut ad salutem requiritur votum explicitum, seu desiderium Baptismi, quando non potest reipsa suscipi, quod votum, seu desiderium, *Baptismus flammis* appellatur.

Sententia Thomistarum, inter has duas extreme oppositas medium tenet; docet enim votum Eucharistiae esse medium ad salutem necessarium; asserit tamen tale votum non debere esse explicitum & formale, sed sufficere implicitum & virtuale, quod in susceptione Baptismi, & aliorum sacramentorum imbibitur; quia nimirum Eucharistia se habet per modum finis omnium sacramentorum, & alia tanquam media ad ipsam ordinantur: quicumque verò appetit medium, implicite, virtualiter, & interpretativè censetur ipsum finem desiderare,

§. II.

Vera sententia triplici conclusione statuitur.

76. Dico primò, sacramentum Eucharistiae in re susceptum, non esse medium necessarium ad salutem.

Conclusio est certa de fide, & constat traditione & consuetudine Ecclesiae, tum in parvulis, tum in adultis. De parvulis extat definitio Concilii Tridentini sess. 21. cap. 4. ubi dicit quod parvuli, & usurationis carentes, nullà obligantur necessitate ad sacramentalem Eucharistiae communionem; siquidem per Baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum gra-

tiam in illa ætate amittere non possunt. De adultis etiam constat praxis Ecclesiae, quæ nec pœnitentibus nec vomitum patientibus, nec ad mortem ducentibus, soler sacramentum Eucharistiae porrigere, etiam in mortis articulo; quod evidens argumentum est, realem & sacramentalem Eucharistiae susceptionem, non esse necessariam necesse mediū ad salutem, nunquam enim Ecclesia praeferret adultos aut parvulos medio ad salutem necessario.

Addo quod, licet Eucharistia sit per modum cibi spiritualis animæ instituta, tamen vel non est unicus, vel non est omnino necessarius, quia nimirum per actus virtutum, maximèque charitatis, anima semel existens in gratia, sufficienter nutritur potest, & à contrariis defendi, deficiente Eucharistia: quando autem multi sunt cibi, & singuli sufficientes, nullus tunc determinatè est necessarius, sed aliquis indeterminatè: vel si cibi Eucharistiae sit simpliciter necessarius necessitate medii ad salutem, severandum per longum tempus in statu gratiarum cum sit cibi spiritualis, sufficit quod spiritualiter siue in voto suscipiatur.

Dico secundò, votum seu desiderium formale & explicitum recipiendi sacramentum Eucharistiae, non esse de necessitate salutis.

Probatur primò: Tunc solum votum explicitum, seu desiderium alicujus rei, est simpliciter necessarium necessitate medii ad salutem, quando res ipsa, aliquando saltem, si commode haberi possit, est ita necessaria: Sed realis susceptio Eucharistiae, nunquam est simpliciter necessaria necessitate medii ad salutem parvulis aut adultis, antecedenti conclusione ostensum est: Ergo nec votum formale & explicitum. Major probatur: Votum alicujus rei, est tantum propter ipsam, unde dicitur ejus vicarium; atque adeò non potest unquam esse magis necessarium ad salutem, quam sit res ipsa: hinc, quia professio in religione, nunquam per se est simpliciter requisita, sed tantum utilis ad salutem, votum ejus nunquam simpliciter est per se loquendo necessarium simpliciter ad hunc finem: Ergo, &c.

Probatur secundò conclusio: Gratiam amittimus post Baptismum, & gloriam, potest quis habere, sine reali susceptione Eucharistiae, & ejus voto formali & explicito: Ergo tale votum non est simpliciter necessarium necessitate medii ad salutem. Consequentia patet, Antecedens verò probatur. Si quis morti proximus, sumpto viatico peccet mortaliter, etiam si non recipiat iterum Eucharistiam, nec voluntatem habeat eam recipiendi iterum; potest tamen per sacramentum Pœnitentiae justificari, & obtinere gloriam post mortem: Ergo gratiam amissam post Baptismum, & gloriam potest quis habere, sine reali susceptione Eucharistiae, & ejus voto formali & explicito.

Nec valet quod aliqui dicunt, nempe hominem in tali casu teneri iterum sumere viaticum, si accuti tenetur iterum confiteri; regulariter tamen excusari, si huic præcepto non satisfaciatur; quia siqueretur scandalum & probabilis suspicio manifestandi suum delictum. Non valet inquam, nam Ecclesia non solet morti proximis vis viaticum conferre, etiam quocumque scandalo secuto; & nullus Confessarius pœnitentem suum, qui post viaticum peccavit, obligatur iterum viaticum sumere, etiam si possit sine scandalo.

Dico tertio: Sacramentum Eucharistiae, in voto, saltem implicito, tacito, & interpretativo susceptum, est necessarium ad salutem, necessitate medii.

1. Probatur primò conclusio ex illo Ioan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Sed hæc intelligi nequeunt de reali & sacramentali manducatione Eucharistiae, neque de voto ejus formali & explicito, ut patet ex dictis præcedentibus conclusionibus: Ergo saltem explicari & intelligi debent de voto implicito, tacito, & virtuali ipsius, quod ut infra ostendemus, in susceptione Baptismi & aliorum sacramentorum includitur.

2. Neque valet responsio Suariz, Vazquiez, & aliorum Recentiorum, dicentium hæc verba Christi solum importare necessitatem præcepti. Nam D. Augustinus variis in locis, verba illa extendit ad parvulos, qui sunt incapaces præcepti, ait enim libro 1. de peccat. meritis cap. 20. *An verò quisquam hoc dicere audebit, quod AD PARVULOS hæc sententia Domini non pertineat?* Erub. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 4. *Hæc reconciliatio inquit, est in lavacro regenerationis, & Christi carne & sanguine, sine quo NEQUE ETIAM PARVULI possunt habere vitam in semetipsis*. Vnde S. Thomas hanc esse mentem Augustini declarat supra quæst. 65 art. 4. ad 2. comparans enim necessitatem Baptismi, & Eucharistiae, inter se, propter verba Domini. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Et *nisi manducaverit carnem Filii hominis &c.* dicit illud esse intelligendum de spirituali manducatione, non de sola sacramentali, ut exponit Augustinus super Ioan. tract. 16. & 27. Ergo sentit S. Thomas, agnovisse Augustinum in spirituali manducatione Eucharistiae æqualem necessitatem, ac in ipso Baptismo; sumendo spirituales manducationem, non pro desiderio speciali & expresse sumendi Eucharistiam, sed pro illo ordine & respectu, quem Baptismus implicitè dicit ad Eucharistiam, utpote medium ad ipsam, tanquam, ad suum ordinatum. Vnde idem Augustinus relatur à D. Thomas hic art. 3 ad 1. Epistola ad Bonifacium ait. *Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquodque fidelium corporis sanguinem, que Domini participationem fieri, quando in Baptismo membrum corporis Christi efficitur: nec alienari ab ipsis panis, calicisq; consortio, etiam si antequam panem illum comedit, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus ab ipso*.

3. Probatur secundò conclusio ratione fundamentalis, quæ sic potest proponi. Baptismus & Pœnitentia sunt necessaria necessitate medii ad salutem: Sed in Baptismo & Pœnitentia includitur implicitè, virtualiter, & interpretativè, votum Eucharistiae: Ergo sacramentum Eucharistiae in voto, saltem implicito, tacito, & interpretativo, est necessarium ad salutem, necessitate medii. Major est certa, & patet ex dictis in Tractatu de Baptismo. Minor verò quam negant Adversarii, sic ostenditur. Sacramentum Eucharistiae est institutum, tanquam finis universalis omnium sacramentorum, quæ proinde se habent ut media ordinata ad ipsum: Sed in volitione medii includitur, implicitè saltem, virtualiter, & interpretativè, intentio finis, seu voluntas & votum ipsius: Ergo in Baptismo, & Pœnitentia, aliisque sacramentis, implicitè, virtualiter, & interpretativè includitur votum Eucharistiae. Minor, & Consequentia sunt manifestæ. Major verò, in qua est difficultas, probatur primò. Omnis res inclinatur in suam perfectio-

nem & consummationem, tanquam ad proprium finem: Sed Eucharistia est perfectio & consummatio aliorum sacramentorum; quia gratia quæ per aliquod sacramentum recipitur, habet nos unire Christo: hæc autem unio maximè perficitur & consummatur per Eucharistiam, tum quia in illa maxima confertur gratia, tum etiam, quia continet realiter corpus Christi. Vnde Dionysius cap. 3. de Eccles. hierarchia, quem citat S. Thomas supra quæst. 65 art. 3. in argumento *sed contra*, ait quod *non contingit aliquem perfici, perfectione hierarchica, nisi per divinissimam Eucharistiam*: Ergo sacramentum Eucharistiae est finis aliorum sacramentorum.

Secundò eadem Major suadet: Sacramentum quod confert illos effectus qui pertinent ad finem ultimum, se habet per modum finis respectu aliorum: Sed sacramentum Eucharistiae habet conferre effectus illos qui pertinent ad finem ultimum, sicut est unio cum Christo, vita æterna, & resurrectio corporum, juxta verbum Christi Ioan. 6. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.... Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.... & ego resuscitabo eum in novissimo die*: Ergo sacramentum Eucharistiae est finis aliorum.

Tertio, Omnia sacramenta instituta sunt à Christo, tanquam instrumenta quibus nobis communicatur virtus passionis, ut illi uniamur & incorporeremur, tanquam membra capiti: quando autem plura instrumenta seu agentia, ordinantur ad aliquem effectum, id quod essentialiter & per se est tale, est finis & principium eorum quæ participativè sunt talia: sicut ignis est causa & finis omnium ignitorum, quia istum effectum, qui est ignire, alia faciunt in virtute ejus, & in ordine ad ipsum: Sed effectus iste, qui est unire & incorporare nos Christo, essentialiter & per se pertinet ad Eucharistiam, quæ realiter continet corpus Christi, & conjungit nos illi: Ergo reliqua sacramenta non possunt habere istum effectum, nisi in virtute Eucharistiae, & in ordine ad ipsam, subindeque Eucharistia est finis aliorum sacramentorum.

Denique, cum Deus sit finis omnium creaturarum, id in quo speciali modo inhabitat, habet etiam rationem finis respectu aliorum; unde quia Deus est in Christo homine, speciali modo, per unionem scilicet hypostaticam, Christus ut homo, finis est omnium creaturarum; quare in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. dicitur, causam finalem justificationis nostræ, esse gloriam Dei, & Christi: Sed Christus Deus & homo est speciali modo in sacramento Eucharistiae, cum hoc sacramentum realiter & substantialiter ipsum contineat: Ergo illud est finis aliorum sacramentorum.

§. III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

EX his intelliges primò, quod licet realis & sacramentalis receptio Eucharistiae, non sit de necessitate salutis, bene tamen mystica & spiritualis. Vnde Thomas hic art. 3. ad 1. & in 4. dist. 9. quæst. 1. art. 1. quæstiunc. 2 ad 1. exponit verba illa Christi Ioan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, de hac mystica & spirituali receptione Eucharistiae: *Dominus (inquit) loquitur de*

Dd 3

man

manducatione spirituali, sine qua non potest esse salus. Consistit autem mystica hæc & spiritualis susceptio Eucharistiae, in incorporatione cum Christo, juxta illud Augustini Tractatu 26. in Ioan. Hoc est manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere: unde cum per Baptismum incorporemur Christo, realis susceptio Baptismi, est mystica & spiritualis receptio Eucharistiae, & votum implicitum & virtuale illius; est enim (ut supra dicebamus) quædam inchoatio vite spiritualis, quæ ex se & ex natura sua ordinatur ad suam perfectionem, consummationem, & finem, qui non est alius, quam unio & incorporatio cum Christo, quæ fit in sacramento Eucharistiae. Ex quo fit, receptionem spiritualem Eucharistiae, ejusque votum, causam esse ejusdem effectus, cuius est causa susceptio sacramentalis Baptismi, non tamen eodem modo; nam Baptismus in resuscipitur, est causa efficiens instrumentalis illius: Eucharistia verò spiritualiter recepta, est ejus causa finalis, & universalis. Ex quo intelliges, votum Eucharistiae, quo in Baptismo, & in aliis sacramentis implicite includitur, esse longe diversæ rationis à voto sacramentali Baptismi, & Pœnitentiæ, quod includitur in contritione, vel dilectione Dei super omnia; nam Eucharistia per modum finis, in Baptismo & in aliis sacramentis includitur; votum autem sacramenti Baptismi, vel Pœnitentiæ, per modum causæ efficientis, includitur in contritione vel in dilectione; unde votum Eucharistiae, causat primam gratiam, solum in genere causæ finalis; votum verò Baptismi vel Pœnitentiæ, eam in genere causæ efficientis instrumentalis producit. Per quod præcipua Adversariorum argumenta solvuntur, ut patebit ex dicendis §. sequenti.

35. Intelliges etiam ex dictis, speciali quadam ratione includi votum Eucharistiae in Baptismo, quæ non includitur in aliis sacramentis: Baptismus enim est initium vite spiritualis, Eucharistia verò ejus perfectio & consummatio: Sed initium vite spiritualis, speciali quadam ratione, ad suam perfectionem & consummationem, tanquam in finem inclinatur: Ergo Baptismus speciali quadam ratione inclinatur in Eucharistiam tanquam in finem, subindeque in Baptismo, speciali quadam ratione, includitur votum Eucharistiae ut finis.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

26. Objicies primò authoritatem D. Thomæ supra quæst. 65. art. 4. ubi agens de necessitate sacramentorum novæ legis, dicit Baptismum tantum & Pœnitentiam esse sacramenta necessaria necessitate mediæ, respectu cujuslibet, & sacramentum Ordinis respectu totius communitatis; alia verò solum ad melius esse necessaria pronuntiat: Ergo ex D. Thomæ Eucharistia non est necessaria necessitate mediæ ad salutem.

27. Respondeo D. Thomam loqui ibi de omnibus sacramentis, secundum quod sunt specialia quædam & distincta sacramenta, & per ordinem ad effectus quos habent causare in genere causæ efficientis; in quo sensu non dicimus Eucharistiam, esse necessariam, sed in alio supra explicato. Unde diligenter observandum est, & semper præ oculis habendum,

A ut sic præcipua Adversariorum argumenta diluantur, quod Eucharistia dupliciter considerari potest, primò in quantum aliquod sacramentum particulare, & sic habet influentiam per modum causæ efficientis in suam propriam gratiam, quæ confert, distinctam à cæteris: Secundo ut causa universalis aliorum sacramentorum, & sic habet influentiam in omnem gratiam, & in omnes effectus sacramentalis, quæ dantur per alia sacramenta; & ista causalitas est finalis, quia omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam ut ad finem, quatenus in ea realiter continetur ipsa communicatio passionis Christi, & perfectissima unio ad ipsum, qui est finis omnium sacramentorum, & institutionis eorum. Primo modo votum Eucharistiae non est de necessitate sacramentali, quia cum ejus influentia sit universalis in omnia sacramenta, hoc ipso quod sacramentum Baptismi est necessarium, etiam Eucharistia intentata in illo, & implicite ac virtualiter intentata, necessaria erit.

Objicies secundo: Illud non est necessarium necessitate mediæ ad consequendam primam gratiam, sine quo prima gratia obtineri potest: Actum vero Eucharistiae potest prima gratia obtineri: Ergo votum Eucharistiae non est ad illam obtinendam necessarium necessitate mediæ. Major patet, Minor probatur: quia per solum Baptismum, vel Pœnitentiam, potest quis consequi primam gratiam; cum enim Baptismus & Pœnitentia sint sacramenta tuorum, ad productionem primæ gratiæ per se primò instituta sunt.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem, & ad illius probationem, nego Consequentiam, quia in ipsa susceptione Baptismi vel Pœnitentiæ, implicite, & virtualiter, votum Eucharistiae per modum finis includitur, ut supra ostensum est.

Instabis: Votum Eucharistiae non includitur in sacramentis Extremæ Unctionis, Confirmationis, & Matrimonii: Ergo neque in Baptismo, Consequenter videtur legitima, ex patetate rationis. Antecedens probatur. Qui recipit Extremam Unctionem v.g. potest habere voluntatem explicite, quæ proponat se amplius non communicaturum, post quia certò licet se statim moriturum: Ergo in susceptione Extremæ Unctionis, non includitur votum Eucharistiae.

Respondeo primò, negando Antecedens, nam etiam Confirmatio, Matrimonium, & Extrema Unctio, ordinantur ad Eucharistiam: nova Ioseph sumptionis sacramentalis, sed ad disponendum ad ejus effectum, qui est unio cum Christo, & vite æternæ, vel ad illum conservandam. Confirmatio roborat nos in fine, & reddit membra Christi fortiora, ad confitendum fidem ejus, & consequenter ad conservandam unionem cum Christo, quæ est effectus generalis omnium sacramentorum, principaliter tamen appropriatus Eucharistiae: & derivatus ab illa ut à fine: Extrema verò Unctio maxime ordinatur ad conferendam istam unionem cum Christo, in ultimo conflictu, ut præparet nos ad ultimam perseverantiam, & introitum in celum: & sic maxime respicit vitam æternam, quæ est proprius effectus Eucharistiae. Matrimonium significat conjunctionem Ecclesiæ cum Christo, & suo modo disponit ad illam conjunctionem: & cum Christo, quæ specialiter fit in Eucharistia; & similiter servit secundario, ad regendam vel mitigandam concupiscentiam, cujus repressio vel mitigatio, est maxima dispo-

Actio ad Eucharistiam, Ad probationem Antecedentis dicendum est, posse quidem hominem qui recipit Extremam Unionem, habere voluntatem explicitam, quā proponat se amplius non communicaturum; velle tamen non posse, quod Extrema Unio non ordinetur ad Eucharistiam tanquam ad finem, cum omnia sacramenta nova legis, ex sua natura & institutione id habeant unde propolium illud iterum non communicandi, tollit quidem seu impedit votum explicitum & formale Eucharistiae, non tamen votum ejus implicitum & virtuale, cum illud in receptione cujuslibet sacramenti imbibatur, ut ex supra dictis patet.

Respondeo secundò, dato Antecedente, negando Consequentiam; nam ut §. precedenti coroll. ostensum est, votum implicitum Eucharistiae in Baptismo (idem cum proportionem dicendum de Penitentia) speciali quadam ratione imbibitur, quā non includitur in aliis sacramentis; quia nimirum inchoatio vitae spiritualis, quā fit in Baptismo, specialiter ordinatur ad perfectionem & consummationem ejusdem vitae spiritualis, quā fit in Eucharistia, juxta illud quod ex Dionysio supra retulimus: *Non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per divinisimam Eucharistiam.*

Obijcies tertio: Si votum Eucharistiae esset necessarium ad consequendam primam gratiam, sequeretur quod ille qui suscipit aliquod sacramentum, aut facit actum charitatis, teneretur habere expressum desiderium communicandi, & recipiendi Eucharistiam, quamprimum possit: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam Majoris: Tum quia votum Eucharistiae quod dicimus esse medium necessarium ad salutem, non est explicitum & formale, sed duntaxat implicitum & virtuale: Tum etiam, quia desiderium communicandi solum est votum & desiderium Eucharistiae, ut particulare sacramentum est, & respectu particularis effectus ejus: votum autem Eucharistiae quod dicimus esse de necessitate salutis, fertur ad Eucharistiam ut est causa universalis aliorum sacramentorum, & quatenus habet incorporare nos Christo, illique nos perficere unire, qui est finis omnium sacramentorum, D

ut antea declaravimus.

ARTICULUS V.

Quandòam Christus instituit Eucharistiae sacramentum:

§. I.

Praemittitur quod apud omnes est certum, & referuntur sententia.

Christissimum est secundum fidem; sacramentum Eucharistiae fuisse institutum à Christo in nocte cenae ultimae, factae cum Discipulis, pridie quam pateretur: Idem aperte testantur Evangelistae, praesertim Matthaeus cap. 26. his verbis: *Cenavit autem eis, accepit Iesus panem, benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & comedite. Hoc est corpus meum.* Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: *Bibite ex hoc omnes, hic est enim san-*

guis meus &c. Id etiam habetur in Concilio Viennensi, Clementinā unicā de reliquiis & veneratione Sanctorum, & in Tridentino sessione 13. cap. 1. ubi sic dicitur: *Ita majores nostri omnes, quotquot in vera Ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc sacramento diservierunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile sacramentum in ultima cena Redemptorem nostrum instituisse.* Et cap. 2. *Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, in quo divitias divinisimae suae amoris veluti in nos effudit.* Idem proficitur Ecclesia in Canone Missae, verbis illis: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem &c.*

Tres hujus rei congruentias assertit S. Thomas hic art. 5. Prima est, quia cum Christus vellet in propria specie discedere ab Apostolis, congruum fuit, ut seipsum relinqueret in specie aliena. Quam rationem insinuat Emilienus homil. 4. in Pascha, his verbis: *Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus fideribus, necesse erat ut die cenae sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, ut coheretur fegiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium.* Secunda est, quia cum sine fide passionis Christi non possit esse salus, juxta illud Apostoli ad Romanos 3. *Quem posuit Deus propitiatorem per fidem, in sanguine ipsius,* oportuit ut omni tempore esset apud homines aliquod repraesentativum passionis Christi, subinde quod Christus pridie quam pateretur, suae passionis mox futurae, memoriale nobis exhiberet in sacramento Eucharistiae. Tertia, quia ea quae ultimò dicuntur & fiunt, maxime amicis recedentibus, magis memoris commendantur, eo quod magis tunc inflammatur affectus ad amicos, & ea ad quae magis afficimur, profundius animo imprimuntur, proindeque ut sacramentum corporis & sanguinis Christi, vehementius commendaretur Apostolis, congruum fuit ut Christus in ultimo suo discessu ab eis, ipsum institueret. Addi potest quod testamentum fieri solent ante mortem testatoris: unde cum Christus in Eucharistia, suum corpus & sanguinem Discipulis, & aliis fidelibus, quasi testamento legaverit, ut dicitur Lucæ 22. convenientissimum fuit, ut pridie quam moreretur, mirabile hoc sacramentum institueret.

In hoc, ut dixi, conveniunt omnes fideles, sive Latini, sive Graeci, sed magna & celebris est inter illos controversia, de die quā Christus ultimam cenam cum Apostolis fecit. Graeci enim, ut suum ritum & sententiam de consecratione Eucharistiae in pane fermentato tueantur, asserunt Christum, cenam illam celebrasse non die aut lunā 14. primi mensis, nam tunc non licebat Judaeis comedere fermentatum, ut patet Exodi 12. sed die aut lunā 13. quo tempore Judaei, non azymis, sed fermentatis panibus utebantur.

Sunt etiam quidam ex Latinis, ut Stella in Lucam, Oleaster, Luyfius, & alii, qui eandem sequuntur sententiam, diverso tamen ducti fundamento: Ideo enim volunt Christum manducasse Agnum lunā 13. quia (inquunt) ita lex statuebat: quod enim dicitur Exodi 12. Agnum immolandum esse lunā 14. ad vespertam, existimant debere intelligi de prima vespere, quae est finis lunae seu diei 13. Graeci verò, licet admittant Agnum debuisse manducari juxta legem, lunā 14. in secunda vespere, addunt tamen Christum anticipasse unā die, & manducasse illum lunā 13. quod colligunt ex eo quod Ioan. 18. dicitur quod Sacerdotes non introierunt in Praetorium (eā scilicet die quā Christus crucifixus est) ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha; Ex hoc

hoc enim videtur sequi, Christum qui in die precedenti comederat Agnum, anticipasse diem statutum in lege. Ut hæc melius percipiantur, & vera stabiliatur sententia, duo breviter hic præmittenda sunt, quæ Scripturæ Interpretes fuscè expendunt.

99. In primis sciendum est, Judæos menses computare solitos fuisse, secundum lunas, ita ut primum diem mensis cuiuslibet, à prima luna seu Neomenia notarent, anni verò initium lumerent à prima luna post veris æquinocetium; ita ut ab ea inciperet primus mensis dictus Hebraicè *Abib*, Caldaicè *Nisan*, Martio nostro correspondens, de quo dicitur Exodi 12. *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*, quia nimirum tali mente Deus à Pharaonis tyrannide eos eduxerat. Dierum verò tres differentias agnoscebant, scilicet legalium, naturalium, & artificialium. Dies legales accipiebantur à vespere unius diei, ad vespeream subsequenteris, juxta illud Levitici 23. *A vespere usque ad vespeream, celebrabitis sabbata vestra*. Ubi per sabbata intelligenda sunt quælibet festa maxime solemniora; nam eodem loco festum expiationis celeberrimum, vocatur *sabbatum requiescentis*. Vnde D. Thomas in 4. dist. 11. quæst. 2. art. 2. quæstion. 3. ad 3. sic ait: *Quamvis ante Christi resurrectionem, à mane in mane computaretur: tamen hoc erat speciale in solemnitatibus legis, quod computabatur dies à vespere ad vespeream*; eo modo quo in Ecclesia modò festa incipiunt, quoad officium, à prima vespere, usque ad secundam. Dies naturales accipiebantur apud Hebræos, sicut apud nos, à media nocte, in medium noctis sequentis vel ut aliquibus placet, & insinuat D. Thomas loco citato, ab ortu Solis, in ortum subsequentem. Dies verò artificiales condistinguebantur etiam sicut modò contra noctem, ita ut comprehenderent tantum illud spatium, in quo lux Solis apparebat.

100. Sciendum est præterea, inter festa Judæorum, duo maxime apud eos solemniora fuisse, nempe festum Paschæ, sive transitus, & festum Azymorum: ex quibus primum erat institutum in memoriam beneficii, quo Angelus vastator, transiens per Ægyptum, primogenitosque Ægypti interimens, Hebræos salvos & intactos reliquerat: secundum verò in recordationem alterius beneficii, priori succedentis, quo eadem nocte post interemptos primogenitos Ægyptiorum, Hebræi ex Ægypto festinanter egressi sunt, Ægyptiis urgentibus, ita ut cum non possent fermentare panes, præproperè azymos coxerint, ut Exodi 12. narratur. Inter has autem duas festivitates, hæc est notanda differentia, quod Pascha unà tantum die, eaque integrâ, scilicet 14. luna primi mensis, sub vespere celebrabatur, ut patet Exodi 12. Levitici 13. Deuteronomio 16. subindeque ejus solemnitas non incipiebat in vigilia præcedenti, sive in vespere lunæ 13. nec cum vigilia sabbati quietis concurrebat: At verò celebritas Azymorum complectebatur septem dies legales completos, quorum primus & septimus festivi erant, & solemnissimi, propter quod solemnitas primæ diei azymorum, quæ erat luna 15. incipiebat à vespere lunæ 14. & sic Pascha sive Pascha conjungebatur cum festo Azymorum; ita ut à cœna paschalis agni, comedendi cum azymis, usque ad vigesimum primum diem ejusdem mensis inclusivè, panis fermentatus intra domos Judæorum non extaret. Ita apertè ex Scriptura colligitur, nam Exodi 12. sic habetur: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Decima die men-*

A. *sis, tollat unusquisque agnum per familiam & domum suam, & servabit eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus, immolabitque eum universa multitudo Israel, ad vespeream; & edent carnes nocte illa, azymos panes, & comeditis sformantur: habetis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum solemnem Domino: septem diebus azymis medietis, in die primo non erit fermentatum in domibus vestris; dies prima erit sancta, & solummodo dies septima, eadem festivitate venerabitis. Hijs diebus.*

Græci, ut diximus, ut sciam ritum & doctrinam de confectione Eucharistiæ in pane fermentato, asserunt Christum Dominum carnem agni Paschalis, in qua hoc sacramentum instituit, non celebrasse prima die azymorum, sive luna 15. sed ipsam prævenisse, ita ut suum Pascha celebraverit luna 14. Martii, mortuus verò fuerit luna 15. in qua Judæi post vespeream suam Pascha immolabant, & incipiebant uti azymis. Latini contra ritum suum de confectione in azymo decedunt, affirmant Christum cœnam agni Paschalis, qua instituit sacramentum Eucharistiæ celebrasse die seu luna 14. mensis primi, ad vespeream, in qua incipiebat solemnitas primæ diei azymorum, indeque Christum in azymo, non verò in fermentato consecrasset.

S. II.

Vera sententia duplici consensione statuitur.

Dico primò, Christum cœnam agni Paschalis, die seu luna 14. mensis primi, ad vespeream celebrasse, subindeque eadem die sacramentum Eucharistiæ instituisse. Ita communiter Patres & Doctores Latini, imò & D. Chrysostomus, summatim Græcos autoritatis, homil. 85. in Mattheum.

Probat primum conclusio evidentibus scripturæ sacre testimoniis, nam Matth. 26. dicitur: *Prima autem die azymorum, accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Et postea dicitur Christum vespere facto cum discipulis cubuisse, & cœnasse; quod idem asseritur Marc. 14. & Lucæ 22. Sed prima dies azymorum, non est decima tertia mensis primi, quia tota die 13. comendebatur panis fermentatus, sed decima quarta, in cujus vespere incipiebant comedere azymos, & non habebat comedere fermentatum, aut illud in domibus habere, ut patet Exodi 12. verbis supra relatis. Ergo Christus non celebravit die decima tertia, sed decima quarta primi mensis, cœnam in qua comendit Pascha, id est Agnum paschalem, & sacramentum Eucharistiæ instituit.*

Nec rectè Euthimius primum diem azymorum explicat, ipsum pridie azymorum: Tum quia addit diem festum azymorum: Et autem dies festus, solus primus & septimus dies azymorum, ut concluditur verbis Exodi supra adductis. Tum etiam, quia credibile non est, Christum qui in omnibus legibus divinæ legis observantissimus, & qui ut ipse dicebat Matthæi 5. *non venit legem solvere, sed implere*, prævaricatum fuisse legem, anticipando diem pro hac celebritate institutum. Et certe, si hoc fecisset, justè potuissent Iudei hoc illi obprobere, nec tantum laborassent in querendis talibus.

Ad hoc respondet iterum Euthymius, fuisse licitum prævenire Pascha, quamvis non liceret ultra diem constitutum à lege differre.

Sed contra primò, quia inde maxima confusio in hujus festi celebratione accidisset, si fuisset cuiuslibet celebrare suam Pascha, quacunque die lunam decimam quartam antecedente.

Contra secundò: Hoc fingit Euthymius, nam Scriptura nullibi, ne apparenter quidem, id insinuat, sed potius contrarium docet aperte; Numeri, enim cap. 9. lex permittit quidem in favorem immundorum, ac peregrinorum, ut propter immundiciam, vel peregrinationem longinquam, extra terram Chanaan, Pascha suum in secundum mentem differant: imperat tamen ut illud celebrent ipsa luna decima quartà, sub vespere.

Probatur secundò conclusio, & magis adhuc impugnatur Græcorum sententia. Non est assignabilis causa sufficiens, ob quam Christus legaliter cœnaverit, pridie quam lex juberet: Quare enim, quoniam fuerit causa illa?

Respondent Græci, quia sciebat se in crastino morte præventum, non posse agnum comedere. Verum hæc causa nulla est, Christus enim non debebat servare legem, nisi quandiu viveret, subindeque non erat cui illud mandatum, quod mortem erat subsequiturum, antea impletur: sed satis erat ut ad complendam veritatem figuræ Agni typici, immolaretur in cruce.

Dico secundò, per vespeream diei seu lune decimæ quartæ, in qua lex præcipiebat immolari Agnum Paschalem, non debet intelligi ea quæ præcedebat diem seu lunam decimam quartam, sed quæ sequebatur, & quæ erat secunda vespere diei decimæ quartæ, & prima diei decimæ quintæ; proinde Christum eâ vespere Pascha cum Discipulis celebrasse, & sacramentum Eucharistiæ instituisse. Ita communiter docent Theologi, & Scripturæ Interpretes, contra Stellam, Oleastrum, & Laynum, supra relatos.

Probatur breviter: Lex ferebat manducandum esse Agnum, eâ vespere quâ incipiebat prohibitio uti fermentati; nam eius agni, & prohibitio fermentati, seu dies azymi, simul incipiebant: Sed hæc prohibitio non incipiebat in prima vespere lune decimæ quartæ, sed potius in secunda. Ergo &c. Major pater ex supra dictis, Minor probatur. Prohibitio fermentati non incipiebat nisi primâ die azymorum; Sed prima dies azymorum, erat tantum luna decima quinta, & inchoabat in secundis vespere lune decimæ quartæ: Ergo prohibitio fermentati non inchoabat in prima vespere lune decimæ quartæ, sed in secunda. Major constat, quia usus fermentati non erat prohibitus, nisi in diebus azymorum: Ergo antequam primam diem azymorum, non incipiebat prohibitio fermentati. Minor verò ex eo suadetur, quod si prima dies azymorum fuisset luna decima quarta, & incepisset luna decima tertiâ in fine, cum aliunde ultima dies azymorum esset luna vigesima prima, jam fuissent octo dies integri azymorum, cum tamen Scriptura Exodi 12. expresse asserat esse tantum septem.

Respondent Adversarii, luna decima tertia in fine, non fuisse prohibitum fermentatum, nisi quantum ad cœnam legalem, in qua comedebatur agnus, non verò in aliis cœnis, & quantum ad alios cibos; & primam diem azymorum simpliciter, non fuisse lunam decimam quartam, sed decimam quintam; & in hoc sensu verum

Tem. V.

esse, quod essent tantum septem dies azymorum. Addunt tamen, posse admitti octo dies azymorum secundum quid, quia luna decima quarta potest dici prima dies azymorum secundum quid, ex eo quod quantum ad cœnam legalem, non licebat uti fermentato in prima ejus vespere.

Verum si hæc responsio & doctrina vera esset, nullum haberemus fundamentum ad colligendum contra Græcos, Christum consecrasse in azymo: Sed hoc est contra omnes Doctores Latinos, etiam illos contra quos disputamus: Ergo &c. Sequela Majoris probatur; Latini nullum aliud habent fundamentum ad id colligendum, nisi quia non licebat uti fermentato, eo tempore quo Christus consecravit: Sed juxta solutionem datam, hoc fundamentum esset nullum: Ergo &c. Minor probatur, quia juxta illam luna decima quarta, ante secundam vespeream, non erat prohibitum fermentatum, nisi quantum ad cœnam legalem, quæ juxta Adversarios, perficiebatur in prima vespere lune decimæ quartæ: Sed Christus non instituit Eucharistiā in cœna legali, sed in communi & usuali, ut docet Tridentinum sess. 22. cap. 1. dicens quod Christus *vetere Pascha completo, novum instituit*, & Augustinus Epist. 108. ubi ait Christus prius comedit se Agnum Paschalem, & deinde Eucharistiā instituisse. Id etiam inquit S. Thomas in hymno quod edidit, verbis istis: *Post Agnum typicum, explevis epulis, corpus Dominicum dedit Discipulis*: Ergo si consecravit luna decima tertia in fine, potuit uti fermentato in institutione Eucharistiæ.

§. III.

Præcipua Græcorum fundamenta solvuntur.

Præcipua Græcorum fundamenta sumuntur ex variis Scripturæ locis, quibus insinuari videtur, Christum Pascha celebrasse cum Discipulis suis, antequam Judæi illud celebrarent, subindeque prævenisse diem à lege statutam, quæ erat decima quarta primi mensis.

In primis enim Ioan. 13. omnia illa quæ Christus gessit in cœna, facta dicuntur *ante diem festum Pascha*.

Secundò, Idem Evangelista cap. 18. ait quod in die passionis Domini, Judæi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha, id est Agnum Paschalem: Ergo illa die à Judæis manducabatur, subindeque Christus Pascha celebravit, pridie quam à Judæis celebraretur.

Tertiò, Capite 19. Christus dicitur mortuus in Parasceve Paschæ: Sed parasceve est totum tempus præcedens, in quo ea quæ ad Paschæ celebrationem necessaria erant parabantur: Ergo Christus mortuus est, antequam Judæi Pascha celebrassent, subindeque in celebratione Paschæ, & manducatione Agni Paschalis, diem à lege statutam anticipavit, & per consequens non die seu luna decima quarta, sed decima tertia, illud celebravit.

Denique, Christus non est passus die primâ Azymorum, quæ erat decima quinta mensis primi: Ergo decima quartâ, & per consequens die decima tertiâ, Pascha celebravit, & sacramentum Eucharistiæ instituit. Utraque consequentia patet, Antecedens probatur. Tum quia, cum in die solemni Azymorum nefas esset Judæis litigare, accusare, & jus dicere, Christum eâ die non puerunt ad mortem. Tum etiam, quia in die festo

Ec

nihil

nihil Judæis licebat facere, exceptis iis quæ ad velle-
cendum pertinebant, ut dicitur Exodi 12. & ta-
men ea die quâ Christus mortuus est, mulieres pa-
raverunt aromata & unguenta, ut dicitur Lucæ
23. Addi potest, quod dies sabbati quæ secuta est
immediatè mortem Christi, Joan. 19. appellatur
Dies magnus sabbati: quo nomine non designatus
fuit, nisi extitisset dies primus Azymorum, quia
non habuisset specialem aliquam magnitudinem
& solemnitate supra alia sabbata: Ergo Christus
non est passus die primâ Azymorum.

111. Propter hæc argumenta, Burgenfis, Lyranus,
Catharinus, & alii dixerunt, Christum manduca-
se quidem agnum Paschalem lunâ decimâ quartâ
in secundis vespers, sed Judæos illo anno, ex spe-
ciali dispensatione, distulisse hanc comestione-
m in lunam decimam quintam, quæ erat sabbatum,
seu prior vespers sabbati; quia enim populo mo-
lestum erat, duo festa immediata colere, cum nul-
lum opus servile licitum esset diebus festis facere,
etiam pro cibis parandis; & aliunde luna decima
quarta illo anno incidente in feriam quintam, pri-
ma dies Azymorum incideret in feriam sextam,
qua Christus passus est, consequenter potuerunt
ex dispensatione differre esum Agni in lunam deci-
mam quintam, ut sic primus dies festus Azymo-
rum celebraretur ipso sabbato.

112. Sed contra primò: Marci 14. dicitur, Christum
comedis agnum die primâ Azymorum, quando
Judæi Pascha immolabant: Ergo Christus & Judæi
eodem die immolabant Agnum. Item Lucæ 22.
dicitur: Venit prima dies Azymorum, in qua necesse
erat occidi Pascha, scilicet secundum legem, in
quam subinde non cadebat dispensatio; aliàs
si in illo anno fuisset dispensatio, non fuisset ne-
cesse illa die occidi Pascha, quia potuisset differri.

113. Secundò impugnat hæc responsio, destru-
endo fundamentum cuiuslibet Authores nituntur, &
ostendendo ipsos in idem incommodum inci-
dere quod vitare volunt: si enim illo anno prima
dies Azymorum fuisset celebrata in sabbato; sep-
tima dies, quæ erat etiam festiva, & eadem festi-
vitate qua prima venerabilis, ut dicitur Exodi 12,
incidisset in feriam sextam sequentem, quæ imme-
diatè præcedebat sabbatum; sic duo festa sibi &
immediatè successissent, etiam juxta Adversario-
rum sententiam.

114. Aliter ergo argumentis propositis respo-
nderetur. Ad primum enim dicendum, quæ à Christo gesta
sunt in nocte cænæ, dici ab Evangelista facta ante
diem festum Paschæ, sumpta die pro die artificiali,
prout distinguitur à nocte; non pro naturali, ut
complectitur noctem: unde non dixit ante festum,
sed ante diem festum. Quæ explicatio est Ca-
techismi Romani cap. de Eucharistia, & D. Tho-
mæ in 4. dist. 11. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula
3. ad 1.

Ad secundum cum eodem S. Doctore ibidem
in resp. ad 3. responderetur, quod quando Evan-
gelista ait, quod Judæi, die qua Christus crucifi-
xus est, non introierunt in Prætorium, ut non
cotaminarentur, sed ut manducarent Pascha;
perly Pascha non intellexit esum Agni Paschalis,
sed esum panum Azymorum, qui per septem
dies comederantur, aut victimarum, quæ per
dies Paschales offerrebantur, & quæ Paschata di-
cebantur, illæ enim non nisi à mundis comedi-
debant.

Ad tertium dicendum per parasceve Paschæ
non intelligi præparationem ad Pascha, sed pa-
rasceve quæ erat festum Paschæ, id est feria sexta

A intra festa paschalia illo anno occurrente
enim quamlibet feriam sextam appellabant pa-
rasceve, quia in ea præparabant necessarias res
sabbati sequentem, in quo non licebat
quam operari, nequidem cibos præparare. Quæ
explicatio confirmatur ex illo Marci 16.
parasceve, quod est ante sabbatum; & ex illo
Judæi ergo quoniam parasceverat, ut non
manerent in cruce corpora sabbati, & non
quibus patet, parasceve fuisse, non ad Pascha
sed ad sabbatum.

Ad quartam nego Antecedens, & ad primi-
ejus probationem dico, non esse certum ex his
tura, actus judiciales fuisse in hoc festo
bitos: vel Judæos facili potuisse evitari, pro
bono communis pro tunc ad eam legem non
neri.

B Ad secundam respondeo quod si prima
Azymorum, licet festo, licitum erat com-
cibos; ita & alia hujusmodi facere, quæ non li-
cebat facere in sabbatis; unde mulieres feriam
quæ erat prima dies Azymorum, parasceverat
mata. Adde cum D. Thomas loquitur de
4. opera misericordie non reputari inter con-
servilia, unde in die solemniter licebat aromata
sepulcrum præparare, quia hoc erat operum
ricordia.

C Ad id quod additur, responderet idem S. Do-
ctor ibidem ad 5. quod quæcumque dies sunt
diebus Azymorum, sabbatum remittitur, dicitur
magnus dies sabbati, propter geminam solen-
nitatem scilicet sabbati & paschæ, id est
paschaliū, inter quos septem dies Azymorum
computabantur.

§. IV.

Solvuntur argumenta contra secundam
conclusionem.

D Contra secundam conclusionem obijci-
tur primò Stella, Oleaster, & Laynus: Et ve-
perâ Judæi celebrabant Pascha, quæ pertinebat
lunam seu diem decimam quartam: Sed illam
seu diem decimam quartam, non pertinebat se-
cunda vespers, sed prima tantum; quia
lunâ solemnitates inchoabant à vespers die præ-
cedentis, & terminabant in vespers sequente, ita
ante vespers sequentem: Ergo Judæi celebra-
bant Pascha prima vespers diei decimæ qua-
rtæ, subindeque die decima tertia primi mensis.

E Respondeo concessa Majori, negando Min-
orem, ad cuius probationem, in primis dico, illam
esse quod dies festivi apud Judæos terminantur
ante secundam vespersam, nam ut supra dixe-
mus, incipiebant in prima vespers, & terminaban-
tur in secunda inclusivè: eo modo quo nunc in Ec-
clesia festa incipiunt quoad officium in prima ve-
peris, & durant usque ad secundam inclusivè. Ad-
do quod, celebras Paschæ apud Judæos non erat
festiva, nec alio modo colebatur, quam in immola-
tione & comestione Agni; sed prima ratione
Azymorum, quæ proinde incipiebat in prima ve-
pera lunæ decimæ quintæ, in qua, uno cibus Az-
ymis, & lactucis aggressibus, Agnus Paschalis
comederatur, ut dicitur Exodi 12.

Obijciunt secundò prædicti Authores: Eodem
pore immolabant Judæi Agnum, quæ prima

immolant illum in egressu de Aegypto. Sed in egressu de Aegypto, immolant Agnum luna decima quarta ad primam vespem, hoc est in fine diei naturalis decimae tertiae. Ergo eadem die & vespere illum immolabant, cum Christus Pascha cum Discipulis celebravit. Major videtur certa, tum ex duodecimo capite Exodi, tum etiam quia illa immolatio agni fiebat in memoriam prioris immolationis, & liberationis primogenitorum Israel. Minor vero probatur. In illa nocte qua Iudaei egressi sunt de Aegypto, non potuerunt Agnum immolare, sed ad summum in nocte praecedenti: At qui egressi sunt de Aegypto nocte qua terminabat lunam decimam quartam, & inchoabat decimam quintam: Ergo nocte praecedente, ea scilicet qua terminabatur luna decima tertia, agnum immolant. Minor habetur Exodi 12. & Numeri 17. ubi dicitur quod Iudaei profecti sunt de Ramesse, mense primo, deinde a quinta die mensis primi. Major vero, in qua est tota difficultas, probatur primo, quia nocte illa qua Iudaei primo immolant Agnum, usque ad ortum diei, nullus poterat exire de domo, juxta illud Exodi 12. Nullus vestrum egrediatur ostium domus suae usque mane. Secundo, quia post eum Agni, Iudaei petierunt plurima vasa aurea & argentea ab Aegyptiis, multamque suppellestem; quae omnia non potuerunt fieri eadem nocte. Tercio, quia Exodi 12. dicuntur exisse de Aegypto sexcenta fere millia peditum virorum, absque parvulis & foeminis: ad congregandum autem tantam multitudinem, quae in diversis Aegypti urbibus dispersa erat, necessarius fuit saltem dies integer, qui proinde interesse debuit inter eum agni, & exitum eorum. Demum Num 33. altera die à phase, seu Agni paschalis elu, Hebraei exiisse ex Aegypto dicuntur: Ergo non in eadem nocte.

Respondeo negando Minorem, & ad illius probationem, nego Majorem; ad cuius primam probationem, nego Antecedens, quod scilicet ea nocte qua Hebraei primo immolant agnum, nullus exierit de domo: neque enim Moyses praecipit ipsis, ut de domibus non egredierentur absolute nocte illa, sed ut non egredierentur, quousque compellerentur ab Aegyptiis: nam sic rem gestam esse habetur Exodi 12. Iussit Angelus omnes filios Israel, sanguine agni immolati ad occasum Solis, sub finem lunae decimae quartae, utrumque postem, & superliminaria domorum linire, ut sic notam illam advertens, domum ita rubricatam praereteret, & omnes, solosque primogenitos Aegyptiorum interficeret, quod & fecit; jubente interit Moysse, ut dum tanta perageretur strages, nullus Israelitarum de domo sua egredieretur. Surgens autem Pharaon nocte illa, cum & Aegyptus, invenerunt omnes primogenitos jacere exanimati: veriti autem, & ne ipsi pariter occiderentur, compulerunt statim Iudaeos egredi de Aegypto, sicque exierunt, durante adhuc nocte, ante ortum Solis.

Ad secundam respondeo Iudaeos jam jam egressuros, vasa illa argentea & aurea postulasse, & Aegyptios, praenimio desiderio quo optabant ut discederent, facile concessisse; unde propter nimiam festinationem qua cogeantur egredi, non potuerunt fermentare, quod argumento est, eadem nocte fuisse egressos.

Ad tertiam dicendum, duplicem distingui egressum filiorum Israel, alterum quando de terra Gessen, & singulis urbibus ac oppidis ejus, coacti sunt exire; & hoc contigit summo mane, ante ortum

A tum Solis diei decimae quintae, ut dictum est: alteram, quando jam in urbe aliqua congregati, omnes simul, ordinate progressi sunt; & hoc contingit vespere ad Solis occasum, in fine diei decimae quintae, quia urgebant semper Aegyptii; praemonuerat autem Moyses, in quem locum deberent congregari; & ad hoc necessarius saltem fuit unus dies, ut scilicet congregarentur.

Ad quartam respondeo, idem Hebraeos dici exiisse de Aegypto, altero die ab usu Agni, quia ad vespem lunae decimae quartae, Agnum comederant, & deinde sequenti mane egressi sunt de Aegypto.

ARTICULUS VI.

Nomina quibus hoc sacramentum insigniri solet, breviter recensentur, & ostenditur Agnum paschalem fuisse praecipuum eius figuram.

Agit S. Thomas art. 4. de nominibus quae huic sacramento tribui solent, & docet illa esse praecipue quinque: nam quatenus est commemorativum dominicae passionis, vocatur *Sacrificium*; ut est symbolum & caula Ecclesiae unitatis, *Communio*, vel *synaxis*; ut est praefigurativum fruitionis Dei, nobisque praebet viam seu auxilium perveniendi ad patriam, *Viatum*. Item hoc sacramentum Eucharistia dicitur, quod nomen à gratiarum actione dictum est; vel à bona gratia, ut volunt alii, & utrumque convenit huic sacramento, in quo mens impletur gratia, & praecipua gratiarum actio Deo redditur. Denique appellatur à Damasceno *Metalepsis*, id est assumptio, quia per illud Filii Deitatem assumimus, & fit veluti quaedam extensio Incarnationis erga singulos homines, ut docet Chrysostomus.

Plura sunt alia nomina, quibus SS. Patres hoc mirabile sacramentum insigniunt: Nam S. Ignatius Episc. ad Ephesios illud vocat *Gloriam Dei, & pacem Christi*, nec non *Pharmacum immortalitatis*. D. Augustinus lib. 1. de peccat. meritis cap. 24. *Vitam* illud appellat, & dicit hanc appellationem fuisse usitaram in Africa. D. Dionysius lib. de Eccles. Hierarchia illud vocat *Sacramentum sacramentorum*, & *Sacrificium divinisimum*. Tertullianus lib. de pudicit. *Sacramentum benedictionis*. Ambrosius Episc. 31. *Caeli mysterium*. Origenes tract. 35. in Matth. *Verbum nutritorium animarum*. Athanasius, *Panem beatitudinis*. Isidorus Pelusiota, *Fontem immortalitatis*. Petrus Chyrológus, *Aeterna vitae cibarium*, Prosper Aquitanus, *Poculum aeternitatis*. Augustinus, *Sacramentum spei*. D. Thomas, *Pignus futurae gloriae*. D. Cyprianus, *Alimoniam immortalitatis, & vitae aeternae portionem*. S. Cyrillus, *Vivificam benedictionem*. Rupertus, *Holocaustum salutis*. Chrysostomus, *Orbis terrarum decus*. Eligius, *Letitiam totius Trinitatis*. Demum D. Bernardus serm. in cena Domini, mirabili hujus sacramenti dulcedine illectus, in ejus laudem exclamat: *Potesse assimare quale vel quantum sit hoc Sanctum sanctorum, sacramentum sacramentorum, Amor amorum, Dulcedo omnium dulcedinum!* Illi concinit Matthaeus Episcopus Wormatiensis, qui hujus Divinissimi Sacramenti laudes, praeclaris his Encomiis, eleganter & devotè celebrat: *Redemptionis memoriale, pignus hereditatis*

ditatis aeterna, futura iucunditatis amabile praeludium, ar-
rha sponsae, locale divinum coelestius ei donatum; Ecclesia
militans cum triumphante suave glutinum, & unio fra-
terna, dum illam dulcedinem qua illa fruitur sine velamen-
to, ista habet sub sacramento; & si illa coelestis Ierusalem
habet Deum suum iucundius, ista in terra militans, habet
eum mirabilius.

121. Articulo sexto docet S. Thomas, sacramentum
Eucharistiae plures olim habuisse figuras, nimi-
rum oblationem Melchisedech, qui obtulit pa-
nem & vinum; Manna, quod habebat in se om-
nis saporis suavitatem, ut dicitur Sapient. 16. & va-
ria sacrificia veteris legis, praesertim sacrificium ex-
piationis, quod erat solemnissimum; sed praecipua
ejus figuram fuisse Agnum Paschalem; quia
perfectius representabat omnia quae ad ipsam per-
tinent: nam oblatio Melchisedech representabat
Eucharistiam solum quantum ad id quod est sacra-
mentum tantum, nimirum species panis & vini: Sa-
crificia veteris legis solum representabant Chri-
stum passum, qui est res hujus sacramenti; Manna
verò, ejus tantum effectum, gratia nimirum Eu-
charistiae dulcedinem & suavitatem praefigurabat:
Sed Agnus Paschalis quantum ad haec tria hoc sa-
cramentum representabat, quia manducabatur
eum panibus azymis, immolabatur ab omni mul-
titudine filiorum Israel; quae immolatio erat figura
passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur
Agnus; & denique quia per sanguinem Agni Pas-
chalis protegi sunt filii Israel à devastante Angelo,
& educti de Aegyptiaca servitute; quae eductio er-
at symbolum seu figura liberationis populi Chri-
stiani à servitute peccati, per gratiam justificantem
quae in hoc sacramento copiose confertur: Ergo
Agnus Paschalis fuit praecipua hujus sacramenti
figura. Unde Apostolus I. ad Corinth. 5. *Pascha no-
strum immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis
sinceritatis & veritatis.* Ubi Glossa ex Augustino:
Pascha transitus dicitur (inquit) quia tunc primum po-
pulus Dei Pascha celebravit, quando ex Aegypto Hebraei
fugientes, mare rubrum transierunt: Nunc verò figura illa
prophetica completa est, cum sicut ovis ad immolandum du-
ctus est Christus, cujus sanguine illinitis postibus nostris, id
est frontibus Crucis signo signatis, à perditione hujus saeculi,
tanquam à captivitate Aegyptiaca liberamur, & saluberrimum
transitum agimus, cum à diabolo transimus ad Chri-
stum &c. Legendus est D. Gregorius homil. 22.
in Evangelia, ubi totum Agni Paschalis mysteri-
um explicat ex professo, & in gratiam resurrectionis
Dominicae, Pascha Christiano sigillatim ap-
plicat.

DISPUTATIO III.

De materia Eucharistiae.

Ad questionem 74. Divi Thomae.

Cum hoc sacramentum sit institutum per mo-
dum convivii, ad reficiendam spiritualiter a-
nimam, duplicem habet materiam remotam
& transeuntem, ex qua conficitur, alteram ex qua
conficitur corpus, alteram ex qua sanguis efficitur.
De utraque in hac disputatione dicemus.

A

ARTICULUS PRIMUS

Qualis debeat esse panis, ad conficiendam
Eucharistiam?

§. I.

Praemittuntur quae apud omnes sunt certa, & reser-
sententia.

Supponimus ut de fide certum, materiam etiam
Scorpis Christi conficere, esse panem, idem
colligitur evidenter ex facto Christi Marci 14.
& Luca 22. ubi dicitur, Christum manduca-
visse panem, & illud in corpus suum convertisse
sicque Ecclesia semper intellexit, ut traditur in Co-
cilio Lateranensi cap. Firmiter, in Florentino, &
Decreto Eugenii, & in Tridentino sess. 13. & 14.
sapè: fuitque praefiguratum in oblatione Mel-
chisedech, qui obtulit panem; unde Christus Psal-
& ad Hebraeos 5. dicitur *Sacerdos in aeternum, secun-
dum ordinem Melchisedech.* Item Divina Sapientia
verb. 9. cunctos fideles ad Eucharistiam invitans,
sic ait: *Veni comedite panem meum &c.*

Per hoc excluduntur varii haereticorum errorum,
quos refert D. Thomas hic art. 1. Quidam enim
dicebantur Artotyritae (ut Augustinus dicit lib. de
haeresibus cap. 28.) offerebant panem & calicem
in hoc sacramento, dicentes à primis hominibus
oblationes de fructibus terrae & ovium fuisse edi-
bras. Alii verò, scilicet Cataphrige, & Peperini,
de infantis sanguine, quem de toto ejus corpore
minutus punctio vulneribus extorquebant,
Eucharistiam suam conficiebant, miscerentes
farinam panemque inde facientes. Hic adjungit
sunt Gnostici & Manichaei, quorum errores, pro-
pter modestiam, D. Thomas hic praetermittit
deditur: Hi enim in semine humano corpus Christi
conficiebant, ut de Gnosticis refert Epiphanius li-
b. 26. Vel in pane humano semine confectio, ut
de Manichaeis refert Augustinus, lib. de haeresibus,
cap. 46. Eodem errore referunt Victorius, & Bra-
sasmus, in scholiis ad Epistolam 54. S. Hieronymi, &
Bernardus Luceburgensis lib. 3. verbo *Papa*, &
verbo *Quintilianus*. Soto in 4. dist. 9. quaest. 1. re-
ferens Thomam Waldensem tomo 1. de sacram.
cap. 19. & Laurentium Beyerlinch in theatro vitae
humanae, verbo *Eucharistia*. Item Garino tomo 1.
praescriptionum, lib. 4. folio 631. Unde immen-
to Vazquez hic disp. 170. cap. 1. contendit, non
quam haereses illas extitisse; imò nullam hactenus
praeter errorem Graecorum de fermentatione, immo
solum fuisse circa materiam consecrationis corporis
Christi: hujus enim dicti falsitas, ex eo patet, quod
etiam his temporibus est Calvinistarum sententia,
panem & vinum ita esse hujus sacramenti materia-
as, ut tamen illis deficientibus, aliae possint eorum
loco subrogari, ut omne esculentum, loco panis
& omne poculentum, loco vini, ut docent Beza &
pist. 2. ad Tillium, Polanus lib. 5. Synagoga
Theologicorum cap. 56. Scarpheus de cena laeta
controv. 3. quaest. 1. & alii. Quia & sibi narratur
à viro fide digno, refert Adrianus Hostadius, item
22. de Eucharistia, non defuisse Ministrum, qui pro-
stulis panis deficientibus ad cenam peragendam,
singulis potexit orbicularem particulam fermenti-
nis, quod gallice *Saucisse*, sive *Boudin*, appellat-
tur.

Supponimus etiam ut certum & indubitatum apud Theologos, solum panem verum & propriè dictum, qui simpliciter & absolute est panis, esse materiam ad faciendum Corpus Christi. Sicut enim, quia ex Evangelio constat, Baptismum debere fieri in aqua, rectè colligitur solum aquam veram & naturalem, esse materiam Baptismi: ita quia idem Evangelium asserit, Christum panem consecrasse, pro materia hujus Sacramenti, & præcepisse discipulis, ut idem facerent, rectè inferitur, solum panem verum & propriè dictum, qui simpliciter & absolute est panis, esse materiam Eucharistiae. Unde massa cruda, aut torrida Sole, non est apta materia, quia panis usualis requirit, ut coquatur igne: sicut nec pasta oleo frigida, vel aqua elixa. Nec etiam amyllum, quia fit ex tritico corrupto, & ex eo non fit panis usualis, cum ejus materia non tam sit tritici farina, quam sac ex eo expressum, ut notavit Soro. Debet etiam massa, ut ex ea fiat panis sacramentalis, seu consecrabilis, esse coacta ex farina & aqua naturali. Unde ait D. Thomas hic art. 7. ad 3. *Si farina admiscetur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quam vera aqua, non possit ex eo confici Sacramentum, quia non est verus panis.* Nec obstat, quod opponit hic Cajetanus, de hoc dubitans, nimirum aquam non esse partem essentialem componentem, sed transuentem: est enim (inquit) panis tertia res relutans ex commixtione farinae & aquae, per pastae decoctionem. Non obstat, inquam, nam quidquid sit, an aqua sit materia componens, an transiens, certè talis panis non est usualis, nec consequenter aptus ad consecrationem. Idem dicendum de pane confecto ex milio, leguminibus, nucibus, aut castaneis, vel ex radicibus arborum, qualis est ille, qui fit in Insulis Americae, vulgoque *Casave* appellatur; ille enim non est panis simpliciter, sed secundum quid, nec usualis & communis, in quo Christus hoc Sacramentum instituit. Quare difficultas solùm restat de pane, qui fit ex granis aristas & spicas habentibus, & dicitur frumentaceus, latè sumendo nomen frumenti, prout est genus ad triticum, hordeum, siliginem, spelam, & similia; an nimirum quilibet ejus species possit esse materia sufficiens ad consecrationem, vel solus triticeus sit aptus ad illam? Item, an debeat esse azymus vel fermentatus? Gabriel enim & Cajetanus docuerunt panem ex quacumque specie frumenti factum, esse materiam aptam ad consecrationem. Eandem sententiam, excluso hordeo, sequitur Paludanus in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 4. ubi asserit aliquas Ecclesias consecrare in pane speltaceo. Græci autem schismatici putant esse de necessitate Sacramenti, quod panis sit fermentatus. Deum sunt aliqui, qui dixerunt, azymum esse materiam necessariam pro Latinis, fermentatum verò pro Græcis, ut indicat Glossa in cap. *Litteras*, de celebratione Missarum.

§. II.

Vera sententia duplici conclusione statuitur.

1. Dico primò: Solus panis triticeus est sufficiens materia Eucharistiae. Ita D. Thomas hic art. 3. & in 4. dist. 11. quæst. 2. art. 2. quæstionc. 1. & habetur expressè in Concilio Florentino in Decreto Eugenii, ubi de hoc Sacramento dicitur: *Corpus materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Nec rectè Cajetanus Concilium explicat de materia præcepti, non Sacramenti; aliàs enim sumibili-

dem dicit, materiam sanguinalis esse vinum de vite, & aquam naturalem esse materiam Baptismi, eodem modo responderi posset, loqui solum de materia præcepti; cum tamen nemo dubitet, vinum vitigineum esse materiam calicis, & aquam naturalem, materiam Baptismi, necessariam simpliciter, necessitate Sacramenti.

Ratio hujus conclusionis alia non est, quam Christi institutio, qui hoc Sacramentum instituit in pane usuali: Sed hic fit ex tritico, nam alius omnis substituitur in defectum hujus; unde nec panis simpliciter dici consuevit, sed cum addito panis hordeaceus, panis ex milio &c. Ergo solus panis triticeus est sufficiens materia Eucharistiae. Hac censetur Apostolica traditio, quam Ecclesiastica auctoritas confirmavit, ut testatur Catechismus Romanus.

Quam autem grana triticum sint, de quibusdam certum est, de aliis dubium. De hordeo, milio, avena, & leguminibus, certum est non esse triticum, sicque ex illis non posse confici panem sacramentalem, seu qui sit materia sufficiens pro consecratione. De siligine verò & spelta, probabile est esse species tritici, propter affinitatem accidentium; maxime quia, ut periti testantur, illa in malis terris ex grano tritici seminato nascuntur, quod rectè D. Thomas hic art. 3. ad 2. signum est specificæ identitatis, quia semper generans generat sibi simile in specie. Unde etiam probabile est, panem ex spelta, vel siligine, esse posse materiam Eucharistiae; & qui in necessitate in tali pane consecraret, putà ne homo moriatur sine Sacramento, vel ut in die festo non maneat totus populus sine sacrificio) fortè excusari posset, ob probabilitatem hujus sententiæ, ut aliqui Theologi existimant. Sed ego non consulerem, quia præceptum Ecclesiæ est non consecrare materiam dubiam, & aliunde quod infirmus communicet vel quod populus Missam audiat, non est simpliciter necessarium ad salutem, & carentia panis triticeus ab obligatione præcepti excusat.

Dico secundò, in utroque pane azymo & fermentato, validè consecrari posse, convenientiorem tamen esse azymum.

Prima pars hujus conclusionis determinata est in Concilio Florentino, sess. ultima, in litteris sanctæ unionis, his verbis: *Definimus in azymo sive fermentato pane triticeo Corpus Christi, & rati- ter confici.* Itemque prius docuerat Leo IX. in Epistola ad Michaelem Cerularium, Patriarcham Constantinopolitanum, qui anno Christi 1050. damnare cepit Latinos, quod panes azymos consecrarent.

Ratio etiam suffragatur: Ad consecrationem enim corporis Christi, quilibet triticeus panis est idonea materia: Atqui sive fermentatus sive azymus fuerit, est verus panis triticeus; pane enim fermentato usu quotidiano vescimur, defectus autem fermenti in azymo, non impedit, quin veri panis triticeus naturam habeat; quandoquidem de ratione veri panis solum est quod conficiatur ex farina triticea, naturali aqua subacta, & puro igne coquatur: ergo quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus, est sufficiens & idonea materia Eucharistiae.

Confirmatur: Certum est Christum non consecrasse in albo & rubro vino simul, sed in alterutro tantum; & tamen, Græcis fatentibus, utrumque est materia apta consecrationi; quia utrumque est vinum simpliciter & usuale: Ergo similiter, cum uterque panis, sive azymus, sive fer-

mentatus, sit usualis, & veniat intelligendus nomine panis simpliciter, uterque est materia sufficiens & idonea ad conficiendum Corpus Christi. Unde absurda & ridicula est sententia, quæ asserit azymum esse materiam necessariam pro Latinis, fermentatum verò pro Græcis: quasi verò Christus Dominus pro una Ecclesia vel gente, unam materiam instituerit, & aliam pro alia: nam pari ratione posset dici, quod etiam pro Ecclesia Gallicana, vel Hispana, aliam materiam instituerit, quàm pro aliis; quæ enim est major ratio, ut pro solis Græcis diverfam materiam Christus instituerit: cum solum unam Ecclesiam Catholicam instituerit, in qua non est distinctio Iudæi & Græci, nam idem Dominus omnium, ut dicitur ad Rom. 10.

10 Quod verò panis azymus sit convenientior (ut in secunda parte conclusionis asseritur) probari potest primò ex eo, quod Christus, cum primò *Art. 5* die Azymorum (ut disp. præcedenti ostensum est) Sacramentum Eucharistiæ instituerit, & consecraverit, pane azymo usus est; quandoquidem durante solemnitate Azymorum, quæ septem dies complectebatur, nullum fermentum, nec ullus panis, nisi azymus, in domibus Judæorum debebat reperiri, ut Exodi 12. præcipitur.

Addo quod, dato etiam & non concessio, quod Christus, ut volunt Græci, in celebratione Paschæ, legitimum ejus tempus, scilicet primam diem Azymorum, sive decimam quartam lunam, propter causam aliquam prævenire voluisset; consequens tamen non foret, eum fermentato in cæna ultima usum fuisse, sed azymo, quia sicut ipsius Agni Paschalis immolationem & esum observari voluit, ita & totum ejus ritum in lege præscriptum, qui inter alia habet, ut cum azymis & lactucis agrestibus comedatur, credendum est, ipsum observare voluisse.

11 Potest etiam suaderi eadem pars, hac ratione. Ille panis est materia convenientior ad consecrationem, qui magis congruit significationi proprietatum hujus Sacramenti: Sed talis est panis azymus in comparatione ad fermentatum: Ergo panis azymus ad consecrationem convenientior est. Minor verò probatur: quia in Scriptura azymum puritatem, candorem, simplicitatem, humilitatem, & incorruptionem denotat; quæ cum Christo in Eucharistia latenti, tum mystico ipsius corpori, propriè conveniunt; & contra verò fermentum, ut plurimum, in malam partem sumitur; significat enim hypocritism, Lucæ 12. *Attendite à fermento Phariseorum, quod est hypocritism; factum, quia panis fermento intumescit; & corruptionem, quia ad eam disponit panem, nec tam facillè panis azymus corrumpitur, quàm fermentatus.* Quæ omnia eleganter tangit Apostolus 1. ad Corinth. 5. his verbis: *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit: expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi.* Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitia & nequitia, sed in azymis sinceritatis & veritatis. Sinceritatis contra peccati corruptionem; veritatis, contra figuras legis veteris, ut ibidem interpretatur S. Thomas. Vel sicut ipse addit, secundum Glossam, sinceritatis, propter innocentiam à vitiis, aut novitatem vitæ; & veritatis, propter bonorum operum justitiam sive rectitudinem designandam.

12 Fateor tamen, ipsum Græcorum morem cele-

A brandi in fermentato, suis congruentius non esse; nam (præterquam quod fermentum quando, licet raro, in Scriptura bene sonat, Matth. 13. *Simile est regnum celorum fermentum*) designare potest gratiæ suavitatem, pacem quæ sapidiorem efficit fermentum, & charitatis fervorem, quæ fermentum à fervore in dicitur, quæ duo maxime Eucharistiæ conveniunt, atque cum sit Sacramentum amoris, & spiritus suavitatis. Præterea, ut notavit sanctus Thomas 4. contra Gentes, cap. 69, Romana Ecclesia offert azymos panes, eò quod Verbum divinum sine ulla commixtione carnem suscepit; id Græci offerunt fermentatum, quia Verbum divinum est carne, & est verus Deus & verus homo, sicut & fermentum commiscetur farinæ.

Alia etiam rationabilis occasio motus hujus Græcorum introducendi exitit: cum enim Apostoli, & Ecclesia universa, uterentur azymo in consecratione, exorta est hæresis Hebræorum, contententium legalia simul cum Evangelio servanda; in cujus erroris detestationem, SS. Patres voluerunt aliquandiu Sacramentum Eucharistiæ ex panis fermentato confici; extincta tamen hæresi illâ, Ecclesia Latina ad antiquum morem se recepit, Græca verò semel introductum tenuit, quem Latina non improbat, imò præcipit, ut unusquisque, juxta suæ Ecclesiæ ritum coneret; & prohibet, ne Latini in fermentato, nec Græci in azymo, corpus Christi consecrant: ut patet ex Decreto Eugenii in Concilio Florentino, in litteris unionis, & ex motu proprio Pii V. qui incipit, *Providentia Romani Pontificis*, anno 1565, ubi revocans omnes facultates vel licentias celebrandi, Græcos more Latino, & Latinos more Græco, subdit: *Quibusvis Presbyteris, tam Græcis quàm Latinis præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ, ac perpenæ suspensionis à divinis panis, districtius inhibemus, ut deinceps Presbyteri Græci præsertim avaritiam Latino more; & Latini, Græco ritu, hujusmodi sacramentum & facultatem, aut alio quovis prætextu, vel alia divina officia celebrare, vel celebrari facere non presumant.*

Idem prius statuerat Leo IX. in epistola ad Michaëlem Cerularium, Patriarcham Constantinopolitanum, ubi monet, ut unusquisque juxta Ecclesiæ suæ ritum celebrare sinatur, etiam in alieno solo versetur: ut cum verbi grati Sacerdos Græcus transiret per loca Latinorum, aut in illis commoratur aliquandiu; vel cum Sacerdos Latinus inter Græcos peregrinatur: quia rituum hæc consuetudines, non tam sua diversorum locorum particularium, quàm generalis ritus, quæ Ecclesiæ: conveniens autem est, ut quisque servet consuetudinem Ecclesiæ suæ, quando par illius est; tamen tunc potest, si velit, consistere se eorum ritui & consuetudini, inter quos peregrinatur, juxta caput illa autem, dicitur ex Ambrosio & Augustino sumptam. Communitè excipiuntur templa inter Latinos, Græci concessa, ut ibi propriam Ecclesiam habeant: in quibus, Græcis solum licet celebrare rita Græca, quia ibi non censentur Latini, neque ut peregrini. Similiterque in templis Latinorum, si quis in Græcia sunt, Latinis tantum licet celebrare ritu Latino.

Ex his intelliges, nec justum, nec laudabile fuisse quorundam zelum, qui Archiepiscopum Trapez, Metropolitam Græcum, in Gallia constantem, & Parisiis non ita pridem defunctum, per

multos annos in azymis consecrare coegerunt; ut A enim patet ex decretis Leonis IX. & Pn V. jam re-
latis, non potest Sacerdos Græcus, transiens per
loca Latinorum, aut in aliis aliquandiu degens, cog-
niad servandis ritibus Ecclesiæ Latinæ, cum non sit
pars illius, sed ad Ecclesiā Græcam simpliciter
pertineat.

Quæres, an instante morte, & obligatione su-
mendendi vel ministrandi Eucharistiæ sacramentum,
vel ad suppleendum sacrificium, liceat Latino in
fermentato, vel Græco in azymo consecrare?

Respondeo in primo casu non licere, quia cum
realis & sacramentalis huius sacramenti susceptio,
non sit necessaria necessitate mediæ, sed præcepti,
non obligat nisi cum debitis circumstantiis, in qui-
bus potissima est materia ab Ecclesiā præcepta, si-
corne liceret in eo casu sacram facere, cum vesti-
bus non factis, aut non jejuno. In secundo tamen
casu id licitum esset, imò ad id teneretur Sacerdos;
quia majus præceptum est integritas sacrificii, cum
sit divinum, quàm determinatio materiæ, quæ est
humanum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijciens primò contra primam conclusionem:
Frumentum est univocum ad omnes frumen-
tispecies, quæ sunt triticum, siligo, far, spelta, &
hordeum: Ergo & panis ex quocunque ex his granis
confectus, erit univocè & propriè panis, & per
consequens materia sufficiens Eucharistiæ, sicut
quia omne vinum de vite est univocum, quodli-
bet sufficit.

Confirmatur ex Cajetano: Sanguis ex diversis
cibis generatus est ejusdem speciei: Ergo & panis
ex diversis granis confectus.

Ad objectionem respondeo quòd licet frumen-
tum sit univocum physicè ad omne frumenti spe-
cies, non est tamen univocum moraliter, eò quòd
pro pane usuali veniat solus panis triticus. Dispar
est ratio de vino, quia quodlibet vinum de vite,
etiam moraliter, & in ordine ad humanum usum,
est univocè vinum.

Ad Confirmationem, concessio Antecedente,
nego consequentiam & paritatem: sanguis enim
generatur ex cibis, ut ex termino à quo, panis verò
ex granis ut materia ex qua inexistente & compo-
nente, idè quæ licet ex cibis diversæ speciei, non ef-
ficiatur diversus specie sanguis, grana tamen diver-
sæ speciei, diversi in speciei panem efficiunt.

Obijciens secundò: Materia Eucharistiæ est ve-
rus panis: Sed panis azymus non est verus panis:
Ergo non est materia sufficiens Eucharistiæ. Ma-
jor patet, Minor probatur. Vox græca unde no-
men *ἄζυμος* derivatur, significat elevare seu attol-
lere: Sed massa farinæ non attollitur, nisi vi fer-
menti: Ergo solus panis fermentatus est verus
panis, non verò azymus.

Respondeo etiam apud Græcos nomen *ἄζυμος*
licet deriveur à verbo quod significat attollere,
æque tamen dici de pane azymo ac de fermenta-
to: Lucæ enim 24. ubi legimus, *Cognoverunt eum
in fractione panis*, habetur nomen *ἄζυμος*, quod
ibi non potest significare panem fermentatum;
quandoquidem non durante Paschali tempore;
per septem dies non poterat reperiri fermentum
in domibus Judæorum, ut ex 12. & 13. capite
Exodici constat.

Contra secundam partem ejusdem conclusionis 24.
objiciunt Græci Schismatici, Christum in pane
fermentato hoc sacramentum confecisse, quod pro-
bant, quia illud instruit die seu luna 13. mensis pri-
mi, in qua Judæi non utebantur azymis sed fer-
mentatis panibus. Sed huic objectioni abundè sa-
tisfecimus disputatione præcedenti, ubi variis Scri-
pturæ & SS. Patrum testimoniis demonstravimus,
Christum luna tantum 14. ad vespertam, cenam
Paschalem cum Apostolis celebrasse, & Eucharis-
tiæ sacramentum instruisse. Adde quod, quan-
vis daretur Christum, Agnum Paschalem die 13.
comedisse, consequens tamen non est, ipsum in
cenā ultimā fermentato usum fuisse, sed azymo;
quia (ut suprà dicebamus) sicut Agni Paschalis
immolationem & esum observare voluit, ita & to-
tum ejus ritum in lege præscriptum, qui inter alia
habet ut cum azymis & lactucis agrestibus come-
debatur, credendum est ipsum observare voluisse.

Obijciens ultimò: Panis fermentatus est aptior
ad cibandum hominem, idè quæ magis usualis
& communis: Ergo convenientior est ad confi-
ciendum sacramentum Eucharistiæ, quàm panis
azymus.

Sed nego consequentiam, quāvis enim fer-
mentatus sit magis utilis, & aptior ad cibandum,
azymus tamen aptior est ad usum huius sacramen-
ti: Quia ut ait S. Thomas hic art. 4. in corp. *magis
competit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad u-
sum huius sacramenti: secundum illud 1. Corinth. 5.
Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epule-
mur in azymis sinceritatis & veritatis.*

ARTICULUS II.

An solum vinum de vite sit materia
calicis?

Non defuerunt Hæretici qui materiam remo-
tam sanguinis dixerunt esse aquam, qui pro-
pterea Aquarii dicti sunt; alii lac, ut refertur in
Concilio Bracharensi 3. alii mel. Cerrum tamen de
fide est, solum vinum esse materiam calicis, subin-
deque in nullo alio liquore distinguæ speciei à vino,
validam esse consecrationem, ut definit Florenti-
num, & confirmat traditio Ecclesiæ ab Apostolis
ad hæc usque tempora. Hujusque optima congru-
entia est, quia cum hoc sacramentum sit institutum
per modum convivii, non potuit sub convenienti-
ori materia instrui, quàm panis & vinum; quia sicut
hæc sunt cibus & potus corporis, ita sacramenta
sub eorum speciebus instituta, sunt cibus & potus
animæ.

Quod verò solum vinum vitis, propriè sit hu-
jus sacramenti materia, definit idem Florentinum
in decreto Eugenii, probatque D. Thomas hic art.
5. Primò quia Christus peracta huius sacramenti
institutione, dixit Matth. 26. *Non bibam amodo
de hoc genimine vitis*, Ubi ly hoc designat materiam
quæ erat in illo calice: Ergo erat vinum de vite:
Secundò quia solum vinum de vite propriè & sim-
plicitèr dicitur vinum, sicut solum oleum de olivis,
propriè & simplicitèr vocatur oleum. Tertiò,
quia vinum vitis magis convenit effectui huius sa-
cramenti, qui est spiritualis læticia, de illo enim dici-
tur Psal. 103. *Vinum lætificat cor hominis.*

Hinc colligitur primò cum eodem S. Doctore 24.
ibidem

ibidem in resp. ad 1. vinum malorum granatorum, A
aut pomorum, vel mororum, non esse materiam
hujus sacramenti, quia non est vinum de vite, Nec
acerum, quia non est vinum, sed vinum corrup-
tum; sicut cadaver non est homo, sed homo mor-
uus. Nec agresta seu succus expressus ex uva acer-
ba, quia nondum habet speciem vini, sed est in via
generationis, ut ait D. Thomas ibidem ad 3. Bene-
tamen multum, quia est simpliciter vinum de vi-
te, licet non perfecte purgatum & defacatum,
unde tale à Scriptura appellatur Acor. 2. *Musta
pleni sunt.* Potest etiam consecrari in succo expres-
so ex uvis passis, in quo fama est consecrare Aegy-
ptios, quia talis succus est vinum de vite, eoque per-
fectius, quo ab aqua humore purgatus. Nec ob-
stat quod uva ex quibus exprimitur sint passae, nam
hoc non variat succum intra folliculos contentum; B
secus si ob nimiam siccitatem opus esset ad expri-
mendum honorem nimia copia aquae, quia tunc
amitteret rationem vini communis & usualis. Ob
eamdem rationem non est idonea materia lora,
quae fit ex aqua injecta acinis, vel racemis in dolio
expressis, nisi illa sit in parva quantitate, quae con-
verti possit in vinum.

26. Colligitur secundò, vinum imbibitum in offa
panis, non esse aptum consecrationi, quia non habet
rationem potus, qualis debet esse materia
calicis.

Dices, Vinum consecratum in pane imbi-
bitum conservat Christi sanguinem: Ergo est aptum
consecrationi sanguinis.

Respondeo, concesso Antecedente, negando
Consequentiam: quia ad consecrationem requi-
ritur ut materia sanguinis possit initio consecra-
tionis demonstrari per modum potus: facta autem
consecratione, non est amplius necessaria talis de-
monstratio, sed sufficit si tantum retineat species
vini.

27. Colligitur terciò, succum inter folliculos uva-
rum inclusum, non esse aptam materiam consecra-
tionis, quia non est aliquid porabile, sed comestibi-
le: sicut in pomis & aliis fructibus continetur hu-
mor, qui exprimi posset in liquorem: & tamen
quandiu continetur in ipsis pomis, habet ratio-
nem cibi comestibilis, non liquoris potabilis:
materia verò calicis non debet habere formam ci-
bi, sed potus, juxta illud: *Bibite ex hoc omnes.*

28. Colligitur quartò, si vinum non sit totaliter
congelatum, sed solum in aliqua superficie, esse
materiam certam hujus sacramenti: si verò tota-
liter congelatum sit, & in duriciem versum, esse
materiam dubiam.

Prima pars hujus corollarii patet, quia vinum
illud ex tam parva congelatione neque amittit sub-
stantiam vini, neque formam potabilem, & facit
eisdem effectus quando sumitur, ac vinum non
congelatum: Ergo non est cur excludatur à ma-
teria sacramenti.

Secunda verò pars etiam constat ex contraria re-
te opinionum, quibus Authores inter se divisi sunt.
Nā pro parte affirmativa, quò dicit materia sacramen-
ti, stant plures gravissimi Theologi, ut Sylvester,
Soto, Angelus, Suarez, Vazquez & alii. Negati-
vè verò adherent Alanus, Ledesma, Armilla,
Nunno, & alii. Unde cum non liceat consecrare
in materia dubia, peccaret Sacerdos, quia vinum
totaliter congelatum consecraret. Si verò post
consecrationem congeleretur, debet liquefieri & sumi
cum reverentia, tanquam sanguis Christi, ut dicitur
in cap. in sacramento, de Consecrat. dist. 2.

ARTICULUS III.

An & quo jure admiscenda sit aqua vino
consecrando?

Fuit error Armenorum, ut constat ex de-
cretis Eugenii IV. in Concilio Florentino, &
quam non esse vinò consecrando admiscendam
quem sequuntur Haeretici nostri temporis. Ar-
canus verò lib. 9. de questionibus Armenorum
cap. 9. existimat mixturem illam necessarium
necessitate sacramenti, subindeque si Sacerdos
quam in calice apponere obliviscatur, non censet
sacramentum. Alii verò Theologi communiter
docent, talem mixturem solum esse de necessitate
praecepti, licet dissensio sit inter illos, an tale
ceptum sit divinum, vel solum Ecclesiasticum.

Dico primò, vino consecrando admiscendum
esse aquam, in modica quantitate.

Primo pars hujus conclusionis est omnino cer-
ta, utpote in variis Conciliis definita, praeter
in Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino
sess. 22. cap. 7. ubi dicitur, *Monet sancta Synodus
praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam
vino in calice offerendo misceant.* Et citatur
Concilium Carthaginense 3. cap. 14. & An-
tenense 3. cap. 1. Vident enim possunt aliter
jura, de Consecrat. dist. 2.

Hujus sacrae caeremoniae triplicem reddunt
rationem praedicta Concilia, & D. Thomas lib. 6.
6. Prima est, ob imitationem Christi, qui
vino aqua permixto, hoc sacramentum indidit
credunt, asseriturque in liturgiis D. Jacobi Ap-
stoli & S. Basilii, & testatur Clemens Romanus
lib. 8. Constit. cap. 17. his verbis: *Similiter et
licem miscens ex vino & aqua, & sanctificans,
tradidit eis dicens: Bibite ex hoc omnes.* Secunda
ob representationem passionis ejus, in qua aqua
simul cum sanguine exaltare ejus erit. Tertia
ob significationem effectus hujus sacramenti, qui
est unio populi fidelis cum Christo capite. Vinum
enim significat Christum, seu sanguinem ejus, a
qua verò populorum symbolum est, juxta illud de-
pocal. 17. *Aqua quas vidisti, populi sunt & gentes.*
Unde Hieronymus homil. de corpore Christi: *Cum
in sacramento aqua vino miscetur, Christus & popu-
lus incorporatur, & quadam quasi copula perfectae
charitatis unitur, ut possit dicere cum Apostolus, qui
nos separabit à charitate Christi? si autem aqua
semel permixta vino, non potest ad suam naturam
stantiam, nec à vino separari; ita fideles inter quos
si inseparabilia membra, capiti uno, id est Christo, sunt
observant, & ardentissimi religionis sectarii, ob-
dunt aliqui, mixturem illam conventus esse
ad significandum saltem seu tendentiam ad
in vitam eternam: juxta illud Ambrosii lib. 4. de
sacram. cap. 1. *Redundat aqua in calicem, & fit
in vitam eternam.**

Secunda etiam pars est D. Thomae hic art. 2. in
argumento sed contra, & patet, quia si modicum
quae infunderetur calici, periculum esset ne vinum
corrumperetur, & in mixtum distingeretur, quod
generaret, quod non esset idonea materia conse-
crationis. Et licet in Concilio Tridentino cap. 10.
dicatur, *Quòd aqua parvi sint vini, tamen non*

quia major est majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi; tamen postea in Concilio Florentino, in decreto pro Armenis, multo minor quantitas designatur; dicitur enim materiam calicis esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet. Unde quanto minus de aqua miscetur, tanto melius fit, & conformius mandato Ecclesiae, quia ly modicissima, significat id quod minimum esse potest in parvitate, dum tamen gutta illa aquae sit sensibilis, quia videri debet, ut constet quod sit infusa.

Dico secundo, mixtionem illam non esse necessariam necessitate sacramenti, sed solum necessitate praecepti, non Divini, sed Ecclesiastici.

Prima pars constat, materia enim calicis sufficienter salvatur in solo vino, quia Christus Dominus solum illud designavit in calice, dum dixit Matth. 26. *Non bibam amodo de hoc genimine vita.* Et Concilium Florentinum in decreto pro Armenis, declarans materiam calicis solum dixit, illam esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua misceri debet: quo genere loquendi significat materiam solum esse vinum de vite, mixtionem vero aquae pertinere solum ad conditionem, seu caeremoniam quandam accidentalem, non ad materiam sacramenti. Unde Catechismus Pii V. cap. de Eucharistia, postquam dixit mixtionem illam non posse praetermitti sine peccato mortali, subdit: *Si aqua desit, perficitur Sacramentum.* Similiter de consecrat. dist. 2. Can. 1. sic habetur: *Sivinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse.*

Nec obstat quod Cyprianus lib. 2. Epist. 3. ait, nempe non posse consecrari aquam solam, neque vinum solum, sed utrumque permixtum: hoc enim intelligi debet de necessitate praecepti, non de materia, *Eis qui sine mixtione aquae interdum consecrunt posse veniam concedi, quo indicat, male quidem fecisse, sed non invalidum sacramentum confecisse.*

Dices, Idem S. Doctor ibidem ait: *Sic calix Domini non est aqua sola, & vinum solum, nisi utrumque miscetur, quomodo nec corpus Domini potest esse sola farina, nisi utrumque adunatum fuerit & copulatum:* Sed mixtio aquae cum farina est de necessitate hujus sacramenti, ut constat ex dictis art. 1. Ergo & mixtio aquae cum vino.

Respondeo cum S. Thoma hic art. 7. ad 1. *Quod verbum Cypriani est intelligendum secundum quod dicitur, illud esse non posse, quod convenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur quantum ad id quod debet fieri, non autem quantum ad necessitatem; nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.*

Secunda pars conclusionis, quae asserit praeceptum miscendi aquam vino consecrando, non esse divinum, sed Ecclesiasticum, colligitur ex Tridentino supra citato, dicente *Praeceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent.* Ubi hoc praeceptum non dicitur Divinum, sed Ecclesiasticum. Et Florentinum non reprehendit Armenos omittentes hanc mixtionem, eo quod agerent contra praeceptum divinum, sed contra communem Ecclesiae consuetudinem, Alexander quoque 1. Epist. 1. cap. 4. & Concilium Triburense cap. 19. mixtionem aquae solum a Patribus traditam esse dicunt. Sancti autem Patres, praesertim Cyprianus, ideo vocant interdum hanc mixtionem, Traditionem Dominicam, quia Christus, ejus exemplum dedit, etsi non praeceptum. Sicut ergo

Tom. V.

A Christus, licet in azymo consecraverit, reliquit tamen arbitrio & praecepto Ecclesiae determinandum, an in azymo vel fermentato Sacerdotes consecrare debeant; unde etiam Graeci consecrant in fermentato, Latini vero in azymo; imò & ipsis Latinis, ad evitandam haerese Ebionitarum, aliquando (ut supra annotavimus) praeceptum fuit consecrare in fermentato. Ita potuit Christus, quando hoc sacramentum instituit, aquam vino consecrando miscere, & nihilominus hanc caeremoniam arbitrio Ecclesiae relinquere sub praecepto servandam. Ex quo

Inferes primo, posse in hoc praecepto, urgente causa, ab Ecclesia dispensari. Secundo, posse Sacerdotem, si desit aqua, consecrare in solo vino, ad perficiendum sacrificium inchoatum, quia integritas sacrificii est de jure divino; non tamen illud inchoare, quia melius est illud omittere, quam peragere sine debitis circumstantiis & caeremoniis. Tertio, non satis esse aquam miscere vino in dolio, vel vase, sed misceri debere in ipso calice continente vinum, & in ipsa celebratione Missae. Quod si per oblivionem non fuerit ante offertorium mixta, debet statim misceri, sine oblatione; non est tamen miscenda post consecrationem, quia tunc cessat significatio & tempus praecepti. Inferes demum, mortaliter peccare Sacerdotem, hanc caeremoniam ex industria, vel ex negligentia omittentem: nam

C licet permixtio aquae modicissima, secundum se absolute res parva & levis sit; mysterium tamen & significatio magna est; significat enim, ut supra diximus, unionem populi Christiani cum Iesu Christo.

ARTICULUS IV.

Utrum aqua infusa calici consecrando, immediate convertatur in Christi sanguinem; vel prius debeat converti in vinum, quam in sanguinem?

Primum est aquam infusam calici consecrando, converti in sanguinem Christi, ex vi verborum sacramentalium, & non remanere in propria specie, nec converti in aquam quae fluxit de latere Christi, ut communiter docent Theologi contra nonnullos Autores, quorum opinionem refert & refellit Innocentius III. in cap. cum Marthe, de celebratione missarum. Sed an haec conversio sit immediata, vel solum mediata, celebris est difficultas & controversia inter Theologos. Aquam enim infusam calici, immediate verti in sanguinem Christi, docent plures ex Recentioribus, inter quos praecipui sunt Agidius Coninck, Toletus, Alanus, Salmeronius, Delugo, Layman, Bernal, & Baronius in fine anni 1188. affirmans id esse de fide, semperque ita creditum fuisse in Ecclesia. E contra celebriores Theologi tum è Schola D. Thomae, tum è Societate Jesu, censent aquam illam non converti in sanguinem Christi, nisi mediate, ita quod prius debeat converti in vinum; subindeque si in aliquo casu, per accidens tempore consecrationis non sit in vinum conversa, non converti in Christi sanguinem, sed in propria aquae natura remanere. Pro hac sententia, erudita scripserunt opuscula ex nostris Hyacinthus Petronius, primum Sacri Palatii Apostolici Magister, postea Episcopus Morulensis, & Hyacinthus Choquetius, Doctor Lovaniensis, cujus

Ff

opuscu-

opusculum, continens viginti duo capita, habetur in fine tomi primi de gratia. Ex aliis verò, Guillelmus Estius, libro orationum Theologicarum, orat. 15. 16. & 17. & Basilius Pontius, Augustinianus, primarius Salmanticensis. Demum Catechismus Pii V. cujus verba infra referemus, dicit hanc esse omnium Ecclesiasticorum Scriptorum sententiam. Unde excessit Baronius, cum dixit aliam sententiam esse de fide, semperque receptam fuisse in Ecclesia.

§. I.

Conclusio negativa statuitur.

39. **D**ico igitur, aquam infulam calici consecrando, non converti in sanguinem Christi, nisi prius fuerit conversa in vinum.

Probatur primò authoritate Innocentii III. in cap. cum Martha, ubi ab Archiepiscopo Lugdunensi interrogatus, utrum aqua infula calici converteretur in sanguinem Christi: Relatis tribus sententiis, quarum prima dicebat, aquam illam converti in eam quæ manavit ex latere Christi; Secunda, quòd aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat, mixta vino, licet Physici contrarium asserant, quia aqua à vino per artificium separari posse contendunt; Tertia verò dicebat, aquam nullo modo converti in sanguinem, sed manere in propria specie: Pontifex elegit secundam opinionem ut probabilior, dicens: *Verum inter opiniones predictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari.* Ergo cum hæc sit secunda, & rationem asserat cur aqua in sanguinem Christi transubstantiatur, quia in vinum transit; existimavit Pontifex, probabilius esse aquam non transubstantiari in Christi sanguinem, nisi prius in vinum conversam.

40. Respondet Ægidius Coninck, secundam opinionem quam refert Pontifex, fuisse bimembrem; ita ut ex his qui tenebant aquam converti in sanguinem, aliqui assererent immediate converti, alii verò non nisi mediata, supposita prius ejus in vinum transmutatione: declarans verò Pontifex, quam verior sit sententia, approbat (inquit) secundam quantum ad hoc quod in illa asseritur, aquam converti in sanguinem; unde non nisi quantum ad hoc reassumpfit Pontifex secundam opinionem, per hoc indicans se abstrahere an immediate vel mediata convertatur; imò ex hoc quod dicit, aquam cum vino in sanguinem transmutari, videtur magis inclinari in eam quæ censet aquam tempore consecrationis in propria specie existentem, converti immediate in sanguinem; si enim jam conversa esset in vinum, non aqua cum vino, sed solum vinum in sanguinem converteretur.

1. Sed contra: Falsum est secundam opinionem quam refert Pontifex fuisse bimembrem, quin imò particulam causalem, cum in vinum transeat, significatur secundam sententiam censere; idè aquam converti in sanguinem, quia prius convertitur in vinum; unde D. Thomas hic art. 8. referens secundam illam sententiam, sic habet: *Ideo sicut ipse (Innocentius) dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem.*

42. Addo quod ipse Pontifex clarè mentem suam expressit lib. 4. de altaris mysterio cap. 3. in his verbis: *Aqua transit in sanguinem, eà scilicet ratione quòd aqua per admixtionem transit in vinum, & vinum per consecrationem in sanguinem; quis enim ambigat*

A *aquam in vinum transire, cum multo magis aqua infulatur. Nihil potest dici quod probandum hunc Pontificem stare pro sententia, & ad convincendum secundam sententiam quam in supra dicto rescripto tenet, & probabilior judicavit, non esse bimembrem, sed unicam, eamque asserere aquam converti in sanguinem; ex eo quod prius convertitur in vinum. Unde omnes Catechistæ de decretalem illam interpretati sunt, ita ut colligatur. Ad id verò quod Ægidius addit pro confirmanda sua solutione, patebit ex solutione argumentorum.*

Probatur secundò conclusio authoritate Catechismi Romani, qui in tractatu de Eucharistia cap. 4. hæc scribit: *Illud autem sacramentum non vertendum est, quemadmodum in sacra missa, quam vino adhiberi oportet, sic etiam modicam aquam addendam esse, nam Ecclesiasticorum scriptorum sententia & iudicio, aqua illa in vinum convertitur. Quod nihil clarius & expressius in favore nostræ sententiæ dici potest.*

Probatur tertio ex Florentino in decreto unionis Armenorum, in quo jubet Pontifex modicissimam aquam ante calicis oblationem esse vino admiscendam; ad quam rem faciendam aqua esse vino admiscendam: At ostendit Armenos, qui hanc caeremoniam non servabant, & corrigi quod Concilium Triburien. provinciale cap. 19. statuerat, nempe tertiam partem aquæ esse vino admiscendam: At ostendit ex causa moveri potuit ad hoc, nisi qui censu- mabat, aquam non prius in sanguinem, quam in vinum converti, tubiadeque præceptum modicissimam esse admiscendam, ut facilius posset ante consecrationem in vinum converti: In hoc censet Concilium, aquam infulam calici consecrando, non converti in sanguinem Christi, nisi prius fuerit conversa in vinum. Minor probatur.

Non enim moveri potuit Concilium ad præcipiendum modicissimam aquam vino consecrando admisceri, & corrigendum decretum Concilii Triburien. nisi vel quia tertia pars aquæ quam Concilium illud esse vino consecrando admiscendam statuerat, destitueret potum utilem; vel quia factò Christi conformis est modicissimam quam tertiam partem aquæ vino miscere; vel denique quia hoc magis convenit mysticæ significationi, tum aquæ ex latere Christi profluentis, tum unionis populi fidelis cum Christo: Sed nullà ex his rationibus ad hoc moveri potuit Concilium: Non quidem prima, cum adhuc tertia parte aquæ vino admixta, mixta potus utilis vini, ut Adversarij non negant; alioquin decretum Triburien. intellegendum continisset errorem, nullalque qui seculi decreto conformasset, consecrasset. Nec secunda, cum potius in sententia Adversarij concilio Christi conformis sit tertium partem aquæ miscere; eò quod (ut ipsi ajunt) Christus non potu usus est, quæli solebant Judæi, qui non potum aquæ vino miscabant, imò potum potenti ac generoso, quale ea regio fert. Neque tertia, nam ad significationem mysticam aquæ ex latere Christi profluentis convenit modicissimam partem aquæ miscere, non ab illis ementem, unā cum sanguine ex latere Christi profluentem, ut colligitur ex illo Joan. 19. Continuum est colligere, & qui vidit, resimantem potum corporeo visu aquam à sanguine differens.

Similiter mystica significatio unionis populi fidelis cum Christo, quæli solebant Judæi, qui non potum aquæ vino miscabant, imò potum potenti ac generoso, quale ea regio fert. Neque tertia, nam ad significationem mysticam aquæ ex latere Christi profluentis convenit modicissimam partem aquæ miscere, non ab illis ementem, unā cum sanguine ex latere Christi profluentem, ut colligitur ex illo Joan. 19. Continuum est colligere, & qui vidit, resimantem potum corporeo visu aquam à sanguine differens.

41. fidelis cum Christo æque benè potest per notabilem ac per modicissimam aquam exprimi; modò ad denotandam maiorem Christi sanguinis virtutem, vinum excedat aquam, quia maior est (inquit Triburiense citatum) *majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi*. Restat igitur, ut finis Florentini propter quem Triburiense correxit, fuerit, quia iudicavit aquam prius convertendam esse in vinum, quam in sanguinem.

42. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Si aqua non prius in vinum conversa fieret sanguis Christi, sequeretur quod in æquali, imò & in maiori quantitate vino admixta, converteretur in Christi sanguinem: Sed hoc dici nequit, ad quid enim deserviret tanta cura Ecclesiæ præcipientis sacerdotibus modicissimam aquam vino consecrando admiscere, si æque bene potest converteri in sanguinem Christi aqua, etiam si non sit modicissima, sed in æquali vel maiori quantitate ac vinum, dummodo illud non corrumpat, sicut defacto non corrumpit, quando vinum est potens & generosum; quia vinum fortius est ad resistendum aquæ, quam è converso; unde ut vincatur ejus resistentia, maxima pars aquæ requiritur: Ergo &c.

43. Respondet Egidius, negando sequelam, quia (inquit) ut aqua sit consecrabilis, debet ita à maiori quantitate vini absorberi, ut appareat conversa in vinum, licet de facto in vinum non sit conversa. Sed quero ab eo, unde habeat quod licet non sit necessarium aquam converti in vinum, ipsa tamen apparere debeat conversa, ut possit consecrari? Deinde, Apparentia conversionis rosæ calicis liquoris vino admixti, non facit quod ille liquor remanens in propria substantia sit consecrabilis: Ergo neque apparentia conversionis aquæ in vinum, efficit quod aqua in sua substantia remanens possit consecrari.

44. Dices cum Egidio, disparē esse rationem, cum aqua rosæ vino admixta, non sit materia hujus sacramenti, bene tamen aqua naturalis.

Sed contra primò, Scriptura, Concilia, & SS. Patres asserunt materiam hujus sacramenti esse genimen vitis, vinum de vite &c. Ergo temerarium videretur asserere aquam naturalem vino admixtam, ad materiam & integritatem hujus sacramenti pertinere.

Neque valet si dicas, Scripturam, Concilia, & SS. Patres, nomine vini quod dicunt esse materiam hujus sacramenti, intelligere vinum cui modicissima aqua infunditur, cum tale vinum sit potus usualis. Non valet (inquam) tum quia verba Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, propriè accipi debent, maxime cum de institutione vel materia alienius sacramenti sit sermo; sic enim nomen panis, quod frequenter usurpatur in Scriptura pro quocumque cibo, debet propriè accipi pro substantia quæ conficitur ex tritico, quando dicitur materiam hujus sacramenti esse panem: Sed vox illa vinum, non significat propriè nisi liquorem ex uvis expressum: Ergo solus ille liquor potest dici materia hujus sacramenti. Tum etiam quia vinum quod est potus usualis, est vinum limphatum, seu mixta aqua dilutum: Ergo si nomine vini intelligi debeat vinum prout est potus usualis hominum, quando à Scriptura, Conciliis, & SS. Patribus dicitur materia hujus sacramenti, sequitur non solum vinum cui modicissima aqua infunditur, sed etiam vinum limphatum, & mixta aqua dilutum, esse hujus sacramenti materiam, quod est erroneum, &

Tom. V.

A decreto Eugenii repugnans, cum in eo dicatur materiam hujus sacramenti esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet.

Contra secundò, illud solum est materia Eucharistiæ, quod à Christo institutum est pro illius materia: Sed aqua, etiam ut vino mixta, non est instituta à Christo ut materia Eucharistiæ, quia aqua non miscetur vino nisi tantum ex præcepto Ecclesiæ, ut patet ex verbis Tridentini articulo præcedenti relatis, & communiter doceat Theologi contra Armacanum: Ergo aqua, etiam ut mixta vino, hujus sacramenti materia dici nequit.

B Dices, Ecclesiam non instituisse illam aquam mixtam pro materia sacramenti, sed Christum instituisse ut id quod Ecclesia misceret, esset materia consecrationis.

Sed contra est, quia in designandis materiis sacramentorum, Christus nihil Ecclesiæ commisit, sed solum circa usum & administrationem illorum, ut constat ex Tridentino sess. 21. in principio. Sed materia maxime pertinet ad substantiam sacramentorum: Ergo illius designatio non est commissæ Ecclesiæ, nec voluntati Ecclesiæ relictum est, quod si præciperet miscere aquam, esset materia, si non præciperet, non esset; alias simili modo posset dici, quod si oleo misceretur alius liquor pro Extrema Unctione, etiam talis liquor redderetur materia hujus sacramenti, quia sic instituit Christus. Vel sal, quatenus aqua Baptismi, ex ordinatione Ecclesiæ miscetur, materia Baptismi dici poterit.

Neque obstat si dicas, quod Christus designavit pro materia matrimonii illum contractum quem Ecclesia validum esse decreverit: Ergo etiam potuit designare pro materia calicis illud quod Ecclesia præceperit & ordinaverit calici infundi. Hoc enim exemplum nullo modo quadrat, quia Christus designavit pro materia matrimonii contractum alias validum secundum naturam & leges talis contractus; unde conditio adjecta per Ecclesiam, ut contractus sit validus, non mutat materiam, neque facit ut id quod non est contractus sit materia sacramenti, sed solum ponitur illa conditio ad producendum in rerum natura verum & validum contractum secundum approbationem legalem: aqua autem non infunditur vino, ad hoc ut vinum reddatur verum ac proprium vinum, sed solum propter significationem mysticam; ideoque si non convertatur in vinum, non potest ab Ecclesia fieri materia sacramenti Eucharistiæ, ut rectè discit Joannes à S. Thoma hic art. 3.

Ex his facile deduci potest ratio præcipua & fundamentalis nostræ sententiæ: Illud enim solum convertitur immediate in sanguinem Christi, quod est materia consecrationis calicis: Sed solum vinum est hujusmodi: Ergo solum vinum immediate convertitur in sanguinem Christi; subindeque aqua infusa calici, non convertitur in sanguinem Christi, nisi fuerit conversa in vinum. major est evidens, ideo enim aliquid dicitur materia consecrationis, quia ejus substantia per verba consecrationis immediate transit in substantiam corporis aut sanguinis Christi. Minor verò patet ex jam dictis, ostendimus enim ex Conciliis & SS. Patribus solum vinum esse materiam Eucharistiæ, non verò aquam etiam ut ei admixtam, nisi prius fuerit conversa in vinum.

Nec valet quod ait Egidius, Concilia, & SS.

ff 2

Patres

Patres, dum ajunt solum vinum esse materiam consecrationis calicis, loqui de materia necessaria: aquam verò infusam calici, non esse materiam necessariam, sed liberam, & ex præcepto & ordinatione Ecclesiæ alteri adjunctam. Nam ut suprà dicebamus, materia cujuslibet sacramenti, sive sit necessaria, sive libera, à Christo fuit instituta; non verò ab Ecclesia, quæ non habet potestatem, nisi ad instituenda sacramentalia: admixtio verò aquæ vino consecrando, non est de institutione Christi, sed solum de præcepto Ecclesiæ. Adde quod distinctio materia necessaria & libera, solum admittitur à Theologis in sacramento poenitentiae, in quo peccata venialia dicuntur materia libera; quia non debent necessariò aperiri in confessione, ut subsistat sacramentum poenitentiae, illa tamen sola sufficere potest, quando non adest alia.

53. Denique suaderi potest conclusio, ex absurdo & inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia, nimirum quòd possit sanguis sub solis speciebus aquæ à vino separatis remanere: Sed hoc videtur absurdum, & Tridentini doctrinæ repugnans, ut patebit ex infrà dicendis: Ergo, &c. Sequela Majoris, etsi ab Adversariis negetur, videtur tamen manifesta, potestque probari, quia juxta Adversariorum sententiam, per hoc quòd aqua admiscetur vino, non convertitur in ejus substantiam, sed remanet in propria specie, toto tempore antecedente consecrationem, cujus evidens indicium esse putant, quòd per artem potest hujusmodi aqua à vino separari: quod si sit verum, fatendum necessariò est, species aquæ post consecrationem esse à speciebus vini separabiles, cum ipsa substantia aquæ non sit separabilis à substantia vini, nisi ex eo quòd accidentia utriusque substantiæ sunt ab invicem separabilia. Quòd ergo hæc supposita separatione, sanguis Christi esset sub speciebus aquæ, sic ostenditur. Vel illa species sic separata, continerent aliquam substantiam modo sacramentali, vel alicui substantiæ inhererent, vel subsisterent sine ulla substantia, nulli inherendo, & nullam continendo: neque enim est alius modus excogitabilis quo species illæ possent se habere. Tertium horum est prorsus absurdum & inauditum: si autem dicatur primum, habetur intentum, quia non possunt aliam substantiam modo sacramentali continere, nisi eam in quam fuerunt substantialiter transmutata, scilicet sanguinem Christi. Secundum verò non potest sustineri, quia nulla talis substantia potest rationaliter excogitari, cui species illæ inhaerant. Quæ enim? Non illa eadem numero quæ erat antecohsecrationem, quia contradictionem implicat, quòd idem numero viribus natura reproductur, maxime per solam separationem quæ contingit in proposito. Non etiam substantia ejusdem speciei, quia nulla potest assignari causa, nulla actio talis substantiæ productiva; sola enim separatio non habet hanc vim; imò nunquam contingit aliquam substantiam succedere in locum alterius ejusdem speciei. Non denique substantia diversæ speciei, quia facta illa separatione remanent accidentia aquæ, quæ tamen non possunt naturaliter esse cum substantia distinctæ speciei.

54. Confirmatur: Species continentes corpus aut sanguinem Christi, tandiu alterum ex illis continent, quandiu substantia conversà sub illis manserit, ut expresse docet Tridentinum sess.

A 13. can. 3. Sed per solam separationem aquæ à vino, non destrueretur substantia aquæ: Ergo species aquæ continent sanguinem Christi, in congruentur cum speciebus vini, eundem enim continebunt, facta separatione à speciebus vini.

Hæc argumenta adeò manifeste lunt, & tam evidenter probant sequelam Majoris principis, ut Egidius Goninck, qui illam negaverat, respondens ad auctoritatem illam Tridentinam, aliud latius se verat, neque Minorcm, alio rens probabiliter sustineri posse sanguinem Christi remansurum sub speciebus aquæ separatis.

Verùm Minor illa probatur primo ex I. dno citato, dicente post consecrationem manere duntaxat species panis & vini, & sub illa corpus & sanguinem Christi: Ergo non remanent species aquæ sub quibus continetur sanguis Christi.

Secundò, Si sub speciebus aquæ separatis contineretur sanguis Christi, sequeretur solam species aquæ posse consecrari, quod est hæreticum. Sequela probatur: Quidquid est capax terminum alicujus actionis, est etiam capax denominationis ab illa actione: Sed consecratio se habet ad sanguinem Christi, sicut actio & effectus suum terminum: Ergo illud quod sortum à vino est capax continendi sanguinem Christi, potest etiam separatim à vino consecrari.

C Tertio, Si sub speciebus aquæ separatim sanguis Christi contineretur, aqua, seu species aquæ, pertinerent ad essentiam hujus sacramenti, subindeque admixtio aquæ esset de necessitate sacramenti, & non tantum ex institutione & præcepto Ecclesiæ: Sed hoc dici nequit: Ergo, &c. Minor patet ex dictis contra Armacum articulo præcedenti, sequela verò Majoris probatur. Illud pertinet ad essentiam hujus sacramenti, cui convenit significatio sacramentalis. Sed si sub speciebus aquæ separatim sanguis Christi contineretur, illis significatio sacramentalis competeret: Ergo tales species ad essentiam hujus sacramenti pertinerent. Major patet, Minor probatur. Ideò species vini significantur tantum ad modum spiritualis potus animam exaltantis, quia sanguinem Christi realiter continent. Ergo si sub speciebus aquæ separatis, sanguis Christi continetur, illis pariter significatio sacramentalis conveniet.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objectiones primò: SS. Patres communiter & indistinctè docent aquam & vinum coconsecrari, & consecratione in sanguinem Christi converti. Sed hoc esset falsum, si aqua non converteretur in sanguinem Christi, nisi prius esset conversa in vinum: Ergo dicendum est, aquam infusam calici, immediatè in sanguinem Christi converti. Minor videtur manifesta, quod enim non est tempore consecrationis, non potest dici consecrari, aut in sanguinem converti: Sed si aqua debeat prius mutari in vinum, non erit tempore consecrationis: Ergo falsum erit dicere quòd aqua consecratur, & consecratione in sanguinem Christi convertatur. Major verò ex vi SS. Patrum testimonii declaratur: Ambrosius enim lib. 4. de sacram. hæc scribit: *Patet aqua in calicem mittitur, sed sit sanguis consecratione verbi celestis.* Et cap. 3. *Aut verba Christi calix est vini & aqua plenus: non verba Christi fuerint, ibi sanguis efficitur.* Damascenus lib. 1.

fidei cap. 14. Ex pane corpus, & ex vino & aqua (Christus) sanguinem suum efficit. Alia profert testimonia Baronius ad Annum 1188. quæ difficultate videntur. Refert enim verba Paschalis lib. de corpore & sanguine Christi cap. 11. dicentis: Aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed vertatur in sanguinem. Et Petri Blesensis tractatu de Eucharistia cap. 14. Post consecrationem sanguis bibitur, quia in sanguinem demutatur aqua. Idem docet Hidelbertus apud eundem dicens: Aqua in sanguinem vertitur. Demum idem confirmat Algerus ibidem, his verbis: Licet in mensa Domini tria consuevantur munera, sunt tamen duo per quæ sacrificatur, est aqua mixta prius vino, sed quando sacrificatur, non nisi sanguis erit. Ergo SS. Patres communiter docent, aquam & vinum consecrari, & consecratione in sanguinem verti.

Respondet concessa Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem dico quod ut aqua dicatur consecrari, & in sanguinem Christi converti, non est necesse quod ipsa sit formaliter tempore consecrationis; sufficit enim quod sit materialiter, id est quod materia quæ est sub forma vini, fuerit sub forma aquæ; sicut à simili alimentum dicitur converti in substantiam aliti, quamvis tempore quo fit hæc conversio, non sit alimentum formaliter, ex eo quod per varias alterationes & corruptiones prius fuit corrupta forma ipsius alimenti. Sic etiam Joan. 2. architeclinus aquam jam factam vinum, appellat aquam per ampliationem; & Exodi 7. dicitur: Devoravit virga Aaron virgas eorum, quod intelligendum est de virga conversa in colubrum. Ita ergo in proposito aqua potest dici converti in sanguinem Christi, per ampliationem, quia illud quod erat aqua, seu illud in quod aqua est transmutata, convertitur in sanguinem Christi.

Obijcies secundò: Christus in vino aqua mixto creditur consecrasse, ut dicit Tridentinum sess. 22. cap. 3. Sed non est verisimile tam brevi tempore illam aquam prius conversam fuisse in vinum, quam in sanguinem: Ergo immediate in sanguinem Christi transmutata est. Minor probatur: Christus non consecravat apponendo aquam modicissimam, quia miscebat aquam propter observationem temperantiæ, & consuetudinem illius regionis; esset autem ridiculum propter temperantiæ modicissimam aquam, unam scilicet guttam, vino infundere: Sed multa aqua non potuit brevi illo tempore quod inter consecrationem corporis & sanguinis sui Christus interposuit, in vinum converti: Ergo nunc non fuit prius conversa in vinum, quam in sanguinem.

Simile argumentum desumi potest ex Concilio Tuburienti: nam olim ex decreto hujus Concilii, tertia pars aquæ miscebatur vino consecrando: At verisimile non est, vel aquam illam conversam fuisse in vinum, antequam conversa fuisset in sanguinem; vel remansisse in sanguinem non conversam, nam hoc modo data fuisset populo occasio idololatriæ & adorandi aquam puram in calice una cum Christi sanguine contentam: Ergo &c. Idem argumentum & inconueniens currit in alijs duobus calibus qui non raro contingunt; quado scilicet sacerdos paulò ante consecrationem advertit non fuisse tempore oblationis calici appositam aquam, vel quando in ipsa sumptione advertit loco vini fuisse puram aquam; nam in utroque illo casu præcipit rubrica ut sacerdos apponat aquam, & statim consecret;

Tom. V.

tunc enim in brevi illo tempore aqua non potest converti in vinum: nec remanet in propria specie, alioquin, ut dicebamus, daretur populo occasio idololatriæ, nec posset verificari forma calicis; nam pronomen *Hic* cadit supra totum quod in calice continetur; & sacerdos illam aquam simul cum sanguine sumens, non maneret jejunos, atque adeò non posset aliam missam celebrare: Ergo saltem in illis casibus, aqua immediate in sanguinem Christi convertitur.

Respondet Christum Dominum, cum evidenter & comprehensivè cognosceret, quando aqua esset conversa in vinum, etiam si plus aquæ infunderet quam nos, tamè quando cōsecravit, jam aqua erat conversa in vinum. Addo quod Christus expectavit ut esset finita cœna ad consecrandum calicem, cum tamen panem durante cœnâ consecraverit, juxta illud Matth. 26. *Cœnantibus illis accepit Jesus &c.* & sic sufficiens tempus transit ut aqua illa converteretur in vinum. Deinde etiam non constat Christum Dominum non infudisse aquam in modica quantitate, quia licet regulariter limphatum vinum in magno temperamento biberet, tamen tunc quando cōsecravit, non est usus vino mixto, modo usuali, temperantiæ causâ, sed ob significationem mysticam, & propter mysterium: unde post consecrationem calicis dixit illud esse de genimine vitis, ut intelligeremus, quod licet infudisset aquam, tunc tamen totum illud erat vinum.

Dices, Illud vinum quod tunc Christus consecravit, erat vinum usuale: Sed vinum usuale non est vinum purum, sed vinum limphatum, seu multâ aquâ dilutum: Ergo Christus non consecravit vinum cui infusa esset aqua in modica quantitate.

Respondet vinum limphatum esse usuale, si taliter sit mixtū, quod sit conversum in vinum; si verò non sit conversum, sed fiat quoddam tertium ex vino & aqua, non est vinum usuale, licet potus usualis dici possit: aliud enim est vinum usuale, aliud potus usualis; quia usualis potus potest esse vel ex vino multâ aquâ diluto, vel ex alijs liquoribus; vinum autem usuale, non nisi vinum esse potest, quod non solum pro potu, sed etiam pro alijs usibus servit.

Ad aliud argumentum desumptum ex decreto Concilii Triburiensis, in primis dico hoc Concilium provinciale quoad hoc correctum fuisse à Florentino universalis, præcipiente modicissimam aquam vino consecrando infundere.

Respondet secundò, licet vino consecrando tertia pars aquæ infundatur; quia tamen vinum majoris est activitatis quam aqua, illiusque resistantiam facile superare potest, præsertim quando est potens & generosum, intra breve illud tempus quod ab offertorio ad consecrationem intercedit, potest tertiam partem aquæ ei admixtam, in suam substantiam convertere. Cum verò sacerdos advertens non fuisse tempore oblationis appositam aquam calici, illâ adhibet, & statim consecrat juxta præscriptum rubricarum; si in brevi illa mortua, aqua non sit conversa in vinum, in sanguinem Christi non convertitur, sed manet in propria specie. Propterea tamen non datur populo occasio idololatriæ, quia cum adoratio fidelium, fide dirigatur, fertur solum ad sanguinem Christi latentem sub speciebus Eucharisticis, non verò ad alia quæ per accidens iis adjuncta sunt; sicut si inter hostiam consecratam crinis insertus sit, nullus tamen creditur ipsum

FF 3

tum

sum adorare. In eo etiam casu verba consecrationis verificantur, quia non respiciunt absolute quidquid in calice reperitur, sed tantum materiam consecrationi aptam. In eo demum casu sacerdos jejunos censetur, quia totum sumit per modum unius sacramenti, sicut si hostia consecrata esset admixta aliqua particula farinæ hordeaceæ; vel sicut quando gutta aquæ per fauces sacerdotis os lavantis, casu elabitur.

63. Obijcies tertio: Aqua mixta vino non potest converti in ipsum: Ergo si convertatur in sanguinem Christi, id fit immediate. Consequentia patet, Antecedens verò probant Adversarij, Primo ex eo quod Aristoteles, Plinius, & omnes Medici, atq; Chymici, affirmant talem conversionem esse impossibilem.

Secundò, quia experientia docet, aquam mixtam vino, etiam multo tempore post illam mixtionem, posse à vino separari, per immisionem medullæ junci, aut per spongiam oleo infusam.

Tertiò ratione: Non enim potest hæc conversio fieri, nisi vinum alteret & corrumpat aquam: Sed vinum non potest hoc præstare: Ergo hæc conversio aquæ in vinum fieri nequit. Major patet, Minor probatur. Nam vinum non potest aquam corrumpere qualitatibus symbolis, putà humiditate, & frigiditate, quia simile non agit in simile; neq; etiam qualitatibus dissymbolis, putà caliditate, quia calor non continetur in vino formaliter, sed virtualiter tantum; unde cum calor virtualis non agat nisi prius irritatus & excitatus ab illo subjecto in quod agit; aliunde verò non possit aqua excitare calorem vini, ed quòd ipsa omni calore destituta sit; non poterit vinum per calorem corrumpere aquam: Ergo illam nullo modo corrumpere potest.

Deniq; idem Antecedens suadetur: Si vinum posset aquam in suam substantiam convertere, per mixtionem aquæ vinum redderetur fortius & vegetius: Sed hoc dici nequit, cum experientia constet, quòd virtus vini cui aqua aut guttatim aut tota simul infunditur, sensim deficit, & tandem evanescit, ita ut non percipiatur vinum, sed videatur in aquam conversum. Sequela verò probatur, quia ignis & alia corpora simplicia sunt vegetiora, quando augentur per aliorum in se conversionem: Ergo similiter vinum fieret vegetius & fortius per mixtionem aquæ, si eam in suam substantiam transmutaret.

64. Respondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem, quoad Aristotelem, dico eum falsò omnino à Conincko citari, cum oppositum doceat lib. 1. de generat. cap. 5. lect. 14. apud D. Thomam, & cap. 10. lect. 25. unde S. Thomas infra quest. 77. art. 8. ait: *Gutta aquæ multo vino permixta, transit in speciem vini, ut dicitur 1. de generatione.* Medicis autem & Chymicis opponimus præter Aristotelem, Albertum magnum, D. Thomam, & omnes ejus Discipulos, Alenssem, D. Bonaventuram, Scotum, & plures alios; imò innocentium III. supra citatum, qui opinionem asserentem aquam transubstantiari in sanguinem, cum in vintum transeat, mixta vino, ut probabiliorum elegit, subindeq; verius & probabilius esse censuit, aquam mixtam vino posse in ipsum converti.

Ad secundam dico cum D. Thoma in 4. dist. 10. in expositione litteræ, id quod per artem chymicam separatur à vino, non esse aquam, sed aqueum humorem, hujus signum est, quòd ex puro vino potest etiam extrahi: dicitur verò a-

A queus humor, quia est quodammodo similis quæ, quamvis substantialiter sit vinum transubstantiatum.

Dici etiam potest, quòd si aqua illa ex vino extracta, sit vera aqua, generatur tunc ex vapore vini cui aqua admixta fuerat, & in illud condensata, attracta à medulla junci, aut spongia oleo imbuta; eodem prorsus modo quo ex terra, pore attracta à Sole generatur aqua in medullæ gione aëris. ut docet Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 9.

Ad tertiam dico posse vinum duobus modis corrumpere aquam, in parva quantitate submixtam: uno modo per divisionem, rationemque illa modica aqua dividitur in partes minutas, sub quibus non potest forma aquæ manere, cui consequenter succedit forma vini, ut verò aliqua alia; tum quia ab ipso vino dicitur divisio; tum etiam quia illud est corpus unum circumdans partes aquæ. Secundo potest vinum corrumpere aquam per actionem, agendo in illam, non per qualitates symbolas, sed per symbolas, scilicet per calorem virtuales. Nec verum est calorem virtuales non agere, nisi prius excitetur à calore formali subjecti in quod agit, ut patet in calce, quæ solà aqua postea, si tum ferret. Addi etiam potest, ignem agere per aliquam qualitatem innominatam, ipsam formaliter efficientem, quam appellamus calorem virtuales, ed quòd producat effectus proprios caloris, sicut lux Solis dicitur ob eandem rationem calor virtualis.

Ad quartam, nego sequelam Majoris, dicit probationem illius, concessio antecedentis, per consequentiam, & paritatem. Ratio vero dicitur est, quia cum in igne & in alijs corporibus simplicibus, qualitas per quam agunt, sit proprietas ab eorum substantia per simplicitudinem emanationem proveniens, facile ex seipsis repant damnum, quod ex resistentia contrarij ceperunt; quod in vino & in alijs mixtis, propter oppositam rationem contingere nequit, unde non est mirum, si virtus eorum sensim deficiat.

Obijciunt ultimò Adversarij: Multò certius est, totum quod continetur in calice, post legitimam consecrationem, in sanguinem converti, quam aquam prius converti in vinum; quia primum asserunt communiter Patres & Theologi, imò & quidam volunt esse de fide, secundò verò negatur à pluribus: Ergo non potest prius in sua veritate & certitudine pendere à posteriori. Consequentia probatur, quia posterius non potest habere majorem certitudinem, quam prius; nec certum ab incerto in sua veritate pendere.

Ad hoc argumentum cui potissimum consistit Adversarij, & quod apud illos palmarium est, & in hoc litterario certamine, veluti Achillem, facile responderetur, concessio Antecedente, per consequentiam; ad cujus probationem dicendum est, nihil ob stare in bono discursu. Consequens esse inter dum certius Antecedens, non quidem vi illationis præcisæ, & quatenus pendet ab illo, sed quatenus potest habere aliunde specialem gradum certitudinis, putà quia aliunde est communiter receptum in Ecclesia contingit in proposito. Potestq; asserti in littera manifesta, nam hæc propositio, *humana creatura non existit sine propria substantia*, dependet in sua veritate ab illa, substantia creata dissimulatur realiter à natura, ita quòd si hæc effectus

prior non posset esse vera; & tamen prima certior est, quia aliunde est de fide, non verò practice quatenus dependet ab alia propositione.

ARTICULUS V.

An materia consecranda debeat esse præsens Ministro, & sub certa quantitate?

67. Dico primò, ut validum fiat sacramentum, materia ejus debet esse præsens sacerdoti consecranti. Ita D. Thomas in 4. dist. 11. quest. 2. art. 1. quest. 3. ad 1. ubi sic habet: *Ipsa forma pronominis demonstrativo utens ostendit quòd materia consecranda debet esse coram sacerdote, unde sacerdos, existens in domo sua, non posset consecrare panem quæstus in altari.* Quibus verbis duas insinuat S. Doctor pro nostra conclusione rationes.

68. Prima & fundamentalis est, quòd pronomen *Hoc*, vel *Hic*, contentum in forma consecrationis, significat rem præsentem; unde falsa esset forma, si materia esset absens.

Secunda est ab inconvenienti: si enim materia non deberet esse præsens sacerdoti consecranti, sequeretur sacerdotem existentem Parisijs, & domo sua posse consecrare omnes hostias existentes in Ecclesia, imò & quæ sunt Romæ, & in omnibus totius mundi civitatibus, quòd absurdum & falsum esse constat. Ex quibus

69. Inferes primò contra Majorem, non posse sacerdotem consecrare hostiam à tergo positam, quamvis eam in speculo videat, quia non potest eam demonstrare pronominis *Hoc*, sed solum ejus similitudinem relucens in speculo, quæ non est materia hujus sacramenti, vel consecrationis.

70. Inferes secundò, posse sacerdotem consecrare hostiam in pixide occlusam, vel latentem sub alijs, aut sub linteis, quia est moraliter præsens ratione continentis.

Dices, Infans intra uterum matris existens, non est moraliter præsens ut possit baptizari suscipiente: Ergo nec hostia intra pixidem existens.

Respondeo negando consequentiam & paritatem, infans enim debet physicè abluì, ad quòd requiritur physica præsencia subiecti abluendi; hostia verò non debet verbis consecratori physicè tangi, adeòq; sufficit moralis ejus præsencia.

71. Dico secundò, sacerdotem validè posse consecrare materiam, quantumcumq; sit magnitudinis, dummodo illi moraliter præsens esse possit. Ita D. Thomas hic art. 2. in corp. contra aliquos qui dicebant quòd sacerdos non poterat consecrare magnam quantitatem panis aut vini, putà totum panem qui venditur in foro, aut totum vinum quòd est in dolio. Est etiam contra Alensium, D. Bonaventuram, Paludanum, & alios, asserentes materiam consecrandam esse determinatam quoad maximum, non quoad minimum; quia (inquit) quantitas materia consecrandæ sumi debet per ordinem ad usum fidelium, propter quem hoc sacramentum est institutum: Ergo tanta & non major consecrari potest, quanta probabiliter sufficit ad usum fidelium. Addunt quòd virtus sacerdotis & verborum finita est: virtus autem finita habet de se terminum certum ultra quem non potest operari.

72. Probatur tamen conclusio ratione fundamentalis. De fide est Christum dedisse sacerdotibus potestatem consecrandi panem & vinum, & nullà constare auctoritate, vel traditione, aut ra-

73. A tione, Christum limitasse hanc potestatem ad certum terminum magnitudinis, quò major, licet sensibiliter præsens, consecrari non possit: Ergo temerè limitaretur: Major est certa ex Scriptura & Concilijs, Minor verò patebit ex solutione objectionum.

Confirmatur: Hoc sacramentum non consistit in usu, sed in consecratione materiae, quamvis ordinetur ad usum ut ad effectum posteriorem: Ergo salvatur ejus essentia in sola materia debite applicata, cum certa forma & intentione ministris.

Potest etiam suaderi conclusio ratione D. Thomæ, quæ sic breviter proponi potest. In omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiae sumitur ex ordine ad finem, sicut in terra tantum debet esse materia, quantum sufficit ad secundum: in hoc autem distinguuntur res naturales ab hoc sacramento, quòd illa habent determinatam quantitatem, per comparisonem ad formam determinatam; hoc verò sacramentum, per comparisonem ad usum fidelium: Sed numerus fidelium est indeterminatus: Ergo & materia hujus sacramenti. Neq; enim oportet quòd determinetur per comparisonem ad numerum fidelium qui nunc occurrunt, aliàs sacerdos habens tantum centum parochianos, posset tantum consecrare centum hostias, sed comparatio debet fieri circa populum qui potest occurrere: numerus autem fidelium qui occurrere possunt, non est determinatus, cum & multi & iidem sæpius communicare possint: Ergo &c.

74. C Ex quo solum manet primum fundamentum adversæ sententiæ. Ad illud verò quòd additur, dicendum est virtutem sacerdotis esse quodammodo infinitam, quia cum se habeat per modum instrumenti, agit in virtute Dei, quæ infinita est.

Dices, In forma consecrationis vini sic dicitur: *Hic est calix*: Ergo oportet vinum contineri in calice, subindeq; ejus quantitatem esse determinatam, & calici proportionatam.

75. D Sed nego consequentiam, nam cum dicitur, *Hic est calix &c.* est figurata locutio, in qua continens sumitur pro contento, idemq; significat, ac si solum diceretur, *Hic est sanguis meus*, sicut Matth. 26. & Marci 14. habetur: unde etiam si vinum non esset in calice, sed in terra diffusum, consecrari posset.

Addo quòd, quamvis nomine calicis, vas in quo vinum consecrandum continetur intelligeretur; tamen ex quantitate calicis non rectè colligeretur quantitatem vini consecrandi esse determinatam; tum quia dato quocumq; calice, potest dari alius major: tum etiam, quia potest sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multas hostias.

76. E Dico tertio, qualibet pars panis & vini, quantumcumq; parva, dummodo sit sensibilis, & sufficienter præsens, si sit in toto continuo, si extra est apta materia consecrationis. Ita S. Thomas hic art. 2. in argumento *sed contra*.

Probatur breviter: Illud potest validè consecrari, sub quo potest poni corpus Christi: Sed corpus Christi potest poni & existere sub qualibet parte panis & vini, quantumcumq; parva, sub qua potest esse substantia panis & vini, quia corpus Christi est sub speciebus, ad modum ipsius substantiæ panis & vini: Ergo si aliunde

talis

talispars sit sensibilis, & sufficienter præfens, A potest valide consecrari.

77. Ex quo inferes, partem minorem, minimo naturali conjunctam, posse consecrari, non autem separatam; quia sub illa ut separata non remanet substantia panis, bene tamen sub eadem ut conjuncta cum alijs.

78. Dices primò: Quæcumq; minima quantitas aquæ non sufficit ad Baptismum: Ergo neque quæcumq; minima quantitas panis ad hoc sacramentum.

Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem; materia enim Baptismi non est aqua, nisi ut ablucens, at non quævis minima pars aquæ ablucere potest; panis vero est materia Eucharistiæ, ut continens Christum; unde cum minima quantitas panis totum Christum continere possit, quælibet pars, quantumcumq; parva, est apta materia cōsecrationis.

79. Dices secundò, Sacramentum Eucharistiæ est institutum ad modum cibi: Sed ad rationem cibi requiritur aliqua determinata quantitas: Ergo & ad materiam Eucharistiæ.

Respondeo sacramentum Eucharistiæ esse institutum ut cibum, non materialem, qui ut corpus reficiat, determinatam requirit quantitatem, sed ut spiritualement, qui ut animam reficiat, certam quantitatem non exproscit.

80. Urgebis, sacramentum Eucharistiæ institutum est ut cibum spiritualis animæ, mediâ sumptione corporali: Sed ut cibum sit corporaliter sumptibilis, certam requirit quantitatem: Ergo & sacramentum Eucharistiæ.

Respondeo hoc argumentum solum probare, sacramentum Eucharistiæ, quantum ad usum & sumptionem corporalem, certam requirere quantitatem, sed id non probare de hoc sacramento, quantum ad consecrationem, & præsentiam Christi sub speciebus, de quo solum agimus in præfenti, unde hæc instantia non est ad rem.

81. Dico quartò, ut consecratio sit valida, debet in particulari determinari quantitas tam continua quam discreta materia, panis scilicet & vini.

Probat: Quantumcumq; materia secundum se sit legitima & consecrabilis, ac præfens Sacerdoti, si tamen iste non velit aut intendat eam consecrare, etiam si proferat verba consecrationis, non manet consecrata; quia intentio ministrum necessaria est ad consecrationem sacramenti, ut Tractatu de sacramentis in communi ostensum est: Ergo ut valda sit consecratio, materiam quantitatem determinanda est per intentionem Sacerdotis, quæ velit consecrare tantam & talem quantitatem panis & vini.

Disp.
6.
art. 2.

82. Porro intentio Sacerdotis circa materiam consecrandam tripliciter ferri potest. Primò intendendo consecrare totam materiam quam habet coram se præsentem absolute, & tunc tota illa, cujuscumq; quantitatis sit, etiam si sit totus panis qui venditur in foro, & totum vinum quod est in dolio, manet consecrata. Secundò, intendendo consecrare ex materia quam habet præsentem, solum illam quam habet præmanibus, & quæ est super corporale, vel in pixide, aut in calice; & tunc sola illa manet consecrata. Tertiò, intendendo consecrare ex hostijs quæ sunt super corporale, aut in pixide, unam tantum; & tunc si eam designet, illa sola manet consecrata; si vero eam non designet, nulla consecrata manet. Similiter, si Sacerdos præfentes habeat un-

decim hostias, & intendat tantum consecrare decem, non tamen determinat illas decem quæ vult consecrare, & undecimam quam non vult consecrare, nullam earum consecrabit: non enim consecrabit omnes, quia hoc non intendit, ut suppono; neq; hanc vel illam, quia non est major ratio unius quam alterius.

ARTICULUS VI.

Utrum in aliquo casu ex dispensatione Pontificis liceat in una tantum specie consecrare?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententiae.

Duo ut certa supponimus, & aliud in contrarium revocamus. In primis enim certum est valide unam speciem posse sine altera consecrari, ut constat ex ipso usu & præfentia Eucharistiæ, quæ species panis, hoc ipso quod consecratur, adoratur, etiam antequam calix consecratus, & si contingeret Sacerdotem ex malitia vel impotentia non consecrare calicem, eodem modo maneret ibi corpus Christi sub specie panis, quæ semel consecratus panis, non desinit continere corpus Christi, donec species corruptæ maneat. Idem dicendum est consecratione calicis, si sit sine consecratione panis.

Secundò certum est, nulli Sacerdoti de jure ordinario licere unam speciem consecrare sine altera. Est enim præceptum Ecclesiasticum, quod si quis sine altera consecraverit, ut liquet ex cap. *Ubi contra*, quæst. 1. & ex cap. *Referimus* de consecratione, dist. 2. ubi dicitur non posse sine altera calicem dividere mysterium; & ex ijs quæ habentur in decretis generalibus Missalis Romani, titulo de *festis*, ubi præscribitur, ut in omni calice quod fieri potest, sacrificium integrum peragatur, inter alia præcipitur, ut Sacerdos qui ex impudentia quam pro vito consumpsit, accipiat vinum, & consecret, atq; consumat, non oblitus præcepto Ecclesiastico de non sumendo Eucharistiæ nisi à jejuniis: cui præcepto, quum in *vi*, præponderat aliud de consecrandis simul utraq; specie, & consumenda ab ipso consecratore. Solum ergo difficultas est, & controversia inter Theologos, utrum Summus Pontifex possit dispensare in hoc præcepto, & ob publicam aliquam utilitatem permittere, ut una species sine altera consecraretur.

Partem affirmativam tenent Adrianus in 4. quæst. 6. de Eucharistia, Major ibidem dicit, quæst. 3. Gabriel in canonem Missæ lect. 11. quæst. 3. Alanus libro 2. de Eucharistia, & alij ex Summistis. Eandem sententiam tenuisse Albertum Magnum in Tractatu de corpore Christi, refert Cardinalis Turrecremata in cap. *Comprimus* dist. 2. ipseque eam ibidem approbare videtur. In eo tamen discrepant hujus sententia doctores, quod Adrianus, & Major existimant non esse de jure divino, sed tantum Ecclesiasticum, in sacramentum Eucharistiæ sub utraq; specie consecrari. Alij vero licet putent id esse de jure divino, adhuc tamen asserunt Pontificem in eo dispensare posse, vel interpretari id jus divinum in aliquo casu non obligare, ut si in regno aliquo vitium conservari non possit. Sententia tamen negans Pontificem in eo dispensare posse, communior est inter

inter Theologos, tum domesticos, tum extraneos; licet plures ex Recentioribus sententiam affirmantem probabilem existiment.

§. II.

Vera sententia duplici conclusione statuitur.

Dico primò, esse de jure divino, quod sacramentum Eucharistiae non conficiatur, nisi consecrando utramque speciem. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 2. & infra quæst. 80. art. 12. ad 3. quibus locis duas insinuat rationes, quibus breviter suaderi potest nostra conclusio.

66. Prima est: Quæ sunt necessaria ad integritatem sacramenti, sunt de jure divino: Sed consecratio utriusque materiæ est necessaria ad integritatem sacramenti: Ergo est de jure divino. Major patet, integritas enim sacramentorum est de jure divino, cum ea à solo Christo instituta sint. Minor verò ex eo suadet, quod Eucharistiae sacramentum per modum convivij institutum est: Sed ad integritatem convivij requiruntur cibus & potus: Ergo & ad integritatem hujus sacramenti pertinet utraq; species panis & vini.

67. Secunda ratio sic potest proponi. De jure divino est, ut hoc sacramentum non conficiatur, nisi simul Deo sacrificium incruentum offeratur: Sed sacrificium incruentum Deo offerri nequit, nisi utraq; species consecratur: Ergo de jure divino est, quod hoc sacramentum non conficiatur, nisi consecrando utramque speciem. Minor est certa, tum quia sacrificium Eucharistiae essentialiter & per se debet esse sacrificium secundum ordinem Melchisedech, quia hoc est sacerdotium novæ legis, in qua Christus Dominus est Sacerdos secundum illum ordinem, ut probat Apostolus ad Hebræos 6. & declarat Concilium Tridentinum sess. 12. cap. 1. ubi ait Christum fuisse Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, in institutione sacramenti Eucharistiae: ritus autem illius Sacerdotij erat in oblatione panis & vini, non alterius tantum speciei, ut patet ex illo Genes. 14. *Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum: erat enim Sacerdos dei altissimi.* Tum etiam, quia sacrificium Eucharistiae est idem quod sacrificium crucis, ex parte rei oblatae, illudque repræsentat ex parte specierum, ut constat ex Tridentino citato, cap. 2. De ratione autem & essentia sacrificij crucis fuit quod sanguis realiter & cruentè separaretur à corpore Christi: Ergo de ratione & essentia sacrificij sacramentalis est, quod sanguis mysticè & incruenter separaretur à corpore, quod esse non potest, nisi sub utraq; specie hoc sacramentum conficiatur; quia in altera tantum, potius sanguis & corpus uniantur per concomitantiam. Ut ergo detur separatio mystica, requiritur utraq; species, quatenus ex vi verborum, & ex significatione specierum, ponitur in una corpus, & in alia sanguis; ut magis declarabitur infra, cum de Missæ sacrificio disseremus. Major verò in qua est difficultas, sic ostenditur. De jure divino præceptum est Sacerdotibus, ut Eucharistiam conficerent, eo modo quo Christus in illis verbis instituit: *Hoc facite in meam commemorationem*: Sed per illa verba præcepit Sacerdotibus, ut per modum sacrificij Eucharistiam conficerent: Ergo de jure divino est, quod sacramentum Eucharistiae non conficiatur à Sacerdotibus, nisi per modum sacrificij, seu nisi simul

Tem. V.

A Deo sacrificium incruentum offeratur. Major patet, Minor verò probatur ex Tridentino sessione 22. cap. 1. ubi inquit, quod Christus Dominus corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini obtulit Deo Patri, ac sub earum rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, uti semper Ecclesia Catholica intellexit, & docuit. Et can. 2. *Si quis dixerit illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, alique Sacerdotes, offerrent corpus & sanguinem suum, Anathema sit.* Sed offerre corpus & sanguinem, est sacrificium, quia est oblatio facta in honorem Dei: Ergo per illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, Christus præcepit Sacerdotibus, ut per modum sacrificij Eucharistiam conficerent. Id etiam aperte declarat traditio Ecclesiæ, quæ colligi potest tum ex multis quæ congeruntur de consecratione dist. 2. tum etiam ex usu, nunquam enim hoc sacramentum confectum est, nisi offerendo Deo Missæ sacrificium.

Poter etiam suaderi conclusio à posteriori, & à signo: Nam præceptum de hoc sacramento conficiendo sub utraq; specie, prævalet omni præcepto Ecclesiastico, unde Sacerdos, etiam non jejunus, sacrificium ab altero inchoatum, & ex aliquo accideti non perfectum, debet perficere: Ergo signum est, præceptum de consecrando sub utraq; specie, esse ordinis superioris, & divini.

Dico secundò, non potest Summus Pontifex dispensare, ut Sacerdos consecret in una tantum specie.

88. Probatur primò: Si posset Pontifex cum aliqua Ecclesia dispensare, ut sacramentum Eucharistiae in una tantum specie conficeretur, posset etiam efficere ut talis Ecclesia sine uno sacrificio subsisteret: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris est evidens, siquidem non potest modò dari aliud sacrificium in Ecclesia, præter Eucharistiam: tunc autem Eucharistia non haberet rationem sacrificij, cum in una tantum specie, Eucharistiae sacrificium salvari nequeat, ut præcedenti conclusione visum est. Minor verò suadet: Sacrificium est præcipuū religionis fundamentum, sine quo illa stare nequit, juxta illud Augustini libro 19. contra Faustum cap. 11. *In nullum nomen religionis coadunari homines possunt, nisi aliquo visibilium signorum consortio colligentur*; unde tunc cessavit lex antiqua, quando ablatum est jure sacrificium, & Apostolus ad Hebræos 7. ait *Translato Sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat*, Sacerdotium verò & sacrificium dicuntur correlativè, ut inquit Tridentinum sess. 23. cap. 1. Ergo Summus Pontifex suā dispensatione efficere nequit, ut aliqua Ecclesia sine ullo sacrificio subsistat.

89. Probatur secundò conclusio ex fundamentis in præcedenti statuta. Ut enim ibi ostensum est, præceptum de non consecrando in una tantum specie, est divinum, & non purè Ecclesiasticum: Sed Pontifex in his quæ sunt de jure divino dispensare nequit, ut dicitur Can. *Sunt quidam*, & can. *Contra 25. quæst. 1.* & patet, quia inferior non potest dispensare in lege lata à superiori: Ergo Pontifex non potest dispensare ut Sacerdos consecret in una tantum specie.

Dices, Licet non possit Pontifex dispensare in

Gg

his

his quæ sunt de jure divino, potest tamen interpretari tale jus, declarando illud non obligare in hoc vel in illo casu; ut in proposito, si præceptum de non consecrando in una tantum specie, concurret cum alio divino, & non possit utrumque simul servari; v.g. cum præcepto communicandi in articulo mortis, vel cum in tota aliqua regione non potest haberi vinum. Unde refert Volaterranus libro 3. Geographiæ cap. de Saxonibus, Innocentium VIII. dispensasse cum illis ad consecrandum tantum in pane, eo quod in illis regionibus vinum statim acefcat. Ergo in talibus casibus poterit Pontifex interpretari quod tale præceptum non obliget.

21. Sed contra: Prædicta interpretatio non potest fieri nisi propter aliquam legitimam causam occurrentem: Sed nulla talis potest occurrere: Ergo &c. Minor probatur ex eo quod à sexcentis sexaginta & amplius annis nunquam se talis occasio obtulit: quod enim narrat Volaterranus, fictitium esse colligitur. Primum quia nullum alibi extat hujus concessionis monumentum: quomodo autem in rem tam gravi & inutili non extaret? Secundò quia ex ipsa phrasi convinci potest falsitatis; ait enim permisit Pontificem, ut Norvegi sine vino calicem consecrarent. An verò cervisiam, aut vinum malogranatorum, pomorum, aut morum, vel lac, aut aquam consecrare permisit, si ve puram, ut Aquarj usurpabant, si ve mellitam, ut Melancthon putavit usurpare Ruthenos posse, ob inopiam vini? Tertiò, quia nec stat ratio ipsa quam prædictæ concessionis Volaterranus refert, quod nempe vinum in Norvegia non crescat, aliunde importatum cito acefcat; cum sit nunc vinum ibi tam abundans, & tam potui aptum, ut nec sine specie vini communicare Laici velint.

Addo ex Bzovio ad annum 1490. circa illud tempus nonnullos Sacerdotes qui postea combusti sunt propter falsificata diplomata pontificia, potuisse in illis partibus falsam aliquam dispensationem publicare.

Quod verò dicitur de concursu duorum præceptorum, non est etiam sufficiens fundamentum ad faciendam hanc interpretationem; quia alia præcepta Ecclesiastica, quæ non sunt tanti momenti, sicut istud divinum de consecrando in utraq; specie, non possunt prætermitti propter adimplendum præceptum communionis; nam ad communicandum egrotum verbi gratiâ in periculo mortis existentem, non licet celebrare sine vestibus sacris, neq; post cibum sumptum: Ergo à fortiori non poterit prætermitti hoc præceptum divinum de consecrando in utraq; specie. Ratio verò horum omnium est, quia neq; tunc urget spiritualis necessitas proximi, cum per alia sacramenta & per devotionem ægroti possit id compensari: neq; urget etiam necessitas præcepti divini de comunicando, quia cum tale præceptum sit affirmativum, non obligat nisi habitâ copiâ sacramenti, quæ in illis casibus non habetur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

22. **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Divus Thomas in 4. dist. 11. quæstio. 2. art. 1. quæstionculâ 1. ad 4. insinuat videtur, præceptum de consecrando in utraq; specie, non esse Divinum, sed Ecclesiasticum; ait enim

A (teste Suarez hic disp. 43. sect. 3.) unam speciem non esse sine alia consecrandam tantum quæ contra morem Ecclesiæ, quæ verba minusculis literis notat Suarez, quasi essent D. Thomæ.

Sed in citatione hujus Authoris fidelitatem Divi Thomæ non reperiuntur, nam verba illa tantum dicit quod ille qui habet alteram tantum speciem, debet potius desistere à consecratione quam conficere, præter morem Ecclesiæ, in una tantum specie. Ubi ly, præter morem Ecclesiæ, non excludit jus divinum, sed supponit, quia istemores Ecclesiæ, ex præcepto divino est. Et ita sensus illorum verborum est, quod præter morem Ecclesiæ, à Christo institutum, non licet in una tantum specie consecrare, non autem ob solam consuetudinem ab Ecclesiâ ortam.

Objicies secundò: Si præceptum de consecrando sub utraq; specie esset divinum, vel esset naturale vel positivum? Neutrum dici potest: ergo tale præceptum non est divinum, sed potest esse ecclesiasticum. Sequela Majoris patet, nam præceptum divinum adequatè dividitur in naturale & positivum. Minor verò quoad utrumque prætem suaderetur. Et in primis quod tale præceptum non sit positivum, videtur manifestum, cum in nullo Scripturæ loco reperitur. Quod verò non sit naturale, ex eo patet quod ex ipsa sacramentorum institutione non sequitur.

Respondet concessa Majori, negando Minorem, & ad probationem illius dico hoc præceptum esse in primis positivum, quia colligitur ex illis verbis Christi, *Hoc facite in meam commemorationem*, ut in prima conclusione probatum est. Potest etiam dici quodammodo naturale, quia suppositâ hujus sacramenti & sacrificij institutione, requiritur quod sit integrum: ad integritatem verò Eucharistiæ in ratione sacramenti, seu spiritualis convivij, & ad substantiam sacrificij incremendi, cruentum crucis sacramenti representantis, utriusque speciei consecratio necessaria requiritur, ut ibidem ostensum est.

Dices, Christus in Cœna post consecrationem panis & calicis dixit, *Accipite & manducate, hinc ex eo omnes*; & tamen hæc verba non continent præceptum sumendi utramque speciem; alioquin Ecclesiâ non posset prohibere laicos calicis sumpcionem: Ergo neq; hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, continent præceptum positivum conficiendi Eucharistiam sub utraq; specie. Unde etiam ipse Christus Luca 24. legitur consecrasse in solo pane in Calicella Ematis.

Respondet quod quando Christus factâ consecratione panis & vini dixit *Accipite &c.* communionem sub utraq; specie omnibus adhibere non præcepit, sed solum omnibus Sacerdotibus, quia præcepit illis qui tunc ibi aderant, & qui constituebant Sacerdotes. Et quod ad illos tantum & non ad omnes communicantes loquebatur Christus, constat; quia ad eosdem dixit illa verba, *Accipite & manducate, bibite ex eo omnes*, ad quos dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: Testatur autem Concilium Tridentinum supra citatum, universam Ecclesiam hoc semper intellexisse, quod in illis verbis, *Hoc facite*, præcepit Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent hoc sacrificium Deo: Ergo in illis verbis loquebatur ad illos ut Sacerdotes: Ergo etiam in alijs

cum dicebat. *Bibite ex eo omnes*, id est omnes sacrificantes, non verò omnes communicantes. Unde licet Ecclesia, utrumque calicis laicis prohibeat, non dispensat tamen nec dispensare potest Sacerdotes sacrificantes, ut in una tantum specie communicent.

Ad factum Christi consecrantis panem sine calice pro duobus Discipulis, res est incerta, an etiam tunc consecraverit calicem, nec oppositum constat ex Scriptura; potuit enim utrumque consecrare, & solum præbere panem Discipulis, ipse autem utrumque sumere, & dum dare. Discipulis panem, ex eorum oculis evanescere. Quod si de facto Christus calicem non consecravit, id fecit ex suprema potestate quam habet supra substantiam sacramentorum, & sacrificij, quam Ecclesia non dedit, unde illa nullam potestatem habet in substantiam, aut integritatem sacramentorum, vel sacrificij Missæ.

Objicies tertio contra secundam conclusionem: Pontifex potest dispensare in his quæ sunt de jure divino, nam votum obligat de jure divino ad sui impletionem, & tamen potest in illo dispensare. Idem est de matrimonio rato & non consummato, in quo Pontifex dispensat, & tamen vinculum & obligatio illius est de jure divino & ex natura contractus, qui de se est indissolubilis: Ergo licet sit de jure divino, quod sacramentum Eucharistiæ non conficiatur, nisi consecrando utramque speciem, poterit tamen Pontifex ex commissione Christi, & virtute clavium, dispensare in hoc, & permittere ut Sacerdos in una tantum specie consecret.

Respondeo primo, quod licet daretur Pontificem posse dispensare in jure divino, ex commissione Christi, inclusa in illa universalis potestate clavium, *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in celis*; certum tamen est, ipsum non posse dispensare in jure divino spectante ad substantiam vel ad integritatem sacramentorum, vel sacrificij Missæ, ut constat ex Tridentino sessione 21. cap. 2. ubi sic dicitur: *Declarat Sancta Synodus, hanc potestatem perpetuam in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia, ea statueret vel mutaret quæ suscipiuntur utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum tempore, & locorum veritate, magis expedire judicaverit*. Cum ergo consecrare in utraque specie sit de integritate sacramenti Eucharistiæ, ut habet rationem spiritualis convivij, & de substantia sacrificij Missæ, non potest Pontifex virtute clavium in hoc dispensare, ac permittere quod Sacerdos in una tantum specie consecret.

Respondeo secundo, dupliciter posse aliquid esse de jure divino, primo absolute & simpliciter, quia ipse Deus per seipsum imponit aliquod præceptum & obligationem, ejusque naturam & modum determinat: Secundo, ex suppositione, quia voluntas humana disponit materiam & exhibet illam; quæ supposita & manente, obligat jus divinum & naturale ad implendam illam. Quod est de jure divino primo modo, non cadit sub dispensatione Pontificis, cum non constet datam illi esse à Christo potestatem ut dispenseretur in istis præceptis quæ immediate ipse posuit, præsertim circa substantiam sacramentorum & sacrificij: potest verò dispensare Pontifex in his quæ sunt de jure divino secundo modo, quia tunc solum operatur potestas Ecclesiæ circa illud factum humanum, quod requiritur & præ-

Tom. V.

supponitur tanquam conditio ut jus divinum obliget: v. g. in dispensatione voti, Pontifex non tollit obligationem quæ quilibet tenetur implere id quod Deo promissit, sed tollit tantum fundamentum talis obligationis, quam homo actu humano sibi imposuit, ob jus quod habet Pontifex super voluntatem omnium fidelium sibi subditorum. Idem dicendum de matrimonio rato & non consummato, quod quia solum est contractus ortus ex voluntate humana, & nondum habet consummationem suam, potest per voluntatem superioris dispensari ne adimpleatur & obliget; non tamen posita consummatione, quia tunc esset in præjudicium ipsius matrimonij, & perpetuitatis ejus, præter præjudicium quod inde proveniret alteri conjugi, & proli. Cæterum ex eo quod Pontifex dispensaret in præcepto de consecrando in utraque specie, dispensaret in jure divino absoluto, quod cum habeat derivari ex divino tantum arbitrio, non potest subire dispensationem inferioris ipsi Deo.

Objicies quarto: non minus pertinet ad essentiam sacrificij Missæ, sumptio utriusque speciei, quam utriusque consecratio: Sed Ecclesia dispensare potest, ut celebrans Missæ, sacrificium, sumat speciem panis, sine calice: Ergo & quod tamen speciem consecret sine alia. Major videtur certa, Minor verò suaderi potest, tum ex eo quod quando ordinati celebrant cum Episcopo, non sumunt calicem; tum etiam, quia Ecclesia in die Parasceves, propter representationem mortis Christi, ordinat ut Sacerdos celebrans sumat species panis sine consecratione calicis.

Respondeo data Majori, negando Minorem, & ad primam illius probationem dico quod quando ordinati celebrant cum Episcopo, non sunt principales celebrantes & sacrificantes, sed solus Episcopus; præsertim quia regulariter solus Episcopus consecrare solet; ipsi autem ordinati referunt suam intentionem ad verba Episcopi, ut per illa fiat consecratio, quando ipse finit, non quando ipsi finiunt; si autem contingat simul cum Episcopo finire, hoc rarissimum est; unde per se & regulariter, solus Episcopus præsumitur consecrare, ideoque solus utramque speciem sumit.

Ad secundam verò probationem respondeo, in die Parasceves non fieri sacrificium, neque caeremoniam illam quæ eâ die fit, esse Missam: unde quando dies illa cadit in festo Annuntiationis, non tenentur fideles tali caeremonia interesse, ut constat expressè ex decisione Cardinalium sacre Congregationis rituum 19. Februarij anni 1622. quam refert Barbosa in Collectaneis, verbo *Annuntiatio Dominica*; & est maxime conformis ipsi juri, ut patet ex capite *Sabbato de consecratione*, distinctione 3. ubi dicit Innocentius I. quod illo biduo feriâ sexta, & Sabbato sancto (ut traditio habet Ecclesiæ, nulla sacramenta celebrantur. Loquitur textus juxta antiquum ritum Ecclesiæ, quo in Sabbato sancto non fiebat sacramentum, nec Missa celebratur, usque ad noctem resurrectionis Dominicæ.

Gg 2

DISP.

DISPUTATIO IV.

De Transubstantiatione seu conversione panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi.

Ad questionem 75. D. Thoma.

Explicata materiâ Eucharistiæ, agit Sanctus Doctor de actione per quam fit tale Sacramentum, quæ transubstantiatio à Theologis rectè appellatur: nam sicut apud Philosophos transitus seu mutatio ab una forma in aliam, dicitur transformatio; & ab Evangelistis mutatio unius figure in aliam, transfiguratio; ita & mutatio unius totalis substantiæ in aliam, rectè transubstantiatio appellatur. Unde Concilium Lateranense & Tridentinum, eo nomine illam appellant. Plures autem circa hanc mirabilem conversionem occurrunt difficultates & controversiæ, articulis sequentibus discutiendæ.

ARTICULUS I.

• *Utrum tota substantia panis & vini convertatur in corpus & sanguinem Christi, idque ex vi significationis illorum verborum (Hoc est corpus meum) efficaciter colligatur.*

Refert Guitmundus libro 1. de veritate Corporis & Sanguinis Christi, columnâ 4. & lib. 3. columnâ 8. ut habetur tomo 6. Bibliothecæ Patrum; quod Berengarius post abjuratam suam illam primam hæresim, quâ existentiam realem & substantialem corporis & sanguinis Christi sub speciebus sacramentalibus negaverat, incidit in alium errorem, dicens integram naturam substantiæ panis & vini remanere post consecrationem in Eucharistiâ, accidentaliter conjunctam corpori Christi, eo modo quo unum suppositum potest localiter conjungi alteri; quam hæresim, licet etiam abjuraverit postea, secuti sunt tamen Joannes Hus, Wiclef, & Lutherus, qui idcirco impanatores, sive panistæ dicti sunt, quod Christum in Eucharistiæ sacramento impanatum fingerent, ut disputatione proximali art. 1. retulimus.

Præter hunc errorem, alia fuit hæresis asserens panem Eucharistiæ hypostatice assumi à Verbo, eo prorsus modo quo natura humana à Verbo assumpta est, ex quo sequitur panem esse corpus Christi; non corpus humanum, neque carneum, sed panaceum. Ita docuisse Rupertum Abbatem Tuitientem lib. 6 in Joannem, & libro 2. de divinis officiis cap. 2. testatur & probat Bellarminus libro 3. de Eucharistiâ cap. 11. Licet Suarez, Granado, & alij, piissimum hunc & disertissimū Abbatem excusare, & ab hoc errore vindicare conentur. Similis error tribui solet cuidam Joanni Parisiensi, qui (ut refert Waldensis tomo 2. de sacramentis cap. 63.) docuit panem assumi à Verbo, non mediante toto Christo, ne cogere- tur admittere Deum esse panem, sed solum me-

Adante Christi corpore: unde firmè asserunt dicitur albus absolute, quia non est cadaver toto ipsius corpore, sed solum in dentebus tra- existimabit Deum non debere dici panem absolute, quia Panis non conjungitur Verbo, sed mediante parie humanitatis ejus.

Licet autem alij Catholici veram transubstantiationem, seu conversionem substantiæ panis in corpus & sanguinem Christi agnoscant, sunt tamen aliqui qui existimant, talem transubstantiationem, seu conversionem, non debere efficaciter ex præcisâ significatione horum verborum, Hoc est corpus meum, Sed duntaxat definitione Ecclesiæ, quæ in varijs Concilijs substantiam panis & vini non manere in hoc sacramento, sed in corpus & sanguinem Christi converti, declaravit. Ita Scotus in 4. dist. quæ 3. Durandus & Paludanus ibidem, & quidam alij, qui ante Concilium Tridentinum scripserunt, quibus favent aliqui Recentiores, qui se refert Vazquez hic disp. 108. cap. 3. pro sententia Scoti dixerunt, revera illa verba, Hoc est corpus meum, duplicem sensum facere polleant, utrumque verum: alterum non destruat substantiâ panis, & significando per ly Hoc, non totum quod ibi est contentum, sed aliquid ex ibi contentis: alium quo ly Hoc designet totum contentum sub speciebus consecratis esse corpus Christi, nec manere ibi substantiam panis; adduntque, Ecclesiam à Spiritu Sancto edoctam, hanc secundum sensum elegisse, quamvis prioribus solutè potuisset eligere.

§. I.

Errores supra dicti refelluntur, & Catholica veritas declaratur.

Dico primò, nihil de substantia panis & vini manere post consecrationem, sed totum in corpus & sanguinem Christi converti.

Conclusio est certa de fide, & in varijs Concilijs definita. Primò quidem in Concilio Romano sub Gregorio VII. in quo Berengarius secundum suum errorem quo transubstantiationem negabat, his verbis retractavit: Ergo Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum quæ ponuntur in altari, per mysterium sacre et æternæ & verba nostri Redemptoris, substantialem converti in veram ac propriam, & vivificant carnem & sanguinem Iesu Christi Domini &c. Secundo in Lateranensi sub Innocentio III. ubi dicitur Panem & vinum transubstantiari in corpus & sanguinem Christi. Tertiò in Constantiensi sess. 2. ubi annatur error Wiclef dicentis substantiam panis & vini manere in sacramento altaris. Quartò Florentino in instructione Armenorum, ubi definitis verbis ponitur hæc mutatio panis in corpus Christi. Demum in Tridentino sess. 13. can. 1. ubi sic habetur: Si quis dixerit in sacramento Eucharistiæ remanere substantiam panis & vini una cum corpore & sanguine Christi, anathema est.

Idem passim docent SS. Patres, asserentes primis panem per consecrationem fieri corpus Christi, ut loquitur Tertullianus libro 4. contra Marcionem cap. 4. & Justinus Martyr sub finem Apologiæ. Secundo panem mutari non esse, sed naturâ, ut ait Cyprianus sermone de Cena Domini. Tertiò transmutari & trans-elementari, ut ait Gregorius Nyssenus in oratione catechetica cap. 37. Quarto non esse amplius panem,

licet gustus panem esse sentiat, ut ait Cyrillus A
Jerosolymitanus Catechesi 4. Quinto mutari
& verti in corpus Christi, ut ait Ambrosius libro
de Initiandis cap. 9. Sexto panem in corpus Chri-
sti transire, migrare, transformari, & transfun-
di, ut loquuntur Theophilactus, Eusebius E-
milienus, Anselmus, & Fulbertus Episcopus
Carnotensis; & alia id genus multa, quæ dispu-
tatione proœmiali, art. 8. in fine fusè expendi-
mus. Ex quibus patet transubstantiationem
in Eucharistia non esse inventum D. Thomæ,
neque opinionem Thomistarum, ut Lutherus
affirmat.

Eandem veritatem §. sequenti ostendemus
ratione desumpta ex verbis consecrationis, quæ
non possent verificari, si substantia panis & vini
post consecrationem remaneret, quandoqui-
dem substantia panis non potest esse corpus
Christi; unde potius dicendum fuisset, *hic est
corpus meum, quàm hoc est corpus meum*, ut ibidem
patebit.

6. Dico secundò, certum est etiam secundum fi-
dem, substantiam panis & vini non uniti hypo-
statiç Verbo Divino, nec humanitati Christi.

Constat ex dictis præcedenti conclusione,
ubi ostendimus, juxta Concilia & SS. Patres, fie-
ri conversionem totius substantiæ panis in cor-
pus Christi: Sed quod manet in sua substantia
alteri hypostatiç unitum, non convertitur in
aliud; unde in mysterio Incarnationis credimus
manere humanitatem in sua natura, quia unitur
hypostatiç Verbo Divino: Ergo, &c.

Deinde, hæc unio ponitur ad verificanda ver-
ba consecrationis, quæ debent verificari de ipso
corpore Christi, juxta illud Joan. 6. *Panis quem
ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: Sed propter
solam unionem in eodem supposito, non posset
panis appellari caro, sicut non potest corpus
Christi appellari anima; & sicut si Verbum as-
sumeret duas naturas, angelicam & humanam,
non posset una de aliâ prædicari, licet inter con-
creta esset communicatio idiomatum: Ergo ad
veritatem illorum verborum, necessaria est
transubstantiatio, seu conversio panis in corpus
Christi.

Addo quod absurdissimum est, & in Scriptu-
ris & Patribus inauditum, Verbum Divinum
dicimur panem, sicut dicitur incarnatum; & to-
ties ipsum creatam naturam assumere, quoties
fit consecratio, totiesque dimittere, quoties cor-
rumpuntur species, nam, ut communiter dicunt
Patres & Theologi, post Damascenum, quod
Verbum assumpsit, nunquam dimisit.

7. Contra istas conclusiones objiciunt in pri-
mis hæretici quasdam locutiones Scripturæ &
Patrum, quibus Eucharistia vocatur panis. Sed
ad hoc fusè respondimus disputatione proœ-
miali art. 10. ubi varias hujusmodi loquendi ra-
tiones adduximus, quæ breviter attinguntur à
Lancfranco Cantuariensi Archiepiscopo, libro
de Eucharistiæ sacramento, ubi sic ait: *Corpus
Christi vocatur panis, vel quia ex pane conficitur; seu
quia intuitum oculis, cum caro sit, panis videtur; sive
quod corporis alii & visibili panis, similitudine quadam
conjugitur: nam sicut iste panis materialis discretè
sumptus, humanam carnem nutrit, & sustentat; sic
spirituale & invisibile corpus Christi, animam dignè
sumentis & alit & vegetat.*

8. Obijciunt secundò Lutherani quædam SS.
Patrum testimonia, quibus videtur asserere, post
consecrationem substantiam panis in Eucharis-

Tom. V.

tiaremanere: Gelasius enim in libro de duabus
naturis, conferens mysterium Eucharistiæ cum
mysterio Incarnationis, sic loquitur: *Sacramen-
tum corporis & sanguinis Christi divinum est, & tamen
non desinit esse substantia panis & vini.* Similiter
Chrysostomus Epistola ad Cæsarium Mona-
chum docet, *post consecrationem liberari panem ab
appellatione panis, & dignum fieri appellatione domi-
nici corporis, etiamsi natura panis in ipso permaneat.*
Damascenus etiam libro 4. de fide cap. 14. dicit,
Christum cum pane & vino conjunxisse suam
divinitatem. Demum Theodoretus Dialogo 2.
sic ait: *Signa mystica post sanctificationem à natura
propria non recedunt, manent siquidem in priori sub-
stantia, figura, forma, &c.*

Sed ad hæc responderetur primò, Gelasium
Summum Pontificem, & Chrysostomum, falsò
citari, liber enim ille de duabus naturis, non fuit
compositus à Gelasio Summo Pontifice, ut rectè
ostendit Melchior Canus libro 6. de locis Theo-
logicis capite ultimo ad 9. sed ab alio Gelasio
Cæsariensi, Scriptore Græco. Idque probatur
primò ex eo quod laudat iste Gelasius in hoc li-
bro Eusebium Cæsariensem, cujus tamen libros
penè omnes Gelasius Romanus Pontifex dam-
navit. Secundò ex eo quod in catalogo librorum
Gelasio Romani, à nemine commemoratur liber
ille. Similiter Epistola citata ad Cæsarium Mo-
nachum, à D. Chrysostomo scripta non fuit,

C quandoquidem non invenitur inter ejus opera,
ut notavit Turrianus lib. 1. de Eucharistia cap. 18.

Respondeo secundò, dato quod liber esset
Gelasio Pape, ipsum ideò dicere substantiam pan-
is non delinere, vel quia remanent accidentia
vices substantiæ ita gerentia, ut sine subiecto ex-
istant, & ea quæ substantia ipsa præstat, efficiant:
vel quia substantia panis non annihilatur, quod
illo terminò *desinere* significari videtur, sed in
nobiliorem substantiam, nimirum corporis
Christi, transit. Quæ expositio eò facilius potest
admitti, quod Gelasius ibidem indicat fieri trans-
ubstantiationem panis in corpus Christi, dum
dicit, *panem & vinum in divina transire.* Eadem so-
lutio adhuc potest ad Chrysostomum, præter-
im cum constet illum pluribus in locis veram
de transubstantiatione doctrinam tradidisse. Si-
militer cum Damascenus ait, Christum cum
pane & vino conjunxisse suam divinitatem, hoc
debet intelligi de pane & vino remanentibus
solam quoad species, ut sequentia ejus verba
facis declarant, subiungit enim: *Corpus conjunctum
est secundum veritatem divinitati, quod ex sancta Vir-
gine corpus est; non quod ipsum corpus assumptum, è
celo descendat, sed quod ipse panis & vinum transmu-
tetur in corpus & sanguinem Dei.*

Ad verba Theodreti, quæ obscuriora &
difficiliora videntur, dupliciter responderi po-
test. Primò dicendo cum Cardinali Perronio,
non sic esse legendum hunc Theodreti locum,
ut in objectione refertur, & perique legunt,
nempe: *Signa mystica post sanctificationem manent
in priori substantia, forma, & figura*: Sed hoc mo-
do: in prioris substantiæ & figura & forma; &
juxta hanc lectionem sensus planus est, signifi-
catur enim quod eadem accidentia, quæ in pri-
ori substantia panis & vini erant, post utriusque
conversionem remaneant ut prius immutata,
& à natura sua non recedant, id est à virtute
quam habent naturali afficiendi sensum, vel
nutriendi, &c.

Secundò dici potest cum P. Nicolai in scho-
lus

Gg 3

12.

liis ad art. 1. huius questionis, per substantiam eo loco non intelligi eam quæ dat esse substantiale, & constituit prædicamentum substantiæ, atque accidentibus opponitur; sed nomine substantiæ significari essentiam quæ ipsis accidentibus tribuitur, & Græcis *σῶμα* appellatur; unde verbis illis solum Theodoretus intendit, post sanctificationem manere eandem accidentium seu symbolorum essentiam, & ipsa post consecrationem eandem habere proprietates naturales ac antea, eisdemque præstare effectus; putà nutrire, visum vel tactum afficere, &c. ut ex adiunctis ibi patet, cum subiungitur: *Et videri & tangi possunt sicut prius*. Addit etiam ibidem Theodoretus: *Intelliguntur autem ea esse quæ facta sunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa sint quæ creduntur*. Quibus verbis manifestè innuit, panem & vinum in corpus & sanguinem Christi transubstantiari. Quomodo enim adorari diceret, nisi sublatà substantiā, sive substantiali formā panis, veram ipsius Christi substantiam ibi crederet realiter præsentem esse, quæ adorari sola debet?

§. II.

Alia difficultas expeditur.

Dico tertio: Transubstantiatio panis & vini, in corpus & sanguinem Christi, ex verbis consecrationis rectè colligitur.

13. Probat primò conclusio ex Tridentino sessione 13, cap. 4. ubi colligit definitionem substantiæ panis ex veritate verborum illorum Christi, *Hoc est corpus meum*, sic enim habet: *Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit: ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denud hæc sancta Synodus declarat, per consecrationem panis & vini, conversionem fieri totius panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius*. Ergo optimum est argumentum ex illis Christi verbis deductū, ad probandum transubstantiationem. Unde Vazquez hic disputatione 180, cap. 40, num. 43. ait quòd Concilium Tridentinum relatà definitione, non solam veritatem ipsam, sed fundamentum ejus ita apertè definivit, ut qui asserebat nihil panis & vini in hoc sacramento manere, id tamen ex prædictis verbis non colligi, eodem modo hæreticus esset, ac si articulum ipsum negaret. Hoc enim fundamentum non quomodocumque, sed ut à tota Ecclesia approbatum, à Concilio ipso definitur. Undelicet Scotus, Durandus, & alii Antiqui, qui ante Concilium Tridentinum scripserunt, excusari possint, non tamen Recentiores illi à Vazquerelati, qui non obstante hac Tridentini definitione, censent ex verbis consecrationis non colligi efficaciter transubstantiationem.

14. Probat secundò conclusio ex SS. Patribus, qui similiter ex verbis illis Christi, *Hoc est corpus meum*, colligunt definitionem panis, ejusque in corpus Christi mutationem. Nam S. Fulbertus Carnotensis Episcopus Epistolâ ad Adeodatum, quæ reperitur tomo 1. Bibliothecæ Patrum, sic ait: *Dubitari nefas est ad cujus nutum cuncta ex nihilo subito subsisterunt: si paripotentia in spiritualibus sacramentis, terrena materies, natura & generis sui meritum transcendens, in Christi substantiam compingitur, cum ipse dicat, Hoc est corpus meum, & paulo post, Hic est sanguis meus*. Simili dicitur utitur S.

A Gaudentius Brixienensis Tractatu. in Eucharistia, ubi hæc scribit. *Quod annuntiatum est, quod accipis, corpus est panis illius calicis, & sanguis est illius sacra vitis: nam cum panem consecramus, vinum Discipulis suis porrigeret, sic ait: Hic est corpus meum, Hic est sanguis meus*. Item Guimundus libro 3. de corporis & sanguinis Christi ventibus hæc habet: *Hos impanatores suos ipse Dominus agens, ac benedicens, ait: Hoc est corpus meum*. In ait, in hoc latet corpus meum: nec dixit, in hoc est sanguis meus; sed dixit, Hic est sanguis meus. Unde D. Thomas hic art. 2. ratione 2. contentiones remanere substantiam panis, licet.

B Hæc positiō contrariatur formæ huius sacramenti, quæ dicitur, *Hoc est corpus meum*, quod non significat substantiam panis ibi remanere; namque cum substantia panis est corpus Christi, sed panis est dandum, hic est corpus meum. Quibus verbis S. Doctor conclusionem nostram & docuit & probavit: Cum enim ad veritatem propositionis, inquiratur identitas inter subiectum & prædicatum, saltem in eodem supposito, pro quo utitur quæ supponit, ut docent Dialectici, & panes identifiatur cum corpore Christi, nec subsistat in eodem supposito; nisi per verba consecrationis in corpus Christi transmutetur, non erit verum dicere, *Hoc est corpus meum*, sed potius dicendum esset, *hic est corpus meum*: Sicut enim intima unius in alio præsentia, non subsistit ut unum possit de alio prædicari. Nam quod corpus Christi exivit de sepulchro, inquit erat præfens in lapide, quia in illo erat penetrativè, tamen non poterat, signato lapide, verè dici, *Hoc est corpus meum*, sed duntaxat, *hic est corpus meum*.

D Dices cum Scoto, quòd quamvis sub speciebus consecratis maneret substantia panis, quæ tamen simul adest substantia corporis Christi, verè ac propriè potuit dici à Christo, *Hoc est corpus meum*, quia non oportet ut pronomen, hoc, demonstretur totum id quod continetur sub accidentibus sensibilibus, sed ex intentione loquentis potest, salvâ proprietate verborum, determinari pronomen illud, ad designandum unam rem contentam sub illis, & non aliam: licet in signato marsupio in quo est aurum, potest dici, *hoc est aurum*, & signato dolio in quo est vinum, *hoc est vinum*.

E Sed contra: Licet pronomen hoc demonstrare possit tam substantiam contentam, quam continentem, si ista sit vel ex natura sua vel ex usu hominum instituta ad illam continentiam, sicut in exemplis allatis; non tamen quia substantia continens non sic est idonea ad continentium substantiam, quam tamen de se sub continet: quare si sub pane consideretur argentum, non rectè diceret quis, *hoc est argentum*, demonstrando panem: cum ergo substantia panis non sit neque ex natura sua, neque ex usu communi hominum, apta ad continentium corpus Christi, non potest signari tali substantiâ in sacramento, dici, *Hoc est corpus meum*, subindeque verba illa Christi verificati nequeant, nisi substantia panis in corpus Christi convertatur.

210

§. III.

Corollaria precedentis Doctrinae.

17. **E**X dictis in prima conclusione inferes contra
 Durandum, consecratione perfectâ non re-
 manere in Eucharistia materiam panis & vini,
 informatam animâ rationali Christi, & unitam
 ipsius corpori, & multominus ipsius formam,
 solâ materiâ in corpus Christi conversâ, ut do-
 cuerunt aliqui quorum meminit D. Thomas hic
 art. 6. Tridentinum enim ibidem citatum ex-
 pressè asserit, in Eucharistia fieri conversionem
 totius substantiæ panis & vini in corpus & san-
 guinem Christi, remanentibus duntaxat specie-
 bus panis & vini. Ex quo etiam patet, fallam
 imò & erroneam esse sententiam Godofredi as-
 serentis in Eucharistia remanere substantiam
 panis & vini, cum Concilium asserat remanere
 solâ accidentia. Adde quod, cum substantia sit
 actus metaphysicus naturæ quam terminat, non
 est, saltem connaturaliter, sed solum per mira-
 culum ab illa separabilis: nullum autem est fun-
 damentum concedendi tale miraculum in Eu-
 charistia. Vel enim remaneret substantia panis,
 ut esset verum & proprium subiectum acciden-
 tium ejus: Et hoc dici non potest, quia de fide
 est accidentia illa existere sine subiecto vero &
 proprio. Vel ut redderet illa accidentia per se
 substantia: Et hoc etiam verificari nequit; re-
 pugnat enim naturæ accidentis, utpote cui de-
 betur inesse ex natura rei, quod tamen deberi
 nequit rei per se substantiæ, quandoquidem in-
 esse & per se subsistere opponuntur.

18. Simili discursu refellitur sententia aliquorum
 asserentium in Eucharistia remanere existentiam
 accidentium, quam Bannez reputavit probabi-
 lem. Cum enim existentia panis sit sicut ejus
 substantia actus metaphysicus, naturaliter sal-
 tem inseparabilis à propria natura, si miraculose
 remaneat separata ab eo in sacramento Eucharis-
 tiæ, hoc erit tantum ut per eam accidentia re-
 manentia existant, quod tamen non potest dici;
 quia cum omnis actus proprius, qualis est exis-
 tentia accidentium, respectu eorum, debeat esse
 proportionatus suæ potentie receptivæ, & exis-
 tentia substantialis quæ dat esse per se, non sit
 proportionata naturæ accidentis, quæ petit esse
 in alio, non potest esse illius existentia.

Adde quod, licet daremus Bannezio, proba-
 bile esse accidentia substantiæ inhærentia, for-
 maliter existere per ejus existentiam, non tamen
 probabile esset, ipsa, dum ab illa separata exis-
 tant, eadem existentia existere, quæ extiterunt,
 dum conjungerentur; & consequenter malè et-
 iam inde concludi, existentiam substantiæ panis
 remanere post consecrationem.

19. Quæritur hic aliqui, an de potentia absoluta
 corpus Christi possit fieri præsens speciebus pa-
 nis, per aliam actionem, quam per conversio-
 nem substantiæ panis in ipsum, puta per motum
 localem, aut per actionem conservativam ipsius
 in sacramento Eucharistia.

Respondeo negativè: Supposito enim quod
 Christus remaneat in celo, non potest per mo-
 tum localem fieri præsens in Eucharistia: nam
 moveri localiter, nihil aliud est quam transire de
 uno loco in alium, & consequenter relinquere
 unum, ad acquirendum alium; implicat enim
 unum corpus simul poni in pluribus locis, ut
 ostendunt nostri Thomistæ in Philosophia, &

A nos supra disputatione proæmiali art. 12. in so-
 lutione 4. objectionis declaravimus, exponen-
 do rationem fundamentalem & à priori, cur li-
 cet non repugnet idem corpus fieri simul præ-
 sens sacramentaliter in pluribus hostiis, bene ta-
 men ipsum poni circumscriptivè in pluribus lo-
 cis. Similiter etiam repugnat corpus Christi fieri
 præsens speciebus panis, per actionem conserva-
 tivam ipsius, quidquid in contrarium dicat Sua-
 rez. Ratio fundamentalis est, quia ex vi actionis
 abstrahentis ab omni loco, nulliq; in particulari
 alligatæ, nequit corpus Christi fieri præsens spe-
 ciebus panis: Sed actio conservativa abstrahit ab
 omni loco, nullique in particulari alligata est:
 Ergo implicat per talem actionem corpus Chri-
 sti fieri præsens speciebus panis. Major patet ex
 terminis, si enim ex vi illius actionis corpus
 Christi poneretur determinatè sub speciebus
 panis, illa esset determinata ad hanc præsentiam,
 sicq; non abstraheret ab omni loco. Minor verò
 probatur. Eadè est actio quæ res conservatur in
 hoc & in illo loco: v. g. per eandem actionem con-
 servatur à Deo Petrus hodie existens Romæ, &
 deinde existens Parisiis: Ergo actio conservativa
 abstrahit ab omni loco, nec ad ullum in particu-
 lari est determinata, ita ut ex vi illius res conser-
 vertur in uno loco potius quam in alio.

Confirmatur: Eadem omnino manet creatio
 & conservatio, quantumvis præsentia quotidie
 mutetur: Ergo conservatio est indifferens ad
 quamlibet præsentiam, & per consequens non
 potest dici actio primariò, vel secundariò attingens
 præsentiam corporis Christi sub speciebus
 panis, subindeque necessaria est aliqua actio, ex
 vi cujus fiat ibi præsens.

20. Ex his intelliges, optimum esse discursum,
 quo D. Thomas hic art. 2. probat corpus Christi
 non esse simul cum substantia panis; quia nihil
 potest esse alicubi ubi prius non erat, nisi vel per
 motum localem, vel per conversionem alterius
 in ipsum: Sed corpus Christi non potest fieri
 præsens per motum localem, quia aliàs desine-
 ret esse in celo, cum moveri localiter, nihil aliud
 sit quam transire de uno loco in alium: Ergo so-
 lum per conversionem substantiæ panis in ip-
 sum, & per consequens sublatâ tali conversione,
 manente substantiâ panis, corpus Christi non
 esset præsens in hoc sacramento.

21. Neque valet quod dicunt aliqui, nempe Di-
 vum Thomam loqui de potentia ordinaria, non
 verò de extraordinaria & absoluta. Nam si lo-
 queretur de potentia extraordinaria, nihil proba-
 ret contra hereticos asserentes remanere sub-
 stantiam panis cum corpore Christi: possent
 enim facillè respondere, rationem ipsius proce-
 dere de potentia ordinaria, idè quæ nihil con-
 cludere in mysterio quod totum dependet ex
 potentia Dei extraordinaria.

22. Adde quod D. Thomas aliis in locis aper-
 tè declarat se loqui de potentia Dei extraor-
 dinaria & absoluta: nam in 4. sent. dist. 11.
 quæst. 1. art. 1. quæst. iunculâ 1. docet quod hæc
 positio quæ ponit substantiam panis remanere
 post consecrationem simul cum corpore Chri-
 sti, est impossibilis: Quia (inquit) impossibile est
 aliquid esse nunc, cum prius non fuerit, nihil ipso muta-
 to, vel aliquo in ipsum; nec posset, ETIAM PER
 MIRACULUM, fieri; sicut quoddam animal ra-
 tione mortale, & non esset homo: aliter enim se ha-
 bere nunc & prius, est idem quod moveri vel trans-
 mutari. Et in responsione ad 3. ait quod ex op-
 posita

posita positione sequitur gravior inconveniens, quàm illam requisita, tres præcipue enumerantur. Prima est, quòd versetur inter duos terminos positivos, seu inter duas res, quarum una terminus à quo, & altera sit terminus ad quem, quia in omni conversione debet aliquid transire in aliud. Secunda est, quòd terminus à quo conversionis aliquo modo definat esse, & terminus ad quem aliquo etiam modo incipiat esse de novo; hæc enim est natura conversionis, ut terminus ad quem fiat aliquo modo medium illà. Tertia est, ut sit aliqua connexio inter definitionem termini à quo, & incipionem termini ad quem, ita ut mutatio unius aliquo modo loquatur ex mutatione alterius. Unde si Deus modò annihilaret Petrum in hoc loco, & in eodem instanti produceret Paulum in eodem loco, vel alibi, non salveretur conversio Petri in Paulum, propter defectum prædictæ connexionis.

ARTICULUS II.

Quenam sit actio conversiva, & quem terminum formalem habeat.

23. **S**upposita doctrinà fidei, præcedenti articulo traditā, quòd in hoc sacramento datur conversio totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi, quæ rectè transubstantiatio appellatur, restat explicandum, quid sit ista conversio, seu in qua actione consistat, & quis sit terminus formalis illius? Nam circa hoc varia sunt Authorum placita. Aliqui enim existimant, huiusmodi conversionem solum esse actionem adductivam corporis Christi ad Eucharistiam, & ad solam præsentiam localem formaliter terminatam. Ita Scotus, & ejus Discipuli, Bellarminus libro 3. de Eucharistia cap. 18. & Claudius de Saintes libro de Eucharistia repetitione 7. Eandem sententiam tenet Vazquez; addit tamen, ad veram transubstantiationem panis in corpus Christi, requiri, & sufficere, quòd hæc adductio corporis Christi succedat substantiæ panis, desinenti sub ejus accidentibus. Alii censent veritatem transubstantiationis Eucharistiæ ex eo præcisè salvari sufficienter, quòd dicatur, corpus & sanguinem Christi uniri formaliter speciebus panis & vini, loco substantiæ ipsorum, subindeque dicunt terminum formalem actionis conversivæ quæ Christus fit præsens in hoc sacramento, esse unionem corporis Christi ad species, vel modum substantiæ accidentibus Eucharisticis, conservando illa sine subiecto. Ita Alanus, Henriquez, & Valentia. Alii verò asserunt, actionem illam esse conservationem corporis & sanguinis Christi sub speciebus Eucharisticis, virtute verborum continuatam & repetitam, quæ illa produceret de novo in rerum natura, nisi jam inveniret producta. Hanc tenent Gabriel in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 3. dubio 2. & lect. 40. super Canonem, & Suarez hic disp. 40. sect. 4. pro se plures Autores citans. Alii demum affirmant, transubstantiationem Eucharisticam, veram esse corporis & sanguinis Christi productionem, non quidem simpliciter loquendo, sed sub novo modo essendi, sive sub speciebus Eucharisticis. Ita docent Cajetanus, Nunno, pluresque ex recentioribus Thomistis, in manuscriptis de Eucharistia.

§. I.

Premittenda ad resolutionem questionis.

24. **P**ro resolutione hujus difficultatis, tria breviter hic præmittenda sunt. In primis enim supponenda est definitio conversionis genericè sumptæ. Secundò explicandæ conditiones ad illam requisitæ. Tertiò divisio ejus in suas species declarari debet. Definitio ergo conversionis in genere est transitus unius rei in aliam, ut constat ex

communi conceptione. Conditiones verbò illam requisitæ, tres præcipue enumerantur. Prima est, quòd versetur inter duos terminos positivos, seu inter duas res, quarum una terminus à quo, & altera sit terminus ad quem, quia in omni conversione debet aliquid transire in aliud. Secunda est, quòd terminus à quo conversionis aliquo modo definat esse, & terminus ad quem aliquo etiam modo incipiat esse de novo; hæc enim est natura conversionis, ut terminus ad quem fiat aliquo modo medium illà. Tertia est, ut sit aliqua connexio inter definitionem termini à quo, & incipionem termini ad quem, ita ut mutatio unius aliquo modo loquatur ex mutatione alterius. Unde si Deus modò annihilaret Petrum in hoc loco, & in eodem instanti produceret Paulum in eodem loco, vel alibi, non salveretur conversio Petri in Paulum, propter defectum prædictæ connexionis.

Addunt aliqui quartam conditionem, præter quòd detur aliquid tertium commune utrique termino, sub quo terminus à quo, & terminus ad quem sibi invicem succedant. Verum licet illud in conversione Eucharistica repetatur, non tamen necessarium ad rationem communem veræ conversionis, quia nulla apparet repugnantia, quòd Deus mediante verâ conversione transformet totam substantiam panis cum accidentibus in corpus Christi, & tamen eundem locum daretur tertium commune utrique termino.

Potest conversio sic explicata dividitur primo in substantialem & accidentalem. Appellatur conversio substantialis, quando fit transitus aliquod extremum substantiale, ut cum ex aqua fit ignis, vel ex aqua vinum. Accidentalis verò dicitur, quando fit transitus in extremum accidentale, ut cum ex albo fit nigrum, vel ex calido frigidum. Secundo dividitur in totalem & formalem. Conversio totalis est, quando unum extremum ita transit in aliud, quòd nihil de illo remanet commune utrique termino, sed totum quod est in uno transit in aliud, tam ex parte materiæ, quàm formæ. Conversio autem formalis fit contra, quando unum extremum ita transit in aliud, quòd remanet idem subiectum commune utrique extremo, & solum fit transitus in formis, idè quæ vocatur formalis. Hæc invenitur in mutationibus naturalibus, & potest fieri à causis secundis, & agentibus creatis, ut cum ex ligno fit ignis, ex albo nigrum &c. Prima verò transcendit vires totius naturæ, & cujuslibet agentis creati, & à solo Deo super naturaliter operante fieri potest, ut locutione ostendit D. Thomas 4. contra Gentes cap. 4. ubi sic discuit: Conversio panis in corpus Christi alterius modi est ab omnibus conversionibus naturalibus. Nam in qualibet conversione naturalis manet subiectum in quo succedunt sibi diversa forma, vel accidentales, sicut cum album in nigrum convertitur, vel substantiales, sicut cum aer in ignem, unde conversiones formales nominantur: sed in conversione prædicta, subiectum transit in subiectum, & accidentia manent, unde hæc conversio substantialis nominatur. Nunc autem considerare oportet, quales hæc accidentia maneant, & quomodo subiectum subiectum vertatur, quòd quidem natura facere non potest. Omnis enim natura operatio materiam presupponit, per quam subiecta individuantur: unde natura facere non potest quòd hæc substantia, sicut la, sicut quòd hic dignus fiat ille dignus, sed materia

subiecta est virtuti divina, cum per ipsam producatur in esse; unde divina virtute fieri potest, quod hac individua substantia in illam præexistentem convertatur: sicut enim virtute naturalis agentis cuius operatio se extendit tantum ad immutationem formæ, & existentia subiecti supposita, hoc totum in illud totum convertitur, secundum variationem speciei & formæ, verbi gratia hic aer in hunc ignem generatur: ita virtute divina, qua materia convertitur in illam & per consequens hoc individuum in illud; individuationis enim principium materia est, sicut forma est principium speciei.

S. II.

Rejiciuntur tres prima sententia, & quarta statuitur.

Dico primò: Conversio Eucharistica non est actio adductiva corporis Christi, ad solam præsentiam localem formaliter terminata.

16. Probatür primò: Actio adductiva est motus localis rei quæ adducitur: Sed per transubstantiationem Eucharisticam, corpus & sanguis Christi non moventur localiter; aliàs enim cum impossibilis sit motus localis, nisi unus locus per modum termini à quo deferatur, & alius tanquam terminus ad quem acquiratur, corpus Christi cælos relinqueret, ut in terram sub speciebus Eucharisticis descenderet: Ergo transubstantiatio Eucharistica, non est actio adductiva corporis Christi ad speciem panis & vini.

17. Probatür secundò: Ad conversionem requiritur ut terminus ad quem habeat impossibilitatem cum termino à quo, aliàs enim posset terminus à quo in se remanere, quod repugnat ipsius conversioni in terminum ad quem: Sed terminus ad quem actionis adductivæ corporis Christi, non habet talem impossibilitatem cum termino à quo: Ergo talis actio non est vera conversio. Major patet, Minor etiam manifesta videtur: Nam terminus ad quem actionis adductivæ corporis Christi est præsentia sacramentalis: Sed hæc non est impossibilis cum substantia panis, quæ est terminus à quo Eucharistica conversionis; quia præsentia illa non est quantitativa & divisibilis, sed sacramentalis & indivisibilis, ac similis illi quæ Angelus sit præsens loco: unde sicut Angelus per hoc quod sit præsens alicui spatio, non propterea expellit substantiam corpoream quæ est in illo: ita neque in Eucharistia, ex eo præcisè quod corpus Christi sit præsens speciebus, expellitur necessariò substantia panis sub eis præexistens.

18. Dices cum Bellarmino, ex intentione Dei volentis destruere substantiam panis & vini, corpus Christi esse impossibile cum ea.

Sed contra: Repugnantia termini ad quem cum termino à quo, in vera conversione, non ex aliqua extrinseca Dei ordinatione, sed ex natura ipsius conversionis peti debet: aliàs omne quod ex voluntate Dei desinit simul atque aliud incipit esse, diceretur in illud converti, quod est absurdum: Ergo &c.

19. Probatür tertio conclusio: Transubstantiatio sive conversio substantialis, debet habere pro termino formali ad quem aliquid substantiale, cum à tali termino speciem & denominationem accipiat: Sed terminus ad quem actionis adductivæ corporis Christi, non est substantialis, sed accidentalis; nam huiusmodi termi-

Tem. V.

nus est præsentia sacramentalis, quæ juxta Adversarios accidentalis est: Ergo in tali actione transubstantiatio consistere nequit.

Respondent primò Adversarij, sufficere ad conversionem substantialem quod terminus à quo sit substantialis, quia ille tenet præcipuum locum, eò quod ille solus dicatur converti.

Sed contra primò: Illa responsio non est consona Concilio Tridentino, quod infert, hanc conversionem appellari propriè transubstantiationem, ex eo quod tota substantia panis convertitur in substantiam corporis Christi; unde exigit ad conversionem substantialem, utrumque terminum esse substantialem.

B Secundò, Quod est principalis in conversione, tribuit illi speciem & denominationem: Sed terminus ad quem est quid principalis, principalis enim intenditur, terminus verò à quo, nisi secundariò, & ratione termini ad quem: Ergo terminus ad quem debet esse substantialis.

Tertiò, sicut transformatio petit ut non solum terminus à quo sit forma, sed etiam terminus ad quem, & similiter translocatio, quod uterque terminus sit locus; ita transubstantiatio exigit ut uterque terminus sit substantia.

Respondet secundò, terminum formalem transubstantiationis esse præsentiam ad speciem in concreto, quo modo sumpta idem est ac corpus Christi ut præsens: in hoc autem concreto reperitur substantia ipsa corporis Christi, quod sufficit ad rationem conversionis substantialis.

Sed contra: Ut actio dicatur substantialis, non sufficit quod terminetur ad concretum importans substantiam subiectam accidenti, alioquin nulla daretur actio accidentalis: dea baptisio enim, calefactio, & huiusmodi, essent actiones substantiales, quia terminantur ad concretum accidentale, importans substantiam pro materiali; imò motus localis Angeli esset vera transubstantiatio, quia terminatur ad substantiam ipsius, ut stat sub præsentia ad locum.

Potest adhuc hæc responsio magis confutari: Nam cum assertitur substantiam corporis Christi ingredi terminum huius conversionis, vel intelligitur illum ingredi tanquam aliquid productum sub aliqua ratione substantia sibi propria, vel tanquam improductum sub omni sua ratione substantiali, & præcisè solum ut subiectum recipiens novam præsentiam accidentalem: Si primum dicatur, necesse est admittere, terminum primarium non esse ipsam præsentiam, sed ipsummet corpus Christi secundum esse substantiale, præsentiam verò secundarium solum, utpote ex priori subsecutum. Secundum verò affirmari nequit: quod enim substantia supponatur ad aliquam actionem productivam alicujus rei, non sufficit ut actio illa dicatur substantialis, ut patet in exemplis jam adductis.

Respondet tertio Vazquez, ut conversio Eucharistica dicatur transubstantiatio, non requiri quod ad substantiam per se primò terminetur, sed sufficere quod in ea interveniat quidam ordo substantiarum, quarum una succedat alteri, & ideo dicatur in illam converti.

Sed contra primò: Sola successio unius substantiæ loco alterius, est tantum veluti translocatio, non verò transubstantiatio; etenim si Petrus per mortem sublato, Paulus ejus loco substitueretur, fieret quidem successio, sed non conversio, sive transubstantiatio unius in alium: Ergo sola successio unius substantiæ, loco alte-

H h

rius

rius desinentis, non est vera transubstantiatio.

33. Confirmatur primò: Si Christus his vocibus consecrasset, *Hic non fit panis, sed corpus meum*, eadem contingeret successio corporis Christi in locum aut quasi locum panis, quæ nunc est, & tamen panis non fuisset conversus in corpus Christi: Ergo sola illa successio non sufficit ad salvandam veritatē transubstantiationis Eucharisticæ.

34. Confirmatur secundò: Si transubstantiatio Eucharistica sit tantum successio corporis & sanguinis Christi, loco substantiæ panis & vini desinentis, sequitur corpus Christi converti in substantiam nostram, aut in vermes, quando corrumpuntur species, non minus quam panem converti in corpus Christi; quandoquidem utrobique substantia substantiæ succedit: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

35. Confirmatur tertio: D. Augustinus lib. 17. de civit. cap. 18. hanc ponit differentiam inter veras conversiones & miraculosas, cuiusmodi est illa quæ reperitur in hoc sacramento, & inter apparentes quæ sunt à Dæmone, quod illæ sunt per veram & substantialem rerum conversionem, istæ verò per solam translocationem, quam merito negat esse veram conversionem: Ergo conversio substantialis quæ reperitur in hoc mysterio, non consistit in quodam tantum ordine substantiarum, quarum una succedat alteri.

Dico secundò: in conversione Eucharistica veram rationem transubstantiationis non salvari, ex eo præcisè quod dicitur corpus & sanguinem Christi uniri formaliter speciebus panis & vini, loco substantiæ ipsorum, vel sustentare accidentia Eucharistica, conservando illa sine sub-

36. Probatur breviter: Impossibile est quod corpus Christi intelligatur uniri speciebus, & consequenter subistere accidentibus, Eucharisticæ, nisi prius ibi sit; & per consequens nisi prius intelligatur actio conversiva panis in corpus Christi: Ergo actio conversiva est distincta ab actione unitiva, & hæc illam præsupponit; subindeque terminus formalis primarius actionis conversivæ, non est modus unionis corporis Christi ad species Eucharisticas, vel modus substandi accidentibus Eucharisticis, seu conservandi illa sine subiecto.

37. Confirmatur: Terminus formalis & primarius conversionis Eucharisticæ debet esse substantialis, cum talis conversio substantialis sit, & actio specificationem & denominationem à termino formali & primario sumat, ut supra dicebamus: Atqui unio corporis Christi cum accidentibus Eucharisticis, non est substantialis, sed accidentalis tantum, cum ex substantia & accidentibus nequeat fieri compositum nisi per accidens. Similiter modus substandi accidentibus, licet sit in substantia, tamen est accidentalis, quia substantia illum acquirit, nullâ factâ mutatione in ipsa: Ergo nec talis unio, nec modus ille substandi accidentibus, est terminus formalis & primarius conversionis Eucharisticæ.

38. Dico tertio conversionem panis in corpus Christi non esse actionem conservativam illius. Probatur: Quia vel esset antiqua conservatio quæ conservatur in celo, vel alia nova & supernaturalis, quæ specialiter inciperet conservari sub speciebus Eucharisticis: Neque dici potest: Ergo &c. Minor quoad primam partem manifesta videtur, quia conservatio illa antiqua est actio merè naturalis, terminata per se primò

A ad totam humanitatem Christi, non panem Christum, ut formaliter in compositum est substantia panis, modo indivisibilis & inextensibilis, sed modo divisibilis & extenso: Atqui conservatio panis in corpus Christi est supernaturalis, & terminatur formaliter ad corpus Christi, ut terminans cum substantia panis, & sub modo indivisibili & inextenso: Ergo non est conservatio antiqua quæ conservatur in celo. Probatur etiam quoad secundam partem, quia conservatio nihil aliud est quam continuata productio: Ergo si conversio panis in corpus Christi est conservatio illius sub speciebus, & est prius productiva illius sub eisdem speciebus. Addo quod conservatio rei, supponit eam esse conservatam: Ergo est impossibile rationem quæ ponitur corpus Christi sub speciebus puram conservationem ipsius sub horum speciebus. Vide quæ scriptimus articulo præcedenti §. 3. versùs finem.

Dico ultimò: Actio conversiva quæ corpus Christi ponitur sub speciebus, est verè productiva corporis Christi, non simpliciter & absolute, sed tali modo, scilicet ex alia substantia quæ ipsum convertitur, & in cuius locum succedit.

Prima pars huius conclusionis probatur primò ex SS. Patribus, qui dicunt in consecratione corpus Christi fieri de pane: sic enim loquitur expressè Ambrosius lib. 4. de sacram. cap. 4. Augustinus relatus Can. *Vtrum sub figura, de consecrat. dist. 2.* Damascenus lib. 1. de fide cap. 1. Gaudentius tract. 2. in Exodum: Et Hieronymus Epist. ad Heliodorum, ubi dicit: *Sacerdos loquens, sic ait: Qui Christi corpus sacro ore acciunt.* Hinc S. Ephrem, Sacerdos unum appellat. *Stupendum miraculum, omnium ornamentum, instantissimum, bonorum omnium quæ in hominibus sunt apicem, divinum quoddam, omnium quæ creaturæ minime expectantur velut extremam metam.* Hæc etiam celebratur illa sententia, quæ S. Augustinus & D. Gregorio tribuitur: *O magna Sacramentum dignitas, in quorum manibus, velut in altari, Christus quotidie incarnatur!* Sicut ergo Deus per Virgo, verbo Verbum conceptum merito, in lapide expendit Bernardus hom. 1. 3. super Mat. 23. ubi sic eam alloquitur: *Responde Virgo, et suscipe Verbum; propter tuum, & conceptum, emite transitorium, amplectere singularem. Quia tardas, quid trepidas? Crede, confite, suscipe. Virgo beata cor fides, labia consensum, viscera Creatori.* Ita etiam Sacerdos quotidie Christi corpus verbis consecrationis in altari producit, & fructus ventris virginitatis, sic patris labiorum ipsius.

D Ratio etiam suffragatur: Nam omnis conversio substantialis, est vera productio substantiæ, quæ loco alterius in eam transmutatur: Ergo & conversio Eucharistica, quæ fit à Sacerdotibus, per verba consecrationis. Consequentia patet, Antecedens probatur: Tum quia productio est aliquod nomen commune ad creationem, generationem, educationem, & conversionem. Tum etiam, quia communicatio seu unio alicujus esse substantialis, est vera productio: Sed conversio substantialis est communicatio seu influxus alicujus esse substantialis, constat de vino ex aqua converso in Cana Galilee, quod dicitur factum, & esse substantia accipiente conitatur: Ergo &c.

Confirmatur: Per conversionem Eucharisticam corpus & sanguis Christi incipiunt esse pro speciebus panis & vini, & tamen ad eas non adducuntur, ut probavimus: Ergo sub eis verè producuntur. Probatur Consequentia, ex eo quod implicet Christum incipere esse hic, & non adduci ex alia parte, neque produci. Non enim primò potest esse sub speciebus per conservationem, quandoquidem prius est rem esse, quam sibi conservari, ut supra contra Suarem dicebamus.

Secunda verò pars conclusionis, quæ asserit conversionem Eucharisticam non esse actionem productivam corporis Christi simpliciter & absolute, sed tali modo, scilicet ex alia substantia quæ in ipsum convertitur, & in cuius locum succedit, breviter suadet, tum ex Augustino, Ambrosio, Damasceno, & alijs Patribus supra citatis, asserentibus corpus Christi per verba consecrationis fieri ex pane: Tum etiam, quia corpus Christi simpliciter & absolute supponitur productum, & in rerum natura existeret, antequam verba consecrationis à Sacerdote proferantur, & fiat conversio panis in ipsum: Ergo talis conversio non potest dici corporis Christi productio, simpliciter & sine addito, sed tantum secundum quid & cum addito, nimirum ex substantia panis, & sub speciebus ejus. Unde terminus formalis transubstantiationis, non est corpus Christi absolute sumptum, sed corpus Christi, quatenus fit ex pane, in cuius locum succedit: sicut terminus formalis motus aeris verbi gratia, à terra usque ad mediam regionem, non est media regio præcisè, aliàs non distingueretur à motu ignis, quia moveretur à propria sphaera usque ad mediam regionem aeris, sed est media regio aeris, ut comparata ad terminum à quo, scilicet ad terram, à qua aer ascendit.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusionem: Per transubstantiationem Eucharisticam corpus Christi acquirit tantum esse accidentale, nempe esse præsens speciebus sacramentalibus: Sed hoc sufficienter salvatur præcisè per ejus additionem ad illas species: Ergo per ipsam rationem transubstantiationis sufficienter salvatur. Minor constat, Major verò probatur. Illud solù acquirit corpus Christi per transubstantiationem, quod verba consecrationis efficiunt: Sed verba consecrationis non efficiunt nisi illam præsentiam accidentalem; solùm enim efficiunt quod significant: non significant autem nisi præsentiam corporis Christi sub speciebus: Ergo &c.

Respondeo primò negando Majorem; si enim per transubstantiationem Eucharisticam corpus Christi esse tantum accidentale acquireret, talis actio non posset dici conversio substantialis, utpote quæ debet terminari ad esse substantiale, ut in tertia probatione primæ conclusionis ostendimus. Ad probationem in contrariū, concessa Majori, nego Minorem, & probationem ei subjunctam; ut enim verba consecrationis significant tantum præsentiam corporis Christi sub speciebus panis, dicendum esset, *Hic est corpus meum*, non verò, *Hoc est corpus meum*.

Respondeo secundò, data & non concessa Majori, negando suppositum Minoris: etsi enim præsentia accidentalis corporis Christi sub spe-

ciebus, sufficienter salvari possit per ejus additionem; eo tamen ipso quòd talis adductio esse non potest sine motu locali, corpus autem Christi per transubstantiationem non moveatur localiter, aliàs enim deferretur cælum, non est sub speciebus per additionem.

Obijcies secundò contra secundam conclusionem: Per conversionem Eucharisticam id solùm habet corpus Christi, quo posito ex natura rei panis esse definit. Sed ex eo præcisè quòd corpus Christi sustentet accidentia panis sine subjecto, aut ijs uniatur formaliter loco substantiæ panis, definit panis: Ergo per conversionem Eucharisticam corpus Christi solùm habet quòd sustentet accidentia Eucharistica sine subjecto, aut ijs uniatur formaliter, loco substantiæ panis.

Respondeo negando suppositum Minoris, quòd nempe corpus Christi habeat immediate per transubstantiationem sustentare accidentia Eucharistica, vel illis subistere, aut formaliter uniri, si de facto illis subisset aut uniretur: falsa, inquam, est hæc suppositio, quia corpus Christi non potest hoc habere, nisi saltem præsuppositivè ad illa accidentia adducatur, vel sub eis producat.

Obijcies tertio contra tertiam & quartam conclusionem: Illa actio non est productiva, sed duntaxat conservativa corporis Christi, quæ utpote ipsum productum, & jam existens: Sed actio conservativa panis in corpus Christi, ipsum productum & existens supponit: Ergo non est productiva, sed tantum conservativa illius.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Quod producit transit de non esse ad esse: Sed corpus Christi non transit per conversionem Eucharisticam de non esse ad esse, aliàs cum præexistat tali conversioni, simul esset & non esset: Ergo per illam non producit, sed duntaxat conservatur.

Confirmatur ampliùs: Actio quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non potest esse productiva illius, aliàs enim idem esset simul prius & posterius seipso, secundum idem: Sed transubstantiatio Eucharistica efficienter est à corpore Christi, ut ab instrumento Divinitati conjuncto: Ergo non potest ipsum producere.

Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem: Illa actio non est productiva corporis Christi simpliciter & absolute, quæ supponit ipsum productum & jam existens, concedo Majori. Non est productiva illius secundum quid, & cū addito, nego Majorem, & concessa Minori, distinguo Consequens, distinctione Majoris. Ex eo igitur quòd corpus Christi conversioni Eucharistica præexistat, solùm inferri potest, talem conversionem non esse simpliciter & absolute productivam illius, quod libenter concedimus; non tamen colligitur, per transubstantiationem corpus Christi non produci secundum quid, & ex novo aliquo modo, nimirum ex pane, & ex speciebus Eucharisticis. Unde

Ad primam confirmationem, distinguo Majorem: Quod producit, transit de non esse eo modo quo producit, ita ut si producat simpliciter, transeat à non esse simpliciter ad esse simpliciter; vel si producat solùm cum addito, transeat à non esse cum addito, concedo Majorem. Quod producit, transit de non esse alio modo, quàm eo quo producit, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Corpus Christi per transubstantiationem non transit à

non esse simpliciter & absolute, ad esse simpliciter & absolute, concedo Minorem. Non transit à non esse cum addito, scilicet à non esse sub speciebus Eucharisticis, & ex pane; ad esse sub illis speciebus, nego Minorem. Eodem modo distinguendum est Consequens: Ergo corpus Christi per transubstantiationem non produci- tur, productione absolute & simpliciter dicta, concedo: productione cum addito, scilicet ex pane, & sub speciebus panis, nego. Licet enim absolute præexistat tali transubstantiationi, non tamen illi præexistit ut ex pane productum, neq; ut sub speciebus panis existens.

Ad secundam, distinguo etiam Majorem: Actio quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non potest esse prima productio ipsius, concedo Majorem. Non potest esse iterata ejus productio, & sub novo modo essendi, nego Majorem; id enim est possibile, non quidem naturaliter, sed divinitus. Ad probationem in contrarium dico similiter, quod licet idem ut primò productum, non possit esse prius ad seipsum ut primò productum, bene tamen ad seipsum ut reproductum: productio autem corporis Christi sub speciebus, non est prima ejus productio, sed reproductio, ac proinde potest corpus Christi ut primò productum præsupponere ad idem corpus reproductum.

Instabis: Idem est esse quod corpus Christi accipit per reproductionem, cum eo quod recipit per primam productionem; aliàs enim malè diceretur reproduci, quia reproductio nihil aliud est quam ejusdem iterata productio: Ergo si ve dicatur prius seipso ut productum, si ve reproductum, idem secundum idem erit prius ad seipsum.

Respondeo distinguendo Antecedens: Idem est esse quod corpus Christi accipit per reproductionem, cum eo quod recipit per primam productionem, & idem modis essendi, nego Antecedens. Et diversus modus essendi, concedo Antecedens. Similiter distinguo Consequens: Ergo si ve dicatur prius seipso ut productum, si ve ut reproductum, idem secundum idem erit prius ad seipsum; sub eodem modo essendi, nego. Sub alio modo essendi concedo. In hoc enim non est major repugnantia, quam quod idem numero corpus existens in uno loco uno modo, verbi gratia circumscriptivè, præsupponatur ad seipsum ut existens in alio loco alio modo, scilicet definitivè, si ve sacramentaliter, ut fides docet.

Objicies quare: Nullus effectus potest produci per plures actiones totales, ut docent nostri Thomistæ in Philosophia: Sed si actio conversiva, sit productiva corporis Christi, idem effectus produceretur per plures actiones totales, nam corpus Christi in cælo produci- tur seu conservatur per actionem totalem & diversam à transubstantiatione per quam ponitur sub speciebus Eucharisticis.

Respondeo distinguendo Majorem: Nullus effectus potest produci per plures actiones totales, sub eadem ratione formali, concedo Majorem. Sub diversâ ratione formali, nego Majorem: ratio autem formalis sub qua corpus Christi produci- tur in altari, est diversâ rationis ab ea sub qua produci- tur seu conservatur in cælo, quia illa est conversiva, non verò ista.

Instabis: Corpus Christi eodem tempore in pluribus altaribus consecratur. Sed tales consecrationes sunt ejusdem rationis, cum omnes sint conversivæ panis in corpus Christi: Ergo si sint

A productivæ illius, idem effectus sub eadem ratione formali per plures actiones totales produci- cipoterit.

Respondeo non esse inconveniens quod idem effectus produci- tur per distinctas actiones instrumentarias, quia ab illis non produci- tur effectus: illæ verò actiones quibus consecratur corpus Christi à diversis Sacerdotibus in pluribus altaribus, non sunt principales, sed tantum instrumentariæ, cum Sacerdos ministrans taliter tantum ad consecrationem, seu productionem corporis Christi in altari, concurrens.

Dices: Implicat plura accidentia solo numero distincta esse in eodem subiecto, ut docent nostri Thomistæ in Metaphysica: Sed si corpus Christi produceretur in hoc altari per unam actionem instrumentariam, & in alio per aliam, plura accidentia solo numero diversa essent in eodem subiecto; nam actiones illæ instrumentariæ, quæ non distinguuntur specie, sed tantum, recipiuntur in corpore Christi, quod est idem in hoc vel in illo altari: Ergo &c.

Respondeo distinguendo Majorem: Implicat plura accidentia solo numero diversa, esse in eodem subiecto formaliter sumpto, concedo Majorem: materialiter sumpto, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Si corpus Christi produceretur & c. plura accidentia solo numero diversa essent in eodem subiecto materialiter sumpto, concedo: formaliter, nego. Ad probationem contrariam, distinguendum est Antecedens: actiones illæ instrumentariæ recipiuntur in corpore Christi, absolute sumpto, nego. In corpore Christi, ut sit ex tali pane, sub talibus speciebus, concedo. Ex quo patet, quod quævis productum illarum actionum sit idem materialiter, est tamen diversum formaliter: quæ diversitas formalis sufficit ad distinguenda accidentia, ut ostenditur in Metaphysica.

Objicies ultimum: Si corpus Christi produci- tur sub speciebus sacramentalibus, sequitur quod si facta fuisset consecratio in triduo mortis, fuisset alterius speciei ab ea quæ modo fit: Sed hoc non videtur admittendum: Ergo nec illud. Sequitur Majoris probatur: Actio specificatur ex termino ad quem: Sed si corpus Christi produci- tur sub speciebus sacramentalibus, terminus ad quem consecrationis factæ in triduo mortis, scilicet corpus ut mortuum, differret à termino ad quem consecrationis quæ fit modo, scilicet à corpore Christi ut vivo; differunt enim speciei corpus vivum & corpus mortuum: Ergo si corpus Christi produci- tur sub speciebus sacramentalibus, sequitur quod si facta fuisset consecratio in triduo mortis, fuisset alteri speciei ab ea quæ modo fit.

Respondeo negando sequelam Majorem, & ejus probationem, nego similiter sequelam Minoris; ad probationem verò quæ subjungitur, dicendum est, terminum formalem ad quem consecrationis Eucharisticæ, neq; esse corpus vivum neq; mortuum, sed abstrahens ab utroque, scilicet corpus de prædicamento substantiæ, includens quidem hanc numero materiam, & hanc numero formam; sed hanc numero formam, secundum quod dat esse vivens, quia ut ratio tantum per concomitantiam in sacramento, & consequenter corpus Christi est vivens per concomitantiam sub speciebus, non verò formaliter, & ex vi transubstantiationis, ut magis declarabitur disputatione sequenti.

§. IV.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

EX dictis intelliges, terminum formalem & primarium transubstantiationis, neque esse solam præsentiam Christi sub speciebus, neque unionem corporis Christi ad species Eucharisticas, nec modum substandi accidentibus Eucharisticis, seu conservandi illa sine subjecto; sed ipsum Christi corpus, quatenus sit ex pane, in cuius locum succedit: nam ut supra dicebamus, terminus formalis & primarius transubstantiationis debet esse substantialis, cum speciem & denominationem illi tribuat. At neque præsentia Christi sub speciebus, neque unio corporis Christi ad illas, nec modus substandi accidentibus Eucharisticis, substantialia sunt, ut ex supra dictis patet, bene tamen corpus Christi: Ergo terminus formalis & primarius transubstantiationis est ipsum corpus Christi, non quidem præcisè & absolute sumptum, sed quatenus sit ex pane in cuius locum succedit. Quod ut magis declaratur.

Observandum est, ad diversitatem specificam actionum, non requiri necessarium diversitatem terminorum seu effectuum in esse entis & materialiter, sed solum formaliter in esse termini, siue effectus: unde ipse effectus qui est a causa creata per generationem, potuit esse à Deo per creationem, sub alia ratione universaliori, nempe in ratione entis: & idem homo à Sole & ab homine generatur; ab homine quidem, ut à causa univoca, rationem specificam vel individualement per se primò attingente; à Sole verò, ut à causa æquivoca & universaliori, cui per se primò ratio corporis corruptibilis correspondet, ut explicari solet in Philosophia. Unde etsi corpus Christi sit in celo existens, quoad animam quâ informatur, productum per creationem, sub ratione entis; & secundum totum compositum, per generationem, sub ratione hominis; quia tamen non est productum sub ratione talis corporis ex pane producibilis, per propriam actionem ad hanc rationem formalem per se primò terminatam, & ab ea specificatam, per ordinem ad divinam potentiam, manet producibile iterum in Eucharistia, per actionem formaliter ipsam respicientem secundum illam rationem, quæ licet sit una tantum in specie formaliter, potest tamen numero multiplicari in infinitum sine regorematicè; quamvis enim per unam consecrationem corpus Christi sit productum, secundum quod est hoc corpus producibile ex hoc numero pane, non tamen quatenus est producibile ex alio & alio pane, sed secundum hoc manet semper producibile per ordinem ad divinam omnipotentiam.

ARTICULUS III.

An substantia panis & vini in Eucharistia desinant esse per annihilationem?

Affirmant Scotistæ, & Nominales, negant Thomistæ, & alii Theologi communiter cum S. Thoma hic art. 3. quare

Dico breviter, substantiam panis & vini in Eucharistia non desinere per annihilationem.

Licet omnes ferè Theologi in hac conclusione conveniant, variè tamen illam explicant, & probant. Durandus enim dicit substantiam pa-

Tom. V.

Anis in Eucharistia non annihilari, quia corrupta forma panis per conversionem, materia ejus manet sub forma corporis Christi, sicut materia alimenti manet sub forma aliti. Sed hæc doctrina Durandi manifestum errorem continet, tum in Philosophia, quæ docet unam & eandem formam non posse duplicem materiam actuare; tum in fide, cum Tridentinum sessione 13. can. 2. asserat, in Eucharistica transubstantiatione converti totam substantiam panis in corpus Christi, & sola ejus accidentia remanere.

Alii verò dicunt, panem non annihilari, quia manent accidentia, quæ sunt aliquid illius. Sed hoc etiam fundamentum ruinolus est, quia accidentia sunt omnino extrinseca substantiæ, ac proinde non mutant motum definitionis vel productionis illius: unde sicut si Deus sub speciebus consecratis, & præexistentibus accidentibus, integram substantiam panis produceret, esset creatio, quia esset productio substantiæ ex nihilo: ita pariter definitio totius substantiæ panis, quamvis omnia ejus accidentia remaneant, poterit dici ejus annihilatio, nisi aliud obstat. Adde quod, sicut creatio terminatur ad esse substantiale & subsistens, sic etiam annihilatio ad non esse rei subsistentis: Ergo si illa in nihilum cedat, quantumvis accidentia supersint, vera interveniet annihilatio.

Terriò, alii asserunt, panem non annihilari, quia corpus Christi posset iterum converti in panem qui primò desierat. Sed hoc frivolum est, quia quantumcumque panis annihilaretur, semper tamen posset Deus, & corpus Christi, & quodlibet aliud ens, in substantiam panis convertere.

Quartò, sunt aliqui qui existimant, non annihilari substantiam panis, quia loco illius succedit substantia corporis Christi. Sed contra hoc est, quia si Deus in nihilum redigeret corpus aliquod intra aquam existens, v.g. piscem, etiam si loco illius succederet aqua, ad replendum vacuum, verè talis piscis annihilaretur: Ergo licet in Eucharistia, loco substantiæ panis, succedat substantia corporis Christi, non propterea illa non annihilatur.

Simili discursu refellitur alius dicendi modus, asserens quoddam quamvis substantia panis desinat, non annihilatur tamen; quia illa definitio non est per se & propter seipsam intentæ, sed propter aliud, scilicet ad ponendum corpus Christi loco ipsius. Nam si Deus statueret in instanti quo homo moritur, per negationem concursus animæ rationalem destruere, ut in illa materia poneretur alia forma, sine dubio ibi esset vera annihilatio animæ rationalis: Ergo extrinseca illa intentio non destruendi substantiam panis, nisi ad ponendum corpus Christi, non impedit quominus substantia panis dicatur annihilari. His ergo prætermis.

Probatur conclusio triplici ratione D. Thomæ hic art. 3. Prima insinuat in argumento sed contra, ubi sic discursit. Juxta Augustinum lib. 83. quaestionum, qua. 21. Deus non est causa tendendi in non esse: Sed hoc sacramentum divinæ virtute perficitur, ita ut sit speciale opus divinæ virtutis & omnipotentia: Ergo in illo nulla entitas seu substantia annihilatur. Hæc ratio similis est illi quæ idem S. Doctor 1. parte quaest. 104 art. 4. probat quod Deus de facto nullam rem in nihilum redigit. Verba ejus sunt: Redigere aliquid in nihilum, non pertinet ad gratia manifestationem, cum magis per hoc divina potentia &

Hh

boni

bonitas ostendatur, quod res in esse conservet: unde simpliciter dicendum est, quod nihil omnino in nihilum redigitur: cum ergo Deus sacramentum Eucharistiae instituerit, ut suam gratiam & bonitatem manifestet, non debet in eo substantia panis annihilari; imò ejus annihilatio, fini institutionis hujus sacramenti non videtur conveniens.

70. Secunda ratio habetur in corpore articuli, potestque sic breviter proponi. In hoc sacramento reperitur vera & totalis conversio substantiae panis & vini in corpus & sanguinem Christi: Sed hujusmodi conversio salvari non posset, si substantia panis & vini annihilaretur: Ergo illa non desinit per annihilationem. Major est certa de fide, Minor verò probatur; Tum quia id quod annihilatur, non transit in aliud, cum terminus annihilationis debeat esse ipsum nihil, non verò entitas aliqua positiva. Tum etiam, quia si substantia panis annihilaretur, deberet corpus Christi per aliam actionem distinctam produci: Sed posita hac duplici actione, non salvatur ratio conversionis, quia ad rationem conversionis requiruntur duo termini positivi, cum per hoc conversio ab annihilatione & creatione distinguatur, ut constat ex dictis §. 1. articuli praecedentis: posita autem hac duplici actione, neutra haberet utrumque terminum positivum; annihilatio enim haberet tantum terminum à quo positivum, productio verò corporis Christi sub speciebus, tantum terminum ad quem: Ergo &c.

71. Dices, ex duplici illa actione unam veluti totalem coalescere, quae dicitur conversio, cujus terminus à quo est panis, & corpus Christi terminus ad quem.

Sed contra: Ex annihilatione panis & ex actione productiva corporis Christi, non potest confurgere una totalis conversio: Ergo haec solutio falsum supponit. Consequentia patet, probatur Antecedens. Actiones aut mutationes unam conversionem constituentes, debeat talis esse naturae, ut una ex natura rei sequatur ad aliam: Atqui ad annihilationem panis non sequitur necessitè positio corporis Christi, cum absolute possit esse annihilatio absque ulla alterius rei productione: Ergo ex annihilatione panis, & ex actione productiva corporis Christi, non potest resultare una totalis conversio. Major probatur: Ad rationem conversionis necessarium est, ut ex vi destructionis termini à quo, quae est mutatio illius, ponatur terminus ad quem, per aliam mutationem ad ipsum terminatam: Ergo necessarium est, ut mutatio unius sequatur ex mutatione alterius. Unde rectè ait S. Doctor, quod conversio tollitur, posita à annihilatione substantiae panis. Ex quo infert Soto in 4. dist. 9. quaest. 2. art. 4. quod annihilationis opinio, vix citra errorem sustineri potest. Vazquez autem hic disp. 183. cap. 1. ait illam favere haereticis, & eis arma ministrare; ad destruendam mirabilem conversionem substantiae panis & vini, in corpus & sanguinem Christi, quam fides Catholica profitemur: qui proinde teste Wadensi tomo 2. cap. 68. hoc argumento adversus Catholicos utuntur, quod impossibilis sit conversio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, eo quod substantia panis & vini desineret esse totaliter, ac proinde annihilaretur: quod autem annihilatur, non potest in aliud converti.

72. Tertia ratio infinuat à D. Thoma in solut. ad 3. quod eo tendebat, ut probaret desitionem panis esse annihilationem, quia substantia panis

A post consecrationem nihil est. Et respondetur, quod licet substantia panis post consecrationem non sit aliquid, id tamen in quod substantia panis est conversa, aliquid est; & propter substantiam panis non est annihilata. Unde licet desinit in aliquid positivum, non est annihilatio; cum enim annihilatio opponatur creationi; per hoc quod creatio incipit à nihilo, & terminatur ad aliquid positivum, annihilatio vero incipit ab aliquo positivo, & desinit in nihilum, sicut productio quae incipit ab aliquo positivo praesupposito, non potest esse creatio: ita desinit quae terminatur ad aliquid positivum, neque esse annihilatio: Sed etiam si consecratione peracta, nihil amplius de substantia panis & vini remaneat, eorum tamen desinitio est in aliquid positivum, scilicet in corpus & sanguinem Christi: Ergo talis substantia non desinit per annihilationem.

Confirmatur: Quod transit ab uno esse in aliud, non annihilatur, annihilatio enim est transitus ab esse simpliciter ad non esse simpliciter: sicut creatio est transitus à non esse simpliciter ad esse simpliciter: Sed substantia panis ita desinit per consecrationem, ut transit ab esse panis ad esse corporis Christi sub speciebus: Ergo talis desinitio, non est annihilatio.

Ex his facile solvi possunt praecipua Adversariorum fundamenta, quae ad tria reducuntur: Primum sic potest proponi. Illud quod ita desinit, ut nihil profus ejus remaneat, annihilatur: Sed substantia panis & vini ita se habet, post consecrationem, non enim remanet ejus materia, neque substantia, neque existentia, ut ita d. ostensum est: Ergo verè annihilatur. Major probatur: Quod in nihilum cedit, annihilatur, cum terminus annihilationis est nihil: Sed illud quod nulla pars remanet, cedit in nihilum, nam revera nihil ejus amplius est: Ergo annihilatur.

Secundum est: Si modo reproduceretur, novo substantia panis eadem numero quae per consecrationem desinit, esset vera creatio: Ergo desinitio illius, fuit vera annihilatio. Probatur Consequentia, quia istae mutationes sunt contrariae, cum habeant terminos ad quos & à quibus contrarios.

Tertium est: Annihilatio fit per suspensionem illius actionis quae conservatur à Deo, quae annihilatur: Sed substantia panis in hoc sacramento desinit esse per suspensionem actionis conservativae, quae Deus illam conservabat: Ergo desinit esse per annihilationem.

Ad primum respondeo, distinguendo Majoris rem: Si res quae ita desinit, ex modo desinitio tendat ad aliquid positivum quod sibi succedet, & in quod convertatur, nego. Si non tendat, concedo. Sic enim forma substantialis non dicitur annihilari, quamvis nihil ejus remaneat post ipsius corruptionem, quia ex vitalis scholae nis quae corrumpitur, producit alia forma, in ejus locum succedens, & eandem materiam informans: substantia autem panis ita se habet proportionaliter, quia sic desinit esse, ut tamen ex modo desinendi tendat ad aliquid in quod convertitur. Unde ad probationem Majoris dicendum est, substantiam panis esse factam nihil secundum quid, quia effectum est nullum ejus remaneat, non esse tamen factam nihil simpliciter, quia transivit in corpus Christi: ut item aliquid dicatur annihilari, debet transire in nihil simpliciter. Solutio est D. Thomae in solut.

E

dist. 1. quæst. 1. art. 2. ad 3. ubi ait, *Quod quamvis panis non sit aliquid, tamen illud in quod conversus est panis, est aliquid, conversione facta.* & ideo non sequitur quod panis sit annihilatus. Et ad 4. dicitur: *Quod quamvis non maneat panis, neque in se, neque in alio, manet tamen corpus Christi in quod conversus est panis, & ideo non sequitur quod sit annihilatus.*

In istis: Definitio substantiæ panis in Eucharistia non terminatur ad corpus Christi: Ergo nulla data solutio. Consequentia patet, Antecedens verò probatur. Talis definitio constituit unam mutationem, posito verò corporis Christi sub speciebus, aliam: Ergo cum ista terminetur ad corpus Christi, non potest illa ad ipsum terminari. Consequentia est evidens, Antecedens verò probatur. Definitio unius substantiæ, & positio alterius, constituunt duplicem mutationem, habent enim terminos à quo & ad quem realiter & formaliter distinctos; nam definitio habet pro termino à quo esse substantiæ quæ dicitur definere, & pro termino ad quem non esse illius; positio verò habet pro termino à quo non esse substantiæ quæ dicitur de novo poni, & pro termino ad quem esse talis substantiæ. Sed in Eucharistia definitio panis est definitio unius substantiæ, positio verò corporis Christi est positio alterius substantiæ: Ergo in ea duplex mutatio intervenit.

Respondeo negando Antecedens primi & secundi Enthimematis, & ad ejus probationem, distinguo Majorem: Definitio unius substantiæ, & positio alterius, quæ non sunt per conversionem substantiæ quæ dicitur definere in substantiam quæ dicitur poni, constituunt duplicem mutationem, concedo Majorem. Definitio unius substantiæ, & positio alterius, quæ sunt per conversionem substantiæ definientis, in substantiam quæ de novo ponitur, constituunt duplicem mutationem, nego Majorem. Tunc enim constituunt unicum simplicem transitum, sive unicam mutationem unius substantiæ in aliam, quia habent unicum terminum formalem à quo, scilicet non esse substantiæ quæ convertitur, & unicum terminum formalem ad quem, nempe esse alterius substantiæ in quam fit conversio; quamvis cum esse substantiæ convertendæ, concomitantur se habeat non esse substantiæ in quam fit conversio; & similiter cum substantia ad quam terminari debet conversio, concomitantur se habeat non esse substantiæ quæ definit.

Ad secundum respondeo, negando Antecedens: nam divina omnipotentia posset eundem numero panem restituere dupliciter, scilicet per modum creationis, & per modum reconversionis, convertendo scilicet corpus Christi in ipsum, sicut ipse primò fuit in corpus Christi conversus, & tunc esset mutatio opposita illi quæ modo fit in pane; secus verò si primo modo panis restitueretur.

Ad tertium, nego Minorem, substantia enim panis non definit esse per suspensionem solam actionis conservativæ, sed per conversionem ipsius in corpus Christi; ut enim articulo præcedenti dicebamus, ad rationem conversionis necessarium est, ut inter definitionem termini à quo, & positionem termini ad quem sit aliqua connectio, ac proinde ut ex vi positionis terminus ad quem, terminus à quo definat, & per consequens quod ex vi positionis corporis Christi definat esse panis.

Ex hoc intelliges, falsam esse sententiam Sua-

ris, existimantis, substantiam panis definere per actionem quæ accidentia separantur à subiecto, quia hæc spoliata accidentibus, postulat connaturaliter non manere. Patet, inquam, ex dictis hujus sententiæ falsitas: Nam prius intelligitur substantia panis definere esse, quàm accidentia ab illa separantur, vel per se subsistant: Ergo talis substantia non definit ex vi actionis separantis accidentia à subiecto. Consequentia patet, Antecedens probatur; tum quia idem accidentia à subiecto separantur, & subsistant, quia substantia destruitur: tum etiam, quia sicut substantia per se producit, accidentia verò ratione substantiæ, & consequenter ad illam; sic etiam per se debet definere, & accidentia consequenter, nisi ipsis modus per se existendi tribuatur, ut contingit in hoc mysterio.

DISPUTATIO V.

De modo quo Christus est in Eucharistia.

Ad questionem 76. Divi Thomæ.

Explicatæ actione transubstantiati-væ, per quam corpus Christi sub speciebus panis & vini fit præsens, consequens est, ut modum quo fit illis præsens consideremus, & varias quæ circa illum versantur difficultates, breviter resolvamus.

ARTICULUS I.

Quid ex vi verborum, quid concomitanter, sub speciebus panis & vini contineatur?

Id est de fide certum sit, omnia quæ ad Christi constitutionem & integritatem pertinent, nimirum corpus, sanguinem, animam, divinitatem, & subsistentiam, seu personam Verbi divini, verè & realiter sub utraque specie panis & vini contineri, ob intimam & inseparabilem quam illa inter se habent conjunctionem; quia tamen (ut docet D. Thomas hic art. 1.) dupliciter possunt aliqua in hoc sacramento contineri, uno modo ex vi sacramenti, seu ex verborum significatione; alio modo, vi naturalis connexionis & concomitantia quam habent cum iis quæ sunt vi verborum, idè breviter huc explicandum est, quænam ex illis vi verborum, & quænam solum per concomitantiam sub speciebus panis & vini contineantur.

Dico ergo primò, corpus Christi contineri ex vi verborum sub specie panis, non verò animam, ut tribuit gradum vitæ, benè tamen, ut dat esse corporeum.

Prima pars est de fide, definita in Tridentino sess. 13. cap. 3. & patet ex eo quod hæc verba, *Hoc est corpus meum*, corpus Christi in quod conversa est substantia panis, expresse significant.

Secunda verò colligitur manifestè ex D. 3. Thoma quæst. præcedenti art. 6. ad 2. ubi sic ait: *Anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, & esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis.* Convertitur igitur forma panis in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum, non autem secundum quod dat esse animatum tali animæ: Ergo ex D. Thoma, nomine corporis, quod ex vi verborum est sub speciebus panis, intelligi debet materia in-

forma-

formata animâ Christi, quatenus dat esse corporeum.

4. Ratio etiam id suadet: Nomine enim corporis, quod ex vi verborum sub speciebus panis ponitur, non potest intelligi materia prima sine forma substantiali, affecti solum quantitate & qualitatibus sensibilibus, ut existimat Gabriel in 4. dist. 11. quæst. 1. & in Canonem Missæ lectione 42. Quia materia prima non potest existere sine forma substantiali, nec proinde aliquam actionem terminare, nec verè dici corpus. Non potest etiam per corpus significari materia prima, ut affecta formâ corporeitatis, ut censet Scotus, vel aliâ formâ partiali constituyente corpus organicum, ut existimant aliqui Recentiores, qui præter animam rationalem formas partiales in homine admittunt, quæ constituunt singulas partes corporis organici, & uni dent rationem carnis, alteri rationem ossis, &c. Hoc fuscè impugnatur à nostris Thomistis in Philothopia, ubi nec formam corporeitatis, nec alias formas partiales dari ostendunt, sed in homine solum esse animam intellectualem, quæ virtute continet omnes inferiores formas, & facit ipsa sola quidquid imperfectiores formæ in aliis faciunt, ut probat S. Thomas 1. parte quæst. 76. art. 3. Ergo nomine corporis, quod ex vi verborum est sub speciebus panis, nihil aliud intelligi potest, quàm materia informata animâ, quatenus dat esse corporeum, subindeque animâ Christi, ut dat illi esse corporeum, ex vi verborum sub speciebus panis continetur, non tamen ut dat esse vivens, seu ut gradum vitæ tribuit, quia corpus Christi, prout ex vi verborum est sub speciebus panis, abstrahit à vivo & mortuo, cum idem sit formale significatum corporis nunc, ac fuisset in triduo mortis.

5. Dices primò: Eadem est anima quæ dat esse corporeum, & quæ dat esse vivens: Ergo repugnat quod anima Christi, quatenus dat esse corporeum, sub speciebus panis ex vi verborum ponatur, nisi etiam ut gradum vitæ tribuit sub illis pariter ex vi verborum existat.

Sed nego Consequentiam, licet enim eadem sit anima, quæ dat esse corporeum, & quæ tribuit esse vivens & animatum, ratione tamen & virtualiter distinguitur secundum quod dat esse corporeum, à seipsa, secundum quod dat esse animatum; quod sufficit ad hoc ut sub speciebus panis ex vi verborum ponatur, prout dat esse corporeum, & non secundum quod dat esse vivens & animatum; sicut similis distinctio quæ reperitur inter Filium & divinam essentiam, & inter substantiam Verbi & naturam divinam, sufficit ad hoc ut Filius generetur & producat à Patre, non verò divina essentia, & ut substantia Verbi primariò terminet humanitatem assumptam, non verò natura, vel existentia ejus, ut in Tractatu de Incarnatione ostendimus.

6. Dices secundò: Illud ponitur ex vi verborum, quod necessarium est ad veritatem ipsorum: Sed ad veritatem horum verborum, *Hoc est corpus meum*, necessaria est anima, ut tribuit gradum vitæ: Ergo ponitur sub illa ratione, ex vi verborum, & non solum prout dat esse corporeum. Major patet, Minor probatur. Ad veritatem verborum necessarium est, ut sit idem corpus, quod Christus habebat, quando illa verba protulit: Sed non potest esse idem, nisi sit anima formaliter ut talis, & ut tribuit gradum vitæ: Ergo &c. Major est evidens, nam ad veritatem formæ ne-

cessarium est, ut sit verè corpus Christi, cum non esset idem corpus, non esset corpus Christi, sed aliud compositum. Minor verò videtur non potest esse idem, nisi sic illa forma, quæ habebat corpus Christi, quando protulit verba, quia pro diversitate formæ substantialis, variatur corpus: Sed forma quam habebat Christus, quando illa verba protulit, erat ipsa anima, quæ solum ut dat esse corporeum, sed etiam ut gradum vitæ tribuit: Ergo &c.

Respondeo negando Minorem, & ad probationem illius, distinguo Majorem. Ut sit idem corpus quod Christus habebat, identitate compositi, ut scilicet habeat eandem substantiam substantialis præcisè, nego. Corpus autem Christi vivum & mortuum, est idem, identitate suppositi, quia semper terminatur substantiâ & existentia divinâ.

Ex dictis inferes, quod quando dicitur corpus Christi esse ex vi verborum sub speciebus panis, sub nomine corporis, non comprehenduntur quantitas, figura, & alia accidentia, quæ à gradu corporeitatis dimanant; hæc enim verum concomitantè ponuntur sub illis speciebus, sed sola substantia corporis Christi, quæ hæc sola potest esse terminus formalis & primarius transubstantiationis.

Dices, Corpus quod vi verborum est sub speciebus panis, est organicum: Achoc, præter substantiam, includit debiram proportionem membrorum, quæ sine certa figura, densitate, & raritate concipi nequit: Ergo illa accidentia ex vi verborum ponuntur sub specie panis.

Propter hoc argumentum putat Vazquez disputatione 187. cap. 4. quantitatem & alia multa accidentia, esse ex vi verborum sub specie panis. Verum hoc est expresse contra S. Thomam & reliquos Scholasticos, nec aliter naturam transubstantiationis, quæ est conversio substantiæ in substantiam, ut eam definit Tridentina sessio 13. cap. 4. Unde ad argumentum respondetur, distinguendo Majorem: Corpus quod ex vi verborum est sub speciebus panis, est organicum, organizatione radicali, concedo Majorem. Organizatione formali, nego Majorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam.

Duplex ergo distinguenda est organizationis, altera radicalis, & substantialis, quæ est à forma substantiali exigente diversas dispositiones accidentales; altera formalis, & accidentalis, quæ est à quantitate, figura, & aliis accidentibus, quorum est effectus. Prior est vi verborum sub specie panis, posterior verò solum concomitanter, & vi naturalis connexionis.

Dico secundò, Sanguinem Christi contineri ex vi verborum sub specie vini. Hæc conclusio eadem ratione probatur quâ præcedens: licet enim corpus Christi continetur ex vi verborum sub specie panis, quia hæc verba, *Hoc est corpus meum*, corpus Christi in quod conversus est substantia panis, expresse significant etiam etiam ista, *hic est calix sanguinis mei*, sanguinem Christi non minùs expresse denotent, continetur etiam ille ex vi verborum sub specie vini.

Quæres, an totus sanguis Christi sit in verborum sub specie vini, vel ille solum qui in passionem effusus: Videtur enim quod iste tantum ex vi verborum sub specie vini continetur, cum hic tantum exprimitur in forma consecrationis *Qui pro vobis effundetur*.

Respondetur

Respondeo tamen, totum sanguinem, qui hunc est in corpore Christi glorioso, etiam si non fuerit in passione effusus, esse ex vi Sacramenti sub speciebus vini. Nam illa verba, *Qui pro vobis effundetur*, non limitant præcedentia ad significandum solum sanguinem, qui fuit in passione effusus, sed ad exprimendum primum finem huius Sacramenti, qui est representatio passionis Christi: ut si Christus converterisset aquam in vinum, his verbis: *Hoc est vinum quod à vobis bibitur*, posteriora verba non limitassent priora ad convertendum solum aquam in vinum, quod fuisset ab illis potandum, sed tantum ad denotandum finem miraculi, esto non totum vinum fuisset ab illis potandum.

Confirmatur: Aliquis sanguis fuit sacramentaliter præfens sub speciebus vini in eterna, qui non fuit in passione effusus, nempe ille, qui ante passionem fuit in carne conversus: Ergo ad verificanda verba consecrationis calicis, non est necesse, quod totus sanguis fuerit in passione effusus.

Dico tertio, animam rationalem Christi esse in hoc Sacramento, non ex vi Sacramenti, aut verborum, sed per concomitantiam. Ita docet Tridentinum sessione 13. canone 3. ubi asserit animam Christi sub utraque specie existere, *vi naturalis illius connexionis & concomitantia*, quæ partes Christi Domini inter se copulantur.

Ratio etiam id suadet: Nam ut hic art. 1. ait D. Thomas: *Ex naturali concomitantia est in hoc Sacramento illud, quod realiter est conjunctum ei in quod prædicta conversio terminatur*: Sed anima rationalis Christi est realiter conjuncta corpori & sanguini Christi, in quæ conversio panis & vini terminatur, & quæ per verba forme significatur: in ipsam verò non terminatur hæc conversio, nec ipsa per verba significatur: Ergo in hoc Sacramento non est ex vi Sacramenti, aut verborum, sed solum per concomitantiam. Quod intelligendum est primo de anima rationali, ut tribuit gradum vite, nam ut dat esse corporeum, ex vi verborum ponitur sub specie panis, ut in prima conclusione declaravimus. Secundo, cum dicitur animam rationalem Christi, ut tribuit gradum vite, esse per concomitantiam in hoc Sacramento, hoc verificatur solum, quando contrigit corpus Christi in propria specie informari animam rationalem; si enim informaretur alia, ut in triduo mortis forma cadaveris, non poneretur anima rationalis, etiam concomitanter, sub speciebus Eucharisticis, sed ipsa forma cadaveris. Quod adeo verum est, ut si Apostoli consecrassent ante triduum mortis, subindeque anima rationalis concomitanter fuisset posita sub speciebus panis & vini, tamen in triduo mortis non fuisset amplius anima rationalis sub illis, sed forma cadaveris; & e contra, si in triduo mortis Apostoli consecrassent, fuisset sub speciebus Eucharisticis forma cadaveris, & post resurrectionem cessasset esse sub illis forma cadaveris, & fuisset anima rationalis; quia quod sit hæc vel illa forma, oritur ex statu & forma, quam corpus Christi habet in propria specie.

Dico quarto, sub specie vini corpus, & sub specie panis sanguinem, & sub utraque specie Divinitatem, in hoc Sacramento contineri: non ex vi verborum, sed per concomitantiam. Ita Tridentinum loco citato.

Probatur breviter: Corpus non significatur per verba consecrationis vini, nec sanguis per

Tom. V.

A verba consecrationis panis, nec divinitas per verba consecrationis utriusque: corpus tamen est realiter conjunctum cum sanguine, & sanguis cum corpore, & divinitas cum utroque: Ergo non ex vi verborum, aut Sacramenti, sub prædictis speciebus continentur, bene tamen per concomitantiam.

Dico quinto: Verbum non esse in hoc Sacramento vi verborum, sed concomitanter.

Colligitur ex Tridentino citato, docente Divinitatem esse hic propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima unionem hypostaticam: At ea tantum sunt vi verborum, quæ per se, & non propter connexionem cum aliis, sunt hic præsentia: Ergo &c. Quod autem per Divinitatem intelligat etiam personam Verbi, constat. Tum quia aliàs doctrina Concilii esset manca, traderet enim universalem regulam dignoscendi ea, quæ in hoc Sacramento sunt vi verborum, & quæ sunt vi naturalis concomitantia; & tamen si per Divinitatem solum intelligeret naturam divinam, nihil docuisset de persona Verbi. Tum etiam, quia assignans rationem huius concomitantia, ait esse unionem hypostaticam, quæ primariò est ad Verbum.

Probatur etiam conclusio ratione: Nam Verbum divinum est quidem realiter unum corpori & sanguini Christi, sed in ipsum non convertitur panis aut vinum, nec per verba consecrationis expressè & in recto significatur: Nam licet Divus Thomas infra quæst. 78. art. 2. ad 4. dicat: *Per hoc pronomen meum exprimitur persona Christi*, hoc intelligendum est in obliquo: Ergo Verbum divinum est quidem in hoc Sacramento per concomitantiam, non tamen ex vi Sacramenti; nam quod hoc modo in eo continetur, debet in recto significari, sicut significatur corpus & sanguis.

Dices: Quod ponitur in hoc Sacramento concomitanter, debet fieri per virtutem verborum, quia attingitur primariò vel secundariò ab actione consecratoria seu convertiva, quæ est vera productio: Sed Persona Verbi nequit fieri ex virtute verborum, ut constat: Ergo neque per concomitantiam esse in hoc Sacramento.

Respondeo quod ea, quæ continentur in hoc Sacramento per concomitantiam, sunt in duplici differentia: quædam enim sunt improducibilia ut Divinitas & Verbum, & hæc nullo modo fiunt per verba; sed cum sint ubique, & ex alia parte terminent unionem hypostaticam, per hoc præcisè incipiunt esse hic novo modo, quod corpus aut sanguis Christi producit per actionem consecrariam: alia verò sunt producibilia, & hæc fiunt per virtutem verborum, vel primariò, si primariò significantur; vel secundariò, si identificentur, aut realiter conjungantur cum effectu primario.

Supereft examinandum, an reliquæ personæ divinæ dici possint esse in hoc Sacramento concomitantiter? Affirmant Suarez, Vazquez, Delugo, & alii recentiores, qui docent, Verbum esse in hoc Sacramento per concomitantiam immediatam, ut proprium suppositum humanitatis, Patrem verò & Spiritum sanctum per concomitantiam mediam, propter connexionem naturalem, quam habent cum Filio in eadem natura divina. Negant autem Alvarez, Petrus Ledesma, Nunno, Aravius, Serra, Martínez de Prado, & alii Thomistæ communiter, existimantes concomitantiam

11

lacta-

sacramentalem sub speciebus panis & vini, soli Verbo convenire, non verò Patri, aut Spiritui sancto.

- 17 Hanc questionem puto de nomine. Omnes enim conveniunt, Patrem & Spiritum sanctum esse quodam modo speciali in Eucharistia, quo non sunt in cæteris rebus creatis, tum quia simul cum Filio assistent ibi ad operandos effectus mirabiles gratiæ: tum etiam, quia Pater & Spiritus sanctus speciali quodam modo existunt in Filio, propter divinarum personarum inseparabilitatem, & mutuam unius in altera existentiam, quam Græci *ὑπόστασιν*, Latini *Circumincersionem* appellant. Unde si per impossibile Pater & Spiritus sanctus, ratione immensitatis, non essent in omnibus rebus creatis, tamen hoc duplici titulo essent in Eucharistia Sacramento. In hoc, ut dixi, omnes conveniunt, quare ad hoc solum difficultas devolvitur, an præsentia illa specialis, quam Pater & Spiritus sanctus habent in Eucharistia, sufficiat ad concomitantiam sacramentalem? Hoc enim affirmant Suarez, Vazquez, & alii recentiores, negant verò Thomistæ, existimantes ad hoc ut per concomitantiam sit aliquid in hoc Sacramento, requiri, ut in unitate suppositi uniatur cum termino primario & formali conversionis, & cum illo constituat vel pertineat ad idem suppositum: propter hoc enim vestimenta Christi quando ipse consecravit, non continebantur per concomitantiam in hoc Sacramento, bene tamen ejus Divinitas, & anima, & accidentia. Unde cum Pater & Spiritus sanctus non uniatur hoc modo cum corpore & sanguine Christi, non continentur in Eucharistia per concomitantiam sacramentalem. Et hic modus dicendi & loquendi videtur magis proprius, & Concilio Tridentino magis consonus: idem enim Concilium dixit, Divinitatem esse in Sacramento per concomitantiam, quia est unita hypostaticè cum corpore & anima Christi. Ergo fundat concomitantiam sacramentalem sub speciebus panis & vini in unionem hypostaticam, quam habent Verbum & Divinitas cum humanitate, non verò Pater, aut Spiritus sanctus. Quare idem Concilium enumerans omnia, quæ in hoc Sacramento tam ex vi Sacramenti, quam per concomitantiam continentur, nullam facit mentionem Patris aut Spiritus sancti. Quod argumentum, licet sit negativum, in re tamen adeo gravi magni debet esse ponderis & momenti, alioquin Concilium diminutè processisset. Nec valet, si dicas, Concilium etiam personæ Verbi non fecisse mentionem. Ad hoc enim supra respondimus, sufficienter illam insinuas, cum assignans rationem hujus concomitantiae, ait esse unionem hypostaticam, quæ primariò est ad Verbum, & nullo modo ad Patrem, vel Spiritum sanctum. Unde sicut connexio, quam mediâ naturâ divinâ Pater & Spiritus sanctus habent cum personâ Verbi, non sufficit ut dicantur mediâ terminare unionem hypostaticam, incarnari, concipi, nasci, mori, &c. Ita nec sufficiens est, ut dicatur esse per concomitantiam sacramentalem sub speciebus panis & vini.

Id confirmat Martinez de Prado, ex eo quòd Eucharistia non solum habet rationem Sacramenti, sed etiam sacrificii, imò est idem cum sacrificio crucis, solâ offerendi ratione diversâ, ut docet Tridentinum: Sed solus Filius dici potest in altari offerri, & sacrificari, non verò Pater vel Spiritus

sanctus: Ergo pariter solus Filius dici potest in Eucharistia sacramentaliter contineri, non verò Pater, aut Spiritus sanctus.

ARTICULUS II.

An corpus Christi sit in hoc Sacramento sua quantitate, totusque existat sub quacunque parte specierum, etiam ante fractionem, & sub quolibet indivisibili hostiæ remanente?

Durandus, Major, & Gabriel probabiliter estimant, Christum esse in hoc Sacramento sine propria quantitate, cum in eo careat conversione partium, quam putant esse de essentia quantitatis. Altiſiodorensis verò lib. 4. summa tract. cap. 4. concedit quidem totum Christi corpus actu in tota hostia indivisâ, dicit tamen non esse totum in singulis partibus, etiam separatim sensibilibus, atque divisionem earum à toto, nihil potentia, quæ reducitur ad actum (inquunt) per divisionem, non tanquam per causam, sed tanquam per conditionem, sine qua non ad eum modum quo tota imago Petri in singulis partibus spectat ante ejus fractionem potentialiter solum existat, sit actualiter existens sub illis, divisione specialis factâ. Eadem sententia tribuitur Alberto Magno in 4. dist. 13. art. 11. sed immeritò, ut constat ex resp. ad 2. ubi admittit, eodem modo Christum esse in forma coelestrata, sicut anima in corpore, tota in toto, & tota sub quavis parte. Alensis autem negavit totum Christi corpus contineri sub illis particulis hostiæ, quæ separata à toto non essent sensibiles, nec retinerent formam substantialem panis. Denique quoad indivisibilitatem continuativam, quam terminativa hostiæ, sicutus, Richardus, Agidius, & Vazquez, negant totum Christi corpus sub illis existere.

§. 1.

Rejiciuntur omnes illæ sententiæ, & communi ac vera statuitur.

Dico primò: Corpus Christi est in Sacramento Eucharistiæ cum sua quantitate. Probatum primò: Ideo ex Tridentino sess. 13. cap. 3. Corpus Christi est in Sacramento Eucharistiæ cum sua anima & sua Divinitate, quia hæc habent connexionem realem cum suo corpore. Sed etiam quantitas corporis Christi, realem habet cum eo connexionem: Ergo corpus Christi est in Sacramento Eucharistiæ cum sua quantitate.

Probatum secundò: Si corpus Christi esset in Eucharistia sine sua quantitate, existeret ibi absque ordine, decore, & recta dispositione membrorum, confusum & monstruosum: pulchritudo enim corporis non est sine quantitate, cum supponat figuram, quæ est terminus quantitatis: Similiter sublatâ quantitate, nec ordo partium, nec partes supersunt: Consequens autem admittitur, videtur indecens: Ergo &c.

Dico secundò: Corpus Christi in Eucharistia existit totum & actu, sub singulis partibus sensibilibus hostiæ, non solum separatim, sed etiam conjunctis.

Prima pars hujus conclusionis, quòd scilicet

corpus Christi in Eucharistia sit totum & actu sub partibus sensibilibus hostiæ inter se divisis, est certa de fide, ac definita in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino sess. 13. can. 3. & constat ex facto Christi, qui consecrato calice Lucæ 22. dedit Discipulis, dicens: *Accipite. & dividite inter vos*, quod necessariò supponit in singulis speciebus separatis fuisse totum Christum; alioqui singuli partem calicis sumentes, non totum Christum sumpissent.

22 Secunda verò, quæ asserit totum Christi corpus sub singulis partibus hostiæ conjunctis, actu existere, probatur primò. Eo modo corpus Christi est sub singulis partibus sensibilibus hostiæ consecrata, ante divisionem, quo substantia panis ante consecrationem erat sub illis: Sed ante consecrationem substantia panis erat tota & actu in singulis partibus hostiæ. Ergo Christi corpus similiter sub eis facta consecratione existit. Minor est certa, in hoc enim consistit ratio essentialis substantiæ homogeneæ, qualis est substantia panis, quòd sit actu tota in toto, & tota in singulis partibus, etiam nondum divisis. Major verò probatur: Cum Christus existat in Eucharistia, per conversionem substantiæ panis in ipsum, succedit loco ejus in munere & officio. Ergo debet habere eum modum præsentia & existentia sub quantitate, aliisque panis accidentibus, quem substantia panis ante consecrationem sub illis habebat.

23 Probatur secundò eadem pars: Facta speciebus consecratarum divisione, totum Christi corpus continetur actu sub qualibet parte sensibili & divisa hostiæ, ut fides docet: Ergo & ante divisionem. Consequentia probatur, quia sola fractio & divisio specierum, non mutat consecrationem, nec valet ponere Christi corpus ubi antea non erat.

24 Si dicas cum Alisiodorensi, specierum divisionem esse conditionem sine qua totum Christi corpus non existit actu sub singulis partibus earum, sicut fractio speculi est conditio sine qua imago Petri non existit actu in qualibet parte ipsius. Ne go paritatem: Rationem disparitatis dat D. Thomas hic art. 3. in corp. quòd cum ratio imaginis in speculo repræsentata, proveniat ex reverberatione superficie speculi, tanquam à causa; quæ admodum fracto speculo fiunt diversæ superficies partium, ita & diversæ reflexiones sive reverberationes earum, atq; adeò plures actu imagines: at verò ratio existentia actualis corporis Christi sub speciebus panis, cum à sola consecratione tanquam à causa proveniat; sicut divisio specierum illarum non variat consecrationem, ita nec præsentiam actualem quam corpus Christi sub illis habebat ante divisionem.

25 Probatur tertio: Signatà quartà parte v. g. hostiæ consecrata & nondum divisa, quero: aut in illa quarta parte est aliquid corporis Christi, vel nihil? Si nihil, sequitur primò quòd illa pars non sit consecrata, secundò quòd neq; etià in aliis partibus hostiæ sit aliquid corporis Christi; cum non sit major ratio de ipsis, quam de illa quarta parte signatà, & sic nihil Corporis Christi erit in tota hostia, quia nihil potest esse in toto, nisi sit in partibus ejus. Quòd si dicatur, aliquid corporis Christi esse sub illa quarta parte hostiæ non divisa: vel in ea est totum, & sic habemus intentum; vel aliqua pars ejus, v. g. quarta pars; & tunc sequitur quòd corpus Christi sit in Eucharistia, commenturativè, & circumscriptivè, quod tamen est falsum; quia quod est majus in quantitate,

non potest contineri adæquatè & circumscriptivè à minori: quantitas autem quartæ partis corporis Christi, longè major est quantitate quartæ partis hostiæ.

Dico tertio, totum Christi corpus contineri sub illis particulis hostiæ, quæ separata à toto essent sensibiles, nec retinerent formam substantialem panis.

26 Probatur primò ex fundamentis jam statutis: Sub partibus minimis hostiæ, quæ essent insensibiles, si separarentur à toto, sub illis, inquam, ut toti hostiæ conjunctis, conservabatur actu ante consecrationem tota natura & substantia panis: Ergo sub eis est etiam actu totus Christus, facta consecratione. Consequentia patet, nam totum corpus Christi est actu in Eucharistia, ubicumq; antea erat actu tota substantia panis. Antecedens autem à nemine negatur, quia licet illæ particulae à suo toto separatae, essent insensibiles, & consequenter substantia panis sub eis non remaneret suotamen toti conjunctæ, sunt sensibiles, in quantum scilicet component partes majores quæ sunt intra sphaeram activitatis sensuum.

27 Probatur secundò: Si totum Christi corpus non sit actu sub qualibet particula hostiæ, etiam minimà, & ex se præcise sensibus imperceptibili, sequitur totum Christi corpus non esse actu etià in tota hostia; si enim sit actu & totum in aliqua parte minima, cum non sit major ratio de illa, quam de alia etiam minima sibi conjuncta, non erit etiam in ista, & ita de omnibus aliis: Ergo nec in partibus majoribus, utpote quæ componentur solum ex illis minimis, ut unitis: Ergo nec erit actu totum in tota hostia, quia, ut jam dixi, impossibile est quod aliquid sit totum in toto, & non sit in partibus.

Dico quartò: Corpus Christi totum contineri sub quolibet indivisibili hostiæ consecrata, tam continuativo, quam terminativo.

28 Probatur breviter: Ante consecrationem substantia panis, vel saltem aliquid ipsius, erat sub quolibet indivisibili suæ quantitatis: Ergo cum ex una parte aliquid corporis Christi non possit esse sub illis indivisibilibus, quin totum sub eis existat, quia ponitur in Sacramento modo indivisibili, ex alia verò succedat substantiæ panis in modo essendi sub speciebus consecratis; debet totum sub cunctis indivisibilibus contineri. Consequentia patet, Antecedens verò probatur. Quodlibet indivisibile quantitatis est accedens, atque adeò substantiæ panis inhæret: Ergo aliquid substantiæ panis existit sub eis ante consecrationem.

29 Confirmatur: Vel singulis indivisibilibus hostiæ consecratae correspondebat ante consecrationem aliquid de substantia panis, vel nihil? Si nihil: Ergo substantia panis erat sub sua quantitate discontinua & divisa, & consequenter substantia corporis Christi pani succedens, erit similiter sub quantitate panis discontinua & divisa, quod est absurdum. Si verò aliquid de substantia panis ante consecrationem correspondebat indivisibilibus suæ quantitatis, quodcumque illud sit, sive indivisibile substantiæ suæ, sive pars ejus dicatur, sequitur indivisibile corporis Christi, pani succedentis, existere sub indivisibili quantitatis panis quæ remanet, & consequenter totum etiam Christi corpus, utpote cum sub quantitate hostiæ indivisibiliter existat, ad modum substantiæ spiritualis.

30 **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Quantitas non potest separari ab extensione partium, cum ratio essentialis illius sit extensio & divisibilitas: Sed corpus Christi in Eucharistia est sine extensione: Ergo & sine sua quantitate.

31 **R**espondeo duplicem distingui debere in quantitate extensionem, alteram in ordine ad se, alteram in ordine ad locum. Prior consistit in continuatione & extensione partium in se, ut una immediate continetur uni, & mediate cæteris: caput enim immediate continuatur collo, eoque mediante, pectori, cæteri que corporis partibus. Posterior in situatione & extensione partium, in ordine ad spatium, ut una pars corporis correspondeat uni, alia alteri parti spatii. Prior est essentialis, & inseparabilis à quantitate, & in eodem prædicamento cum quantitate. Posterior accidentalis, & separabilis, & in prædicamento sita. Illa est principium & radix hujus, hæc effectus & passio illius; unde potest illa sine hac, non autem hæc sine illa reperiri. Porrit igitur à quantitate corporis Christi separari posterior, manente priori, & consequenter manere effectus formalis prioris extensionis, absque effectu formali posterioris.

32 **C**onfirmatur: Non minùs de ratione quantitatis est, reddere subjectum impenetrabile cum alio corpore, quam loco extensum. Sed potest privari primo, ut constat in Christo ad Discipulos ingresso, januis clausis: Ergo & secundo.

Objicies secundo contra secundam conclusionem. Si totum Christi corpus sit actu sub singulis partibus hostiæ, nondum divisum, erit actu pluries, imò & infinities, sub qualibet hostiæ consecrata, per plures & infinitas actu præsentias totales: Consequens est falsum, imò impossibile, cum infinitum actu dari non possit: Ergo & Antecedens. Sequela Majoris probatur. In qualibet hostiæ sunt plures actu, imò & infinitæ partes proportionales: Ergo si in qualibet earum sit actu totum Christi corpus, sequitur quòd sit pluries, imò & infinities totum in Eucharistia.

33 **R**espondeo negando sequelam Majoris, & distinguendo ejus probationem. In qualibet hostiæ sunt actu plures, imò & infinitæ partes proportionales, singulæ propriam existentiam habentes, & simul numerum simpliciter dictum constituentes, nego Antecedens. Sunt actu infinitæ partes proportionales, unicà existentia existentes, & numerum simpliciter dictum solum in potentia facientes, concedo Antecedens, & nego Consequentiam, Solutio est D. Thomæ hic art. 3. ad 1. ubi sic ait: Numerus sequitur divisionem, & idè quoad quantitas manet indivisa actu, neque substantia alicuius est pluries sub dimensionibus propriis, neque corpus Christi sub dimensionibus panis, & per consequens neque infinities, sed toties in quot partes dividitur.

Objicies tertio contra tertiam conclusionem: In iis tantum partibus hostiæ conservatur totus Christus, quæ separatè ipsum totum conservarent: Sed partes separatæ quæ non essent sensibiles, nec formam substantialem panis retinerent, Christum non conservarent: Ergo in illis ut conunctis totus Christus non conservatur.

Respondeo negando Majorem, nam cum Christi

Actus in hoc Sacramento succedat loco panis, in iis partibus specierum succedit, sub quibus conservari potest substantia panis: quamvis tamen illa conservari non possit in partibus separatæ hostiæ, si non essent sensibiles, in illis tamen, ut inter se conjunctis, substantia panis conservari potest. Unde ait Magister Soto in 4. dist. 10. qu. 1. art. 3. *Quamvis separatà minima pars, si illa divideretur, desineret esse corpus, quia desineret species panis: tamen in toto, quia conservatur illæ species, non datur tam parva pars, quin sit pars minoris sit corpus.*

B **O**bjicies quarto contra quartam conclusionem: Corpus Christi non est nisi ubi extensio substantia panis: Sed hæc non erat in puncto, quæ erat corporea, ac proinde trinam dimensionem sub qua esset requirebat: Ergo nec corpus Christi. **R**espondet aliqui in substantia panis, & quælibet alia corporea, dari etiam indivisibilia substantialia, correspondentia indivisibilibus terminantibus quantitatem, sicque corpus Christi esse sub indivisibilibus quantitativis, sub quibus erant indivisibilia substantialia panis: nam hæc in corpore Christi convertita sunt.

C **S**ed melius respondetur, negando Minorem, nam quamvis substantia corporea sit capax trine dimensionis, secundum se tamen, & intra propriam lineam, est indivisibilis, ut fuso & latocalamo ostendunt Complutenses in libro de generatione & corruptione, sicque non solum est sub partibus quantitatis, sed etiam sub punctis, & aliis ejus in divisibilibus. Dicit etiam poëtus, juxta aliam sententiam, quæ docet substantiam intra propriam lineam habere partes entitativas & substantiales, hoc inter substantiam panis & corpus Christi reperiri discrimen, quòd substantia panis, est entitativè divisibilis & modo divisibili sub propriis dimensionibus, subindeque incapax existendi sub indivisibilibus quantitativis, corpus autem Christi, licet divisibile, est tamen sub speciebus modo indivisibili, & propterea incapax ut sub puncto & aliis indivisibilibus quantitatis existat.

D **O**bjicies quinto: Si totum Christi corpus, in consecratione facta, sit sub quolibet indivisibili hostiæ consecrata, sequitur quòd Sacerdos poterit consecrare solum superficiem, vel solum punctum in aliqua hostiæ, utpote cum punctum ratione lineæ, & linea ratione superficie, & superficie ratione corporis, sit sensibilis, atque adeo designabilis: Sacerdos autem potest consecrare quamlibet partem hostiæ sensibilem, & designabilem, non consecratis aliis Consequens videtur absurdum: Ergo &c.

E **R**espondeo negando sequelam Majoris, plus enim requiritur ut à principio fiat consecratio, quam ut consecratione facta conservetur corpus Christi, nam ut à principio fiat consecratio, requiritur materia per se sensibilis, punctum autem lineæ, & superficies, non sunt per se sensibiles, sed ut in objectionem dicitur, punctum est sensibile solum ratione lineæ, linea ratione superficie, & superficies ratione corporis; unde à principio non potest in eis fieri consecratio, nisi simul in corpore: at verò quando sit in corpore, etiam fit in illis, & consequenter etiam in illis, saltem, ut unitis, conservari potest Christi corpus.

Dices, Esto non possit Sacerdos consecrare solum punctum, vel superficiem hostiæ, potest tamen determinatè consecrare unam tantum medietatem hostiæ, cum linea aut superficie ipsam

ARTICULUS III.

Quid sit praesentia sacramentalis corporis Christi in Eucharistia, & ad quod praedicamentum pertineat?

DE fide certum est, corpus Christi verè, realiter, & substantialiter, post consecrationem esse praesens sub speciebus, ut definit Tridentinum sess. 13. cap. 1. & nos supra disputatione proximali, pluribus Scripturae, Conciliorum, & SS. Patrum testimoniis, contra Calvinistas ostendimus. Verum quid sit haec praesentia sacramentalis, & ad quod praedicamentum pertineat, difficile explicari potest, unde circa hoc varia sunt Authorum placita. Aliqui enim asserunt, talem praesentiam esse relatione extrinsecus advenientem, ex eo quod totum illius esse est ad aliud se habere, scilicet contineri à speciebus. Ita Scotus & eius Discipuli. Alii censent praesentiam sacramentalem esse actionem reproduciblem corpus Christi sub speciebus. Alii volunt esse actionem quam Christi corpus exercet in species ut instrumentum physicum divinitatis, eas conservando, & in suo esse continendo; existimant enim talem praesentiam esse similem illi quam Angelus habet ad corpora, quae formaliter consistit in actione, qua Angelus continet corpora. Ita docent quidam Recentiores, quos, suppresso nomine, citant Suarez, & Nunno. Alii, ut Suarez, & Aravius, dicunt praesentiam illam esse modum quandam accidentalem, ad praedicamentum ubi reducendum. Denique Nunno, & alii Recentiores Thomistae, concedunt quidem talem praesentiam esse modum quandam corpori Christi superadditum, sed asserunt illum non esse accidentalem, sed substantialem, subindeque reductivè pertinere ad praedicamentum substantiae, non verò ad praedicamentum ubi.

§. I.

Prima pars quaestii triplici conclusione resolvitur.

Dico primo praesentia sacramentalis non est formaliter relatio. 47.

Conclusio est omnino certa, Tum quia effectus formalis relationis non est reddere subiectum in quo est, praesens alicui, sed relatum & dicens ordinem ad illud. Tum etiam, quia cum omnis relatio praesupponat aliquod fundamentum, relatio propinquitatis & praesentiae quam dicit corpus Christi ad species, aliquod fundamentum in ipso supponere debet, quod non potest esse aliud quam ipse modus praesentiae; unde licet praesentia sacramentalis sit fundamentum relationis propinquitatis & praesentiae corporis Christi ad species, non est tamen formaliter ipsa relatio. Sicut licet praesentia localis, quam idem corpus Christi habet in caelo, importet relationem propinquitatis & indistantiae corporis Christi ad caelum, in ea tamen relatione formaliter non consistit, sed in Ubi, quod in eo resultat ex circumscriptione seu circumadjectentia loci.

Dico secundò corpus Christi non fieri formaliter praesens speciebus Eucharisticis, per conversionem substantiae panis in ipsum vel per actionem aliquam qua conservat species sacramentales, & eas in suo esse continet.

Prima pars patet, quia effectus formalis actionis productivè non est constituere terminum loco, sed solum communicare illi esse. Ergo licet actio

I i jii

con.

conversiva substantiæ panis in corpus Christi, det illi esse sacramentale sub speciebus, non tamen est ipsa præsentia sacramentalis, sed solum causa & fundamentum illius.

- 49 Secunda verò pars suadet. Corpus Christi cum sit ex se divisibile, ut constituitur positivè indivisibiliter sub speciebus, constitui debet per aliquid in se receptum: Sed actio instrumentalis quæ corpus Christi conservat species sacramentales, & eas in suo esse continet, cum sit transiens, non est in corpore Christi, sed in passio, scilicet speciebus quæ conservantur: Ergo per illam corpus Christi non potest constitui formaliter præsens speciebus Eucharisticis. Præterquam quod valde incertum est, an corpus Christi assumatur à Deo ut instrumentum ad conservandas tales species.

Dico tertio præsentiam sacramentalem corporis Christi sub speciebus, esse modum aliquem additum corpori Christi, supernaturalem quoad substantiam.

- 50 Probatur prima pars. Corpus Christi esse indivisibiliter præsens sub speciebus, est effectus realis de novo in ipso corpore, qui antea non erat: Ergo debet provenire ab aliqua forma illi addita: Non realiter distincta, quia necessaria non est: Ergo modaliter tantum. Antecedens est certum primaverò consequentia in qua solum potest esse difficultas, ex eo probatur quod impossibile sit aliquid alio modo se habere nunc quam antea, nisi per aliquam sui mutationem, subindeque per alicujus entitatis vel modi receptionem.

- 51 Secunda verò pars, quæ asserit modum illum præsentia sacramentalis, substantiæ Christi superadditum, esse supernaturalem quoad substantiam, patet. Tum quia nulli substantiæ creata vel creabili potest esse connaturalis. Tum etiam quia est modus substantiæ corporeæ & quantitativæ, & tamen facit existere corpus Christi indivisibiliter. Adde quod est modus resultans ad actionem maximè supernaturalem, nempe transubstantionem, & est quedam initiatio & participatio divinæ immensitatis; quia sicut Deus, ratione suæ immensitatis, nullo loco definitur aut limitatur; ita corpus Christi per præsentiam sacramentalem, ita est in una hostia & in uno altari, quod non definitur & limitatur ut non sit in aliis, quin potius in infinitis. y. cathegoremaricè reperiri potest, cum virtus Dei convertentis panem in ipsum, infinita sit.

§. II.

Alia difficultas expeditur.

Dico quarto, modum præsentia sacramentalis quem Christus habet sub speciebus Eucharisticis, non esse accidentalem, sed substantialem, subindeque ad prædicamentum substantiæ reductivè pertinere.

- 52 Probatur primò. Ille modus est substantialis qui habet effectum substantialem: Sed modus iste habet effectum substantialem: Ergo substantialis est. Major constat, quia effectus formalis est ipsa forma, ut communicata subjecto. Minor autem probatur. Existere substantialiter, seu modo substantiali, eo nimirum quo substantia postulat existere, est effectus substantialis: Sed per istum modum corpus Christi existit modo substantiali: Ergo ille effectus substantialem habet. Major probatur, Tum quia modus exi-

A stendi debet proportionari rei existentis, & illis modus existendi accidentium est accidentialis. Ergo modus existendi substantiæ, est substantialis. Tum etiam, quia quod prævenit omnia accidentia non potest non esse substantiale: Sed modus ille quo substantia existit sub dimensionibus prævenit omnia accidentia, cum præveniat ipsa quantitatem, eò quod à nobis concipiamus medium inter substantiam & quantitatem, & ipsa quantitas, utpote prima passio substantiæ, concipitur, & ratio recipiendialis accidentia illi conveniat: Ergo &c. Minor verò docetur confirmari à Theologis cum D. Thoma hic art. 4. sic ait: Corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantiæ, licet modo quo substantia continetur à dimensionibus: succedit enim substantia corporis Christi in hoc sacramento substantia panis; unde substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita ne substantia corporis Christi. Ratio etiam suffragatur. Nam esse ad modum substantiæ, est esse totum sub tota quantitate, & totum sub qualibet parte: Sed corpus Christi est totum sub tota quantitate panis & totum sub qualibet ejus parte: Ergo est sub illa per modum substantiæ.

Probatur secundò conclusio: Præsentia sacramentalis corporis Christi sub speciebus, non pertinet ad prædicamentum ubi: Ergo reductivè ad prædicamentum substantiæ. Consequentia patet, cum enim talis præsentia non pertinet ad prædicamentum relationis, vel actionis, vel præcedenti ostensum est, nec superest aliud prædicamentum ad quod possit reduci, præter substantiam, vel ubi, si non perueniat ad prædicamentum ubi, manifestum est quod debet referri ad prædicamentum substantiæ. Antecedens ergo in quo est tota difficultas probatur, Tum quia supremum genus prædicamenti ubi, est ubi circumscriptivum, ut ex definitione Gilberti colligitur, Sed præsentia sacramentalis non est ubi quod ubi circumscriptivum, ut de fide certum est. Ergo non continetur sub prædicamento non pertinet quicumque; modus præsentia, sed ille tantum ratione cujus res denominatur existens in loco: Sed ratione præsentia sacramentalis corpus Christi non potest dici esse in loco: Ergo talis præsentia ad prædicamentum ubi non pertinet. Major est evidens, quia neque præsentia quæ duo corpora divinitus sese penetrant, denominatur ubi, ubi mutuo præsentia, est ubi, neque illa quæ materia denominatur præsens formæ, vel forma materiæ, neque ea quæ accidens denominatur præsens subjecto cui inhaeret, aut Angelus corpori circa quod operatur, ut ostendimus in Tractatu de Angelis disputatione 4 art. 1. §. 3. Minor verò est D. Thomæ articulo supra citato, ubi expressè dicit corpus Christi non esse in hoc sacramento tanquam in loco, & nullo modo hic existere localiter. Ratio etiam id suadet: Duplex enim tantum est modus essendi in loco, circumscriptivus scilicet, & definitivus: Sed neutro ex his modis corpus Christi est sub speciebus: non quidem primo, quia est totum sub tota hostia, & totum sub qualibet parte; nec etiam secundo, quia quod est definitivè in aliquo loco, ita est in illo ut non sit alibi: Sed Corpus Christi non ita est sub una hostia, ut non possit esse simul sub aliis: Ergo non est in una hostia definitivè. Unde Sanctus Doctor eodem articulo

culo, in resp. ad hanc: Corpus Christi non est in hoc sacramento definitivè, quia si non esset alibi quàm in hoc altari ubi constituitur hoc sacramentum: cum tamen sit & in celo in propria specie, & in multis altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quod non est in hoc sacramento circumscriptivè, quia non est ibi secundum commensurationem propriam quantitatis.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: D. Thomas in 4. dist. 10. quæst. 1. art. 3. quæstio. 1. sic ait: Comparatio Christi ad species sub quibus est, non est similis alicui comparationi naturalis, & idò non potest reduci propriè loquendo, ad aliquem modum à philosopho assignatorum. Tamen habet aliquam similitudinem cum illo modo quo aliquid dicitur esse in loco, secundum quod esse in loco, est esse in aliquo separato extra substantiam suam quod non est causa eius. Et secundum hoc etiam Innocentius dicit corpus Christi esse in pluribus locis, quod continetur sub pluribus speciebus. Ergo D. Thomas censet, præsentiam sacramentalem quam corpus Christi habet sub speciebus, reduci ad pertinet ad prædicamentum ubi, non verò ad prædicamentum substantiæ.

Sed nego consequentiam: quamvis enim D. Thomas dicat hanc præsentiam sacramentalem habere aliquam similitudinem & analogiam cum ubi corporeo, quatenus scilicet provenit ab aliquo extrinseco, nimirum à conversione substantiæ panis in corpus Christi, sicut ubi corporeum, juxta Gilbertum Porretanum, resultat ex circumscriptiōe loci non tamen propterea censet, talem præsentiam pertinere ad prædicamentum ubi, quin potius, cum asserat loco supra citato, Christum esse in hoc sacramento per modum substantiæ, & hanc præsentiam esse similem illi quæ substantia denominatur præsens suis dimensionibus, existimat illam esse substantialem, subindeque ad prædicamentum substantiæ, reduci vel saltem, pertinere, non verò ad prædicamentum ubi.

Objicies secundò: Modus qui advenit substantiæ in suo ultimo actu substantiæ constituitur, non est substantialis, sed accidentalis: Atqui præsentia sacramentalis advenit corpori Christi in suo ultimo actu substantiæ constituto: Ergo illa non est modus substantialis, sed accidentalis. Major certa videtur, quod enim advenienti in ultimo actu substantiæ constituto, advenit ipsi ut non ulterius potest ibi per alium actum substantialem, subindeque est accidentis. Minor verò sic ostenditur. Existencia est ultima actualitas linearis substantialis: Sed præsentia sacramentalis advenit corpori Christi ut existenti: Ergo advenit ipsi, ut in suo ultimo actu substantiæ constituto.

Respondeo dupliciter aliquem modum dici substantialem, propriè scilicet & impropiè. Dicitur propriè substantialis, quando pertinet ad constitutionem ipsius compositi substantialis, intrinsecam substantiæ spectati; quo pacto modus unionis inter materiam & formam, & modus unionis inter Verbum & humanitatem, in opinione illorum qui tales modos admittunt, possunt dici substantiales: & similiter substantia & existencia; & in hoc sensu non asserimus præsentiam sacramentalem corporis Christi sub speciebus, esse substan-

tialem, quod solum convincit argumentum. Secundò ergo potest dici modus aliquis impropiè substantialis, quia scilicet immediate afficit ipsam substantiam, & antecedit ipsam quantitatem, subindeque omnia alia accidentia substantiæ corporeæ, & afficit substantiam modo proprio ipsi substantiæ, idque ex vi alicujus actionis substantialis, terminat ad substantiam, sub illo modo substantiali & indivisibili; & in hoc sensu dicimus præsentiam sacramentalem corporis Christi sub speciebus, esse substantialem, ut constat ex supra dictis.

Dices, Nullus modus potest dici sive propriè sive impropiè substantialis, si non pertineat intrinsecè ad constitutionem substantiæ: Sed modus iste præsentia sacramentalis non pertinet intrinsecè ad constitutionem corporis Christi, ut nos asserimus. Ergo nec propriè substantialis dici potest. Major patet, tum inductione facta per omnes modos substantiales quos admittunt Philosophi, ut substantiam, existentiam &c. Tum etiam, quia si non pertineat ad constitutionem substantiæ, effectus illius non potest esse substantialis: Ergo nec ipse modus erit substantialis.

Respondeo distinguendo Majorem: Nullus modus connaturalis substantiæ, cuius modi sunt substantia & existencia, potest dici substantialis, si non pertineat intrinsecè ad constitutionem substantiæ, transeat. Nullus modus supernaturalis, qualis est præsentia sacramentalis corporis Christi sub speciebus, nego. Hoc ipso enim quod supernaturalis est, debet supponere substantiam cui advenit jam completam, subindeque ut habentem omne suum complementum substantiale.

Ex his facile solvitur argumentum aliàs difficile, quod objici potest ab hæreticis, ad probandum corpus Christi non posse simul poni in pluribus altaribus sacramentaliter, sive plures præsentias sacramentales simul habere. Implicat enim contradictionem, in sententia S. Thomæ, quod duo accidentia solo numero distincta sint in eodem subiecto: Sed duæ vel plures præsentia sacramentales inter se solo numero differunt: Ergo in eodem Christi corpore simul esse non possunt.

Huic, inquam, argumento ex principiis jam statutis facile responderetur, negando scilicet id quod in Minori supponitur, nimirum præsentias sacramentales corporis Christi in Eucharistia, esse plura accidentia solo numero diveras; illæ enim præsentia, nec sunt accidentia, nec distinguuntur solo numero, sed specie: sicut enim duæ species intentionales, repræsentantes duo objecta solo numero distincta, distinguuntur specie, quia ex eo quod quilibet repræsentat hoc numero objectum, dicit essentialiter habitudinem ad tale objectum in individuo, subindeque distinguuntur inter se essentialiter & specificè: ita etiam quia præsentia sacramentalis corporis Christi sub speciebus, dicit essentialiter ordinem ad has numero species (ex eo quod effectus formalis & essentialis ipsius, est facere præsens corpus Christi sub his numero speciebus, relictis ex substantia quæ fuit terminus à quo conversionis consequenter plures præsentia sacramentales distinguuntur plusquam numero, quia distinguuntur essentialiter, & consequenter specie.

Ex dictis etiam intelliges, præsentiam sacramentalem corporis Christi sub speciebus, duas habere conditiones, unam in qua convenit cum præsentia rei spiritualis, alteram in qua excedit illam.

illam. Convenit in eo, quod utraque modo indivisibili facit rem presentem (scilicet totam in toto, & totam in qualibet parte) excedit autem in eo quod ubi (scilicet presentia rei spiritualis), licet sit indivisibilis, tamen quia oritur à virtute finita & limitata, ita coarctatur & limitatur ad certam distantiam & locum, quod ultra illam sphaeram non est, & ideo vocatur ubi definitivum: At verò presentia sacramentalis corporis Christi sub speciebus, oritur ex virtute infinita Dei, convertentis panem in ipsum, unde ita Christus est in una hostia & in uno altari, quod non definitur & limitatur, ut non sit in aliis, atque ita non est ubi definitivum, sicut presentia Angeli, licet sit modo indivisibili, sed vocatur presentia sacramentalis, quia ita est indivisibiliter & totaliter in qualibet hostia, & in qualibet parte illius quod etiam in aliis hostiis & altaribus esse potest, ubi consecratur panis.

62. Quæres, an ex vi huius presentia maneat corpus Christi unum speciebus?

Respondeo affirmativè: Utenim dicemus articulo sequenti Christus movetur ad motum specierum, nisi autem ponatur aliquis nexus inter species, Christus non poterit moveri ad motum illarum, quia nihil movetur ad motum alterius, nisi illi aliquo modo conjunctum sit. Unde Damascenus lib. 4. hie cap. 14. ait: *Quia consuetudo est hominibus comedere panem & vinum, conjugari eum divinitatem, & fieri ea Corpus & Sanguinem suum* Quod exponens Sanctus Thomas in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 1. quæstione. 1. ad 1. dicit: *Quod verbum Damasceni intelligendum est quantum ad species, quibus corpus Christi divinitati unitum, modo ineffabilis coniungitur.* Aut, modo ineffabilis, quia qualis sit hæc unio corporis Christi cum speciebus, difficile explicari potest, non enim est unio formæ cum materia, vel accidentis cum subiecto, aut agentis cum passivo, vel suppositi cum natura, ut de se patet, ad quod ergo genus unionis reducitur? Respondeo illam esse singularem, & sine exemplo in natura; assimilari tamen illi qua unum corpus penetrat aliud, est intra terminos quantitatis ipsius, & ipsa penetratione illi copulatur, nec potest ab eo divelli, nisi illo destructo; ita Christus per presentiam sacramentalem ita intra terminos quantitatis panis manet, ut ab illa separari nequeat, nisi corruptis vel destructis ipsis speciebus; non dicitur tamen propriè & in rigore esse penetrativè sub illis, quia non est modo quantitativo in Eucharistia, & sic non indiget penetratione, ut ponatur sub quantitate panis. Unde aptius esset exemplum, si una substantia sine quantitate intra terminos alterius poneretur: tunc enim intra terminos illius esset, sed modo quodam inextenso & indivisibili. Quare Divus Thomas supra quæstione. 75. art. 1. ad 3. docet corpus Christi esse in Eucharistia, quodam speciali modo, qui est proprius huic sacramento. Ubi Cajetanus in fine commentarii ait: *Merito denique modus iste dicitur proprius huic sacramento, non solum propter differentiam à reliquis sacramentis, sed etiam quia in toto universo non apparet unus aliquis modus huic similis: Propter quod cum admiratione & veneratione fateamur defectum cognitionis nostre circa hoc.*

63. Quæres secundò, an presentia sacramentalis Christi pendeat ab ejus presentia naturali, ita ut repugnet Christum habere modum essendi sacramentalem antequam per incarnationem haberet modum essendi naturalem?

A Respondeo affirmativè cum Cajetano in 2. ubi oppositum vocat chimæram, aqueam imitationem dignum quod à Scoto doceatur. Ratio est, quia esse sacramentale est esse tantum secundum quid, & cum addito, scilicet sub speciebus Eucharisticis, unde transubstantiatio non est productiva corporis Christi simpliciter absolute, sed tali modo, nimirum sub speciebus, ut dicitur in præcedenti art. 2. conclusione ultimæ. Sum est esse verò naturale quod Christus habet propria specie est esse absolutum & simpliciter, esse secundum quid, seu tali modo, supponit absolute & simpliciter: Ergo repugnat corpus Christi esse sacramentaliter in Eucharistia, nisi prius saltem natura habeat modum essendi naturalem.

Confirmatur: Corpus Christi est sacramentaliter in Eucharistia, per conversionem panis in ipsum: Sed ad hoc ut substantia panis convertatur in corpus Christi, exigitur necessario quod corpus Christi prius saltem natura existat, quia nihil potest converti in id quod non est: Ergo & hoc est quod sit presentia sacramentaliter in Eucharistia, & possit quod habeat, saltem prius natura, modum essendi naturalem in seipso.

Confirmatur amplius: Presentia Christi sacramentalis causatur efficienter à Christo panem esse naturali, cum humanitas Christi in incrementum conjunctum divinitati, ad conversionem substantie panis in corpus Christi: Sed in omni causa est prior saltem natura loci effectus: Ergo presentia Christi sacramentalis, priora est natura, supponit modum essendi naturalem in seipso.

ARTICULUS III

D An Christus in Eucharistia possit moveri localiter, ut patet ad actionem corporalem?

Dico primò, Christus in Eucharistia non potest moveri per se motu locali, bene tamen per accidens, ad motum specierum sacramentalium. Ita D. Thomas hic art. 6. ubi sic ait: *Secundum hoc se (sacramentale) non movetur Christus per se secundum locum, sed solum per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco; quod vultur non esse in loco, sed solum per se in loco, sed solum ad motum suum in quo est. Quibus verbis S. Doctor utramque partem restituit conclusionis & docuit & probavit.* Primò quidem hac ratione quam inferat: Illud quod non est in loco, non potest per se moveri localiter: Sed Christus non est in hoc sacramento tanquam in loco: Ergo non potest in eo per se moveri localiter. Minor probata fuit à D. Thoma articulo præcedenti in corpore ubi sic dicitur: *Corpus Christi in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensivæ, sed magis secundum modum substantie: non autem corpus locatum est in loco secundum modum quantitatis dimensivæ, in quantum scilicet commensuratur loco secundum suam quantitatem dimensivam: unde relinquatur quod corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantie, ut scilicet modo quod substantia continetur à divinitate, sicut enim substantia corporis Christi in hoc sacramento, substantia panis: unde sicut substantia panis non*

erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantia, ita nec substantia corporis Christi. Major vero suadetur, primo quia moveri localiter est mutare locum, seu relinquere unum locum & acquirere alium. Ergo quod non est in loco, non potest per se moveri localiter. Secundo, quod per se & non ratione alterius movetur, debet per se recipere terminum talis motus. Sed illud quod non est per se in loco, non potest recipere terminum motus localis, quia hic in corporibus non est aliud quam ubi, quod non refultat nisi ex adjacentia loci: Ergo quod non est per se in loco, non potest per se moveri localiter.

Ex his confutata manet quorundam Recentiorum sententia, asserentium Christum, ut est in sacramento, non posse quidem se movere & moveri motu progressivo, bene tamen motu simplici, sicut gravia feruntur deorsum. Nam sicut ad motum progressivum corporum, requiritur ut una pars moveatur anteaquam, & consequenter sit in diverso loco; ita ad motum simplicem quo gravia feruntur deorsum, requiritur ut una pars prius occupet unam partem loci, quam altera; & ut id quod per se movetur tali motu, partim sit in termino a quo, & partim in termino ad quem. Ergo eadem est ratio de uno ac de alio.

Secunda etiam pars conclusionis quam negat Durandus in 2. dist. 10. quaest. 3. ubi docet corpus Christi in Eucharistia non moveri etiam per accedens ad motum specierum, probatur ratione a D. Thoma indicata. Nam corpus Christi continetur sub speciebus eo modo quo continebatur substantia panis: Sed substantia panis ita continebatur, ut moveretur motis speciebus: Ergo pariter corpus Christi per accedens movetur ad motum specierum, unde dicitur portari in processio- nibus, deferri ad infirmos, elevari a Sacerdotibus post consecrationem, & similia quae sine motu locali explicari nequeunt.

Observandum tamen est diligenter, quod cum species non inhareant corpori Christi, sicut inharebant substantia panis, inde fit ut licet substantia panis esset in loco ratione specierum, & reciperet motum in se, ad motum specierum, non tamen corpus Christi. Nam quod ita movetur per accedens, ut in seipso recipiat motionem localem, debet etiam recipere terminum illius motus, scilicet ubi, seu praesentiam localem, ut patet in homine existente in navi, qui immotus manens in se, ita movetur per accedens ad motum navis, ut recipiat in se terminum illius motus, scilicet ubi: Atqui corpus Christi in hoc sacramento, nullam habet praesentiam localem seu ubi, ut articulo praecedenti ostendimus, sed sacramentalem tantum, quae omnino invariata manet, quando remanent eadem species, quantumcumque aliunde localiter moveantur: Ergo quamvis corpus Christi per accedens moveatur ad motum specierum, non tamen in se recipit motum localem, sed ille recipitur in solis speciebus.

Contra hanc secundam partem nostrae conclusionis obijci potest primo cum Durando: Corpus Christi in hoc sacramento, nec per se nec per accedens potest calefieri aut frigeri, ad calefactionem vel refrigerationem specierum, nec frangi ad illorum fractionem: juxta illud quod canitur in Prosa Missae corporis Christi.

Nulla rei sit scissura,
Signi tantum sit fractura,
Qua nec statum nec statum
Signati minuitur.

Tom. V.

Et rursus:

A sumente non concisus,
Non contractus, non divisus,
Integer accipitur.

Ergo nec corpus Christi potest dici moveri localiter ad motum specierum.

Sed facile responderetur, negando consequentiam & paritatem. Nam sicut anima licet calefacto corpore, nullo modo calefiat, moto tamen localiter corpore, ipsa per accedens movetur, ut docet D. Thomas 1. parte quaest. 75. art. 1. ad 1. Ita corpus Christi, licet non calefiat, calefactis speciebus, huiusmodi localiter motis, per accedens movetur, quia ad primum requiritur, ut calorem & calefactionem in se recipiat; ad secundum vero sufficit ut sit contentum in eo quod per se movetur.

Ad id quod dicitur de fractione, plures sunt qui admissio Antecedente, negant etiam consequentiam & paritatem, quia (inquiunt) divisio importat aliquam alterationem quae non potest competere corpori Christi, prout est in hoc sacramento, sicut nec calefactio. Melius tamen responderetur, negando Antecedens, nullum enim inconveniens est admittere corpus Christi proprie loquendo frangi secundum praesentiam sacramentalem quam habet sub speciebus panis: Apostolus enim 1. ad Corinthios 10. dum refert institutionem huius sacramenti, hunc modum loquendi usurpat, dicens: Panis quem frangimus, Et in professione fidei Berengarii, Canone Ego Berengarius de Consecratione, distinctione 2. sic dicitur: *Corde & ore profiteor, verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri.* Item S. Thomas quaest. 77. sequenti art. 7. ad 3. haec scribit: *Corpus Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali. & ideo non frangitur nisi secundum speciem sacramentalem.* Id recte explicat Granados Tractatu 6. disputatione 1. sectione 1. numero 11. his verbis: *Non dicitur frangi Christus Dominus, quasi in partes sui dividatur, sed quia totus a seipso separatur, cum species dividuntur. Cum enim ipse sit totus sub qualibet parte specierum, & dum species sunt continua, ipse quoque habeat praesentiam continuam sub illis, quando destruitur continuatio specierum, & una pars separatur ab altera, ob idque dicuntur proprie accidentia dividi & frangi, destruitur etiam continuatio praesentiae Christi Domini; & ipse prout est sub una parte, sejungitur a seipso. prout est sub alia, & ad diversa loca defertur, & ideo proprie dicitur frangi & dividi, non fractione quae cadat supra partes ejus sed supra totum ipsum; quatenus diversis partibus specierum adest, & ideo nullo modo derogat incorruptioni Christi. Unde quando in Prosa Missae de Corpore Christi; Christus dicitur non concisus, non contractus, non divisus, hoc debet intelligi secundum esse naturale quod habet in propria specie, non vero de esse sacramentali quod habet in Eucharistia.*

Dico secundo, Corpus Christi, prout est in hoc sacramento, nec agere nec pati potest actione corporea. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma infra quaest. 81. art. 4. contra Nominales, asserentes omnem actionem tam corporalem quam spiritualem, quam potest habere corpus Christi ut in propria specie, posse etiam habere, prout est in sacramento, passis aequaliter dispositis.

Probatur conclusio ratione fundamentali.

K k

Omnis

Omnis actio & passio corporea requirit in agente & patiente extensionem localem & quantitatem: At corpus Christi in Eucharistia non est extensum localiter, sed in ea existit modo indivisibili & inextenso: Ergo prout est in hoc sacramento, incapax est omnis actionis & passionis corporeae. Minor est certa de fide, Major verò ex eo patet, quòd agentia corporea non agunt, nisi in diis potentiis & organis, quae non sunt proximè & formaliter apta ad agendum, sine quantitate & extensione locali.

73. Confirmatur: Nullum corpus potest naturali virtute agere in aliud, aut ab eo pati, nisi illud contingat, ut enim ait S. Doctor 1. p. qu. 45. art. 5. in fine corporis: *Nullum corpus agit, nisi tangendo vel movendo*: Sed corpus Christi prout est in Eucharistia, nec aliud tangere, nec ab alio tangi potest, quia contactus quantitativus supponit extensionem localem utriusque corporis sese tangentis, ut patet: Ergo corpus Christi prout est in sacramento, neque agere potest in aliud corpus actione corporea, neque ab alio corpore pati.

74. Confirmatur amplius: Actio transiens & passio recipitur in passio, unde fit ut necessariò recipientur ad modum patientis, & consequenter participant modum existendi illius: Sed nulla actio vel passio corporea, potest habere modum existendi, qui competit corpori Christi in Eucharistia, cum in ea existat modo inextenso & indivisibili: Ergo corpus Christi, ut est in hoc sacramento, est incapax omnis actionis & passionis corporeae. Potest tamen in eo elicere actus intellectus, per scientiam beatam, vel infusam, subindeque actus voluntatis ad illos consequentes; cum intellectio & volitio non egeant necessariò ministerio sensuum, vel conversione ad phantasmata, ut patet in anima separata à corpore.

75. An verò in hoc sacramento sensationem aliquam externam, puta visionem, elicere possit, difficultas & controversia est inter Theologos: Nominales enim, & quidam alii, id absolute concedunt. Mihi tamen asserendum videtur, id naturaliter esse impossibile: quia species necessariae ad operationes sensuum, sunt materiales, & naturaliter petunt extensionem; & ipsae potentiae sensitivae, cum sint organicae, non possunt naturali virtute exire in operationem, sine eadem extensione in ordine ad locum, ex eo quòd requirant contactum quantitativum mediis, deferentis speciem ab objecto ad potentiam. Quia tamen extensio localis est solum conditio in objecto visibili, & in oculo, videtur divina virtute supplebilis, ut dicemus articulo sequenti; ac proinde probabile & credibile est, Christum in Eucharistia, oculo corporis videre supernaturaliter fideles quibus adsunt, & quae coram sacramento agunt, juxta illud Sponsae Cantic. 2. *En ipse stas post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos, specierum sacramentalium*: alioquin si Christus sub speciebus Eucharisticis existens, nullam vitae sensitivae operationem exerceret, corpus Christi gloriosum & immortale, modo quodam mortuo in hoc sacramento existeret, & ibi esset quasi lapis, aut aliud insensibile.

Addo quòd cum probabile sit, Christum è caelo oculo corporis (sicut et terra ipsum vidit Stephanus stantem in caelo) videre omnia quae sunt & aguntur in terra; asserere etiam debemus, hanc visionem per concomitantiam eidem in hoc sacramento existenti convenire, & ex sacramento

A illa omnia videre, ut rectè annotat S. Hieron. art. 7. in fine.

Contra istam conclusionem, & præcipue contra id quòd diximus, Christum in hoc sacramento esse incapacem omnis passionis in eo potentem ab extrinseco agente illata, fieri potest hoc argumentum. Christus, ut est in hoc sacramento, potest mori: Ergo & pati. Consequentia videtur manifesta ex paritate rationis, eadem enim videtur ratio de passione & de morte. Antecedens verò expresse docetur à D. Thoma infra qu. 81. art. 4. ubi asserit, quòd si hostia consecrata suffisset tempore passionis, quando Christus moriebatur in cruce, mortuus etiam fuisset in hostia. Ergo juxta doctrinam D. Thomae, Christus videtur in hoc sacramento, potest mori.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem, quia ut ibidem occurrit S. Doctor: *Corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo. Nam in propria specie contingit circumstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, & ideo quicquid pertinet ad Christum secundum quòd in se est, potest attribui, & in propria specie & in sacramento existenti. Sicut vivere, mori, dolere, animatum esse, & cetera huiusmodi. Quaecumque verò conveniunt ei per compositionem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui propria specie existenti, non autem prout est in sacramento: sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cetera huiusmodi. Et rursum, cum sibi primo loco objecisset, quòd Christus, ut est in hoc sacramento, non potest pati: Ergo nec mori. Respondeo, negando consequentiam & paritatem: Quia inquit passio convenit corpori passio per comparationem ad agens extrinsecum, & ideo Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, pati non potest, patitur mori.*

Adverte tamen, quòd quando dicitur, Christum ut est in Eucharistia posse mori, hoc non debet intelligi de morte ipsa illata, prout est in hoc sacramento; cum enim in eo, modo intellectus & indivisibilis, subindeque impassibilis, existat, non potest in eo statu, ipsi ab aliquo agente extrinseco mors inferri: Sed de morte illata ipsi ut existenti in propria specie: cum enim idem numero sit corpus Christi sub utroque statu, & ipso quòd moreretur in propria specie, consequenter etiam vel concomitanter, in hoc sacramento mori deberet.

ARTICULUS IV.

An repugnet de potentia absoluta oculum corporeum elevari ad videndum corpus Christi in Sacramento?

Duplex est oculus: alter corporalis, proprie dictus; alter spiritualis, nimirum intellectus, qui metaphorice & per similitudinem dicitur oculus. Sic ad Ephes. 1. f. d. les eleventur habere oculos illuminatos fidei. Ex D. Bernardi ferm. 2. de Epiphania, fidem appellat oculum, eamque lynceos habere oculos affirmat: *Quam oculata sit fides, quam lynceus oculos habeat diligenter considerat. Si summo oculo corporeo, certum & indubitatum esse debet, ipsum non posse naturaliter videre Christum, existentem in Eucharistia sacramento;*

illam. Convenit in eo, quod utraque modo indivisibili facit rem presentem (scilicet totam in toto, & totam in qualibet parte) excedit autem in eo quod ubi (scilicet presentia rei spiritualis), licet sit indivisibilis, tamen quia oritur à virtute finita & limitata, ita coarctatur & limitatur ad certam distantiam & locum, quod ultra illam sphaeram non est, & ideo vocatur ubi definitivum: At verò presentia sacramentalis corporis Christi sub speciebus, oritur ex virtute infinita Dei, convertentis panem in ipsum, unde ita Christus est in una hostia & in uno altari, quod non definitur & limitatur, ut non sit in aliis, atque ita non est ubi definitivum, sicut presentia Angeli, licet sit modo indivisibili, sed vocatur presentia sacramentalis, quia ita est indivisibiliter & totaliter in qualibet hostia, & in qualibet parte illius quod etiam in aliis hostiis & altaribus esse potest, ubi consecratur panis.

62. Quæres, an ex vi huius presentia mereatur corpus Christi unum speciebus?

Respondeo affirmativè: Utenim dicemus articulo sequenti Christus movetur ad motum specierum, nisi autem ponatur aliquis nexus inter species, Christus non poterit moveri ad motum illarum, quia nihil movetur ad motum alterius, nisi illi aliquo modo conjunctum sit. Unde Damascenus lib. 4. hie cap. 14. ait: *Quia consuetudo est hominibus comedere panem & vinum, conjugari eum divinitatem, & fieri ea Corpus & Sanguinem suum* Quod exponens Sanctus Thomas in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 1. quæstione. 1. ad 1. dicit: *Quod verbum Damasceni intelligendum est quantum ad species, quibus corpus Christi divinitati unitum, modo ineffabilis coniungitur.* Aut, modo ineffabilis, quia qualis sit hæc unio corporis Christi cum speciebus, difficile explicari potest, non enim est unio formæ cum materia, vel accidentis cum subiecto, aut agentis cum passivo, vel suppositi cum natura, ut de se patet, ad quod ergo genus unionis reducitur? Respondeo illam esse singularem, & sine exemplo in natura; assimilari tamen illi qua unum corpus penetrat aliud, est intra terminos quantitatis ipsius, & ipsa penetratione illi copulatur, nec potest ab eo divelli, nisi illo destructo; ita Christus per presentiam sacramentalem ita intra terminos quantitatis panis manet, ut ab illa separari nequeat, nisi corruptis vel destructis ipsis speciebus; non dicitur tamen propriè & in rigore esse penetrativè sub illis, quia non est modo quantitativo in Eucharistia, & sic non indiget penetratione, ut ponatur sub quantitate panis. Unde aptius esset exemplum, si una substantia sine quantitate intra terminos alterius poneretur: tunc enim intra terminos illius esset, sed modo quodam inextenso & indivisibili. Quare Divus Thomas supra quæstione. 75. art. 1. ad 3. docet corpus Christi esse in Eucharistia, quodam speciali modo, qui est proprius huic sacramento. Ubi Cajetanus in fine commentarii ait: *Merito denique modus iste dicitur proprius huic sacramento, non solum propter differentiam à reliquis sacramentis, sed etiam quia in toto universo non apparet unus aliquis modus huic similis: Propter quod cum admiratione & veneratione fateamur defectum cognitionis nostre circa hoc.*

63. Quæres secundò, an presentia sacramentalis Christi pendeat ab ejus presentia naturali, ita ut repugnet Christum habere modum essendi sacramentalem antequam per incarnationem haberet modum essendi naturalem?

A Respondeo affirmativè cum Cajetano in 2. ubi oppositum vocat chimæram, aqueam imitationem dignum quod à Scoto docetur. Ratio est, quia esse sacramentale est esse tantum secundum quid, & cum addito, scilicet sub speciebus Eucharisticis, unde transubstantiatio non est productiva corporis Christi simpliciter absolute, sed tali modo, nimirum sub speciebus, ut dicitur in præcedenti art. 2. conclusione ultimæ. Sum est esse verò naturale quod Christus habet propria specie est esse absolutum & simpliciter, esse secundum quid, seu tali modo, supponit absolute & simpliciter: Ergo repugnat corpus Christi esse sacramentaliter in Eucharistia, nisi prius saltem natura habeat modum essendi naturalem.

Confirmatur: Corpus Christi est sacramentaliter in Eucharistia, per conversionem panis in ipsum: Sed ad hoc ut substantia panis convertatur in corpus Christi, exigitur necessario quod corpus Christi prius saltem natura existat, quia nihil potest converti in id quod non est: Ergo & hoc est quod sit presentia sacramentaliter in Eucharistia, & possit quod habeat, saltem prius natura, modum essendi naturalem in seipso.

Confirmatur amplius: Presentia Christi sacramentalis causatur efficienter à Christo prius esse naturali, cum humanitas Christi in incrementum conjunctum divinitati, ad conversionem substantie panis in corpus Christi: Sed humanitas est prior saltem natura locutionis ergo presentia Christi sacramentalis, prior natura, supponit modum essendi naturalem in seipso.

ARTICULUS III

D An Christus in Eucharistia possit moveri localiter, ut patet ad actionem corporalem?

Dico primò, Christus in Eucharistia non potest moveri per se motu locali, bene tamen per accidens, ad motum specierum sacramentalium. Ita D. Thomas hic art. 6. ubi sic ait: *Secundum hoc se (sacramentale) non movetur Christus per se secundum locum, sed solum per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco; quod vultur non esse in loco, sed solum per se in loco, sed solum ad motum suum in quo est. Quibus verbis S. Doctor utramque partem restituit conclusionis & docuit & probavit.* Primò quidem hac ratione quam infernat: Illud quod non est in loco, non potest per se moveri localiter: Sed Christus non est in hoc sacramento tanquam in loco: Ergo non potest in eo per se moveri localiter. Minor probata fuit à D. Thoma articulo præcedenti in corp. ubi sic dicitur: *Corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensivæ, sed magis secundum modum substantie: non autem corpus locatum est in loco secundum modum quantitatis dimensivæ, in quantum scilicet commensuratur loco secundum suam quantitatem dimensivam: unde relinquatur quod corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantie, ut scilicet modo quod substantia continetur à dimensionibus, sicut enim substantia corporis Christi in hoc sacramento, substantia panis: unde sicut substantia panis non*

Omnis actio & passio corporea requirit in agente & patiente extensionem localem & quantitatem: At corpus Christi in Eucharistia non est extensum localiter, sed in ea existit modo indivisibili & inextenso: Ergo prout est in hoc sacramento, incapax est omnis actionis & passionis corporeae. Minor est certa de fide, Major verò ex eo patet, quòd agentia corporea non agunt, nisi in diis potentiis & organis, quae non sunt proximè & formaliter apta ad agendum, sine quantitate & extensione locali.

73. Confirmatur: Nullum corpus potest naturali virtute agere in aliud, aut ab eo pati, nisi illud contingat, ut enim ait S. Doctor 1. p. qu. 45. art. 5. in fine corporis: *Nullum corpus agit, nisi tangendo vel movendo*: Sed corpus Christi prout est in Eucharistia, nec aliud tangere, nec ab alio tangi potest, quia contactus quantitativus supponit extensionem localem utriusque corporis sese tangentis, ut patet: Ergo corpus Christi prout est in sacramento, neque agere potest in aliud corpus actione corporea, neque ab alio corpore pati.

74. Confirmatur amplius: Actio transiens & passio recipitur in passio, unde fit ut necessariò recipiantur ad modum patientis, & consequenter participant modum existendi illius: Sed nulla actio vel passio corporea, potest habere modum existendi, qui competit corpori Christi in Eucharistia, cum in ea existat modo inextenso & indivisibili: Ergo corpus Christi, ut est in hoc sacramento, est incapax omnis actionis & passionis corporeae. Potest tamen in eo elicere actus intellectus, per scientiam beatam, vel infusam, subindeque actus voluntatis ad illos consequentes; cum intellectio & volitio non egeant necessariò ministerio sensuum, vel conversione ad phantasmata, ut patet in anima separata à corpore.

75. An verò in hoc sacramento sensationem aliquam externam, puta visionem, elicere possit, difficultas & controversia est inter Theologos: Nominales enim, & quidam alii, id absolute concedunt. Mihi tamen asserendum videtur, id naturaliter esse impossibile: quia species necessariae ad operationes sensuum, sunt materiales, & naturaliter petunt extensionem; & ipsae potentiae sensitivae, cum sint organicae, non possunt naturali virtute exire in operationem, sine eadem extensione in ordine ad locum, ex eo quòd requirant contactum quantitativum mediis, deferentis speciem ab objecto ad potentiam. Quia tamen extensio localis est solum conditio in objecto visibili, & in oculo, videtur divina virtute supplebilis, ut dicemus articulo sequenti; ac proinde probabile & credibile est, Christum in Eucharistia, oculo corporis videre supernaturaliter fideles qui ibi adsunt, & quae coram sacramento agunt, juxta illud Sponsae Cantic. 2. *En ipse stas post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos, specierum sacramentalium*: alioquin si Christus sub speciebus Eucharisticis existens, nullam vitae sensitivae operationem exerceret, corpus Christi gloriosum & immortale, modo quodam mortuo in hoc sacramento existeret, & ibi esset quasi lapis, aut aliud insensibile.

Addo quòd cum probabile sit, Christum è caelo oculo corporis (sicut et terra ipsum vidit Stephanus stantem in caelo) videre omnia quae sunt & aguntur in terra; asserere etiam debemus, hanc visionem per concomitantiam eidem in hoc sacramento existenti convenire, & ex sacramento

A illa omnia videre, ut rectè annotat S. Thomas art. 7. in fine.

Contra istam conclusionem, & præcipue contra id quòd diximus, Christum in hoc sacramento esse incapacem omnis passionis in eo potentem ab extrinseco agente illata, fieri potest hoc argumentum. Christus, ut est in hoc sacramento, potest mori: Ergo & pati. Consequentia videtur manifesta ex paritate rationis, eadem enim videtur ratio de passione & de morte. Antecedens verò expresse docetur à D. Thoma infra qu. 81. art. 4. ubi asserit, quòd si hostia consecrata suffisset tempore passionis, quando Christus moriebatur in cruce, mortuus etiam fuisset in hostia. Ergo juxta doctrinam D. Thomae, Christus videtur in hoc sacramento, potest mori.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem, quia ut ibidem occurrit S. Doctor: *Corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo. Nam in propria specie contingit circumstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, & ideo quiddam pertinet ad Christum secundum quòd in se est, potest autem mori, & in propria specie & in sacramento existens, sicut vivere, mori, dolere, animatum esse, & cetera huiusmodi. Quaecumque verò conveniunt ei per compositionem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui propria specie existenti, non autem prout est in sacramento: sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cetera huiusmodi. Et rursum, cum sibi primo loco objecisset, quòd Christus, ut est in hoc sacramento, non potest pati: Ergo nec mori. Respondeo, negando consequentiam & paritatem: Quia inquit passio convenit corpori passio per comparationem ad agens extrinsecum, & ideo Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, pati non potest, patitur tamen mori.*

Adverte tamen, quòd quando dicitur, Christum ut est in Eucharistia posse mori, hoc non debet intelligi de morte ipsa illata, prout est in hoc sacramento; cum enim in eo, modo intellectus & indivisibilis, subindeque impassibilis, existat, non potest in eo statu, ipsi ab aliquo agente extrinseco mors inferri: Sed de morte illata ipsi ut existenti in propria specie: cum enim idem numero sit corpus Christi sub utroque statu, & ipso quòd moreretur in propria specie, consequenter etiam vel concomitanter, in hoc sacramento mori deberet.

ARTICULUS IV.

An repugnet de potentia absoluta oculum corporeum elevari ad videndum corpus Christi in Sacramento?

Duplex est oculus: alter corporalis, proprie dictus; alter spiritualis, nimirum intellectus, qui metaphorice & per similitudinem dicitur oculus. Sic ad Ephes. 1. f. d. les eleventur habere oculos illuminatos fidei. Ex D. Bernardus ferm. 2. de Epiphania, fidem appellat oculum, eamque lynceos habere oculos affirmat: *Quam oculata sit fides, quam lyncei oculos habeat diligenter considerat. Si summo oculo corporeo, certum & indubitatum esse debet, ipsum non posse naturaliter videre Christum, existentem in Eucharistia sacramento;*

nillum obiectum potest naturaliter videri, nisi similitudinem sui diffundere possit per medium in potentiam: Corpus autem Christi, ut in Sacramento existens, speciem sui per medium diffundere nequit, de potentia saltem ordinaria; tum quia non potest agere ad extra, ut articulo præcedenti ostendimus: tum etiam, quia hæc emissio exigit naturaliter extensionem, & contractum quantitativum medii, quæ non competunt corpori Christi in Eucharistia. Si verò de oculo spirituali, scilicet intellectu, loquamur; docent communiter Theologi contra Ocham & Gabrielem, corpus Christi, prout est in Eucharistia, non posse cognosci naturaliter ab intellectu humano, corpori conjuncto: quia intellectus viatoris nihil potest naturaliter cognoscere, nisi quod sensu percipit; naturalis quippe modus intelligendi ipsius, pro hoc statu, est per species à sensibus desumptas; unde nihil potest esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu: Sed corpus Christi sacramentaliter existens, non est naturaliter sensu perceptibile: Ergo nec intellectu humano, corpori conjuncto.

10. Asserunt etiam Theologi contra Scotum, nulum intellectum creatum, etiam angelicum, posse naturali virtute cognoscere modum præsentie sacramentalis, quo corpus Christi existit in Eucharistia; quia hic modus est supernaturalis quoad substantiam, ut art. 2. ostendimus; unde sicut unio hypostatica, gratia, & reliqui habitus supernaturales, non sunt naturaliter cognoscibiles ab intellectu creato: ita nec modus ille præsentie sacramentalis. Quare licet demon non videat substantiam panis in Eucharistia, non tamen statim inferre potest, adesse corpus Christi realiter in tali Sacramento; quia illa substantia, etiam ordinis naturalis, potest divinitus demoni occulari; quemadmodum in Tractatu de Incarnatione diximus, quod quamvis Angelus non videat in humanitate Christi substantiam propriam & creatam, non potest tamen (seclusa revelatione Dei, qui illi manifestet humanitatem in verbo subsistere) cerè & evidenter cognoscere humanitatem Christi ad increatam Verbi substantiam elevatam esse, quia rationabiliter dubitare potest, an Deus, utendo potentia sua absoluta, substantiam creatam & propriam humanitatis Christi ipsi occultet, sive concursum ad illam cognoscendam deoeget.

11. Denum exploratum est apud omnes, præsentiam sacramentalem corporis Christi in Eucharistia, posse supernaturaliter cognosci per fidem, vel per scientiam infusam, aut per visionem beatam. Unde S. Thomas hic art. 7. Corpus Christi secundum modum essendi, quem habet in hoc Sacramento, neque sensu, neque imaginatione perceptibile est, sed intellectu, qui dicitur oculus spiritualis. Percipitur autem diversimodè à diversis intellectibus. Quia enim modus essendi quo Christus est in hoc Sacramento, est penitus supernaturalis, à supernaturali intellectu, scilicet divino, secundum se sensibilis est, & per consequens ab intellectu beato, vel Angeli, vel hominis, qui secundum participatam claritatem divini intellectus videt ea, quæ supernaturalia sunt, per visionem divina essentia: ab intellectu autem hominis viatoris non potest conspici, nisi per fidem, sicut & cetera supernaturalia. Solùm ergo difficultas est, & controversia inter Theologos, an sicut oculus mentis, scilicet intellectus, potest supernaturaliter evehi ad videndum corpus Christi in Eucharistia, visione spirituali &

Tom. V.

A intellectiva; ita oculus corporis ad illud intuentum visione corporea & sensitiva, de potentia Dei absoluta, elevari possit?

Negant Capreolus, Paludanus, Joannes à S. Thoma, Suarez, Granada, & alii. Affirmant Soto, Nunno, Sylvius, Marcus à Serra, Martinez à Prado, Vazquez, Valentia, Coninck, & alii plures.

§. I.

Hæc sententia ut probabilior eligitur.

Dico igitur, oculum corporeum supernaturaliter elevari posse ad videndum Corpus Christi ut existens in Sacramento, non tamen ad videndum ipsum modum, quo in eo existit supernaturaliter.

Probatum primò ex D. Thoma hic art. 7. ad 2. ubi hæc scribit: *Oculus Christi videt seipsum sub Sacramento existentem, non tamen potest videre ipsum modum essendi quo est sub Sacramento, quod pertinet ad solum intellectum; nec tamen est simile de altero oculo glorioso, quia etiam oculus Christi est sub hoc Sacramento, in quo non conformatur ei oculus gloriosus. Ergo juxta D. Thomam nulla est implicantia in hoc, quod Corpus Christi dicatur posse videri in hoc Sacramento oculo corporeo.*

Respondet primò Capreolus, non esse sic legendum, sed alio modo, scilicet: *Oculus Christi videt seipsum sub Sacramento existentem, quantum pertinet ad intellectum.* Verùm, ut notat Soto, Capreolus incidit in mendosum codicem; nam in omnibus emendatis editionibus Summæ D. Thomæ, non solum in Romana, sed etiam in Parisiensi, Lugdunensi, Colonienſi, & Antverpiensi, verba prædicta leguntur.

Respondent alii, hunc locum D. Thomæ ita esse explicandum, ut hoc quod dicit, *sub Sacramento*, non sit jungendum cum obiecto, sed cum subiecto, & sensus sit, quod Christus sub Sacramento, videt seipsum existentem, non tamen sub Sacramento, sed in propria specie.

Verùm hæc expositio nimis violenta est, & aperiè repugnat menti S. Doctoris: Tum quia argumentum, cui respondet, non patitur hanc solutionem; sic enim arguit: *Oculus Christi videt seipsum, ut est in hoc Sacramento: Ergo & quilibet oculus, ubi manifestè, ly sub Sacramento, tenet se ex parte obiecti.* Tum etiam, quia hæc solutio non esset ad propositum, non enim in articulo queritur, utrum Christus possit videre, sed utrum possit videri. Adde quod D. Thomas concedit oculo Christi, quod negat aliis: Sed negat aliis quod possint ipsum videre in hoc Sacramento, de hoc enim est quæstio: Ergo id oculo Christi concedit.

Dices, quare corpus Christi, ut existens in Sacramento, potius ab oculo ipsius Christi, quam ab aliis videatur?

Respondet hujus rationem videri satis difficilem, posse tamen duplicem assignari. Prima est, quod oculus Christi, licet non sese videat naturaliter, sed supernaturaliter, exigit tamen ex eo quod ponatur sub Sacramento, supernaturaliter sese videre, quod tamen non exigit alter oculus etiam glorificatus; sicut enim hoc ipso quod cogitatio mea est, debeo eam cognoscere, etsi non possit ab alio cognosci; ita similiter exigit oculus Christi seipsum videre, ut in Sacramento, hoc ipso quod ipsemet est in Sacramento. Unde, inquit S. Thomas in 4. dist. 10. qu. 2. art. 4. quæstion. 1. ad 1. *Si oculus Christi esset extra species Sacramenti, non videret substantiam suam intra species contentam.*

Aliam rationem tradit Soto in 4. distinctione 11. 86

K k 2

quæst. 1.

quæst. 1. art. 7. ubi ait, quod licet Christus in Sacramento non possit multiplicare species per medium, potest tamen illas multiplicare per seipsum: ut autem videri possit ab oculo existente extra Sacramentum, species visibiles multiplicare deberet per medium, sicque illas ad talem oculum emittere, quod non requiritur, ut videri possit ab oculo, qui etiam est sub Sacramento, sed sufficit, ut illas per seipsum multiplicet, sicque ad talem oculum emitat.

87 Probat secundum conclusio ratione fundamentali. Potentia cognoscitiva potest saltem divinitus ea omnia percipere, quæ continentur intra latitudinem sui objecti specificativi: Sed quamvis corpus Christi, ratione modi essendi sacramentalis, non contineatur intra objectum visum, bene tamen ratione sui, cum habeat ibi suum colorem: Ergo quamvis oculus corporeus non possit elevari à Deo ad videndum modum supernaturalem & miraculosum, quo corpus Christi est in Eucharistia, bene tamen ad concipiendum ipsam Christi corpus in ea existens.

88 Respondent Adversarii, quod licet corpus Christi, ut existens in Eucharistia, sit coloratum, subindeque intra objectum specificativum potentie visivæ, quia tamen non est intra objectum proportionatum illius, eo quod ibi non sit extenso modo, & extenso localis sit conditio sine qua objectum visibile à visu percipi nequit, non potest etiam supernaturaliter videri ab oculo corporeo.

89 Sed contra primò: Deus ut in se est, quamvis non sit objectum proportionatum nostri intellectus, potest tamen ab illo attingi supernaturaliter, ex eo quod contineatur intra objectum specificativum ipsius: Ergo similiter, quamvis corpus Christi, ut existens in hoc Sacramento, non sit objectum proportionatum visui, & ideo non possit naturaliter ab eo percipi, eo tamen ipso quod est intra objectum specificativum ipsius, poterit supernaturaliter ab eo attingi.

90 Secundò, quamvis juxta modum connaturalem agendi visio fiat per species extensas, & ab objecto extenso missas, non videtur tamen negandum, quin de potentia absoluta oppositum fieri possit; vel quia Deus seipso immediatè producit speciem in oculo, vel quia cum extenso sit solum quedam conditio & modificatio objecti, non minùs à Deo suppleri poterit, quam aliæ conditiones, verbi gratia approximatio; nam D. Stephanus e terra Christum vidit stantem in celo, & Beati in celo, non obstante opacitate terræ, poterunt videre damnatos in inferno existentes.

91 Addunt aliqui, quod sicut quando res aliqua conspicitur in speculo, imago illius non est per partes extensa in speculi, prout res ipsa apparet, quin imò imago totius objecti est in qualibet parte & puncto speculi; ita quamvis Christus sit in Sacramento, modo indivisibili & inextenso, & totum in toto, ac totum in qualibet parte, nihilominus potest, saltem divinitus, representari oculo corporeo per aliquam speciem, præsertim, quia licet tale corpus existat indivisibiliter in ordine ad locum, est tamen divisibile in ordine ad se, & habet extensionem integram partium in se, ut magis patebit ex solutione objectionum.

92 Probat tertio conclusio evertendo præcipuum fundamentum Adversariorum. Si quid enim impediret, quominus corpus Christi in Sacramento existens, posset videri oculo corporeo, maxime quia deberet videri modus quo ibi existit;

A quod videtur impossibile, cum modus sit supernaturalis, spiritualis, & omni ex parte invisibilis: Sed hæc ratio non obstat: Ergo Adversarii, præsertim Suarez, quibus disp. 3. lect. 2. sic dicitur: Si videtur corpus Christi, sub speciebus: Ergo formaliter & per se videtur, ut ibi præsens: Ergo videtur præsentia, quam sub specie habet, quia hæc est formalis ratio existendi ibi: non potest autem per se videri aliquid quasi incorporeum, quin simul per se videatur forma, quæ formaliter constituitur. Minor verò inadem: Quamvis enim duo jungantur, potest unum attingi ab alio, quando unum ex illis non pertinet ad aliud objectum: Sic visio colore pomi, non videtur odor, vel lapori: sic beata Virgo, & Apostoli Christus in terris existentem oculo corporeo videbant, & tamen divinam ejus substantiam & existentiam visu corporeo non cernebant, sed duntaxat cognitione supernaturali fidei illam cognoscebant. Item ipse Christus, cum penetrare januas, vel lapidem sepulchri, vere seipsum videbat, ut erat penetrativè in lapide, vel in locis januarum, & tamen non videbat oculo corporeo modum supernaturalem quo ibi penetrativè erat: Ergo similiter poterit oculus corporeus divinam virtutem videre Christum in Sacramento existentem, absque eo quod modum ipsum quo existit intueatur. Unde D. Thomas suprà relat. Christus Christi videt seipsum sub Sacramento existentem, non tamen potest videre ipsum modum quo est sub Sacramento, quod pertinet ad sensum intellectum.

Dices: Si oculus corporeus videret corpus Christi, ut existens in Sacramento, & tamen modum quo in eo existit, non perciperet, unum ab alio abstraheret; potentia enim cognoscens unum, non cognito alio sibi conjuncto, dicitur abstrahere seu transcendere unum ab alio: Sed potentia visiva, cum sit corporea & immetaphysica, abstractiva non est, ut docent Philosophi: Ergo oculus corporeus non potest videre corpus Christi, ut existens in Sacramento, nisi etiam ipsum modum quo ibi existit, videat.

Respondet negando sequelam Majoris, & distinguendo probationem illius: Potentia cognoscens unum, non cognito altero sibi conjuncto, abstrahere dicitur, si illud quod cognoscitur, pertineat ad objectum potentie, conceditur: si non pertineat ad illius objectum, nego. Sic enim quando visus percipit colorem pomi, non percipiendo ejus odorem, non dicitur abstrahere unum ab alio, quia odor pomi ad objectum potentie visivæ non pertinet. Ita pariter, licet oculus corporeus videret supernaturaliter Christum in Sacramento existentem, non viso modo supernaturali quo ibi existit, non diceretur abstrahere unum ab alio, quia talis modus, cum sit spiritualis, & incorporeus, intra objectum potentie visivæ non continetur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijciunt primò: Nullum objectum potest videri sine specie: Sed nulla potest esse species representans corpus Christi ut in Sacramento existens: Ergo non potest ut ibi existens videri oculo corporeo. Major docetur communiter à Philosophis, Minor probatur. Corpus Christi est in Sacramento, modo indivisibili &

inextenso: Sed nulla species sensibilis potest representare objectum existens modo indivisibile & inextenso, quia omnis species sensibilis, cum sit materialis, debet esse extensa & divisibilis: Ergo nulla potest dari species representans corpus Christi, ut in sacramento existens.

96. Respondeo data Majori, negando Minorem; & ad ejus probationem dico quod d species divisibilis representare nequit objectum indivisibiliter existens, si existat indivisibiliter tam in ordine ad locum quam in ordine ad locum; sed si existat indivisibiliter tantum in ordine ad locum, & sit divisibile in ordine ad se: unde cum objectum catens extensione locali possit habere extensionem integram partium in se, ut de facto habet corpus Christi in Eucharistia, per speciem divisibilem oculo corporeo representari potest.

97. Dices, Esto corpus Christi, ut in sacramento existens, videri possit per speciem extensam & divisibilem, non potest tamen ut ibi existens, talem speciem emittere, & per medium in potentiam distendere, cum talis emissio & diffusio speciei exigit extensionem & contra tum quantitativum medii, quæ non competunt corpori Christi in Eucharistia: Ergo licet ut ibi existens, per speciem extensam & divisibilem representari possit, nihilominus videri nequit oculo corporeo.

98. Respondeo dato Antecedenti, negando Consequentiam; quia, ut supra dicebamus, esto corpus Christi, ut in sacramento existens, talem speciem emittere, & in sensum immittere nequeat, illa tamen potest immediate produci à Deo in oculo; vel Deus potest in objecto supplere defectum extensionis localis, cum illa sit conditio solum extrinseca, nec redundet in rationem formalem objecti, sicut extensio integralis partium in se.

99. Instabis: Solum sensibile proprium de absoluta Dei potentia non potest videri, sed requiritur concursus sensibilis communis, quem Deus supplere non potest: quia non est pure effectivus, sed etiam formalis, eò quod modificat speciem sensibilis proprii: Atqui extensio in ordine ad locum, est sensibile commune, ut docent Philosophi in libris de anima: Ergo Deus non potest supplere defectum extensionis localis in objecto visibili.

100. Respondeo negando quod sensibile proprium de absoluta Dei potentia non possit videri, sine concursu sensibilis communis; siquidem nihil deest sensibili proprio quod pertineat ad rationem objecti: modificatio enim sensibilis communis non requiritur ut objectum habeat absolute rationem objecti, sed ut fiat objectum proportionatum potentie; unde cum Deus possit potentiam elevare ad objectum improporionatum, non est necesse quod suppleat huiusmodi modificationem. Sicut approximatio & indistantia necessaria est ut agens modo connaturali agat, sed quia interdum elevatur supra modum agendi connaturalem, & agere potest in distans, non est necesse ut Deus suppleat eam modificationem & conditionem indistantie, quæ non requiritur ad agendum absolute, sed ad agendum connaturaliter. Sicut etiam licet certa quædam proportio aut distantia inter potentiam & objectum requiratur, ita ut non possit connaturaliter objectum immediate supra sensum positum efficere sensationem, attamen de potentia Dei absoluta id non videtur negandum. Quis enim neget, Christi.

Tom. V.

A stum dum lapidem vel fores penetraret, lapidem vel janua vidisset; aut oculus Beati, si aliquid corpus penetraret, tale corpus visurum? quia scilicet huiusmodi modificatio necessaria est solum ut objectum sit proportionatum. Idem dicendum in proposito, nimirum quod modificatio sensibilis communis requiritur solum ut objectum possit videri connaturaliter, & si desit hæc conditio, nihilominus poterit objectum de absoluta Dei potentia videri, neque necessarium est talem modificationem à Deo suppleri.

Objicies secundò: Si oculus corporeus posset elevari à Deo ad videndum corpus Christi ut existens in Eucharistia, maxime quia illud, cum sit coloratum, continetur intra objectum specificativum potentie visive: Sed hæc ratio non valet: Ergo ruit præcipuum fundamentum nostre sententie. Major pater ex supra dictis. Minor probatur. Color & alia accidentia corporis Christi sunt in sacramento ad modum substantie: Ergo sunt insensibilia, sicut ipsa substantia: Ergo licet corpus Christi, ut existens in Eucharistia, coloratum sit, nihilominus oculo corporeo videri nequit, etiam de absoluta potentia.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: & ad ejus probationem dicendum quod omnia accidentia corporis Christi in Eucharistia, sunt ad modum substantie, eo sensu quod sunt modo indivisibilia, non verò modo invisibilia; nam inseparabile est à colore quod sit visibilia, cum id essentialiter habeat ex eo quod sit objectum sensus, & qualitas sensibilis; sicut inseparabile est à quantitate, quod habeat extensionem partium in ordine ad se.

ARTICULUS V.

Quando & quomodo corpus Christi desinat esse in hoc sacramento?

Dico primò: Corpus Christi desinit esse sub speciebus sacramentalibus, quando desitura fuisset propria illarum substantia.

Probatür breviter: Christus succedit speciebus, loco propriæ substantiæ: Ergo non ante desinit sub illis, quam desitura fuisset propria substantia.

Confirmatur: Deus nunquam se subtrahit à rebus, nisi res ipsæ talem subtractionem possint, nam ut ait Apostolus ad Rom. 11. *Dona Dei sunt sine penitentia*: Sed præsentia Christi sub speciebus panis & vini, est maximum donum donum hominibus concessum: Ergo nunquam à speciebus illis se subtrahit, nisi ipsæ hanc subtractionem possint, quod solum tunc contingit, quando desitura fuisset propria illarum substantia. Unde erronea est, & à Gregorio XI. ut refertur in directorio Inquisitorum, damnata aliquorum sententia, qui dicunt, desinere Christum sub sacramento, quando in aliquem locum immundum projicitur; cum enim corpus Christi sit in hoc sacramento impassibiliter, nullam contrahit in his casibus in seipso immunditiam, ut rectè ait Sanctus Thomas in 4. dist. 9. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. ad 3.

Ex his inferes, nunquam desinere corpus Christi sub speciebus, nisi succedente alia substantia, à pane & vino diversa. Nam Christus (ut diximus) non desinit sub speciebus, nisi quando desitura fuisset propria substantia: At propria substantia

K k 3

stantia

stantia nunquam defutura fuisset, nisi alia genita fuisset: quia naturaliter nunquam corrumpitur unum, quin generetur aliud specie diversum; nulla enim alteratio corrumpens individuum unius speciei, disponit ad generationem alterius ejusdem speciei, ut experientia constat: Ergo non definit corpus Christi sub speciebus, nisi sub illis succedat alia substantia, à pane & vino specie diversa, puta acetum, loco substantiæ vini, aut vermes, loco substantiæ panis.

105. Dico secundò: corpus Christi non definire esse sub speciebus, per transubstantiationem sui in substantiam subsequenter.

Probatur: Quod convertitur in aliud per transubstantiationem, definit simpliciter esse, ut patet de substantia panis, converta in corpus Christi: Sed corpus Christi non definit simpliciter esse in se, per hoc quod definit esse sub speciebus, quia adhuc remanet in cælo: Ergo corpus Christi non definit esse sub speciebus, per transubstantiationem sui in substantiam subsequenter.

Confirmatur: Inter definitionem corporis Christi, & inceptionem alterius substantiæ, non est aliqua connexio, cum ex vi definitionis illius, non magis incipiat esse una substantia, quàm alia: Ergo corpus Christi non definit esse per conversionem in aliam substantiam.

106. Dico tertio: corpus Christi non definire esse sub speciebus per annihilationem, aut per solam privativam loci mutationem, sed per definitionem quandam substantialem, innominatam.

Ratio hujus conclusionis est, quia cum corpus Christi non desinat esse sub speciebus per actionem convertivam sui in aliam substantiam, ut conclusionem præcedenti ostensum est, consequenter habet definire per cessationem illius influxus quo positum fuerat sub speciebus panis, & quo sub illis conservabatur, unde sicut non fuerat ibi positum per creationem, aut productionem simpliciter, quia corpus Christus præsupponebatur existere simpliciter ante consecrationem; neque per actionem adductivam, ut præcedenti disputatione dictum est, sed per aliquem influxum substantialem; ita non definit esse sub speciebus, per annihilationem, quæ opponitur creationi; neque per solam privativam loci mutationem, quæ opponitur actioni adductivæ, sed per aliquam definitionem substantialem; quia cessatio influxus substantialis, non potest non esse substantialis definitio.

107. Dixi autem, hanc definitionem substantialem esse innominatam: neque enim potest vocari corruptio, Tum quia corpus Christi, cum sit jam gloriosum, est omnino incorruptibile: Tum etiam, quia corruptio propriè dicta, fit per hoc quod una forma succedit in locum alterius in eadem materia; nulla autem forma succedit in materia corporis Christi, alias sequeretur Christum toties mori, quoties definit esse sub speciebus, contra illud Pauli ad Roman. 6. *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur*. Vocatur ergo definitio substantialis tantum secundum quid, quia sicut per transubstantiationem corpus Christi non acquirit esse simpliciter, ita per cessationem hujusmodi transubstantiationis non amittit esse simpliciter.

(*)

DISPUTATIO VI

De accidentibus Eucharisticis

Ad questionem 77. Divi Thomæ.

Cum in conversione Eucharistica tota substantia panis & vini, in corpus & sanguinem Christi transmutetur, remanentibus dumtaxat accidentibus; postquam cum S. Doctore de minoribus illa transubstantiatione, & de modo quo Christus per illam est in Eucharistia, disputavimus, oportet ut de ipsis accidentibus Eucharisticis dicamus, pluresque quæ circa illa occurrunt difficultates breviter resolvamus.

ARTICULUS PRIMUS

Utrum accidentia Eucharistica sint sine subiecto substantiali?

Accidentia panis & vini in Eucharistia remanere, facta conversione totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi, non solum fide divinâ certum est, & à Tridentino definitum, sed etiam sensibus ipsis notum; videmus enim in hostia consecrata albedinem, gustamus saporum, tangimus figuram &c. Constat autem sensui non posse decipi circa proprium sensibile debite applicatum. Verum gravis difficultas est, an hæc accidentia quæ ante consecrationem substantiæ panis & vini, ut subiecto quod, inhaerebant, sita consecratione, & transmutatione substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi, sine subiecto substantiali remaneant? Dixi sine subiecto substantiali, quia accidentia Eucharistica subjunguntur quantitate, ut articulo sequenti contra Nominales dicemus. Hoc præmissis, pro resolutione difficultatis, & declaratione ac defensione Catholice veritatis contra hereticos.

Dico breviter, accidentia Eucharistica esse sine subiecto substantiali.

Conclusio est certa de fide, & definita in Concilio Constantiensi, sess. 8. contra Joannem Hus, qui hoc fidei dogma negabat dicebatque quod *fruges accidentis sine subiecto, erat blasphemare in Deum, scandalizare sanctos, & illudere Ecclesie, per verba accidentis*. Similia dicunt Calvinistæ, & unum ex præcipuis argumentis quibus probare contendunt impossibilem esse veram & realem existentiam corporis Christi in Eucharistia, sumitur ex eo quod accidentia nequit sine subiecto existere, ut in disputatione præcedenti art. 12. retulimus. Unde oppositum vocant inventum & commentum Innocentii III. in Concilio Lateranensi; ubi etiam catholica veritas asserta fuit, nec non in Tridentino sess. 13. can. 2. potestque breviter suaderi, convellendo præcipuum hæreticorum fundamentum. Nulla enim est contradictio, quod accidentia sint separata ab omni subiecto: Ergo id potest affirmari de accidentibus Eucharisticis. Consequentia est evidens, antecedens verò patebit primò ex solutione objectionum. Secundò constat ex SS. Patribus: Basilienis enim homil. 6. in Hexameron, docet prima de creatam esse lucem per se subsistentem, & ab omni subiecto separatam. Primo dicit (linguæ) quæ

Natura lucis producta est, quare autem die Soli cor-
pus, ut esset illi primo generis lucis vehiculum, est con-
stitutum. Et infra: itaque ne mihi dixeris, fieri hoc
non posse, ut lux a corpore Soli separaretur. Neque co-
mune ergo lucis & Soli corpore separationem mihi ac tibi
possibile esse dico; sed asserendum esse censeo, quod
eiusmodi sola agitatione, agitationeque disparari a se
possunt, ea recipi se jungi facultate Creatoris utrius-
que natura posse. Idem docet Nazianzenus orat.
de novo die Dominico, & Theodoretus in
quaestionibus super Genesim, quaest. 14. & 16.
Ergo ex SS. Patribus nulla est repugnantia vel
contradictio, quod accidentia sint separata ab om-
ni subiecto, & careant inhaerentia actuali.

Idem probari potest argumento desumpto ex
mysterio incarnationis, quod disp. proemiali
art. 7. insinuat. Inhaerentia enim actualis se
habet ad accidentis, sicut substantia ad substan-
tiam; sicut enim substantia complet substantiam;
sic inhaerentia actualis complet accidentis;
item non minus est de ratione substantiae & natu-
rae completa per se subsistere, & propria sub-
stantia terminari, quam de ratione accidentis a-
liquo subiecto inhaerere. Sed non obstant hac ex-
igentia naturali quam habet substantia ut per se
subsistat, & propria substantia terminetur, po-
test divinitus propria & connaturali substantia
privari, & subsistere in alieno supposito, ut pa-
tet in humanitate Christi, spoliata propria sub-
stantia & in supposito verbi divini subsistente:
Quid ni ergo similiter poterit accidens superna-
turaliter, & de potentia Dei absoluta, carere
inherentia sibi propria & connaturali, & ab om-
ni subiecto separatim existere?

Potest etiam suaderi conclusio ratione D.
Thomae hic art. 1. ubi sic dicitur: Accidentia
Eucharistica non inhaerent substantiae panis &
vini, cum illa debeat per consecrationem, ut
disp. 4. ostendimus: neque etiam corpori Chri-
sti, alias corpus Christi in Eucharistia esset alte-
rabile, corruptibile, & localiter extensum; ne-
que alii circumstanti, eam quia hujusmodi spe-
cies non sunt ubi est aer circumstanti, quandoqui-
dem ad motum aeris ipsa non moventur: tum
etiam quia non potest idem accidens de uno
subiecto transire in aliud, cum accidentia nume-
rum & individuationem accipiant a subiecto:
Ergo nullum subiectum substantiale excogitari
potest, cui accidentia Eucharistica inhaerant;
subindeque dicendum est, illa sine subiecto sub-
stantiali existere.

Obijces primo: Minor est dependentia ma-
teriae primae a forma substantiali, quam acciden-
tis a subiecto: Tum quia accidens individuatur
a subiecto, unde mutato subiecto non est idem
numero accidens; materia autem prima non in-
dividuatur a forma, quin potius illam indivi-
duat: Tum etiam quia materia prima non est
entis, sicut accidens, sed est ens per se, unde
essentialiter non dependet ab alio, sicut accidens:
Sed materia non potest, etiam de potentia abso-
luta, esse sine forma substantiali, ut docent nostri
Thomista in Philosophia: Ergo a fortiori acci-
dens non potest divinitus sine subiecto existere.

Respondeo quod licet in aliquibus, accidens
magis dependeat a subiecto, quam materia pri-
ma a forma, tamen in ordine ad existendum, ma-
ior est dependentia materiae primae a forma,
quam accidentis a subiecto; quia ut ostendunt
Thomista in Physica, materia prima seclusa for-
ma substantiali, non est in determinata specie per-

fecta & completa, caretque propria existentia,
quam emendicat a forma, unde impossibile est
quod sine illa existat; accidens autem secundum
se est in determinata specie, & habet propriam
existentiam, atque ita independentem ab actuali
inherentia potest existere.

Obijces secundo: Deus non potest supplere
causalitatem causae materialis, ut communiter
docent Theologi, cum illa causalitas imperfe-
ctionem Deo repugnantem essentialiter impor-
tet: Ergo non potest facere quod accidens sine
subiecto existat.

Respondeo quod licet Deus non possit sup-
plere vicem causae materialis in eodem genere,
quali & ipse fiat causa materialis recipiendo in se
formam substantialem vel accidentalem, aut in-
trinsece componendo aliquod totum; id tamen
potest in genere causae efficientis. Unde quando
Deus dicitur sustentare accidentia Eucharistica,
non est existimandum quod concurrat materia-
liter & subjective; id est in materia imperfe-
tionis est quam ut Deo tribui possit, sed sustentat ef-
ficienter, quatenus supplet per efficientiam id
quod de concursu materiali desideratur. Quo-
modo autem id praestet, an per solam manute-
nentiam, vel per alicujus modi existendi per se
communicationem art. 3. dicimus.

Obijces tertio: Si accidentia panis & vini
manerent in Eucharistia sine subiecto substantia-
li, essent in statu violento, cum accidens connat-
uraliter petet inhaerere subiecto: Sed hoc dici
nequit: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam Majoris: In
qualibet enim re creata est duplex inclinatio na-
turalis: una ad bonum sibi proprium, & altera
ad obediendum suo creatori; ex quibus hac po-
terior, potior est, & naturalior, ac vehemen-
tior, ideoque prior inclinatio quodammodo isti
cedit; sicut inclinatio particularis cujuslibet par-
tis respectu boni proprii, cedit inclinationi quam
habet ad bonum commune: Quia ergo existentia
accidentium sine subiecto substantiali in Eucha-
ristia, est conformis huic secundae inclinationi,
quamvis sit contra primam, accidentia Eucha-
ristica non sunt in statu violento.

ARTICULUS II.

*An quantitas panis & vini sit aliorum
accidentium subiectum?*

Ostendimus articulo precedenti, accidentia
Eucharistica carere subiecto substantia-
li, nullique inhaerere substantiae: nunc breviter di-
scutendum est, an illa subiectentur in quantita-
te, illaque sola existat per se? Hoc enim negant
aliqui Nominales, existimantes omnia acciden-
tia esse sine subiecto & existere per se; quia ni-
mium arbitrantur, quantitatem non distingui
ab ipsa substantia, & quodlibet accidens habe-
re suam quantitatem; quae principia omnino rui-
nosa sunt, & a Philosophia Peripatetica & Tho-
mistica penitus aliena. Unde

Dico breviter Accidentia Eucharistica, ut co-
lor, sapor, & odor panis & vini consecrati, in
quantitate subiectantur; idque ex vi miraculi
quo conservatur quantitas separata a substantia
panis & vini, absq; novo miraculo. Ita D. Tho-
mas hic art. 2. ubi in argumento sed contra ratio-
nem istam insinuat, illa accidentia subiectantur

in quantitate, quæ ad divisionem illius sunt divisibilia: Atqui accidentia Eucharistica, ut color, sapor, & odor panis & vini consecrati, sunt divisibilia ad divisionem quantitatis: Ergo in ea subsistantur. Minor experientia patet. Major verò ex eo suadetur quod qualitas secundum se non minus caret partibus, quam substantia, easque subinde emendicat à quantitate: Ergo ubicumque invenietur qualitas divisibilis, sive quodlibet aliud accidens, erunt divisibilia beneficio quantitatis: Sed non possunt divisibilitatem hanc & partes à quantitate recipere, nisi ei uniantur & insint: Ergo illa accidentia subsistantur in quantitate, quæ ad divisionem illius sunt divisibilia.

2. Probatur secundò conclusio ex eo quod juxta hanc sententiam, quæ asserit accidentia Eucharistica in quantitate subsistari, salvatur primò connaturalis modus existendi reliquorum accidentium, cum omnia accidentia corporea connaturaliter inhæreant quantitati, ut proximo & immediato subjecto. Secundò salvatur connaturalis modus agendi agentium naturalium, dum in accidentia consecrata agunt, educendo ex ipsa quantitate, ut ex proximo & sufficienti subjecto accidentia quæ in ea producuntur; cum in contraria sententia fatendum sit à solo Deo illa produci per creationem independentem à subjecto: Quis autem dicat, cum ignis hostiam aut vinum consecratum calefacit, non ignem, sed solum Deum hujusmodi calorem producere? Tertiò salvatur connaturalis modus quo unum accidens expellit suum contrarium in hoc Sacramento, quia dum in eandem quantitatem inducitur unum contrarium per naturalem impossibilitatem expellitur aliud. Quam formalem expulsiōem per physicam impossibilitatem salvare non potest contraria sententia, quæ nullum admittit commune subjectum, sub quo tantum naturalis impossibilitas exerceri potest unde recurrere debet ad intrinsecam voluntatem Dei destruentis aut remittentis unum contrarium, quando aliud intenditur, absque physica exigentia ipsorum: cum ergo non sint multiplicanda miracula sine necessitate, dicendum est quantitatem in hoc Sacramento esse subjectum reliquorum accidentium.

3. Quod adhuc argumento à posteriori & ab experientia desumpto, confirmari potest. Nam experientia constat, alia accidentia, puta colorem, saporem, odorem panis & vini, uniri inter se: Sed non immediate, per modum actus & potentie, cum inter ista accidentia non sit major ratio cur unum potius habeat rationem actus, quam potentie. Ergo uniantur in aliquo tertio, quod non potest esse aliud, quam quantitas, quæ quia inter accidentia corporea primum tenet locum, & est prima dispositio materie, maxime accedit ad genus causæ materialis, unde comparatur ad alia accidentia corporea tanquam subjectum: ex quo fit, quod semel posito, quantitatem non esse in aliquo subjecto, sed per se subsistere, debeat dici subjectum quod hujusmodi accidentium, quia tunc non recipiuntur in ulteriori subjecto.

Potestque id confirmari ex eo quod subsistere aliis, sequitur ad subsistere per se, unde Philosophus tribuit substantiæ ut aliis possit subsistere, quia subsistit in se: Ergo hoc ipso quod quantitas subsistit per se, potest etiam aliis accidentibus Eucharisticis subsistere.

A Ex quo probatur secunda pars conclusionis, quod scilicet non sint necessaria plura alia miracula, ut alia accidentia Eucharistica inquantitate, quia subsistere aliis, sequitur connaturaliter ad hoc quod est subsistere in se: Ergo ex vi miraculi quo datur quantitati quod subsistat in se, sequitur quod subsistat aliis accidentibus Eucharisticis, sicut effectus secundarius sequitur connaturaliter ad primarium, maxime cum ipsa quantitas etiam ante consecrationem esset subjectum quo hujusmodi accidentium.

Ex his inferes, nullam fieri mutationem inter aliquis accidentibus, sed in sola quantitate; nam sola manet separata à proprio subjecto, reliqua manent ut antea, totaliter ac sufficienter subsistata à quantitate.

B Quæres, an divinitus & per aliud miraculum possint hæc accidentia subsistere per se à quantitate separata?

Respondeo affirmativè. Ratio est, quia quantitas magis dependet à substantia, quam cetera accidentia à quantitate: Sed non obstante illa dependentia, quantitas existit sine subjecto: Ergo & alia accidentia poterunt divinitus à quantitate separari. Nec oppositum docet D. Thomas quidquid dicat Suarez quando enim quodlibet art. 10 asserit qualitatem separatam à subjecto, neque fore individuum, neque ab aliis distinctam, hoc debet intelligi de qualitate à subjecto separata, tam secundum actum, quam secundum aptitudinem.

ARTICULUS III.

Verum quantitati communicetur à Deo modus existendi per se, ratione cuius subsistat independentem à subjecto, & aliis accidentibus subsistat?

D Negant plures ex nostris Thomistis, existimantes nihil de novo addi quantitati, ratione cuius per se existat, sed tolli tantum imperfectionem illam quæ est ad invellere, & per solum Dei mantenentiam conservari. Ita Paludanus, Soto, Nunno, Aravius, Joannes à S. Thomas, Philippus à S. Trinitate, Bellarminus, Valencia, Grano, & alii, quos citat & sequitur Montanez à Prado hic dubio 1. §. 3. Affirmant verò Cajetanus hic art. 1. & Serra ibidem, Petrus de Gentes cap. 66. Nazzarius supra quæst. 4. art. 1. Alvarez ibidem, & ex extraneis Suarez, Vazquez, Delugo, Coninck, & alii.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, quantitati communicari à Deo modum existendi per se, ratione cuius subsistit independentem à subjecto.

Probatur primo conclusio ex D. Thomæ hic art. 2. ad 1. ubi ait, Quando accidenti datur divinitus ut per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subjectum esse. Idem docet art. 4. ad 2. & 3. Et 4. contra Gent. cap. 66. hæc scribit: Miraculo est accidens communicari quod subsistat, quod est proprium substantie, & per consequens quod omnia possint facere & pati, quæ substantia posset facere & pati, si substantia esset. Demum in 4. dist. 12. q. 1. art. 1. quæstionem, in corpore docet quod virtute divina censetur communicari

que fuerunt panis, ut sine subiecto subsistant in hoc sacramento, quod est prima proprietas substantie. Unde sic arguo: Quidquid existit per se, debet habere modum existendi per se: Sed quantitas in hoc sacramento existit per se: Ergo modus existendi per se ei communicatur à Deo. Minor patet ex locis jam adductis, Major probatur. Non potest effectus formalis competere alicui sine causa formali: Sed existere per se est effectus formalis alicujus formæ, scilicet subsistentiæ, aut modi existendi per se: Ergo cum aliunde quantitas non sit capax subsistentiæ, dicendum est hunc effectum provenire à modo existendi per se, ipsi à Deo communicato.

18. Respondent Adversarii, quantitatem hoc ipso existere per se, quod non inhaeret subiecto, absque aliquo modo superaddito.

Sed contra: Illud cui connaturaliter convenit esse in alio, non potest existere per se, nisi immutetur, & aliquid de novo acquirat. Sed quantitas & cuilibet accidenti connaturaliter convenit existere in alio: Ergo non potest existere per se, nisi immutetur, & aliquid de novo acquirat. Minor patet, Major probatur. Tum quia existere per se est aliquis effectus realis ab aliquo principio formali pendens: Ergo quod modo existit per se, cum antea esset in subiecto, alio modo se habet quam antea. Tum etiam, quia nisi immutetur, & aliquid de novo acquirat, eodem modo semper se habebit, ac proinde non existet per se.

19. Dices, sufficere quod quantitas mutetur mutatione privativa, per hoc quod non habet modum actualis inhaerentiae quem antea habebat.

Sed contra primo, Sicut existere est effectus realis alicujus formæ positivæ, ita & existere per se: Ergo ut quantitas existat per se, debet mutari per receptionem alicujus formæ & entitatis positivæ.

Secundo, Semper videmus quod statim atque res aliqua privatur suo termino connaturali, mox alium consequitur: verbi gratia quia humanitas Christi privatur propria subsistentiâ, divina supplet vices illius; & linea, cum privatur puncto continuativo, consequitur terminativum: Ergo similiter accidens dum privatur modo inhaerentiae, statim obtinet ex vi ejusdem actionis modum aliquem existendi per se.

Tertio, Per hoc quod destruitur actualis inhaerentia, accidens si sibi relinquitur, omnino perit: Ergo per solam hanc mutationem privativam, non potest conservari sine subiecto, nisi aliquid aliud superaddatur.

20. Respondetis, illud positivum quod superadditur, non esse aliud quam concursus specialis quo Deus conservat accidens sine subiecto.

Sed contra: Hic concursus seu actio quâ Deus conservabat quantitatem independentem à subiecto, debet necessario distingui ab actione quâ illam conservabat ante consecrationem: Tum quia aliâ non esset aliquid speciale superadditum, cum etiam quia hujusmodi actiones se habent sicut creatio &eductio, quia una conservat quantitatem dependentem à subiecto, & alia independentem ab illo. Tum denique quia una est naturalis & alia supernaturalis. Unde sic arguo: Ubi est specialis & aliquo modo diversa actio positiva transiens, debet esse specialis & aliquo modo diversus terminus productus, maxime quando actio est virtualiter tantum transiens, quæ nihil dicit per modum viæ & fluxus, sed

Tom. V.

A tantum actionem immanentem, cum termino à parte rei posito: Atqui nullum alium terminum potest habere specialis illa Dei manutentia & conservatio quantitatis, quam modum illum existendi per se: Ergo talis modus necessarius admittendus est. Minor probatur, quia accidentia secundum se existebant ante hanc actionem & consecrationem: sola autem separatio à subiecto, sine modo superaddito, est tantum negatio inhaerentiae actualis, quæ proinde nequit esse terminus actionis realis & positivæ: Ergo nullum alium terminum potest habere specialis illa Dei manutentia & conservatio quantitatis, quam modum illum existendi per se.

B Objicies contrariam conclusionem: Non minus repugnat accidenti modus per se subsistendi, quam substantiæ modus inhaerentis: Sed repugnat substantiæ communicari modum inhaerentis: Ergo & accidenti modum per se subsistendi.

Confirmatur: Vel modus ille esset substantialis, vel accidentalis? Neutrum dici potest: Ergo talis modus impossibilis est. Minor quantum ad primam partem, manifesta videtur: Tum quia nihil substantiale remanet peractâ consecratione, sed accidentia sola, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 4. Tum etiam quia modus non potest esse perfectior suo modificato: si autem modus iste esset substantialis, perfectior esset suo modificato, scilicet quantitate. Tum denique, quia si modus ille sit substantialis, non poterit non esse subsistentia, quæ tamen nulli accidenti communicari potest. Probatur verò quoad secundam. Nullum potest dari accidens cui ex natura sua repugnet inhaerere subiecto: Sed hunc modo ex natura sua repugnaret inhaerere subiecto, cum esset modus existendi per se: Ergo talis modus non posset esse accidentalis.

Ad objectionem respondeo negando Majorem, magis enim repugnat substantiæ modus inhaerentis, quam accidenti modus per se subsistendi: Tum quia subsistentia magis est intrinseca substantiæ, quam inhaerentia accidenti; illa enim convenit substantiæ absolute & sine habitudine ad aliud, subindeque valde intimè, & omnino intrinsecè; hæc verò competit accidenti per habitudinem ad aliquid extrinsecum: magis autem repugnat ut aliquid maxime intrinsecum rei auferatur, quam aliud quod non est ita intrinsecum. Tum etiam quia inhaerentia actualis non est de essentia accidentis; subsistentia verò actualis quæ opponitur inhaerentiae, est essentialis substantiæ, de cujus ratione est ut sit ens per se subsistens independentem à subiecto, quamvis subsistentia quæ est terminus intrinsecus substantiæ completa, quæ est constitutiva suppositi, & ratione cujus substantia completa per se independentem ab alio supposito subsistit, non sit illi essentialis, sed ab ea realiter distincta; ut docetur in metaphysica; unde ab ea separari potest, & de facto in mysterio Incarnationis fuit separata ab humanitate Christi, ad subsistentiam seu personalitatem Verbi Divini elevata.

Ad confirmationem respondeo, utrumque probabiliter sustineri posse, nimirum modum illum per se subsistendi quantitati panis & vini divinis communicatum, esse substantialem, vel accidentalem, & rationes in contrarium adductas, facile dilui posse. Unde si quis sustinere velit modum illum esse substantialem, ad primam probationem in contrarium facile respon-

Li dere

dere poterit, ideo Tridentinum asserere quod nihil substantiale remaneat post consecrationem, quia nihil manet de pane & vino, neque substantia, neque substantia, vel existentia, illorum, neque alia substantia succedit, prater corpus & sanguinem Christi: cum quo non pugnat, si dicatur quantitati modum aliquem substantialem quo per se subsistat, & aliis subsistat accidentibus, divinitus & supernaturaliter advenire.

Ad secundam verò probationem dicatur quod quamvis modus connaturalis rei quam modificat, non possit esse illa perfectior, bene tamen modus superioris ordinis & supernaturalis, ac non connaturalis, cuiusmodi est iste de quo agimus.

Ad tertiam nego Antecedens, magnum enim reperitur discrimen inter substantiam, & hunc modum substantialem, nam substantia reddit naturam proximè capacem existentiae, quam proinde antecedit; hic verò modus non reddit quantitatem capacem existentiae, sed eam supponit existentem, & est ejus terminus veluti extrinsecus.

25. Si enim verò non placuerit hic modus dicendi, Adde alium qui asserit modum hunc per se existendi quantitati divinitus communicatum, esse accidentalem ut quod & entitativè, & substantialem solum virtualiter & ut quo; sicut semen, licet inanimatum & expertis vitæ, dicitur tamen vivum ut quo & virtualiter, quia est instrumentum naturale quo mediante generans genito vitam communicat; vel sicut in sententia Cabrera, & quorundam Thomistarum, virtus elevans sacramenta ad producendam gratiam, est corporea ut quod, & entitativè; & spiritalis solum ut quo, & virtualiter, quia est virtus Dei elevans sacramenta ad producendum effectum spiritualelem & supernaturalem, nempe gratiam vel characterem. Juxta, inquam, hunc dicendi modum, quem Suarez & aliqui ex nostris Thomistis amplectuntur; ad probationem in contrarium dicitur primò, quod quamvis nulli entitati accidentali possit repugnare inhaerentia, bene tamen alicui modo accidentali, præsertim si ille supernaturalis sit. Vel secundò & fortè melius dici poterit, non repugnare quod talis modus inhaereat quantitati, & nihilominus faciat illam existere per se, quia, ut supra dicebamus, licet sit accidentalis ut quod & entitativè, est tamen substantialis ut quo & virtualiter. Sicut ergo dialectici docent, quod secunda intentio universalitatis, naturæ a meo intellectu applicata, est in se aliquid singulare, & tamen ejus effectus formalis est reddere naturam universalem; quia licet sit singularis ut quod, est tamen universalis ut quo: ita similiter nullum videtur inconveniens asserere modum per se existendi divinitus quantitati communicatum, inhaerere quantitati, & tamen illam reddere per se subsistentem; quia licet sit accidentalis ut quod, nihilominus est substantialis ut quo.

ARTICULUS IV.

An speciebus sacramentalibus aliquid verè & propriè generari possit?

26. **R**ationem dubitandi proponit D. Thomas hic art. 5. in primo argumento quod sibi, objicit, ubi sic dicitur: *Videtur quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim gene-*

ratur ex aliqua materia generatur, ex nihilo non nihil generatur, quamvis ex nihilo fiat aliquid per mutationem: Sed speciebus sacramentalibus non potest fieri materia, nisi corporis Christi; quod est incorruptibile. Ergo videtur quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

Propter hoc argumentum quidam Theologi partem negativam amplectuntur, & ex speciebus sacramentalibus non posse aliquid verè & propriè generari contendunt. Sed cum ad hoc sum pateat, & experientia constet, in speciebus Eucharisticis interdum vermes ex humiditate generari; ut ab hac difficultate expediant, huius rationi experimentaliter respondent, in prioribus dicendi modis dividuntur. In primis quidam antiqui quos refert & impugnatur Thomas hic art. 5. dixerunt, quod dum vermes in hoc sacramento generantur, talis generatio non fit ex speciebus sacramentalibus, sed ex circumstantia, ita ut forma substantialis vermium educatur de materia aeris circumstantis. Alii quos etiam ibidem S. Doctor recenset, alio banchano generationem fieri ex substantia panis & vini redeunt. Tercio Scotus & Vazquez dicunt, vermes aut cineres qui interdum videntur generari ex speciebus consecratis, non produci virtute agentis naturalis, sed à solo Deo per conceptionem. Alii demùm asserunt, quod dum vermes in Eucharistia generantur, quantitas panis convertitur à Deo in totum compositum, indeque illud solum improprie dici ab agentis naturalibus genitum; quatenus scilicet agentia naturalia, alterando & corrumendo species sacramentales, tales dispositiones in ipsarum educunt, quæ connaturaliter petunt productionem talis compositi, ipsarumque Deum ad ejus productionem, & conversionem quantitatis panis in ipsum, determinant. Ita Hispanensis quædam notabilis 4. & quidam recentiores Thomistæ in manuscriptis. Pro resolutione difficultatis.

Dico breviter: Ex speciebus sacramentalibus potest naturaliter generari aliquid compositum substantiale. Ita D. Thomas hic art. 5. ubi sic dicitur: *Cum corruptio panis fit generatio alterius, ut dicitur in 1. de generatione, videtur quod ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur, cum corrumpantur; non enim sic corrumpuntur, ut omnino differant quasi in nihilum redeant, sed manifeste aliquid sensibile eis succedit. Quæ ratio D. Thomæ fundatur in experientia: videmus enim ex speciebus panis consecratis generari vermes ex humiditate, vel cineres ex illarum combustionem, aut acetum ex corruptione specierum vini.*

Nec valet quod dicebant Auctores illi, quod ibidem S. Doctor primò refert, nimirum quod illa non generantur ex speciebus sacramentalibus, sed ex aëre circumstante. Hunc enim dicendi modum idem Doctor Angelicus ibidem triplici ratione convellit. Primò, quia generatio consequitur alterationem: nulla autem alteratio debet necessarîo præcessisse in aëre circumstante. Secundò, quia ex aëre non solent talia, vel vermes, cineres, aut acetum, generari. Tertio, quia licet non circumstet aër, sed species redigantur in corporibus solidis, ut auro, argento & c. similis accidit generatio: Ergo non fit aër, sed ex speciebus.

Non obstat etiam si dicatur cum aliis generatio novius illius compositi fieri ex substantia panis aut vini quæ redeat. Nam cum substantia

panis & vini sit conversi in corpus & sanguinem Christi, non potest redire, manentibus speciebus, nisi vel per conversionem corporis & sanguinis Christi in ipsam, quæ conversio iterata non debet admitti, cum nullus hæcenus eam agnovit: vel per reproductionem illius, quæ etiam admittenda non est; quia cum de via ordinaria non reproducatur idem numero, multiplicarentur miracula sine necessitate. Idem probat S. Thomas, quia vel substantia panis rediret ante corruptionem specierum, vel illis omnino corruptis, in eo scilicet instanti quo destrueretur substantia panis aut vini, si adesset? Neutrum dici potest: Non quidem primum, quia substantia panis nunquam potest adesse sub speciebus, quando sub ipsis remanet corpus Christi: Sed quando species subsistunt incorruptæ, corpus Christi remanet sub illis: Ergo ante illarum corruptionem, non potest substantia panis redire. Non etiam secundum, quia substantia panis non potest manere, destructis accidentibus (intellige sine novo miraculo) Ergo non potest redire post corruptionem specierum.

Non potest etiam dici cum Scoto & Vazque, vermes aut cineres qui interdum videntur ex speciebus Eucharisticis, produci à Deo miraculosè creati. Tum quia D. Thomas & alii Theologi communiter docent illos per generationem & educationem, non verò per creationem produci. Tum etiam, quia cum in illa vermium aut cinerum productione, vera generatio salvæ possit, ut patet ex infra dicendis, non est cur ad creationem recurratur, & miracula sine necessitate multiplicentur.

Demum non valet si dicas cum Hispanensi, & quibusdam recentioribus Thomistis, supra citatis, quod dum vermes in Eucharistia generantur, quantitas panis miraculosè convertitur à Deo in totum compositum. Hoc enim aperte repugnat D. Thomæ 4. contra Gent. cap. 66. ubi hæc scribit: Si quis autem dicere velit, quod sicut miraculosè panis in corpus Christi convertitur, ita miraculosè accidentia in substantiam convertuntur: primum quidem hoc non videtur miraculo esse conveniens, quod sacramentum putrescat, vel per combustionem dissolvatur. Deinde, quia putrefactio & combustio consuetæ naturæ ordine huic sacramento accidere inveniuntur: quod non solet esse in his quæ miraculosè fiunt. Ex quo loco sic possumus arguere, redigendo in formam rationem D. Thomæ, hoc pacto. Si Deus converteret quantitatē in totum compositum, putrefactio aut combustio specierum, non fieret consuetæ naturæ ordine: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, quia fieret per conversionem miraculosam. Minor autem, præterquam quod est D. Thomæ, potest adhuc probari, quia aliàs multiplicarentur miracula sine necessitate, quod tamen omnino vitandum est, ut sæpe monet S. Doctor. Sequela probatur, quia præter miraculum ipsius conversionis, admitteretur adhuc aliud in eo consistens, quod agens naturale poneret omnes dispositiones ad aliquam formam, & tamen eam non introduceret.

Confirmatur: Si Deus converteret quantitatem in totum compositum, quando ex speciebus sacramentalibus producuntur vermes, talis productio, nullo planè modo posset dici generatio: Sed hoc manifestè repugnat D. Thomæ, nec admittitur à recentioribus illis Thomistis contra quos disputamus: Ergo &c. sequela pro-

Top. 7.

batur: Ad rationem generationis necessarium est, ut forma substantialis educatur de potentia subjecti, si illa sit educibilis, vel saltem attingatur unio materiæ cum forma, quando forma ob suam immaterialitatem nequit educi, ut contingit in generatione hominis: Sed si quando ex speciebus sacramentalibus producuntur vermes, Deus converteret quantitatem in totum compositum, neque educeretur forma, neque attingeretur unio ab agente naturali, cum tota conversio fieret à solo Deo: Ergo nullo planè modo posset dici generatio.

Respondent illi recentiores Thomistæ, quod 33. quamvis agens naturale non educat formam vermium è materia, nec ejus unionem suâ actione attingat, nihilominus potest adhuc dici quodammodo generare compositum, quatenus ex vi propriæ actionis determinat agens primum ut producat totum compositum. Quod explicant exemplo B. Virginis: sicut enim (inquiunt) B. Virgo quamvis non attigerit unionem humanitatis Christi cum divina subsistentia, dicitur tamen generasse Deum, ex eo quod vi actionis naturalis quam exercuit circa humanitatem, debebat connaturaliter sequi propria subsistentia, loco cujus substituta est in eodem instanti subsistentia increata Verbi divini, quæ quodammodo censebatur complere actionem B. Virginis. Ita similiter, quia ad actionem agentis secundi naturalis, introducendis dispositionibus ad formam substantialem, debebat sequieductio ipsius formæ, & generatio totius compositi, quæ tamen non est subsecuta, defectu materiæ, potest agens naturale dici quodammodo generare tale compositum.

Sed contra: Nulla actio potest esse nec subinde dici generatio, nisi attingat unionem materiæ cum forma, hoc enim ad minus est de essentia generationis; unde B. Virgo non diceretur generasse Deum, si non attigisset unionem materiæ cum forma humanitatis, à Verbo Divino assumptæ: Ergo si quando ex speciebus sacramentalibus producuntur vermes, agentia naturalia non attingant unionem formæ cum materia, sed quantitas panis convertatur à Deo in totum compositum, productio illa vermium, nullo modo poterit dici vera generatio, subindeque dicendum erit, D. Thomam hæc art. 5. & alibi sæpe, improprie fuisse locutum, cum dixit ex speciebus sacramentalibus naturaliter posse generari aliquid compositum substantiale.

Dices, Idem S. Doctor hic art. 6. ait species sacramentales converti in substantiam quæ ex eis generatur: At substantia quæ ex eis generatur non est materia, hæc enim est ingenerabilis, sed compositum: Ergo ex D. Thomæ, quando ex speciebus sacramentalibus aliquid generatur, tunc quantitas panis à Deo convertitur in totum compositum.

Respondeo D. Thomam, nomine conversionis, non intelligere actionem aliquam divinam & miraculosam, à solo Deo procedentem, sed ipsam actionem agentis naturalis, quod generando ex speciebus sacramentalibus compositum de novo, potest dici convertere virtute talis actionis quantitatem in illam substantiam de novo productam, sicut ignis generando ignem ex ligno, dicitur convertere lignum in ignem. Quod verò hæc interpretatio legitima sit, ex eo patet quod D. Thomas hic art. 5. ad 1. respondens difficultati in ratione dubitandi propositæ, quo-

Li 2

quo-

quomodo scilicet possit aliquid generari ex speciebus Eucharisticis, cum sub illis nulla sit materia ex qua forma educatur, recurrit ad quantitatem specierum, & ait illam in tali generatione gerere vices materiae: non deberet autem S. Doctor ad hoc recurrere, nec tantopere laborare ad inveniendum subiectum ex quo forma educatur, si existimaret ibi nullam intervenire formae educationem, sed quantitatem panis in totum compositum de novo genitum converti, ut docent Recentiores illi Thomistae contra quos disputamus: Ergo & c. In quo verò sensu intelligendum sit id quod ait S. Thomas, nempe quantitatem in praedicta educatione & generatione verum, gerere vices materiae, explicabimus articulo sequenti, ubi etiam rationi dubitandi initio hujus articuli proposita, plenè satisfacimus.

ARTICULUS V.

Utrum in generatione vermium ex speciebus Eucharisticis, adveniat nova materia à Deo producta, ex cujus potentia educatur forma vermis, vel ipsa quantitas tunc gerat vices materiae?

37. **F**uit olim celebris opinio quorundam Theologorum existimantium quod quando ex speciebus Eucharisticis generatur aliquid, nulla producitur à Deo materia prima, ex cujus potentia educatur forma substantialis geniti; sed quod ipsa quantitas tunc gerat vices materiae, non solum ad recipiendum dispositiones praevias, sed etiam ad educationem formae substantialis compositi de novo geniti, ita ut compositum illud constet solum quantitate & forma substantiali. Ita docent Henricus quodlib. 4. quaest. 36. Egidius Theophrastus 4. 4. & 45. Ruardus Taper art. 14. & ex Thomistis Ferrariensis 4. contra Gentes cap. 66. & Vignierius in institutionibus Theologicis cap. 16. §. 3. Illi etiam aperte favere videtur S. Thomas hic art. 5. in corp. ubi haec scribit: In ipsa consecratione miraculose datur quantitati dimensiva panis & vini, quod sit primum subiectum subsequenti formae: hoc autem est proprium materiae, & ideo ex consequenti datur praedicta quantitati dimensiva omne illud quod ad materiam pertinet, & ideo quicquid posset generari ex materia panis, si adesset; totum potest generari ex praedicta quantitate dimensiva panis & vini, non quidem novo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

Dico tamen, quando ex speciebus sacramentalibus aliquid generatur, produci à Deo materiam primam, ex cujus potentia educitur forma substantialis geniti, & in qua recipitur, & non in quantitate.

38. **P**robatur primò ex D. Thoma in 4. dist. 12. quaest. 1. art. 2. quaest. 4. ad 4. ubi haec scribit: Secundum quamlibet positionem oportet penere aliquid in hac generatione esse miraculosum, & aliquid naturale: reditus enim substantia, vel creatio materiae, vel conversio dimensionum in materiam, est miraculum. Sed quod materia jam existens recipiat talem formam, cujus dispositiones praecesserunt in dimensionibus, hoc est naturale. Quibus verbis clarissimè docet, quod quando ex speciebus sacramentalibus aliquid generatur, producitur à Deo materia prima, vel per creationem, vel per conversionem quantitatis in ipsam.

A Nec valet expositio Ferrariensis, dicentis per conversionem dimensionum in materiam, non intelligere D. Thomam delitionem dimensionum, & successionem materiae loco ipsarum, sed proprietatem ipsarum in proprietatem materiam, in quibus manentibus, & vim substantialem, recipitur forma substantialis. Non valet, inquam, hac interpretatio, repugnat enim manifestè menti S. Doctoris, nam hic art. 4. ad 4. asserit quantitatem specierum, quae in tali consecratione, transire in substantiam, & dimensionem rei scilicet genitae ex ipsa. Et art. 6. in corpore dictum est autem quod species sacramentalis potest converti in substantiam aliquam. Et ibidem cum dicitur opposuisset quod non videtur nutritio posse fieri ex speciebus sacramentalibus, quia ex illis nutritur ex quibus sumus, homo autem non constat speciebus sacramentalibus, cum nullum accidens possit esse pars substantiae: sic respondet. Ad secundum dicendum quod species sacramentalis, etsi non sint ea, ex quibus corpus hominis constituitur, tamen in ea convertuntur, sicut dictum est. Ergo, censet D. Thomas, tunc non manere quantitatem, quae gerat vices materiae, sed eam converti in substantiam, quae homo nutritur. Unde in 4. dist. 12. quaest. 1. art. 2. quaest. 5. ad 2. sic ait: Nutritio manentia in suo esse accidentali non nutritur, sed eo modo quo in aliud convertuntur, vel aliud in creatur, vel redit. Quibus verbis aperte declinat, in nutritionem hominis ex speciebus sacramentalibus, vel in generationem vermium ex illis, accidentia separata non manere ut subiectum formarum substantialium; quamvis sub eorum relictis, an materia ex qua constaret genitum, fiat per conversionem, vel creationem, vel reditum. De quo postea.

C Probatum secundò conclusio ratione formalis. De ratione omnis compositi materialis & physici est, constare ex materia & forma, non potest dici aliter corpus physicum: unde D. Thomas 1. parte quaest. 75. art. 4. & contra Gentes cap. 21. docet quod homo & reliqua creatura naturalia, ex sua definitione & essentia, constent materia & forma, tanquam partibus intrinsecis & essentialibus: Sed vermis ex speciebus sacramentalibus genitus, est verè compositum physicum & materiale: Ergo constat ex materia & forma, subindeque quando generatur ex huiusmodi speciebus, necessariò produci debet à Deo materia prima, ex cujus potentia, forma substantialis vermis educatur.

E Confirmatur: Compositum physicum est ex se per se: Sed ex quantitate & forma substantiali non potest resultare unum per se. Ergo nec compositum physicum. Major patet, Minor probatur. Compositum per se debet fieri ex actu & potentia: Sed quantitas & forma substantiali non se habent per modum potentiae & actus, cum actus & potentia, juxta Aristotelem, debeant esse ejusdem generis: Ergo ex quantitate & forma substantiali non potest resultare unum per se.

Probatur tertio conclusio: Quando ex speciebus Eucharisticis generantur vermes, forma substantialis compositi generandi, educitur ab agente naturali: Sed non potest educi ab agente naturali de potentia quantitatis: Ergo necesse est quod tunc producatur à Deo aliqua materia, è cujus sinu forma substantialis vermis educatur. Major patet ex supra dictis, Minor probatur.

probat. Agens naturale non potest educere formam de potentia (subjecti, nisi illa potentia sit naturalis, hæc enim sola continetur intra limites agentium naturalium: Atqui potentia quam habet quantitas ad formam sustentandam, non est naturalis, sed ad summum obedientialis, subindeq; soli Deo subiecta: Ergo agentia naturalia non possunt educere formam vermis e sinu quantitatis.

41. Dices, quod quamvis quantitati absolute non sit naturalis illa potentia receptiva formæ substantialis, bene tamen quantitati per se subsistenti, ideòq; supposito primo miraculo, quo quantitati datus est modus per se existendi, naturale ipsi erit quod recipiat formam.

Sed contra: Capacitas recipiendi non convenit quantitati ratione illius modi, sed ratione propriæ entitatis: Ergo si antea non habebat capacitatem naturalem, nec postea habebit. Consequentia manifesta est, Antecedens probatur ex eo quod causæ materialis & formalis non alio modo causant, quam per exhibitionem & communicationem propriæ entitatis; unde dicitur communiter quod in causis materialibus & formalibus non datur distinctio potentie ordinariæ & extraordinariæ.

42. Deniq; suaderi potest conclusio ex variis absurdis & inconvenientibus quæ sequuntur ex adversa sententia. Si enim genitum ex speciebus sacramentalibus, nullâ constaret materiâ, sed solum quantitate, vices materiæ gerente, & formam productam sustentante, sequeretur in primis quod vermes geniti ex speciebus sacramentalibus, non essent composita neq; substantialia neq; accidentalia, sed monstra naturæ, aut semi substantialia, & semiaccidentia. Secundò sequeretur quod acetum ex speciebus vini corruptis genitum, non esset ejusdem naturæ & speciei, cum alio aceto ex vino corrupto genito; subindeq; quod non posset eosdem speciebus producere effectus. Tertiò, daretur miraculū perpetuum, quantitas enim illa quæ rationem haberet materiæ, esset sine subjecto, non solum quando duraret Eucharistia, sed etiam postea, usq; ad finem mundi; ita ut licet infinitæ generationes fierent successivæ ex ipsâ, semper sine subjecto remaneret, & vicem materiæ primæ exerceret, quia non est major ratio de una generatione, quam de alia. Demum fieri posset ut qui nutrieretur solis speciebus Eucharisticis, ita se haberet quod ejus anima partim informaret materiam primam, partim solam quantitatem; & sic quod ille non esset nisi semi-homo, & semicompositum; Quod est (ut rectè ait Soto) totam Philosophiam ludibrio exponere.

43. Ad locum verò D. Thomæ qui est præcipuum Adversariorum fundamentum, facilis est responsio, dicendo cum Cajetano, Capreolo, & alijs Thomistis, mentem D. Thomæ esse, quantitatem specierum accipere miraculosè in ipsa consecratione, quod fungi possit officio materiæ, & esse subjectum subsequentium formarum accidentalium, nempe qualitarum, species consecratas alterantibus, non verò formæ substantialis compositi quod de novo producitur, ad corruptionem illarum specierum. Unde cum adit, Quidquid posset generari ex materia panis, si adesset, totum posset generari ex prædicta quantitate dimensivâ, non sumit generationem pro educatione & receptione formæ geniti (illa enim non ex quantitate, sed ex materia à Deo producta edu-

Tom. V.

citur, & in ejus sinu recipitur (ut supra ostensum est) sed pro alteratione præcedenti, quæ talem educationem & formæ receptionem disponit: hæc enim alteratio in quantitate vices materiæ gerente recipitur.

46. Si autem quæras, per quam actionem à Deo producat materia e cuius sinu forma compositi geniti educitur, an per creationem, vel per conversionem quantitatis specierum in ipsam? Respondeo breviter, quod licet D. Thomas loco supra in prima probatione conclusionis citato, hoc indecisum reliquerit, & utrumq; probabile indicaverit, dicens illam vel per creationem vel per conversionem fieri; nihilominus magis convenienter dicitur fieri ex quantitate per conversionem quam de novo creari. Tum quia magis connaturale videtur, ut illud subjectum in quod agens naturale introduxit accidentia disponentia ad formam substantialem; cum non possit recipere ipsam formam substantialem, convertatur à Deo in materiam in qua debet recipi talis forma. Tum etiam; quia ex vi prioris miraculi, magis connaturaliter sequitur, ut sicut substantia panis fuit in corpus Christi conversa, ita quod remanet de substantia panis, scilicet quantitas, convertatur in materiam ex qua educenda est forma substantialis. Unde D. Thomas hic art. 5. in corp. & in resp. ad 2. & ad 3. docet, cum ex speciebus consecratis aliquod compositum substantiale generatur, materiam produci in instanti generationis, per conversionem quantitatis in ipsam.

47. Sed circa hoc gravis occurrit difficultas quæ solet pertractari in Philosophia, quomodo scilicet in tali casu vera generatio salvari possit? Omnis enim generatio creata essentialiter est mutatio, unde Philosophus 8. phys. textu 62. ait quod generatio est mutatio de non ente in ens, & D. Thomas quæst. 2. de potentia art. 1. ad 15. dicit quod generatio est species mutationis: At si cum ex speciebus consecratis aliquod compositum substantiale producitur, materia solum in instanti generationis producat à Deo, per conversionem quantitatis in ipsam, non poterit verè mutari, seu transire de privatione ad formam, cum in instanti generationis ipsa forma in eam introducat: Ergo tunc non poterit esse vera generatio.

48. Huic difficultati dupliciter respondent Thomistæ in Philosophia: Carmelitæ enim Complutenses disp. 2. de generat. quæst. 2. §. 4. & 5. cum alijs quos referuntur, dicunt generationem substantialem non esse essentialiter mutationem, sed resultantiam quæ definitur per mutationem, quia eam per se petit, estq; vera radix illius; subindeq; asserunt quod quamvis naturaliter non possit dari generatio sine mutatione, supernaturaliter tamen sine illa potest; & de facto sine illa reperitur, cum ex speciebus sacramentalibus corruptis aliquod compositum substantiale generatur.

49. Alij verò qui existimant generationem creatam esse essentialiter mutationem, aliter argumento respondent. Nam Joannes à S. Thoma lib. 1. de generat. quæst. 1. art. 1. & Martinez à Prado ibidem qu. 3. num. 18. dicunt quod cum de æquipollentibus eadem sit ratio, & idem iudicium, ut ait Cajetanus hic art. 5. ad quartum, ad hoc ut productio vermis ex speciebus sacramentalibus sit vera generatio, & mutatio, sufficit quod aliquid æquipollens materiæ, & ge-

rens vices illius, scilicet quantitas, toto tempore antecedenti inlans generationis, sub privatione formæ fuerit.

50. Alij tandem asserunt, quod ut aliqua productio sit vera generatio, seueductio, non requiritur quod subiectum præcedat formam educendam, prioritate temporis, sed sufficit prioritas naturæ, in genere causæ materialis; Deus enim eduxit gratiam de potentia obedientiali naturæ angelicæ, & tamen in tali educatione subiectum non præcessit formam prioritate temporis, sed solum prioritate naturæ, in genere causæ materialis, quia Deus gratiam Angelis dedit in primo instanti creationis, juxta illud Augustini: *Erat Deus in Angelis condens naturam, & largiens gratiam.* Cum ergo in productione vermium ex speciebus Eucharisticis, materia in instanti generationis producta, præcedat simili prioritate naturæ in genere causæ materialis formam vermis, illa productio verè potest dicieductio & generatio.

51. Dices, Licet ad educationem non requiratur necessariò quod subiectum præcedat formam prioritate temporis, sed interdum sufficiat prioritas naturæ, ut patet in exemplo adducto de gratia Angelorum; ad veram tamen educationem semper exigitur, quod si subiectum non præcedat formam prioritate temporis, saltem terminet propriam actionem, distinctam ab ea quæ forma producit; alioquin formæ celorum & elementorum possent dicieductæ de potentia materiz, cum ea tales formas prioritate naturæ in genere causæ materialis præcesserit. Sed materia prima non potest terminare propriam actionem: Ergo si illa in productione vermium ex speciebus Eucharisticis, non præcedat formam prioritate temporis, sed in instanti hujus productionis à Deo producatur per conversionem quantitatis in ipsam, illa forma non potest dicieducta de potentia materiz, nec talis productio verè generatio appellari potest. Major patet, Minor probatur. Quod nullam habet propriam existentiam, est incapax terminandi propriam actionem; cum enim omne fieri ordinetur ad esse, quod non habet proprium esse, non potest habere proprium fieri: Sed materia prima, in sententia Divi Thomæ, & Discipulorum ejus, caret existentia sibi propria, nec existit nisi per existentiam formæ: Ergo est incapax terminandi propriam actionem.

52. Hinc difficili instantiæ respondeo, concessa Majori, negando Minorem; ad eas verò probationem respondent aliqui recentiores Thomistæ, quod licet id quod non habet propriam existentiam, non possit terminare propriam actionem productivam, bene tamen actionem convertivam; quia actio convertiva (inquiunt) non terminatur necessariò ad existentiam rei quæ convertitur, sed ad solam ejus entitatem terminari potest.

53. Sed hæc solutio displicet, quia omnis conversio substantialis est vera productio substantiæ quæ loco alterius in eam transmutatur, ut ostendimus supra disp. 4. art. 2. §. 1. conclusionem ultimam: unde ibidem diximus, actionem convertivam quæ corpus Christi ponitur sub speciebus Eucharisticis, esse verè productivam corporis Christi, non simpliciter & absolute, sed tali modo, scilicet ex alia substantia, quæ in ipsum convertitur, & in cujus locum succedit. Hac ergo rejecta solutione.

A Respondeo dupliciter rem aliquam potest terminare propriam actionem: primo per seipsam, talis res connaturaliter potest habere propriam actionem; secundo per accidens, & ob indigentiam alterius, ex eo quod juxta occurrentes alias circumstantias, non potest aliter subireturi minus materiam primam in nostro casu terminare propriam actionem; quia enim compolitum novo genitum ex speciebus sacramentalibus se non potest sine materia prima, ut contra rationem supra ostendimus, & aliunde non potest agens naturale sua actione illam producere, ex vi prioris miraculi quod substantia panis destructa, obligatur Deus ad producendam materiam primam; quæ productio est tantum per accidens, ob indigentiam prædicti causæ, & indispensabilem petit conjungi actioni agens naturalis, simul & semel educens formam substantialem, quæ actione tota composita communicatur unica existentia.

B Ad argumentum ergo respondeo, quod quævis id quod terminat propriam actionem per se & connaturaliter, gaudere debeat propria existentia, non tamen quod terminat solum ob indigentiam explicatam. Cujus ratio est, quod quæ ponitur tantum ad subveniendum prædictæ indigentiz, non debet terminari necessariò nisi ad illud per quod ipsi subvenitur; videtur autem ipsi sufficienter, per actionem terminatam ad solam entitatem materiz, quia hæc actio ponitur tantum ad producendum in composito genito materiam, ad hoc præ ut agens naturale possit educere formam dependentiam illius, ac proinde dependenter ab eadem salutar: unde cum causa materialis non cadit in quantum est actus existens, sed tantum in quantum est entitas, ut suppono ex Tholomeo, consequenter subvenit sufficienter indigentiz propter quam ponitur hæc actio, per hoc quod dicitur terminari ad solam entitatem materiz. Unde quando dicitur: omne finem naturæ ad esse, distinguendum est: omne finem se, concedo. Fieri per accidens, modo exponeo. Sufficit enim quod conjungatur indispensabilem alteri actui per quem communicatur esse in eodem instanti.

D Legendus est ultimus articulus, in quo ostendit Sanctus Doctor, quod si species consecratis extrahatur, quæ in tanta quantitate collocatur, ut ad totas species pertingat, & in specie mutetur in aliam, desinet ibi esse inquam Christi. Si verò tam parva fiat aliquid, ut non possit per totas species diffundi, sed solum per aliquam partem illam, tunc esse sanguis Christi sub illa parte vini contenti, remanebit tamen sub alijs.

DISPUTATIO VII

De forma Sacramenti Eucharistiæ.

Ad questionem 78. D. Thomæ.

Cum forma hujus sacramenti consistat in verbis quibus materia consecratur, hæc duplicem habet materiam, nempe panem & vinum, ita & duplicem formam, scilicet formam consecrationis panis, & formam consecrationis vini, de quibus hic agendum est.

ARTICULUS I.

An forma consecrationis panis solum consistat in his quatuor verbis (Hoc est corpus meum) subindeque nulla alia requiratur ad valide consecrandum corpus Christi?

Nonnulli Graeci volunt essentialem formam consecrandi panem consistere in hac tota propositione, *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur*. Imò alij existimant, ad transmutationem panis in corpus Christi, præter hæc verba necessarium ad adiungendas preces quasdam à SS. Patribus traditas, quæ per invocationem Spiritus Sancti vim habent transmutandi panem & vinum in corpus & sanguinem Christi. Ita docent (teste Sixto Senensi) Marcus Episcopus Ephesus libro de verbis consecrationis, & Nicolaus Cabasilas Thessalonica Episcopus, in explicatione Liturgiæ: à cap. 27. usque ad 30. & Hieronimus Patriarcha Constantinopolitanus, in censura Lutheri cap. 10. cuius mentionem fecimus supra disputatione proœmiali art. 14. Eundem errorem Suares hic disputatione 38. sectione 3. tribuit Ambrosio Catharino, opusculo de verbis consecrationis. Sed Vazquez disp. 197. cap. 3. num. 27. dicit se in Catharino hanc sententiam invenire non potuisse. Demum Scotus in 4. dist. 8. quaest. 2. §. De secundo, & Angelus verbo *Eucharistia* primò: asserunt omnia illa verba, *Qui pridie quam pateretur* &c. usque ad finem consecrationis, esse non quidem de essentiali forma, sed planè necessaria, ut forma vim habere possit, subindeque si illa non proferantur, nec panem nec vinum consecrari. Pro explicatione veræ & communis sententiæ.

Dico breviter, in his quatuor verbis, *Hoc est corpus meum*, formam necessariam & essentialem consecrationis panis consistere, subindeque etiam alia antecedentia, vel subsequenda non proferantur, panem in corpus Christi transmutari.

Probatur primò conclusio ratione generali. Illa sola verba sunt de essentiali forma quæ consecratur panis, quæ significant præsentiam corporis Christi sub speciebus: Sed hanc significant sola verba in conclusione posita: Ergo in illis tota forma essentialis consecrationis panis consistit. Major patet, Minor probatur. Nam in primis verba illa, *qui pridie*, nullo modo id significant, ut constat; illa verò, *accipite & manducate*, significant tantum usum & distributionem, quæ non est de necessitate sacramenti, sed aliquid ipsi extrinsecum. Denique quamvis non addatur, *Quod pro vobis tradetur*, significatur præsentia corporis Christi sub speciebus panis. Unde solus Lucas inter Evangelistæ, & solus Paulus inter Apostolos, hæc verba referunt: Ergo &c.

Probatur secundo conclusio specialiter contra Scotum: Illa solum verba necessaria sunt ad consecrandum corpus Christi, quæ Christus protulit conficiendo hoc sacramentum, & Sacerdos profert, ut gerens personam ipsius Christi, ut constat ex Florentino in Decreto unionis. ubi dicitur: *Forma huius sacramenti sunt verba Sacerdotis quibus conficitur sacramentum, Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum*: Sed hæc verba, *qui pridie*, neque à Christo conficiente prolata sunt, neque proferuntur à Sacerdote, tanquam ex Christi persona, sed merè historice, tanquam à Christo dicta: Ergo non sunt necessaria ad consecrandum corpus Christi,

A Respondet Scotus, quod quamvis verba illa, *qui pridie* &c. neque à Christo prolata sunt, neque à Sacerdote ut personam Christi gerente proferantur, sunt tamen necessaria ad consecrandum corpus Christi, per ista verba, *Hoc est corpus meum*: quia Sacerdos dicendo, *Hoc est corpus meum*, loquitur in persona Christi: ut verò Sacerdos significet se tunc in persona Christi loqui, necesse est quod præmittat verba illa, *qui pridie quam pateretur*.

Hoc est præcipuum & ferè unicum Scoti fundamentum, quod facile potest convelli, falsum enim est, quod ut Sacerdos significet se in persona Christi loqui, opus sit ut præmittat illa verba, *qui pridie quam pateretur*: quod probatur à pari: Angelus enim, qui dixit Moyse Exodi 3. *Ego sum Deus Patris tui*, significavit se loqui in persona Dei, & tamen non dixit Moyse, Deum verba illa dixisse. Item quemadmodum dum quis in theatro Regis vestibus indutus, loquitur in persona Regis quam repræsentat, non est opus ut dicat se loqui in persona Regis, quia omnes ex tali circumstantia id facile intelligunt: ita omnes Catholici videntes Sacerdotem in altari, sacris vestibus Christum repræsentantem, facile intelligunt quod loquitur in eius persona, imò absque tali circumstantia id satis significatur, habitâ notitiâ quod proferens sit Sacerdos, sicut Legatus intelligitur loqui nomine Regis, habitâ notitiâ quod sit verè Legatus.

Probatur tertio conclusio specialiter contra Græcos illos, qui asserunt verbis consecrationis addendas esse preces & benedictiones quasdam, ad hoc ut corpus Christi conficiatur: nam ex perpetua Ecclesiæ traditione, immèdiate & post prolata verba consecrationis, Sacerdos panem & vinum consecratum proponit populo adorandum, non solum in Ecclesiâ Latina, sed etiam in Græca, ut referunt Cardines Belsation in libro de verbis consecrationis, & Petrus Arcudius in Concordia Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ, libro 4. de Eucharistia cap. 13. Ergo sola verba consecrationis sufficiunt ad consecrandum corpus & sanguinem Christi, nec præter illa, nulla aliarum preces & benedictiones ad id requiruntur.

Dices, In liturgiis sanctorum Jacobi, Basilij, & Chrysostomi, post verba illa, *Hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei* &c. orat Sacerdos, ut panis & vinum fiant corpus & sanguis Christi: Ergo per sola illa verba, panis & vinum in corpus & sanguinem Christi non transmutantur, nili aliarum preces & benedictiones addantur.

Confirmatur: Divus Basilij in sua liturgia, post eadem verba recitata, vocat panem & vinum *avtrora* corporis & sanguinis Christi, id est symbola seu signa corporis & sanguinis Christi: Sed non deberent ita vocari, si tunc in corpus & sanguinem Christi essent transmutata: Ergo &c.

Ad objectionem dicendum est, in liturgiis illis, vel non peti ut fiat simpliciter corpus Christi, sed ut fiat nobis, id est nobis proficiat, & non venenum sit, culpâ nostrâ, quod debet esse antidotum, & cibus salutaris, ut Græci exposuerunt in Florentino, hæc de re interrogati. Vel solum togari Deum, ut licet sermo Christi in voce tranierit, remaneat tamen ejus effectus sub symbolis seu speciebus panis & vini, ut interpretatur Gentianus Hervetus in præfatione operis Cabasilæ à se translata. Similemque ait loquendi modum

modum inveniri apud Marcum cap. 5. de muliere profluvio sanguinis laborante, quæ postea quam à Christo sanata est, ab ipso nihilominus auditur: *esto sana à plaga tua*; ut significaretur quod licet sibi tædus transisset, effectus tamen inde consecutus perseverabat.

10. Aliter liturgias illas interpretatur Cardinalis Bessarion libro supra citato, ubi ait, corpus dominicum duplex esse, verum scilicet & mysticum, & illud quidem ipsius Domini verbis, cuius corpus est perfectè confici; hoc verò quod ipsi sumus, compleri supperadditis Patrum precationibus, quibus post transmutationem panis ac vini in ipsū Christi corpus, Sacerdotes precantur, ut altantes mysterijs, per dignam sacramenti sumptionem, unum cum Christo corpus efficiamur. Quam interpretationem confirmant orationes illæ, quæ statim post consecrationem Eucharistiæ, Basilii & Chrysostomi subnectunt in hæc verba: *Vt omnes qui de uno pane & calice participamus, coadunemur invicem in unius Spiritus Sancti communionem; faciasque accipere sanctum corpus tuum, ut inveniamus misericordiam & gratiam in cætu omnium sanctorum.*

11. Ad confirmationem dico, panem & vinum post consecrationem, à Basilio *ἀντίτροφα* appellari, vel ratione specierum, quæ sunt signum corporis Christi, non vacuum, sed plenum, & continens id quod repræsentat; vel etiam rationem corporis Christi latentis, cuius hoc sacramentum repræsentatio est, ut disputatione proœmiali art. 11. exposuimus.

12. Ex dictis inferes, particulam enim non esse de essentia formæ consecrationis panis. Tum quia nihil confert ad significandum effectum formæ, subindeque per ejus oblationem non mutatur sensus essentialis formæ. Tum etiam quia particula illa habet quidem connexionem cum antecedentibus, ex eo quod reddit rationem præcedentium; sed sicut antecedentia non sunt de essentia formæ, ut jam dictum est, ita nec ipsa particula; quamvis, qui illam omitteret scilicet, sine dubio peccaret mortaliter, sicut & ille qui omitteret antecedentia: *Qui pridie quam pateretur,*

ARTICULUS II.

Utrum omnia verba quæ in consecratione calicis à Sacerdote proferuntur, sint de essentia formæ?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia, & probabuntur, ac menti Sancti Thomæ conformior, eligitur.

13. IN consecratione calicis hæc in Ecclesia Latina verba à Sacerdote proferuntur: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ubi ly *calix* metonymicè usurpatur, id est continens pfo contento, eo modo quo dicitur, bibe calicem vini, id est vinum contentum in calice; und per verba illa, *calix sanguinis mei*, melius significatur sanguis Christi ut potabilis; quam si diceretur, *hic est sanguis meus*, cum sanguis secundum se non sit idoneus potui. Verba autem sequentia explicant tres effectus passionis & sanguinis Christi. Primus est adeptio vitæ æternæ, quam expecta-

mus veluti hæreditatem per Christi sanguinem, tanquam testamentum morte ejus laetum. Et ad hunc effectum explicandum ponitur *novi & æterni testamenti*; quia testamentum ponitur in una tantum temporalia promittebat, novum vero æternam gloriam; unde etiam in æternam, sicut & bona quæ promittebat. Secundo effectus est fides quæ in ista vita habetur, & significatur per hæc verba, *mysterium fidei*, quod enim in nullo Christianæ religionis mysterijs magis elucet, quam in hoc sacramento. Tertio est remissio peccatorum, qui significatur illis verbis: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

Hæc cetera & indubitata sunt apud omnes, sed gravis difficultas est, & celebris controversia, an omnes istæ particulae sint de essentia formæ consecrationis calicis, subindeque adeo necessaria, ut de præter aliquid ex ipsis, invalida reddatur consecratio; vel talis forma in istis tantum consistat, ut per consequens per ea tantum vitæ sanguinem Christi transmutetur.

Prima sententia asserit solum verba illa, *hic est sanguis meus*, esse de essentia consecrationis calicis, alia verò sequentia, ad majorem tantum explicationem pertinere, & consequenter non merè accidentaria. Ita Suarez, Vazquez, Bello, & alij Recentiores communiter.

Secunda fatetur quidem solum quatuor verba ad essentiam consecrationis calicis pertinere, negat tamen aliam merè accidentalem illam se habere, se vult ea esse de substantia integritate ejus. Ita Cajetanus, Soto, Nino, Johannes à S. Thoma, Marcus à Serra, & plures alij ex recentioribus Thomistis, qui diligenter observandum esse ajunt discrimen quod inter substantiam & essentiam rei reperitur, multum sunt substantiales, quæ non sunt essentialia, præbi gratia partes omnes integrantes, puta calamine natus, digitus & c. sunt de substantia hominis, & tamen non sunt de ejus essentia; & apud gravissimos Theologos, satisfactio cententi penitentia, non tamen essentialis sacramenti penitentia; & in forma absolutionis, hæc verba, *peccatis tuis*, cententur substantia, non verò essentialia.

Tertia existimat omnia prædicta verba quæ in consecratione calicis à Sacerdote proferuntur, esse de essentia formæ, & non solum de ejus integritate & substantia, exceptis tribus illis particulis, *æterni mysterium fidei*. Hanc docent Petrus Corneio, & Philippus à S. Trinitate.

Quarta demum asserit, formam consecrationis vini omnia verba supra dicta essentialiter complecti, subindeque si aliquod ex illis præmittatur, non fieri consecrationem sanguinis. Ita Capreolus, Paludanus, S. Antoninus, Sylvester, Tabiena, Viguierius, Petrus Soto, Aravena, Bartholomeus Spina, Magister sacri Palatii, in opusculo de forma consecrationis sanguinis copioseque alij tam domestici quam extranei, quos citat Martinez à Prado hæc dubio 5. §. 2. novissimè subscribere P. Nicolai in scholijs ad articulum 3. hujus questionis, & P. Labat Traditionem 2. disputatione 4. dubio 1. §. 2. Quam sententiam esse valde probabilem, & magne auctoritatis, fatetur Suarez, præcipue propter auctoritatem D. Thomæ, qui pro ea manifestè demonstratur, unde licet difficilis sit, ob argumetum delumptum.

desumptum ex Liturgijs Græcorum, in quibus A
plurimè ex prædictis verbis non leguntur; nihilominus hujus S. Doctoris & totius Thoma-
militariæ vestigijs inhærens.

Dico, probabilius esse, & menti S. Thomæ
conformius, omnia verba quæ in consecratione
calicis proferuntur, esse de essentia formæ.

Probatur primò conclusio ex D. Thomæ, qui
hic art. 3. docet hæc omnia verba esse de substan-
tia formæ calicis: Sed nomine substantia intelligi
debet essentia: Ergo juxta D. Thomam, hæc
omnia verba sunt de essentia formæ calicis. Ma-
jor patet, Minor præbatur multipliciter. Primò
quia quotiescumq; D. Thomas agit de essentia
sacramentorum, pro eodem accipit esse de sub-
stantia ac de essentia, ut patet ex quæstione 60.
art. 8. ubi generaliter docet quod si diminuat
aliquid eorum quæ sunt de substantia forma sacramen-
talis, tollitur debitus sensus verborum, ubi manifestè
substantia pro essentia usurpatur, cum solum
tollatur sensus verborum, quando tollitur ali-
quid quod est essentiale formæ: Ergo cum do-
ctrinam generalem ibi traditam, nunc applicet et
formis Eucharistiæ, ne laboret in æquivoco,
substantiam accipit pro essentia.

Secundò, D. Thomas in eodem sensu accipit
nomen substantia, cum ait initio hujus articuli 3.
Quidam dixerunt quod de substantia forma hujus est
hoc solum quod dicitur, Hic est calix sanguinis mei,
non autem ea quæ sequuntur, ac postea cum subdit
paulò post: Et propter hoc sunt alii qui melius dicunt,
quod alia sequentia sunt de substantia forma, usque ad
hoc quod postea sequitur, Hæc quotiescumque feceritis,
quod pertinet ad usum sacramenti, unde non est de sub-
stantia forma; alioquin intra paucas lineas no-
men substantia, nimis æquivocè usurparet, quod
dicendum non est: Sed in prioribus verbis, no-
men substantia pro essentia accipit, cum Autho-
res illi quos refert assererent verba hæc, Hic est
calix sanguinis mei, non autem ea quæ sequuntur,
esse de essentia formæ: Ergo & in posterioribus,
dum contra illos Authores concludit, etiam
verba sequentia esse de substantia formæ, nomen
substantia pro essentia accipit.

Tertiò, Idem est esse aliquid de necessitate
formæ, & esse essentiale formæ, ut in confesso est
apud omnes: Sed D. Thomas in 1. ad Corinth.
11. lectione 6. refellit eos ex professo, qui non
omnia esse de necessitate forma opinantur, illud
que non videri convenienter dictum probat:
Ergo omnia verba prædicta esse de essentia for-
mæ existimat.

Quartò, Quæ habent vim productivam effe-
ctus sacramentalis, ad essentiam sacramento-
rum pertinere censentur: Sed D. Thomas ibi-
dem asserit, omnia verba prædicta habere vim
effectivam ad transmutandum vinum in sangui-
nem Christi, sic enī ait: Quia forma sacramento-
rum significando efficiunt, totum pertinet ad vim effe-
ctivam forma: Ergo censet, omnia illa verba esse
de essentia formæ calicis, & non solum de ejus
substantia & integritate.

Quintò, Idem S. Doctor in 4. sent. dist. 8. quæ-
st. 2. art. quæstiunc. 1. relata opinione eorum qui
dicunt hæc solum verba, Hic est calix sanguinis
mei, esse de forma consecrationis calicis, ut for-
ma utriusq; consecrationis sit consimilis, subdit
paulò post: Alii probabilius dicunt quod totum quod
sequitur est de forma. Quod verò loquatur de for-
ma essentiali, patet ex solutione ad 3. quod sic
procedebat. Proprietates naturaliter consequuntur

Tom. V.

substantiam rei: Sed illud quod consequitur substan-
tiam, non potest esse factivum transubstantiationis:
Ergo cum illa verba quæ sequuntur, designent aliquas
proprietates sanguinis, in quem fit transubstantiatio,
videtur quod non sint de forma. Nam huic argu-
mento sic respondet: Ad tertium dicendum quod
quamvis illa quæ sequuntur, sint ut proprietates conse-
quentes Christi sanguinem, in quantum hujusmodi,
sunt tamen essentielles sanguini Christi, in quantum est
per passionem effusus. . . . & ideo illa quæ sequuntur,
sunt essentialia sanguini, prout in hoc sacramento
consecratur, & ideo oportet quod sint de substantia
formæ. Ubi clarè accipit substantiam pro essentia.
Unde sic licet arguere: Quæ sunt essentialia
sanguini, prout in hoc sacramento consecratur,
sunt etiam de essentia formæ per quam fit talis
consecratio: Sed ex D. Thomæ, verba quæ sequun-
tur, sunt essentialia sanguini, prout in hoc sacra-
mento consecratur: Ergo & formæ per quam fit
talis consecratio.

Sextò, S. Thomas ibidem quæstiunc. 2. in re-
sponsione ad 8. docet idem esse dicendum de
mutatione, aut additione, & subtractione horū
verborum quæ in consecratione calicis profe-
rantur, quod dicitur de forma Baptismi: At hæc
regula & doctrina falsa esset, si omnia illa verba
non pertinerent ad essentiam formæ, sed solum
ad ejus integritatem; posset enim in eis fieri ali-
qua mutatio, additio, vel subtractio, quæ non
potest fieri in forma Baptismi; cum ea quæ non
pertinent ad essentiam sacramentorum, tollant
mutari possint, salva eorum essentia: Ergo D.
Thomas censet omnia illa verba esse de essentia
formæ calicis.

Demum, cum idem S. Doctor, tum hic art. 3. 21.
tum in 4. libro sententiarum dist. 8. art. 2. & ali-
bi sæpe, sibi eadem argumenta opponat, quæ
nobis objiciunt Adversarij, quis non videat ip-
sum pro nostra stare sententia? Cui etiam adhæ-
rent Concilium Colonienſe, & Catechismus
Pij V. ipſeq; Pontifex, qui oppositam senten-
tiam jussit expungi ex Commentarijs Cajetani,
qui hac in parte D. Thomam deserebat, & in
prædicto Catechismo hæc inseri verba: Opus est
ut sacerdos Eucharistia formam cognitam & perspe-
ctam habeat: eam igitur his verbis comprehendit, certò
credendum est: Hic est calix sanguinis mei, novi &
æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis &
pro multis effundetur in remissionem peccatorum.
Unde in Ecclesia Latina omnia illa verba pro-
feruntur eodem ritu & modo, tenendo calicem
in manu, & antequam proponatur sanguis po-
pulo adorandus.

§. II.

Eadem veritas ratione suadetur.

Cum sacramenta ex sola Christi institutione 22.
dependeant, nulla potest assignari ratio à
priori nostræ conclusionis, potest tamen hæc
probabili congruentiâ & ratione suaderi. Eu-
charistia non solum est instituta ad significan-
dum corpus & sanguinem Christi, per modum
cibi & potus, sed insuper ad simul explicandam
efficaciam passionis Christi nobis communica-
tam cum perpetuitate per modum testamenti
novi, & prout est unum ex præcipuis fidei nostræ
mysterijs, tribuitq; vitam æteram, & peccata re-
mittit: Ergo conveniens fuit, ut in forma essen-
tiali includat omnia verba illa quæ tales pro-
prietates

M m

prietates

prietates & effectus Eucharistiae significant.

23. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio, demonstrando hæc saltem verba, *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, esse de essentia formæ calicis. Verba illa sunt de essentia formæ calicis, quæ necessaria sunt ad exprimendum adequatè & perfectè naturam Eucharistiae: Sed verba prædicta ad hoc necessaria sunt: Ergo sunt de essentia formæ calicis. Major pater, quia formæ sacramentorum, eorum naturam exprimunt, ut patet in forma Baptismi, Confirmationis, Pœnitentiæ &c. Minor verò suadet. Eucharistia non solum constat ex ratione sacramenti, sed etiam sacrificij: Atqui natura sacrificij nequit exprimi, nisi per sanguinis effusionem, nam ut docet Apostolus ad Hebræos 9. sacrificium in sanguinis effusione completur & consummatur; quia per victimam quam in sacrificium Deo offerimus, protestamur illum esse authorem vitæ & mortis; victima verò non est apta ad hoc significandum, nisi per sanguinis effusionem; quando enim animal non immolatur per sanguinis effusionem, non repræsentat dominium quod Deus habet in vitam & mortem omnium: Ergo verba illa, *qui pro vobis & pro multis effundetur &c.* necessaria sunt ad exprimendum adequatè & perfectè naturam Eucharistiae.

24. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio, exemplo formæ Baptismi: Nam quia Baptismus non solum est sacramentum institutum ad regenerandos fideles, sed etiam fidei protestatio, de essentia formæ ipsius, non solum sunt verba quæ gratiam regenerativam significant, sed etiam illa quæ personarum Trinitatem, quod potissimum est Christianæ fidei mysterium, exprimunt. Similiter ergo, cum Eucharistia non solum habeat rationem sacramenti, sed etiam sacrificij, non solum ea verba erunt de essentia formæ calicis, quæ præsentiam sanguinis Christi sub speciebus vini significant, quæ pertinet ad rationem sacramenti; sed etiam ea quæ exprimunt sanguinis effusionem, quæ significatur & declaratur natura sacrificij.

25. Dices primò, rationem sacrificij sufficienter exprimi per separationem sacramentalem sanguinis à corpore, quæ major est & expressior, quam per verba.

Sed contra: In reliquis sacramentis non sufficit ut effectus sacramentalis exprimatursolis rebus, sed requiritur ut etiam exprimaturs verbis, id ipsum significantibus quod res repræsentant: Ergo nec sat erit ad sacrificium novæ legis exprimendum, sola expressio rerum, sed requiratur præterea significatio verborum, cum non minus significatio sacrificij, quam sacramenti, in nova lege ordinata sit ad instituendo Christi fideles.

26. Initabis: Hæc verba, *Hic est sanguis meus*, non solum ponunt sanguinem Christi, mysticè separatam à corpore, sed etiam significant illum, ut mysticè à corpore separatam: Ergo sufficienter exprimunt naturam sacrificij.

Sed contra: Esto verba exprimentia conversionem vini in sanguinem Christi, significant illum ut mysticè separatam à corpore, adhuc per hoc non exprimitur sufficienter natura sacrificij; quia etiam actio mysticè separans sanguinem à corpore in altari, est de se indifferens, ut sit separativa per modum cibi & potus tantum, vel etiam per modum sacrificij: Ergo ut sit my-

sticè separativa etiam per modum sacrificij, debet exprimi per ly *effundetur*, cum in forma calicis nulli sit aliud verbum, quod mysticè illam separationem, ad rationem sacrificij determinare possit: hoc enim verbum perfectè exprimit actionem quæ victimam immolat.

Deniq; probari potest conclusio specialiter contra Scotum & alios ex Adversariis, qui dicunt, verba ista, *Novi & æterni testamenti, in remissionem peccatorum*, idèdici de substantia non verò de essentia formæ calicis; quia ministerio consecrantis est, ut vel per illa, vel sine illa, conversionem vini in sanguinem Christi efficiat.

At hoc videtur absurdum: Ergo &c. Minor probatur: Ut verba sacramentorum efficiant quod significant, non peadet ex intentione ministerii, aut Ecclesiæ, sed Christi; unde si Christus instituit, ut per omnia illa verba consecratio perficiatur, etiam si minister intendat per sola illa verba consecrare, non consecrabit. Contra verò si Christus instituit, ut per prima tantum verba perficiatur sacramentum, non erit in potestate usq; ad postrema verba. Nimirum quia materia & forma sacramentorum sunt agentia necessaria, quæ cum primum sunt, agunt quicquid & quantum possunt, neq; pendunt à ministro, nisi quoad applicationem, ut ignis & alia id genus agentia, quæ à nobis tractantur quidem & applicari possunt, non tamen impediri quin effectum fortiantur, si applicentur.

At dicit Sorus, totum hoc factum esse ex divina institutione, ut si velit possit minister primis duntaxat verbis conversionem efficere, non præcepto tamen teneri, ut per omnia verba formæ consecrationem intendat.

Sed hoc voluntarium est, cum nullum habeat in reliquis sacramentis exemplum, in quibus tanta subtilitatis perfectio & efficacia pendunt voluntate Christi, certa verba formæ determinantis: alioquin dicere similiter quis posset, in arbitrio baptizantis esse, vel per omnia, vel per prima tantum verba, Baptismi effectum exprimentia, perficere sacramentum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objectiones primò: D. Thomas hic art. 1. ad 4. sic habet: *Si sacerdos sola verba prædicta profert, cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum.* Ubi per verba prædicta, intelligit quæ in titulo articuli ponuntur: Titulus autem ille sic habet: *Errum hæc sit forma huius sacramenti, Hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.* Ergo censet D. Thomas, in illis verbis, *Hic est calix sanguinis mei*, vel *Hic est sanguis meus*, consistere essentialiter formam Eucharistiae, quoad consecrationem calicis.

Confirmatur: Idem S. Doctor art. 3. sequens: *ubi ex professio hanc questionem pertrahit, ait quod cum dicitur, Hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conversio vini in sanguinem &c. in forma consecrationis.* Ergo cum sacramenta efficiant quod significant, juxta D. Thomam, conversio vini in sanguinem, per sola prædicta verba efficitur.

Ad objectionem respondeo quod cum S. Doctor Thomas hic art. 1. ad 4. ait quod si sacerdos sola

verba prædicta proferret &c. perficeretur hoc sacramentum, per ly sola, excludit solum præcedentia, nimirum illa: *Qui pridie quam pateretur*, non vero subsequencia, scilicet ista: *Novi & æterni testamenti &c.* Pater hoc manifeste ex argumento quod sibi objicit, in quo dicitur quod si alia verba quæ dicuntur in Missa prætermittentur, acciperentur verba forme quasi dicta in persona Sacerdotis proferentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinum non convertuntur: quod est fundamentum quo Scotus & quidam alij antiqui Theologi ducebantur ad opinandum, quod sacramentum Eucharistie non perficitur, nisi verba illa Canonis, *Qui pridie quam pateretur*, à Sacerdote proferantur, ut articulo præcedenti ostensum est. Unde S. Thomas huic objectioni respondens, sic ait: *Ad quartum dicendum, quod quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & aliis prætermis, præceptis quæ sunt in Canone Missæ. Sed patet esse falsum, tum ex verbis Ambrosii supra inductis (in argumento sed contra) tum etiam quia Canon Missæ non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diversus apud diversos populos. Unde dicendum est, quod si sacerdos sola verba prædicta proferret, cum intentione consuevendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur, quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Ex quibus manifestum relinquitur, D. Thomam, solum excludere verba præcedentia Canonis, *Qui pridie quam pateretur*, tanquam non necessaria ad consuevendum corpus & sanguinem Christi, non vero ista subsequencia, *Novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effunderetur in remissionem peccatorum.* Unde hallucinatur Marcus à Seta, dum ait S. Thomam eo loco manifeste docere, his solum verbis, *Hic est calix sanguinis mei, vinum in sanguinem Christi transmutari*, præsertim cum idem S. Doctor oppositum manifeste doceat in cap. 11. 1. ad Corinth. 1. & 6. ubi ex professo refellit eos qui non omnia esse de necessitate forme opinantur, & docet omnia verba quæ in consecratione calicis à Sacerdote proferuntur, pertinere ad vim effectivam, ut supra videmus.*

Ad confirmationem dicendum, quod cum S. Thomas ait, per hæc verba præcisè, *Hic est calix sanguinis mei*, vel *Hic est sanguis meus*, conversionem vini significari, materialiter tantum & grammaticè subintelligi debet, quia hæc verba præ se ferunt, quamvis omnia quæ sequuntur supponant ad formalem significationem ex instituto Christi pertinere: quia vel ab Evangelistis id dixisse refertur Christus; vel putatur id Apostolis tradidisse. Unde loco citato in 1. ad Cor. sic ait: *Quia forma sacramentorum significando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam.* Ubi aperte docet, omnia verba quæ in consecratione calicis proferuntur, ad significationem, subindeque ad vim effectivam forme, pertinere.

Potest illustrari hæc solutio exemplo forme Baptismi, licet enim hæc sola verba, *Ego te baptizo*, materialiter & grammaticè effectum huius sacramenti significant, ea tamen quæ sequuntur ad formalem significationem ex instituto Christi pertinent; ita ut de essentia forme Baptismi sit quod addatur, *In nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti*: quia nimirum Baptismus non solum

Tom. V.

habet rationem sacramenti gratiam regenerativam conferentis, sed etiam est fidei protestatio. Ita patiter, quia Eucharistia est unum ex præcipuis fidei nostræ mysterijs, habetque non solum rationem sacramenti, sed etiam testamenti, & sacrificij, tribuitque jus ad vitam æternam, & peccata remittit, non solum verba ista, *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam quæ sequuntur, ad formalem significationem forme calicis, ex instituto Christi pertinent.

Nec obstat quo S. Thomas ait, nimirum verba illa pertinere ad integritatem locutionis. Ex verbis enim quæ ad integritatem locutionis pertinent, potest essentialiter componi locutio, ut constat ex verbis prioribus, quæ ad essentiam pertinere Adversarij fatentur, & tamen unicam locutionem integrant & componunt.

Objicies secundò testimonia aliquorum SS. Patrum, sanguinem Christi his verbis, *Hic est sanguis meus*, confici asserentium: Ambrosius enim lib. 4. de sacramentis cap. 3. sic ait: *Calicem benedixit, & Apostolus suis tradidit dicens, Accipite & bibite, Hic enim sanguis meus.* Cyprianus (vel apud illum author sermonis de cæna Domini:) Ex quo à Domino dictum est, *Hæc est caro mea, & Hic est sanguis meus*, quotiescunque his verbis & hac fide actum est, panis iste supersubstantialis & calix benedictione solemni sacratus, ad totius hominis vitam salutemque proficit. Innocentius III. lib. 4. de mysterijs Missæ cap. 6. Cum ad prolationem verborum istorum, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, Sacerdos conficiat, credibile iudicatur quod Christus ea dicendo confecerit.

Respondeo cum Patre Nicolai in notis ad art. 3. huius questionis, quod nec Innocentius, nec Ambrosius, nec Cyprianus (vel apud illum alius Author) sic loquuntur, ut ex professo formam integram ponant, sed Innocentius quidem ad eos refellendos qui Christum contendebant benedicendo tantum consecrasse, nec verba ulla proferendo: ceteri autem duo ad veritatem Eucharistie, per hæc verba, quæ illam expressius indicant, astruendam. Unde hæc & similia SS. Patrum testimonia explicanda sunt, eo modo quo D. Thomas exponit Magistrum in 4. dist. 8. in expositione textus, dicens quod Magister non intendit hic definire ponere verba quibus fit consecratio, sed explanare quod verbis Domini sit, non tamen omnibus verbis quæ ipse ponit, nec eisdem numero, sed eisdem quæ ad sensum.

Objicies tertio: Illa solum verba sunt de essentia forme calicis, quæ significant conversionem vini in sanguinem; sicut ea tantum sunt essentialia forme consecrationis corporis, quæ conversionem panis in corpus Christi, exprimunt: Sed hæc verba: *Hic est calix sanguinis mei*, etiam ab alijs præcisè, æquè significant conversionem vini in sanguinem, ac ista, *Hoc est corpus meum*, conversionem panis in corpus Christi: Ergo solum verba ista, *Hic est calix sanguinis mei*, sunt de essentia forme calicis.

Confirmatur: Ad salvandam essentialiam formam consecrationis panis, non est necessarium addere hæc verba, *quod pro vobis tradetur*, ut articulo præcedenti ostensum est: Ergo similiter ad salvandam formam essentialiam consecrationis calicis, non requiritur quod subjungantur hæc verba, *Qui pro vobis & pro multis effunderetur in remissionem peccatorum.*

Mm a

Ad

38. Ad objectionem respondeo distinguendo A
 Majorem: Quæ significant conversionem vini
 in sanguinem absolutè, nego. In sanguinem ut
 effusum pro nobis in remissionem peccatorum, &
 cum aliis circumstantijs & proprietatibus suprà
 explicatis, concedo. Solutio patet ex suprà di-
 ctis, cum enim Eucharistia non solum habeat
 rationem sacramenti, sed etiam sacrificij, de cu-
 jus ratione est immolatio victimæ, & sanguinis
 effusio, ad essentiam formæ calicis non suffici-
 unt verba quæ significant conversionem vini in
 sanguinem, sed etiam requiruntur alia quæ ejus
 effusionem expriment.

39. Dices, Ergo saltem non sunt necessaria illa
 verba, *pro vobis & pro multis*, in remissionem pecca-
 torum: cum per ly *effunderetur*, satis natura sacrificij
 exprimitur.

Sed nego consequentiam, nisi enim exprima-
 tur finis in quem sanguinis effusio dirigitur, ratio
 sacrificij non exprimitur, cum possit sanguis
 effundi simpliciter, & non per modum sacrificij,
 si nimirum in nullius cultum & emolumentum
 effundatur. Ut igitur significetur, quod talis ef-
 fusio futura erat per modum sacrificij, explicari
 debet per respectum ad bonum nostrum, sine
 quo indifferens est, ad hoc ut sit per modum sa-
 crificij, vel per modum puræ effusionis.

40. Ad confirmationem, concessio Antecedente,
 nego consequentiam, & paritatem. Ratio autem
 discriminis assignatur à D. Thoma hic art. 3. ad 2.
 ubi sic ait: *Sanguis seorsum consecratus, expressè
 passionem Christi representat, idè potius in conse-
 cratione sanguinis fit mentio de effectu passionis,
 quàm in consecratione corporis, quod est passionis
 subiectum.*

41. Nec obstat quod corpus Christi sit traditum
 pro nostris peccatis, subindeq; memoriale pas-
 sionis ejus, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 11.
*Quotiescumque manducabitis panem hunc, mortem
 Domini annuntiabitis.* Nam ut dicitur idem
 S. Doctor in 4. sent. dist. 8. quæst. 2. art. 2. ad 2.
*Cum sacramentum Eucharistia sit memoriale Domini-
 cæ Passionis, in consecratione corporis Christi non re-
 presentatur nisi passionis substantia, sed in consecra-
 tione sanguinis representatur passionis mysterium;
 non enim à corpore Christi sanguis ejus seorsum fuit nisi
 per passionem; & idè conditiones Domini cæ passionis
 exprimentur per verba sequentia magis in consecra-
 tione sanguinis, quàm in consecratione corporis.*

42. Obijciens quartò: Ex Florentino in decreto u-
 nionis, forma hujus sacramenti sunt verba Sal-
 vatoris, quibus Sacerdos in persona Christi lo-
 quens, conficit hoc sacramentum: Sed verba il-
 la, *Qui pro vobis & pro multis effunderetur*, non pro-
 fert Sacerdos in persona Christi formaliter &
 significativè, sed recitativè, tantum; alioquin
 falsa essent, cum Christi sanguis iterum non sit
 effundendus: Ergo hæc saltem verba non sunt
 de essentia formæ calicis.

43. Respondeo negando Minorem, Sacerdos e-
 nim non solum induit personam Christi in pro-
 ferendis verbis formæ enuntiativè suprà præ-
 sentem materiam, sed etiam constituendo se,
 per implicitam & generalem intentionem, præ-
 sentem tempore quo Christus hæc verba pri-
 mum protulit; & ita verè & enuntiativè dicit,
Hic est calix sanguinis mei qui pro vobis effunderetur.

44. Dices: Sacerdos per verba formæ calicis con-
 vertere intendit materiam præsentem in præsen-
 tem sanguinem qui nunc est in Christi corpore
 glorioso: At de hoc asserere non potest, etiam

prout induit personam Christi, quod si asse-
 dendus, ut patet: Ego &c.

Respondeo Sacerdotem per verba formæ
 calicis, intendere convertere præsentem materiam
 in præsentem Christi sanguinem, ut retineatur
 ad tempus ultimæ cænæ, pro quo illi conveni-
 effunderetur, cum sit idem numero sanguinis
 qui tunc fuit, & idem à Sacerdote in persona
 Christi, pro eo tempore representetur, pro quo
 erat effundendus. Quod verò Sacerdos consti-
 tuat se præsentem tempore illi quo Christus
 verba primum protulit, & representet eam
 materiam ut præsentem illi tempore quo Chri-
 stus primum hoc sacramentum conficit, constat
 ex verbis illis: *Et accipiens hunc prælarum calicem
 &c.* Quibus Sacerdos calicem quem præsen-
 bus habet, præsentem reddit illi tempore, quo
 primum Christus suum consecravit.

§. IV.

Solvitur argumentum ex Liturgiis Græcarum.

Obijciunt ultimò Adversarij: Græci Missæ
 celebrantes, verè sanguinem Christi cen-
 sciunt, & tamen in consecratione calicis non pro-
 ferunt omnia verba suprà dicta, sed aliquan-
 tis omittunt, ut patet ex eorum Liturgiis. Vide
 Durandus & Cajetanus testantur se vidisse
 Græcum, in quo hæc verba non habentur:
Calix, æterni, nec mysterium fidei. Idem autem de
 Liturgiis Maronitarum Cardinalis Delugo
 11. sect. 4. num. 6. ubi loquens de Liturgiis Ma-
 ronitarum sic ait: *In aliis verò Liturgiis, sicut
 Joannis Evangelista, Sanctorum Apostolorum, & Is-
 aassi, S. Joannis Patriarchæ, verba sunt: Hoc est
 corpus meum: Hic est sanguis meus: In Liturgia
 S. Marci Evangelista: Corpus meum est: hoc san-
 guis meus est hic. In Liturgia S. Matthæ dicitur:
 Hoc caro mea est: Hoc sanguis meus est. Quæ
 formas ex Missali manuscripto Maronitarum à Mar-
 te Libano Romam misso, dedit mihi peritissimus
 doctor Scialach Abbas S. Gregorii, natione Mo-
 rita. & in Urbe Romæ multis annis linguarum peritissimus
 interpres. Hæc ibi prædictus Cardinalis: Ergo
 omnia verba quæ in consecratione calicis pro-
 feruntur à Sacerdotibus Latinæ Ecclesiæ, non
 sunt de essentia formæ.*

Hoc argumentum putant Adversarij esse con-
 vincens & demonstrativum; unde Cajetanus ait
 quod sibi nulla apparet dubitandi ratio prohibens, &
 Suarez, se nihil invenire quod probabiliter respondere
 possit.

Respondeo tamen primò, hoc argumentum
 habere difficultatem, etiam in sententia Adver-
 sariorum; cum enim plures ex illis existimant,
 omnia verba prædicta ad integritatem formæ
 calicis pertinere, tenentur rationem reddere,
 cur Apostoli, & SS. Patres, qui prædictas Litur-
 gias ediderunt, formam substantialiter in-
 gramtem non afferant, sed inane ac inutilem,
 plura verba ad ejus integritatem & substantiam
 requisita prætermittentes.

Respondeo secundò, non majorem esse
 argumenti difficultatem eà quæ de forma sacra-
 menti Confirmationis, & de materia & forma
 sacramenti Ordinis proponi solet. Nam Græci
 in collatione sacramenti Confirmationis hæc
 formam utuntur, *signaculum donationis Spiritus San-
 cti*, quæ est omnino diversa ab eà quæ Ecclesiæ
 Romæ

Romana utitur. Item in Ecclesia Græca Sacerdotes non ordinantur, sicut in Ecclesia Latina, per calicis & patenæ porrectionem, neque per huius formæ prolationem, *Accipe potestatem, &c.* sed per solam manuum impositionem, adjunctis verbis istis: *Divina gratia qua semper infirma curat, & qua defuncti supplet, promoveat N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum &c.* Quod Romæ vidisse se testatur Cardinalis Delugo, & dicit fieri sciente & consentiente Summo Pontifice; & tamen Concilium Florentinum sessione ultimâ in decreto Eugenii definit; presbyteratum tradi per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, & per hæc verba, quæ tenent locum formæ, *Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis & defunctis.* Sicut ergo Adversarii ut ab hac difficultate se expediant, & salvent quomodo in Ecclesia Græca ritè sacramenta Confirmationis & Ordinis conferantur, non obstante quod Græci utantur materiâ vel formâ speciei diversâ ab ea quam Ecclesia Latina adhibet, respondent Christum formam sacramenti Confirmationis, & materiam ac formam sacramenti Ordinis non determinasse in individuo, nec in specie, sed solum in genere, & eam determinandam quantum ad speciem, suæ Ecclesiæ reliquisse; idèdque illam, iuxta diversam Ecclesiæ Latinæ & Græcæ traditionem, variè designari. Ita similiter dico, Christum formam specificam calicis non determinasse, sed ejus determinationem Ecclesiæ suæ reliquisse; ex quo factum est, quod iuxta diversas traditiones, variè editæ sint liturgiæ, in quibus talis forma diversimodè traditur, & verba quæ in una habentur, mutantur, vel omittuntur in altera. Nam in Liturgia S. Jacobi sic habetur: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & multis effunditur & datur in remissionem peccatorum.* In Liturgia Sancti Marci: *Hic enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & multis effunditur, & distribuitur in remissionem peccatorum.* In Liturgia S. Basilii: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & multis effunditur in remissionem peccatorum.* In Liturgia S. Chrysostomi: *Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & plurimis effunditur in remissionem peccatorum.* In Liturgia Æthiopum, cujus Author creditur esse D. Mattheus: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effunditur, & pro redemptione multorum. Amen.* In Missa Mozarabum: *Hic est calix novum testamentum in meo sanguine, qui pro vobis effunditur.* Circumfertur etiam Liturgia D. Petri, edita à Guillelmo Lindano, Episcopo Gandavensi, in qua solum ponuntur hæc verba pro forma calicis: *Hic est sanguis meus: verum hæc Liturgia non habet auctoritatem, sed censetur apocrypha.* Licet ergo forma calicis, juxta varium diversarum Ecclesiarum ritum, specie diversâ sit, & verbis diversis expressa, quia tamen non est determinata à Christo quantum ad speciem, sed relicta determinationi Ecclesiæ; sicut Delugo & alii Recentiores censent de forma Confirmationis, & de materia ac forma Ordinis, idèd in diversis illis Ecclesiis ritè & validè sanguis Christi conficitur, & Romana Ecclesiæ rectè & prudenter diversos illos ritus approbat, vel tolerat. Et mirum est quod Author ille contradicere audeat Suarii dicenti opinionem nostram esse valde probabilem, & magnæ auctoritatis; cum ille tractans prædictam difficultatem de forma Confirmationis, & de materia ac forma sacramenti Ordinis, solutionem traditam, probabilissimam censet & ei tandem acquiescat.

Ex dictis confutata manet sententia Petri Corneio, & Philippi à S. Trinitate: Tum quia D. Thomas locis supra citatis absolute docet, omnia verba quæ in consecratione calicis proferuntur, esse de substantia, seu de essentia formæ; Tum etiam, quia si particula ista, *eterni mysterium fidei*, ab essentiali forma calicis excludenda sunt, eò quod in aliquibus liturgiis non habeantur; aliæ pariter excipiendæ erunt, cum in Liturgia Æthiopum, cujus Author, ut diximus, creditur D. Mattheus, hæc verba, *novi Testamenti*, non reperiuntur, nec in Missa Mozarabum, ista: *In remissionem peccatorum.*

ARTICULUS III.

Utrum Christus in Consecratione sui corporis & sanguinis, aliquibus verbis usus fuerit?

Negant Innocentius III. lib. 4. de mysteriis Missæ cap. 17. Mayo in 4. dist. 8. quæst. unica art. 5. Catharinus opusc. de verbis consecrationis, & alii, existimantes Christum in consecratione sui corporis & sanguinis usum fuisse potestate excellentiæ, & consecrasse sine ulla verbis, quamvis instruerit verba à Sacerdotibus pro consecratione proferenda. Pro hac sententia Salmeron tomo 9. Tract. 13. plura adducit testimonia & argumenta, ut ejus probabilitatem suadeat, licet tamen in fine ab ea recedat, cum D. Thoma, & aliis Scholasticis, cum quibus

Dico breviter, Christus in consecratione sui corporis & sanguinis aliquibus verbis usus est, iisdem scilicet quibus à Sacerdotibus hoc sacramentum conficitur.

Probatum primò ex SS. Patribus id passim asserentibus: Tertullianus enim lib. 4. contra Marcionem ante finem, sic ait: *Acceptum panem, & distributum Discipulis; corpus suum illud fecit. Hoc est corpus meum, dicendo. Quo quid expressius? Cyprianus de cena Domini: Summus Sacerdos panem profert & vinum: Hoc est, inquit, corpus meum.* Ambrosius relatus de consecrat. dist. 2. cap. Panis: *Cum panem accipiens diceret. Hoc est corpus meum, planè monstratur verbum illud operatorium fuisse. Id est conversivum panis in corpus.* Chrysostomus homil. 60. ad populum Antiochenum, post medium: *Qui namque dixit. Hoc est corpus meum, & verbo factum confirmavit. Ubi loquitur de consecratione à Christo in cena facta, quam ait verbo confirmasse.* Demum Damascenus lib. 4. fidei cap. 14. docet quod sicut Deus dicendo fiat lux, fecit lucem, ita & Christus, dicendo *Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus*, hoc sacramentum perfecit. Quod etiam insinuat Apostolus I. ad Corinth. 10. dicens: *Accepti Iesus panem & fregit ac dixit. Hoc est corpus meum.*

Probatum secundò: Sacerdos consecrat ut minister Christi, & ut vices ipsius gerens, ut docet Florentinum in decreto unionis: Ergo ut major esset conformitas & unitas inter Authorem & ministrum, decuit ut Christus eodem modo, iisdemque verbis consecraret quibus Sacerdotes hoc sacramentum conficiunt: præsertim cum Eucharistia non solum habeat rationem sacramenti, sed etiam sacrificii, quod in

M. 1. tota

tota Ecclesia usque ad finem mundi Deo offerretur.

Hanc conformitatem Sacerdotis consecrantis cum Christo, eleganter expressit Chrysostomus serm. de produtione Judæ apud S. Thomam in catena aurea in cap. 14. Marci, in verba illa, Et manducantibus illis. Sic enim ait: Et nunc etiam ille præsens est Christus, qui illam ornavit mensam, ipse istam quoque consecrat. Non enim homo est qui proposita corpus Christi facit & sanguinem, sed ille qui pro nobis crucifixus est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur & gratia hoc verbo quod dicit, Hoc est corpus meum, proposita consecrantur. Et sicut illa vox que dixit: crescite & multiplicamini, & replete terram, semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem, operante natura: ita & vox ista semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesie, usque in hodiernum diem, & usque ad ejus adventum, præstat sacrificio firmitatem.

52. Obijcies primò: Christus in instituendis sacramentis utebatur potestate excellentiæ quæ non erat addita verbis, uti potestas ministerialis, quam Ecclesia communicavit: Ergo alio ritu & cæremoniâ hoc sacramentum conficit, nec usus est verbis in consecratione sui corporis, sicut nos utimur. Unde quando Eucharistiam sumendam dedit duobus Discipulis in Emmaüs, illam solâ benedictione confecit, ut colligitur ex illo Lucæ ultimo: Accipit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

53. Respondeo Christum, etiam in hoc sacramento instituendo usum fuisse potestate excellentiæ, quæ non in eo, ut Adversarii contendunt, consistit, ut debuerit absque verbis hoc sacramentum conficere; sed cum potuerit alio ritu, aliâque cæremoniâ, tamen voluit verbis illud conficere; non quod verbis astrictus fuerit, sicut nos, sed quia ita voluit, ut major esset conformitas & unitas inter Authorem & ministrum, ut supra diximus. Ad illud quod subditur, multi non improbabiler negant Christum tunc consecrasse. Sed quidquid sit de hoc, ex tali facto non potest deduci ullum argumentum contra nostram conclusionem, quia vel dici potest, etiam tunc Christum verbis consecrasse, quæ tamen brevitatis causâ ab Evangelistis omittuntur; vel certe voluisse tunc solâ benedictione, & in una specie consecrare, ut ostenderet suam auctoritatem quam habebat, variis modis hoc & cætera sacramenta conficiendi.

54. Obijcies secundò: Antequam Christus hæc verba, Hoc est corpus meum, proferret, jam consecraverat corpus suum: Ergo in consecratione sui corporis non adhibuit verba quibus nos utimur. Consequentia patet, Antecedens probatur ex contextu Evangelii, ubi sic dicitur: Accipit Iesus panem, benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens, accipite & manducate, Hoc est corpus meum. Ex hac enim narratione constat, Christum prius benedixisse panem, quàm protulerit verba illa, Hoc est corpus meum: Sed nomine benedictionis intelligi debet ipsa consecratio: Ergo Christus prius consecravit, quàm hæc verba, Hoc est corpus meum, proferret.

55. Propter hoc argumentum Cajetanus, Soto, Suarez, Vazquez, & alii, docent benedictionem panis & vini factam à Christo in nocte cænæ, fuisse actionem distinctam à consecratione utriusque speciei. Idque innuere videtur Tridentinum sessione 13, cap. 1. his verbis: Cum post panem

A vinique benedictionem, se suum corpus illis dedit, ac suum sanguinem; discretis ac perspicuis verbis usus est.

Nihilominus quod Christi benedictio fuerit ipsa consecratio, asseritur à D. Thoma ad 1. ad Corinth. & à S. Remigio in cap. 10. Epistolæ ad Corinth. & à S. Brunone in cap. 11. Epistolæ ad Corinth. Eandem tenent sententiam Innocentius III. lib. 4. de myst. Missæ cap. 6. Hugo Cardinalis super cap. 14. Marci, Lyranus ad Corinth. 11. Cardinalis Bessanon libro de veris consecrationis, & ex Scholasticis Alesius, Durandus, Valentia, Henriquez, Becanus, & alii quibus apertè favet Catechismus Pii V. loquendo de forma Eucharistiæ, folio 212.

B Potest probari hæc sententia ex illo Pauli ad Corinth. 10. Calix benedictionis cui benedicimus, nomen communicatio sanguinis Christi est: Ubi Apostolus consecrationem calicis, benedictionem appellat, exponit S. Thomas ibidem l. 4. c. 4. dicens: Calix benedicimus, id est quem nos sacerdotes consecramus, eodem modo loquuntur SS. Patres: Chrysostomus enim homil. 25. sic ait: Cum benedicimus calicem, Eucharistiam dico Ambrosius de deis qui initiatur cap. 9. Hic est panis quem benedictio consecrat. Major est vis benedictionis quam natura, quæ benedictione etiam natura ipsa mutatur. Cyprianus de cænâ Domini: Calix benedictione solemnis facit, ad totius hominis vitam, & salutem proficit. Demetrius S. Cyrillus lib. 4. in Joan. cap. 17. & lib. 10. cap. 13. consecrationem vocat benedictionem mysticam. Ergo juxta SS. Patres, benedictio panis & vini facta à Christo in nocte cænæ, fuit ipsa consecratio.

Ratio etiam id suadet, nam benedictio fieri solet verbis: nulla autem possunt assignari verba quibus Christus panem benedixit, nisi quæ referuntur ab Evangelistis, unde cum sint verba consecratoria, dicendum est, Christum benedixisse verbis consecratoriis, æque adeo benedictionem & consecrationem fuisse eandem actionem.

Ad locum verò Tridentini supra adductum, respondet Joannes à S. Thoma in Tractatu de approbatione doctrinæ D. Thomæ, qui habetur initio tomii primi in primam partem in præfatione in præfata constructione grammaticali, duplicem sensum possunt facere illa verba. Primus, si quis post benedictionem, referatur & consecratur cum corpore suo. Et tunc sensus est: prius dedit benedictionem, & post illam testatus est, se dare corpus suum. Et in hoc sensu procedit obiectio. Secundus, quod si post benedictionem, referatur, & consecratur cum corpore suo. Et tunc sensus est: quod Christus testatus est illis se dare corpus suum, id est quod post benedictionem seu consecrationem est corpus suum. Et hoc sensu benedictio est consecratio & hunc sensum accipimus, quem etiam legitimus est. Si quis autem diceret: post Baptismum regeneratus homo accipit cælestem, & fidem, sensus enim est quod regeneratus post Baptismum, seu per ipsum Baptismum, & non ante, accipit fidem, &c. Sic testatus est Christus se dare corpus post benedictionem; id est quod corpus suum est post benedictionem, & non ante. Hæc prædicta author loco citato.

Ad objectionem ergo cujus occasione hæc adducta sunt, in forma respondeo, negando antecedens, & ad ejus probationem dicendum cum S. Thoma hic art. 1. ad 1. quod cum Evangelistæ dicunt, quod Iesus accepit panem, benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens, accipite

manducate, hoc est corpus meum, non est sic intelligendum, ut eo ordine hæc facta fuerint quo referuntur, quia Evangelistæ res gestas sæpe narrant ordine præpostero: sed sensus est, dum benediceret, frangeret, & daret Discipulis suis, dixisse, hoc est corpus meum. Hoc participium dicens (inquit S. Doctor) concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt. Non autem oportet quod hæc concomitantia intelligatur solum respectu ultimi verbi prolatis, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit Discipulis suis: sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis, ut sit sensus, dum benediceret, frangeret, & daret Discipulis suis, hæc verba dixit: Accipite, &c.

ARTICULUS IV.

Utrum verba consecrationis formaliter & significativè, seu assertivè, à Sacerdote proferantur, vel solum historicè & recitativè?

S. I.

Explicatur titulus, & difficultas propositæ, unica conclusionè resolvitur.

PRO tituli explicatione sciendum est, illud pronuntiarî seu dici historicè, sive quod idem est recitativè aut materialiter, quod tantum refertur tanquam ab alio dictum, ita ut illud ipsum non assertatur, vel negetur, sed tantum illud ab alio fuisse dictum euntietur: ut cum dicimus, *Aristoteles dixit mundum esse æternum*. Formaliter verò & significativè seu assertivè aliquid dicimus, quando per verba quæ pronuntiamus, aliquid affirmare vel negare intendimus, ut cum dicimus, *Deus est trinus in personis, Deus est incarnatus, &c.* Hinc emergit quæstio, & controversia inter Theologos, quoniam ex his modis verba consecrationis à Sacerdote proferantur? Nam Innocentius III. lib. 4. de Euchar. cap. 17. Durandus in 4. dist. 8. quæst. 2. Major quæst. unica ad 2. Picus Mirandulanus in apologia suarum assertionum quæst. 10. Ambrosius Catharinus opuscul. de verbis consecrationis, & Alphonsus Salmeron tomo 9. in Evang. Tract. 13. docent ea recitativè tantum & historicè proferri. E contra Marcellus, Gabriel, & alii, quos ex Recentioribus sequuntur Vazquez, & Amicus, existimant ea assertivè tantum, seu formaliter & significativè proferri. Pro resolutione difficultatis, & veræ sententiæ explicatione.

Dico breviter, ea recitativè simul & assertivè proferri. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma hicart. 5. & super caput 26. Matthæi, versu 2. ubi sic ait: *Dicendum quod recitativè dicuntur, & simul recitativè & significativè*. Et quidem quod historicè & recitativè dicantur, patet ex contextu Canonis, ubi sic dicitur: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem in sanctas & venerabiles manus suas, & elevatis oculis in cælum, adte Deum suum patrem omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, & fregit, deditque Discipulis suis, dicens, Accipite & manducate ex hoc omnes, Hoc est enim corpus meum*. Ubi particula dicens, manifestè significat, Christum verba illa sacramentalia dixisse, eademque referri tanquam à Christo dicta. Id etiam aperte colligitur ex illa particula Enim, quam Ecclesia adjecit: nisi enim verba formæ recitativè proferantur, incongruè & inutiliter addita fuisset particula illa conjun-

Activa, nam hæc additur ad connectenda verba formæ cum præcedentibus, quæ tantum recitativè proferuntur; & eatenus connectuntur, quatenus referuntur eodem modo à persona Christi dicta.

Quod autem sensu quoque formali seu assertivo & significativo enuntientur, probatur primò quia ex Florentino in decreto unionis, Ambrosio lib. 4. de sacrament. cap. 4. aliisque SS. Patribus, Sacerdos consecrans, loquitur in persona Christi: Sed in persona Christi non loqueretur, si tantum historicè referret Christum ea verba dixisse; qui enim tantum recitat verba aëterius, non loquitur in persona illius, sed in propria, cum ejus personam non induat, ut illam in se exprimat & repræsentet: Ergo Sacerdos non refert merè historicè verba consecrationis, sed assertivè quoque & significativè ea pronuntiat.

Dices, eà solum ratione Sacerdotem consecrantem dici loqui in persona Christi, quia hoc sacramentum conficit per virtutem sibi à Christo communicatam, non verò ex eo quod personam illius gerat & repræsentet.

Sed contra: Sacerdos peculiari nomine ac titulo in hoc sacramento in persona Christi loquitur, quo non loquitur dum alia sacramenta ministrat, cum Concilium de alio sacramento non dixerit, quod illud Sacerdos in persona Christi loquens conficiat: Sed reliqua sacramenta conficit in virtute & potestate à Christo sibi communicata: Ergo non eà solum ratione Sacerdos consecrans dicitur loqui in persona Christi, quia agit per virtutem sibi à Christo communicatam.

Probatur secundò: Si Sacerdos verba consecrationis historicè tantum & recitativè proferret, ea non proferret supra præsentem materiam, sed supra aliam quam in ultima cœna Christus consecravit; nam significarent tantum conversionem materiæ quam Christus tunc accepit in manus, & præsentiam corporis & sanguinis sub ejusdem materiæ speciebus: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondent Adversarii, hæc verba à Christo in cœna fuisse etiam virtute enuntiata supra omnem materiam, quæ à futuris Sacerdotibus consecrabilis erat: sicut dicunt Patres, Christum per contactum aquæ Jordanis quæ fuit à Joanne baptizatus, consecrassè omnes aquas quibus baptizandi erant reliqui.

Sed hoc temerè & sine fundamento assertitur, cum nec sancti Patres illud insinuant, nec ex verbis Scripturæ colligatur, nec exemplum illud hoc suadeat; nam Christum per contactum aquæ Jordanis, consecrassè omnes aquas, non est aliud quam ipsum per institutionem Baptismi in materia aquæ, effecisse ut omnes aquæ essent idonea materia ad hoc sacramentum. Similiter ergo, vi consecrationis primi panis & calicis fuisse reliquos virtute consecratos, non est aliud quam vi primæ illius institutionis, quæ fuit hoc sacramentum in pane & vino usuali institutum, omnem postea panem ex tritico, & vinum de vite, fuisse factam idoneam materiam ad hoc conficiendum.

Tertio suaderi potest eadem pars ex alio inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia. Si enim verba consecrationis non haberent vim consecrandi, nisi recitativè prolata, sequeretur Sacerdotem non consecraturum, qui sic diceret, & nihil amplius, *Hoc est corpus meum*; tunc enim

enim historicè non referret Christum ea dixisse: A
Sed hoc erroneum est, & contra communem
Theologorum sententiam, ut patet ex dictis art.
1. Ergo &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

66. **O**bjicies primò: Eodem modo Sacerdos pronuntiat verba consecrationis, quo præcedentia, ut constat ex participio, *dicens*, quod non minùs refert Christum dicentem verba formæ, quàm verba illam præcedentia: Sed verba præcedentia formam panis, ut sunt illa, *Accipite & manducate ex hoc omnes*, recitativè tantùm proferruntur à Sacerdote, cum illa tantùm referantur ut à Christo dicta suis Discipulis in ultima cœna: Ergo & verba consecrationis.

67. Confirmatur: Si Sacerdos verba formæ non purè recitativè, sicut & præcedentia, referret, sed ea etiam formaliter & significativè proferret, vel hoc faceret in propria persona, vel in persona Christi? Neutrum dici potest: Ergo &c. Minor quoad primam partem patet. Si enim Sacerdos in propria persona verba formæ proferret, illa essent falsa, quia per ly *corpus meum*, intelligeretur corpus ipsius Sacerdotis consecrantis. Probatur verò quantum ad secundam: si enim in persona Christi verba formæ proferat, propositio erit falsa, quantum ad ista verba: *Qui pro vobis & pro multis effundetur*, cum non sit amplius gloriosus Christi sanguis effundendus.

68. Ad objectionem respondeo, negando Majorem. Sacerdos enim consecrans, verba præcedentia formam pronuntiat solum recitativè, referendo quæ Christus in ultima cœna protulit; verba autem formæ, non historicè tantùm & recitativè profert, sed etiam assertivè, & enuntiativè, per ea in persona Christi asserendo, quæ ipsa suprà præsentem materiam practicè significant. Ad probationem verò in contrarium, dicendum est, participium illud *dicens*, significare quidem Christum verba sacramentalia dixisse, eademque referri à Sacerdote tanquam à Christo dicta, ut suprà annotavimus; non denotare tamen, Sacerdotem ea solum historicè & recitativè proferre, cum non repugnet Sacerdotem in persona propria, verba illa recitativè proferre, & in persona Christi quam repræsentat, ea assertivè & enuntiativè dicere.

69. Ad confirmationem dicatur, Sacerdotem verba formæ proferre in persona Christi: ad id verò quod in contrarium adducitur, patet responsio ex dictis art. 2. §. 3. in solutione quartæ objectionis; ibi enim ostendimus, Sacerdotem verè & enuntiativè dicere, *Hic est calix sanguinis mei qui pro vobis effundetur*, quia hæc verba proferruntur ab illo ut constituto præsentem, per implicitam & generalem intentionem, temporali quo Christus hæc verba primum protulit.

70. Objicies secundò: Hi duo modi proferendi, scilicet significativè & recitativè, sunt inter se oppositi & impossibiles; nam qui recitat & refert verba alterius, non habet intentionem idem significandi; propterea qui refert hæresim aut mendacium alterius, non ideò mentitur aut est hæreticus: Ergo Sacerdos consecrans non potest verba formæ significativè & recitativè simul proferre.

71. Respondeo negando Antecedens quâvis enim hi duo modi proferendi nō semper sint simul, ut patet ex instantiis adductis de hæresi & mendac-

cio, non sunt tamen inter se oppositi & impossibiles, non enim repugnat quod eadem persona & nomine proprio eandem locutionem recitet ut ab alio prolata, & simul enuntiativè & significativè eam proferat nomine alterius, sicut cum Sacerdos in Missa eandem orationem dominicam simul recitat ut à Christo dictam, & enuntiat, per eam petendo quæ in ea petere docemur. Similiter ergo idem Sacerdos loquitur materiam consecrationis sacramentalia verba pronuntians, potest illa velut à Christo dicta referre, & simul Christum imitari, ejusque petitionam induendo, asserere super materiam propositam, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*.

§. III.

Corollarium notatu dignum.

EX dictis intelliges, propositiones illas, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, ut à Sacerdote prolata, esse verissimas; cum enim Sacerdos celebrans loquatur in persona Christi, verè potest dicere, *Hoc est corpus meum*, quamvis sub speciebus panis non ponat nisi corpus Christi, sed Angelus personam Dei repræsentans, verè dicebat, *Ego sum qui sum*.

Dices, Illa propositio est falsa in qua prædicatum attribuitur subiecto cui non convenit: Sed prædicatum hujus propositionis, *corpus meum*, attribuitur subiecto cui non convenit: Ergo est falsa. Minor probatur. Subiectum hujus propositionis est substantia panis: Sed substantia panis esse corpus Christi, non demonstrativè *hoc*, demonstrat substantiam quæ tunc erat sub speciebus panis, quando proferebatur.

Respondeo negando Minorem, ad cuius probationem, nego Majorem, & ejus probationem, nam licet pronomen *hoc* significet substantiam aliquam singularem sub accidentibus concretam, non tamen illam significat determinatam, sed solum vagè, ut patet in communi modo loquendi: Petrus enim, g. ambulans per hortum Joannis, & advertens aliquam herbam, verè dicit, *hac herba nascitur in horto meo*: ubi pronomen *hac* non supponit pro illa singulari determinata herba quam demonstrat, sed pro singulari vaga, pro alia ejusdem speciei.

Dices rursus: Si propositio illa esset vera, vel objectum illius prius esset quàm veritas ejusdem, vel posterius? Non primum, quia propositio illa in quantum vera efficit suum objectum, ponit enim corpus Christi sub speciebus: Ergo objectum non potest esse prius, cum omnis effectus sit posterior suæ causæ. Non etiam secundum, quia ex eo quod res est vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, ut ait Aristoteles. Perihermenias: Ergo prius est objectum propositionis esse, quàm verificari propositionem quæ illud enuntiat.

Respondeo eligendo secundam partem dilemmatis, & ad probationem in contrarium, allumendo Antecedens: Ex eo quod res est propositio speculativa dicitur vera, concedo. Prædicta nego. Sicut ergo quia cognitio divina habet causam veritatem in rebus, prius est quod Deus cognoscat rem esse, quàm sit ipsa res, ut in Teologo statu de scientia Dei fuisse ostendimus: Ita pariter, quia hæc propositio, *Hoc est corpus meum*, ut à Sacerdote consecrante profertur, præ-

ca est, prius natura est quod corpus Christi sub speciebus panis ponatur, quam quod illi verificetur.

Instabis: Propositio practica affirmat aliquid esse in re: Ergo supponit rem ita esse.

Respondet distinguendo Antecedens: affirmat aliquid esse in re, quod tunc fiat, concedo. Quod præsupponatur, nego.

Quærent hic aliqui, an verba consecrationis physice instrumentaliter producant sub speciebus Eucharisticis substantiam corporis Christi, subindeq; ab eis physice substantiam panis & vini expellant? Sed resolutio hujus difficultatis pendet ex dictis in Tractatu de Sacramentis in communi, de causalitate sacramentorum novæ legis; nam eodem modo asserunt SS. Patres verba consecrationis efficere corpus & sanguinem Christi, quo alia sacramenta causant gratiam: unde sicut ibi ostensum est, quod ut dicta Scriptura, Conciliorum, & SS. Patrum, in sensu proprio salventur & verificentur, dicendum est, sacramenta novæ legis physice instrumentaliter causare gratiam, idem asserendum est de verbis consecrationis respectu productionis corporis & sanguinis Christi sub speciebus Eucharisticis, & expulsionis substantiæ panis & vini ab illis. Quare S. Thomas hic art. 4. docet verbis illis inesse virtutem creatam ad perficiendam istam conversionem. Et in resp. ad 2. negat dari instrumentum creationis, quod tamen concedit pro ista conversione. Ubi manifestum est ipsum loqui de instrumento physico, non verò de purè morali. Tum quia non est necesse ponere virtutem aliquam creatam instrumento morali, cum instrumentum morale non influat per virtutem physicam in effectum, sed agens principale se solo ad positionem illius rei operetur. Tum etiam, quia nulla est repugnantia quod detur instrumentum morale creationis, quia non repugnat quod ad intercessionem alicujus Sancti, vel ad prolationem aliquorum verborum, Deus se solo creet Angelum vel animam; sicut multoties propter preces alicujus Sancti datur alicui filius, & creatur anima illius.

Argumenta verò quæ contra hanc D. Thomæ sententiam militant, loco citato, solide & perspicue soluta sunt. Deo solum restant breviter hic expedienda. Primum est, quod si verba consecrationis physice instrumentaliter concurrant ad productionem corporis Christi sub speciebus, etiam ipsa Christi humanitas habebit eandem causalitatem, cum illa sit instrumentum conjunctum Verbi divini, ad producendos eosdem effectus quos per sacramenta ut per instrumenta separata operatur: Sed videtur impossibile quod humanitas Christi instrumentaliter physice ad hunc effectum concurrat, alioquin ipsa Christi humanitas seipsam produceret: Ergo pariter repugnare videtur, quod verba consecrationis physice instrumentaliter concurrant ad productionem corporis Christi sub speciebus Eucharisticis.

Verum huic difficultati facile respondetur, negando Minorem, licet enim humanitas Christi non possit esse instrumentum ad productionem sui absolute & simpliciter, bene tamen ad productionem, ut ex pane, & in sacramento; quia nulla est repugnantia quod humanitas Christi supponatur existens absolute, & supponatur non existens tali modo, subindeque ut existens absolute & in propria specie, instrumentaliter concurrat ad sui productionem sub tali modo.

Tom. V.

Secundò obijci potest, quod conversio panis in corpus Christi non minus excellens & miraculosa videtur, quam creatio: Ergo cum juxta D. Thomam i. p. quaest. 45. art. 5. repugnet creaturam esse instrumentum physicum creationis, videtur etiam impossibile, quod verba consecrationis physice instrumentaliter ad productionem corporis Christi sub speciebus Eucharisticis concurrant.

Respondet dato Antecedente, negando consequentiam & paritatem; licet enim concedatur quod conversio ista sit actio excellentior quam creatio, non tamen est ita difficilis respectu creaturæ; quia actio creaturæ debet recipi in aliquo subiecto quod præsupponatur, ut illa operetur; quod subiectum non præsupponitur in creatione bene tamen in transubstantiatione; unde quavis repugnet dari instrumentum physicum creationis, non tamen transubstantiationis.

DISPUTATIO VIII.

De Effectibus Sacramenti Eucharistie.

Ad questionem 79. D. Thomæ.

QUæ ad hujus mirabilis sacramenti effectus attinent, tot difficultatum scholasticarum nodis implexa non sunt, quam quæ hucusque pertractavimus, unde & brevius & facilius ab illis nos expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Qui sint præcipui hujus Sacramenti effectus?

Dico primò, proprium & principale hujus Sacramenti effectum, esse gratiam, per modum nutritionis & augmenti in vita spirituali. Ita colligitur ex Florentino in decreto Eugenii, ubi hoc Sacramentum habere dicitur omnem effectum quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, reparando, augendo &c. Et ex Tridentino sess. 13. cap. 2. ubi sic habetur: Sumi autem voluit (Salvator noster) Sacramentum hoc tanquam spirituale animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes viri illius qui dixit: Qui manducat me, & ipse vivet propter me. Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat. Hoc enim Sacramentum per modum cibi & potus institutum est, juxta illud Joan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: Ergo sicut cibus materialis corpus nutrit & auget, & roborat, & ut loquitur Ambrosius lib. 5. de Sacram. cap. 4. Anima nostra substantiam sumpsit; quod aliter præstare nequit, quam tribuendo gratiam per modum nutritionis & augmenti in vita spirituali. In quo à cæteris Sacramentis differt: alia enim Sacramenta ad alios effectus & fines peculiares gratiam conferunt, Baptismus ad regenerationem, Confirmatio ad fidem fortiter & constanter propugnandam, Pœnitentia ad resurgendum à peccatis, Extrema-Unctio ad levamen aegritudinis, & felicem

Na cem

cem ac facilem exitum ex hac vita, Ordo ad conferendam potestatem conficiendi aut ministrandi valide sacramenta, Matrimonium ad conjuges sanctificandos, muniendosque subsidiis quibus convenienter status conjugalitatis sustineri possit.

2. Dico secundò, hoc sacramentum, quantum est de se, causare etiam quandam gratiam actua-lem, nempe excitationem charitatis, & actua-lem refectionem, cum quadam dulcedine, & gaudio spirituali. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 2. ubi ait: *Per hoc Sacramentum, quantum est ex sui vir-tute, non solum habitus gratia & virtutis confertur, sed etiam excitatur in actum, juxta illud 2. ad Corin-th. 5. Charitas Christi urget nos. Et inde est quod ex virtute hujus Sacramenti anima spiritualiter refici-tur, per hoc quod anima spiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divinae, secundum illud Cant. 5. Comedite amici, & bibe-te, & inebriamini charissimi. Unde in Clementina unica de Reliquiis, & veneratione Sanctorum, Eu-charistia vocatur panis habens omne delectamentum, & omnis saporis suavitatem; & D. Thomas opusc. 78. dicit, quod in hoc Sacramento dulcedo in pro-prio fonte degustatur, & in officio quod de hoc mi-rabili sacramento jussu Urbani IV. edidit, ei ac-commodat illud Genes. 49. Pinguis est panis ejus, & praebebit delectatis Regibus.*

3. Similia docent SS. Patres, Cyprianus enim serm. de Coena Domini haec scribit: *Panis iste Angelorum, omne delectamentum habens, virtute mi-rifica, omnibus qui digne & devotè sumunt, secundum suum desiderium sapit, & amplius quam manna illud eremi implet & satiat edentium appetitum, & omnium carnalium saporum irritamenta, & omnium exsipe-rat dulcedinem voluptates. Ambrosius lib. 5. in Lucam: Qui domicilio Christum recipi interno, ma-ximis delectationibus exuberantium pascitur volupta-tum. Laurentius Justinianus de casto connubio Verbi & animae cap. 24. hoc sacramentum ap-pellat, pabulum suave, refectionem jucundam, mel-li-fluum manna, quia revera in eo Christus animam mirā dulcedine & suavitate perfundit, satiaturque nos de torrentibus mellis & butyri, juxta illud Job 20. Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis & butyri, quod D. Gregorius 15. Moral. cap. 9. accommodat ad Christum: Mel quippe (inquit) ex aere, butyrum vero ex carne est: summi autem Patris unigenitus, cum sit Deus super omnia, homo factus est inter omnia; qui cum nos dulcedine Divinitatis suae, & mysterio Incarnationis suae replevit (in Eucharistia) melle nos pariter & butyro satiavit.*

4. Docent etiam aliqui ex SS. Patribus, ad miram hujus dulcissimi sacramenti suavitatem explican-dam, quod in eo divina Sapientia suam divinita-tem & humanitatem ad modum lactis nobis ex-hibet, juxta illud Isaia 60. Mammillae Regum lacta-beris. Ita Augustinus Concione 1. in Psal. 33. ubi haec scribit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce cibus sempiter-nus, sed manducant Angeli, manducant superna Vir-tutes, manducant coelestes spiritus, & manducant, & saginantur: quis autem homo posset ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo ut men-sa illa lactesceret, & ad parvulos perveniret. Similia habet Hugo à S. Victore lib. 1. Miscell. titulo 25. Sapientia (inquit) sursum panis erat, & versa est deor-sum in lac; in divinitate Panis, in humanitate lac; & nutritus est parvulus lacte humanitatis, ut crescens & convalescens capere possit cibum divinitatis.*

A Ad majorem hujus conclusionis intelligenti-am, observandum est cum Cajetano hic art. 1. quod quamvis augmentum gratiae, & dulcedo spiritualis, sint hujus sacramenti effectus, non habent tamen necessariam connexionem, sed possunt ab invicem separari. Nam in Christo se-cundus effectus fuit sine primo, ut docet D. Tho-mas hic quaest. 81. art. 1. ad 3. ubi ait quod quavis in Christo gratia non fuerit augmentata ex susceptione hujus sacramenti, habuit tamen spi-ritualem delectationem. E contra verò (sicut Cajetanus) augmentum habitualis gratiae ex hoc sacramento in valde multis credimus contingere, qui digne ad hoc sacramentum & devotè acce-dunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedi-nis, ita ut ipsorum vox ad Patrem celestem sit: *Ecce tot annis servio tibi, & nunquam dediisti mihi dulcedinem, ut cum amicis meis epularer, & tamen filius erat qui verè dicere poterit: Nunquam manduca-vi tuum praeerivi. Lucae 15. Sicut ergo Sacramentum Extremae Unctionis non semper causat sanita-tem corporis; sed solum cum expedit ad salutem animae, & non est impedimentum ex parte reci-pientis; ita nec Eucharistia semper causat delectationem & fervorem spirituales (principales sensibiles, & redundantes in inferiores poten-tias) sed solum prout expedit ad augmentum gratiae & virtutum, vel cum ex indispotione sub-jecti ei non ponitur impedimentum, ut contingit in illis qui cum distractione, & absque atten-tione & devotione actuali, ad hoc sacramentum accedunt.*

Addo ex D. Thoma opusc. 78. cap. 22. quod sicut medicus peritus quandoque quibusdam dar-macum dulcem palato corporis, & quandoque non su-avem palato mentis, quae quamvis non gustatur, ta-men bene sapit rationi, pro eo quod sanam mentem delectat, sic Dominus dat suis fidelibus dulcem temper-mentum: sed dulcedinem suam alio modo istis, alio glori-antibus, cuilibet expedire novit. Hinc est quod quidam dulcedinem istam sapient per affectum, & ardorem delectantur devotione, & alii eandem dulcedinem sapient per primum intellectum, & sufficienter reficiuntur alicuius in eo quod credunt & intelligunt per hunc cibum suum veram vitam obtinere. Igitur (concludit S. Doctor) quamvis non sapis dulcedinem Domini primo modo, id est, per affectum firmam devotionis, sapis tamen secundo modo, scilicet per intellectum multae utilitatis.

Dico tertio: Hoc Sacramentum tollit peccata venialia, & praeservat a mortalibus. Ita docet Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 2. dicens, *Hoc Sacramentum esse antidotum, quae liberant a peccatis quotidianis, & a peccatis mortalibus praeservantur.*

Quod tollat peccata venialia, ex duplici capite provenit, ut docet S. Thomas hic art. 4. Primo ex ipsa ratione gratiae cibantis, quia proprium est alimenti, non solum nutrire, sed etiam restau-rare quod per calorem naturalem perditur. Sed per peccata venialia quotidie perditur de fervore & calore charitatis. Ergo per cibum spirituales restaurari debet. Secundo habet tollere peccata venialia mediato, quatenus excitat fervorem charitatis, quo remittuntur venialia, quae non ipsi habitui, sed exercitio seu fervori charitatis opponuntur.

Quod verò a mortalibus praeservet, probatur discursu D. Thomae, hic art. 6. Cum enim peccatum mortale sit quaedam spiritualis mors ani-mae, sicut dupliciter contingit corpus praeservari

à morte, primò inquantum natura hominis in-
 terius roboratur contra corruptiva, & sic præ-
 servatur à morte per cibum & medicinam; se-
 cundò per hoc quod munitur contra exteriores
 impugnationes, & sic præservatur per arma qui-
 bus munitur corpus: ita & hoc sacramentum
 duplici illo modo præservat animam à morte
 spirituali peccati, primò quidem quia interius
 roborat ipsam, tanquam spiritualis cibus & me-
 dicina; secundò quia hoc sacramentum est
 quoddam signum rememorativum passionis
 Christi, per quam victi sunt Dæmones, & ided
 repellit omnem demonum impugnationem, &
 præbet auxilia ad vincendas omnes eorum ten-
 tationes juxta illud Psalmi 22. *Parasti in conspectu*
meo mensam adversus omnes qui tribulant me. Unde B
 Ignatius in Epistola ad Ephesios post medium:
studete frequenter accedere ad Eucharistiam Dei &
gloriam: quando enim hoc ipsum assidue agitur, ex-
pelluntur Sathane potestates, qui suos actus convertit
in sagittas ignitas ad peccatum. Et Ambrosius serm.
 8. in Psal. 118. *Moses agnum immolavit, ut mandu-*
cantes eum non occuparentur id est non circumven-
irentur exterminatoris insidiis, ne inermes & va-
cuius spiritualis alimenti, nocturna spicula, tenebrosi
hostis opprimerent. Prævenit & tu insidias tene-
toris, instaurat prius celeste convivium: Advenien-
dum in Ecclesiam, celebranda oblatio: Tunc para-
tus assiste, ut accipias tibi munimentum, ut corpus e-
das Domini Iesu, in quo remissio peccatorum est, po-
stulatio divina reconciliationis, & protectionis eter-
nae. Suscipe Dominum Iesum tuæ mentis hospitio:
 ubi corpus ejus, ibi Christus est: Cùm hospitium
 tuum adversarius viderit occupatum celestis fulgore
 presentie, intelligens locum tentamentis suis inter-
 clusum per Christum esse, fugiet &c. Similia ha-
 bet Chrysostomus homil. 45. ubi ait quod ut leo-
 nes flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus,
 terribiles facti diabolo. Subditque paulò post,
 quod hic mysticus sanguis demones procul pellit, cùm
 enim dominicum sanguinem in nobis vident, in fu-
 gam vertuntur &c. Et infra. Quod si ejus figura
 tantam habuit vim in templo Hebræorum & in A-
 gypto, quando liminaribus aspersus & inunctus est san-
 guis agni, multò magis veritas &c. Demum Cy-
 prianus Epist. 54. ait, Non esse idoneum ad mar-
 tyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælum: quia
 mens deficit, quam recepta Eucharistia non erigit &
 accendit.

8 Dico quartò: sacramentum Eucharistia: cau-
 saperfeverantiam, & gloriæ adeptionem.

Prima pars patet ex iuprà dictis, Tum quia
 Eucharistia cùm sit instituta per modum cibi,
 nutrit & fovet vitam spiritualementem. Tum etiam,
 quia habet præservare à peccatis mortalibus:
 præservando autem à peccatis, confert perseveran-
 tiam, quia impedit destructionem gratiæ.
 Tum denique, quia confert auxilia actualia ad
 perseverandum, & ad vincendas tentationes
 carnis & diaboli, juxta illud quod canit Ecclesia
 in officio hujus admirabilis sacramenti, à D.
 Thomas edito.

O salutaris hostia,

Quæ celi pandis ostium:

Bella premunt hostilia:

Da robur, ser auxilium.

9 Secunda verò pars, nempe quod Eucharistia
 causet adeptionem gloriæ, constat ex verbis illis
 Christi Joan. 6. Si quis manducaverit ex hoc pane,
 vivet in æternum: vita enim æterna, est vita gloriæ.

Tom. V.

A Multiplici verò titulo habet illam causare.
 Primò, quia est causa gratiæ, quæ est radix &
 semen gloriæ, & hoc est illi commune cum aliis
 sacramentis.

Secundò, specialiter, quia, ut diximus, cau-
 sat perseverantiam in gratia: perseverantia au-
 tem est veluti janua per quam electi intrant in
 palatium regni cœlestis, & sola est (ut ait Ber-
 nardus) cui æternitas redditur, vel quæ æternitatis
 hominem reddit.

Tertio, quia est memoriale passionis Christi,
 quæ aperuit nobis aditum vitæ æternæ, juxta il-
 lud Pauli ad Hebræos 10. *Habentes fiduciam in in-*
troitu Sanctorum, scilicet cœlestium, in sanguine
Christi.

Quartò, quia Eucharistia est veluti Christi
 testamentum, juxta illud Christi, *Hic calix novum*
testamentum est in meo sanguine: testamentum ve-
ro confert jus ad hæreditatem. Ergo ex vi hujus
 sacramenti habemus jus quoddam speciale ad
 Christi hæreditatem, quæ est vita æterna, & qui
 illud dignè sumunt, instituuntur hæredes vitæ
 æternæ, juxta illud Apostoli ad Hebræos 9. de
 Christo: *Novi testamenti mediator est, ut morte in-*
tercedente, &c. qui vocati sunt, accipiant repromis-
ssionem æternæ hæreditatis.

Quintò hoc sacramentum habet causare glo-
 riam, ratione rei significatæ, significat enim re-
 fectionem spiritualementem, & unionem fidelium in-
 ter se & cum Christo, tanquam membra cum
 capite, quæ per species panis & vini designan-
 tur: illa verò imperfectè solum habentur in præ-
 senti vita, perfectè autem in statu gloriæ, juxta
 illud Augustini tract. 26. in Joan. *Cum cibo & po-*
tui appetant homines, ut non esuriant neque sitiant,
hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, quæ
eos à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles fac-
it, in societate Sanctorum, ubi pax erit & unitas
plena, atque perfectæ.

Sextò, quia hoc sacramentum (ut ait Triden-
 tinum sess. 13. cap. 2.) est pignus future nostræ gloriæ
 & perpetuæ felicitatis. Quam rationem infinuat
 D. Thomas opusc. 58. cap. 23. ubi discutit: Si
 ergo corpus Christi sumptum, pignus est vitæ æternæ, &
 pignus non dimittitur, donec id pro quo impignoratur,
 accipiat, profectò per hoc ad vitam æternam perdu-
 cimur.

Demum hoc sacramentum viaticum appella-
 tur, quia hic præbet nobis viam, & dat virtu-
 tem perveniendi ad patriam. In cuius figuram
 dicitur 3. Regum. 19. quod Elias comedit, & bibit,
 & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta
 diebus, & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei
 Oreb. Unde Hieronymus in cap. 15. Matthæi:
 Non vult Iesus dimittere jejunos, ne deficiant in via:
 Periculatur ergo qui sine cœlesti pane ad optatam
 mansionem pervenire festinat. Unde Angelus ad Eliam:
 Surge & manduca, quia grandem viam ambulaturus
 es. Et Ambrosius precatione 1. quam pro Missæ
 præparatione composuit: *Manducat te Angelus*
ore pleno (in patria) Manducet te Peregrinus homo
pro modulo suo, ne deficere possit in via. Item Gau-
dentius tract. 2. in Exodum, sub finem: Hoc est
viaticum itineris nostri, quo in hac vita modo alimur
& putrimur, donec ad ipsum perveniamus de hoc seculo
recedentes: Unde dicebat idem Dominus: Nisi mandu-
caveritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem,
non habebitis vitam in vobis. &c. Similiter Pa-
schalius lib. de corpore & sanguine Domini c.
19. Hæc mysterium nonnunquam viaticum appellatur,
quia

Na 2

quia

quia si quis illo fruatur in via, pervenit ad vitam quam in se habet, &c. Demum Chrylostomus libro 6. de Sacerdotio ait, Animas eorum qui hoc sacramentum in fine vite suscipiunt, ab Angelis propter assumptum illud sacramentum recta ad celum via deduci: eorum vero corpora satellitum more stipantibus Angelis, in vitam eternam custodiri.

In huius veritatis confirmationem refert Venerabilis Beda libro 4. Eccles. hist. cap. 14. pueri egrotanti dictum fuisse ab Angelis: Nos te hodie ad celestia regna sumus perducturi: Sed expectare primum habes donec Missa celebretur: ac viatico domini corporis ac sanguinis accepto, ad eterna in celis gaudia subleveris.

10 Dico quinto: Eucharistia, etiam ut habet rationem sacramenti, remittit poenam debitam peccatis, non quidem directe & ex vi sacramenti, sed ex consequenti, & concomitanter. Ita D. Thomas hic art. 5.

Prima pars patet, quia hoc sacramentum non est institutum ad satisfaciendum pro peccatis, sicut sacramentum Pœnitentiæ, sed ad spiritualementer nutriendum, & ad sanctificandum nos.

Secunda vero constat ex supra dictis: nam cum ut sacramentum habeat vim remittendi peccatum, ut supra visum est, & peccatum non remittatur sine aliqua remissione poenæ, consequens est, ut poenam aliquam cum peccato remittat. Item ut sacramentum excitat fervorem charitatis, per quam homo consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam poenæ. Non remittitur tamen tota poena peccato debita per assumptionem Eucharistiæ, sicut per receptionem Baptismi, aliis hominibus communicanti nulla esset poenitentia injungenda, sicut nec baptizato injungitur, & quilibet munitus hoc sacramento ex hac vita discedens, evolveret statim ad celum, subindeque non indigeret Ecclesiæ suffragiis, ut à poenis Purgatorii liberaretur: quæ erronea sunt, & communi Doctorum sententiæ penitus aliena.

Dixi Eucharistiam, ut habet rationem sacramenti, quia si consideretur in ratione sacrificii, per se & directe poenam peccati remittit; nam quæ teus sacrificium est, habet vim satisfaciendi, & placandi Deum, ac reddendi illum sibi propitium, ut patebit infra cum de Missæ sacrificio disseremus.

11 Dico ultimo: Eucharistia habet aliquos effectus in corpore, tum in hac vita, mitigando fomitem appetitus sensitivi; tum in alia, causando resurrectionem corporis.

Prima pars docetur à D. Thoma hic art. 1. ad 3. & art. 6. ad 3. & colligitur ex illo Zachar. 9. Quid est bonum ejus, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Virginitas enim & castitas consistit in moderatione appetitus sensitivi, quantum ad passiones libidinis. Unde Paschalius libro de corpore & sanguine Domini cap. 21. Felix fructus ubertatis ex quo virginitas germinatur: nam hoc nostri generis vino castitas corrumpitur, ab isto vero Virgines procreantur. Et Glossa super illa verba Psalmi 67. Selmon mons Dei, sic ait: De corpore Christi manat umbra gratiæ, quæ nobis defensorium est contra incentiva vitiorum & carnalis concupiscentiæ. Quæ verba refert D. Thomas opusc. 58. cap. 21. & subdit: Dum ergo fidelis corpus Christi sumit, spirituale refrigerium percipit, quasi de umbra gratiæ quæ de ipso fluit: Osee 14. Ego quasi ros, & Israel germinabit quasi lilium.

A Similia docent SS. Patres: Cyrillus Hierosolymus libro 4. in Joan. cap. 17. hac habet: Si quis in nobis manet Christus, sciens memorem esse nobis legem, pietatem corroboret, & puritatem animi extinguit. Bernardus de Baptismo & de sacramento Altaris, circa medium, ait: Duo sacramenta hoc operatur in nobis, ut minus sensum minuat in minimis, & in gravioribus saepe modo, nec tam acerbos sentiat in acie appetitus viduæ, luxuriæ, aut caterorum hujusmodi, quæ corpori & sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo.

Si autem quæras, quomodo Eucharistia hoc effectum causet in corpore?

B Respondeo cum D. Thoma hic art. 6. quod licet hoc sacramentum non directe operetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem quadam consequentia, in quantum augeret charitatem: quia sicut Augustinus dicit in libro 8. de civitate Dei, augmentum charitatis est diminutio appetitus.

Idem docet Catechismus Pii V. in quodam charitatis sic dicitur: Dum charitatis ignis magis incendit, concupiscentia ardorem extinguit, cessat esse. Addit S. Doctor loco citato, quod charitatis confirmatio cor hominis in bono per se etiam preservatur homo à peccato. Quibus verbis alium innuit modum, quo Eucharistia concupiscentiam mitigare, & libidinis pulsiones frænare, cum enim illa sit verus animi charitatis confortans cor in bono; habet annexa quibus fomes mitigetur, sive quibus excitationes ad eum finem accomodatæ, & Dei providentiâ tollantur omnes occasionis extrinsecæ, & arceantur Demones, ne domini incendium augeant, ut docet S. Joannes Chrylostomus homilia 45. in Joan.

Addunt aliqui, quod sicut hoc sacramentum in carne indignè sumendum causat incrementum infirmitatem & imbecillitatem, juxta illud apostoli ad Corinthios 11. Ideo multi infirmi & imbecilles & dormiunt multi. Ita è contrario in corpore hominis bene dispositi, qualitates aliquæ naturales causat quibus ardor concupiscentiæ temperatur, & fomes aliquantulum minuitur. Unde de Damascenus libro 4. fidei cap. 14. dicit de hoc sacramento, quod cedit in corpus animique subsidium. Et Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. mystagogicâ, quod animam & corpus sanctificat.

Quod verò resurrectionem corporis causet, ut asserit secunda pars conclusionis, passim docetur à SS. Patribus, Irenæus enim libro 4. adversus hæreses cap. 34. contra Valentianum qui resurrectionem corporum negabant, sic arguit: Quomodo autem rursum dicunt carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ a corpore Domini & sanguine alitur? Quem locum ostendit sic interpretatur: Perinde est ac si dixerit: Quomodo caro Christi vivificata est, & eadem resurrecta ad vitam incorruptibilem; inde fit, ut qui carnem illam comederunt, si nulla post hæc sua culpa virtutem illam quam acceperunt, amittant, eorum corpora post resurrectionem resurgent ad immortalitatem.

Huic sententiæ subscribit Cyrillus Alexandrinus in 6. cap. Joannis, disertè non minus quam diffusè ostendens, eam nem Christi idcirco vivificatam esse, quia ineffabiliter conjuncta est filio Dei, à quo universa vivificantur, quippe per naturam vitæ est, cum ex vivo Patre generetur, & perinde

proinde corpora nostra quantumvis corruptenda, artham, jus, vimque gloriose immortalitatis ex illius participatione & reali conjunctione percipere. Quod hoc discursu probat: Caro Salvatoris Verbo, quod naturaliter vita est, conjuncta, vivifica est, hacque de causa in excitandis mortuis, non solum ut Deus verbo atque imperio utebatur; verum etiam carnis suae contractionem adhibebat, ut ostenderet corpus suum vivificare posse. Igitur quando eam carnem comedimus, tunc vitam habemus in nobis, quae committet & inseret omnino immortalitati participes sui.

Deinde his exemplis rem illustrat. Aqua ex nativitate frigida, adventu ignis frigiditatis suae oblit. Quando mors in primogenitos Aegyptiorum saeviebat, carnes agni manducantes Hebraei, ejusque sanguine supellectilium perungentes, mortem effugerunt. Mulier apud Matthaeum fermentum abscondit, in farinae satis tribus, & parum fermenti totam massam fermentat: sic parvula benedictio totum hominem, in se attrahit, & sua gratia replet; & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo. Propterea dicit, *Resuscitabo eum in novissimo die*.

Et iterum: Non poterat aliter corruptibilis haec natura corporis, ad incorruptibilitatem & vitam traduci, nisi naturalis vitae corpus ei conjunctioneretur. Non credis mihi haec dicenti? Christus, te obsecro, fidem praebe, Amen amen (inquit) dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, & suscitabo eum in novissimo die. Huc atque Cyrillus.

Similia docent Chrysostomus homilia 24. in 1. ad Corinthios, Hilarius 8. de Trinitate, Tertullianus libro de Resurrectione carnis, & Ignatius in Epistola ad Ephesios, ubi Eucharistiam appellat *pharmacum immortalitatis*, praeservativum contra mortem. Eadem de causa Concilium Nicaenum vocat hoc sacramentum *Symbolum resurrectionis*, & olim Christiani Punicum vitam, illud nuncupabant, ut refert D. Augustinus libro de peccatorum meritis, & remissione cap. 24. Imò in quibusdam Ecclesiis solitum erat illud in ore defunctorum ponere, ut hoc contactu immortalitatis germen ipsorum corporibus tribueret. Quod tamen postea in variis Conciliis fuit prohibitum, praesertim in Concilio Carthaginiensi 3. canone 6. & in Concilio generali 6. in Trullo, canone 83. quia (ut inquit Patres ibi congregati) scriptum est: *Accipite & manducate*, quod mortui praestare non possunt.

Demum S. Thomas in cap. 6. Joan. lectione 7. huius sacramenti utilitatem ex eo probat, quia non solum animae, sed etiam corpori dat vitam, juxta illud Christi Joannis 6. *Ego resuscitabo eum in novissimo die*. Subditque postea satis congruè, hunc effectum Eucharistiae tribui, quia ut dicit Augustinus: *Verbum resuscitat animas, sed Verbum caro factum vivificat corpora*: in hoc autem sacramento non solum est Verbum secundum suam Divinitatem, sed etiam secundum veritatem carnis, & ideo non est causa solum resurrectionis animarum, sed etiam corporum (ad Corinthios, 15. *Per hominem resurrectionem mortuorum*).

Ex hoc inferunt aliqui, quod illi qui in hac vita saepe & devotè communicant, claritatem quan-

Tom. V.

dam & splendorem specialem post resurrectionem generalem habebunt in corporibus suis. Et enim si Moyses in hac vita mortali, ex sola conversatione cum Angelo, qui loco Dei illi apparebat, tantam claritatem contraxit in facie, ut ex splendoris magnitudine, cornuta videretur, & non possent intendere filii Israel in faciem Moysis, propter gloriam vultus ejus, ut ait Apostolus 2. ad Corinthios 3. qualem claritatem putandum est contractura corpora Beatorum, ex contactu corporis Christi gloriosi, in Eucharistia, quam Chrysostomus *fontem lucis*, & Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, *arcam luminum*, appellat. Id explicat Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 18. exemplo quorundam vermium, qui corpora habent lucida, fulgentia sicut lucernae: *Iusti (inquit) splendent ut Sol, & tanquam Luna, & sicut splendor firmamenti*. Et praevident istam hominum incredulitatem Deus, vermicibus parvulis, astate, lucidum dedit corpus, ut ex apparentibus crederetur id quod expectamus: qui enim partem potest praestare, poterit & totum; qui fecit ut vermis lumine splendeat, multo magis illustrabit hominem justum.

Quaeres, an physice & moraliter solum Eucharistia hunc effectum operetur?

Respond eo probabilis esse, hunc effectum solum moraliter causari ab Eucharistia, quatenus scilicet Deus voluntate sua acceptat summptionem Eucharistiae quasi pignus futurae gloriae & immortalitatis, ut ait Tridentinum sessione 13. cap. 2. pignus autem non causalit redditionem debiti, nisi moraliter, a debitore vero physice causatur. Unde Christus quidem inuitu huius pignoris, & promissionis factae Joannis 6. *Ego resuscitabo eum in novissimo die*, quae est obligatio moralis, physice corpora nostra resuscitabit in novissimo die, sed Eucharistia moraliter solum ad hunc effectum concurret.

Addo quod licet sacramenta novae legis, quando sunt, physice (in sententia Thomistarum) producant suos effectus, quando tamen non existunt, moraliter solum ad eos concurrunt, ut de sacramentis fidei susceptis diximus Tractatu de sacramentis in communi. At cum corpora sanctorum resurgent, sacramentum Eucharistiae non erit amplius in se, cum jam praeterierit, neque etiam in aliquo suo effectu, seu qualitate ab eo relicta in corpore, quae tunc elevetur à Deo ad causandam resurrectionem, ut aliqui existimant: neque enim fundamentum habet talis qualitas, nec designari potest quanam sit, aut quomodo maneat in tam multis transmutationibus quae fiunt in corporibus mortuorum postea glorificandis, ut rectè ait Joannes à Sancto Thoma hic disputatione 30. art. 1. conclus. 4. *Ergo sacramentum Eucharistiae moraliter duntaxat causabit corporum nostrorum resurrectionem*.

Quaerunt etiam hic aliqui, utrum per accidens possit hoc sacramentum aliquando conferre primam gratiam? Sed de hoc fusè egimus in Tractatu de sacramentis in communi disp. 3. art. 5. §. 4. ubi ostendimus sacramenta vivorum per accidens aliquando conferre primam gratiam; idque de Eucharistia expresse docet D. Thomas hic art. 3. his verbis: *Potest hoc sacramentum operari remissionem peccatorum dupliciter: uno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis primo justificatur à peccato: alio modo etiam perceptum ab eo qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectum non habet, forte enim primò non fuit*

Nu 3

suffici-

sufficiens contritus, sed devotè & reverenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, qua contritionem perficit & remissionem peccati. Et in 4. sent. dist. 9. quæst. 1. art. 3. quæstionc. 2. Si aliquis (inquit) facta diligenti discussione sua conscientia, quamvis forte non sufficienti, ad corpus Christi devotè accedat, aliquo peccato mortali in ipso manente, quod ejus cognitionem præterfugiat, non peccat: imò magis ex vi Sacramenti, peccati remissionem consequitur. Unde Augustinus dicit in quodam sermone, quod quando corpus Christi manducatur, vivificat mortuos.

21 Ratio etiam id suadet, cum enim Eucharistia realiter Christum contineat, qui est fons vitæ, verisimile est quod potest mortuos morte peccati vivificare, & homini sic disposito per accedens conferre primam gratiam; idque de divina misericordia & benignitate piè præsumitur, cum Deus sit misericors & clemens, ac præstabilis super malitia, erga eos qui ex animo peccatum detestantur, & devotè ac bonâ fide confugiunt ad sacramenta, eorumque incapaces non sunt. Cumque hoc sit magis piū, & in consolationem fidelium cedens, non est cur negetur.

22 Addo quod Ecclesia hinc sententiæ favere videtur, cum in quadam oratione postulat, ut hoc sacramentum sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium, sit vivorum atque mortuorum fidelium remissio omnium peccatorum. His enim verbis innuere & sentire videtur, valere inter alia hoc sacramentum ad scelera abluenda.

23 Idem docere videntur SS. Patres, quos refert Joannes à S. Thoma hic art. 2. præsertim Justinus Martyr in quæstionibus ad Gentes, responsione ad quartam, ubi loquens de sumptione carnis Dominicæ in hoc sacramento, Carbo (inquit) quem Propheta vidit immundis suis labiis adherentem, ad iniquitatum, peccatorumque expiationem, figuram habebat Dominicæ carnis, qua conscientiam eorum qui ipsam edunt, ab omni scelere expiat.

24 Nec valet quod ait Vazquez, Justinum ibi non loqui de reali sumptione carnis Christi in Eucharistia, sed solum de fide quâ in Christum creditur. Nam (præterquam quod hæc responsio favet hæreticis, Christi carnem in Eucharistia spiritualiter solum, & per fidem manducari contententibus) aperte repugnat menti S. Justiniani, cum paulò ante dicat: Quod illa visio Iste, mysterium Christi enuntiabatur, qui in solio gloria sedet, & suæ sanctæ carnis suæ peccata impiorum scelerumque hominum expiat. Ubi per eum carnis Christi, non potest intelligi fides quâ in ipsum creditur, sed solum sacramentalis ejus sumptio in Eucharistia.

25 Dices primò, Tridentinum sess. 13. can. 5. anathema dicitur ei qui dixerit, præcipuum fructum hujus sacramenti esse remissionem peccatorum: Ergo sententia D. Thomæ non videtur menti & doctrinæ Concilii consona.

Sed nego consequentiam, nam potius Concilium nostram indicare vel supponere videtur sententiam, dum definit remissionem peccatorum non esse præcipuum hujus sacramenti effectum: hæc enim verba innuere vel supponere videntur, remissionem peccatorum esse ejus effectum minis præcipuum, subindeque Eucharistiam interdum per accedens conferre primam gratiam, quamvis directè & præcipuè ad istum effectum conferendum non sit instituta.

Dices secundò, Sacramentum Eucharistiæ per modum cibi institutum est: Sed cibus nihil pro-

A desse potest mortuis, cum detur ad recreandum & nutrimentum viventium, non ad fufcitandum nem mortuorum, quia mortui manducare non possunt: Ergo Eucharistia nunquam potest mortuis spiritaliter morte peccati, & per consequens illis conferre primam gratiam. Præsertim cum Sacramenta vivorum & mortuorum di sunt omnia, exceptis Baptismo & Penitentia, quorum ille ad fufcitandum mortuorum peccata originali institutus est, hæc verò ad fufcitandum mortuorum per actualia post Baptismum communi (sa) sic appellantur, quod nunquam potest mortuis possint.

B Respondeo quod licet hoc sacramentum per modum cibi institutum sit, & sic directè de se loquendo supponat vitam in comedente, tamen hic cibus eminenter habet vitam, ipsamque vitæ fontem, ut supra dicebamus, in se continet; habet potestatem vivificandi mortuos morte peccati, & conferendi primam gratiam.

Addo, quod licet nutrimentum conveniat dum in substantiam aliti, vis facultatis spiritualis, ejusmodi est alimentum corporeum, non possit prodelle quidquam mortuis, quæ qui carent tali vi & facultate) fecus sacramentum tale, quod è contratio fufcipientem in se quodammodo convertit. Præsertim cum de quo loquimur, non ita sit mortuus, quem vitam spiritualis actum exerceat, & contritione ac bonâ fide, devotè, reverenterque ad sacramentum accedat.

Ad illud quod additur de sacramentis mortuorum, dicendum est, sacramenta vivorum non appellari, quod nunquam possint prodelle mortuis; sicut nec sacramenta mortuorum fufcipientes cupantur, ut non possint prodelle vivis; sed dicuntur sacramenta vivorum, quia per se & propria intentione, gratiæ vitam præsupponere debent in subiecto; licet ex benignitate & benedictoria intentione Christi, fragilitatis humanæ miserationis, eam tribuere possint accedentibus bonâ fide cum attritione, ut probabiliter de divina misericordia præsumitur, & fufius loco præ citato declaratum est; unde quæ hic dicuntur hanc difficultatem desunt, ex dictis ibidem impleri poterunt.

Plures alii sunt hujus mirabilis sacramenti fructus & effectus, qui ut ait Catechismus Patrum nullâ oratione explicari possunt. Unde Cyrillus de Cœna Domini: Mira sunt quæ fecit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur, quem agnus Iste in se habuit, ejus animam mori hujus foris de beatitudine inexplicabili levificat & delectat. Ex quo infert S. Hieronymus in cap. 1. Ecclesiæ: quod hoc solum habemus in presenti seculo bonum, fructum carnis ejus, cruceque potemur. Addit D. Bonaventura in opusculo de præparatione ad Missam: Tunc est sacramentum de Ecclesia, & quid erit in mundo, error? & populus Christianus erit quasi grex portæ dispersus, & idololatriæ deditus, sicut patet ex prædictis infidelibus. Nam per hoc sacramentum fides, & roboratur fides, vires & viget Christiana religio, & divinus cultus.

§. 11.

Quandonom Eucharistia conferat gratiam?

Certum est Eucharistiam non dare gratiam nisi verè & realiter manducetur, est enim promissa ista gratia manducationi Sacramenti, Joan. 6. Unde si absque manducatione ulla ab Angelo poneretur in stomacho, non conferret gratiam, quidquid dicat Delugo in contrarium. Sacramenta enim non conferunt gratiam ex opere operato, nisi suscepta Sacramentaliter; non est autem alia Sacramentalis susceptio cibi Eucharistici à Christo instituta, nisi manducatio, cum de hac solum Scriptura faciat mentionem, Joannis 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Et rursum: *Qui manducat meum carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Et iterum: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Verum quia comestio inagiam habet latitudinem, & plures actiones, subindeque plura instantia vel tempora includit. Primum enim alimentum sumitur in ore, secundò trajectur per guttur, tertio reponitur in stomacho, & tandem ibi per calorem naturalem digeritur, difficultas est & controversia inter Theologos, quoniam ex his instantibus vel temporibus Eucharistica Sacramenta conferat gratiam? Becanus enim cap. 22. de Eucharistia quæst. 6. nu. 2. dicit probabilius esse gratiam dari, cum hostia sumpta est, etiam si adhuc non sit transmissa in stomachum, nec transierit per guttur. Suarez verò existimat illam conferri, cum primum hostia incipit transire per guttur. Soto, Nunno, & alii ex nostris Thomistis, censent illa dari, in eo instanti in quo primò verificatur species Sacramentales pervenire ad stomachum, & finitam esse manducationem. Demum Cajetanus hic art. 1. docet Eucharistiam causare gratiam toto illo tempore quo species Sacramentales durant in stomacho, accommodatque huic sententiæ dictum illud Christi Joannis 6. *Quando in meo do sum, lux sum mundi.* Pro resolutione hujus difficultatis.

Dico primò, probabilius est hoc Sacramentum causare gratiam in instanti extrinsecè terminativo manducationis, in quo verum est dicere, nunc non est manducatio, sed immediate antea fuit; id est quando primum species Sacramentales stomachum aut ventriculum attingunt.

Probatur breviter: Promissio gratiæ non est facta nisi his qui hunc cibum manducaverint, & hoc convenienter, quia cibum non nutrit, nisi sufficienter applicatus & manducatus: Sed non censetur manducatio perfecta, usque ad illud instanti explicatum. Ergo tunc solum gratia conferatur. Major patet, Minor probatur. Nam quando solum cibum est in ore, nondum dicitur manducatus, qui enim cibum tenet in ore, & nullo modo deglutit, non dicitur comedere. Similiter cum cibum incipit tangere superficiem gutturis, vel transire per guttur, nondum comestus dicitur. Ergo non censetur manducatio cibi Eucharistici perfecta, nisi in instanti extrinsecè terminativo ipsius manducationis, seu quando primum species Sacramentales stomachum aut ventriculum attingunt.

Dices primò, Cibum materialis viventem non nutrit, nisi postquam corruptus est: Ergo neque hoc Sacramentum, quod ad modum cibi spirituales institutum est, fumentem nutrit, nisi postquam species Sacramentales corruptæ sunt,

A Sed nego consequentiam & paritatem: Ratio verò discriminis est, quia cibum materialis nutrit per conversionem sui in substantiam viventis; unde ut viventem nutriat, debet prius corrumpi, cum non possit in illum converti, nisi in seipso convertatur. Contra verò hoc Sacramentum nutrit per conversionem fumentis in seipsum: quem ut convertat, debet agere & operari quando est, cum nullum agens aptum sit operari, quando non est.

Dices secundò, ex nostra sententia sequi duo absurda: Primum est, quod posset aliquis dignè manducare corpus Christi, & tamen non recipere gratiam Sacramentalem; puta si moreretur antequam species pervenirent ad stomachum, seu ante completam manducationem. Secundum, quod si quis in peccato mortali existens, susceperet hoc Sacramentum, & ab eo tempore quo sumpsisset, usque ad instanti extrinsecè terminativum manducationis, eliceret actum contritionis, revera justificaretur.

Respondeo concedendo utrumque, sed negando hæc esse absurda, vel à veritate aliena, quia Christus non promittit gratiam iis qui ore tantum & dentibus fumerent hoc Sacramentum, sed verè manducantibus, manducatione perfectâ & completâ, quæ tunc solum existit, quando primum species Sacramentales stomachum aut ventriculum attingunt.

Ex quo inferes, quod ille qui recipit species Sacramentales in ore, cum intentione eas deglutire, sed postea eas expuit, non valens illas deglutire, ob aliquam infirmitatem, vel naturæ debilitatem, effectum hujus Sacramenti non recipit, quia non manducat corpus Christi, manducatione completâ & perfectâ, sed duntaxat imperfectâ & inchoatâ. Idem dicendo de eo qui diu in ore retinet hostiam, ita ut species corrumpatur antequam deglutiantur. Si quis verò ad stomachum trajectis species, & postea evomat, verè recipit gratiam hujus Sacramenti fructum, quia ille non dependet nisi ex manducatione, non ex digestionem specierum: vomitus autem non opponitur manducationi, sed potius eam supponit, licet impediat digestionem. Unde non est simile quantum ad hoc de cibo corporali, & de Sacramentali, nam cibum corporalem non nutrit nisi mediante digestionem, ad quam requiritur quod cibum in stomacho remaneat; cibum autem Sacramentalis non operatur mediante digestionem, ideoque ut effectus ejus percipiatur, non requiritur quod remaneat in stomacho, sed sufficit quod mediante sumptione ad illum pervenerit.

Dico secundò, valde probabile est, quod si eo tempore quo species Sacramentales remanent in stomacho, homo novos ac ferventiore charitatis, aliarumque virtutum actus eliceat, quibus magis ac magis sese disponat, recipiet majorem gratiam ex opere operato; aliis non recipiet nisi eam quam initio recepit, dum primum species Sacramentales stomachum aut ventriculum attingunt. Ita docet Cajetanus hic art. 1. quem sequuntur Recentiores non pauci. Unde Cardinalis Delugo disputatione 1. 2. sectione 2. numero 46. ait, quod licet olim male audierit hæc opinio, jam hodie communiter recipitur.

Non potest hæc assertio evidenti ratione probari, cum hoc ex sola Christi voluntate & institutione dependeat, potest tamen duplici congruentia suaderi. Prima est, quia hoc Sacramentum institutum est per modum cibi, ideoque

habet

habet eisdem effectus in anima, quos cibus materialis in corpore, ut ait Concilium Florentinum: At cibus toto eo tempore quo in stomacho permanet, & quo color naturalis agit in ipsum, nutrit & confortat corpus: Ergo similiter toto eo tempore quo Christi corpus sacramentaliter in fumente perseverat, nutrit & confortat spiritualiter animam, augendo in ea gratiam sanctificantem; si homo calore supernaturali, id est affectibus charitatis, aut aliarum virtutum, magis ac magis ad tale augmentum eo tempore se disponat.

39. Secunda est, quia cum Christus sit lux mundi, & fons omnis gratiae, rationi consonum videtur, ut quandiu in nobis sacramentaliter perseverat, animam lumine gratiae illumine, juxta illud Christi Joan. 6. *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi*; illamque spiritualiter pascat & satiet; hoc enim dignitati hujus Sacramenti convenit, & ad pietatem atque ad augendam devotionem post sumptum Sacramentum excitat.

40. Dices primo: Effectus hujus Sacramenti promittitur manducanti Joan. 6. Sed toto eo tempore quo species sacramentales remanent in stomacho, non est manducatio corporis Christi: Ergo toto illo tempore non confertur gratia, sed in eo solum instanti quo species sacramentales primo stomachum aut ventriculum attingunt, nam in eo tantum primo verum est dicere, nunc corpus Christi manducatum est.

41. Respondeo hoc Sacramentum causare gratiam in eo qui manducat, non praecise ratione manducationis, haec enim est tantum conditio & applicatio, sed ratione ipsius ubi manducati, & hoc tantum voluit Christus Joan. 6. unde quandiu cibus manducatus, est in stomacho, tandiu datur ejus effectus, si toto illo tempore ponatur dispositio.

42. Dices secundo, Si hoc Sacramentum semper continuo gratiam augeat, quandiu in nobis manet, sequitur, majorem gratiam recepturum illum qui majorem aut plures recipit hostias, imo qui debiliorem habet stomachum, quia diutius in eo manent species sacramentales, unde hinc aperitur via superstitionibus, plures grandioresve procurandi hostias, quod est ab Inquisitione damnatum, ut testatur Vazquez hic disputatione 203. cap. 2.

43. Respondeo distinguendo sequelam, sequitur majorem gratiam recepturum &c. per accidens concedo: per se nego. Neque enim nos tribuimus majorem gratiam majori durati. In speciebus praecise, sed majori dispositioni quae habetur in illa duratione; quare si tota illa dispositio in illo instanti haberetur, tota etiam gratia in illo instanti produceretur. Unde non aperitur via superstitionibus, sed commendatur diligentia communicantis, & augetur reverentia erga tantum Sacramentum. Nam dum communicans scit, quandiu hoc Sacramentum manet in ipso, continuo gratiam augeri, ad meliorem subiecti dispositionem, majorem cum diligentia conatur ad plures & ferventiores charitatis, aliarumque virtutum actus efficiendos, ut majus gratiae augmentum consequatur.

44. Ex his intelliges, nullum esse inconveniens admittere, illum qui ad hoc Sacramentum accedit cum peccato nondum sufficienter retractato, si postea antequam species sacramentales corumpantur, illud sufficienter retractet per contritionem, vel etiam per attritionem, quam putat

A contritionem, justificari & gratiam conferri virtute Sacramenti adhuc manentis. Unde optimum concilium est, eo tempore adductum contritionis & dilectionis erga Deum maxime consistit.

ARTICULUS III.

An ad consequendum effectum hujus Sacramenti requiratur actualis devotio, excludens mentis distractionem, & peccata venialia actus exercitia?

Partem affirmantem tenent D. Bonaventura, Aleris, Durandus, Paludanus, Sylvest. & Cajetanus hic art. 1. cique adheret, dicitur S. Thomas in 4. dist. 2. quest. 2. art. 1. quod si hunc, 3. ubi sic habet: Cum hoc Sacramentum perficiat conjungendo fini, ad hoc quod effectum suum plane habeat in fumente, oportet quod adfuit actualis devotio. Et quia interdum absque mortali peccato actualis devotio impediri potest, cum distractione vel ipsam impediunt, & peccata venialia virtutem contrahunt, absque peccato mortali potest effectus hujus Sacramenti impediri; ita quod aliquis augmentum gratiae non consequatur, nec tamen reatum peccati mortalis incurrat, sed forte reatum venialis peccati, ex hoc quod impraeus accedat.

Nihilominus sententia negans, his temporibus communis est, non solum apud exteros, sed etiam apud domesticos, eamque expresse docet S. Doctor hic art. 8. cujus verba infra referemus. Pro ejus vero explicatione & probatione, recolendum est ex dictis art. 1. duplicem effectum hujus Sacramenti effectum, unum praecipuum, scilicet augmentum gratiae; alterum minus principalem, nimirum refectionem quandam & dulcedinem spiritualem, qua anima spiritualiter reficitur & exhilaratur, & amoris divini dulcedine inebriatur juxta illud Cantic. 1. *Comedite amici, & inebriamini charissimi. Vel ut habet alius versio: inebriamini amoribus.* Hoc posito, sit

§. I.

Triplici conclusione difficultas resolvitur.

Disco primo, ad recipiendam gratiam spiritualis refectionis & dulcedinis, requiritur devotio actualis, excludens mentis distractionem, & peccata venialia actu exercitia. Ita D. Thomas hic art. 8. cujus verba conclusionem sequenti referemus, & communiter Theologi, patet ex eo quod haec gratia consistit in aliqua sancta cogitatione & pia affectione, quae per quamlibet mentis distractionem impeditur.

Confirmatur: ut haec gratia recipiatur in nobis, requirit subiectum capax: non est autem capax, nisi sit spoliatum omni alia mentis cogitatione, quia cum proximum subiectum hujus gratiae sit intellectus & voluntas, & haec potentiae nequeunt ad plura perfecte attendere, si tempore sumptionis occupantur in aliis rebus cogitandis, non erunt aptae ad recipiendas divinas illustrationes, & pias motiones & affectiones. Ad hoc ex Augustino libro quinquaginta homiliarum, homilia 10. cap. 3. quod peccata venialia, velut scabies corporis, deus ita exterminant, ut ab illis spoliati spiritus praesentis hominum, castissimi amplexibus gaudeant.

Dico secundo, ut hoc Sacramentum conferatur

augmentum gratiae habitualis, non requiritur A
devotio actualis, excludens peccata venialia a-
ctu exercita, sed sufficit status gratiae habitualis,
expellens omnia peccata mortalia.

48 Probatur primò ex D. Thoma hic art. 8. ubi
sic ait: Effectus huius sacramenti non solum est ade-
ptio habitualis gratiae, vel charitatis, sed etiam quaedam
actualis reffectio spiritualis dulcedinis; quae quidem im-
peditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per
peccata venialia mente distractus: non autem tollitur
augmentum habitualis gratiae & charitatis. Quibus
verbis hanc & praecedentem conclusionem ma-
nifestè docet. Unde Soto, & alii ex nostris
Thomistis dicunt illum hic retractasse quod
docuerat in quarto sententiarum. Seta tamen B
hic art. 8. dubio unico, in solutione ad 1. ait
quod licet D. Thomas clarius hic loquatur, i-
dem tamen docuit loco citato ex quarto senten-
tiarum. Non enim ait, defectum devotionis, &
peccata venialia, ex toto impedire effectum hu-
ius sacramenti, sed solum dicit: An hoc quod esse-
tium suum plenè habeat in sumente, oportet quod adsit
actualis devotio. Plenè autem habere suum effe-
ctum, est conferre non solum habitualem grati-
am, sed etiam actualem refectionem spiritualis
dulcedinis: ad sic autem plenè habendum suum
effectum, etiam hic docet requiri actualem de-
votionem. Unde cum ibi subdit S. Doctor: C
Absque peccato mortali potest effectus huius sacramen-
ti impediri, ita quod aliquis augmentum gratiae non
consequatur, nec tamen reatum peccati mortalis in-
currat. Per augmentum gratiae non intelligit
quodcumque augmentum gratiae habitualis, sed
augmentum quod provenit gratiae ex additione
spiritualis refectionis actualis, quando virtute
huius sacramenti charitas excitatur in actum, &
severior fit ob maiorem dispositionem actualis
devotionis. Haec solutio & interpretatio
probabilitate non caret, & à mente S. Doctoris
non videtur aliena.

49 Probatur secundò conclusio ex Tridentino
sess. 13. cap. 7. ubi ad dignè & fructuosè recipi-
endum hoc sacramentum, non aliam necessari-
am dispositionem exigit, quam ut peccati mortalis
non sit conscius qui accedit; sic enim ait: D
Communicare volenti revocandum est in memoriam
hoc Apostoli praeceptum: Probet se ipsum homo. Ecce-
lesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem
necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis
quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa
sacramentali Confessione, ad sacram Eucharistiam ac-
cedere debeat: Ergo ex Tridentino ad dignè &
fructuosè recipiendum hoc sacramentum, sub-
indeque ad percipiendum principalem ejus ef-
fectum, scilicet augmentum gratiae, non requi-
ritur devotio actualis, excludens omnia peccata
venialia, sed sufficit status gratiae sanctificantis,
expellens omnia peccata mortalia. Unde Au-
gustinus Tractatu 26. in Joannem: Peccata etsi
sunt quotidiana, vel non sint mortifera antequam ad
altare accedatis. Potest etiam suaderi conclusio
ratione fundamentali. Sacramenta novae legis
conferunt gratiam non ponentibus obicem: Sed
accedens ad hoc sacramentum cum veniali, aut
sine actuali devotione, non ponit obicem gra-
tiae habituali, cum nec carentia actualis devotio-
nis, nec peccatum veniale gratiae & charitati
opponatur: Ergo augmentum gratiae sanctifi-
cantis recipit.

50 Dices, quod licet ille non ponat obicem posi-
tively effectui huius sacramenti, illi tamen ponit
Tom. V.

obicem veluti negativè, quia non ponit disposi-
tionem necessariam ad illum.

Verum hoc facile potest confutari: Tum quia
Augustinus & Tridentinum, ut supra ostendi-
mus, ad dignè & fructuosè recipiendum hoc sa-
cramentum, non aliam necessariam exigunt dis-
positionem, praeter statum gratiae sanctifican-
tis, omnia peccata mortalia excludentis. Tum
etiam, quia ex hac solutione sequeretur, quod
sicut peccator accedens cum attritione superna-
turali, cognita ut tali, ad hoc sacramentum, pec-
cat mortaliter, quia accedit cum dispositione
quam cognoscit esse insufficientem; ita pariter
qui scienter cum peccato veniali, aut carentia
actualis devotionis illud reciperet, etiam mor-
taliter peccaret, quia similiter ad illud accede-
ret sine dispositione necessaria ad recipiendam
gratiam: At hoc dici nequit, ut fatentur Adver-
sarii, & patet, quia alioquin non nisi à paucis su-
mi posset Eucharistia absque peccato mortali:
Quam pauci enim sunt adeo puri & recti, perfe-
ctoque Dei amore purgati, ut careant omni
prorsus habituali affectu inordinato. Imò
quam pauci carent omni actuali, aut sine aliqua
distraccióne aut levi negligentia vel irreverentia
veniali communicant.

Demum probari potest conclusio ex consue-
tutine Ecclesiae, quae olim post Baptismum so-
lebat dare infantibus sacramentum Eucharistiae,
sicut modò in articulo mortis solet administrari
phreneticis, in quibus, ob defectum usus ratio-
nis, nequit esse actualis devotio: At hoc non ef-
ferlicitum, nisi conferret ipsis suum effectum
primarium, qui est augmentum gratiae; quia
administratio sacramenti quae scitur non habi-
tura suum effectum primum, est illicita. Un-
de non valet quod ait Cajetanus, phreneticis
non dari viaticum ad augendam in hac vita gra-
tiam, sed propter vitam aeternam, & propter im-
pugnationes Daemonum. Tum quia non potest
illis prodesse receptio huius sacramenti ad vitam
aeternam, nisi augendo in illis gratiam, quae est
radix & semens gloriae. Tum etiam, quia impu-
gnationes Daemonum phreneticis timendae non
sunt, cum enim careant usu rationis, peccare
non possunt.

Dico tertio, licet peccata venialia, & mentis
distracciones cum quibus ad sacramentum Eu-
charistiae acceditur, non impediant totale au-
gmentum gratiae habitualis in hoc sacramento,
impediunt tamen intensiorem illius. Ratio est,
quia sacramenta novae legis eò intensiorem gra-
tiam ex opere operato producant in subiecto,
quò illud melius dispositum inveniunt, quia
producant ad instar causarum naturalium.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra primam & tertiam conclusionem
Nullum militat argumentum alicujus mo-
menti, sed contra secundam objicitur primò:
Nullus actus peccaminosus potest augere gra-
tiam: Sed accedere ad Eucharistiam cum pecca-
tis venialibus, est peccatum veniale, saltem
quando illa venialia recto usui talis sacramenti,
& reverentiae ei debita adversantur, ut infra di-
cemus: Ergo non potest augere gratiam.

Respondeo distinguendo Majorem: Nullus
actus peccaminosus potest augere gratiam ex
opere operantis, concedo Majorem: ex opere
operato, sive ut conditio physica, nego Majo-
rem;

rem: huiusmodi autem communio tunc causat augmentum gratiae ex opere operato, seu ex vi & efficacia sacramenti, cum dispositione sufficienti recepti.

55 Obicitur secundò: Hoc sacramentum est institutum per modum cibi: Ergo non causat augmentum gratiae, nisi suscipiens habeat actualem devotionem. Probatur Consequentia, quia cibus naturalis non nutrit vivens, nisi ipsum vivens calore suo naturali agat in cibum: Ergo nec iste cibus spiritualis nutrit hominem, nisi homo calore supernaturali, id est a cibus charitatis, agat in ipsum.

56 Respondeo negando Consequentiam, ad cuius probationem, concessio Antecedente, nego etiam consequentiam & paritatem. Ratio verò discriminis est, quia cibus materialis convertitur in ipsum vivens, & ideo debet vivens agere circa ipsum: At verò cibus iste spiritualis, potius dicitur nos in ipsum spiritualiter convertere, & nos nutrire, non quatenus nos agimus in ipsum, sed quatenus ipse agit in nos, & in nobis augmentum gratiae sanctificantis producit.

57 Obicitur tertio, ex nostra sententia sequi, quod Sacerdotes quotidie celebrantes, sed tepide, plus consequerentur gratiae & charitatis, quàm sanctissimi viri in exercitiis spiritualibus: hoc autem videtur falsum, & contra experientiam; cū constet illos non esse propterea ferventiores in operando, nec in virtute magis proficere; imò potius in spiritualibus exercitiis esse valde tepidos & languidos, debiles ac infirmos, similesque septem illis vaccis, macie & fame consumptis, quas vidit Pharaon Gen. 41. Charitas verò non est otiosa ubi est, juxta illud Augustini in Psal. 41. *Da mihi vacantem amorem & nihil operantem*. Et istud Gregorii Magni homilia 50. in Evangelia. *Nunquam est amor Dei otiosus, operatur enim magna si est; si verò operari renuit, amor non est*. Similia habet D. Thomas opusculo 61. cap. 3. ubi haec scribit: *Amor operatur magna, & reputat parva; operatur multa & reputat pauca; operatur diu, & reputat breve*. Ergo &c.

58 Respondeo concessa sequela Majoris, negando Minorem, ad cuius probationem dico, ideo gratiam illam sic auctam in Sacerdotibus illis non operari quod die ferventiùs, tum quia habitus infusi non auferunt difficultatem relictam ex actibus vitiosis, sicut habitus acquisiti. Tum praesertim, quia habitus gratiae & charitatis proximè operantur per auxilia actualia, quae ob mentis distractiones, & peccata venialia in celebratione commissà, Sacerdotibus illis denegantur. Unde non mirum quod illi in spiritualibus exercitiis sint valde tepidi & languidi. Notandum tamen, quod frequentius tepide celebrantes, merito, & cum maximo fundamento, timere debent, ne sint in statu peccati mortalis, maxime si nunquam ferè ferventer ad hoc sacramentum accedant. Quod si quis ex formali intentione veller cū tepore & distractione ad illud accedere, dicitur Nugno tale peccatum mortaliter, propter nimirum contemptum tanti sacramenti.

59 Quaes, utrum sit peccatum veniale accedere ad Eucharistiam, cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia?

Respondeo peccata venialia cum quibus aliquis ad communionem accedit, esse posse duplicis generis, quaedam enim adversantur recto usui huius sacramenti, & reverentiae ei debita, id est attentioni ac devotioni quam actus ille postulat ex natura sua, ut voluntaria evagatio animi, te-

por, indevotio, irreverentia, & similia: alia verò sunt quae nullam habent oppositionem peccati rem cum devotione & reverentia ad hoc sacramentum requisita, sicut affectus inordinatus ad cibum, potum, ludum, mendacia iocosa, & similia. Si quis ergo cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia huius secundi generis, accedat ad Eucharistiam, non peccat venialiter, quia talia peccata, ut diximus, non habent specialem repugnantiam vel oppositionem cum hoc sacramento, vel usu illius: secus verò si quis cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia primi generis communicet, aut missam celebret. Nam si peccatum veniale est liberè evagationem orandum, & non satis attendere ut docet omnes cum D. Thoma 2.2. quæst. 83. art. 13. ad 3. quæst. magis inter celebrandum aut communicandum, & velle illam evagationem, atque ad illam aliter. Unde non solum falsum, sed etiam erroneum puto quod docet Joannes Sanchez in disputationibus selectis, disputatione 23. nempe sumptionem Eucharistiae præcisè sumptam, prout debet esse distincta ab oratione, quæ sine dubitationem postulat, non requirere attentionem sub præcepto, licet requiratur de consilio; ideoque nullum peccatum esse communicare cum distractione. Etenim ipsa quoque receptio venerabilis sacramenti, i. præcisè sumpta, exigat attentionem aliquam & devotionem, ac reverentiam, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 7. huius verò non debet ad sacras illas functiones quempiam autem nisi sanctè: certè quod magis sanctitas & divinitas huius sacramenti viro Christiano comperta est, & diligentius cavere ille debet, absque magnaveremus & sanctitate ad id percipiendum accedat. Ubi Chrysostomus homilia de proditoribus Iudae: *Cum ad reverendum altare ascendis, sacrum Domini corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, manu contingere, cor dis manu suscipe, & haustu intus assumes*.

ARTICULUS IV.

Utrum Sacerdotes celebrantes, & sub duplici specie communicantes, plus gratia recipiant quam laici, qui sub una tantum specie communicant?

Partem affirmativam docent Vazquez, Delugo, Meratius, & Martinonis, alique Recentiores, post Alensem. Negativa verò communis est apud Thomistas, eamque extraneam docent Alanus, Suarez, Bellarminus, Salmonius, Coninck, Amicus, Ylambertus, & recentiores qui hoc tempore scripserunt contra haereticos de communione sub utraque specie.

§. I.

Conclusio negativa statuitur.

Dico igitur, Sacerdos sub duplici specie communicans, non plus recipit gratiam, quàm laicus, qui sub una tantum specie communicat, si uterque sit aequaliter dispositus.

Hanc conclusionem probat Salmeron totum 9. Tractatu 26. ex eo quod si vera esset opposita sententia, non posset Ecclesia auctoritate propria laicos privare communione sub utraque specie, eo quod non sit auctrix, sed dispensatrix tantum dom-

donorum Christi; imò contra iustitiam & Christo promissionem faceret, quia legata non dispensaret juxta voluntatem legatis, & populum Christianum privaret majori fructu spirituali, qui ex communione utriusque speciei percipitur. Unde aliqui asserunt, Patres Concilii Basiliensis, Bohemis, communionem sub utraque specie flagrantibus, eam solum conditione concessisse, ut prius profiterentur non plus fructus capere ex utraque specie, quam ex una tantum, ut ex Ruaro refert Bellarminus.

61 Verum hæc ratio non urget, licet enim qui sub utraque specie communicant, plus gratiæ & fructus spiritualis recipiant, quam sub una tantum specie communicantes, posset tamen Ecclesia, propter reverentiam tanti sacramenti, & ob morale periculum effundendi sanguinem, privare populum fructu aliquo spirituali ad salutem non necessario. Sicut ob simile periculum privant infantes (quamvis capaces) fructu hujus sacramenti, nec non phreneticos, & eos qui vomitum patiuntur, ut patebit infra, cum de usu hujus differemus.

Quod verò attinet ad Basileensem, in sess. 30. ubi decretum de communione sub una tantum specie pro fidelibus laicis stabilitur, nulla protus mentio fit supra dictæ conditionis; sic enim dicitur: Sive autem sub una specie, sive sub duplici quis communicet, secundum ordinationem, seu observantiam Ecclesiæ, proficit dignè communicantibus ad salutem. Nec ullatenus ambigendum est, quod non sub specie panis caro tantum, nec sub specie vini sanguis tantum, sed sub qualibet specie est integer Christus. Hac ergo ratione prætermittitur.

62 Probat primum conclusio ex Tridentino sess. 21. cap. 3. ubi ait: Facendum esse etiam sub altera specie totum atque integrum Christum: verumque sacramentum sumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nullam gratiam necessariam ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solum accipiunt.

63 Dices, Concilium Tridentinum non dicere absolute nullam gratiam fraudari, sed nullam gratiam ad salutem necessariam; quod verum est, quamvis admittatur Sacerdotem recipere majorem gratiam, quam laicum.

Sed contra: Licet ex hoc sequatur oppositam sententiam non esse manifestè contra Tridentinum, adhuc tamen possumus arguere in hunc modum. Vel Concilium loquitur de gratia simpliciter necessaria ad salutem? Et hoc non videtur ad mentem Concilii, quia licet quis privaretur actuali susceptione Eucharistiæ, non fraudaretur aliquam gratiam ad salutem necessariam; posset enim per poenitentiam aut contritionem talem gratiam consequi. Vel intelligitur de gratia secundum quid necessaria ad salutem? Et si hoc dicatur, habetur intentum, cum enim omnis gradus gratiæ sit secundum quid & ad melius esse necessarius ad salutem, communicantes sub altera tantum specie, defraudarentur, juxta mentem Concilii, gratiam ad salutem necessariam, quia aliquo gradu gratiæ privarentur.

64 Probat secundò conclusio: Si Sacerdos sub utraque specie communicans, plus reciperet gratiam, quam laicus sub una tantum specie communicans, vel hæc inæqualitas proveniret ex speciebus, vel ex re contenta sub ipsis, vel ex earum significatione? Non ex speciebus continentibus, species enim secundum se, & ut abstrahunt à re contenta, non habent vim productivam gratiæ. Neque etiā re contenta, quandoquidem idem

Tom. V.

A Christus & totus æquè sumitur sub una & sub utraque specie. Neque demum ex significatione specierum; implicite enim, licet non explicite, illud totum significat unica species, quod significat utraque; ita ut tota differentia sit in modo significandi, quod non est sufficiens ad causandum distinctum effectum, ut patet in Baptismo, qui per immersionem expressius ex modo significandi denotat conspersionem baptizati cum Christo, quam per solam aspersionem; cum tamen utrovis modo collatus, eandem semper importat gratiam, quæ baptizatum cum Christo conspedit. Et idem est de matrimonio contracto per verba; licet enim significet vinculum matrimoniale magis perfecte, quam matrimonium contractum per sola signa, aut nutus, non tamen efficit majus aut perfectius vinculum, sed idem prorsus.

Tertiò, suadetur conclusio ratione Cajetani, 65 Quod in sumptione Eucharistiæ causat gratiam, non est solum illud quod ex vi verborum continetur in hoc sacramento, sed etiam quod per concomitantiam in eo continetur, aliàs Divinitas gratiam hujus sacramenti non causaret. Ergo cum communicantes sub specie panis tantum, non priventur sumptione sanguinis, ut contenti in hoc sacramento per concomitantiam, etiam si priventur sumptione ejusdem sanguinis, ut ex vi verborum in eo contenti, nullā prorsus gratiam privantur; gratiam enim quam causat sanguis sumptus, ut ex vi verborum continetur in hoc sacramento, causat etiam sumptus, ut in eo continetur per concomitantiam. Unde D. Thomas opusculo 58. cap. 29. ait tam utilem ac dulcem esse sanguinis sumptionem sub specie panis ipsis laicis, quam Sacerdotibus ejusdem sanguinis sumptionem sub speciebus vini; comparatque Christum qui sumitur sub specie panis, botro, in quo sumuntur duo, nempe & uva in cibum, & potus qui ex uva fugitur. Hoc ipsum egregie confirmat exemplum de manna, quod fuit figura hujus sacramenti, de quo Exodi 16. dicitur: Non amplius habuit qui plus collegerat, nec qui minus paraverat, reperit minus.

S. II.

Solvuntur objectiones.

Objectiones primò: Clemens VI. in Bulla ad Regem Galliarum, concedens illi facultatem communicandi sub utraque specie, addit, se hoc privilegium illi concedere, ad majus gratiæ augmentum: Ergo existimat eum qui communicat sub utraque specie, plus gratiæ recipere, quam sub una tantum specie communicantem.

67 Respondeo verba illa Pontificis intelligenda esse de augmento gratiæ ex opere operantis, ratione scilicet majoris dispositionis, quam in Rege supponebat, hoc ipso quod accessurus esset ad communionem sub utraque specie, sibi speciali privilegio à Sede Apostolica concessam.

68 Objectiones secundò: Sacramenta novæ legis causant id quod significant: At majorem gratiam significat gemina species, quam alterutra tantum utraque enim species significat plenitudinē convivii spiritualis, & perfectam animi refectionem, quam non significant singulæ species seorsim sumptæ: sicut cibus & potus materialis, diversas importat refectiones corporis, unus enim roborat, alter exhilarat; unus expellit famem, alter verò sitim extinguit: Ergo majorem gratiam

00 21 tiam

- tiam causant duæ species, quam unica. A
 69 Respondeo concessa Majori, negando Minorem, ad cuius probationem, nego ex parte rei significatam pleniorē refectionem spirituales significari per utramque speciem simul, quam per alterutram tantum, sed solum ex parte modi significandi; quod non sufficit ut sacramentum pleniorē aut perfectiorē operetur effectum, ut in secunda probatione conclusionis ostendimus, duplicique exemplo declaravimus. Addo quod in refectione spirituali non distinguuntur cibus & potus, sed eadem res, sive eadem gratia & nutrit, & refrigerat; sedat famem, & extinguit sitim; unde in Scriptura una eademque res esuriri & sitiri dicitur, Matt. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam*, quod & in corporalibus interdum observare est, quando quidem infantibus lac & pulvis, maioribus panis vino intinctus, & cibi & potus usum habent.

- 70 Obijciens tertio: Si species panis & vini non causarent diversas gratias, sed unam tantum: vel tota hæc gratia Sacerdoti conferretur in sumptione solius speciei? & sic species vini non esset verum sacramentum, nam gratiam quam significat non conferret, obicem non ponenti; Vel in sumptione solius calicis? & sic species panis non esset verum sacramentum, ob eandem rationem. Vel partim in sumptione hostiæ, & partim in haustu calicis? Et hoc etiam dici nequit, quia non potest assignari ratio cur species panis sumpta à laico, statim illi conferat totam suam gratiam, quam apta est conferre; Sacerdoti vero non totam sed dimidiatam tantum conferat, aliam dimidiatam causandam relinquens à subsequente specie vini: Ergo &c.

- 71 Respondeo totam gratiam Sacerdoti dari in ipsa hostiæ sumptione. Nec propterea sumptio calicis non est verum sacramentum; quia ut sit verum sacramentum, non est necesse ut gratiam actu conferat (nam Eucharistia dum est in pignore, est verum sacramentum, & tamen gratiam actu non confert) sed sufficit quod quantum est de se possit illam conferre, si subiectum sit dispositum: hic verò subiectum non est dispositum, eò quod totum effectum sacramenti recepit in sumptione specierum panis. Sicut si laicus post sumptam unam particulam immediate sumeret aliam, nullam gratiam reciperet; quia similiter subiectum non esset dispositum, eò quod totum effectum sacramenti in sumptione primæ hostiæ recepit.

- 72 Obijciens quarto: Eucharistia modò sumpta sub sola specie panis, non est majoris efficaciam, quam fuisset in triduo mortis Christi: Sed in triduo mortis Christi non tribuisset tantam gratiam, quam contulisset communicatio sub utraque specie; cum enim corpus Christi esset tunc absque sanguine, gratiam quidem contulisset sub specie panis, sed præcisè per modum cibi: Ergo etiam modò Eucharistia sumpta sub utraq; specie majorem confert gratiam, quam cum sub una tantum specie sumitur.

- 73 Respondeo primò negando Majorem id eò enim modò communicatio sub unica specie est tam efficax ac communicatio sub utraq; specie, quia sub unica specie modò continetur totus Christus: At verò in triduo mortis Christi, sub specie panis non fuisset totus Christus, quia tunc cum sanguis Christi esset separatus à corpore, sub speciebus panis non fuisset sanguis per concomitantiam, sicut modò.

Respondeo secundò, datà Majori, negando Minorem; cum enim gratia quæ per modum potus tribuitur, non sit entitative distincta ab ea quæ confertur, per modum cibi, sed una eademque, probabile est consequenter quod in triduo mortis Christi tanta gratia collata fuisset communicanti sub unica specie, quantum tribuitur communicanti sub utraque. Maxime quia licet sanguis non fuisset tunc per concomitantiam corpore, bene tamen suppositum Divinitatem quo quælibet species habet totam suam virtutem; hæc tamen est differentia, quod communicatio tunc facta sub unica specie, non fuisset signum gratiæ secundum, quod habet rationem potus spiritualis, bene tamen communicatio sub utraque

DISPUTATIO IX.

De usu seu sumptione Eucharistiæ.

Ad quæstiones 80. & 81. De Thema.

Quia speciale est in hoc sacramento, utrum sumptio ab ipso sacramento distinguatur, postquam D. Thomas egit de essentia, causis, & effectibus illius, differit de eius usu, quod est sit prior in executione ipsius effectibus, in intentione tamen est posterior. Agit verò per modum eius usu in communi quæst. 20. & deinde in particulari de modo quo Christus est usus hoc sacramento, quæst. 81. Verum quia suppositum in quæ de institutione huius sacramenti supradiximus, nihil restat disputandum circa hanc quæst. 81. illà prætermisā, solum agemus de usu Eucharistiæ in communi.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum fideles præcepto Divino & Ecclesiastico teneantur sumere Eucharistiam, & quando nam ad id obligentur?

Deo primò, obligatio sumendi Eucharistiam non est de præcepto Ecclesiastico, sed de iure divino. Ita D. Thomas hic art. 1. ubi ait: *Manifestum est quod homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiæ, sed etiam mandato Domini dicentis Luca 22. Hoc facite in meam commemorationem.*

Colligitur ex Scriptura, nam sicut præceptum baptizandi colligimus ex illo Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei*, & præceptum penitentiae ex illo Luca 13. *Si penitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis ita ex verbis illis Joannis 6. nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: rectè colligitur præceptum Christi de huius sacramenti sumptione, quod qui non servat, non habet vitam in se.

Potest etiam assignari ratio congrua, cur Christus voluerit tale præceptum nobis imponere, quia nimirum hoc sacramentum per modum cibi, ad vitam spirituales hominis conservandam necessarii, instituit. Nam licet jure nature tenetur homo cibum naturalem sumere, quia sine eo non potest diu vitam conservare; ita quoque moraliter impossibile est in vita spirituali

diu perseverare, sine huius Divini Sacramenti, & cibi celestis subsidio, conveniens fuit quod Christus sub præcepto ad illud sumendum nos obligaret. Et certe si Adam in statu innocentia, sub peculiari præcepto divino debuisset aliquando de ligno vitæ, quod typus fuit Eucharistia, comedere, ad vitam corporis conservandam, ut multi docent; quanto magis congruum fuit, hominem lapsum, ad spiritualem vitam animæ conservandam, divino astringi præcepto, ut aliquando teneretur de hoc vitali ligno comedere? & quid eò hoc præceptum convenientius fuit, quo negligentior est homo ad vitam animæ quam ad vitam corporis conservandam.

3 Confirmatur: Cum Eucharistia sit omnium sacramentorum finis, utpote sacramentum charitatis, quæ est vinculum perfectionis, fas non est credere, quòd cum de Baptismo & de Pœnitentia, Christus divinum præceptum tulerit, hoc reliquerit sine præcepto, ut rectè arguit Soto in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 11.

4 Dico secundò, hoc præceptum divinum obligat fideles baptizatos, in articulo mortis, & etiam aliquoties in vita.

Probat per primam partem: Hoc sacramentum institutum est per modum Viatici: Ergo tunc præferim sumendum est, quando exiundum est de hac vita. Unde Can. De his 26. quæst. 6. ex Concilio Nicæno dicitur: De his qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regulæ observabitur nunc etiam: ita ut si forte quis recedat ex corpore, necessario vitæ suæ non defraudetur Viatico.

5 Confirmatur: Posito quod hoc præceptum sit divinum, ut præcedenti conclusione ostensum est, non potest, præcisâ determinatione Ecclesiæ commodiori tempore obligare quam in mortis articulo, in quo tenetur infirmus quantum potest se Christo incorporare, & de securo viatico pro periculo itinere sibi providere.

6 Quod verò idem præceptum divinum obliget etiam aliquoties in vita communicare, patet ex fine ad quem ordinatur, nam ordinatur ad nutriendam & roborandam animam in vita spirituali: Ad hoc autem non sufficit, semel tantum in vita, vel in solo articulo mortis, hunc cibum sumere; sicut enim ad vitam corporalem non sufficit semel aut iterum in vita cibum sumere, ita nec ad vitam spiritualem; quia sicut illa paulatim minuitur actione caloris naturalis, humidum radicale contrinuitur depascens, defectu cuius vitæ animalis destruitur; ita hæc actio ne concupiscentiæ, humidum radicale amoris divini perpetuò abimentis. Unde sicut de ligno vitæ, qui ut supra dicebamus, fuit typus & symbolum huius sacramenti, Adam in statu innocentia, & non semel, sed pluries debuisset ex Dei præcepto comedere, ad restaurandum humidum radicale vitæ humanæ, ita & de hoc sacramento proportionaliter dicendum est.

7 Dixi autem in conclusione, fideles baptizatos, quia infideles & non baptizati non tenentur præcepto divino ad communionem, sicut nec ad confessionem, quidquid in contrarium dicat Suarez: Ut enim rectè dicitur Soto in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 3. conclus. 1. Ius divinum supernaturale solum obligat universum orbem ad suscipiendam Evangelicam fidem: obligatio autem ad alia præcepta singularia sacramentorum, non exurgit nisi ex ipsa professione fidei, quæ fit in Baptismo: quemadmodum si quis facit votum simplex Religionis, licet tenetur ad religionem, non tamen ad ejus caeremonias

Tom. V.

A & officia, donec illam profiteatur. Addo quod, si hoc præceptum obligaret non baptizatos, Sancti Martinus, & Ambrosius, alique plures, qui diu Baptismum distulerunt, contra præceptum hoc divinum communicandi peccassent mortaliter; quod de tam sanctis viris asserere nefas est.

Dices, Qui sunt in peccato mortali ad communionem obligantur, non quidem ut communificent existentes in peccato, sed ut pœnitentiam agant, & sic communificent: Ergo similiter non baptizati tenentur ad communionem; non quidem ut communificent antequam Baptismum suscipiant, sed ut baptizentur, & sic communificent. Unde ipse Christus Joan. 6. hoc præceptum promulgavit Capharnaitis, quorum maxima pars non erat baptizata.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: nam illi qui sunt in peccato mortali, sunt capaces communionis, quamvis illam licet sumere non possint, nisi per pœnitentiam disponantur; non baptizati verò adhuc illius capaces non sunt, & sic ad illam non obligantur; sed tenentur solum se capaces ad illam reddere, quod est obligari ad Baptismum, quo huius sacramenti & aliorum capaces fiunt. Sicut supra dicebamus, quod ille qui fecit votum simplex Religionis, tenetur quidem ingredi Religionem, non obligatur tamen ad officia & onera Religionis, donec eam ingressus fuerit, & solemnem professionem in ea emisit. Unde ad illud quod subditur de Capharnaitis, dicendum est, Christum hoc præceptum Capharnaitis omnibus promulgasse, ut scirent se illo teneri, non quidem immediatè obligatione, sed mediata, id est post Baptismum, ad quem omnes immediatè obligati erant; & ut necessitate sumptionis Eucharistia, non baptizati magis inducerentur ad suscipiendum Baptismum, sine quo Eucharistia sumi nequit.

Dico tertio, præter præceptum divinum, extat Ecclesiasticum, quo omnes fideles cum ad annos discretionis pervenerint, obligantur semel in anno, nempe in Paschate, communicare. Patet ex cap. Omnis utriusque sexus, de pœnitentiis & remissionibus, & ex Tridentino sess. 13. can. 9. ubi sic habetur: Si quis negaverit omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ, anathema sit. Antehoc præceptum præcessit decretum Fabiani Papæ qui electus est anno 238. obligans ad communionem sacramentalem ter saltem in anno, nempe in Die Natalis Domini, Paschatis, & Pentecostes, ut habetur Can. Etsi de consecrat. dist. 2. cui Sother Pontifex, ob memoriam passionis & institutionis huius sacramenti, addidit diem cœnæ Domini, ut habetur in Canone in cœna, eadem distinctione. Sed hæc omnia revocata sunt in Lateranensi cap. citato, in quo præcipitur solum fidelibus semel in anno, nempe in Paschate, communicare. Nomine autem Paschatis, ex Ecclesiastica consuetudine, & bulla Eugenii IV. quæ incipit Fide digna, intelligitur totum tempus à Dominica palmarum usque ad Dominicam in albis inclusive: imò in aliquibus regionibus, ut in Germania, extenditur à principio Quadragesimæ, usque ad decimam quartam diem post Pascha.

Circa hoc præceptum tres occurrunt difficultates.

Q. 3.

tes

res breviter hic resolvenda. Prima est, an qui praevidet se impediendum, ne in paschate communicet, teneatur tempus praescriptum praevinire?

Respondeo breviter, quod si timeretur futurum impedimentum, pro tempore paschali tantum, non teneretur quis praevinire; bene tamen si praevidet fore, ut neque tempore paschali, neque reliqua parte anni, communicare possit. Nam duo praecepta virtualiter traduntur in capite citato, *Omnis utriusque sexus*. Unum est ne communio ultra annum differatur, cum dicitur, *Et suscipiat reverenter ad minus in Pascha*; quemadmodum ibidem immediate antea praecipitur, ut ne confessio ultra annum differatur, cum dicitur: *Semel saltem in anno confiteatur*. Alterum est, ut propter reverentiam & solemnitatem diei festi, communicatio illa annua fiat in paschate, quantum fieri potest. Licet ergo ratione huius secundi praecepti non teneatur praevinire tempus, quia illud determinatum tempus respicit, bene tamen ratione primi, quia impletio eius, tempore Paschali addicta non est, sed est determinatio praecepti divini obligantis aliquoties in vita communicare, ut conclusionem praecedenti ostensum est. Unde qui longissimam navigationem aggrediens, praevideret se toto anno cariturum hoc sacramento, teneretur antequam mari se committeret, illud suscipere.

12 Secunda difficultas est, an qui tempore Paschali omisit communionem, liber sit a praecepto usque ad sequens Pascha?

Respondeo negativè, quia, ut diximus, praeceptum communionis Paschalis, continet duo virtualiter & aequivalenter, unum communicandi, saltem semel in anno; alterum id faciendi tempore Paschali, propter reverentiam festi Paschalis; quamvis ergo qui tempore Paschali omisit communionem, liber sit ab isto praecepto, cum elapso tempore Paschali impleri non possit, & nemo illud teneatur ad impossibile; non tamen a primo, istud enim obligat ad hoc ut annus non praetereat sine comunione, si ne ultra annum differatur tam salutare remedium; unde istud praeceptum non est additum tantum tempori, sicut alterum; nec est purè affirmativum, sed etiam virtualiter negativum, quatenus includit prohibitionem de non differendo ultra annum hoc sacramento. Unde continuo peccat ille qui cum possit communicare, non communicat; sicut continuo peccat ille, qui cum possit restituere, non restituit.

13 Tertia difficultas est, an qui in peccato mortali sacrilegè communicat, satisfaciatur praecepto communicandi?

Respondeo etiam negativè: nam praeceptum Ecclesiae est determinatio praecepti divini; unde videtur Ecclesia talem communionem praecipere, qualem Christus praecipit: Sed Christus praecipit manducationem piam & salutarem, cum praeeperit illam ut medium ad nutritionem spiritualem animae, & ad conservandam vitam spiritualem gratiae & charitatis, juxta illud Joan. 6. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*: Ergo & Ecclesia illam praecipit.

14 Haec ratio potest hoc exemplo confirmari & magis illustrari. Nam quia praecepto naturali tenemur ad materiale cibum sumendum ut medium conservativum vitae corporalis; non satisfaciemus huic praecepto naturali, si sumentes cibum materiale, illi obicem ponamus, ne nostram vitam corporalem nutriat: Ergo similiter, quia praecepto divino, cuius praeceptum Eccle-

siæ est determinatio, obligamur ad sumendum Sacramentum Eucharistiae, ut conservemus vitam spirituales, neutri praecepto satisfaciemus, si sumentes hoc sacramentum, obicem ponamus quominus illud animam nostram spirituales nutriat.

Confirmatur secundò: Si praelatus alicuius firmo praeciperet ut sumeret cibum, huic praecepto non satisfaceret, si sumeret cibum venenum infectum, qui ei mortem afferret: Ergo similiter nec praecepto Ecclesiae satisfaciunt, qui in peccato mortali suscipiunt Eucharistiam, cum tamen illa non sit ei cibum, sed venenum. Unde Augustinus tract. 26. in Joan. *Nonne butella Domini nenum fuit Iuda?* Et tamen accepit. Et cum accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, sed quia bonum malè malum accepit.

Confirmatur: Eadem videtur ratio de praecepto communionis, ac de praecepto confessionis: Sed qui facit confessionem sacrilegam, & voluntariè nullam, non satisfaciunt praecepto novae confessionis, ut declaravit Alexander VIII. in Congregatione generali Inquisitionis habita die 24. Septembris anni 1665. & oppositam sententiam, quam aliqui recentiores Caluitz docent, ut temerariam, & scandalosam damnant: Ergo pariter qui in peccato mortali sacrilegè communicat, non satisfaciunt praecepto novae communionis: quamvis Suarez, Vazquez, Cocinck, Martinus, & alii recentiores oppositum doceant, quia nimirum existimant, Ecclesiam actus merè internos non posse praecipere. Sed hoc fundamentum non est solidum; dixerim quod Ecclesia non possit directè & simpliciter praecipere actum internum, secundum nomen, & indirectè, illum jubere potest; quod scilicet actus interior necessarius est, utiam exterior sit bonus: unde per se loquendo habet potestatem super actus exteriores, super actum verò interiorum, per accidens, & ratione actus exterioris, in quantum est forma illius. Si Ecclesia praecipit Inquisitionibus sub pena excommunicationis, ut non procedant contra aliquem odio, & in cap. *Volentes*, de celebratione Missarum, jubet confessionem quotannis fieri fidelium, & officium divinum *studiosè & devotè* à Clerico celebrari. Cur ergo similiter singulis fidelibus praecipere non poterit, ut singulis annis, in festo Paschatis, piè & salubriter communiceant, nihil apponendo obicem spirituali nutritioni, & gratiae sacramentali?

ARTICULUS IV.

Qua dispositio requiratur ad dignam summptionem huius sacramenti?

Disputatione praecedenti ostendimus, ad consequendum augmentum gratiae habitualis ex opere operato, non requiri necessarium actualem devotionem, aut immunitatem à peccatis venialibus, quia carentia sola actualis devotionis, non est impedimentum ad gratiam augendam, neque specialis aliqua irreverentia quae sit peccatum mortale. Unde solum hic agendum est de aliis dispositionibus tum ex parte animae tum ex parte corporis requisitis ad dignè & fructuosè recipiendum hoc sacramentum.

Dico ergo primò, ad hoc ut peccator dignè & fructuosè recipiat hoc sacramentum, non sufficere solam fidem, imò nec attritionem super naturalem, cognitam ut naturalem.

18 Prima pars est contra Lutherum, qui (ut refert Soto in 4. dist. 12. quæst. 2. art. 4.) negat accedere ad hoc sacramentum ullâ opus esse animi præparatione, nisi solâ fide & confidentiâ quod sit per ipsum gratiam obtenturum. Imò ita desipit, ut dicat tantò paratiores esse homines, quantò gravioribus peccatis sunt onusti, dummodo habeant fidem. Hic error proscribitur à Tridentino sess. 13. can. 11. his verbis: *Si quis dixerit solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimam Eucharistiam sacramentum, anathema sit.*

19 Confutari etiam potest ex illo 1. ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* Ibi enim non agitur de probatione fidei, sed conscientie peccatorum, de quibus ibi Paulus reprehendit Corinthios à versu 20. usque ad 33. quia nonnulli ditiores Ecclesiam prophanabant, in ea sumptuosam cenam sumentes; fideles alios scandalizabant; & contemptis pauperibus, quos esurientes relinquebant, ipsi crapulæ & ebrietati vacabant.

20 Secunda etiam pars conclusionis omnino certa est, quia in hoc distinguuntur sacramenta vivorum & mortuorum, quod quia ista sunt instituta ad canonizandam primam gratiam; accedere ad illa in peccato mortali, cum sola attritione supernaturali cognita ut tali, non est indignè ad illa accedere, neque subinde ponere obicem effectui ipsorum: è contra verò quia sacramenta vivorum non sunt instituta nisi ad augendum gratiam, consequenter accedens ad illa in peccato mortali, cum sola attritione supernaturali cognita ut tali, peccat mortaliter, & ponit obicem effectui sacramenti. Unde Ambrosius lib. 6. in Lucam cap. 9. *Nemo cibum accipit Christi, nisi quis fuerit ante sanatus &c.* Vbi ergo in hoc mysterio hic ordo servatur, ut prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensæ celestis exuberet. Et Basilii lib. 2. de Baptismo: *Mundemus nos (inquit) ab omni inquinamento, atque ita ad sanctam accedamus, ut iudicium eorum qui Dominum occiderunt effugiamus.* Propterea quod quisque ederet panem, biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Dixi autem cum sola attritione supernaturali, cognita ut tali, quia peccator accedens ad Eucharistiam cum attritione supernaturali, quam existimat esse contritionem, non accedit indignè ad hoc sacramentum, nec peccat, quando non habet copiam Confessarii, ut patet ex infra dicendis.

21 Dico secundò, qui habet conscientiam peccati mortalis, si habeat copiam Confessarii, tenetur præmittere confessionem, si velit communicare; & non sufficit habere contritionem seu conari ad illam; idque non solum jure Ecclesiastico, sed etiam divino, præceptum est.

Prima pars hujus conclusionis est omnino certa, & definita in Tridentino sess. 13. cap. 7. his verbis: *Communicare volenti necessariò revocandum est in memoriam, ejus (scilicet Apostoli) præceptum, probet seipsum homo.* Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat. Quod à Christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus quibus ex officio incumbit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo observandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris, Quod si neces-

22 sitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur. Et can. 11. ponitur excommunicationis pœna ei qui contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando defendere præsumpserit.

Quod autem hoc sit de jure divino, & non solum Ecclesiæ præceptum, probatur ex verbis illis Apostoli, *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis*; ex illis enim verbis colligitur, ipsum ea quæ tradit de communione accepisse à Domino: Sed Apostolus tradit præceptum de præmittenda confessione, dum dicit: *Probet autem seipsum homo*; ita enim explicat & intelligit hæc verba Tridentinum citatum: Ergo illud est præceptum Christi, proindeque Divinum & non purè Ecclesiasticum. Unde Concilium ibidem ait, se solum consuetudinem Ecclesiæ declarare, non verò statuere legem hanc.

Confirmatur ex regula quam habet Augustinus 3. de Baptismo cap. 24. indicium juris divini est quando aliquid in Ecclesia perpetuo servatum est, cujus initium ignoratur: Sed talis est hæc consuetudo, ut patet ex Nicæno cap. 11. & 12. Ancyranò can. 4. & Tridentino citato, necnon ex SS. Patribus id passim asserentibus: Author enim de salutariis documentis apud Augustinum cap. 33. sic ait: *Quando enim illud (id est corpus Domini) accipere debemus, antea ad confessionem & penitentiam accedere debemus, & omnes actus nostros curiosius discutere, & peccata obnoxia si in nobis senserimus, citò festinemus per confessionem & veram penitentiam ablueri.* Et Richardus Victorinus de potestate ligandi cap. 21. *Audacter dico, si ante Sacerdotis absolutionem ad communionem corporis & sanguinis Christi accesserit, iudicium sibi pro certo manducat & bibit, etsi eum peccasse jam multum pœniteat, & vehementer doleat & ingemiscat.*

Dices, alii SS. Patres asserunt ad dignè communicandum solam discussionem conscientie cum interno animi dolore sufficere: Chrysostomus enim homil. 28. in 1. ad Corinthios, post initium, sic ait: *Neque jussit alteri alterum probare, sed sibi seipsum, faciens iudicium, ad quod populo non pateat aditus, & probationem que careat testibus.* Et Theophylactus in eandem Epistolam, explicans, quæ conscientie præparatio necessaria sit ad dignam sumptionem Eucharistiæ, hæc scribit: *Non alium tibi iudicem attribuo, verum teipsum tibi commodo. Iudica igitur & explora conscientiam tuam, & sic accede, non quando fuerint feriæ, sed quando purum teipsum ac dignum inveneris.*

Respondet illos SS. Patres his locis solum negare confessionem publicam esse necessariam ad dignam Eucharistiæ sumptionem, sed id non asserere de privata, quæ fit inter pœnitentem & Confessarium, ut patet ex verbis Chrysostomi, quibus solum negat necessarium esse iudicium populi, & probationem testium, non autem iudicium & probationem Confessarii.

Dices rursus, Suscipere alia sacramenta vivorum cum sola contritione, non est peccatum mortale, nec ullibi videtur prohibitum: Ergo idem dicendum est de sumptione Eucharistiæ.

Sed nego consequentiam & paritatem, cùm enim sacramentum Eucharistiæ realiter contineat Christum, ejus sumptio majorem præparationem requirit, quàm susceptio vel ministratio aliorum Sacramentorum.

Dico

Dico tertio, quando quis non habet copiam A Confessarii, & urget gravis necessitas, licet potest ad Eucharistiam accedere sine confessione, cum contritione, vel attritione supernaturali, quam contritionem existimat.

26 Prima pars hujus conclusionis est expressa in Tridentino supra citato, nam de Sacerdote celebrante sine copia Confessoris dicit: *Quod si necessitate urgente debeat celebrare &c.* Ergo supponit in casu necessitatis licitum esse communicare, vel celebrare, non praemissa confessione, si non adsit copia Confessoris. Unde ut quis licet possit communicare vel celebrare, non praemissa confessione, haec duae conditiones necessarii requiruntur, scilicet carentia Confessoris, & necessitas communicandi. Alterutra deficiente non licebit; si enim sit copia Confessoris, tenebitur confiteri; si non urget necessitas, tenebitur a communione abstinere.

27 Si autem queras, quando nam censeatur non esse copia Confessoris, & gravis urgeat necessitas?

Respondeo in multis casibus id posse contingere. In primis enim verificatur quod non sit copia Confessoris, quando Confessor non est praesens actu, vel non est in tali distantia unde possit commodè venire, vel Sacerdos illuc accedere, aut ob infirmitatem, corporisve imbecillitatem, aut ob temporis (nivium scilicet, pluviarum, ac ac inundationum) rigorem; aut ob latronum in itinere existentium periculum, aut ob alias similes urgentes causas. Secundò, si Sacerdos sit quidem praesens physice, sed emerit impeditus vel infirmitate, vel surditate, vel alia occupatione qua nolit confessionem audire, censeatur moraliter abesse. Tertiò, si ex parte sua sit dispositus audire, ex parte tamen mea probabiliter timeo, quod ex tali confessione imminet mihi periculum aut revelationis confessionis, aut alterius damni gravis pro me vel pro meis, perinde est ac si non haberem copiam Confessoris. Unico verbo, quidquid excusat ab integritate confessionis, quando non est alius Sacerdos, excusat in nostro casu à praemittenda confessione, si non habeo aliud peccatum mortale quam illud ex cuius revelatione imminet periculum; vel excusat ne illud confitear, sed alia, si alia peccata habeam. Non placet verò quod ab qui docent, nimirum tunc etiam censeri Confessoris inopia, quando non adest proprius Confessarius, vel alter cui possim devotius & utilius confiteri; quia hoc non est moraliter deesse Confessorem, sed solum deesse commoditatem meam. Et sanè reverentia huius sacramento debita, pravalet privata utilitati & devotioni, & obligat me ad hoc ut Sacerdoti tunc praesenti confitear, licet aliquid amplius ruboris aut verecundiae patiar cum tali Confessario quam cum alio.

28 Quid autem nomine urgentis necessitatis intelligatur, non potest unica regula assignari, sed adducuntur variae causae ab Authoribus, quae tamen ad quatuor praecipuas reduci possunt. Primo ad periculum mortis, tunc enim potest contingere quod non sit Sacerdos qui possit absolvere, quia verbi gratia non est nisi mutus, qui tamen potest conferre sacramentum Eucharistiae. Secundò ad periculum infamiae, vel scandali gravis, si communio vel Missa omittatur. Tertiò ad necessitatem ipsius sacrificii, quando jam inchoatum est, & non potest sine gravi scandalo Sacerdos confiteri peccatum, cuius tunc recor-

datur. Quarto propter necessitatem populi, ne maneat sine Missa, quae ratio solum habet locum in Parochis, qui tenentur officio carere ut populus missam audiat, non verò in alio loco. Quintò ad communicandum infirmum, alioquin viatico moriturum.

Ceterum quia Tridentinum citatum, non solum declarat praeceptum divinum de praemittenda confessione ante Eucharistiam, sed etiam praecipit, ut si forte urgente necessitate, & confessione deficiente, Sacerdos absque confessione celebraverit, quamprimum censeatur, quarum hic Theologi, quos non habet praeceptum, quoad Ecclesiasticum est, comprehendat, an solos Sacerdotes, vel etiam laicos.

Respondeo breviter, sub hoc novo praecepto non comprehendendi, nisi solos Sacerdotes celebrantes, quia cum sit penale, extendi non debet, nisi ad eos ad quos verba Legislatoris in propria significatione sumpta se extendunt: At verum Concilium non se extendunt nisi ad Sacerdotes celebrantes, ut patet ex ipso textu, colliguntque sine praecepti, qui est ne Sacerdotes quibus officio celebrare incumbit, praeterea urgente necessitate, sepe celebrent, praetermissa confessione sacramentali. Dixi Sacerdotes celebrantes, quia de Sacerdotibus more laicorum communicantibus, eadem est ratio ac de laicis.

Secunda verò pars conclusionis, quae dicitur quod Sacerdos qui urgente necessitate & confessione deficiente, absque praevia confessione celebrat, debet tunc habere contritionem, vel saltem attritionem quam existimat contritione, patet ex dictis in prima conclusione; cum enim Eucharistia sit sacramentum vivorum, per se & directè non dat primam gratiam, sed imponit illam esse in subiecto, subindeque dispositio quae ad illam praerequiratur, talis debet esse quod det primam gratiam ante assumptionem sacramenti, vel saltem probabiliter existimetur talis esse: Sed attritio cognita non dat primam gratiam sine sacramento: Ergo non est sufficiens dispositio ad Eucharistiam, sed requiritur contritio, vel saltem attritio quae invincibiliter censeatur contritio, licet enim sit sacramentum vivorum, per accidens tamen aliquando potest causare primam gratiam, ut disputatio praecedens in conclusione ultimâ, quaesito 2. declaravimus.

Dico quarto, ex parte corporis duplex requiritur dispositio ad communionem, altera necessitatis, scilicet quod communicans sit jejuniis, altera decentiae & congruitatis, nimirum quod non sit pollutus intra illum diem.

Prima pars constat ex consuetudine Ecclesiae, quae ab Apostolis manasse dicitur, & in variis Conciliis confirmata est; ut in Concilio Cypriano 3. can. 29. Toletano 7. can. 1. & in laterana Synodo Trullana can. 27. & demum in Concilio Constantiensi sess. 13. idemque tradunt SS. Patres Cyprianus, Augustinus, Ambrosius, Basilii, & alii.

Non desunt etiam congruentiae. Prima est propter reverentiam huius sacramento, ut scilicet in os hominis intret non dum aliquo ebore potu infectum, Unde Augustinus Epist. 118. a refertur Can. Liquido de consecrat. dist. 2. Plena Spiritui Sancto ut in honorem tanti sacramenti, prae in os Christiani Dominicum corpus intraret, quam ceteri cibi. Nam ideo per universum orbem maius observatur. Secunda propter significationem

ut nimirum significetur quod Christus & charitas eius debent primo fundari in cordibus nostris, & ut iudicetur fidelibus, Christum debere esse primum eorum cibum.

33 Dices, Christus communicavit Discipulos non jejunos: Ergo etiam Ecclesia fideles non jejunos communicare debet.

Sed nego consequentiam, nam factum Christi non est trahendum in consequentiam, quia habuit speciales rationes, puta quia Christus debuit prius implere figuram per esum agni paschalis, quam veritatem instituire. Olim tamen in primitiva Ecclesia feriâ quintâ sanctioris hebdomadae, ob memoriâ cenâ Dominicâ, & Christi imitatione, Sacerdotes post cenam celebrabant, & fideles communicabant. Quem morem servatum fuisse aliquandiu in nonnullis privatis Ecclesiis testatur Augustinus Epist. cit. sed postea in Conc. Braccarensi l. can. 16. revocatus est.

34 Difficultas verò & controversia est, quale jejunium requiratur ad sumendum sacramentum Eucharistia, an naturale, quod solvitur per quaecumque cibi & potus sumptionem; vel Ecclesiasticum, quod per parvam cibi vel potus sumptionem non solvitur. Goffredus enim & Joannes Parisiensis apud Sylvestrum, verbo Eucharistia 3. quæst. 6. putant sufficere jejunium Ecclesiasticum, cum hoc sit præceptum Ecclesiasticum. Communis tamen reliquorum sententia est, constanti totius Ecclesiæ consuetudine firmata, requiri ad sumendum hoc sacramentum jejunium naturale, nec sufficere Ecclesiasticum. Constat ex Concilio Toletano 7. can. 2. ubi prohibetur Missæ celebratio post quaecumque minimum cibum sumptum Ex cap. Ex parte, de celebrat. Missarum, prohibetur Sacerdoti ne in festo natalis Domini Missam secundam dicat, si forte in prima ablutionem acceperit, cum tamen hæc jejunium Ecclesiasticum non impediatur. Id etiam colligitur ex ipsa prohibitione Ecclesiæ, quæ præcipit hoc sacramentum sumi à jejunis, non à jejunantibus: At jejunus non est, nisi qui naturæ jejunium servat, jejunans verò dicitur etiam qui naturæ jejunium violat: Ergo ad sumendum Eucharistia sacramentum, jejunium naturale requiritur, nec sufficit Ecclesiasticum. Unde qui post assumptum aliquid cibi vel potus, non jejunis jejunio naturæ communicat, mortaliter peccat, nisi inadvertentia vel ignorantia eum excuset. Ob hanc Cajetanus in summa, verbo, Communio, excusat quandam bonum Sacerdotem, qui nesciens distinguere inter jejunium Ecclesiasticum, & jejunium naturæ, pro reverentia sacramenti præcipiebat nucem muscatam, ut bonum odore stomachi Eucharistia præpararet.

35 Sunt etiam multi casus in quibus licet non jejunio hoc sacramentum sumere. Primus est, quando datur per modum Viatici: tum quia tunc infirmitas non potest his legibus astringi, pluresque sine Eucharistia decederent, si jejunium solum possent communicare, quod esset eis denegare magnū subsidium pro morte felici. Tum etiam quia cum sit præceptum divinum sumendi Eucharistiam per modum Viatici, cum infirmo imminet mortis periculum, præceptum divinum prævlet Ecclesiastico de jejunio. Imò si post sumptum Viaticum iterum in eadem infirmitate velit communicare infirmus, non est ei denegandum hoc solatium, ut colligitur ex Rituali Rom. Pauli V. quò præcipit Pontifex, quod si exger, sumpto viatico, dies aliquot vixerit, vel periculum

Tom. V.

mortis evaserit, & communicare voluerit, ejus pio desiderio Parvulus non deerit. An vero liceat infirmo bis eadem die communicare, semel jejunio per modum communionis, iterum non jejunio per modum viatici: affirmant aliqui ex Patribus Societatis, quos suppresso nomine refert Amicus hic disp. 27. idq; factum fuisse in morte P. Claudii Aquavivæ, Generalis ejusdem Societatis, testatur ibidem. Hæc tamen sententia non videtur probabilis, nec in praxi sequenda; cum omnes Doctores affirmant, non licere bis in die communicare, idq; Ecclesiæ consuetudo, & unitas passionis Christi, quam hoc sacramentum representat, efficaciter ostendant, ut docet Thomas hic art. 10. ad 4. & in 4. dist. 12. quæst. 3. art. 1. quæstion. 4. & patet ex cap. sufficit, de consecr. dist. 1. ubi prohibetur Sacerdoti plures quam unam Missam in die celebrare, præterquam in Nativitate Domini. Si tamen urgeret gravis aliqua necessitas, ut si quis manè communicavit, & vespere incidit in articulum mortis, & habet conscientiam peccati mortalis, nec adest tunc Confessarius cui possit illud confiteri, sed solum Diaconus qui potest illi Eucharistiam ministrare: tunc posset moribundus, sive laicus sit, sive Sacerdos, eadem die communionem iterare, quia in illo casu, iterata communio censeretur illi necessaria, ut nimirum per susceptionem hujus sacramenti, per accidens reciperet primam gratiam, & fieret de attrito contritus.

36 Secundo potest sumi sacramentum à non jejunio, quando id est necessarium pro ipso Sacramento perficiendo; ut si consecrata alterâ specie Sacerdos reconiter se non esse jejunum, teneatur perficere & sumere. Item si sumpto calice videat non esse vinum id quod sumptus, teneatur iterum consecrare & sumere. Similiter si post inchoatum Sacrificium Sacerdos moriatur, vel infirmetur, & non inveniat alius Sacerdos jejunus, debet Sacerdos etiam non jejunus perficere sacrificium.

37 Tertiò, si Sacerdos post ablutionem sumptam reperiat aliquas particulas à se consecratas quæ commodè servari non possint, potest & debet illas sumere, cum sint ejusdem sacrificii reliquæ, & ad integrale complementum illius pertineant. Non potest tamen tunc sumere alias particulas quas alius Sacerdos consecravit; quia alia est ratio de iis quæ ipse non consecravit, nam illæ non pertinent ad complementum integrale ejusdem sacrificii, sed illius à quo consecratae fuerunt.

38 Quartò, potest Sacerdos ad particulam hostiæ consecratæ, calici vel palato adherentem, in stomachum trahendam, aquam sumere. Quam facultatem concedit Missale Romanum in rubricis de defectibus Missæ. Nam tota illa actio ordinatur ad unum sacrificium, unamque refectionem sacramentalem complendam, ad quam sufficit, ut Cajetanus ait, accedere jejunum in principio totius actionis, sic enim accedis simpliciter jejunus ad totam actionem sacramentalem.

39 Quintò, potest Eucharistia sumi à non jejunio, ad vitandam gravem irreverentiam huic sacramento inferendam, puta ne veniat in manus infidelium, ne conculetur ab hæreticis, ne in lutum cadat, ne comburatur, aut ab animali devoretur: majus quippe præceptum est evitare irreverentiam sacramenti, cum hoc præceptum sit divinum naturale, quam illud sumere jejunum, cum hoc sit positivum & Ecclesiasticum.

Pp

Est

40 Est etiam alius singularis casus in quo videtur licere Sacerdoti non jejuno celebrare, si nimirum sumpto veneno mortis appropinquaret, & habens conscientiam peccati mortalis, copiam Confessoris non haberet: tunc enim posset cum contritione, vel attritione supernaturali, quam contritionem esse putat, celebrare, ut si fortè re ipsa contritus non sit, virtute sacramenti fiat ex attrito contritus. Nam in hoc casu Eucharistia est ad salutem necessaria, unde videtur hic casus per Epikeiam excipi à lege universalis.

41 Addunt aliqui alium casum in quo existimant posse Sacerdotem non jejunum celebrare, nimirum ad communicandum infirmum, alioquin sine Viatico moriturum. Id tamen non admittitur communiter: Tum quia præceptum celebrandi in azymo, aut cum vestibus sacris, non debet omitti ad communicandum ægrotum sine Viatico aliàs moriturum: Ergo similiter nec licebit non jejunum celebrare: præceptum enim celebrandi ante sumptionem cibi, non est minus grave, quam præceptum celebrandi in azymo, & cum vestibus sacris. Tum etiam quia hoc sacramentum non est tantæ necessitatis, quin potius debeat servari reverentia ei debita, quam infirmus communicare: maxime cum ægrotus in hoc casu excusetur, quia tunc non urget præceptum communicandi, cum non addit qui eum communicet.

42 Dices primò, Eodem modo dici poterit non licere infirmo post sumptum cibum aut potum sumere hoc sacramentum per modum viatici.

Sed nego consequentiam & paritatem, tum quia Ecclesiæ consuetudo declaravit in hoc casu non obligare præceptum de jejunio. Tum etiam quia est magna disparitas, ex eo quod propria necessitas hominis communicaturi (quando scilicet est in periculo mortis) est intrinseca, & quæ moraliter loquendo frequenter accidit: necessitas verò ex parte ministri est valde extrinseca & accidentaria, raroque contingit, supposita providentiâ quam habet Ecclesiâ servandi Eucharistiam pro infirmis.

43 Dices secundò, Propter similem proximi necessitatem, potest Sacerdos habens conscientiam peccati mortalis, celebrare non præmissâ confessione sacramentali, ut diximus conclusionem præcedenti: Ergò multò magis fracto jejunio, cum hæc obligatio sit tantum de jure Ecclesiastico, illa verò de Divino.

Respondeo negando etiam consequentiam & paritatem, confessio enim suppleri potest per contritionem, non autem jejunium, quod licet sit de præcepto Ecclesiastico, fundatur tamen in jure divino de reverentia huic sacramento debita.

Ex quibus intelliges falsam & temerariam esse sententiam Joannis Majoris, asserentis licere Presbytero, ne infirmus sine Viatico moriatur, consecrare post prandium hostiam, imò & buccellam panis fermentati, si non esset hostia ex azymo, hocque secretò, sipe vestibus sacris, & sine Missa, per sola verba consecrationis. Quam sententiam rectè confutat Soto in 4. dist. 12. qu. 1. art. 8. circa finem.

44 Denique ex dispensatione Summi Pontificis, potest quis non jejunus celebrare vel communicare; cum enim hoc præceptum non sit Divinum, sed Ecclesiasticum, potest in eo Summus

A Pontifex ex rationabili causa dispensare, quæ dispensationis plurima extant exemplis, celebrant enim quot annis cum Cardinali celebrant in vigilia Natalis Domini circa horam decimam pomeridianam. Dispensavit etiam cum Carolo V. Imperatore, ut posset non jejunus ad sacram synaxim accedere, ut scribit Marianus Strada lib. 1. de bello Belgico. Habet etiam in Gallia satis recens ejusdem dispensationis exemplum, nam non ita pridem, anno scilicet 1619. Paulus V. permisit, ut honesta quædam Matrona Lemoicensis, dicta Domina de Leudey, quotidie immediatè post prandium communicet, ad compellendum horribilem & insufferabilem totius corporis tremorem, quo Demonis maleficio, post sumptionem potestatem corripitur, etiam cum vita periculo; nisi eo festim ministraretur Sacramentum Eucharistie, quod unicum remedium, omnibus aliis frustra tentatis, huic malo seu maleficio tandem expulsum est; sed ita promptum & efficax, ut eo momento quo sacra hostia labia aut linguam contingit, tremor ille horribilis sistat, & præterea quieti mos restituatur. Fui ego ipse semel persens, dum ei sacramentum Eucharistie porgeretur, & miraculum hoc, non sine stupore & admiratione, vidi.

Quoad secundam partem conclusionis, sit secundam dispositionem ex parte corporis requisitam ad dignè & fructuosè communicandum, nimirum quod communicans intra illam diem non sit pollutus, legendus est S. Thome 7. ubi sic ait: Ex quadam congruentia naturæ pollutio (sumptione hujus sacramenti) impeditur, tum ad duo, quorum unum semper accidit, scilicet sorditas corporalis, cum qua propter reverentiam sacramenti non decet ad altare accedere &c. Aliud autem est evagatio mentis, quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi sequitur contingit. Idem docet in resp. ad 1. de decore conjugali, ipsum nimirum ex quadam decentia impedire receptionem hujus sacramenti, propter immunditiam corporalem, & mentis distractionem. Unde Hieronymus relat cap. Sicut in quail. 4. dicit super Matthæum: si non præpositionis ab his qui uxores terigerant comedant, quanto magis ille panis qui de calo descendit, non potest ab his qui conjugales panes habere complexibus, violari atque contingi? Non quod nuptias condemnemus, sed quod eo tempore quod carum agni manducaturi sumus, vacare à carnalibus operibus debemus. Hæc tamen de necessitate non impediunt communionem, sed ex decentia, relinquendumque est Confessoris arbitrio, ut ipse decernat, an expedit illo die accedere ad sacram synaxim, vel abstinere ab illa. Si non magna urgeat necessitas, aut non sit dies festus, vel mos Collegii, aut Conventus, ut omnes quotidie celebrent, aut Clericus non indigeat stipendio Missæ ad victum comparandum, consilium est eâ die à celebratione vel communionem abstinere.

E Observat autem D. Thomas art. citato in corp. quod pollutio causatur interdum ex illusione Demonum: Illusio verò Demonum quæque provenit ex præcedenti negligentia preparationis ad devotionem, quæ potest esse mortale & veniale peccatum; quandoque vero provenit ex sua requiritur demonum volentium impedire hominem à sumptione hujus sacramenti. Unde legitur in relationibus

lacionibus Patrum, quod cum quidam frater pateretur A
Col: pollutionem semper in se suis, in quibus erat communican-
dam, seniores comperto quod nulla causa ab ipso process-
sit, & ita cessavit illusio Demonum.

Quærent hic aliqui, quoniam sint capaces man-
dicationis sacramentalis Eucharistiæ, & fructus ac
nutritionis spiritualis huius Sacramenti?

Respondeo breviter, omnem & solum homi-
nem viventem, baptizatum, esse capacem illius, nisi
pena aliquâ Ecclesiasticâ impediatur. Dixi om-
nem & solum hominem, ad exclusionem Angelorum,
qui non possunt propriè sumere hoc sacramen-
tum, etiam in corporibus assumptis, quia propriè
& vitaliter non manducant. Imò nec ipsum man-
ducant spiritualiter, ut docet S. Thomas hic art. 2.
ratioque id suadet, is enim tantum est capax man-
dicationis spiritualis huius sacramenti, qui est ca-
pax sacramentalis; quia manducatio spiritualis, ut
poterit vultum seu desiderium sacramentalis, suppo-
nit capacitatem ad illam: Ergo cum Angelus non
possit Eucharistiam sumere sacramentaliter, non
potest etiam manducare spiritualiter. Sicut non est
capax baptismi flammis, quia non habet capacitatem
ad baptismum fluminis. Observe tamen D.
Thomas ibidem, quod licet Angeli non mandu-
cent spiritualiter hoc sacramentum, manducant ta-
men Christum spiritualiter, per visionem beatam.
Unde egregiè Augustinus in Plal 33. conc. 1. In prin-
cipio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
erat Verbum. Ecce vivus sempiternus, sed manducant
Angeli, manducant superna Virtutes, manducant celestes
Spiritus, & manducant, & saginantur &c. Addidi ho-
minem viventem, ad exclusionem hominis mortui,
quia homo mortuus non potest manducare. Sub-
iunxi Baptizatum, quia Baptismus est janua omnium
sacramentorum, & per illud datur potestas ad re-
cipienda sacramenta modo sacramentali: unde Ca-
techumeni, tamen habent votum Baptismi, &
sunt per gratiam & charitatem iustificati, non pos-
sunt tamen recipere Eucharistiam sacramentaliter.
Dixi tandem, Nisi pena aliquâ Ecclesiasticâ impedia-
tur, quia per excommunicationem maiorem pri-
vatur fideles passiva & activa administratione sa-
cramentorum.

Hec sunt certa & indubitata apud omnes, sed
difficultas & controversia est inter Theologos,
an infantes & perpetuo amentes sint capaces sa-
cramentalis mandicationis Eucharistiæ: quibus-
dam id affirmantibus, aliis verò negantibus. Sed
probabilior sententia est, parvulos & perpetuo
amentes, esse quidem incapaces mandicationis
sacramentalis propriè sumptæ, quia hæc præter
vitalem comestionem requirit actualem notitiam
huius sacramenti, ut sacramentum est: unde infide-
les aut bruti, etsi species consecratas comedant,
non manducant tamen Eucharistiam sacramenta-
liter, ut docet S. Thomas hic art. 3. ad 2. & 3. Parvuli
tamen idonei sunt ad percipiendum fructum &
nutritionem spirituales huius sacramenti: Nam o-
lim in primitiva Ecclesia parvulis statim post bap-
tismum solebat ministrari Eucharistia, teste Dionysio
cap. ultimo libri de Ecclesiastica Hierarchia, & Cy-
priano, de lapsis, ubi narrat mirabilem casum de
puella, cui cum incisis parentibus datum fuisset ali-
quid de idolothitis, eique postea, juxta consuetudi-
nem illius temporis, daretur sanguis Christi, relu-
ctans illum accepit, acceptumque statim evomit:
quasi non potuerit (inquit Sanctus ille Martyr) in
corpore atque ore violato Eucharistia permanere. Hunc
Tom. 7.

morem non reprobant Tridentinum sess. 21 cap. 4.
nec damnandos iudicat Patres qui illum induxe-
runt: cum tamen maximè dammandi fuissent, si Eu-
charistia nullum fructum conferret parvulis; nun-
quam enim licet ministrare sacramenta iis in qui-
bus suum effectum habere non possunt: Ergo par-
vuli sunt capaces fructus huius sacramenti, & gra-
tiæ nutritivæ quæ datur per Eucharistiam, sicut sunt
idonei ad recipiendam gratiam roborativam quæ
datur per Confirmationem.

Dices, Impossibile est aliquem esse capacem
fructuosæ mandicationis Eucharistiæ, & non esse
capacem sumptionis sacramentalis ejusdem; nam
sacramentaliter manducare Eucharistiam, nihil ali-
ud est quàm cum fructu recipere hoc sacramentum:
Ergo si parvuli non sunt capaces mandicationis
sacramentalis Eucharistiæ, non sunt etiam capaces
mandicationis fructuosæ illius.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius pro-
bationem, nego etiam Antecedens, nam hoc sacra-
mentum fructuosè manducare, est illud recipere
cum effectui, vi mandicationis passivæ; illud verò
manducare sacramentaliter, est illud recipere ut
prædicum signum gratiæ formaliter, subindeque
cum notitia æquali illius.

ARTICULUS III.

An communio sub utraque specie potuerit La-
icis ab Ecclesia prohiberi, & convenienter ac-
iustis de causis fuerit eis prohibita?

§. I.

Quibusdam præmissis, duplici conclusione dis-
tinguitur.

Cum Sacerdos celebrans sacrificium Eucharis-
ticum, teneatur illud perficere & consummare: sumptio autem utriusque speciei pertineat ad
consummationem talis sacrificii, certum est, com-
munionem sub utraque specie, esse necessariam ne-
cessitate præcepti, respectu Sacerdotis celebrantis:
quod tamen intelligendum est, solum quando cele-
brat principaliter, quoniam quando Neomystæ,
seu Sacerdotes noviter ordinati, simul cum Episco-
po celebrant, non communicant sub utraque specie.
An autem illud præceptum sit divinum, vel tantum
Ecclesiasticum, non est ita certum, vel tantum; quia
licet omnes fateantur intentionem & præceptum
Christi esse ut hoc sacrificium consummatur ab alio,
videtur tamen sufficere quod sumatur id quod con-
secratum est, vel ab eo qui consecravit, vel ab alio
Sacerdote. Quantum verò ad Laicos, paulò ante
Concilium Constantiense orta est apud Bohemos
hæresis affirmantium communionem sub utraque
specie esse de necessitate salutis, subindeque non
posse Ecclesiam laicos privare usu calicis, quos se-
cuti sunt nostri Novatores Lutherani & Calvinis-
tæ, conclamantes Ecclesiam Romanam tyrannicè
populum usu calicis privare.

Huius celebris difficultatis resolutio pendet
ex decisione alterius, an scilicet sit de jure divino, &
institutione Christi, communicare sub utraque
specie. Si enim sit de jure divino, non poterit
Ecclesia prohibere usum calicis; si verò nullum

jus divinum ex ter de laica communione sub utraque specie, poterit Ecclesia ad libitum vel illam permittit, vel illam prohibere; cum à Christo potestatem habeat: ut in sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia, ea statuat vel mutet, quæ sulpicientium utilitati, vel ipsorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaverit; ut affirmat Tridentinum sess. 21. cap. 2. & probat ex illo i. ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*, & ex capite 11. ejusdem Epistolæ, ubi Paulus nominatim de hoc ipso sacramento loquens, *Cetera* (inquit) *cum venero disponam*. His præmissis, pro resolutione difficultatis propositæ.

Dico primò, nullum jus divinum extare de laica communione sub utraque specie, subindeque Ecclesiam usum calicis laicis prohibere posse.

2. Probatur primò: Si esset jus aliquod divinum de communione laica sub utraque specie, illud vel ex facto Christi, vel ex Scriptura, vel ex antiqua praxi Ecclesiæ, vel denique ex hujus sacramenti natura colligi deberet. Sed ex nullo ex his tale jus colligi potest: Ergo nullum jus divinum extat de communione laica sub utraque specie. Major patet ex sufficienti inductione: Minor verò probatur, discurrendo per singula. Et in primis quod ex facto Christi tale jus colligi nequeat, patet: Tum quia quidquid Christus fecit, aliis etiam faciendum non præcepit, alioquin tenerentur Sacerdotes consecrare vespere post cenam. Tum etiam, quia Christus duos Discipulos solum in Emmaus, in sola specie panis communicavit: nam Lucæ 24. dicitur, quod statim atque panem consecratum eis porrexit, evanuit ex oculis eorum: quod autem panis ille à Christo consecratus, esset Eucharistia, colligitur ex eo quod ibidem dicitur, quod illi cognoverunt Dominum in fractione panis: nam per fractionem panis simpliciter dictam, in Scriptura Sacra significatur Eucharistia, ut patet ex illo Apostoli 1. ad Corinth. 10. *Panis quem frangimus, nonne participationis corporis Domini est?* & magis constabit ex aliis locis statim referendis.

53. Secundò quòd ex Scriptura nullum jus divinum de communione laica sub utraque specie colligi possit, probatur: Tum quia Actor. 2. de sola communione sub specie panis fit mentio, dicitur enim: *Erant perseverantes in communicatione fractionis panis*. Et cap. 20. dicuntur fideles una Sabbati convenisse ad fractionem panis: quod omnes de communione sacramentali interpretantur. Tum etiam, quia ut rectè Tridentinum sess. 21. cap. 1. Qui Joan. 6. dixit, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: idem quoque dixit: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Imò Christus hoc capite, undecies mentionem fecit de hoc sacramento sub specie panis: sub nomine autem carnis & sanguinis, non nisi quater, ut ostenderet, ad salutem sufficere solum speciem panis: unde hoc Christus præceptum ibidem concludit sola manducatione panis: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*: ut egregiè annotavit Joannes de Ragusio, Ordinis Prædicatorum, qui (ut habetur 4. tomo Conciliorum, inter fragmenta Basileensis) veritatem hanc in Concilio Basileensi contra hæreticos acerrimè & eruditissimè propugnavit.

54. Tertiò, quòd jus aliquod divinum de commu-

nione laica sub utraque specie, ex antiqua Ecclesiæ praxi non colligatur, ex eo patet, quod illa in primitiva Ecclesia, Apostolica videlicet, non communione sub una tantum specie, sed sub utraque. Iustus usus testis oculatus fuit Tertullianus lib. 2. ad uxorem cap. 5. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, non longe ab initio, Cyrillus in sermone de lapsis, Basilus in Epistola ad Cæsariam Patritiam, Augustinus item 22. & alii Patres primorum quinque seculorum, testantur fideles olim Eucharistiam in domum suam deferre solitos, & servare in loco domus, ut sumerent suis temporibus de manu ipsorum, cum metu persecutionum non possent frequenter ad Ecclesiam, & ad synagagam convenire. Testatur etiam Basilus, ubi supra, Macchoseremi cultores, eam deferre solitos in domum, ubi nullam habebant copiam Sacerdotum, in cellulis suis eam servare, ad similem usum. Refert quoque Baronius anno 17. num. 47. tum fuisse dari hoc sacramentum iter facientibus, si quod vitæ periculum in itinere eis accideret, tanto viatico præstarentur. At hæc omnia magis & verificari nequeunt, nisi de Eucharistia, & una tantum specie, scilicet panis: tum quia ceteri Patres, & nominatim Augustinus, dicunt nullum solitas fuisse sumere Eucharistiam in domo, sed in ecclesia, quod tamen de specie vini non potest intelligi. Tum etiam, quia sola species panis datur laicis in manum à Sacerdote; illicitum enim laicis calicem manu tangere, ut testatur Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 5. versus finem, & Nazænus in oratione contra Arianos. Adde quod sanguis non potuisset diu servari, facile enim à vinum aciescit, & corrumpitur: sanguis autem plus manet sub speciebus, quam substantia vini illis conservetur.

Eadem praxis Ecclesiæ constat ex antiqua consuetudine, quæ in Ecclesia semper viget, & in die Paralceves hoc sacramentum sub utraque specie panis à Sacerdote officium celebrantur, ut colligitur ex Gregorio Magno in libro sacramentali, & indicatur in sexta Synodo quæ Trullum can. 10. constatque ex eo quod Innocentius I. Epist. 1. cap. 4. docet traditionem Eucharistiæ fuisse ea die non sacrificari, nec sacramentum celebrari: cum enim (ut ait S. Thomas 2. 2. q. 84. art. 2. ad 2.) veniente veritate, cesset figura, & hoc sacramentum sit figura & representatio Domini & passionis, non est conveniens, ut eadē quæ passio Christi recolitur, Missæ sacrificium offeratur. Unde egregiè Hugo Viatorius secundo codicis Miscellaneorum lib. 5. *Hodie non sacrificamus, sed nobis hostia de manibus tollitur: non sacrificamus, sed cruciamus inimici*.

Potest etiam ostendi communionem in una tantum specie, scilicet panis, fuisse licitam in primitiva Ecclesia, tribus exemplis, ex historia Ecclesiastica desumptis. Primum refertur ab Eusebio lib. 6. cap. 36. ubi ait quod Serapion perpuerum suum misit particulam Eucharistiæ, & præcepit ei, Presbytero cuidam moribundo, præcipere puero, ut particulam illam madefaceret, ne forte moribundus eam deglutire non posset. Ex quo aperte colligitur, particulam illam Eucharistiæ, quam misit, fuisse tantum particulam speciei panis, quæ madefacienda esset, ne forte non posset moribundo deglutiri.

Alterum sumitur ex Sozomeno lib. 8. hystoria cap. 1. & Nicephoro lib. 13. cap. 7. ubi narratur,

molierem quandam Macedonianam, ut simularet se Catholicam, hæresimque suam fictâ communionem tegeret; loco panis Eucharistici, à S. Joanne Chrysostomo accepti in manus, substituisse panem prophanum, qui in ipsius ore statim in lapidem verius est. Ex quo etiam constat, in primitiva Ecclesia licitam fuisse Communionem sub una tantum specie, scilicet panis: si enim necessarium fuisset communicare sub specie vini, quomodo illa mulier suam fraudem tegere potuisset, substituendo similiter vinum prophanum loco vini consecrati? Neque enim, ut ex Cyrillo & Nazianzeno supra vultum est, calix tradebatur in manus laicis, sed ori eorum applicabatur à Sacerdote, vel à Diacono. De qua consuetudine multa scribit Baronius ubi supra.

Terrium exemplum sumitur ex S. Leone, qui serm. 4. de Quadragesima refert, quòd Manichæi, ut se Catholicos esse simularent, communicabant cum Catholicis: Sed id non potest intelligi de Communione sub utraque specie, sed solum de Communione sub specie panis: Ergo in primitiva Ecclesia licitum erat communicare tantum sub specie panis. Minor probatur, Manichæi enim superstitiosè abhorrebant à vino, tanquam à felle draconis, & veluti à demone factò, ejusque potum sacrilegum esse existimabant, neque credebant Christum sub illis speciebus esse in Eucharistia, ut colligitur ex Augustino lib. 20. contra Faustum, Manichæum, cap. 13. Ergo verisimile non est, quòd quando cum Catholicis communicabant, ut simularent suam hæresim, sub utraque specie communicarent.

Plura alia in ejusdem veritatis confirmationem adduci possunt exempla: Constat enim Nazarios, exordio nascentis Ecclesiæ, sub specie tantum panis communicare solitos fuisse: cum lege Moisaica, quam initio conversionis permitterebantur servare, vinum bibere eis non liceret. Narrat etiam D. Gregorius lib. 3. dialog. cap. 3. S. Agapitum, mutum sub sola specie panis communicasse, qui accepta Eucharistia, statim loquelam recepit. Item legitur in vita S. Bernardi, Monachum ipsi subditum communicasse, & quia panem Eucharisticum contra prohibitionem Sancti perceptorat, hoc Sacramentum de gluti non potuisse, donec solemniter absolutus à Sancto accesserit, à quo absolute sui criminis accepta, deglutivit ipsum sub specie panis tantum. Quæ omnia exempla aperte demonstrant, communionem sub una tantum specie, ante Concilium Constantinense fuisse licitam, & in Ecclesia usitatam, ut testatur D. Thomas hic art. 72. his verbis: *Proinde in quibusdam Ecclesiis observatur, ut populo sanguis sumentibus non detur, sed solum à sacerdote sumatur.*

Denum, quòd jus aliquod divinum de communionem laica sub utraque specie, ex natura hujus Sacramenti colligi nequeat, videtur manifestum: nam hoc Sacramentum integrè salvatur in qualibet specie; in qualibet enim continetur totus Christus, totaque refectio animæ, ut disp. precedenti art. 4. fuisse ostensum est. Nec una species in ratione Sacramenti pendet ab alia, esto pendeat in ratione sacrificii, quò pacto non potest, nisi in utraque specie à consecrante confici.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio: Quatuor sunt in hoc Sacramento, ex quibus solum videtur posse peti necessitas Communionis sub utraque specie, respectu laicorum, subindeque

Tom. V.

jus aliquod divinum illos obligans ad talem communionem: scilicet ejus effectus, significatio, res contenta, & species continentes: Atqui ex nullo ex his talis necessitas peti potest: Ergo &c. Major patet ex sufficiente enumeratione, Minor verò probatur quantum ad singulas partes. In primis enim hæc necessitas non potest oriri ex effectu, quandoquidem vel totus effectus Sacramenti Eucharistia tribuitur communicanti sub una specie, ita ut, per se loquendo, communicans sub utraque specie, non plus gratia recipiat, ut loco citato docuimus; vel si, ut quidam existimant, detur major effectus per sumptionem duarum specierum, ille tamen major effectus non est necessarius ad salutem. Non potest etiam peti hæc necessitas ex significatione, utpote cum significatio quæ per se pertinet ad hoc Sacramentum, ut Sacramentum est, & ad effectum ejus, videlicet significatio unionis membrorum Ecclesiæ cum Christo ut capite, per se &c. reperitur sub singulis speciebus; sub pane quidem, quatenus ex multis granis unus conficitur; & sub vino, quatenus unus liquor ex multis uvis exprimitur: representatio autem expressa passionis, magis ad rationem sacrificii, quàm Sacramenti pertineat; neque sit de ratione sacrificii, ut omnes qui adstant, & illud per Sacerdotem offerunt, de ipso participant, sed sufficiat, quòd publicus minister illud consummat. Item necessitas communicandi sub utraque specie, non potest oriri ex re contenta in hoc Sacramento, utpote cum totus Christus continetur sub singulis speciebus. Neque demum ex parte ipsarum specierum, cum enim specierum sumptio sit solum vel propter significationem, vel propter effectum, vel propter rem contentam; si ex his tribus nulla sequatur necessitas communionis sub utraque specie, evidenter concluditur, quòd nulla etiam oriatur ex parte ipsarum specierum.

Probat secundò conclusio, & ostenditur argumentò ad hominem contra hæreticos, nullum jus divinum, vel Christi præceptum extare de laica communionem sub utraque specie. Si enim communio sub utraque specie esset necessaria de jure divino, & ex præcepto Christi, non posset illa potestas humana in hoc dispensare, & permittere, quòd aliquando laici sub una specie communicarent: At hæretici ipsi in hoc dispensant in suis ordinationibus Ecclesiasticis: permittunt enim, ut abstemii, lapotis & odoris vitæ impatientes, communicent sub sola panis specie: Ergo sibi metipsis aperte contradicunt, quando contendunt communionem sub utraque specie esse de jure divino, & ex institutione ac præcepto Christi necessariam.

Dico secundò, convenienter, & iustis de causis, ab Ecclesia prohibita fuit laicis communio sub utraque specie.

Patet ex Tridentino sess. 21. can. 2. ubi anathemate damnat eos, qui dixerint, Ecclesiam Catholicam non iustis causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos atque etiam clericos non conscientibus sub panis tantummodo specie communicaret. Id magis constabit afferendo causas, quibus mora est Ecclesia ad Communionem sub utraque specie prohibendam. Prima est, ad refellendam hæresim, quòd sub specie panis sit tantum corpus, sub specie vini tantum sanguis, ut multi Lutherani, teste Bellarmino lib. 4. de Eucharistia, cap. 8. asserunt, irridentes concomitantiam sanguinis Christi cum corpore, in panis specie. Secunda,

Pp 3 ad

ad refutandum errorem, quod sola species panis ad salutem non sufficiat, in quo ferè omnes hæretici versantur. Tertia, ad debitam reverentiam huic Sacramento præstandam; nam ob populi multitudinem vix evitari posset frequens sanguinis effusio, præsertim cum ad sacram mensam multi senes tremuli, & juvenes incompositi & inconsiderati accedant. Demum Ecclesia animadvertit, plures naturæ à vino esse abstemios, ipsiusque odoris impatientes; vinum multis in locis haberi non posse in tanta copia, ut multa hominum millia possint communicare; durumque esse Sacerdoti, id quod ab omnibus delibatum erat, & restabat, consumere, præsertim cum ad communicandum accederent aliqui malè affecti, sordidi, & fœtidi, qui etiam alios à Communione deterrebant, eò quod ex eodem calice illis bibendum erat. Alia etiam inconvenientia, quæ ex Communione sub utraque specie contingebant, refert Concilium Basileense, ut quod sæpè Sacerdotes ad supplendum sanguinem pro multitudine communicantium, consecrarent solum calicem, idque extra Missam, quod sæpè pro sanguine ministrarent purum vinum, & alii huiusmodi, quibus mota est Ecclesia ad Communionem sub utraque specie prohibendam.

§. II.

Solvuntur objectiones hæreticorum.

64. Objiciunt in primis sectarii contra primam conclusionem: Christus Joannis 6. dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ubi copulativè dixit: *Nisi manducaveritis, & biberitis* &c. Ergo utrumque implendum est ex Christi præcepto. Neque sufficit respondere (inquit Molineus) sanguinem Christi contineri per concomitantiam sub specie panis, quandoquidem Christus præcipit bibere: tumere autem solum speciem panis, non est bibere.
65. Secundò opponunt verba Christi Matthæi 26. *Bibite ex hoc omnes:* non enim (inquit) solis pastoribus dicta sunt, sed omnibus fidelibus: quia si laici non teneantur ex vi talis præcepti bibere calicem, quia illi, quibus tunc Christus dedit, erant pastores, non tenebuntur etiam edere panem Eucharisticum, quandoquidem similiter illi, quibus tunc temporis Christus panem porrexit, & edere præcepit, erant omnes pastores. Unde Paschasius libro de corpore Christi cap. 15. verba illa Christi: *Bibite ex hoc omnes*, sic exponit: id est, tam ministri, quam reliqui credentes.
66. Tertiò sic arguunt: In istis aliis Christi verbis Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, præceptum est Apostolis, ut idem facerent, quod Christus ipsis faciebat: Sed Christus dabat Apostolis utramque speciem: Ergo Apostolis & eorum successoribus præcepit, ut fidelibus utramque speciem ministrarent.
67. Quartò ex verbis Apostoli 1. ad Corinthios 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*, sic arguerantur: Si Rex præcipiat, ut miles arma sumat, & strenuè pugnet, utrumque illi præcipit: Ergo similiter cum Paulus præcipiat fidelibus etiam laicis, ut edant de pane, & bibant de calice, utrumque illis præcipit.
68. Ad primum locum tripliciter responderi potest. Primò sensum hujus propositionis: *Nisi manducaveritis & biberitis*, posse esse disjunctivum,

A ex modo loquendi Hebræorum; qui sæpè particulam copulativam utuntur pro disjunctiva, ut Lucæ 3. *Argentum & aurum non est vita.* Ex Joannis 15. *Si non venissem, & locutus fuisset, & peccatum non haberent.* Id etiam contra ex illis apostoli 1. ad Corinthios 11. *Qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit:* hoc est, qui manducat, vel bibit: Neque enim per indignam hujus Sacramenti assumptionem, necessarium est, ut sub utraque specie illud indigne sumat, sed sufficit, quod panem Eucharisticum vel calicem indigne sumat. Ex hæc tenet ipsi permittunt abstemios communicare sub specie panis, & tamen non putant abstemios privandos esse vitæ æternæ: Ergo nec ipsi sentiunt in rigore hanc sententiam Christi copulativè: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Respondeo secundò illic dari præceptum de utraque scilicet corpore & sanguine Christi sumendo in Eucharistia, non autem de modo sumendi sub una aut duplici specie: Christus enim ex verbis protulit contra eos, qui inter se litigabant, dicens: *Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ut manducandum?* Illi autem non litigabant de modo sumendi sub utraque vel unica specie, sed de re ipsa, an nimirum posset caro ejus & sanguis in Eucharistia sumi.

Tertiò. Esto deur præceptum ibi de utraque specie sumenda, non tamen datur ut implendum per singulos, sed per aliquos tantum, scilicet per Sacerdotes consecrantes: sicut licet Deus universaliter Deus jubeat: *Crescite & multiplicamini*, non significant tamen, quod ab omnibus, sed solum à quibusdam, humane propagationis opera deur.

Ad secundum respondeo, verba illa: *Bibite ex hoc omnes*, dicta esse solis Apostolis: ex tantum dicta fuere, de quibus Marci 14. dicitur: *& biberunt ex illo omnes*, scilicet soli Apostoli, quibus Christus potius dixit: *Bibite ex hoc omnes*, quam *manducate ex hoc omnes*, quia panem ejus fregit, & deditque eis: vinum autem in calice consecratum dedit discipulis inter se dividendum, juxta illud Lucæ 22. *Accipite & dividite inter vos.* Ad probationem verò in contrarium dico ex vi illorum verborum non teneri fideles laicos edere panem Eucharisticum, sed ex vi illorum: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c.* Expolitio autem Paschasii est accommodanda intelligenda, ut nolit eodem modo bibere reliquos fideles, ut ministros consecrantes; sed consecrantes sub utraque specie, & formaliter: reliquos verò fideles sub alterutra tantum specie, & concomitantem; quia sub specie panis concomitantem etiam bibunt sanguis.

Ad tertium respondeo, Christum illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, solum ordinasse, ut Apostoli, eorumque in sacerdotio successores, offerrent corpus & sanguinem suum in sacrificio Missæ, ut constat ex Tridentino sess. 21. canone 2. Unde falsum est, quod dicunt sectarii, nimirum Christum verbis illis præcepisse Apostolis, ut ipsi facerent aliis, quidquid ipse eis fecerat, alioquin enim præcepisset, ut omnes alios facerent Sacerdotes, quandoquidem ipsi tunc à Christo Sacerdotes facti sunt.

Ad quartum respondeo, Paulum tradere illi præceptum non de edendo pane, vel bibendo

do calice absolute, sed tantum de modo dignè edendi, vel bibendi; nihil enim intendebat quam corrigere abusus & irreverentiam Corinthiorum in perceptione corporis & sanguinis Christi. Certe si Apostolus verbis illis voluisset, ut doceret Sectarii, tradere præceptum sumendi utramque speciem, male præmississet propositionem istam disjunctivam, utpote tali intento contrariam: *Traque quicunque manducaverit panem, vel biberit calicem Domini indigne &c.*

74 Obijciunt insuper Sectarii aliqua Patrum testimonia, quibus significare videtur, esse præceptum divinum communicandi sub utraque specie: Iustinus enim Apolog. 2. pro Christianis, post descriptam communionem sub utraque specie, subdit: *Apostoli in Evangelio ita sibi Christum præcipisse tradiderunt.* Cyprianus libro 2. Epistolâ 3. Quidam (inquit) vel ignoranter vel simpliciter in calice Domini sanctificando, & plebi ministrando, non hoc faciunt quod Christus fecit & docuit. Et sermone de cœna Domini: *Lex esum sanguinis prohibet: Evangelium præcipit ut bibatur.* Augustinus libro questionum in Leviticum quæst. 7. *Ad bibendum sanguinem omnes exhortantur qui volunt habere vitam.* Bernardus sermone 3. in ramis palmarum: *Alimentum corporis & sanguinis Domini in prima cœna Domini exhibitam, deinceps frequentari mandatur.* Demum Leo Papa sermone 4. de Quadagesima reprehendit eos qui corpus Christi accipientes, sanguinem haurire declinabant. Et Gelasius de consecratione dist. 2. cap. *Comperimus, jubet vel abstinere à communione, vel utramque speciem sumi, Quia (inquit) divisio unius ejusdemque mysterii, sine gravi sacrilegio non potest provenire.*

75 Ad Iustinum respondeo illum solum velle, Apostolos à Christo præceptum accepisse consecrandi in utraque specie, non verò alios communicandi in utraque. Unde præcipisse non cadit supra communionem in utraque specie, sed supra consecrationem. Quod verò ea interpretatio legitima sit, ex eo colligitur, quod idem Author ibidem dicat, Eucharistiam per Diaconos deferri ad eos qui Missarum solemnis, quæ diebus Dominicis celebrabantur, adesse non poterant. Nec enim probabile est ad hos abentes sanguinem per illos fuisse delatum, ob periculum effusionis, sed solum corpus sub specie panis; sicut dabatur iter facientibus, & iis qui domum revertentes futuris solemnis adesse non poterant, nec non Monachis Eremitarum cultoribus, qui ipsum in Eremitum deferre solebant, & in celulis suis servare, ut supra ex S. Basilio retulimus.

76 Ad Cyprianum dico, eo loco non agere de calice populo ministrando, sed de aqua miscenda vino consecrando, ut patet ex verbis, quæ loco citato subiungit: *Admonitos autem nos scias, ut in calice offerendo, Dominica traditio servetur, neque aliud fiat à nobis, quam quod pro nobis Dominus prior fecit: ut calix qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur.* Adde quod potuit hic Patet ad calicis sumptionem populum adhortari, quia in ejus Ecclesia vigeat usus communicandi sub utraque specie: quare lib. 1. Epist. 2. de Martyribus loquens, hæc habet: *Quomodo docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini, jure communicationis admittimus? Et Au-*

A gustinus in Psalmum 22. *Hoc calice (inquit) inebriati erant Martyres, quando ad passionem euntes suos non agnoscebant, non uxorem sentem, non filios, non parentes, & gratias agendo dicebant: Calicem salutarem accipiam.* Unde quando idem S. Doctor ait quod ad bibendum sanguinem omnes exhortantur qui volunt habere vitam, vel solum hortatur fideles ad servandam illam consuetudinem communicandi sub utraque specie, quæ tunc vigeat non solum Carthagini, sed etiam in aliis Africae Ecclesiis: vel si id esse de præcepto divino significet, loquitur tantum de sanguine quoad rem, qui simul concomitanter sumitur cum corpore, sub specie panis; non quoad modum sumendi sub specie vini. In quo sensu etiam explicari & intelligi potest locus D. Bernardi, vel dici ipsum ibi loqui de solis Sacerdotibus consecrantibus.

B Ad D. Leonem & Gelasium dico quod ut latentes suis temporibus sub Catholico nomine Manichæos detegerent, decretum condiderunt de communione sub utraque specie, tanquam de medio ad hunc finem aptissimo; cum enim Manichæi haustum calicis penitus abhorrent, ob rationem supra allatam, ab eo abstinentes, non obstante decreto illo, & tamen communicantes sub specie panis, facile detegi poterant, & à veris Catholicis secerni; idè autem Gelasius, pro ratione talis sui decreti, addidit, divisionem unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non posse provenire, quia Manichæi abstinentes à vino tanquam à Damone facti, non credebant Christum sub ejus specie in sacramento altaris existere. Ex quibus nihil contra nos, communionem enim illam sub utraque specie non decreverunt Summi illi Pontifices tanquam necessariam necessitate divini præcepti ad salutem.

78 Obijcies tertio: Quod superior concedit, inferior prohibere non potest: Sed Christus quamvis non præcepit utrum calicis, concessit tamen fidelibus jus ad illud, ut constare videtur ex illo Luca 22. *Bibite ex hoc omnes:* Ergo Ecclesia non potest illos privare usu calicis.

D Confirmatur: Hoc sacramentum est ultimum testamentum quo Christus morti proximus, corpus & sanguinem suum legavit filiis suis: Ergo Ecclesia non potest absque iniustitia hæc hereditate Christianos privare, cum non sit domina, sed tantum administratrix sacramentum.

79 Ad objectionem respondeo Christum non contrulisse fidelibus jus petendi calicem absolute, sed cum subordinatione ad Ecclesiam, quæ est optima legum Christi interpret.

Ad confirmationem dico quod Ecclesia privando laicos usu calicis, non privat eos propterea hereditate à Christo legata, tum quia quidquid acciperent per utramque speciem, accipiunt per unam tantum: tum etiam quia esto fraudarentur aliquâ gratiâ, cum tamen hæc non sit ad salutem necessaria, non defraudantur paternâ hereditate, quæ salvatur in gratia ad salutem necessaria. Sicut infantes non dicuntur fraudari paternâ hereditate, eò quod quod priventur gratiâ sacramentali quam ex manducatione hujus sacramenti præcipere possent.

Ex dictis inferes, ex vi præcepti divini, non minus licitum ac sufficiens ad salutem fore, hoc sacramentum sub specie vini, quam sub specie panis sumere; cum non minus una species quam altera annexam habeat promissionem æternæ vitæ, & totum Christum, totamque resurrectionem

nem spiritualem animæ contineat. Ecclesia tamen communionem laicorum ad speciem panis, potius quam ad speciem vini determinavit, tum propter minus periculum irreverentiae, tum propter majorem difficultatem habendi & conservandi vinum in regionibus in quibus non nascitur, illudque pro inermis conservandi. Præterquam quod animadvertit aliquos esse à natura abstemios, & à vino abhorrentes, ejusque saporis & odoris impatientes.

81. Quæres, liceat ne in aliquo casu calicem sumere laicis?

Respondeo affirmativè, quia reverentia sacramenti, & intentio Ecclesiæ, potest interdum exigere contrarium: ut si verbi gratia periculum sit ne species vini consecrata, ab infidelibus effundantur, & proculcentur; vel si mortuo Sacerdote ante consumptum calicem, nullus alius sit qui consumat, & corruptionis specierum periculum imminet. Addunt aliqui id licere in casu in quo moribundus non posset hostiam deglutire, sed solum sub specie vini communicare. Sed huic sententiæ non assentior, quia cum hoc sacramentum non sit simpliciter necessarium, non obligat nisi cum debitis circumstantiis ab humano præcepto præscriptis, dependentes à quo sæpe divina obligant. Unum tamen casum excipio, in quo scilicet moribundus habens conscientiam mortalis, non posset habere Sacerdotem cui confiteretur, posset tamen habere Diaconum qui sibi sanguinem ministraret; nam cum in eo casu sumptio Eucharistiæ illi esset ad salutem necessaria, per episcopiam & legis interpretationem, communicare posset sub specie vini: sicut articulo præcedenti dicebamus, licere in simili casu Sacerdoti non jejuno celebrare; si nimirum sumpto veneno mortis appropinquaret, & habens conscientiam mortalis, copiam Confessoris non haberet. Vix tamen casus est mortaliter possibilis, nisi tantum in eventum, quo deficiente Sacerdote post sumptionem corporis, maneret sanguis in altari, & non esset Sacerdos qui supplere posset defectum, & moribundus esset proxime expiraturus.

82. Demum potest aliquis sub utraque specie communicare ex privilegio, potest enim Ecclesia super hoc præcepto suo dispensare; ut ipsa dispensavit Clemens VI. cum Rege Christianissimo, Anno 1341. & Paulus III. cum Bohemis, modo non adhæreant hæresi Petri Dresdenensis, & Jacobi Minelli, qui primi in Bohemia Anno 1412. Calixtinorum hæresim seminarunt. Item Papa solemniter celebrante, Diaconus & Subdiaconus sub utraque specie communicant.

DISPUTATIO X.

De Ministro Eucharistiæ.

Ad quæstiones 80. & 82. D. Thome.

Minister Eucharistiæ duplex esse potest: alter conficiens, cujus potestas versatur in materia consecranda: alter tantum dispensans, qui solum distribuit materiam præconsecratam. De utroque in hac disputatione differemus, & utrum hujus sacramenti consecratio & administratio soli Sacerdoti conveniat, breviter resolvemus. Aliæ verò difficultates quas D. Thomas art. 5. & sequentibus pertractat, in

A scilicet malus Sacerdos, & hæreticus, an debet consecrare, Eucharistiæ consecrare possit, in Tractatu de Sacramentis in communi, & de Ministro sacramentorum, disp. 6. expelluntur.

ARTICULUS I.

Utrum consecratio hujus sacramenti sit propria Sacerdoti, ut a nullo alio, etiam in casu necessitatis, fieri possit?

Lutherani existimant, quemlibet Christianum, vi Baptismi, habere potestatem consecrandi Eucharistiæ, licet hoc officium nemini sumere debeat nisi legitime vocatus, excepto casu necessitatis: in casu verò necessitatis dicitur quod unusquisque Paterfamilias potest domus suæ panem & vinum consecrare, & corpus & sanguinem suæ exhibere familie. Fundamentum istorum est, quia Scriptura variis in locis docet omnes Christianos esse Sacerdotes: Nam 1. Petri 2. dicitur vos autem genus electum, regni Sacerdotum. Et D. Joannes Apocal. 1. Feni inter regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo. Et cap. 5. Tuus es Deo nostro regnum, & Sacerdos. Unde Tertullianus in exhortatione ad castitatem cap. 7. Sacerdos & Laici Sacerdotes sumus? scriptum est, Regnum & Sacerdos. Et Sacerdotes Deo & Patri suo sancti. Reverentiam inter ordinem & plebem constituit talis autoritas, & honor per Ordinis confessionem constitutus à Deo. Vbi Ecclesiastici ordinis non est confessio, offerens, & tingis, & Sacerdos est tibi solus, sed & omnis Ecclesia, licet Laici: unusquisque enim de sua familia.

Dico tamen, solum Sacerdotem posse hoc sacramentum consecrare. Hæc conclusio elucet de fide: habetur enim in cap. Firmiter declarata Trinitate, his verbis: Hoc sacramentum non potest consecrari, nisi solus Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus. Colligitur etiam ex Tridentino sess. 21. capituli affirmat sacrificium & Sacerdotium De consecratione esse conjuncta, & Christum Apostolicorumque in Sacerdotio successoribus, potestatem tradidisse consecrandi, offerendi, & ministrandi corpus & sanguinem ejus, nec non & pro peccata dimittendi & retinendi. Idem etiam patet ex forma initiandi Sacerdotes in universa Ecclesia Latina, in qua sic dicitur ab Episcopo accipere potestatem offerendi sacrificium pro vivis & defunctis. Quæ verba in nullius alterius ministerio consecratione proferuntur. Demum id constat ratione S. Thomæ hic art. 1. Illi enim soli possunt consecrare corpus Christi quibus ipse Christus hæc potestatem planè supernaturalem concessit: illi qui non concessit eam nisi Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus, verbis illis, hoc facite in meam commemorationem. Unde Clemens Romanus lib. 8. Constit. cap. ultimo affirmat Christum solis Apostolis dixisse, Hoc facite, ab illis vero & per illos derivatam fuisse hanc potestatem ad Presbyteros: ideoque lib. 2. cap. 37. ait: Quicumque Laicus sine Sacerdote aliquid operatur, non recte operatur: Ergo, &c.

Favet etiam alii SS. Patres: Chrysostomus in 1. lib. 3. de Sacerdotio cap. 4. & 5. Sacerdos gradum, supra reliquorum hominum dignitatem, mirum in modum extollit, eo quod habeat potestatem offerendi sacrificium Eucharistiæ, & remittendi peccata. Et Hieronymus in Epistola

folia ad Heliodorum, Sacerdotes super alios clericos specialiter commendat, quod copus Christi sacro ore consiciant, id est verbis sacramentalibus ore suo prolatis. Item valde celebratur praclara illa sententia, quae D. Augustino & S. Gregorio tribuitur: *O magna Sacerdotum dignitas, in quorum manibus, velut in utero Virginis, Christus quotidie incarnatur!* Demum Gaudentius Brixia Episcopus tractat. 2. ad Neophitos, prope finem, haec scribit: *Discipulis fidelibus mendas (Christus) quos primos Ecclesia constituit Sacerdotes, ut indejentes ista vite aeterna mysteria exercerent, quae necesse est a cunctis Sacerdotibus per singulas rotas orbis Ecclesias celebrari, usquequo iterum Christus de caelis adveniat.*

Aburdum est autem quod dicunt Sectarii, nempe omnes Christianos, ratione caracteris Baptismi, esse Sacerdotes: licet enim, ut postea dicemus, impropria quadam & ampla significatione, Sacerdotes dicantur, quia debent omnes offerre Deo spirituales hostias honorum operum, proprie tamen Sacerdotes sunt illi soli qui ad hoc ordinati sunt, ut docent Basilus lib. 2. de Baptismo cap. 8. Augustinus lib. 20. de Civit. cap. 10. & Dionysius cap. 5. Eccles. Hierarch. ubi sic habet: *Nec ipse Sacerdos erit, nisi Pontificalibus officiis ad hoc fuerit promotus.* Et certe, sicut in lege Moysae nulli erant veri Sacerdotes, nisi qui de tribu Levitica fuerant legitime ordinati, juxta illud ad Hebraeos 5. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron:* sic Evangelicum Sacerdotium, longe excellentius Aaronico non competit omnibus, sed iis solis qui legitime vocati & ordinati sunt, ritu per Christum instituto. Ac sicut alii, ne quidem in necessitate poterant munus sacrificandi obire: unde 1. Regum 13. reprehenditur Saül, quod fultè egerit, attentans sacrificare in casu necessitatis; & Ozias eandem ob causam lepra percussus 2. Paralip. 26. Sic in lege Evangelica, nemo nisi Sacerdos, potest in illo casu eujusqueque necessitate sacrificare. Unde falsum est quod dicunt Sectarii, nimirum Diaconos aliquando Eucharistiam consecrassè, maleque id probant ex Canonibus Concilii Arelatenis, qui sic habet: *De Diaconibus, quos cognovimus multis in locis offerre, placuit minime fieri debere;* & ex cap. 2. Synodi Ancyranæ, ubi Diaconi qui immolaverant Idolis, jubentur cessare ab omni sacro ministerio, & speciatim sive à pane sive à calice offerendo. Nam prior locus debet intelligi de oblationibus fidelium distinctis à consecratione Eucharistiae, quae praesente Sacerdote non poterant ab alio benedici, temereque id praesumebatur à praedictis Diaconis. Posterior vero intelligendus est de oblatione quam facit Diaconus in missa solemni ministrans Sacerdoti; nam simul cum Sacerdote, utriusque modò, in calice offerebat; Sed nunquam purum Diceonum Eucharistiam consecrassè legimus. Unde Concilium Nicenum 1. can. 14. dicit Diaconos non habere potestatem offerendi sacrificium Eucharistiae, sed Presbyteros.

Potest insuper probari conclusio, & Sectariorum error confutari, ex absurdo quod sequitur ex illorum sententia: Si enim potestas consecrandi Eucharistiam competeret omnibus Christianis, ratione characteris Baptismi, ut docet Lutherus in libro de captivitate Babylonica, cap. de Ordine, competeret etiam feminis baptizatis; & si Baptismus facit verè & proprie Sacerdotes, mulieres Christianae erunt verè & proprie Sacerdotes Evangelici: At hoc absurdissimum est, & Colly-

Tom. V.

ridianorum, ac Pepuzianorum error, apud quos mulieres olim sacrificandi munus usurpabant, ut videre est apud Augustinum lib. de haeresibus, haeresi 27. & apud Epiphanium haeresi 79. ubi contra Collyridianos disputans, affirmat solos Apostolos fuisse à Christo ordinatos ministros Eucharistiae, & deinde post Apostolos, alios Episcopos & Presbyteros: ceteris autem, & maxime feminis, adeo id non licere, aut licuisse unquam, ut ne Beata quidem Virgini concessum fuerit.

Nec valet quod ait Petrus Molinæus, nimirum feminas olim Eucharistiam administrasse, ut docet (inquit) Ambrosius in libro de Viduis. Nam, praeterquam quod hic non est quaestio de ministro Eucharistiam administrante, sed de ministro illam consecrante seu conficiente, falsum est quod Ambrosius eo libro id doceat, loquitur enim eo loco non de femina, sed de Sacerdote, cuius animam comparat Socrus Petri Apostoli, languenti febribus, & à Christo sanata. Unde mira est Ministri hujus ineptia, & crassa ac supina hallucinatio. Apocryphum etiam & commentitium est, quod refertur in Prato Spirituali cap. 25. nimirum quod Monachus non Sacerdos protulit verba consecrationis super panem quem deferebat, & Angelus affirmavit verè consecrassè. Et si vera esset historia, responderi posset, extraordinarie & miraculose id factum esse.

Ad testimonia verò Scripturae supra adducta, quibus significari videtur, omnes Christianos esse Sacerdotes, dicendum est cum S. Thoma hic art. 1. ad 2. ea intelligenda esse de Sacerdotio latè & improprie sumpto, pro spirituali potestate & debito offerendi Deo sacrificium honorum operum. Unde D. Petrus ibidem immediate ante verba adducta, hortatur fideles ad deponendam omnem malitiam, & omnem dolum, simulationes, invidias, detractiones: ad amplectendam vitam innocentem, qualem decet filios Dei adoptivos, recens genitos in Christo: ad ædificandam domum spirituales hostias honorum operum, quibus Deus colitur in spiritu, acceptabiles Deo per Jesum Christum. Et paulo post eosdem obsecrat, ut abstineant se à carnalibus desideriis, quae militant adversus animam, & bene conversentur inter gentes &c. Hinc S. Thomas in 4. dist. 13. quaest. 1. art. 1. quaestione 1. ad 1. infert, quod omnis bonus homo dicitur esse Sacerdos mystice, quia scilicet mysticum sacrificium Deo offert scilicet hostiam viventem Deo, ad Roman. 12.

In eodem sensu intelligendus est Tertullianus, supra relatus, quando sic ait: *Nonne & laici Sacerdotes sumus?* &c. ut patet ex probatione quam subiungit: *Scriptum est, Regnum quoque nos, & Sacerdotes Deo & Patri fecit:* nimirum cap. 1. & 5. Apocalypsis, qui locus de spirituali Sacerdotio intelligendus est, ut indicant verba praecedentia loco posteriori citato, ubi non de sacrificiis proprie dictis, de quibus oblatione Eucharistiae sermo est, sed solum de oblatione orationum, & de phialis aureis, plebis odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum. Constat etiam ex eo quod idem Author, jus illud offerendi & sacerdotium de quo loquitur, fundat in fide, dicens: *Vnusquisque de sua fide vivit:* cum autem fides reperitur in mulieribus baptizatis, aequè ac in viris, sequeretur illas esse proprie Sacerdotes, & posse conficere Eucharistiam: quod à mente & doctrina Tertulliani prorsus alienum est, cum ille lib. de velandis Virginibus cap. 9. ipsi Sacerdotale officium convenire neget. Plura de hac difficultate, & praesertim de hoc Tertulliani

Qq

loco

loco, satis obscuro, videri possunt apud Gabrilem Albaspineum, Aurelianensem Episcopum, lib. 2. de Euchar. cap. 8. Dionysium Petavium in disertationibus Ecclesiasticis contra Salsamium, & Ysambertum, hic quaest. 82. disp. 1. art. 2. à quibus nonnulla mutuati sumus.

ARTICULUS II.

An ad solos Sacerdotes pertineat dispensatio huius sacramenti?

9. **D**ico primò, ad Sacerdotes ex officio spectat hoc sacramentum populo dispensare. Ita D. Thomas hic art. 3. ubi hanc conclusionem triplici ratione probat. Prima est, quia cui convenit actus principalis, convenit & accessorius: Atqui Sacerdoti per se & ex officio convenit confectio Eucharistiae, quae est principalis actus: Ergo eidem per se etiam & ex officio convenit ejus dispensatio. Unde idem S. Doctor in officio Corporis Christi quod de mandato Urbani IV. edidit, sic habet: *Cujus officium committi voluit, solis Presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant, & dent ceteris.*

10. Secunda est: Sacerdos constituitur medius inter Deum & populum: unde sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet dona sanctificata divinitus, populo tradere. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 4. loquendo de Sacerdotibus ait: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Quam rationem fufius expendit & magis illustrat in 4. sent. dist. 13. quaest. 1. art. 3. quaestione 1. ubi ait, quod sicut in corpore naturalis sunt quaedam membra principalia per quae virtutes & operationes vitae, à principio vitae ad cetera membra decurrunt: ita & in Ecclesia Sacerdotes sunt quasi membra principalia, quibus mediantibus Sacramenta vitae populo dispensari debent, & ideo laicis, quantumcumque sanctis, sicut nec consecratio, ita nec dispensatio huius sacramenti competit.

11. Tertia est, quia in reverentiam huius sacramenti à nulla re contingitur, nisi consecrata: unde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus Sacerdotis ad tangendum hoc sacramentum: Ergo illi soli per se & ex officio competit illud tangere, & populo dispensare. Unde Tridentinum sess. 13. cap. 8. *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici à Sacerdotibus communionem acciperent: Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent: quos, tanquam ex traditione Apostolica descendens, jure ac merito retineri debet.*

12. Dico secundò, non omnes Sacerdotes possunt hoc sacramentum licitè ministrare, sed solum illi qui habent potestatem jurisdictionis, vel ordinariam, vel delegatam.

Hac etiam conclusio est omnino certa: ita enim generaliter de sacramentis habetur in Clementina Dudum, de sepulturis, & in particulari de isto in Concilio Carthagenensi 1. cap. 7. & Milevitano cap. 18. & Lateranensi cap. Omnis utriusque sexus. Ratio verò est, quia etsi administratio Eucharistiae non sit actus judicialis, sicut est poenitentiae administratio, est tamen proprius pastoris actus, & quidem magis, quam actus publicè docendi populum, cum sit actus pascendi gregem Christi spirituali pabulo carnis Domini: Ergo ad licitè administrandum hoc sacramentum potestas jurisdictionis vel ordinaria vel delegata requiritur. Unde Leo Papa Epistolâ Decretali ad Theodorum Episcopum Forojuliensem, relatâ in cap. Multa lex 49. de Poenitentia dist. 1. *Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, hanc Praepositis Ecclesia*

tradidit potestatem, ut & constituti darent Poenitentiae darent, & eosdem salubri jurisdictione purgatos, ad communionem sacramentorum perennem reconciliationis admitterent. Ex quibus manifestum est, esse peccatum mortale ministrare Eucharistiam sine debita jurisdictione aut facultate, quia est usurpare jus alienum in re gravi, & cum hominum marum periculo, per se loquendo, & Communionem & debitam gubernationem, & ordinem Ecclesiae. Porro jurisdictio ordinaria residet in superioribus quorum officio connexa est, ut in Summo Pontifice pro universa Ecclesia, in Episcopo pro sua Diocesi, in Parocho pro sua Parochia. Extraordinaria verò seu delegata residet in illis quibus à superiore communicata est, ut illi per bullas Pontificias habent Religiosi mendicantes, unde licitè possunt in suis Ecclesiis Eucharistiam quovis anni tempore, praeferquam in die Paschae & in articulo mortis, ministrare.

Advertendum est autem, hoc inter administrationem sacramenti Poenitentiae & Eucharistiae periri discrimen, quod pro administratione poenitentiae requiritur approbatio Ordinarii, non verò pro administranda Eucharistia, cum aliudque non sit eadem ratio: nam in Sacramento Poenitentiae requiritur scientia, quâ distinguantur peccata, requiritur etiam specialis potestas ministri, propter specialem familiaritatem dispensantibus: semel autem hostia consecrata, eam ministrare, has difficultates non habet: unde preceptum est, quod simplices Sacerdotes ad dispensationem non approbati, ex expressa vel tacita Pontificia licentia, Eucharistiam ministrant.

Dico tertio, Diacono ex officio convenit legem Christi dispensare, non verò corpus, cum commisione tamen Sacerdotis, cuius est minister. S. Thomas hic art. 3. ad 1. ubi ait, quid Diaconus, quafi propinquus ordini Sacerdotis, aliquando participat de ejus officio: ut scilicet dispenset sanguinem, non autem corpus, nisi in necessitate, jubente Episcopo, vel Presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in vase, unde non oportet, quod tangatur à dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secundo, quia sanguis designat redemptionem, & Christo in populum derivatam: unde & sanguis admiscetur aqua, quae significat populum. Ex quo Diaconi sunt inter Sacerdotem & populum, magis convenit Diaconis dispensatio sanguinis, quam dispensatio corporis. Idem docet in 4. dist. 14. quaest. 1. art. 3. quaestione 2. ubi sic dicitur: *Sicut Sacerdos participat aliquid de virtute perfectiva, quae est Episcopi: ita Diaconus participat aliquid de dispensatione huius sacramenti: competens enim ei ex officio sanguinem. Domini dispensatio, sed non corpus: quia dispensator corpore operatur, quod ipsum corpus tangat, non autem dispensatio sanguinis: Diacono autem non licet corpus Christi tangere, cum non habeat manus sacerdotis: & alius non debet corpus dispensare, nisi de mandato Presbyteri, vel Episcopi: vel Presbyteri, hanc potestatem in casu necessitatis. Vel ideo dispensatio sanguinem & non corpus, quia per sanguinem significatur redemptionis mysterium, quod à capite Christo in membra diffunditur officio ministrantem, unde & sanguini aqua quae populum signat administratur: sed incarnatio quam corpus Christi significat, non est humano ministerio facta. Quibus rebus Sanctus Doctor conclusionem nostram & confirmavit & probavit. Potestque confirmari ex antiqua praxi Ecclesiae: antiquitus enim quando vigebar usus communionis sub utraque specie, dispensatio sanguinis pertinebat ad Diaconum.*

ad quem tamen non pertinebat dispensatio corporis, ut constat ex verbis S. Laurentii ad Sixum: *Experire, utrum idoneum ministrum elegeris, cui commissi Dominici sanguinis dispensationem*: ex Cypriano serm. de lapsis & Ambrosio lib. 1. de officiis cap. 14. Jam verò usus ille cessavit in populo: durat tamen in Capella Pontificis, ut Durandus dist. 13. quæst. 4. refert, nam dum ipse solemnius celebrat, post sumptionem corporis solum vadit; & tunc Diaconus consecratum calicem ei affert & porrigit.

Dices, Diaconus solum ex commissione Sacerdotis habet, quod sanguinem Christi populo dispenseret: Ergo id non habet ex officio. Unde in ordinatione Diaconi nulla fit mentio hujus actus, sed solum datur ei potestas legendi Evangelium, quæ nullam habet cum dispensatione sanguinis connexionem.

Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam: licet enim dispensatio sanguinis Christi, conveniat Diacono ex commissione Sacerdotis; hæc tamen commissio non datur ei a Sacerdote, sed ex officio suo habet Diaconus ut hoc ei committatur, quia officium ejus est ministrare Sacerdoti in consecrando & dispensando. Unde in cap. Diaconus dist. 23. sic dicitur: *Diaconus dum ordinatur, ad ministerium consecratur*. Ex quo patet solutio ad illud quod subditur, ut enim Diacono ex officio competat potestas dispensandi Christi sanguinem, non requiritur quod hujus fiat expressa mentio in ejus ordinatione, sed satis est quod in ea declaratur, ipsum ad ministrandum immediate Sacerdoti consecrari; ex hoc enim colligitur, quod Diaconus ut propinquus ordini Sacerdotali, aliquid participat de ejus officio, ut scilicet dispenser sanguinem, non autem corpus, ait aut D. Thomas supra relatus. Ex quo

Inferes, quod licet Dominici sanguinis dispensatio possit etiam nunc absque ulla necessitate committi Diacono, & de facto adhuc committatur, dum summus Pontifex solemnius celebrat, ut supra ex Durando retulimus; non tamen dispensatio corporis, si nulla cogat necessitas. Si verò necessitas cogit, & Sacerdos abest, potest Diaconus corpus Christi infirmo ministrare, ut colligitur ex Concilio Nicæno 1. can. 18. vel 14. alia versione, nam in eo, absente Sacerdote conceditur Diacono potestas, ut ipse de Ciborio proferat sacramentum, & sumat: Igitur à fortiori poterit idem Diaconus, in casu necessitatis, si nullus adsit Sacerdos, Eucharistiam infirmo ministrare. Imò si ex negligentia aut nequitia nollet Sacerdos, etiam à Diacono monitus, Sacramentum deferre infirmo, posset Diaconus illo invito suum munus præstare, & misero infirmo in extremis succurrere, ut ait Soto in 4. dist. 13. qu. 1. art. 3.

Id etiam posse Subdiaconum, imò & Laicum, censet Suarez, Valentia, Coninck, & alii Recentiores, quibus favet Cajetanus Matth. 26. vers. 26. ad illa verba, *Accipite & comedite*, dicens. *Adverte hic quod sicut Ecclesia laudabiliter pro reverentia Eucharistiæ non utitur Eucharistia cibo, nisi jejuna, excepto extrema agnitionis articulo, licet Dominus intercedendum communicaverit Discipulos: ita laudabiliter pro reverentia Eucharistiæ abstinere ab isto modo manducandi, Accipite & comedite, ut non nisi sacris manibus tangatur Eucharistia. Verum ad imitationem Christi communicare tali modo in articulo necessitatis, non esse inconveniens: Sicut etiam non jejunos, uti dicitur, in articulo necessitatis communicamus.*

Tom. V.

Qq ij

alias

A *Esset autem necessitatis articulus, si tempore epidemici non haberetur Sacerdos communicans more Ecclesiæ solito, sed haberetur Sacerdos, qui prope offerret Eucharistiam, & locando super præparato loco, diceret communicaturis prope expectantibus & adorantibus, Accipite, comedite, possent enim reverenter accipere & comedere, sicut fecerunt Christi Discipuli, qui acceperunt à Jesu non manu ad manum, sed ex mensa, cum sederent multi in tanta distantia, ut manus Jesu manibus eorum non posset jungi. Crediderim ego, quod sicut unum calicem communem omnibus tradidit, ita in una patina panem in duodecim buccellas fractum, manibus propriis tradiderit, & quod hinc Ecclesiæ sum patinarum Apostolicarum traditione acceperit. Ita quod sicut calicem unus Discipulus dedit alii, ita patinam cum pane sancto propinquiores Jesu remotioribus successive porrexerunt.*

Opposita tamen sententia, quæ negat in nullo casu licitum esse Subdiacono vel Laico ministrare hoc sacramentum, communior & probabilior est, doceturque expressè à D. Thoma; qui quamvis Laico in necessitate corpus Christi tangere, licitum esse concedat hic art. 3. in fine corporis articuli, in nullo tamen casu admittit licere ei illud aliis ministrare; sed in 4. sent. dist. 13. quæst. 1. art. 3. quæstione 1. ad 3. dicit: *In casu necessitatis potest & debet corpus Christi tangere, etiam si sit peccator, ut si in aliquo loco immundo jaceat: sed non est simile de dispensatione sacramenti, quia receptio hujus sacramenti non est necessitatis. Unde ei qui non potest sacramentaliter manducare, dicendum est, Accede & manducasti.* Quibus verbis S. Doctor rationem fundamentalem indicat, cur laico in nullo casu licitum sit ministrare hoc sacramentum: decet enim ob dignitatem tanti sacramenti, & rei in illo contentæ majestatem, ut non nisi à Sacerdote, & in solo casu necessitatis tantum à Diacono administretur: aliunde verò cum non sit ad salutem necessarium, sed tantum utile, fideles etiam in articulo mortis constituti non tenentur illud recipere, nisi cum debitis circumstantiis, ad ipsius reverentiam, quæ privatæ personæ utilitati prævalere debet, requisitis.

Unde sicut ad subveniendum infirmo in articulo mortis constituto, non licet Sacerdotem non jejunum, aut sine vestibus sacris celebrare, quia hoc est contra reverentiam hujus sacramenti: ita neque licebit ad subveniendum illi, ut laicus hoc sacramentum ei administret, cum hoc non minus contra sacramenti reverentiam videatur. Unde Concilium Rhemense relatum in cap. *Pervenit*, de consecrat. dist. 2. sub gravissima pœna prohibet, ne laici hoc sacramentum ministrarent infirmis. Accedit Ecclesiæ consuetudo, nusquam enim auditum est id fuisse factum, cum tamen casus, quantum est de se, rarissimus non sit, sed sæpe contingat, præsertim in locis exiguis, ubi non adest Sacerdos, vel Diaconus, qui infirmum in extremis constitutum communicare possit.

Quod diximus de ministratore hujus sacramenti aliis, dicendum videtur de ministratore sibi ipsi. Unde Diaconus, absente Sacerdote, potest seipsum communicare, si nullum sit scandalum: id enim ei absolute concedit Concilium Nicænum primum can. 14. nulla mentione factâ de mortis articulo. Idem à fortiori licebit Sacerdoti, si vel celebrare non possit, vel non habeat omnia ad celebrandum requisita, nullusque

alius Sacerdos adfit. Id verò laico nullatenus est concedendum: nam cui con licet aliis ministrare hoc sacramentum, nec sibi ministrare licet.

20 Dices, Antiquus mos fuit in Ecclesia, ut fideles Eucharistiam à Sacerdote acceptam, propriis manibus fumerent, viri nudis manibus, foeminae nitido linteolo obvolutis, ut testatur Baronius anno Christi 57. num. 42. & colligitur ex Basilio in Epistola ad Caesariam Patritiam, & ex Cyrillo Hierosolymitano Catechesi mystagogicâ 5. ubi sic ait: *Non expansis manuum volis cecede. sed sinistram veluti sedem quandam supponens dextra qua tantum Regem suscipiunt est concava manus corpus Christi suscipe.* Hinc sermone de lapsis refert Cyprianus, aliquem cum manibus immundis Eucharistiam sibi à Sacerdote datam receperit, nihil in ipsis nisi cinerem invenisse: Ergo etiam nunc potest laicus, saltem in casu necessitatis, sibi ipsi Eucharistiam ministrare. Unde præterito sæculo, Maria Stuart, Regina Scotiae, martyrium subitura, & impia Elizabethæ iussu mortem passura, Eucharistiam propriis manibus sumpsit, ut refert P. Nicolaus Causinus in historia martyrii ejusdem Reginae.

21 Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam: tum quia tunc nulla de tali communionis usu extabat prohibitio, uti extat nunc: tum etiam, quia caeremonia illa quæ antiquitus fervebatur, ut communicaturi acceptam Eucharistiam è manibus Sacerdotis ipsi sibi ori applicarent, non erat propriè Eucharistiae administratio, sed applicatio potius ad os ipsius communicaturi: sicut quando communicans lingua vel digito applicat sumptum sacramentum, ut illud commodè deglutiat: ministrare enim propriè est ipsum sacramentum tribuere, ac donare, quod solum exercebat Sacerdos, tribuendo Eucharistiam communicaturo, ut ipse sibi ad proprium os illam applicaret. Ad exemplum verò Reginae Scotiae, respondeo cum illa dispensatum fuisse à Pio V. ut Causinus libro citato asserit.

DISPUTATIO XI.

De sacrificio Missæ.

Ad quaestionem 83, Divi Thomæ.

Sicut in veteri testamento Agnus paschalis non solum habuit rationem sacramenti, sed etiam sacrificii; ita & in nova lege Eucharistia utramque sortitur rationem, cum non solum instituta sit in salutem animarum nostrarum, ut cætera sacramenta, sed etiam in peculiarem cultum Dei, quomodo habet rationem sacrificii, quo supremum ipsius dominium, & potestatem quam habet in vitam & in mortem omnium protestamur. De Eucharistia in ratione sacramenti considerata, hucusque disputavimus; nunc superest nobis agendum de Missæ Sacrificio, circa quod variz & celebres occurrunt difficultates & controversiæ, breviter hic discutiendæ. Plura verò quæ de sacrificio in communi, variisque ejus speciebus, aliqui Theologi hic fusè expendunt, prætermittimus, quia de his sufficienter egimus in Tractatu de quatuor Virtutibus Cardinalibus, explicando actus externos religionis, inter quos sacrificium præcipuum locum obtinet.

Disp. 3.
Art. 3.

ARTICULUS PRIMUS.

An Missa, seu celebratio Eucharistia, sit vere ac propriè sacrificium?

§. I.

Hujus nominis, Missa, ætymologia, & antiquitas explicatur.

Nomine Missæ actio illa sacra intelligitur, qua in Ecclesia Catholica cõstituitur Eucharistia, multis præcedentibus & subsequentibus precibus, & caeremoniis, quam actionem Græci *Leuegiam* vocant. Difficultas verò & controversia inter Auctores, an vox illa *Missa* Hebraica sit, vel Latina? Hebraicam esse docet Concilium Synodus in decretis fidei cap. 11 tenet; plures Scipione cum Cardinali Baronio tomo 1. anno Christi 1599. ubi hæc scribit: *Neque tamen prætermittendum, quod cum multa sint hujus sacrificii nomina, illud est antiquissimum, & apud Latinos usitatum, atque frequentius, Missa, quod quidem (sicut & Christiana fides proficitur) ex Hebraica, vel Chaldaica nomenclatura acceptum esse videtur. Quod enim in nostra lingua legitur Deuter. 16. spontanea oblatio, Hebraice & Chaldaice dicitur *Hissab*, quam offerunt Domino in gratiarum actionem de fructibus terra, quæ & vescebantur in templo, cum recordamur preciorum servitutis, & ab eadem liberatione. Quod quidem omnia, cum optime conveniant prædictis à Christo instituto sacrificio; eo potius hæc nostri usi sunt nomine, quam cunctis aliis sacrificiis.*

Alii vero censent, vocem illam, nullo modo Hebraicam esse, aut ab Hebraica derivatam; alioquin omnes Christianæ nationes, sicut aliastrum retinuerunt, quales sunt Armeni, Aethiopes, &c. Nam & Greci his omnibus utuntur vocem *Missa* non item, sed pro *Missa*, Latine dicunt. Imò Syri & Maronitæ, qui Chaldaicâ lingua Missam celebrant, vocem *Missa* non habent, & ex SS. Patribus Origenes, Iulianus, Epiphanius & Hieronymus, Hebraice lingua periti, hac voce nunquam utuntur. Hanc ergo vocem volunt esse Latinam, à verbo *missus* ductam, & nonnulli cum Hugone à S. Victore lib. 2. de sacramentis p. 8. cap. ultimo existimant celebrationem Eucharistia *Missam* dici, ex eo quod in illa oblatio & preces ad Deum mittantur, sicque illorum verborum quæ in fine *Missa* dicuntur, *Ita Missæ est*, sensum esse, abire licet, quia oblatio & hostia salutis jam transmissa est cum precibus ad Deum pro vobis. Ita D. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 58. ubi hæc scribit: *Deus Missa quasi transmissio, eo quod populus fidei per ministerium Sacerdotis qui sanguis vite mittitur inter Deum & homines, precibus & supplicationibus & vota transmittat. Atque Missam dicitur sacrificium, id est hostia, Missa vocatur, quia transmissa: primum nobis à Patre, ut esset nobiscum per incarnationem; postea Patri à nobis, ut intercedat pro nobis ad ipsum per passionem; ut & in sacramentum primum nobis à Patre per sanctificationem, postea Patri à nobis per oblationem. Similia docet Sanctus Thomas hic art. 4. ad 9. his verbis: Propter hoc etiam Missa nominatur, quia per angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per Sacerdotem. Vel quia Christus est*

*Hæreticorum error refellitur, & veritas
Catholica defenditur & stabilitur.*

notis missa à Deo, unde & in fine Missæ Diaconus in festis diebus populum licentia dicens, Ite missa est, scilicet hostia ad Deum per Angelum, misceat si Deo accepta. Non pauci verò cum Alcuino lib. de officiis Ecclesiasticis, cap. de celebratione Missæ; Missam dici volunt à milione seu dimissione populi, ut idem sit Missa, quod missio; sicut idem sunt collecta & collectio, sicque illorum verborum, Ite Missa est, sensum esse, jam dimissio est congregationis, abire omnibus licet, quia jam dimissi estis.

Quidquid sit de huius nominis etymologia, & significatio, certum est illud esse antiquissimum, ut ostendit Baronius ubi supra numero 60. dicens: *Ex voce ista videtur suo ipsius exordio Romana Ecclesia: Nam Pius Papa, proximus Apostolorum temporibus, scribens ad Iulianum Episcopum Viennensem, idem sacrificium Missam vocans, sic dicit ut habetur tomo 1. Bibliothecæ veterum Patrum: Soror nostra Euprepia, sicut bene recordaris, titulum domus sue pauperibus assignavit, ubi tunc cum pauperibus nostris commorantes, Missas agimus. Item Cornelius Papa Epistola ad Lupicium Viennensem Episcopum, his utitur verbis: Pulcè, neque cryptis notioribus, Missas agere Christianis licet. Eodem usi sunt nomine ceteri Romani Pontifices quos longum esset sigillatim recensere. In Concilio Romano, sub Sylvestro in fine: in Concilio Carthaginensi 2. canone 3. Concilio Agathensi li. cap. 47. & aliis, Patres qui interfuerunt, eodem quoque Missa pronomine, ipsum incertum sacrificium nominant, sicut & Ambrosius ad Marcum Epistolâ 33. Augustinus sermone 251. de tempore, Victor Utiensis libro 2. de persecutione Wandalorum, ac denique ceteri, & post ipsos Recentiores omnes. Hæc ibi Baronius.*

Declaratâ igitur huius nominis etymologia & antiquitate, celebris est Catholicorum cum hæreticis concertatio, an actio illa sacra quâ in Ecclesia Catholica conficitur Eucharistia, & quæ Missa appellari solet, sit verè & propriè sacrificium: Hoc enim negant huius temporis hæretici, cum Luthero & Calvino, dicentes in nova lege solum debere dari sacrificium spirituale & improprium, quia *Vers adoratores in spiritu adorant Patrem*, ut dicitur Joannis 4. & Christum Dominum dedisse quidem nobis mensâ in qua epulemur, sed non altare super quod victimas offeramus; nec Sacerdotes consecrassent qui immolent, sed Ministros qui sacrum epulum distribuant, idèque ipsi suos Parochos Ministros vocant, non Sacerdotes. Itaque in celebratione Eucharistiæ non agnoscunt nisi quoddam improprium sacrificium, id est sacrificium laudis, aut nudam quandam memoriam crucis, non verò proprium sacrificium quod propitiatorium sit; quia (inquiunt) sacrificium crucis, cum fuerit infiniti valoris, de se sufficientissimum fuit ad placandum Deum, eique pro omnibus peccatis satisfaciendum, Catholici è contra censent Missam, sive celebrationem Eucharistiæ, esse verè & propriè sacrificium, & Christum in ea ut victimam Patri per manus Sacerdotum immolari & offerri, & simul in escam, & cibum spirituales animæ, fidelibus distribui, & locum in quo celebratur, non solum mensâ, sed etiam altaris rationem habere, juxta illud Apostoli ad Hebræos 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt.*

Tom. V.

Dico igitur, Missa, sive celebratio Eucharistiæ, est verè & propriè sacrificium.

Probatum primo: Lex gratiæ, seu Ecclesia Christi, habet verum & sibi proprium sacrificium: Sed verum & proprium legi gratiæ sacrificium, nullum aliud esse potest, præter Missam: Ergo Missa est verè & propriè sacrificium. Item licet fuerit sensibile, est tamen modò insensibile, quia solâ fide apprehenditur, cum tamen de ratione sacrificij veri sit quod sit signum sensibile. Major verò, quam negant hæretici, probatur primò ex Scriptura: nam apertissimè Malachia 1. prænnuntiat futurum sacrificium in lege Evangelicâ, cum dicitur: *Ab ortu Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Ubi licet tacer Vates dicat præsentia sacrificatur & offertur, tamen pro tempore futuro loquitur, hic enim est frequens mos Prophetarum, ut propter certitudinem prædictiois, futura quæ si præsentia vel præterita nuntient, juxta illud Ps. 21. Diviserunt sibi vestimenta mea, id est dividunt.*

Nomine autem sacrificij, non possunt intelligi sacrificia Judæorum, quia illa non fuerunt in Gentibus, nec in omni loco ab ortu Solis usque ad occasum, sed solum in Judæa. Nec etiam intelligi possunt sacrificia Gentilium fidelium (aliqui enim Gentilium tunc habuerunt veram fidem Dei) ut interpretatur Arias Montanus super caput 1. Malachiæ. Tum quia Gentiles isti fideles qui nunc erant, paucissimi inveniebantur: Propheta autem loquitur de Sacrificio futuro in Gentibus, & in omni loco, ab ortu Solis usque ad occasum. Tum etiam, quia non erat tunc in Gentibus aliqua oblatio munda, quod superaret in puritate & sanctitate sacrificia Judæa, cum apud Judæos esset tunc expressior Dei fides, notitia, & cultus, quam apud alias Gentes. Addo quod ibi significatur futuram unam oblationem tantum, cum tamen apud Gentiles variis modis sacrificia ista essent diversa.

Nec demum valet responsio Calvinî dicentis Prophetam loqui de sacrificio invisibili & spirituali, quod consistit in fide crucis Christi, oratione, gratiarum actione, & aliis bonis operibus. Nam Contra est primò, quod sacrificium spirituale & improprie dictum, non solet appellari sacrificium absolute, sed cum addito, nempe sacrificium laudis, sacrificium justitiæ, vociferationis, laborum &c. Secundo, Propheta ibi loquitur de oblatione munda: omnia autem bona opera, sunt in doctrina Sectariorum immunda. Tertiò, Propheta loquitur de oblatione nova, & succedente sacrificiis legis Mosaicæ: Sed bona opera, & fides Christi non succedunt sacrificiis Judæicis, sed omnibus justis communia sunt, tam Judæis quam Gentilibus; & in quocunque loco fuit fides veri Dei, fuit etiam hoc genus sacrificiorum, id est opera bona, & fides passionis Christi: Ergo &c. Denum SS. Patres Irenæus lib. 4. cap. 52. Chrysostomus in Psal. 95. Augustinus contra Adversarium legis & Prophetarum cap. 20. Damascenus libro 4. cap. 14. & Justinus Martyr in dialogo cum Triphone, Qq. iij.

locum illum Malachiae exponunt de sacrificio Missae.

6. Nec obstat quod Augustinus libro 2. contra Iulianum Petilianum cap. 86. & Hieronymus super capitulum Malachiae, verba illa de sacrificio laudis interpretentur, ut opponit Calvinus: nam ista hunc locum de sacrificio laudis interpretantur, ut non excludant proprium sacrificium: revera enim sacrificium Missae cum laude offertur, & vocari potest sacrificium laudis, dummodo non excludatur proprium sacrificium. Augustinum verò illud non exclusisse, constat manifeste ex libro 18. de civitate cap. 35. ubi post verba Malachiae relata inquit: *Hoc sacrificium per sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, cum omni loco, à Solis ortu, usque ad occasum iam videamus offerri &c.* Similiter licet Hieronymus eo ipso loco Malachiae, dicat spirituales victimas & tymiana orationum successura victimis carnalibus, addit tamen, *offerri in omni loco oblationem mundam, ut in caeremoniis Christianorum*, quod urique est sacrificium proprium.

7. Probatur secundum Major principalis alio Scripturae testimonio: Danielis enim 11. quidam Rex dicitur ablaturus iuge sacrificium: Rex autem ille secundum litteram est Antiochus, & per allegoriam Anti-Christus, ut fatentur Sectarii; quare sensus doctrinae illius loci est, quod sicut Antiochus abstulit iuge sacrificium Iudeorum, ita Anti-Christus in fine mundi auferet iuge sacrificium Christianorum. Porro iuge sacrificium Christianorum auferendum in fine mundi, esse verum & proprium sacrificium, non verò, ut respondent adversarii, improprium & spirituale, consistens praecise in praedicatione, & sacramentorum administratione, ex eo convincitur, quod sicut Antiochus fuit figura Anti-Christi, ita iuge sacrificium Iudeorum, de quo secundum litteram loquitur Daniel, fuit figura nostri sacrificij: fuisse perfectior in ratione sacrificij, nostro sacrificio, quod est absurdum.

8. Si dicas, ex allegoriis Scripturae non desumi solidum argumentum, Respondeo quasdam allegorias explicari ab ipsa Scriptura, alias non explicari: ex his autem quas Scriptura explicat, non minus solidum argumentum deduci, quam ex sensu literali: nostram verò allegoriam explicari ab ipsa Scriptura patet, quia quae Daniel scribit de Antiocho, explicantur 2. ad Thessalon. 2. de Anti-Christo. Adde quod ipse Daniel cap. 11. dicit Regem qui auferet iuge sacrificium, contra omnes Deos pugnaturum, neque Deum patrum suorum reputaturum; quae tamen non possunt intelligi de Antiocho, utpote quem constat palam coluisse Deos patrum suorum, ut D. Hieronymus in commentariis ostendit: bene tamen de Anti-Christo, qui extollet se super omne quod dicitur Deus, ut ait Apostolus loco citato.

9. His locis addo alterum ex Psalmo 71. versu 16. desumptum, ubi vulgata nostra lectio sic habet: *Erit firmamentum in terra in summis montium: quae verba alij ex Hebraeo forte sic reddunt: Erit particula frumenti in terra in capite montium.* Sed Rabbi Jonathas, qui ante Christum natum scribebat, paulò aliter explicat: *Placenta* (inquit) *panis fiet sacrificium in capitibus Sacerdotum qui sunt in Ecclesia.* Quibus verbis ahi potuit dici clarius ad sacrificium Missae inuentum significandum: quomodo enim placenta panis fiet sacrificium in capitibus Sacerdotum, nisi cum hostia

A extritico pane confecta, consecrata & benedicta in Ecclesia, & post consecrationem ipsius capiti Sacerdotum attollitur, & adoranda populo proponitur?

Tertiò Major principalis probatur: In Ecclesia Christi datur altare: Ergo & verum & proprium sacrificium, Consequentia patet, quia sacrificia sunt spiritualia, & bona opera, non indigent altari, sed solum sacrificium proprie dicitur. Antecedens verò negatur à Calvino, sed docetur ab Apostolo ad Hebraeos 13. ubi ait: *Nolite altare, Graece θυσιάριον, id est sacrificium, de quo edere non habent potestatem populi, sed de servitium*: Ergo verum & proprium sacrificium in lege nova reperitur. Unde etiam de Apostolis dicitur *antiquum sacrificium*, ut Erasmus ipse interpretatur, *sacerdotibus ipsis Domino.*

His Scripturae & Patrum testimoniis iuncta ratio, quae eadem Major suadet: Nam Christus Ecclesiam suam instituit, & novam legem condens, non debuit eam delinere eo respectu, quo maxime Deus colitur, & quodam hominum generi & nationi notissimum fuit: sed modus colendi Deum per sacrificium est antiqui modi; cum per illud supremam Dei maiestatem & potestatem, summumque quod habet in terra & in mortem dominium proferretur. Nulla etiam fuit lex seu religio vera vel falsa, in sacrificio, ut ex historiae sacrae ac prophetae duobus liquet, praesertim ex Plutarcho contra Colorem, dicente fuisse quidem urbes antiquas nullis mœnibus oclusas, nullis literis velentis aut artibus expolitas, à nullis civibus principibus gubernatas; sed nullam habere fuisse sine aliquo cultu externo & sacrificio, quae veram aut falsam divinitatem coleret: addunt urbes sine fundo potius aut terra repetitum, quam sine aliquo visibili cultu & sacrificio, quod cultum seu venerationem divinitatis sine veritate falsa proferretur. Unde Augustinus 19. contra Faustum ait: *In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coadunari homines posse: ubi aliquod sacrificium & sacramentum visibilium in sortio colliguntur*: Ergo in novae leges & in Ecclesia reperitur aliquod verum & proprium sacrificium.

Confirmatur: Sacrificium est de pure naturae, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 85. art. 2. Sed quod est de lege naturae, non tollitur, sed confirmatur per legem gratiae: Ergo in lege gratiae datur aliquod verum & proprium sacrificium.

Confirmatur amplius: Nulla est ratio ob quam Christiana Respublica careat potius sacrificio vero & sibi proprio, quo publice Deum colat, quam Synagoga, vel Ecclesia quae fuit tempore legis naturae: Ergo non debet illi denegari. Consequentia patet, Antecedens probatur. Si quæ affectui posset ratio, illa esset quam assignat Sectarij, nimirum, quia Christus per sacrificium crucis plenè satisfecit pro peccatis omnium hominum: Sed hæc ratio non valet. Ergo dicitur. Major probatur: Tum quia Christus in cruce satisfecit pro peccatis hominum, non solum in novae legis existentium, sed etiam pro peccatis eorum qui fuerunt in lege naturae, & in lege scripta; & tamen in utraque illa lege, vera fuerunt sacrificia. Tum etiam, quia licet Christus in cruce peccatis quoad sufficientiam pro nobis satisfecerit, tamen quoad efficaciam requiritur amplius quod sacrificio illa nobis applicetur per instrumenta & media, quibus in nos passio Christi sua merita

inluat, quæ media sunt sacramenta & Missa sacri-

ficiū. Unde egregie Cælius Arelatensis homilia 7. de Paschate: *Quia corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat ut nobis in hoc die Sacramentum Corporis & Sanguinis consecraret, ut coheretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium: ut quia quotidiana, & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua etiam esset redemptionis oblatio, & perennis vestimenta viveret in memoria, & semper presens esset in gratia: verè unica & perfecta hostia, fide asstimanda, non specie, non exteriori cernenda visu, sed interiori aspectu.*

14. Probatum secundò conclusio: Christus instituendo Eucharistiam, verum Deo obtulit sacrificium: Ergo cum in Missa illud idem fiat quod ipse fecit, iuxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem*, Missa est verum in nova lege sacrificium. Consequentia patet, Antecedens verò probatur primò ex SS. Patribus asserentibus Christum in cena ultima hoc sacramentum instituentem, verè sacrificasse; & sicut Agnus paschalis prius sacrificabatur, posteaque in cibum dabatur: ita Christum prius seipsum sacrificasse, & postea se in cibum dedisse. Ita docent Gregorius Nyssenus homilia 1. de resurrectione, Hefysichus libro 2. in Leviticum, Cyprianus sermone de cena, & Epistola 63, Leo Papa sermone 7. de Passione, & Rupertus libro 2. in Exodum cap. 6. & alii. Verba Nysseni hæc sunt: *Quia omnia pro Dominica potestate & auctoritate administrat, non expectat Pilati iudicium; sed per ineffabilem & arcanum sacrificii modum, sua dispositione & administratione preoccupat impetum violentum, ac sese in oblationem, & victimam offerri pro nobis, Sacerdos simul & agnus Dei.* Quando hoc accidit? Cum suum corpus ad edendum, & sanguinem suum ad bibendum familiaribus præbuit. Cuilibet perspicuum est, quod oves velis homo non possit, nisi comestione mactatio præferret. Cum igitur dederit Discipulis suis corpus ad comedendum, aperte demonstravit, iam fuisse perfectam & absolutam immolationem. Cyprianus verò Epist. citatâ hæc scribit: *Quis magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus noster & Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit; obtulit hoc ipsum quod Melchisedech obtulerat, id est panem & vinum, hoc est, corpus & sanguinem suum?*

15. Probatum secundò Antecedens: Christus est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, ut ex Psalmo 109. confirmat Apollolus ad Hebræos 7. & 8. Sed nili instituendo Eucharistiam obtulerit Deo Patri verum sacrificium, non potest verè talis appellari: Ergo instituendo Eucharistiam verum obtulit Deo sacrificium. Minor probatur: Ut Christus dicatur Sacerdos secundum ordinem sive secundum ritum Melchisedech, oportet quod conveniat cum Melchisedech in ritu offerendi verum Sacrificium: Sed non convenit cum eo in tali ritu, nisi instituendo Eucharistiam, obtulerit Deo Patri verum sacrificium: ut enim salvetur hæc convenientia, necesse est quod sicut Melchisedech verè in pane & vino sacrificavit; ita Christus in pane & vino, sive sub speciebus panis & vini, Deo obtulerit verum sacrificium: Ergo &c.

16. Hæretici ut vim hujus probationis declinent, dicunt Melchisedech, non in sacrificium, sed ad reficiendos milites Abraham, qui fatigati ex prælio redibant, panem & vinum obtulisse.

Sed hæc responsio est contra doctrinam Patrum. Clementis Alexandrini libro 4. Stromatum circa hæc. Cypriani libro 2. Epistolâ 3. Eusebii Cæsariensis libro 5. demonstrationum Evangelicarum. Iustini Epistolâ 95. ad Innocentium Papam, & Anonymi Epistolâ ad Marcellam, Ambrosii libro 1. de Sacramentis cap. 1. & aliorum explicantium ritum Genesis 14. de oblatione panis & vini in sacrificium. Eodem modo illum explicant & intelligunt plures veteres ac celebres Rabini, quos refert Genebrardus, Judaicarum rerum peritissimus. Chronologia, in exordio tertie ætatis. Verba hæc sunt: *Rabbi Moses Haddarsam ad Berisith Rabba, contendit Melchisedech tunc Messia ritum incruente sacrificiationis aliquando introducitur, speciem, & personam sustinuisse. Rabbi Moses & Salomon, ordinarius Hebræorum Interpretes, exponens caput 16. Genesis, & historiam Melchisedech, è veterum Rabinorum scriptis docet protulisse Melchisedech panem & vinum, ut Moysæ legis sacrificia farinacea, & libamina representaret. Vult igitur iste Rabinus, tunc Melchisedech sacrificasse. Ceteras quoque res Melchisedechi, plenas fuisse perfectionis & mysterii, Rabbi Levi è Talmudicis asseverat, quod B. Paulus persequitur in Epistola ad Hebræos.*

Præterea, tres loco citato Genesis narrantur actiones Melchisedech, quarum duæ posteriores, sunt planè Sacerdotales, benedicere Abraham, & decimas ab eo accipere: Ergo prima ejus actio, quæ ibidem narratur, proferendi panem & vinum etiam fuit Sacerdotalis, & ad sacrificium pertinet.

Hoc ipsum evidenter patet ex verbis illis proximè adjunctis, *Erat enim Sacerdos Altissimi*: nam illa particula *enim*, cum sit causalis, denotat, cur Melchisedech protulerit panem & vinum, hanc fuisse causam; quod cum ille esset Sacerdos Dei, & res illas soleret Deo sacrificare; voluit ex eisdem rebus sacrificium Eucharisticum pro victoria Abraham offerre Deo.

Nec obstat quod pro illa particula *enim*, quæ est causalis, aliæ translationes habent particulam *Et*, vel autem, hoc modo, *Et ipse erat Sacerdos*, vel *Erat autem Sacerdos*. Nam ut rectè observavit Petrius in Genesis, verba illa exponens: particula copulativa (*van*) Latine (*Et*) sæpè in Hebræa lingua usurpatur pro particula *enim*, vel quia, quod variis exemplis illustrat & confirmat. Nam Genes. 20. ubi vulgata habet. *En mortuus es propter mulierem quam tulisti, habet enim virum*, Hebræice est: *Et ipsa habet virum*. Item Genes. 30. ubi sic legitur: *Experimento didici, quia benedixit mihi Deus propter te*, Hebræum habet: *Expertus sum, & benedixit mihi Dominus*. Item Janfenius exponens verba illa Luca 2. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*, observat positum esse *Et*, pro quia, idemque multò antea annotaverat Theophilactus. Cum ergo Latinus Interpretes, hujus consuetudinis linguæ Hebræicæ peritus, animadverteret illud *Et* Hebræicum, loco citato Genesis, idem significare ac *enim*, vel quia, & hujusmodi particulis causalibus æquipollere, sic vertit: *At verò Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi &c.*

Demum suaderi potest conclusio: Omnes ad sacrificium propriè sumptum necessariae conditiones exactè concurrunt in Missa: ibi enim reperitur oblatio rei sensibilis, scilicet corporis & san-

sanguinis Christi, sub accidentibus panis & vini A
Deo facta : nam ut ait Angustinus libro 4. de
Trinit. cap. 14. *Quid iam gratè offerre possi-
posset, quam caro sacrificii nostri, & corpus esset
Sacerdotis nostri?* Non deest etiam Magister legi-
timus, scilicet Christus, & Sacerdotes, quibus
dicendo, *hoc facite in meam commemorationem*,
potestatem ad hoc dedit, est enim utilis in Scri-
ptura, ut verbum *facere* pro sacrificio interpretetur,
Lucæ 2. *Ut facerent secundum consuetudinem le-
gis*, hoc est ut sacrificarent. Reperitur quoque in
Missâ sufficiens hostiæ immutatio, non quidem
per mortem veram & realem Christi, sed vel per
consumptionem specierum, quæ ipse a Sacerdote
celebrante, ad quam corpus & sanguis Christi
amittunt esse sacramentale; vel per hoc quod ex
vi verborum consecrationis, sanguis ponatur
seorsim à corpore, licet per concomitantiam simul
cum eo existat. Tandem in ea est recognitio supre-
mi Dei dominii, cum ad hoc fiat illa oblatio & im-
mutatio hostiæ: Ergo Missa est verè & propriè sa-
crificium.

§. III.

Hereticorum objectiones solvuntur.

18. **O**bjiciunt primò heretici: Quod est sacramen-
tum & testamentum, non est sacrificium
propriè sumptum: Sed Eucharistia est sacra-
mentum & testamentum: Ergo non est sacrifi-
cium propriè sumptum. Minor est certa, Major
verò probatur. Rationes sacramenti & testamen-
ti pugnant cum ratione sacrificii, quandoquidem
sacramentum offertur Deo, Sacramentum autem
nobis datur à Deo, & testamentum est promissio
hereditatis à Deo habendæ: ridiculum autem est
dicere quod hæres det aliquid testatori per testa-
mentum ipsum: Ergo &c.

19. Respondeo distinguendo Majorem: Quod est
sacramentum & testamentum, non est sacrificium,
secundum eandem rationem, concedo Majorem:
secundum diversam, nego Majorem. Similiter
concedo Minori, distinguo Consequens: Ergo
Eucharistia non est sacrificium, secundum eandem
rationem quæ est sacramentum, vel testamentum,
concedo: secundum diversam, nego. Quæ admo-
dum enim Agnus Paschalis in lege veteri sacra-
mentum erat & sacrificium: sacramentum, quia
renuserat signum visibile invisibilis gratiæ; sacri-
fium, in quantum Deo offerebatur. Ita Eucharis-
tia, quatenus nobis relicta, ut sit signum nostræ
sanctificationis, habet rationem sacramenti; qua-
tenus autem Deo offertur in recognitionem supre-
mi dominii quod habet in vitam & in mortem,
habet rationem sacrificii; in quantum verò est por-
tio legati nobis testamento relicti; & pignus acci-
piendi residuum, nempe gloriæ cœlestis heredita-
tem; sive quatenus est instrumentum publicum
divinæ voluntatis & promissionis, habet rationem
testamenti, seu signaculi voluntatis Christi testato-
ris: sicut Exodi 24. sanguis victimarum; effusus
super populum, fuit simul sacrificium & testa-
mentum.

Neque est repugnantia, illud idem quod à Deo
accepimus, ipsi offerri à nobis. Tum quia nihil pos-
sumus Deo dare vel offerre, quod ab ipso prius non
accepimus, juxta illud 1. Paralip. 29. *Tua sunt
omnia, & quæ de manus tua accepimus, red-
dimus tibi.* Tum etiam, quia non repugnat aliquid
Deo dari, id est offerri ab hominibus, quatenus
ad ipsius maiestatem protestandam immutatur,

& idem dari hominibus à Deo, quatenus Deo
lud ipsum refert ad hominum utilitatem. Sa-
Christi opera meritoria, Deo donantur, &
offerebantur à Christo; & tamen ipsi ad gloriam
corporis, & nominis sui exaltationem, non
que ad salutem profuerunt, & extensus non
donata sunt. Sic etiam in lege veteri sacrificia
multa cedebant in usum Sacerdotum, & ali-
rum.

Objiciunt secundo: Quod Christus factus
institutione sacramenti Eucharistiæ, & per conse-
crationem, non fuit verè sacrificium: Ergo neque
fit modò in Missâ. Consequenter patet, Antece-
dens verò probatur, quia aliàs sacrificium illud
quod Christus obtulisset, cum fuisset valoris im-
B ti, consummasset nostram redemptionem, ut
ita non fuisset opus cruento sacrificio crucis, ut
illam consummaret.

Respondeo negando Antecedens: nam ut
præ arguebamus, Christus Dominus habet Sacra-
dotium rigorosè & propriè dictum, secundum
ordinem Melchisedech: Ergo id quod obtulit
cundum primum & ritum talis Sacerdotis, est
sacrificium propriè dictum; Sacerdotium enim
correlativè se habet ad sacrificium propriè dictum
juxta illud Apostoli ad Hebræos 5. *Unus Pa-
ter constituitur ut offerat dona & sacrificia pro
peccatis.* Ad probationem in contrarium dico
quod sicut alia Christi opera, quævis immen-
C meritoria & satisfactoria, subordinata transac-
tioni, per quam erant consummanda quæ co-
redemptionem; sic & sacrificium in cruce, ut
ipso ante passionem celebratum, fuit juxta de-
 pactum & beneplacitum & subordinatum patri,
quæ redemptio nostra consummaretur, juxta illud
quod canit Ecclesia: *Qui salutem hominibus paravit
in ligno crucis constituit;* ideoque ipsum pas-
ni, & cruento sacrificio crucis, locum non de-
 fuisse.

Objiciunt tertio: In nova lege nullum est sa-
crificium propriè dictum, solum ipsi proprium.
Ergo Missa non est verè sacrificium. Consequen-
D tia patet, Antecedens probatur primo. Christus
Dominus Samaritanæ interroganti, an diceret
Deus colit & adorari in Templo, vel in monte Ge-
rizim? Responder Joan. 4. *Mulier, crede mihi,
quia venit hora quando neque in monte hoc, neque
in Hierosolymis adorabitis Patrem, sed ubi
adorant eum, in spiritu & veritate. Spiritus est Deus, & ego
adorant eum, in spiritu & veritate spiritus adorare.*
Ubi adorare idem est ac sacrificare, quævis enim
erat inter Judæos & Samaritanos, quo in loco
deberet offerri sacrificium; & ita sumitur adorare
Genes. 22. *Postquam adoraverimus, reverteremur ad
vos, & adoramus 8. Venerat adorare in Jerusalem.*
Ergo Christus pro lege nova solum consummavit sa-
crificia spiritualia & invisibilia, non extensiva ad vi-
sibilia.

Secundo, Cum Christus sit Sacerdos in æter-
num, ut ait Paulus ad Hebræos 7. & in veteri lege
ideò solum multiplicarentur Sacerdotes, quia
morte prohibebantur permanere; in lege gratiæ
nulli debent esse Sacerdotes Christo succedentes:
Ergo nec sacrificia, Sacerdotum enim & sacrificio-
um sibi mutuo correspondent, ut supra ex eodem
Apostolo ostensum est.

Tertio Sacrificium crucis habet vim immutandi
& semper manentem, unde Apostolus ad He-
bræos 10. *Unâ oblatione (Christus) consummavit
in semper æternum sanctificationem.* Et Christus
Janus

Joan. 19. per illam vocem, *Consummatum est*, A
satis expresse, uno sacrificio crucis se complevisse
omnia quæ ad nostram salutem necessaria erant:
Ergo superfluum est omne aliud sacrificium: imò
aliud constituere, videtur esse negare virtutem &
sufficienciam sacrificii crucis,

23. Respondeo negando Antecedens. Ad cuius pri-
mam probationem dico, Christum in colloquio
illo quod cum Samaritana habuit, solum declara-
re voluisse, quod neque in monte illo, neque in
Hierusalem, imposterum adoraretur aut colere-
tur Deus sacrificiis carnalibus Judæorum, non
tamen negasse futuram aliam adorationem & sa-
crificium, quod omnino spirituale esset, quoad
suam virtutem & modum existendi rei oblatæ, B
nempe sacrificium Eucharistiæ, in quo Christus
invisibilis, & sacramentali modo continetur, licet
sit visibile ex parte specierum quibus continetur,
& ceremoniarum quibus celebratur. Unde qui
hoc sacrificio Deum colit, in spiritu & veritate
adorat.

Ad secundam dicendum quod licet ex eo quod
Christus sit Sacerdos in æternum, non habeat
successores in Sacerdotio, & consequenter non
sint modò Sacerdotes parisi cum eo potestatis,
non tamen inde fit quod nullos habeat Sacerdotes
vicarios, ministros, & dispensatores; quin po-
tius cum jam non fungatur suo Sacerdotio, per
se & immediatè offerendo sacrificia, necesse est
quod habeat plures vicarios, per quos hoc faciat,
& Sacerdotio fungatur, juxta illud 2. ad Corinth.
5. *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo*
exhortante per nos. Neque repugnat unitari Sacer-
dotii Christi, plures habere in terris ministros, qui
vice ipsius visibile offerant sacrificium: sicut licet
Christus unus sit Doctor & Magister noster, ut
dicitur Matth. 23. hoc tamen non impedit, quin
plures habeant in terris ministros, qui vice ipsius
doceant, & gregem pascant verbo & doctrina.

Ad tertiam probationem dico quod licet sacri-
ficium crucis habeat vim infinitam & semper ma-
nentem ad sanctificandum, ut tamen ejus effectus
nobis efficaciter applicetur, egemus alio sacrificio D
quod ab eo dependeat, vimque suam ex ipso ha-
beat, quale est sacrificium Missæ. Verba autem
illa, *Consummatum est*, quæ Christus antequam
spiritum emitteret, protulit, ab illo dicta sunt,
tum ob consummationem Scripturarum, quæ
omnes in Christi morte fuerunt verificatæ: tum
propter singularem paterno præcepto de morte
lubeunda obedientiam.

24. Instant Sæctarii & dicunt effectum sacri-
fici crucis nobis sufficienter applicari, per prædi-
cationem verbi, administrationem Cænæ Do-
mini, & Baptismum.

Sed hæc instantia, si quid valeret concluderet
etiam supervacaneam esse Cænæ Domini, quia E
fructus crucis satis applicatur per Baptismum,
imò Baptismum inutilem esse, cum sola prædi-
catione verbi divini excitari possit fides per quam
applicetur fructus crucis. Licet ergo, si Deus vo-
luisse, potuisset effectus sacrificii crucis, nobis
sufficienter applicare per unicum medium, pla-
cuit tamen ipsi varia media instituire, quibus ple-
niùs, faciliùs, & luaviùs, effectus ille nobis ap-
plicaretur: unum autem ex illis mediis dicimus
esse sacrificium Missæ.

25. Obijcies quartò Hostia quæ in sacrificio offer-
tur, debet occidi: Sed Christus qui in Missa of-
ferretur, non occiditur: Ergo Missa non est verum
& proprium sacrificium.

Tom. V.

Respondeo Majorem esse veram duntaxat in sa-
crificio cruento, qualia erant sacrificia legis anti-
quæ, in quibus animalia immolabantur, & quale
fuit sacrificium crucis: sacrificium autem Missæ,
non est sacrificium cruentum, sed incruentum,
quale fuit sacrificium Melchisedech; quamvis sit
etiam representativum sacrificii cruenti, in ara
crucis semel à Christo oblatus; quatenus in sacri-
ficio Missæ, sanguis Christi ex vi verborum ponitur
separatim à sanguine, fitque in eo mystica effusio
sanguinis, per gladium verborum, ut Cyrillus lo-
quitur. De quo fufius articulo sequenti.

§. IV.

Corollarium præcedentis doctrine.

EX dictis inferes, unicum esse in Ecclesia Eu- 26.
charistiæ sacrificium, nec posse aliud dari:
Sacrificium enim Eucharistiæ, ex parte rei oblatæ,
est infiniti valoris, & representat sacrificium cru-
cis, imò est idem cum illo ex parte hostiæ & prin-
cipalis offerentis, licet non ex parte modi & ra-
tionis offerendi: Sed crucis sacrificium ratione
infiniti valoris fuit unicum, una enim oblatione
consummavit in æternum sanctificatos, ut inquit
Apostolus: Ergo pariter sacrificium Missæ uni-
cum esse debet. Unde Tridentinum sess. 22. in
principio, illud singulare sacrificium appellat, &
Ecclesia oratione secreta post septuaginta Domini-
cam Pentecostes, sic ait: *Deus qui legalium disfe-*
rentiam victimarum, unus sacrificii perfectione
sansisti. Item Leo Papa serm. de passione sic ha-
bet: *Ut uno expletur sacrificio variarum disfe-*
rentia victimarum.

Dices, Sacramenta multiplicantur in Ecclesia, 27.
non obstante quod per illa nobis communicetur
efficacia sanguinis & passionis: Ergo etiam potest
in ea dari multiplex Eucharistiæ sacrificium, quæ
vis illud Christi passionem representet. Unde Ec-
clesia in benedictione Cerei Paschalis, oblationem
incensi sacrificium appellat, dicens: *Suscipe*
sancte Pater incensi hujus sacrificium vespertinum.

Respondeo, concessio Antecedente, negando 28.
consequentiam & paritatem, diversam enim est ra-
tio de sacramentis & de sacrificio; sacramenta
enim primò & per se ordinantur ad sanctifican-
dum nos, & ad dandum nobis effectus gratiæ per
redemptionem & sanguinem Christi; unde cum
non repugnet effectus gratiæ & redemptionis
multiplicari, etiam si ipsa passio & redemptio non
multiplicentur; non repugnat, imò potius con-
venit, sacramenta in lege nova multiplicari; præ-
sertim quia diversæ dispositiones exiguntur ad il-
los diversos effectus: v.g. ad obtinendam primam
gratiam alia requiritur dispositio, quam ad au-
gmentum illius: Sacrificium autem Eucharistiæ
ordinatur ad representandam passionem Christi
ut in se est, & non solum in effectu suo, id est in
gratia nobis collata; imò est idem in substantia
cum illo sacrificio, ut supra dicebamus. Unde sicut
passio illa fuit una in se, ita sacrificium Eucha-
ristiæ unum tantum esse debet.

Ad illud verò quod subjicitur de oblatione in-
censi in benedictione Cerei Paschalis, dicendum
est, talem oblationem lato & improprio modo
sacrificium ab Ecclesia appellari. Quod ex eo pa-
ret, quod sacrificium à solo Sacerdote offerri
possit, cum sacrificium & Sacerdotium correlati-
va sint illa verò oblatio incensi in benedictione
Cerei Paschalis, à Diacono fieri solet.

Rr

ARTI-

ARTICULUS II.

In qua actione Missæ essentia sacrificii Eucharistici consistat?

Supposito quod in Missa verum & proprium sacrificium Deo offeratur, ut contra Sectatior articulo precedenti fuisse ostendimus, superest explicandum, in qua actione Missæ, essentia talis sacrificii consistat?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

39. Suppono primo, sex potissimum actiones in Missa reperiri, quarum aliqua præcedunt consecrationem, alia sunt consecrativæ ipsarum specierum, alia verò ipsam consecrationem subsequuntur. Prima ex illis actionibus est oblatio panis & vini ante consecrationem, quæ Offertorium vocatur. Secunda est consecratio corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini. Tertia est oblatio post consecrationem ejusdem corporis & sanguinis, facta per illa verba: *Vnde & memores nos servus tui, sed & plebs tua sancta Catholica, offerimus præclaram majestati tuæ.* Quarta est fractio hostiæ consecratæ in tres partes, quarum una mittitur in calicem. Quinta est sumptio hujus sacramenti à Sacerdote. Ultima est distributio hujus sacramenti facta populo. Ut autem certiora ab incertioribus separemus.

30. Suppono secundò, certum & indubitatum esse apud Theologos, nec in prima, nec in ultima actione consistere essentialiter Missæ sacrificium. In primis enim quod essentia hujus sacrificii non consistat in oblatione facta ante consecrationem, manifestum est. Primò ex eo quod Christus obtulit sacrificium Missæ perfectum, & tamen non legimus in scriptura, neque ex ulla traditione habemus, quod aliquam hujusmodi oblationem consecrationi præmiserit. Secundò, quia hæc cæremonia non semper fuit ab Ecclesia observata. Tertiò, ex eo quod Ecclesia statim post illam oblationem satis significat, illam esse solum quandam præparationem materiæ ad futurum sacrificium, ut constat ex aliquibus liturgiis, in quibus, post oblationem illam sic habetur: *Veni Sanctificator omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc sacrificium, tuo sancto Nomini præparatum.* Denique ex eo res oblata & immolata in sacrificio Missæ, est ipsum corpus Christi Domini, ut definit Tridentinum sess. 22. cap. 2. Per illam autem oblationem quæ fit ante consecrationem, non offertur corpus Christi Domini, utpote nondum positum sub speciebus panis & vini, sed solum ipsa materia consecranda, & convertenda in corpus & sanguinem Christi.

31. Denique quod nec in distributione Eucharistiæ sita sit essentia Sacrificii Missæ, non minus evidens est: Tum quia potest verè & licitè celebrari sacrificium Missæ, absque hoc quod populus communicet, ut docet Tridentinum sess. 22. cap. 6. & can. 8. Tum etiam, quia distributio ista supponit sacrificium jam peractum, siquidem illa distributio est participatio ipsius sacrificii, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 10. *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Adde quod sacrificium non potest celebrari nisi à Sacerdote, illa verò distributio aliquando fieri potest à Diacono, ut disp. 10. art. 1. ostensum est: Ergo in illa, essentia sacrificii Eucharistici consistere nequit.

A Difficultas ergo solum superest de illis quatuor actionibus, nimirum de consecratione, de oblatione quæ fit post illam, de fractione hostiæ, & de sumptione utriusque speciei; in qua quæstione ex his quatuor actionibus, essentialior ratio sacrificii Missæ consistat? In cujus difficultate resolutione, tam variè opinantur Auctores, ut toties re inveniuntur placita, quot capita. Scitum in 4. dist. 13. quæst. 2. & Gabriel ibidem quæst. 1. art. 3. docent essentiam hujus sacrificii in sola oblatione quæ fit post consecrationem consistere. Ledesma in sola sumptione. Alanus, Vazquez, & Conink, in sola consecratione: Bellarminus, Amicus, Ysambertus, & alii, in consecratione & sumptione: Melchior Cano in consecratione, oblatione, fractione, & sumptione. Negotium asserit consecrationem non esse de essentia incruenti Missæ sacrificii, sed ad illum sufficere aliquam ex aliis actionibus quæ consecrationem subsequuntur: Addit tamen, ordinem ad consecrationem esse de essentia sacrificii Missæ, & quod sacrificium Missæ sit oblatio Christi exaltis sub speciebus Eucharisticis.

§. II.

Reiciuntur plures ex illis sententiis.

C Dico primo: Oblatio quæ fit post consecrationem, non est tota essentia hujus sacrificii, nec pars essentialis, vel etiam integralis illius.

Probat: brevis: Primò quia per tale oblationem nulla fit immutatio rei oblate, quæ tamen est de ratione sacrificii. Secundo, quoniam legimus Christum celebrando, talem oblationem adhibuisse. Tertiò, nec Apostoli cam à principio adhibuerunt, secundum D. Gregorium lib. 7. c. 63. ibi enim scribit eos solam orationem dominicam adhibuisse ad verba consecrationis. Quæ ipsa verbalis oblatio post consecrationem fit in persona Ecclesiæ, ut patet ex illis verbis Canonis: *Vnde & memores Domine nos servi tui &c. offerimus præclaram Majestati tuæ &c.* Atque sacrificium debet offerri in persona Christi, qui est principalis Sacerdos: Ergo talis oblatio non est de essentia hujus sacrificii, unde si modo omittatur, aliquo accidenti, non definit esse verum sacrificium.

Dico secundo: Fractio hostiæ consecratæ in tres partes, quæ fit à Sacerdote ante sumptionem non est de essentia hujus sacrificii.

Probat: Tum quia fractio ista solum fit circa species panis: actio autem sacrificativa debet complecti utramque speciem, quia sacrificium Missæ est sacrificium secundum ordinem Melchisedech, qui panem & vinum in sacrificium obtulit. Tum etiam, quia talis fractio solum est quædam præparatio ad sumptionem; frangitur enim hostia, ut possit convenienter sumi. Adde quod, si fractio omittatur, non manebit imperfectum sacrificium, quantum ad essentiam vel integritatem, ut docet S. Thomas hic art. 6. ad 6. & constat si casu hostia ante fractionem caderet in calicem: tunc enim convenienter non posset frangi, & sic deberet relinqui usque ad sumptionem: Ergo fractio hostiæ consecratæ, non est de essentia hujus sacrificii.

Dico tertio: essentia hujus sacrificii non consistit in sumptione, tanquam in parte intrinseca & essentiali.

Probat: primo: De fide est Christum in calice

cœnæverum obtulisse sacrificium, ut colligitur ex Tridentino sess. 21. cap. 1. & ex Patribus articulo precedenti citatis: Sed non est de fide Christum sacramentalis species sumptisse, licet id asserat Divus Thomas supra quæst. 81. art. 1. tanquam probabilius: Ergo sacrificium Missæ non consistit essentialiter in sumptione specierum; non enim potest res certa fundari in principio dubio.

36. Probatur secundò sacrificium fit in persona Christi, qui est principalis offerens & Sacerdos: Atqui sumptio non est actio facta in persona Christi, sed in persona ipsius lumentis, & pro suo beneficio: Ergo non est essentia hujus sacrificii.

37. Probatur tertio: Sacrificium consistit essentialiter in actione immutativa rei oblata: Atqui sumptio non est hujusmodi, nam per hoc quod suscipitur hoc sacramentum, non desinit Christus esse sub speciebus, sed eodem modo sub illis manet, solumque mutatur localiter, ad motum specierum: Ergo essentia hujus sacrificii non consistit in sumptione.

38. Dices per sumptionem non intelligi solam specierum trajectionem in stomachum, hæc enim sine dubio non habet Christum immutare, sed illarum consumptionem, ratione cujus corpus Christi desinit esse, illis alteratis & corruptis in stomacho.

Sed contra: Actio quæ est essentialis sacrificio, debet fieri in altari, siquidem in altari offertur sacrificium: Sed consumptio illa specierum non fit in altari; quia tunc solum fit, quando vi caloris naturalis alterantur & corrumpuntur species in stomacho: Ergo talis consumptio non est essentia, vel pars essentialis sacrificii Missæ.

39. Ex his confutata manet sententia Magistri Cano, asserentis non solum consecrationem, sed etiam oblationem, fractionem, & sumptionem esse de essentia hujus sacrificii. Constat etiam non posse Missæ sacrificium consistere in quacunque ex tribus illis ultimis actionibus, ut asserit Nugno: præsertim, quia verisimile non est, quod Christus Dominus in designando sacrificio novæ legis, quod excellentissimum est, non determinaverit actionem per quam fieret, cùm tamen in antiquis sacrificiis designandis, minutim explicaverit Scriptura, quomodo, & quibus actionibus essent facienda, ut patet ex toto Levitico.

§. III.

Solvuntur objectiones.

40. Obijciens primò contra primam conclusionem: Sacrificium est essentialiter oblatio: Ergo cùm sacrificium Missæ non possit consistere essentialiter in ea oblatione quæ fit ante consecrationem, debet saltem consistere essentialiter in ea quæ fit post consecrationem.

Respondet, Sacrificium non consistere in simplici oblatione sed in oblatione realiter immutativa rei oblata, qualis non est illa quæ fit post consecrationem, sed solum ipsa consecratio, unde in illa, ut infra dicemus, essentialiter consistit Missæ sacrificium. Nec requiritur quod in sacrificio, oblatio fiat verbis expressis, sed sufficit si tantum fiat, cùm non in verbis, sed in rebus essentia sacrificii consistat. De quo infra redibit sermo.

41. Obijciens secundò contra secundam conclusionem, auctoritatem D. Thomæ 2. 2. quæst. 85. art. 3. ad 3. ubi inter actiones quæ sufficiunt ad rationem sacrificii, enumerat fractionem panis.

Tom. P.

tionem sacrificii, enumerat fractionem panis.

Sed facile responderetur, S. Doctorem ibi loqui de sacrificio in communi, non autem de sacrificio Missæ in particulari, in quo panis non est res oblata, nec subinde fractio panis eius essentia.

Obijciens tertio: in illa actione consistit essentia hujus sacrificii, quæ repræsentat sacrificium crucis, nam sacrificium Eucharistiæ est imago quædam repræsentativa passionis Christi: Atqui fractio hostiæ est hujusmodi: Ergo in ea consistit essentia sacrificii Missæ.

Respondet distinguendo Majorem: quæ repræsentat ex institutione Christi, concedo. Ex institutione Ecclesiæ, nego. Divisio autem hostiæ non potest significare sacrificium crucis, nisi ex institutione Ecclesiæ, quandoquidem illa non est nisi cæremonia ab Ecclesiâ instituta.

Obijciens quarto contra tertiam conclusionem: Consumptio specierum, non ex institutione Ecclesiæ, sed ex se & ex sua propria ratione repræsentat sacrificium crucis: Ergo est de essentia hujus sacrificii. Consequentia patet ex jam dictis, Antecedens verò probatur, tum ex illo Pauli: *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* Tum ex illo Augustini: *Cùm sanguis de calice in ore fidelium fundatur, quid aliud nisi corporis in cruce immolatio designatur?* Quæ verba referuntur in Canone *Cum frangitur*, de consecrat. dist. 2.

Respondet sumptionem significare passionem & mortem Christi, non proximè & per se (hoc enim pacto solum habet significare sepulturam Christi, quæ ad sacrificium cruentum essentialiter non pertinet) sed tantum ratione alterius quod præsupponit, scilicet ratione consecrationis; quia hoc ipso quod manducatur Christus, supponitur per consecrationem mysticè mactatus & immutatus, ex vi verborum; & hoc solum volunt Apostolus & Augustinus locis citatis.

§. IV.

Per sententia explicatur.

Dico quartò, Consecratio corporis & sanguinis Christi, est de essentia inveniunt Missæ sacrificii: imò in ea sola, ut dicente ordinem transcendentelem ad sumptionem, tanquam ad finem & terminum extrinsecum, tota essentia hujus sacrificii consistit. Ita communiter recentiores Thoma, Suarez, & alij.

Prima pars hujus conclusionis probatur contra Nugno, qui negat consecrationem esse de essentia hujus sacrificii, eò quod sacrificium Missæ sit oblatio Christi existentis sub speciebus Eucharisticis; & quia per consecrationem non immutatur, sed magis producitur victima. Probatur, inquam, hæc pars primò ex Cypriano, vel ex Authore sermonis de cœna aquæ Cyprianum, dicente ex quo prolata sunt verba formæ, panem & calicem, sacramentum simul, medicamentum, & holocaustum esse. Item ex D. Thomâ supra quæst. 82. art. 4. ad 1. ubi ait *quod consecratio christi, vel cuiuscunque alterius materia, non est sacrificium, sicut consecratio Eucharistiæ* Et art. 10. in corp. docet, Sacerdotes teneri ad sacrificandum, non solum propter ministranda sacramenta populo, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui in consecratione hujus sacramenti, sacrificium offertur. Et in responsione ad 1. *Hoc sacramentum* (inquit) *perfectum*

Rij

in consecratione Eucharistie, in qua sacrificium A
Deo offertur. Ergo juxta doctrinam D. Thomae
 consecratio est de essentia inveniendi Missae sacri-
 ficii.

45. Probatur secundò eadem pars ratione. Potestas
 consecrandi est de essentia Sacerdotii novae legis:
 Ergo & ipsa consecratio de essentia sacrificii. An-
 tecedens admittit Nugno, dicens totam essentiam
 nostri Sacerdotii consistere adaequatè in potestate
 ad consecrandum, & offerendum sacrificium. Et
 ratio est, quia forma quae essentialiter constituit
 Sacerdotem novae legis, est character Sacerdoti-
 lis, qui per se primò est potestas consecrandi, Con-
 sequentia verò probatur: Sacerdotium est essen-
 tialiter propter sacrificium, juxta illud Apostoli
 ad Hebraeos 5. *Omnis Pontifex constituitur ut*
offerat dona & sacrificia pro peccatis: Ergo si pote-
 stas consecrandi sit de essentia Sacerdotii novae le-
 gis, consecratio debet esse de essentia sacrificii ejus-
 dem legis.

46. Probatur tertio: Illa actio est de essentia sacri-
 ficii, quae est immutativa rei oblatae: Sed conse-
 cratio est hujusmodi: Ergo est de essentia inveniendi
 Missae sacrificii. Major est certa, & patet ex defi-
 nitione sacrificii: Minor probatur. Actio separans
 sanguinem à substantia viventis, est immutativa
 & destructiva illius: sed consecratio per se lo-
 quendo, & ex vi verborum, sanguinem separat
 à corpore Christi, qui per consecrationem panis,
 & ex vi verborum, ponitur solum corpus; & per
 consecrationem calicis, solus sanguis: ita ut veluti
 per accidens sit, respectu consecrationis, quòd illa
 peracta, sanguis reperitur in corpore Christi: Er-
 go consecratio quantum est de essentia sacramentaliter
 & mysticè maculat Christum, & in ea fit mystica
 quaedam effusio sanguinis; per gladium verborum,
 ut Cyrillus loquitur: sicut sacrificia vetera non sine
 vera & reali sanguinis effusione per victimam ma-
 terialem occisionem peragebantur.

47. Confirmatur: Cum sacrificium inveniendum
 Missae, sit essentialiter repraesentativum sacrificii
 cruenti crucis, illa actio est de ejus essentia, quae sit
 repraesentativum mortis & passionis Christi: Sed
 Missae sacrificium consecratione corporis & san-
 guinis Christi, sit repraesentativum mortis & pas-
 sionis ejus, cum per eam ex vi verborum ponatur
 corpus Christi sub speciebus panis, ut exangue &
 sine anima, subindeque per eam, ut jam dixi-
 mus, fiat mystica quaedam effusio sanguinis
 Christi: Ergo consecratio corporis & sangui-
 nis Christi, est de essentia inveniendi Missae sacri-
 ficii.

48. Quod verò illius essentia in ea sola consistat,
 breviter ostenditur: Tum quia nulla ex aliis actio-
 nibus, praeter consecrationem, est de essentia sacri-
 ficii Missae, ut §. 2. probatum est. Tum etiam, quia
 ad completam & adaequatam rationem sacrificii
 duo tantum requiruntur, oblatio nimirum, & im-
 mutatio victimae, ut ex sacrificii definitione patet:
 utrumque verò in consecratione reperitur: im-
 mutatio quidem, ut jam ostensum est: oblatio au-
 tem, quia ad veram oblationem, necesse est necessa-
 rium ut Sacerdos in actu signato significet se ho-
 stiam offerre, dicendo, *ego offero*, vel *offerimus ma-*
jestati tuae; sed sufficit ut in actu exercito victi-
 mam sitat & praesentet Deo. Quemadmodum
 ergo Christus in cruce sacrificium corporis & san-
 guinis sui obtulit, non tam verbis, quam factis,
 moriendo scilicet pro Dei gloria & pro nostra sa-
 lute: ita Sacerdos consecrans offert opere & re-

ipsa corpus & sanguinem Christi per consecra-
 tionem.

Demum quòd ipsa consecratio, ut ostensum
 est, adequatè essentiam inveniendi Missae sacrificii
 cat ordinem transcendentem ad sumptionem
 tanquam ad finem & terminum extrinsecum, ma-
 pater quòd hoc sacrificium habeat rationem
 & potus, unde sub speciebus panis & vini offertur.
 Atqui sumptio est finis & terminus extrinsecus
 menti: Ergo pertinet ad hoc sacrificium tanquam
 finis & connotatum extrinsecum; & licet non sit
 pars essentialis illius, ut volunt plures ex Rationi-
 ribus, est tamen aliquo modo de ejus integritate
 Unde D. Thomas hic art. 6. ad 3. ait quòd si con-
 gat in calice consecrato venenum esse, non co-
 ber sumi, sed in aliquo vase sanguis Christi con-
 tendus est & aliud vinum consecrandum, ut
 sacrificium perficiatur. Ipsa etiam Ecclesia in calice
 contingeret Sacerdotem mori ante sumptionem
 specierum, si tunc præcipitur alius Sacerdos acci-
 non se junctus, propter integritatem sacrificii, sicut
 consecratas sumat. Item in Concilio Tolosano,
 can. 5. gravis poena imponitur Sacerdotibus, qui
 non communicabant, quoties Missam celebra-
 bant: *Nam quale (inquit) erit sacrificium, si non*
ipse sacrificans participet esse dignetur. Ex quo
 intelliges non idèò sumptionem ad hunc sacrificii
 integritatem pertinere, quòd sine illa salvaretur
 quæ immutatio ad rationem sacrificii necesse
 illa enim, ut supra ostendimus, in consecratione
 sufficienter salvatur; sed quia, ut diximus, hoc
 sacrificium habeat rationem cibi & potus,
 ad sumptionem tanquam ad finem extrinsecum
 ordinatur, subindeque eam extrinsecè co-
 notat.

Dices, si contingat corpus Christi in altari
 rere sub specie carnis, communiter docent Theo-
 logi non esse sumendum; neque tunc reemenda-
 dorem ad aliam hostiam consecrandam: Ad hoc
 sumptio esset de integritate sacrificii, nec
 tur Sacerdos aliam hostiam consecrare, nec
 perfectum maneret sacrificium, corpus perfectum
 & integritas est de jure divino: Ergo sumptio
 cium, non pertinet ad integritatem Sacramenti
 Missae.

Respondeo data Majori, negando Minorem.
 quia eo casu miraculoso & extraordinario, cau-
 tur Auctor ipse sacrificii Deus, per miraculum
 spensare, ob peculiare fines quos per tale miracu-
 lum intendit. Consultius tamen videtur, etiam
 in casu illo extraordinario, aliam hostiam conse-
 crare & sumere ad perficiendum sacrificium, ut
 docet S. Thomas hic quaest. 82. art. 4. ad 3. haec
 verba: *Si miraculose corpus Christi in altari sub*
specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis,
non est sumendum. Nec propter hoc Sacerdos
transgressor efficitur, quia ea quae miraculose sunt,
legibus non subduntur. Consultandum tamen est
 Sacerdoti, quòd iterato corpus & sanguinem ad
 mini consecraret & sumeret.

§. V.

Solvuntur objectiones.

Obijciunt primò contra precedentem con-
 sionem: Ita se habet consecratio ad immuta-
 tum sacrificium Missae, sicut se habet conse-
 cratio ad sacrificium cruentum crucis: nam
 Deo factus homo, in cruce oblatus est; in Chri-
 stus factus panis vitae spiritualis, in altari offertur.

Sed incarnatio non est de essentia sacrificii crucis, sed tantum quid præviū ad ipsum, siue præparatio rei offerendæ & sacrificandæ, juxta illud ad H. brachio. *Corpus autem apasti mibi*: Ergo similiter consecratio non est de essentia sacrificii Missæ, sed quid præsuppositivè requisitum ad ipsum.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Quod sacrificatur, præexistit immolationi: Sed corpus Christi quod sacrificatur in Missa, non præexistit sub speciebus consecrationi, cum per illam ponatur & producat: Ergo corpus Christi per consecrationem non immolatur, subindeque illa non est de essentia sacrificii.

Ad objectionem respondeo, negando partem Majoris universaliter sumptam, triplicemque assignando rationem discriminis. Prima est, quia incarnatio non fuit positio corporis Christi super altare crucis, subindeque neque oblatio ejus in sacrificium; consecratio verò corporis Christi, utramque rationem sortitur; nam & ponit corpus Christi super altare, & ipsum sinit & offert in sacrificium, ut supra ostensum est. Secunda est, quia Christus, ut principalis offerens in Missa, præsupponitur consecrationi, quia non offert ut est sub speciebus, sed ut in propria specie existens; offertur autem, ut est sub speciebus. At verò ut principalis offerens in sacrificio crucis, non potuit præsupponi ad incarnationem. Tertia disparitas est, quia incarnatio non est mutatio aliquo modo destructiva, sicut est ea quæ requiritur ad rationem sacrificii, quæque reperitur in consecratione, modo superius explicato, sed mutatio solum positiva & perfectiva.

Ad confirmationem respondeo, quod sacrificatur præexistere debere immolationi, quando per actionem sacrificandi non fit, non implicare tamen quod actio sacrificandi sit simul productio victimæ, & immutatio illius, subindeque quod victimæ ad eam non præsupponatur, ut magis explicabitur in solutione objectionis sequentis.

Obijcies ergo secundo: Sacrificium est essentialiter actio victimam immutans & destruens: At in sacrificio Missæ, consecratio non destruit victimam, nimirum corpus Christi, sed potius illud ponit & producit sub speciebus: Ergo Missæ sacrificium non consistit in consecratione.

Mirum est quantum hæc difficultas Theologorum ingenia exerceat, & in quam varios dicendi modos eos abire compellat. In primis Vazquez respondet, quod quamvis de ratione sacrificii absolute sit quod destruat victimam, non tamen de ratione sacrificii quod non est absolute, sed solum commemorativum alterius, cujusmodi est sacrificium Eucharistiæ, quod ait consistere in sola representatione sacrificii crucis.

Verum hæc solutio & doctrina displicet aliis Theologis, & breviter confutari potest. Quod enim est de natura sacrificii ut sic, omni sacrificio, quodcumque illud sit, convenire debet: Sed immutatio rei oblate est de ratione sacrificii ut sic, ut docet D. Thomas 2.2. quest. 85. art. 3. ad 3. & colligitur ex nomine Hebræo sacrificii זֶבַח *Zebach*, quod latine mactatio dicitur. Idipsum constat in sacrificii veteris legis, in quibus omnibus res oblata destruebatur, vel per occisionem, ut in victimis, quando sacrificabantur vivencia; vel per combustionem, ut in immolationibus, in quibus offerebantur inanimata solida, cujusmodi sunt simila, zhus, &c. vel per effusionem, ut in libaminibus,

Tom. V.

A in quibus offerebatur aqua, vinum, oleum &c. Ratio verò petitur ex differentia quæ est inter adorationem, oblationem simplicem, & sacrificium: adoratio enim exhibet cultum Deo, quatenus submittit hominem Deo tanquam suo inferiori; oblatio quatenus submittit ipsum Deo tanquam domino rerum omnium exteriorum, & ideo ipsi aliquam rem exteriorem offert, in quo distinguitur ab adoratione; sacrificium verò, quatenus submittit hominem Deo tanquam auctori vitæ & necis, ideoque adhuc significandum debet immutare rem oblata, eamque quodammodo destrinere: Ergo sacrificium quodcumque illud sit, siue absolute, siue commemorativum, debet esse destructivum victimæ. Unde licet sacrificium incrementum Missæ, sit representativum sacrificii crucis, si tamen non importet immutationem rei oblate, non erit, neque dici poterit verum sacrificium, sed duntaxat nuda imago & representatio sacrificii veri.

Respondet secundo Suarez objectioni propositæ, quod quando in sacrificio res oblata producit ex alia substantia quæ destruitur, non est necessarium quod sacrificium sit immutatio rei oblate, & termini ad quem, sed sufficit quod terminus à quo destruitur; unde cum in sacrificio Missæ corpus CHRISTI producat ex substantia panis quæ destruitur, in eo salvatur vera ratio sacrificii, absque eo quod per consecrationem corpus CHRISTI, quod est res oblata, destruitur.

Sed in primis hæc solutio destruit definitionem sacrificii in communi, nam sacrificium in communi definitur *oblato externa religiosa soli Deo facta, alicujus rei permanentis, cum aliqua ejusdem rei immutatione*. In qua definitione aperte declaratur, immutationem debere fieri circa ipsam rem oblata. Unde D. Thomas 2.2. quest. 85. art. 3. ad 3. sic ait: *Sacrificia proprie dicuntur, quando circa res oblatas aliquid fit, sicut quod animalia occidebantur, & comburebantur; quod panis frangebatur & comeditur*. Quare Suarez novam eudendo definitionem sacrificii, exponit mysteria nostræ fidei risui hæreticorum, præbetque illis ausam cogitandi & dicendi, non posse à Catholicis defendi quod Eucharistia sit verum sacrificium, nisi essentias rerum immutando, & novas definitiones committendo.

Deinde ex hac solutione sequeretur quod conversio ligni verbi gratia in calicem, & ipsa calicis oblatio & consecratio, esset verum sacrificium; esset enim productio rei sacræ, & destrueretur terminus à quo hujus oblationis, nimirum substantia ligni: Sed hoc videtur absurdum: Ergo &c. His ergo solutionibus prætermis.

Ad objectionem respondeo, ad rationem sacrificii sufficere, ut ex modo quo offertur sacrificium, sequi debeat mors victimæ, connaturaliter, quamvis de facto non sequatur: Si enim in veteri lege post illatum vulnus lethale, Deus miraculose conservasset victimam, adhuc verum ibi fuisset sacrificium; quia ex quo vulnus illud fuisset lethale, non minus illa actio significasset dominium Dei in vitam & mortem, quam si de facto sequuta fuisset mors: Quia ergo in proposito consecratio, quantum est de se, & ex vi verborum, habet separatè sanguinem à corpore Christi, quamvis de facto non destruat Christum, est tamen destructiva illius, & ideo habet veram rationem sacrificii, præsertim cum verba in definitione

R. ij tioni-

tionibus non dicant actum, sed aptitudinem, ut A communiter docent Philosophi. Potestque hæc solutio illustrari exemplo Martyrii: multi enim docent, non requiri ad coronam martyrii, quod actu sequatur mors, sed sufficere quod tale vulnus infligatur, quod de facto per se natum est inferre mortem, quamvis ex aliquo accidenti mors impediatur.

62. Instabis: Illa actio quæ est productiva victimæ, non est destructiva illius: Sed consecratio est productiva victimæ, cum per eam corpus Christi sub speciebus panis & vini producat: Ergo non est destructiva illius.

Respondeo quod quamvis repugnet eandem actionem producere aliquem terminum, & simul ipsum destruere; fieri tamen potest, ut actio quæ efficit aliquem terminum, sit destructiva ejusdem, quando ex modo producendi, ita ipsum attingit, ut quantum est de se habeat separare corpus à sanguine, sicut contingit in proposito.

63. Urgebis: Actio immutativa & destructiva victimæ, debet supponere illam productam: Sed consecratio, etiam ut habet ponere corpus separatum à sanguine, quantum est de se, non supponit victimam productam, sed potius illam producit: Ergo non est immutativa & destructiva illius. Minor probatur; quia victima non est Christus utcumque, sed Christus, ut existens sub speciebus panis & vini: Atqui consecratio producit Christum sub illa ratione: Ergo quantum est de se non supponit victimam productam.

Respondeo distinguendo Majorem: Actio immutativa & destructiva victimæ, debet supponere illam productam, prioritate rationis, concedo: prioritate reali, nego. Vel sub aliqua formalitate, concedo Absolutè & simpliciter, nego. Similiter distinguo Minorem: consecratio non supponit victimam productam, sub ea formalitate quæ productiva est corporis Christi sub speciebus, concedo Minorem; sub alia, nego Minorem; & eodem modo distinguo Consequens: Ergo consecratio, quatenus est productiva corporis Christi sub speciebus, non est destructiva illius, concedo: sub alia ratione & formalitate, nego. Tres ergo formalitates in eadem consecratione diligenter distinguendæ sunt, quarum una præcedat aliam prioritate aliquâ rationis. In primis enim habet consecratio quod sit actio productiva & præparativa victimæ, quatenus est conversio panis & vini in corpus & sanguinem Christi. Secundò quatenus per eandem actionem, victima præsentatur Deo in actio exercito, in honorem & cultum ipsius, habet rationem oblationis s. Tertiò quatenus eadem consecratio ex modo quo producit victimam, habet quantum est de se, constituere corpus separatum à sanguine; & modo quodam mortuo, per modum cibi, habet hæc actio quod sit immutativa victimæ. Cæterum tres illæ ejusdem actionis formalitates, hunc habent inter se ordinem, ut secunda supponat primam, & utraque antecedar tertiã.

64. Objicies tertiò: In die Parasceves offertur verum sacrificium: Atqui tunc non fit consecratio, sed tantum consumptio specierum: Ergo non in illa, sed in ista consistit ratio sacrificii. Major probatur, tum quia Sacerdos inter precandum appellat illam ceremoniam sacrificium: tum etiam, quia fideles tenentur illi assistere, si incidit in diem festum.

Respondeo negando Majorem, dicitur enim Thomashic art. 2. ad 2. non offertur in die Parasceves sacrificium in cruentum, ne passio mystice expressa eodem die representetur. Unde Hugo Victorinus secundo codice miscellanorum sic: *Hodie non sacrificamus, dum hostia de manu mittitur: non sacrificant amici, dum trucidantur.*

Ad probationem in contrarium dico, cætenus am illam quæ fit in die Parasceves, appellatur sacrificium in latiori significatione, quia est complementum sacrificii hesterni, in quo hostia quæ consumitur, fuerat consecrata: unde negamus esse novum & perfectum sacrificium, non solum quia non fit consecratio, sed etiam quia non immutatur nisi una species, cum tamen utraq; species sit de essentia sacrificii, ut supra ostendimus. Fideles verò tenentur illi assistere, si incidit in diem festum, quia tenentur illi assistere, eodem modo quo fit ab Ecclesia.

Dices sumptio illa debet pertinere ad aliam speciem religionis: Non ad aliam quam ad sacrificium: Ergo talis sumptio est verè sacrificium. Respondeo poni in specie religionis, in quoque nitur sumptio cujuslibet sacramenti, quatenus indirecè possit reduci ad speciem sacrificii, quatenus est terminus extrinsecus, & consummatio sacrificii oblati in die præcedenti.

Pro completa explanatione essentia sacrificii, inquirunt hic Authores, quomodo distinguatur sacrificium Missæ, à sacrificio cruento quod Christus obtulit in nocte cænæ, & quod moriens obtulit in cruce? Ad quod breviter respondeo, non distingui nisi numero, à parte posteriori verò, in ritu & ratione offerendi, & distingui quodammodo specie; quamvis ex parte rei oblatæ, utrumque sit idem numero sacrificium. Primum patet, quia in sacrificio quod Christus obtulit in nocte cænæ, & in eo quod nos offerimus in Missa, est eadem res oblatæ, & eadem modus offerendi, scilicet transubstantiatio: Ergo distinguuntur solo numero. Secundum etiam constat, quia in cruce fuit oblatum sacrificium actionem cruentam, in altari verò per consecrationem, quæ est actio diversæ rationis: Ergo in huiusmodi sacrificia distinguuntur quodammodo specie, cum habeant diversum modum offerendi. Dico quodammodo, quia cum habeant idem motivum formale, distinctio se tenet solum ex parte substrati materialis, non est propriè distinctio specifica, si aliunde verum sit, virtutem religionis in Christo, non distingui specie à nobis. Tertium denique probatur, quia est eadem res quæ offertur in sacrificio Missæ, & quæ fuit oblatæ in cruce, & in nocte cænæ: Ergo ex parte rei oblatæ non distinguuntur etiam numero; & hoc volumus tum SS. Patres, dum asserunt, utrumque sacrificium, cruentum & in cruentum, esse idem, solum enim volunt idem esse sacrificium, vel quia utraque est eadem res oblatæ, vel etiam quia sacrificium Missæ, est imago sacrificii cruenti: imago enim & res representata dicuntur esse idem modo representativo.

ARTICULUS III.

A quibus & pro quibus possit Missæ sacrificium offerri:

Dico primò, in sacrificio Missæ multiplicem esse offerentem. Conclusio indiget solum explanatione.

Dicimus ergo, primum ac principalem offerentem in sacrificio Missæ, esse Christum Dominum, qui cum sit supremus Sacerdos, unâ cum Sacerdotibus hoc sacrificium offert, & ad actionem sacrificandi concurret. Unde hoc sacrificium est infinitum, non solum ex parte rei oblate, sed etiam ex parte personæ offerentis, ut infra dicemus, subindeque quoad utrumque æquiparatur sacrificio crucis & cænæ, ut docet Tridentinum sess. 22. cap. 1. his verbis: *Vna eademque est hostia, idem nunc offerens, Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, solâ offerendatione diversa.*

Secundi offerentes Missæ sacrificium, sunt Sacerdotes, qui illud in persona Christi, & nomine totius Ecclesiæ Deo offerunt. Diverso autem modo illud offerre dicuntur in persona Christi, & nomine totius Ecclesiæ; nam in persona Christi illud offerunt ut inferiores & ministri, nomine & jussu superioris: Nomine verò Ecclesiæ, ut superiores pro inferioribus; est enim Ecclesia prout à Sacerdotibus constituitur, populus fidelis, qui hoc sacrificium offert per Sacerdotem, ut per superiorem & suum advocatum apud Deum. Unde tertio laici omnes fideles possunt dici hoc sacrificium offerentes, ut docet Innocentius Tertius libro tertio de mysterijs Missæ capite quinto, ubi affirmat idem Sacerdotem sapius in canone Missæ dicere, *Offerimus*, quia non in sua tantum, sed in totius Ecclesiæ persona sacrificat, & omnes quodammodo cum illo offerunt. Idem docet Petrus Damianus Epist. 13. ad Leonem inclusum cap. 8. ubi exponens verba illa Canonis: *Vnde & memores nos servi tui*, subdit: *In his verbis patenter ostenditur, quod à cunctis fidelibus, non solum viris, sed & mulieribus, sacrificium illud laudis offertur, licet ab uno specialiter Sacerdote offerri videatur: Quia quia ille offerendo manibus tractat, hac multitudine fidelum intentia mentium devotione commendat. Quod illic quoque declaratur, ubi dicitur: Hanc igitur oblationem servitutis nostræ &c. Quibus verbis luce clarius constat, quia sacrificium, quod à Sacerdote sacris altari, bus superponitur, à cuncta Dei familia generaliter offertur.* Porro ex omnibus fidelibus, illi magis specialiter dicuntur offerentes, qui propter conjunctionem intentionum suarum cum intentione Sacerdotis, externum quoddam officium exhibent, inserviando, & necessaria ad sacrificium suppeditando, ut Diaconus, Subdiaconus, Acoliti &c. illique qui pecuniam Eleemosynam tribuunt, ut pro se vel suis Missa celebraretur.

Dico secundò, sacrificium Missæ offerri posse pro omnibus viventibus, etiam infidelibus; & pro mortuis fidelibus, penam peccatorum in purgatorio luentibus; non tamen pro damnatis, aut pro parvulis defunctis absque baptismo, bene tamen pro beatis.

Prima pars quoad fideles clara est, quoad infideles verò probatur, contra Sorum & Vazquem, ex Augustino Epist. 59. ad Paulinum, ubi de ora-

tionibus & postulationibus quæ in Missa fiunt, ait: *Ne quisquam existimet, non esse ista facienda pro his à quibus persecutionem patebatur Ecclesia, cum membra Christi ex omni essent hominum genere colligenda.* Item Prosper lib. 1. de vocat. gentium cap. 12. supplicat (inquit) ubique Ecclesia Deo, non solum pro Santis & in Christo jam regeneratis, sed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Christi, pro idololatriæ cultoribus, pro Iudeis &c. Paulo ante dixerat: *Quam legem supplicationis, ut omnium Sacerdotum, & omnium fidelium devotio tenet.* Idem multò ante docuerat Clemens Romanus lib. 8. Constit. cap. 12. ubi in Missa orare præcipit pro Rege, & pro omnibus qui in sublimitate sunt, proque ijs qui foris sunt, & errant.

Confirmatur: Sacrificium Missæ est applicatio crucis: Sed istud oblatum fuit pro omnibus, etiam pro infidelibus, 1. ad Timoth. 2. & 1. Joan. 2. Ergo & illud offerri potest pro omnibus viventibus, etiam infidelibus.

Confirmatur amplius: In lege antiqua fuerunt sacrificia pro infidelibus oblata 1. Eldræ 6. & 1. Machab. 12. Ergo & in lege novâ Missæ sacrificium pro infidelibus offerri potest. Consequenter patet: Nam legi novæ, utpote legi gratiæ, charitatis, & misericordiæ, id magis videtur conveniens.

Neque obstant verba illa Augustini lib. 1. de anima & ejus origine cap. 9. *Quis offerat sacrificium Christi, nisi pro iis qui sunt membra Christi?* Id enim (ut explicat S. Thomas) intelligi debet de membris actu vel potentia, cuiusmodi sunt omnes homines quando vivunt. Ibi enim loquitur Augustinus de parvulis qui moriuntur absque baptismo, quibus nullo modo potest prodelle sacrificium, cum nec sint, necesse possint membra Christi. Caput verò Nobis 2. & caput Sacris, de sententia excommunicationis, tantum prohibent, ne Sacerdos offerat & oret velut publica persona, nomine Christi, & totius Ecclesiæ, pro infidelibus, vel Apostatis, aut excommunicatis majori excommunicatione; non autem ne privatâ intentione, & oratione, pro ipsis oret inter sacrificandum, ut notant Sylvest. Sylvius, Suarez, & alij. Ex quo inferes, Missam posse multò magis offerri pro Cathecumenis: præsertim cum talis fuerit usus primitivæ Ecclesiæ, ut testantur Clemens lib. 8. Constit. cap. 4. 5. & 6. Chrysostomus in sua Liturgia, & Augustinus Epist. 107. ad Vitalem.

Secunda pars conclusionis, quæ asserit sacrificium Missæ, pro mortuis fidelibus posse offerri, patet ex perpetuo usu Ecclesiæ, quæ pro defunctis semper celebravit, ut constat ex Liturgiis Jacobi, Matthæi, & Marci, & testantur Clemens Romanus lib. 8. Constit. cap. 9. Tertullianus lib. de Corona militis cap. 3. Cyrillus Catech. 5. mystag. Cyprianus lib. 1. Epist. 9. Chrysostomus homil. 69. ad populum, ubi dicit ab Apostolis id sanctum fuisse. Augustinus lib. de cura pro mortuis cap. 1. & lib. 9. Confess. cap. 12. & 13. Ambrosius in Orationibus de obitu Theodosij, Valentini, & Satyri fratris, ubi se pro illarum animabus sacrificaturum promittit.

Ratio etiam suffragatur: Christus enim in sacrificio crucis, cuius Eucharisticum est applicatio, obtulit seipsum etiam pro defunctis, scilicet pro omnibus, qui à mundi principio ante illum piè defuncti erant. Item in lege Mosaica fuerunt sacrificia pro mortuis, ut patet 2. Machab. 12. ubi

dicatur, Judam sacrificium pro mortuis, offerendum curasse; ejusque factum Scriptura laudans, subdit: *Sancta ergo & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur*: Ergo à fortiori in lege nova sacrificium pro defunctis offerri potest. Unde Tridentinum sessione 25. in Decreto de purgatorio ait, *Animas in purgatorio detentas, fidelium suffragiis, potissimum verò acceptabili Altaris sacrificio, juvari*. Item Chrysostomus homil. 3. in Epistolam ad Philipenses prope finem: *Non frustra (inquit) instituerunt Apostoli; ut cum tremenda mysteria celebrantur, fieret eorum commemoratio qui ex hac vita decesserunt*. Sciebant enim magnum inde lucrum, multamque utilitatem eis provenire. Cum enim ad sit populus universus, & collegium Sacerdotale manus attollat, & coram posita sit tremenda hostia, quo modo iram Dei non placabimus pro illis orantes.

75 Tertia pars quæ assertit illud non posse offerri pro damnatis, aut pro parvulis defunctis absque baptismo, non minus evidens est, cum damnati, utpote in termino existentes, nullius sint remissionis capaces, ut ostendimus in Tractatu de peccatis, illique nec actu nec potentia sint membra Christi. Unde cap. Pro absentibus 13. quæst. 2. prohibetur orare pro damnatis. Nec obstant aliqua exempla quæ afferri solent de anima Traiani, precibus S. Gregorij ab inferis liberata, & de aliis Gentilibus in vitam revocatis; ac tandem salvatis; nam hæc, vel apocrypha sunt, vel cum sint contra communem legem à Deo statutam, non sunt in exemplum adducenda.

76 Ultima denique pars quæ affirmat pro beatis Missæ sacrificium posse offerri, id est in eorum honorem, seu in gratiarum actionem pro gloria quæ donati sunt, & fruuntur in cælis, patet ex variis orationibus Ecclesiæ in Missa recitatis, ut ex oratione secreta Missæ de S. Bartholomæo, ubi sic dicitur: *Quasumus Domine, ut eius auxilio tu beneficia capiamus, pro quo tibi laudis hostias immolamus*.

ARTICVLVS IV.

Utrum Missa sacrificium valorem habeat propitiatorium ad obtinendam remissionem peccatorum, & imperativum pro obtinendis à Deo beneficiis, & quomodo illos effectus causet.

77 Dico primò, sacrificium Missæ propitiatorium esse, & ad remissionem peccatorum mortalium & venialium, ac poenarum pro eis debitarum valere. Conclusio est certa de fide, ac definita in Tridentino sess. 22. cap. 2. ubi sic dicitur: *Docet Sancta Synodus sacrificium istud verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti & poenitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno*. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum poenitentiae concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Et can. 3. *Si quis duxerit Missa sacrificium, tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, anathema sit*.

78 Ratio etiam suffragatur: Nam ut dicitur ad Hebræos 5. Omnis Pontifex constituitur, ut offe-

rat sacrificia pro peccatis: Ergo cum Sacramentum novæ legis non nisi Missa sacrificium offeratur, illud tanquam propitiatorium pro peccatis obpulo; Sacerdos enim, ut ibidem ait Apostolus, debet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis. Unde in Liturgia D. Jacobi Minoris dicitur, *Offerimus tibi nostrum sacrificium pro peccatis nostris & quædam*. Et Cyprianus serm. de Cæna Domini, sic charitatem esse holocaustum ad purgandas iniquitates. Et certè, si propter sacrificium tantum & arietum, junctum precibus Job, Deus peccata remisit Eliphæ Themanitæ, & eius locos, ut dicitur Job 42. quanto credibilis est, Deum sacrificium in quo unigeniti ac dilectissimi filii corpus ipsi immolatur, acceptate infallibiliter similem effectum; Unde Chrysostomus homil. 3. de incomparabili natura Dei, verius finem, ait quod *sicut homines ramos oleæ arboris gerentes, vere Reges consueverunt, eoque arborisque, quæ concordiam commemorant & humanitatem sic Augustinus (dum Missa sacrificium celebrat) propter oleaginis corpus Domini ipsum protendens, reges pro genere humano, quasi dicant: Pro his Domine rogamus, quos in adeo dilexisti, ut propter salutem mortem obires, animam in cruce efflatis; Pro his supplicamus, pro quibus ipse tantum largum est, pro his pro his oramus, pro quibus corpus hoc commisit*. Tandem sic concludit: *Hincque magis animæ adversus, fratres charissimos, omnes temporales Ecclesiam properemus, ut Dominum ad misericordiam invitemus, & tempestivè ad penitentiam comparemus*.

Nec solum pro mortalium, sed etiam pro venialium remissione valet Missa sacrificium: Im quia huic mirabili sacrificio concedendum est, ut omne quod sacramentalibus tribuitur sacramentalia vero habent vim remittendi culpas veniales, ut dicimus in Tractatu de poenitentia. Tum etiam quia cum in lege Mosaica essent quædam beneficia quæ exiabant infallibiliter ab immunditiis legalibus, videtur lex gratia habere de dote, quod sacrificium quod expiet à culpis levibus & venialibus quæ quotidie committimus. Unde Can. *Utrum de consecrat. dist. 2. Missa sacrificium quotidie iterati dicitur: Quia quoties peccamus, peccatis sine quibus mortalis infirmitas videri non potest, qualia sunt venialia*.

Dico secundo, Missæ sacrificium causare remissionem peccatorum mortalium ex opere operato, non quidem immediatè & directè, sicut sacramenta causant gratiam, sed indirectè tantum & mediatè, impetrando scilicet à Deo auxilium, quo homo excitetur ad contritionem, & remissionem cum sacramento, quorum vi immediatè remissio peccatorum obtineatur.

79 Prima pars probatur contra S. atem, Serram, & alios, qui negant Missæ sacrificium causare remissionem peccatorum ex opere operato. Ille effectus causatur ex opere operato ab isto sacrificio, quæ causatur ex sola dignitate Sacerdotis, ut ejus pro quo offertur: Sed remissio peccatorum mortalium hoc modo causatur à sacrificio Missæ. Ergo tale sacrificium etiam causat ex opere operato. Major patet, in hoc enim distinguitur effectus, ex opere operato, ab effectu ex opere operantis, quod ille datur intuitu meritorum Christi, & ex institutione ipsius, quia merita sua talia vel illa operi

operi applicavit : iste verò datur intuitu meriti facientis opus. Minor verò probatur ex Tridentino sess. 22. cap. 2. ubi sic dicitur : *Quoniam in divinis hoc sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incrementum immolat, qui in ara crucis semel seipsum cruento obtulit, declarat Sancta Synodus, sacrificium istud verè propitiatorium esse &c.* Hujus quippe oblatione placatur Dominus, gratiam & donum penitentia concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens, Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Sed quod convenit sacrificio ratione rei oblatae, & principalis offerentis, convenit ipsi ratione propriæ dignitatis : Ergo remissio peccatorum mortalium causatur à sacrificio Missæ, ex sola dignitate sacrificij, independentè à merito vel dignitate Sacerdotis offerentis, aut ejus pro quo offertur.

21. Secunda pars conclusionis, quæ assertit Missæ sacrificium, non immediatè remittere peccata, sed tantum mediatè, impetrando auxilium, ad actum penitentia, quo peccata immediatè remittantur, colligitur ex verbis Tridentini jam relatis : Concilium enim explicans modum quo hoc sacrificium nobis peccata remittat : *Hujus, inquit, oblatione placatus Dominus gratiam (excitantem) & donum penitentia concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.* Quibus verbis aperte docet, sacrificium Eucharistia non remittere immediatè peccata, ut faciunt sacramenta Baptismi & Penitentia, sed tantum mediatè & remotè, impetrando à Deo gratiam prævenientem, quæ peccatores excitentur efficaciter ad contritionem aut attritionem cum sacramento, quorum vi immediatè remissio peccatorum obtineatur. Idque manifestè colligitur ex differentia quæ est inter sacramentum & sacrificium, in eo consistens, quod sacrificium immediatè refertur ad cultum Dei, & secundariò tantum, ac veluti per redundantiam, ad nostram utilitatem : sacramentum verò primariò est institutum, ad nostram sanctificationem : Ergo conveniens est, ut sacramentum quidem gratiam & remissionem peccati causet immediatè, sacrificium verò solummodo Deum placare habeat, eumque impellere ad excitandum in peccatore penitentia motum. Unde D. Thomas de his pro quibus hoc sacrificium offertur ait in 4. dist. 12. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 4. *Peccata mortalia in eis delet, non sicut causa proxima, sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat.*

Quod diximus de prima gratia justificante, dicendum est de ejus augmento, illud nimirum mediatè tantum causari posse per Missæ sacrificium ; causare enim immediatè gratia augmentum, est effectus proprius Eucharistia, ut habet rationem sacramenti, & cibi spiritualis animæ, & aliorum sacramentorum, quæ primam gratiam justificationem in recipientibus prærequirunt, ad eoque sacramenta vivorum appellantur.

22. Ex his solum manet præcipuum fundamentum, quo Suárez, & Serra moventur ad negandum Missæ sacrificium causare primam gratiam & remissionem peccati ex opere operato. Quod enim (inquiunt) causat gratiam ex opere operato, potest facere de attrito contritum, vel etiam causare gratiam ultra subiecti dispositionem : Sed Eucharistia sacrificium neutrum habet, ut con-

Tom. V.

A stat ex suprà dictis : Ergò non causat primam gratiam & remissionem peccati ex opere operato.

Confirmatur : Quod causatur per modum impetrationis, non causatur ex opere operato : Sed remissio peccati & prima gratia, causantur à Missæ sacrificio per modum impetrationis ; quia, ut diximus, non dantur nisi quatenus impetratur auxilium quo peccatores ad penitentiam excitentur : Ergò non causantur ab illo ex opere operato.

Confirmatur ampliùs : Effectus qui causatur ex opere operato, causatur infallibiliter in non poenitentibus obicem : Sed remissio peccati non causatur infallibiliter in his pro quibus Missæ sacrificium offertur ; experientia enim constat, illud offerri pro multis peccatoribus, qui propterea non convertuntur, sed obstinati manent in suis peccatis : Ergò Missæ sacrificium non causat remissionem peccatorum mortalium ex opere operato.

Verum, ut dixi, hujusmodi instantia faciliè dilui possunt ex dictis. Ad primam enim respondeo distinguendo Majorem. Quod causat gratiam ex opere operato, potest facere de attrito contritum, si causet illam immediatè, sicut sacramenta, concedo Majorem. Si causet illam solum mediatè, impetrando dispositionem ad gratiam, seu auxilium ad ponendam talem dispositionem, ut facit hoc sacrificium, nego.

C Ad primam confirmationem, distinguo Majorem : Quod causatur per modum impetrationis, non causatur ex opere operato : si illa impetratio fiat medià oratione, concedo Majorem. Si illa impetratio fiat ex vi operis meritorij jam à Christo facti & patrati, nego Majorem. Sacrificium verò Missæ non est impetratorium auxilij ad penitentiam disponens & excitans, medià oratione, sed ex vi sua, id est ratione operis quod agitur, & ratione dignitatis tum rei oblatae, tum principalis offerentis, ut suprà ex Tridentino ostendimus : unde quamvis offerens minus principale, nimirum Sacerdos, malus sit, valet tamen ad impetrandum tale auxilium.

D Ad secundam, nego Majorem universaliter sumptam : nam sacramentum Extreme Unctionis non causat infallibiliter sanitatem corporalem, & tamen illam causat ex opere operato ; & sacramentum Eucharistia causat ex opere operato auxilium efficax ad perseverandum, licet non causet illud infallibiliter. Similiter ergo quamvis remissio peccati non causetur infallibiliter in his pro quibus Missæ sacrificium offertur, non sequitur illud non causare remissionem peccatorum ex opere operato, in illis pro quibus offertur ; præsertim cum illi tali effectui sæpe apponant obicem, divinis motionibus & inspirationibus resistendo.

E Dico tertio, hoc sacrificium ex opere operato immediatè remittit penas ex condonatis peccatis sive mortalibus sive venialibus relictas.

Est communis inter Theologos, & probatur primò ex eo quod Tridentinum ubi suprà, dicit hoc sacrificium valere ad remissionem pena tam pro vivis quam pro defunctis in purgatorio existentibus : Sed isti non potest valere mediatè, impetrando scilicet auxilium quo eliciant actum satisfactorium, ut patet, cum animæ in purgatorio existentes, non sint capaces activæ satisfactionis ; alioquin possent scriptas epurgatorio liberare, sed tantum satis-passionis, vel satisfactionis

si

ab

ab aliis applicata: Ergo hoc sacrificium immediate remittit penas ex condonatis peccatis mortalibus sive venialibus relictas.

89. Probat secundò ex D. Thoma hic quæst. 79. art. 5. in corp. ubi comparans Eucharistiam, ut habet rationem sacramenti, cum eadem, ut habet rationem sacrificii, dicit quod ut est sacramentum, non est instituta ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum per unionem ad Christum, & ad membræ ejus, sicut & nutrimentum unius nutritio &c. In quantum verò est sacrificium, habet vim satisfactivam. Quibus verbis rationem insinuat quæ suaderi potest conclusio: Cum enim sacramenta essent instituta ad producendam gratiam, conveniens fuit ut sacrificium institueretur ad remittendam poenam peccatis condonatis debitam: nam quia remissio pene non pertinet ad intrinsecam hominis sanctitatem, sicut remissio culpæ & justitatio; fieri potest per extrinsecam condonationem, absque intrinseca hominis mutatione; & ita hoc sacrificium est valde accommodatum ad hujusmodi effectum, quia sacrificium non solum operatur in offerentibus, sed etiam in his pro quibus offertur, etiam ipsi nihil operantibus aut recipientibus.

90. Dices, D. Thomam loco citato dicere quod hoc sacrificium causat hunc effectum secundum dispositionem subjecti; & secundum quantitatem sue devotionis & fervoris: Ergo non causat hunc effectum immediate ex opere operato, eo modo quo sacramenta producant gratiam.

Respondeo D. Thomam velle, quod sicut sacramenta quæ causant gratiam ex opere operato, conferunt illam in majori quantitate in subjecto magis disposito; ita & hoc sacrificium in subjecto melius disposito, plures gradus pene remittit. Unde si ille pro quo offertur, eliciat actum bonum satisfactorium ut quatuor, remittuntur ipsi octo gradus pene, ex quibus quatuor correspondent actui satisfactorio, & quatuor ipsi sacrificio.

91. Dico quartò, valde probabile est hoc sacrificium remissionem peccatorum venialium aliquo modo immediate causare.

Explicatur conclusio: Dupliciter possumus excogitare quod hoc sacrificium remittat peccata venialia: Primò mediata, eo modo quo diximus de mortalibus, impetrando scilicet auxilium per quod homo eliciat actum qui sit formalis vel virtualis detestatio venialium; & hoc modo certum est quod saltem remittit venialia: hoc enim ad minus determinavit Tridentinum sess. 22. cap. 1. dum ait quod per hoc sacrificium, passionis Christi salutaris virtus in remissionem eorum: quæ à nobis quotidie committuntur peccatorum applicatur; hoc enim ad minus intelligi debet de remissione mediata, & per modum impetrationis prædicti auxilii. Secundò immediate, idque rursus dupliciter. Primò absque eo quod homo ponat ullum actum detestationis formalis aut virtualis, etiam imperfectæ; & hoc modo non existimo probabile posse remitti peccata venialia per hoc sacrificium; quia venialia non tolluntur de via ordinaria, sine aliqua mutatione hominis. Secundò potest fieri hæc remissio, ita ut homo ponat quidem aliquem actum, sed non ita perfectum, ut ex se sufficiat ad remissionem venialium, & tamen ex vi istius sacrificii remittantur, quod sufficit ad hoc ut hoc sacrificium dicatur immediate remittere venialia; sicut sacramentum

A poenitentia dicitur remittere mortalia immunda ex opere operato, quia remittit etiam illa quæ habet nisi actum attritionis, qui de se immunda est ad remittenda mortalia.

Dico ultimò: Sacrificium Missæ non solum propitiatorium, sed etiam impetratorium, non solum valet ad remissionem peccatorum mortalium quàm venialium, sed etiam ad omnia beneficia sive spiritualia sive temporalia obtinenda. Ita definitur in Tridentino sess. cap. 2. & can. 3. ubi non solum dicitur hoc sacrificio placari Deum ad conferendam remissionem, ac dimittenda ingentia & quotidiana peccata, sed etiam posse offerri pro omnibus necessitatibus.

Ratio etiam id suadet: Nam in lege naturæ in lege Moisaica, fuerunt sacrificia non solum propitiatoria, sed & pacifica, sive impetratoria, ut ex Genesi & Levitico notum est: Ergo et sacrificium Eucharistiæ perfectionem illorum minenter contineat; & sit (ut docet Tridentinum sess. citat. cap. 1.) oblatio illa quæ per via sacrificiorum, naturæ & legis tempore, limitibus figuratur, utpote quæ bonalia per se significata, velut illorum omnium continentia & perfectio, complectitur; valet debet, non solum ad Deum placandum propitiandum, remittendum etiam ad bona spiritualia & temporalia impetranda. Unde Chrysostomus homil. 7. in Joan. Pro infirmis, & terra & mari, & universis orbis fructibus sacrificamus.

Ex dictis intelliges, unicum Missæ sacrificium, omnibus antiquæ legis sacrificiis æquivalere, necque eorum differentias & species per se modo modo continere: nam in lege Moisaica quatuor species sacrificiorum, quorum unus vocabatur holocausta, quæ ad solam Deum, & supremi quod in vitam & mortem hominis dominij ostensionem, ordinata erant. Alia propitiatoria dicebantur, quæ pro peccatis præstitis offerebantur. Alia erant Eucharistica, ut pro gratiarum actione fiebant. Alia etiam impetratoria, quæ ad nova obtinenda & beneficia referebantur. Verum Eucharistia sacrificium hæc omnia eminentissimo & perfectissimo modo præstat, nam & supremum quod Deum tantum & mortem habet dominium perfectè oblat, ut art. 2. declaravimus, & peccatorum remissionem impetrat, ut supra ostensum est. Valeat ad reddendas Deo gratias pro acceptis beneficiis, juxta illud Propheta Psal. 116. Contrastruam Domino pro omnibus quæ veniunt mihi. Calicem salutaris accipiam. Deum per illud innumera bona & spiritualia & temporalia nobis eventiant: Ergo omnes differentias & species veterum sacrificiorum perfectissimo modo continet. Unde Ecclesia sic ait Oratione lectionis post septimam Dominicam Pentecostes: Dux qui regium differentiam victimarum, novum sacrificium perfectione sanctificasti. Et Leo papa serm. 7. de Paschione: Per novum expleatur sacrificium veterum differentia victimarum. Item Augustinus lib. 17. de civit. cap. 20. Id sacrificium successit omnibus sacrificiis veteris testamenti, quæ immola sunt in umbra futuri. Idem dicit lib. 6. contra Faustum cap. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum valor sacrificij Missæ sit infinitus, non solum intensiue, sed etiam extensiue, subindeque oblatum pro pluribus, a quæ pro suislibet, ac si pro uno tantum offerretur?

Dico primò, valor sacrificij Missæ est intensiue infinitus, quantum ad sufficientiam, licet quantum ad efficaciam, seu ex parte effectus, semper finitus sit.

97. Prima pars probatur ratione fundamentali: Valor sacrificij sumitur præcipue ex duplici capite, nimirum ex re oblata, & principali offerente; à quo siue immediatè, siue aliorum ministerio, offeratur, eundem semper habet valorem. Sicut & donum collatum à Rege ejusdem valoris est, siue ab ipso Rege immediatè, siue aliorum ministerio conferatur: Sed in Missæ sacrificio, & res oblata, & principale offerens, sunt dignitatis simpliciter infinitæ; nam res oblata in hoc sacrificio est corpus & sanguis Christi, unita hypostaticè Verbo Divino; & principalis offerens, est ipsemet Christus, ut dicitur in Lateranensi sub Innocentio III. in cap. *Firmiter*; & in Tridentino sess. 22. cap. 1. ubi sic habetur: *Idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.* Propterea Christus vocatur Sacerdos in æternum, siue continuò offerens, à principio Ecclesiæ, usque ad finem sæculi: Ergo valor sacrificij Missæ est intensiue infinitus.

98. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Licet sacrificium seu oblatio non habeat infinitatem præcisè ex sola re oblata, aliàs quando B. Virgo in templo obtulit filium, illa oblatio fuisset infiniti valoris, habet tamen res oblata dare infinitatem sacrificio, quando simul conjungitur cum infinitate principalis offerentis: Sed in Missæ sacrificio infinitus valor rei oblata, conjungitur cum infinita dignitate principalis offerentis, scilicet Christi: Ergo valor sacrificij Missæ est intensiue infinitus.

99. Probatur secundò eadem pars: Sacrificium crucis fuit valoris infiniti quantum ad sufficientiam: Ergo & Missæ sacrificium, valorem intensiue infinitum, quantum ad sufficientiam continet. Consequentia probatur, tum quia sacrificium Missæ est idem numero cum sacrificio crucis, ex parte rei oblata, & principalis offerentis, quamvis in ritu & ratione offerendi ab ea differat, ut docet Tridentinum suprâ relatum. Tum etiam, quia vis satisfactoria ex opere operato est eadem in utroque sacrificio: Christus enim nunc de novo non satisfacit, sed per sacrificium crucis semel satisfecit: & hæc satisfactio applicatur nobis per sacrificium inuentum Missæ.

100. Secunda verò pars conclusionis, quæ asserit valorem sacrificij Missæ, non esse infinitum quantum ad efficaciam, seu ex parte effectus, & fructus qui ex eo à fidelibus percipitur, evidens est, non enim remittitur tota pœna Sacerdoti offerenti, vel aliis pro quibus offertur, quia sicut in naturalibus causa universalis agit juxta dispositionem subiecti: ita sacrificium Crucis & Missæ, quæ sunt causæ universales in ordine supernaturali, non agunt nisi juxta mensuram dispositionis subiecti. Unde D. Thomas suprâ quæst. 79. art. 5. dicit quod quamvis hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen

A sit satisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suam devotionis, & non pro tota pœna. Quibus verbis S. Doctor reducit determinationem effectus sacrificij Eucharistici, in dispositionem ejus pro quo offertur, non verò in intentionem Ministri offerentis. Quare diligenter observandum est cum Joannè à S. Thoma disp. 32. art. 3. quod remissio pœnæ ex meritis Christi dupliciter datur in Ecclesiâ, primò per indulgentias ex thesauro Ecclesiæ, secundò per sacrificium Missæ, quatenus habet vim satisfactoriam ex opere operato intensiue infinitam, fundatam in valore passionis Christi, & sacrificij crucis, ut diximus. Primo modo determinatur remissio pœnæ, juxta intentionem applicantis, non juxta devotionem recipientis. Unde in concessione indulgentiarum ipsi Pontifices determinant quantitatem hujus remissionis, quia aliquando concedunt plenariam indulgentiam, quæ remittit totam pœnam; aliquando verò concedunt solum tot annos, vel tot dies: in sacrificio verò Missæ Sacerdos offerens Missam pro aliquo, non determinat quantitatem pœnæ, quæ per hoc sacrificium remittenda est, neque hoc arbitrio ejus relinquitur; aliàs unico sacrificio totam pœnam tollere posset, subindeque applicatio unius Missæ, indulgentiæ plenariæ posset æquivalere; sed talis determinatio provenit ex dispositione & devotione illius pro quo celebratur Missæ sacrificium, illique commensuratur.

Dico secundò, Missæ sacrificium habet valorem satisfactorium infinitum non solum intensiue, sed etiam extensiue. Non enim solum potest satisfacere pro omni pœna debita peccatis siue mortalibus siue venialibus; sed etiam pro pœna debita peccatis infinitorum hominum, si darentur: cum enim sit idem cum sacrificio crucis, ex parte rei oblata, & principalis offerentis, & vis satisfactoria ex opere operato eadem sit in utroque sacrificio, eandem habet cum illo infinitatem, siue intensivam, siue extensivam. Unde

E Dico tertio, hoc sacrificium oblatum pro pluribus, æquè prodest cuilibet, ac si pro uno tantum offeratur. Hæc conclusio sequitur ex dictis in præcedentibus: si enim valor sacrificij Missæ intensiue & extensiue infinitus sit, nihil tollitur de fructu debito devotioni illius pro quo offertur, per hoc quod pro aliis offeratur, cum infinitus valor nunquam exauriri possit: ut bene expendit Cajetanus tomo 3. opuscul. tract. 3. quæst. 2. his verbis: *Quoniam ex parte rei oblata est infinitas in hoc sacrificio, & per unicam devotionem non exauritur, nec minuitur, consequens est, ut non solum pluribus, sed infinitis devotionibus, unicuique sacrificium sufficienter respondeat, cuilibet certam pariendo satisfactionem. Nihiligitur adimitur alicui facienti pro se offerre hoc sacrificium ex quantitate effectus hujus sacrificij secundum se, & applicari ad ipsum, ex hoc quod alter procuraret eandem pro se dici (scilicet Missam) nec de converso, sed unicuique respondet tantundem, quantum si pro se solo diceretur: quia unicuique sufficienter & efficienter, juxta quantitatem devotionis suæ. Et hic quæst. 79. art. 5. hæc scribit: Una Missa non perdit vim satisfactionis suæ pro primo offerente, ex hoc quod pro secundo, tertio, quarto, quinto, &c. offertur: Sicut quantitas devotionis unius, nihil tollit de quantitate devotionis alterius. Unde arguendi, instruendique*

S. Ij

simul

simul sunt homines ignorantes petentes, vel exigentes pro sua elemosyna totam sibi Missam dari, aut suo defuncto: nihil enim minus ipse habebit, si mille alii petant eandem Missam pro se ipsis & aliis defunctis, quam si pro ipso solo celebrari dicitur: imò ex huiusmodi indevotione sic petentis, damnum videtur incurrere, quòd minus sibi proderit.

101. Confirmatur: Quando Sacerdos generaliter offert Missam pro circumstantibus, etiam si circumstantes sint multi, non minus singulis prodest, quam si quilibet eorum solus adesset; alioquin procurandum esset audire Missam cui nullus alius assistat, & melius esset audire Missam privatam, cui paucissimi assistunt, quam publicam & solemnem cui assistit omnis populus: Ergo similiter, quando Sacerdos applicat Missam pro pluribus nominatim & in particulari, pro se celebrari postulantibus, æquè prodest cuilibet eorum, ac si pro uno tantum offerretur.

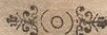
102. Argumenta quæ contra istas conclusiones à quibusdam Recentioribus objici solent, levissima sunt, & ex dictis dilui possunt. Obiiciunt enim primò: Sacrificium Missæ non est ita perfectum, ac sacrificium crucis: Sed si esset infiniti valoris quoad sufficientiam, esset æquè perfectum, unum enim infinitum non est majus sive perfectius altero: Ergo sacrificium Missæ non continet infinitum valorem.

Secundò, Si sacrificium Missæ sit valoris quoad sufficientiam infiniti, sequuntur duo inconvenientia, nempe quòd cum quis petit plures Missas, sufficit pro illo unam Missam offerre, in infinito enim non est opus multiplicatione. Item posset Sacerdotem pro eadem Missa plura stipendia, lege vel consuetudine taxata, à diversis accipere; nam, ut diximus in tertia conclusione, cuique æquè proderit, ac prodesset uni, si pro eo solo offerretur, & sic nulli in eo casu fiet injuria.

103. Sed ad hæc facile respondetur: Ad primum enim, nego Majorem, nam cum perfectio essentialis sacrificij desumatur à re oblata, & à principali offerente, & idem sit principalis offerens, eademque res oblata in sacrificio crucis & in sacrificio Missæ, mirum videri non debet, si dicantur æqualis perfectionis essentialis, quamvis accidentaliter in modo offerendi differant.

Ad secundum respondeo, quoad primum inconvenientiens, non sequi ex nostra doctrina; licet enim sacrificium Missæ sit valoris quoad sufficientiam infiniti, quia tamen ejus effectus limitatur devotione offerentis, & ejus pro quo offertur, prodesse possunt magis plura Missæ sacrificia, quam unum.

104. Quantum verò ad secundum inconvenientiens, nego etiam illud sequi ex nostra doctrina: Tum quia stipendia non dantur celebranti tanquam pretium fructus sacrificii, sed tanquam elemosyna ad vitam sustentandam, vel tanquam pretium ministerij quòd exhibet, cui tanta compensatio non debetur, sed ea solum quæ est taxata à lege, vel à consuetudine. Tum etiam quia intentio tribuentis stipem, non solum est, ut sibi sacrificij fructus applicetur, sed etiam ut frequentatione Missarum, divinus cultus augeatur, & tam vivorum, quam defunctorum animæ, plurimorum sacrificiorum suffragiis juventur. De quo plura articulo sequenti.

Dico breviter, Sacerdotes qui suas Missas ligatas non habent, stipendium aliquod pro Missa dicenda accipere posse.

Ratio est, quia lex justitiæ postulat, ut qui tibi deservit, de altari vivat; ut dicitur 1. ad Corinth. 9. & quod hi qui in bonum aliorum operantur, spiritualia ministrando, mercedem ab illis sustententur. Unde Glossa Augustini super illud 1. ad Timoth. 5. Qui bene presunt Presbyteris, ait: Accipiant sustentationem necessariam & pro mercedem dispensationis à Domino. Ex quo colligit S. Thomas 2. 2. quæst. 87. art. 1. quòd decimas ministris Dei, in ipsorum vitæ sustentationem, sit de jure naturæ, quamvis determinatio ad certam taxam, sit de jure positivo. Unde sequitur, non solum Sacerdotes pauperes, sed etiam divites, posse pro Missa stipendium accipere; quia hoc non datur Sacerdoti solummodo paupertatis & elemosynæ necessitate ad honestam vitæ sustentationem, sed etiam titulo ministerij quòd exercet: unde sicut miles alius divites, justè accipit suæ militiæ stipendium, nam quæ militat suis stipendius unquam? 1. ad Corinth. 9. & sicut Sacerdotes, quamvis divites, justè accipiunt decimas; ita & Missæ stipendium jubetur accipere & exigere.

Dixi Sacerdotes qui suas Missas oblique non habent, quia illi qui aliquo justo titulo debentur tenentur, non possunt illis diebus quibus tenentur celebrare, stipendium pro Missa recipere, ut determinavit Sacra Congregatio Concilii anno 1626. his verbis: Sacerdotes quibus debentur tenentur Missas celebrare, ratione beneficii, seu capelle, legati, aut salarii, seu elemosynas etiam pro aliis Missis celebrandis suscipiant, non possunt eandem Missam utrique obligationi satisfacere. Ex quo intelligitur primo, quòd cum Parochi, diebus festis, teneantur sacrificium offerre pro suis oribus, & ad hoc jam habeant stipendium stabile, ratione beneficii, ad huiusmodi Missas celebrandas, non possunt justo titulo stipendium exigere. Nihil tamen illis diebus quibus pro oribus celebrare tenentur, huic obligationi per alium satisfacere possunt, enim stipendium pro Missa recipere possunt, licet & aliis diebus quibus pro suis oribus celebrare non tenentur.

Intelliges secundò, in prædicto Missarum stipendio, nullam intervenire simoniam, quia stipendium non datur pro ipsa Missa, & veluti pretium ejus, sed vel pro sustentatione Ministerij, aut pro ipso externo ministerio, quæ sunt aliquid temporale. Pro ministrandis vero aliis sacramentis non potest, etiam titulo sustentationis, aliquid recipi; quia Ecclesia sustentationem Ministerij, in Missarum oblatione, non verò in aliis ministris sacris designavit, & pro ministrandis aliis sacramentis, sufficienter provisit & ministris, per decimas, & primitias, aliosque redditus Ecclesiasticos, vel per generales elemosynas quæ dantur regularibus. Unde in Rituali Pauli V. in Rubrica de sacramentis in genere, statuitur quòd non possit aliquis recipere quidquam in ministracione sacramentorum, nisi in casu quòd aliquid gratia datur, post administracionem factam, & sit in casu, & non prohibeatur ab Episcopo.

188 Tertiò ex dictis intelliges, iustum Missæ stipendium non debere mensurari penes valorem sacrificij, qui (ut diximus articulo præcedenti) infinitus est; neque penes effectum quem percipit qui dat stipendium, quia illæ res sunt quid spirituale: sed vel ex lege Ecclesiastica taxante, vel ex iusta & rationabili consuetudine, vel si hæc deficient, ex honesta & frugali Sacerdotis in unum diem sustentatione. Nec placet aliquorum sententia, quid extendunt, non solum ad Sacerdotis sustentationem, sed reliquarum etiam personarum, quæ in ejus famulatu occupantur, imò & cognatorum: adduntque posse Sacerdotem exigere stipendium sufficiens, non solum ad victum, sed etiam ad vestitum, & reliqua vitæ humanæ necessaria, usque ad ipsa Sacerdotis debita solvenda, cum ista aperte re-doleant avaritiam.

189 Quæres primò, an possit quis recipere plura stipendia pro Missis, & postea distribuere alijs, retenta sibi aliqua parte, dummodo iustum stipendium tribuat? v. g. recipit quis Parisiis triginta asses pro una Missa, & postea jubet alteri illam dicere, dando illi quindecim asses, juxta taxam Diocesis Parisiensis; quæritur an possit hoc iuste fieri? Affirmant Suarez hic disp. 86. sect. 3. Emanuel Sa, alique ex recentioribus Casuistis: quia (inquiunt) nulli sit injuria in hoc, nec danti stipendium, quia assignatur ei una Missa, sicut eam petivit; nec Sacerdoti illam dicenti, quia datur ei iusta elemosyna & stipendium, juxta taxam & consuetudinem Diocesis Parisiensis.

190 Hæc tamen sententia, neque est probabilis, neque tuta. Primum ex eo patet, quod Sacerdos ille qui triginta asses pro una Missa recepit, non habet jus retinendi dimidiam partem hujus pecunie; nec titulo gratuito, quia illi non fit donatio talis partis à vero domino; neque titulo oneroso, quia ipse non subijt onus dicendi Missam: neque ratione Ministerij in quarendo Sacerdotem, quia sua voluntate id facit, eò quod non vult dicere illas Missas: neque ille labor est tanti momenti, ut debeat retinere illam partem: unde facit injuriam & vero domino qui triginta asses pro celebratione Missæ assignavit, & Sacerdoti dicenti illas Missas, quia sine consensu illorum, retinet sibi partem destinatam stipendio Missæ.

191 Secundum verò, nimirum quod sententia illa tuta non sit, constat ex decisione sacra Congregationis Concilij die 21. Julij anni 1625. quæ definit, non posse Sacerdotem, majore accepto stipendio pro Missæ celebratione partem retinere. Verba ejus sunt: *Sacra Congregatio omne damnabile iurum, ab Ecclesia removere videtur, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certâ elemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem elemosyna sibi retenti, celebrandam committat.*

192 Advertendum tamen est, quod qui habet Beneficium, cui est annexum onus Missarum, si commendat alteri Sacerdoti illas Missas, non tenetur dare stipendium ad rationem reddituum Beneficij, sed sufficit quod tribuat elemosynam congruam, secundum morem illius loci, nisi aliud in fundatione caveatur. Ita resolvit eadem sacra Congregatio in decretis de celebratione Missarum dubio 8. Ratio verò discriminis inter Beneficiarium & alium simplicem Sacerdotem, alteri Missas commendantem, manifesta est, nam ut supra dicebamus, simplex Sacerdos cui pingue stipendium pro celebratione unius Missæ tributum

A est, nullum habet jus ad recipiendum sibi partem illius, assignando aliam alteri cui Missam commendavit: Beneficiarius verò ad hoc titulum habet, scilicet Beneficium, cui alias est annexum onus recitandi divinum officium, & alia similia onera. Unde quando commendat Missas alii, tanquam proprius dominus id facit, & sic non tenetur nisi consuetam elemosynam dare.

Quæres secundò, utrum si perentes Missam, non dant iustum stipendium, possit Sacerdos à diversis tot parva stipendia accipere, ut adæquent unum iustum, & pro illis unam solum Missam celebrare? Affirmant multi Casuistæ, quia (inquiunt) tunc fit injuria Sacerdoti, & ipse potest se indemnem servare, quamvis promiserit pro quolibet Missam celebrare: sicut famulus & operarius, cui condignæ merces non tribuitur, potest damnum suum, ut potuerit, reficere; etiam si in principio ob paupertatem coactus sit pacisci, pro injusto & inæquali stipendio; & similiter qui ob necessitatem cogitur triticum emere injusto pretio, potest sine injustitia, aliâ viâ se indemnem servare.

Hæc sententia attento jure naturali, videtur satis probabilis. Sed post determinationem, seu prohibitionem prædictæ Congregationis Concilij, nec est tuta, nec ad praxim reducenda. Verba prohibitionis hæc sunt: *Deinde pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis, plura stipendia, quantumcumque incongrua & exigua, sive ab una, sive à pluribus personis collata fuerint, aut conferantur in futurum Sacerdotibus, Sacra Congregatio sub ebriestatione divini iudicij mandat ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributa elemosyna præscripta fuerint; alioquin graviter peccant, & ad restitutionem tenentur.*

Quæres tertiò, an possit aliquis anticipatè dicere Missas pro his qui sibi offerunt postea stipendia; & ita quando dantur elemosynæ, satisfacere applicando Missas jam dictas illâ intentione? Affirmant plures ex recentioribus Casuistis, quos refert Martinez à Prado hic dubio 13. §. 6. ut hac piâ opinione (inquiunt) subveniatur pauperibus quorundam Sacerdotum, qui dum assignata stipendia non habent, quando Missas celebrant, earum applicationem sibi in futurum reservant, accepturi stipendia ab iis qui in futurum à se Missas petierint; nam in potestate Sacerdotis videtur esse sacrificij fructum suspendere.

Verum quia multa sunt quæ hanc sententiam periculosam reddunt, examinari cepta est à Sacra Congregatione Concilij sub Clemente VIII. anno 1605. & postea tempore Pauli V. damnata; scriptique Sacra Congregatio ad Nuntium Apostolicum in Hispania, ubi hæc consuetudo vigeat, ut in omnibus illius regni provinciis, tanquam pluribus nominibus periculosa, fidelium scandalis, & offensionibus obnoxia; atque à vetusto Ecclesiæ more nimium abhorrens, prohiberetur. Quæ prohibitio extat inter responsa Congregationis.

Quæres quartò, an possit Sacerdos duplex stipendium pro unica Missa accipere, unum quidem pro applicatione fructus mediij, quem pro determinatis personis, ex usu Ecclesiæ, celebrans offerre solet; & alterum pro applicando alteri fructu sibi proprio, cui ipse renuntiat, & cedit alteri?

Affirmativè respondent plures ex recentioribus Casuistis, quos referunt Martinez à Prado ubi supra §. 5. & Angelus Mariæ Vericelli, quæ

stionum moralium Tra&. 2. quæst. 29. Sed alii communiter hanc sententiam ut falsam & scandalosam reiciunt: Tum quia valde incertum est, an possit fructus ille Sacerdoti proprius, qui spiritualis, vel specialissimus dicitur, alteri applicari: videtur enim esse beneficium personale, & alteri incommunicabile. Tum etiam, quia esto applicabilis sit, valde tamen scandalosum est, quod Sacerdos huic fructui spirituali propter modicam pecuniæ summam renuntiet, & rem spirituales in avaritiæ turpeluturum commutet. Unde merito hæc sententia à Sacra Congregatione Concilii die 25. Januarii anni 1659. proscripta & prohibita fuit, decreto sequenti.

Declaratio Sacre Congregationis Concilii SS. D. N. Alexandri Papæ VII. iussu edita, super secundo Decreto ejusdem Congregationis, de celebratione Missarum.

„CUM Auctores nonnulli scriptis suis, etiam
„typis editis, asseruerint, Sacerdoti pro alio
„Missam, receptâ elemosynâ, celebranti, li-
„citum esse, aliam elemosynam quoque accipe-
„re ab altero, cui partem illam fructus, seu va-
„loris ejusdem sacrificij, ipsimet celebranti de-
„bitam (specialem nuncupatam) applicet: ac
„proinde hunc casum sub decreto Sacre Con-
„gregationis Concilii, prohibetæ duplex pro
„unica Missa stipendium, seu elemosynam re-
„cipi, non esse comprehensum. Propterea Sa-
„cra Congregatio Eminentissimorum & Reve-
„rendissimorum D. D. S. R. E. Cardinalium,
„Concilii Tridentini Interpretum, quæ, aucto-
„ritate sibi per Apostolicam Sedem specialiter
„attributa, sedulo curat, ne à Sacerdotibus cir-
„ca celebrationem Sacrosancti Missæ sacrificij,
„unde in nos uberrima divinæ liberalitatis mu-
„nera derivantur, avaritiæ labes ulla, aut suspicio
„contrahatur: ante dictam assertionem maturè
„examinavit, eademque prorsus reprobata, sub
„die 25. Januarii 1659. censuit: Nullis Sacerdo-
„ti licitum esse, prefatâ ratione, sive pretextu,
„aliam elemosynam accipere, præter illam quam
„accepit ab eo, pro quo Missam offerre tenetur.
„Ac proinde casum hunc esse comprehensum in
„Decretis alijs per eandem Sacram Congregatio-
„nem Concilii editis, quibus prohibetur, ne duplex
„stipendium pro unica Missa recipiatur.

„Quam Sacre Congregationis sententiam
„ad Sanctissimum Dominum N. Alexandrum Pa-
„pam VII. relata, Sanctitas sua, sub die 29.
„ejusdem mensis approbavit, & Decretum pu-
„blicari, atque ad Episcopos, & Generales Re-
„gularium Ordinum transmitti iussit, ut ipsi
„doctrinam hujusmodi per suos Penitentiarios,
„& Confessarios, ac Lectores, respectivè, infi-
„nuari, doceri, atque in Tractatibus Moralibus
„per eosdem imprimendis, evulgari, pastoralis vi-
„gilantiâ curent.

F. Card. Paulinus Præfectus.

*C. de Vecchiis Episcopus Clusinus,
Sacra Congregationis Concilii
Secretarius.*

A Ad majorem hujus perutilis materie clarifica-
tionem, & aliorum casuum resolutionem, quæ
quæ ab omnibus fere Theologis & Canonis-
tis admittuntur, breviter hic observanda sunt. Pri-
mò, eum qui accepit stipendium pro celebratione
Missæ peculiari B. Virginis; aut alicujus Sancti
die; saltem nisi stipendium notabiliter augere
propter illam conditionem; meliusque esse
facere diebus festis, aut duplicibus; quam
est servare ordinem Missalis, quam ob perver-
sionem devotionem illum invertere. Secundo, cum
ratione fundationis, aut stipendij, debet
celebrare, satisfacere dummodo aibi celebrare
nisi qui stipendium dat, aut fundator id voluit,
propter specialem cultum illius loci, vel comu-
nitatem populi, ut ibi sacrum audire possit, vel
ob decus & memoriam suæ familiæ, ad quæ
locus pertinet. Tertio, posse augeri stipen-
dium, ex rationabili causa, & Sacerdotem illud
exigere, ut pro labore extraordinario eiusdem
Ecclesiæ longinquam, vel expectandij longo
tempore, vel celebrandi summam, cum loco
incommodum. Similiter est in usu rationabili
majus exigere stipendium pro Missa solenni
cantu, quia ultra Missam, debet elemosyna
pro cantu, & pro assistentia vel Capilli vel Com-
munitatis Religiosorum.

C Demum observandum est, quod cum in præ-
relatis Congregationis Concilii decretis, situm
prohibetur quod accipiantur plura stipendia pro
una Missa, non verò quod illa pro pluribus
stipendio gratis applicetur: Sacerdos obsequi
ex stipendio accepto ad celebrandum pro aliquo
potest ex charitate, vel gratitudine, pro par-
tibus, amicis, vel benefactoribus, eandem Missam
applicare. Quod maxime (inquit Lezana) in
tandem est pro Regularibus, quia ipsi sepem
Conventibus pauperibus tenentur pro aliquo
propter stipendia accepta semper celebrare, ta-
men sæpius occurrunt causæ propter quas de-
beant etiam pro alijs, saltem ex charitate, vel
Constitutionibus Ordinum, aut præceptis Superi-
orum, Missam offerre: ut contingit si mori-
tur, aut in gravi aliqua necessitate constituitur
eorum parentes, consanguinei, fratres ejusdem
Religionis, amici, protectores, patroni, bene-
factores &c. Tunc enim ex charitate vel gra-
titudine sacrificium offerre possunt pro illis, etiam
alijs pro Missa celebranda stipendium accep-
erint.

ARTICVLVS VII.

*Præcipua Missæ ceremonia, breviter
explicatur.*

A D complementum hujus disputationis, hujus
totius Tractatus de Eucharistia, superius
ut præcipuas Missæ ceremonias breviter expli-
cemus: de quibus eruditè ac perspicuè agit S. Tho-
mas art. 4. hujus quæstionis, ubi ostendit, hoc Sa-
cramentum majori cum dignitate, quam cetera
omnia celebrari: quia totum salutis nostræ mys-
terium in eo comprehenditur. Ac primò quidem
ante illius celebrationem præmittitur quoddam
præparatio ad dignè agenda ea quæ sequuntur
juxta illud Ecclesiastici 4. *Custodis pedem tuum
ingrediens domum Domini.* Cujus præparatio
una pars est confessio, juxta illud Proverb. 28.
Iustus in principio accusator est sui. Altera pars

est laus divina, quæ fit in Introitu, secundum illud Psalmi 49. *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei.* Sumiturque ordinariè ex Psalmis, quia ut ait Dionysius cap. 2. Eccles. Hierarchiæ Psalmi comprehendunt per modum laudis quicquid in Sacra Scriptura continetur.

121. Secundò fit commemoratio præsentis miseriæ dicendo novies Kyrie aut Christus eleison, ter scilicet pro qualibet Personarum Divinarum, & ad significandum Personas divinas esse in se invicem per circum inflectionem: originale, veniale, mortale; cogitationis, loquutionis, perpetrations; fragilitatis, ignorantie, malignitatis, ut ait Innocentius III. lib. 2. de mysteriis Missæ cap. 19. Græcè autem dicitur, propter quatuor causas, inquit Albertus Magnus Tract. 1. de Sacrificio Missæ cap. 2. Primò quia sapientia primùm apud Græcos floruit. Secundò, quia leges apud eosdem primò viguerunt. Tertiò, quia primi ex Gentilibus Evangelium audierunt. Quartò, quia ex illis ad nos fides ac religio Christiana derivata est. Vel ut ait Augustinus Epist. 178. ut ostendatur una Dei misericordia universis indifferenter Nationibus imploranda: sicut *apud eos ad consubstantialitatem fidei exprimendam, Latine usurpamus, quia Trinitas est ab omnibus indifferenter confitenda.*

122. Tertiò commemoratur cœlestis gloria, ad quam tendimus post præsentem & vitam & miseriam, dicendo *Gloriam excelsis Deo*, qui hymnus cantatur in Festis, in quibus commemoratur cœlestis gloria, non autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem præsentis miseriæ pertinent.

123. Quartò Sacerdos salutatur Populum verbis illis, *Domine vobiscum*, qui salutandi modus sumitur ex Scriptura Ruth. 2. & 2. Paralipom. 15. & Lucæ 1. Populusque respondet, *Et cum spiritu tuo*, quò precatur Deum esse quoque cum spiritu Sacerdotis, illique assistere ad peragendum sacrificium, aut velle se cum illius spiritu coniungi. Quæ cæremonia antiquissima est, ejusque meminit Concilium Braccarense Can. 21. ubi illam à traditione Apostolica fluxisse testatur, & Chrysostomus homil. 18 in epist. ad Corinth. ubi sic ait: *Bene precatur Sacerdos populum, & bene precatur populus Sacerdotem. Nam (cum spiritu tuo) nihil aliud est quam hoc, &c.*

124. Quintò Sacerdos Orationem pro populo facit, ut digni habeantur omnes tantis mysteriis: quæ Oratio *Collecta* vocatur, vel quia fit nomine totius Populi in unum collecti cum spiritu Sacerdotis: vel quia Sacerdos omnium rationes compendiosè colligit. Unde in fine hujus Orationis, seu *Collectæ*, Populus respondet, *Amen*, id est fiat sicut postulasti.

125. Sextò, cum Eucharistiæ mysterium sit Sacramentum fidei, populus de mysteriis fidei instruitur primò per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, dictam vulgò Epistolam, deinde perfectiùs per lectionem Evangelii, quò finito, recitatur Symbolum fidei, diebus Dominicis, & præcipuis Festis, ad profitendum nos credere doctrinæ Christi per Evangelium annuntiatae.

126. Hæc omnia olim appellabantur Missa Catechumenorum, quia eò usque licebat illis interesse celebrationi Missæ. Unde post verbum Dei prædicatum, & Symbolum recitatum, antequam Sacerdos ad consecrationem se prepararet, à Diacono Catechumeni dimittebantur, verbis illis,

A *hie Missa est.* Quibus dimissis secunda pars Missæ inchoabatur, quæ Missa sacrificii appellabatur, & ab Offertorio incipiebat, quò Sacerdos sacrificii mox futuri oblationem Deo facit, & postea altare thurificat: quam cæremoniā Divus Thomas hic art. 5. ad 2. ad duo pertinere dicit. Primò quidem ad reverentiam hujus sacramenti, ut scilicet per bonum odorem depellatur si quid pravi odoris in eo loco fuerit. Secundò ad representandum effectum gratiæ, quæ sicut bono odore Christus plenus fuit, & à Christo derivatur ad fideles, ministerio & interventu Sacerdotum, juxta illud 2. ad Corinth. 2. *Odorem nostræ suæ spargit per nos in omni loco.* Addo ex Philone Carpathio in illud Canticorum: *Ex aromatibus mirræ & thuris, per thurificationem moneri fideles, ad cœlestia ferventi desiderio ascendere, instar fumus ethure incenso ascendens, & ut ejus verbis utar, Cor sum signum veluti thuribulum coram Deo odoratissimum facere, in quo quidem corde, cum per amorem virtutes colligimus, quasi carbones in thuribulum congerimus, quibus seipsam mens in conspectu Dei igne charitatis accendat. Dumq; ferventes & mundas orationes ad Deum emittit, quasi fumum aromaticum ex thuribulo exhalat.* Et ex Hilario in Psalm. 140. circa illa verba, *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo*, significari devotionem celebrantis & assistentis debere ad Deum esse directam, puram, & rectam, Et ex Augustino, vel alio apud ipsum, tomo 9. homil. 6. in Apocal. thuribulo Christum significari: *Cuius corpus sanctum (inquit) thuribulum aureum est, ex quo Deus Pater passionis incensum, odorem suavitatis accepit.*

Thurificato altari, Sacerdos digitos abluit, propter reverentiam huius Sacramenti. Et hoc dupliti- 127
ter (inquit S. Thomas hic art. 5. ad 1. Primò quidem, quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus, nisi manibus ablatis, unde indecens videtur quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat, manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter significationem, quia ut Dionysius dicit cap. 3. Eccles. Hierarchiæ: extremitatum ablutio significat emundationem etiam à minimis peccatis, secundum illud Ioan. 3. *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet.* Et talis emundatio requiritur, ab eo qui accedit ad hoc sacramentum. Similia habet Germanus Constantinopolitanus in Theoria seu contemplatione rerum Ecclesiasticarum, tomo 12. Bibliothecæ Patrum: *Ablutio manuum (inquit) est ejus vice qui se lavit in clamans, Innocens sum: Nobis autem Sacerdotibus insinuat, ut purè mente, conscientia, cogitatione, (quæ sunt manus nostrarum animarum) cum timore, mansuetudine, ac moderatione accedamus ad mensam sanctam &c.* Alludit porro ad Pilatum, qui ante Christi crucifixionem, quam Sacramentum istud memoriale representat, lavit manus coram populo dicens, *innocens ego sum à sanguine iusti huius, Matthæi 27.*

Ablatis digitis Sacerdos preparat se ad consecrationem, quæ cum fit actio supernaturalis, totiusque naturæ vires transcendens, auxilium precum ad illam ritè peragendam petit à fidelibus, & convertens se ad populum ait: *Orate fratres ut meum ac vestrum pariter in conspectu Domini sit acceptum sacrificium*, & orans paululum lecretò, per præfationem excitat populum ad fervorem devotionis & ad mentem sursum attollendam, & finitâ præfatione, devotè laudat Divinitatem Christi, cum Angelis dicens: *Sanctus, Sanctus,* 128

Sanctus, & humanitatem cumpueris, subdens:
Benedicti in qui venitis in nomine Domini.

129 His peractis inchoat Canonem in quo fit commemoratio Summi Pontificis, Episcopi, Regis, aliorumque qui in sublimitate sunt constituti, & specialiter eorum pro quibus offertur sacrificium: deinde Sanctorum, quorum patrocinia Sacerdos implorat pro praedictis, cum dicit, *Communicantes & memoriam venerantes*, & petitionem concludit dicens: *Ut hac oblatio sit illis pro quibus offertur salutaris.* Postea ad ipsam consecrationem accedit, in qua primo petit consecrationis effectum, cum dicit: *Quam oblationem tu Deus benedictam, adscriptam, ratam, rationalem, acceptabilemque facere digneris.* Quae verba (ut exponunt Alcuinus, Innocentius III. Hugo Victorinus, D. Thomas, & alii) significant, Sacerdotem à Deo petere, ut ipse oblationem ejus consecrando, benedictam ex prophana efficiat: eandemque approbando, faciat adscriptam, id est adscribat & numeret inter dona quae ipsi probantur: confirmando ratam efficiat, id est stabilem & firmam, ut fructum certum & perpetuum ad nos referat: rationabilem quoque faciat, ut non solum bona, sed etiam bene, rationabiliter, & prudenter offeramus, ac sit rationale obsequium nostrum, juxta Apostolum ad Roman. 12. Denique acceptabilem faciat, id est, ita undique bene se habentem, non solum ex parte doni, sed etiam ex parte ministri offerentis, ut digna sit quae à Deo acceptetur. Secundo Sacerdos consecrationem peragit per verba Salvatoris, cum dicit: *Qui pridie quam pateretur.* Tertio excusat praesumptionem, per obedientiam ad mandatum Christi, subdens: *Vnde & memores.* Quarto petit hoc sacrificium peractum esse Deo acceptum, cum ait: *Supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris, &c.* Quinto petit huius sacrificii & Sacramenti effectum, cum sibi & aliis communicantibus, vel assistentibus, tum etiam mortuis, ut illis profuit ad refrigerium & levamen poenarum.

130 Notandum verò est, Sacerdotem multiplex signum crucis facere super oblata, ante & post consecrationem, de quo fusè D. Thomas art. 5. ad 3. Alcuinus in libro de celebratione Missae, Amalarius lib. 3. de Officiis Ecclesiasticis cap. 24. Innocentius III. lib. 3. de officio Missae cap. 11. & Micrologus cap. 14. ubi observat ejusmodi signa fieri semper aut semel aut numero impari, ter scilicet, aut quinquies. Semel propter essentia unitatem. Ter propter Trinitatem personarum. Quinquies propter vulnera Christi Domini, & expressam representationem passionis ipsius. Notat etiam S. Thomas, signa crucis quae fiunt super oblata ante consecrationem, fieri ad benedicendum & consecrandum materiam, ea verò quae fiunt super ipsum corpus & sanguinem Christi post consecrationem, non fieri ad benedicendum materiam, quae jam consecrata est, sed solum ad commemorandum virtutem crucis, & modum passionis ejus. Porro usum signi crucis in Sacramentorum celebratione antiquissimum esse, constat ex Cypriano vel alio ejus contemporaneo, in libro de Baptismo Christi, ubi sic ait: *In cruce Domini gloriamur, ejus virtutem omnia peragunt Sacramenta: sine quo nihil aliud est sanctum, nisi quae aliqua consecratio mereatur effectum.* Et ex Chrysostomo homilia 55. in cap. 16. Matthaei, ubi haec scribit: *Hoc signo crucis consecratur corpus Dominicum, sanctificatur fons Baptismatis, initiuntur etiam Presbyteri, & ceteri gradus Ecclesiastici, & omnia quaecumque*

A *sanctificantur, hoc signo Dominica crux, in invocatione Christi nominis, consecratur, Augustinus etiam Tractatu 18. in Joann. ubi quodales regeneratingur; sive oleo, quo Christi unguntur; sive sacrificio, quo aluntur, nihil eorum perficitur.*

Insuper notandum est, duplicem fieri consecrationem, in Offertorio, ut vocatur: cuius mentio fit in omnibus fere liturgiis, & convenit sacrificio: quia de causa consecrationis stamento veteri elevari coram Deo ea quae offerebantur in sacrificium, ut dicitur Levitici 8. & 9. aliisque locis. Alteram vero consecrationem, tum ut hostia populo ostenderetur adoranda proponatur; tum etiam ad representandum Christum in cruce exaltatum & tantum, ut ait S. Germanus Constantinopolitani plures referunt illud Psalmi 71. *Erexit pavimentum in terra in summum montem, id est in altarebraum, Erigat pavillum vel particula framentum capite montium;* & juxta interpretationem Rabbi Jonatae, qui vixit ante Christum, *Placuit apud Deum sacrificium in caputibus Sacerdotum qui juxta Ecclesiast.* De quo suprà.

Tertio observandum est ex D. Thoma hic art. 4. ad 9. quod quando Sacerdos post consecrationem ait: *Iube hac perferris per manus sancti altaris in sublimi altare tuum:* Non peragitur quod species Sacramentales deferantur in altare, neque corpus Christi, verum, quod ibidem definit: sed petit hoc pro corpore mystico, scilicet orationes Sacerdotis & populi, Angeli, assistens divinis mysteriis, Deo representant secundum illud Apocalypsis 8. *Ascendit juba, incensorum de oblationibus Sanctorum, de tribu Angel.* Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipsa Ecclesia triumphans, in quam transit, petimus, vel ipse Deus cujus participatio committitur: De hoc enim altari dicitur Exodus 25. *ascendes ad altare meum per gradus:* id est, secundum Glosam) in Trinitate gradum facies. Vnde per Angelum intelligitur ipse Christus, cuius Magni Consilii Angelus, qui corpus suum mystice Deo Patri conjungit & Ecclesiae triumphanti. Quam interpretationem indicat etiam Augustinus Gemmae animae lib. 1. de antiquo Missae sacramento cap. 106. alteram vero de Angelico ministerio processiones nostras ad Deum transmittentes, Christi quae nos missione, tradit Innocentius III. lib. 5. de mysteriis Missae cap. 6. his verbis: *Per manus Angelorum, hoc est per ministerium Angelorum, secundum illud quod ait Angelus ad Tobiam: Quod vis habes Deum cum lacrymis, oblati etiam sunt Domino.* Et paulo infra: *Hinc etiam credendum apparet, quod Angeli semper in sacrificiis praesentibus assistunt.* Quod paulò ante ostenditur ex Gregorio 110 lib. 4. Dialogorum cap. 58. dicente: *Quod habet dubium possit in ipsa immolatione, ad Sacerdotis vocem caelos aperiri, in illa ipsa Christi mysterio, Angelorum choros ad se, terrae velibus jungi, unum quid ex visibilibus atque invisibilibus fieri.*

Denique ad pleniorum Canonis intelligentiam Advertendum est quod quando Sacerdos in commemoratione defunctorum orat pro animis fidelium, qui nos praecesserunt cum signa sancti, & dormiant in somno pacis, & à Deo peti, ut

latum refrigeriū lucis, & pacis obtineant, non petit A
ut obtineant quod jam asseruerat illas habere,
ut neque obijciunt Sectarii; sed postulat ut ani-
mæ fidelium defunctorum, quæ jam quandam
pacem & quietem habent, utpote à bello tenta-
tionum immunes, & de præmio æternæ felicitatis
securæ, locum perfectæ pacis & beatitudinis
obtineant, & quietem habeant à tormentis, &
à desiderio visionis divinæ, quo præcipue an-
guntur & cruciantur. Illud verò quod ait Ec-
clesia in Offertorio Missæ pro defunctis: Ne ab-
sorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurā, &
de animabus illis consideratis quatenus mox B
corpore egressuris, & coram tremendo Dei ju-
dicio sistendis: simili que propopocia, quæ et-
iam nunc Ecclesia Christum interdum conside-
rat, ut ante adventum, quando has voces Pro-
phetarum usurpat: *Veni Domine, & noli tardare,*
relaxa facinorā plebis tuæ Israel. Rorate celi de super,
& nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet
salvatorem. Usurpatur autem ab Ecclesia illa
propopocia, ut inagis exciter fideles ad com-
miserationem huiusmodi animarum, & ad ap-
prehensionem divini iudicii.

Peractā defunctorum commemoratione, Sa-
cerdos ad communionem se disponit, & alios
communicantes, tum per orationem Domini-
cam, cuius una petitio est de pane quotidiano &
super substantia: tum etiam per osculum pacis
quod datur pauld post, ut significetur Eucharis-
tiam esse sacramentum unitatis & pacis. Quam
ceremoniam antiquam esse liquet ex Dionysio
lib. de Eccles. hierarchia cap. 3. Clemente lib. 8.
Constit. cap. 5. Tertulliano lib. de Oratione cap.
14. & Chrysostomo lib. 1. de compunctione cor-
dis cap. 3. cuius verba sunt: *Osculum pacis porri-
gere, tempore quo sacramenta celebrantur, in usu Ec-
clesiæ est.* E homil. 51. ad populum Antiochenum:
*Propterea in mysteriis alter alterum amplectitur, ut
unum multi fiamus.* Olim autem in primitiva
Ecclesia, ut refert Clemens citatus, secerneban-
tur viri à feminis, quoad osculum pacis, imò &
quoad locum in templo; & viri viros, feminæ
feminæ osculabantur, modestiæ causā, & ad
vitandam omniem impudicitiam. Nunc verò,
crescente malitiā, & refrigescente charitate, non
datur osculum immediate, sed tantum mediante
patenā, vel imagine, aut aliā re sacrā. In Missa
vero defunctorum, in quibus sacrificium offer-
tur non pro pace præfenti, sed pro requie mor-
tuum, pax intermittitur.

Ante communionem Sacerdos hostiam in
tres partes dividit, & unam in calicem immittit,
& sanguini immergit. Cujus ceremoniæ mentio
fit in Canone *Cum frangitur*, sumpto ex libro sen-
tentiarum Prosperi, de consecrat. dist. 2. ubi sic

dicatur: *Cum frangitur hostia, quid aliud quam ve-
minici corporis in cruce immolatio designatur?* Eius-
dem fractionis meminit Patchadius libro de cor-
pore & sanguine Christi cap. 18. ubi sic ait: *Ita-
que in tres partes hostia dividitur, eaque divisio su-
per calicem fieri consuevit.* Et Stephanus Eduensis
libro de Sacramento altaris capite 8. *Frangitur*
*(inquit) hostia, & in tres partes dividitur sancta Tri-
nitati dedicata. Quarum una in calicem demissa, san-
guini immergitur, pro illa parte Ecclesiæ, quæ naufragio
hujus sæculi agitata, multis perturbacionibus passio-
num concutitur, aliæ duæ extra calicem, sunt pro illis,
quarum una igne examinatur, quæ est fidelium; alte-
ra est sanctorum, quæ cum Christo regnat in æternum.*
Similia docet D. Thomas hic art. 5. ad 7. & 8.

Deinde sequitur perceptio sacramenti, pri-
mò percipiente Sacerdote, & postmodum aliis
dante, juxta illud Dionysii in libro de Ecclesiasti-
ca hierarchia versùs finem: *ipsa mysteriorum per-
ceptio, mysticam eorundem distributionem antecedit;*
*hic enim rerum divinarum ordo ac distinctio genera-
lis est, ut prius ipse sacer Antistes communicet, ac iis
donis quæ per ipsum ceteris divinitus distribuenda sunt,
satietur, ac deinde aliis ea tradat.* Unde meritò
plures viri docti improbant præposterum quo-
rundam usum, qui sibi sacram exhiberi commu-
nionem ab initio Missæ petunt, & nimiam faci-
litatem & indulgentiam aliquorum Sacerdo-
tum, qui eorum importunæ petitioni, citra ne-
cessitatem acquiescunt.

Peractā communionem tota Missæ celebratio
in gratiarum actione terminatur, populo exul-
tante præsumptione mysterii (quod significat
cantus post communionem) & Sacerdote per
orationem gratias offerente, sicut & Christus
celebratā cœnā cum Discipulis, hymnum dixit,
Matth. 26. Tandem Diaconus populum dimittit,
per hæc verba, *Ite Missa est*, cui à ministro, no-
mine populi, respondetur, *Deo gratias*, & sic gra-
tiarum actione cuncta concluduntur, & sacrum
perficitur Eucharistiæ sacrificium; quod dum
peragimus (inquit Gregorius) necesse est, nosmet-
ipsos Deo in cordis contritione mactemus: quia qui
passionis Dominicæ mysteria celebramus, debemus imi-
tari quod agimus. Tunc ergo verè pro nobis hostia erit
Deo, cum nosmetipsos hostiam secerimus (quod per
contritionem & penitentiam peccatorum præ-
stamus) carnem pro carne reponentes, pro sancta
sanctificatam, pro casta castigatam; pro effuso san-
guine in arca crucis, effusum sanguinem in rubore con-
fessionis, ut bellè Petrus Cellensis ait. Sed de hoc
fusè Tractatu sequenti, in quo de sacra-
mento Pœnitentiæ differemus.

(* *)

LAUDETUR VENERABILE SACRAMENTVM.

Tom. V.

Tt

TRAC.